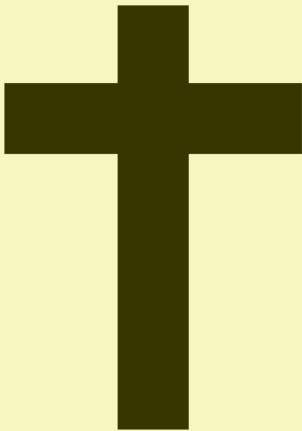

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tûu / Nanbí Sedó Jôesiví

Tun

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tʼu / Nanbí Sedó Jôesiví Tun

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tewa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tʼu (San Juan)/ Nanbí Sedó Jôesiví Tun (Santa Clara)

Copyright Information

© 2012, Bible League International. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tewa (USA)

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
f775bf1b-8c8a-5c5e-9288-3b9b00387997

Contents

MARK	1
LUKE	35
JOHN	93
ACTS	135
ROMANS	192
PHILIPPIANS	220
1 THESSALONIANS	227
2 THESSALONIANS	233
1 TIMOTHY	237
2 TIMOTHY	245
TITUS	251
PHILEMON	254
JAMES	256
1 PETER	264
1 JOHN	272
2 JOHN	279
3 JOHN	280

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi Mark Ita'nandi'

John i' p'ó'p'oekandi'di Jôesivi tun in t'owa ovâytunphadende'

¹ Nă'i-ân namuu i' híwó'di tun Jesus-ví'gedi, i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenidí, i' b́a Jôesi Tádáví ay ûnmuu. ² Hăn'oe Jôesi Tádáví tukhe'bi', Isaiah gin nakháwǎ'i', ita'nān h́a Jôesi Tádá iví ay itu'annin, ginnān:

³ Ót'ôeyanbe, naví t'ôepa'ǎǎ'i' uví páadé wînsankhâyḿaa.

I'dân ugi' in p'ôe wônkhây'amí.

Oe ahkon deedi i' t'ôepa'ǎǎ'i' ûntuhkwintúuú,

"In p'ôe binkhây'an i' shánkí natsonji'igi'.

Hǎ'i p'ôe'ây-á wá' igi' binta'ge'an."

⁴ John i' p'ó'p'oekandi-ân i' t'ôepa'ǎǎ'i' namuu. Oe ahkon deedi Jôesivi tun in t'owa ovâyt'ôekanhondi ovâytuḿaa, "Unbí t'aywó'di binjoe'an, hedânho Jôesi Tádádí wovây'owóje-í-dí, ihaydânho naadi wâyp'ó'p'oe'amí." ⁵ Hedi hânho báyéki t'owa Judea nangewin hedá Jerusalem bú'windá ee naji' iwepiye dimáa, hedi in to'wên díví't'aywó'dihǎǎtsi'annin in Jordan p'o'k'ay iwe ovâyp'ó'p'oe'an.

⁶ John-bí aa kamáyo phódí ûnpa'an, hedá napújeba'áamuu, hedi khowi'dá hedá thaawǎǎ áp'o ishaa'i-á ik'oe. ⁷ Hedi ginnān in t'owa ovâytuḿaa: "Wí to'wí naví shánkí tsonan, hedânho Jôesi Tádádí wovây'owóje-í-dí, ihaydânho naadi wâyp'ó'p'oe'amíkhuu imáa'i naví tí'úugé napowagi'o, hedi naa ihay híwó'di wó'muupí dáy'tǎǎ-í-dí iví anto wānbo dōnma'p'ǎǎ-í-dí.

⁸ Naadá p'oe'idá wâyp'ó'p'oe'o', hewānbo i'dá i' Yǎ'dǎa'i P'oewaqhǎa wovâysankhâyḿaa wí p'ó'p'oekan waagibá."

Jesus óep'ó'p'oe'an

⁹ Ihayhǎǎbá Jesus oe Nazareth bú'dí napówá, Galilee nantaa búgedi, hedi in Jordan p'o'k'ay iwe John-di óep'ó'p'oe'an. ¹⁰ Hedi Jesus ee p'oe iwedí nats'anpee'ǎ' ihaydi, makówá nakhuudeemādi i' Yǎ'dǎa'i P'oewaqhǎa wí k'o'wee waagibá nawāndi imú', hedi iví'di isóge. ¹¹ Hedi wí tun makówádí napeedi ginnān natú: "Ú-á naví ay wísigi'i-ân unmuu. Hânho u'di ohíhchan."

Penísendi ikhǎǎde Jesus óehíwóhpíkannamídi

¹² Ihaydi i' Yǎ'dǎa'i P'oewaqhǎadi Jesus ahkónupiye óeho'. ¹³ Jónǎntǎ (40) thaa iwe naji', hedi Satan i' Penísendi namuu'i' ikhǎǎde' óehíwóhpíkannamídi. Ihayhǎǎdi wíyá to'wí i-ádí wína'ǎnpí, in ahkónuwin animáa hǎǎwēndǎ'mān iwe diji', hewānbo in makówáwin t'ôepa'ǎǎ'indiho óekhǎge'nān.

Jesus-di jónu paawó'in ovâytuhkánnan i-ádí dimú-í-dí

¹⁴⁻¹⁵ John i' p'ó'p'oekandi' oe Judea óepansóge, hedi tí'úugédi Jesus oe Galilee-piye namáa, Jôesi Tádáví híwó'di tun in t'owa ovâyt'ôekanhondi. Ovâytuḿaa, "Nǎa-ânho híwó' diwe naná, Jôesi Tádá nakhâymuu wovâysighóenidí. Unbí t'aywó'di binjoe'an, hedá ná'i Jôesi Tádáví híwó'di tun bíwǎyú."

¹⁶ Iwáy Galilee p'oekwí kǐngé Jesus naphademān dihaydi, Simon-dá iví tí'úu Andrew-ǎdí dǎnpa'akanundedi ovǎnmú', indá paawó'in damuudi.

17 Hedi ovântu'an, "Naa-ádi bákä've. Nää dānpaahónde', hewānbo naagî' dīnt'owahóení'in wānhá'ámí." 18 Wesebo inbí pa'akanu'i dānjoe'andi i-ádi damāā.

19 Wiyá hāy namāā ihaydi, James-ádi ivi tí'ūu John-dádi ovānmū', indá Zebedee-vi āy damuu. Inbí pa'akanu'i dānkodi'o' inbí kophé iwe. 20 Hedi ovānmū'di ovântu'an i-ádi damū-i'in, hedi inbí tádá Zebedee ee kophé iwe in t'ōe'indádi ovāyjo'e'andi i-ádi damāā.

Jesus-di wí yā'dāapí' p'owəqahhə wí senbí'wedí óekhehiye

21 Capernaum bú'ay dipowá, hedi i' kaykhanwówá thaa naná' dihaydi Hudíyoví méesate'ay ee Jesus nats'ú, hedi in t'owa ovāyhá'an. 22 Háa Jesus-di ovāyhá'o waa ovāyháa'an, gá in senā' in Hudíyoví khuu dāyhá'o'in dīvihée'an waagibá wí'ihée'ānpídān, hewānbo i'dá ovāyhá'an ta'gendi itsonkhuumāa waagi.

23 Ihaydibá wí sen i' méesate ee nats'ú, i-á wí yā'dāapí' p'owəqahhədi óemāa, hedi ituwínú, 24 "Ánpí dí'an, u' Jesus Nazareth bú'wi'. Tí un'āā dí't'ahāanú-ídí gāhān? Naa dīnhanginná to'wí unmuu'in. U-á i' t'āhki yā'dāa'i' unmuu, i' Jōesi Tádá dí wóesandí'." 25 Jesus-di i' yā'dāapí' p'owəqahhə óet'e'yandi óetu'an, "Hāndā'wibo", ná'i senbí'wedí ópeeve." 26 Hedi i' yā'dāapí' p'owəqahhə ituwínúdáhá' i' sen óethathakannan ivi'wedí napee'ādi.

27 T'āhki in t'owa ovāyháa'an, hedi dīvítu'an, "Hānnan namuu ná'in? Wēn ts'āqamin háhkannān imāa, hedá itsonkhuumāa waa i'o'. In yā'dāapí'in p'owəqahhə wānbo ovāytsonmāa, hedi indi óe'a'gindo'." 28 Hedi oe Galilee nange i'ge t'āhki t'owa ivi'gedí dit'oe.

Jesus-di báyékí t'owa ovāyhekháa'an

29 I' méesate iwedí dipee, hedi Jesus oe Simon-dá Andrew-ádi inbí tewhá iwepiye namāā. James-ádi John-dádi wá' damāā. 30 Dipowá ihaydi Jesus óetu'an Simon-bí jahkwíjo ūntsāwāp'ídehay'in. 31 Hedi i' kweeví whohte iwepiye namāādi man diwedí óeyā'dí óeshaa. I' tsāwāp'íde wesebo ūnhán, hedi ovāyhúujōn.

32 Nathants'ú' dihaydi i' kaykhanwówá thaa naphade, hediho in t'owadi in dihay'in t'āhki hedá in to'wēn yā'dāapí'in p'owəqahhədi ovāymāa'indá wáy Jesus na'ān diwepiye ovāyhúja'. 33 In bú'wnmāa, hedi indi óe'a'gindo'.in t'owa t'āhki ee tewhá phódi dīvíwé'ge'an. 34 Hedi báyékí t'owa ovāyhekháa'an, tobá háawi inbí hay dīnmuu wānbo', hedá báyékí yā'dāapí'in p'owəqahhə t'owavi'wedí ovāykhehiye. Hewānbo in p'owəqahhə wí'ovāyhí'māgipí, gá to'wí namuu'in dīnhanginnāndān.

Jesus wí'bo ijūusu'an

35 Wa'déedí Jesus ishaa, hedi bú'dí napeedí oe hāndā' naná' diwepiye namāā, hedi iwe ijūusu'an. 36 Simon-dá in wé'gen i-ádi diji'indádi dimāā óenuuwā-ídí. 37 Hedi óeshaa ihaydi óetu'an, "T'owa t'āhki dī wóetuwāmāa." 38 I'di ovāytu'an, "Jaho gimú-i' o'i wé'ge'i bú' nāwe tsowa naná' diwepiye, eeje wá' Jōesi Tádávi tun dovāyt'ōe'āmidí. Hangí'-ānkun o'āā."

39 T'āhki Galilee nange i'ge Jesus namāndi inbí méesate eeje Jōesi Tádávi tun ovāyt'ōekanhon, hedá in yā'dāapí'in p'owəqahhə t'owavi'wedí ovāykhehiyende'.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu'i' ōnhekháa'an

40 Wí sen naphéetaymuu?i Jesus-ví'piye na'ää, hedi idége?disógedi pín ta'gedi nakhäge?da'póe. Óetu'an Jesus, "Dínhanginná ʔ-á úkodi'in ná'i phéetay dínjää'amídi, unda'di." 41 Jesus iví'piye hânho nasehkanápóe, hedi ikhóhtäädi iví mandí óetäge, hedi óetu'an, "Naa oda'ákun wínhehkháa'amí'in. Unhehkháapúuwí." 42 Wesebo i' phéetay ûnhándí nahehkháapóe. 43-44 Hedi Jesus-di óepunjôn, hewânbo páadé kaygindi óetu'an, "Óet'óeyan, to'wí wânbo ná'i úpóe i'gedi wínaat'óe'amípí. Moses ita'nán Jôesi Táđáví ta'nin diwe, ûnkây'ä' wí hääwí i' owha'ví'piye bínhúuwí'in Jôesi Táđá óemäänídi, in t'owa ovâyhangin'ânnamídi íhehkháapóe'in. Nää ópûn, ha'wâa ó'an." 45 Hewânbo i' sen iwedi namäädi báyéki íhé'e'an ní'gedi, hedá háa ûnpóe'indá t'âmápiye in t'owa ovây't'óe'an. Háa i' sen i'annin namuudi Jesus wí'ûnkodipí kee'eedi i' bú' nats'ûunídi, hediho bú'dí já'wébo wáy tóebo nathaapi iwe iwóyí'. Hewânbo ee na'ân diwe in t'owa t'âmáphá'gedi dipóya'.

2

Jesus-di wí sen ûn'a'yákankodipí' ônehkháa'an

1 Wí háyú thaa naphade ihaydi Jesus wíyá oe Capernaum-piye namää, hedi iví' na'ännin in t'owa dínhanginpóe. 2 Báyéki t'owa iwe diwé'gepóe, hediho wínajáanáhpi phódi nú' wânbo joe, hedi Jôesi Táđáví tun ovây't'óe'an. 3 Wáy-á t'owa di'ää, hedi in diwedi jónu senä'di wí sen ûn'a'yákankodipí' whohpa' k'léwédi óekán. 4 Hewânbo dit'owabá'yendi wíđínkodipí Jesus-ví nú' óekáanídi, hediho wha'k'aypiye dipeedi Jesus nawin dee ta'ge dâypohkídi, hedi whohpa' wóégé i' sen ûn'a'yákankodipí' oe áagépiye óewaje. 5 Dâywâyumáa'in Jesus-di ovâymu' ihaydi i' nahay'i' óetu'an, "Naví ay, uví t'aywó'di ú'owó'jen."

6 Hewânbo wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in iwe dikw'ó'nin ginnân díví'ánshaamáa: 7 "Háadan ná'i sen gin ihí'máa? Jôesi Táđáđá'mân ûnk'óe t'aywó'di i'owóje-ídi, hediho gin ná'i sen ihí'máadi Jôesi Táđá óe'a'ginhânúnde'."

8 Wesebo Jesus wí'bo ûnhanginpóe háa kaadibo díví'ánshaamáa'in, hedi ovâytu'an, "Hedi háadan ha'wâa úví'ánshaamáa? 9 Ná'i sen ûn'a'yákankodipí' dótu'andá, 'Uví t'aywó'di ú'owó'jen,' háa dótu'andá, 'Uví whohpa'ay mánke'di ójýé,' wé'i-an shánki wínabápu'wanpí hedânho bínmúunídi háa ta'gendi dínkodí'in háa joe? 10 Nää hääwí dókhâymaa wáykeeyamídi naa t'âhkí t'owagí' o'aypuyá'i dínk'óe'in nää oepáa k'aydi t'aywó'di dovây'owóje-ídi wá'." Hedáhá' i' sen ûn'a'yákankodipí' óetu'an, 11 "Wítumáa, ówínú, uví whohpa'ay mánke'di uví'piye unmú-í." 12 Hedi i' sen wesebo iwínú, hedi iví whohpa' ike'di napee. T'âhkídióemú'di ovâyháa'andi ditú, "Wên hääwên gi'min wáymuu wânbo wí'âymu'pí," hedi Jôesi Táđá kw'áayébo óemáa.

Jesus-di Levi óetu'an óeyuuhúuwí'in

13 Jesus i' bú'dí napeedi oe p'óekwí kíngépiye wíyá namää. Báyéki t'owa iví'piye dimáa, hedi ovâyhá'o'. 14 Hedi Capernaum-piye nawáymân dihaydi wí sen Levi gin nakháwá'i' óemú' i' phahsan chá' dâywé'ge'o'i tewhá'ay ee na'ándi, i-á Alpheus-ví ay unmuu, hedá tax phahsandi-ân namuu. Jesus-di Levi óetu'an, "Naa-ádi óká've," hedi iwínúdi Jesus-ádi namáa.

15 Báyéki wáy-á tax phahsannin hedá wáy-á t'owa-á Jesus-ádi diji', ná'in wé'gen t'owa in Pharisees-di ovâytumáa t'óeyanpí'in gin. Wí thaa Levi-ví tewhá ee ná'in t'owa Jesus-ádi iví khäge'nindádi dívhúujo'. 16 Hedi wên

Hudíyoví khuu dâyhá'o'in senä', indá Pharisee t'owa iwedí'in dimuu'indi Jesus óemú' ná'in gi'min t'owa-ádi ihúujođi. Hedi Jesus-ví khäge'nin ovâysika'yan, "Háadan ná'in tax phahsannindáđi hedá ná'in t'ôeyanpí'indáđi ihúujo'?" ¹⁷ Jesus nat'oedi ovâytu'an, "In dihay'indá'mân wí woekandi dîntáy, in dihaypí'indá joe. Naa o'ää in to'wên t'aywóhkannin dimuu'in dínhanginná'nin dovâytu'áamíđi inbí t'aywó'di dâyjoe'ámíđi, in to'wên inbí wówási ta'ge dâyhon gin di'ánde'indá joe."

Jesus óetsika'yan haqđá i'gedi

¹⁸ Ihayhääbá John i' p'ó'p'oekandiví khäge'nindáđi in Pharisee t'owavi khäge'nindáđi dívíhaqđá'o', hedi wên t'owa Jesus ûnpówá'indi óetsika'yan, "Háadan John-bí khäge'nindáđi in Pharisees-ví'indáđi dívíhaqđá'o', uvíndá joe?" ¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Dínkhóhtsaashánkí'eediná' dihaydi, ti i' soyingiví k'ema'in dívíhaqđá'o wa'đi indáđi najidibo'?" Joe, há'to ha'wâa díví'ámí wa'đi indáđi dín'ándí. ²⁰ Hewânbo owáy haqđi i' soyingi inbí'wedí óekhuwakhâymaa, ihayđânho dívíhaqđákhâymaa." *

Jesus-di ovâythayyan in Hudíyoví hay owáyđi'í khuu-á hedá iví ts'aqabi khuu-á wíđánwóndepí'in

²¹ "To'wí wânbo wên to khannin deedi wên aa'ay ts'aamin wí'it'í'k'úya'pí. Ha'wâagi i'ándá, dâyo'wíđiđi in aa'ay nat'í'k'óe'in nats'úuní, hedá shánkí wânbo-á in to-á nasivedee-í. ²² Hedi to'wí wânbo wí úuva p'oe ts'aqabi wí'íkuudepí wí k'úwá khowa p'oemúu khandi eejé. Ha'wâagi i'ándá, i' úuva p'oe nakaypóedí nasôedí i' p'oemúu napání, hedá i' méena-á nacha'dee-í. Úuva p'oe ts'aqabi-á p'oemúu ts'aqabi eejân ûnkuukhây'á'."

Jesus óetsika'yan kaykhanwówá thaa i'gedi

²³ Wí thaa, kaykhanwówá thaa naná'di', wí táhtân nava i'ge Jesus-ádi iví khäge'nindáđi dimân, hedi in khäge'nin dâyták'éthehondi dâykoeon. ²⁴ Hedi in Pharisee t'owadi Jesus óetu'an, "Háadan uvi khäge'nin ha'wâa díví'o'? Háa díví'o'in kaykhanwówá thaa naná' diwe nakhâak'óe."

²⁵⁻²⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Hewânbo bîntunnapí'an háa David hân'oe i'annin, Abiathar na'owha'p'ó'ó'déđi'ân dihaydi. David-dá hedá in senä' i-ádi diji'indáđi dihašsêndi wí hääwí dâyk'o'í'in wíđâymaa'pí, hediho Jôesi Tádáví tewhá ee dits'ú, hedi i' pává ee nasaa'í David ihógidi ik'oe, hedá in senä' i-ádi diji'indá wá' ovâymađi, tobá i' pává Jôesi Tádáđi' ûnwijesaa wânbo', hediho in owha'đa'mân dínk'óe dâyk'o'íđi. ²⁷ Jôesi Tádáđi t'owa ovâykhíjé i' kaykhanwówá thaa dâywânpi'a'geenídá joe, hewânbo i' kaykhanwówá thaa-á t'owa ovâymađi ovâykhäge'namíđi. ²⁸ Hediho naa, t'âhkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'í dínk'óe otúunídí háa t'owa kaykhanwówá thaa iwe wânbo dínkodí'in díví'ámíđi."

3

Kaykhanwówá thaa iwe Jesus-di wí sen namant'aamuu'i' onhekhháa'an

¹ Jesus i' Hudíyoví méesate'ay ee wíyá nats'ú, hedi wí sen wáyhángéđi namant'aamuu'i' iwe na'ân. ² Hedi in t'owadi Jesus áyingidi óemúnde', tigúba kaykhanwówá thaa i' sen onhekhháa'ámí, hedi onhekhháa'ándá ont'e'p'êede-í. ³ Jesus-di i' sen namant'aamuu'i' óetu'an, "Ná'in t'owavi páadépiye ówínú."

* **2:20** Jesus wí'bo iví'gedí ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'ba namuu, hedi iví khäge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

⁴ Hedáhá? Jesus-di ovâysika?yan, “Kaykhanwówá thaa wé?i-an gínk'óe ivi'amídi: Ti wí to'wí áykhäge?namí háa áywa'amí? Ti gínkhây'ä? wí to'wí ivi wówátsi áy'aywoeni'in háa áyháji'in?” Indá háabo wíditúhpí. ⁵ Hedi Jesus ibéedí tyíngidi óemúnde?, tigúba k'aygi ovâymúnde?, gá wídisigitaachanpoe'opídán, hedi wídisehkanápóepídi óewa'an. Hedáhá? i? sen óetu'an, “Ókhóhtäa.” Hedi ikhóhtäädí ivi man únwówadi páadédi únmuu waagibá únpoé. ⁶ In Pharisee t'owa dipee, hedi wesebo Herod-vi k'ema'in ovâyhée'an wén hî? dâyk'úuwídi hádídí Jesus óeháji'in.

Báyéki t'owa oe p'oe kwí kíngépiye Jesus-ádi dimää

⁷ Jesus-ádi ivi khäge'nindádi iwedi dívijáa'an, hedi oe p'oe kwíngépiye dimäädi báyéki t'owa dínwóemää. Nã'in t'owa di'äa oe Galilee nangedi, Judea nangedá, ⁸ Jerusalem bú'dá, Idumea nangedá, Jordan p'o' p'änädá, hedá Tyre bú? Sidon bú? tsowadá. Nã'in t'owa-á háa i'o? j'gedi dit'oe di ivi'piye dimää. ⁹ Hedi Jesus ivi khäge'nin itu'an wí kophé únkhâychan'i'in, in báyéki t'owadi wí'óet'äámá've-ípídi. ¹⁰ Báyékiho ovâyhekháa'an, hediho náa-á t'ähki in dihay'in ivi'piye dívít'ä't'ä'máa óetäáge-ídi. ¹¹ Hedi in t'owa in yä'däapi'in p'oe waahädi ovâymää'indi óemú'di ivi páadépiye dívídege'dikw'ódi, hedi dívítúwínú, “U-á Jöesi Táadávi ay-ân unmuu.” ¹² Hewänbo kay'indi in yä'däapi'in p'oe waahäa ovâykhäak'ú? wíditú'be-ídi to'wí namuu'in.

Jesus-di tá'di wíje senä? ovâyde?man ivi khäge'nin dimúunídi

¹³ Jesus okú i'piye namää, hedi in to'wén nada'in ovâytuhkánnan, hedi ee naji? iwepiye dimää. ¹⁴ In diwedi tá'di wíje senä? ovâyde?man i-ádi dimú-ídi, hedá ovâypunjónéni di ivi tun in t'owa ovây tunphaadé-ídi. ¹⁵ Hedá inbá ovâyk'ú? in yä'däapi'in p'oe waahäa t'owavi'wedi ovâykhehpeeyé-ídi.

¹⁶⁻¹⁹ Ginnân in senä? dikháwä: Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá? óekhávámägi), James-á John-dá (ná'indá Zebedee-vi áy únmuu, hewänbo Jesus-di ovänkháyä? Boanerges gin, hedi ná'in kháwä Boanerges-á Greek-vi tundi “Kwahtaa” gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-vi ay únmuu), Thaddeus-á, Simon-dá (i-á in Zealot t'owa iwedi'i namuuwän*), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekhahpekhây máa? i-á namuu).

Ditú Penísendi di Jesus óekhäge?máa'in

²⁰ Jesus wí tewhá ee nats'ú, hedi báyéki t'owa wíyá diwé?gepóedí Jesus-á ivi khäge'nindá húu wänbo wí'ovây máhpí. ²¹ Hedi ivi maatu'in háa únpoé'o? in dínhanginpóedí únkenmää. “Hádée ivi hangintan wí'imáapi” gin ditú'.

²² Wén Hudíyóvi khuu dáyhá'o? in oe Jerusalem bú'di di'äa'in wá? ditú?, “Jesus-á Penísendi di óemáa. In yä'däapi'in p'oe waahäa vi p'ó'dédi? dínmuu'i?, Beelzebul gin nakháwä'i'dán óekhäge?máa in yä'däapi'in p'oe waahäa t'owavi'wedi ovâykhehpeeyé-ídi.” ²³ Hedi Jesus-di in t'owa ivi'we ovâywé'ge'andi ná'i hí? wén ó'gedí'ay waagi'bá namuu'i? ovâytu'an ovâyhá'amídi: “Hádídan Satan i? Penísendi namuu'i? únko di wí'bo ipikhehpeeyé-ídi? ²⁴ Ti wí'únhanginnáhpí'an wí nangewin t'owa wí'bo dívípihänbodá, há'to inbí nange dínkápúuwí. ²⁵ Hedi t'owa inbí k'aygi ee wí'bo dívípiyándedáho?, há'to híwó inbí k'aygi dínpuuwí. ²⁶ Hedi hanbá

* 3:16-19 In Zealot t'owa-á Israel nangegi? dívíhänbo? in Rome-? in ovâykhehpeeyé-ídi

Satan iví khäge'nindáđi iyándedá, há'to nakâypuúwí, hewänbo iwebo iví kay únháanı.

²⁷ “To'wí wänbo wí'úñkodipí wí sen nakay'iví tewhá ee nats'úñnıdı iví hääwí ónsänhóeníđi, páadé i' sen nakay'i' óewhisógepıdıbo'. Óewhisógedıđa'mânho ónsänhóení iví hääwí.

²⁸ “Ta'gendi wâyıtumáa, nakodı ovây'owóje-ıdı t'owavı t'aywó'dı t'ähkı hedá t'ähkı inbí hı'dı Jösi Tádá óe'a'ginhánunde'i-á. ²⁹ Hewänbo to'wí i' Yä'däa'i P'owəəhâəvı'gedi a'ginkhanuđi ihı'maadá, Jösi Tádáđi há'to hânhay wänbo ón'owóje-ı. Wên t'aywó'nin i'o há'to hânhay wänbo na'owójeđee-i'in.” ³⁰ Ha'wäagi Jesus ihée'an gá in Hudıyovı khuu dâyhá'o'in ditúđan, “I-á wí yä'däapı' p'owəəhâəđi óemáa.”

Jesus-vı jıyá-á tı'úuwındá únpówá

³¹ Ihayhääbá Jesus-vı jıyá-á iví tı'úuwındá i' tewhá wáy na'än diwe dipówá, hedı já'wé dívıtsıkhawındı wı to'wı Jesus úntuhkántı'ú. ³² Báyéki t'owa ee na'än dee dikw'ón, hedı óetu'an, “Uvı jıyá-áđi uvı tı'úuwındáđi oe já'wé diji' hedı wóetu'wámáa.” ³³ Jesus-di ovâyıtı'an, “Wây-á t'owa diji' jıyá-á tı'úuwındá waaginbá dimuu'in naagi'.” ³⁴ Hedı in t'owa dibúukw'ó'nin ovâybeepuwámáadı natú, “Ná'in wá' navı jıyá-á navı tı'úuwındá dınnuu. ³⁵ To'wên háa Jösi Tádá nada' waa dívı'o'innânho navı tı'úuwındá navı jıyá-á dınnuu.”

Jesus-di wên háhkangı'in ó'gédi ko'ji i'gedi in t'owa ovâyıtı'an

4

¹ Jesus-di in t'owa oe p'oekwı kینگé wıyá ovâyhá'o', hedı ee najı' iwe báyéki t'owa dívıwé'ge'andi wı kophé na'än diwe ítógıdı isóge, hedı t'ähkı in t'owa ee nange p'oekwı kینگé dívıwóyı'. ² Iwe ovây'ó'gédi'an báyéki hääwı ovâyhá'amıdı. Wên ó'gédi ovâyıtı'annin ginnân namuu: ³ “Bıt'óeyan. Wı ko'jikwo'i namáa ivı ko'ji wóge, hedı ee nava i'ge iko'jiwáde. ⁴ Wáy wı ko'ji in p'óe'ay nava pınu nak'óe i'ge najemu, hedı in tsıde dipówáđi t'ähkı dâyk'oe. ⁵ Wıyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, báyéki wınanankw'óhpi iwe, hedı wähpade wınanank'aanáhpıdı i' nan nasúwáđi wesebo nat-sıjópúpóe. ⁶ Hewänbo i' than napee ihaydı, t'ähkı nat'aadı óephahanú, ihay wınapútsıyedıdı. ⁷ Wıyá ko'ji-á wä'ı phé'yävi jaa-á najemu, hedı i' phé'yävi nasóedi i' ko'ji óe'ánhógıdı hääbo wınapaapı. ⁸ Hewänbo wıyá ko'ji-á híwó'dı nan díwá najemu, hedı napeedi nasóe, hedı wáy wı ko'ji iwedı powıntá ma'kw'anukı shánkı napaa, wıyá iwedı sıgıntá-á, hedá wıyá iwedá tägıntá-á. ⁹ To'wên navı hı' dit'oe'ındá híwó dívıt'óeyaanı'in dınkây'ä'.”

¹⁰ Jesus wı'bo najı' ihaydı, ivı tä'dı wıje khäge'nındá hedá in wé'gen i-áđi diji'ındá oetsika'yan hânnan nä'in ó'gédi natunda'in. ¹¹ Ovâythayyandı natú, “Jösi Tádáđi wovâymägi ika'póewıdı hádıdı i'dı náa t'owa ovâyısıghónde' i'gedi, hewänbo in wé'gen t'owa dıka'powada'pı'ındáho dovâyhá'odı ó'gédiđa' dovâyıtumáa hedânho wıdıka'póewıdıdı. ¹² Jösi Tádáđı ta'nin diwe ginnân inbí'gedi nata'muu:

Tobáháa hääđi wänbo t'ähkı dâymünde wänbo
wıdınkeepoe'opı,
hedá hääđi wänbo t'ähkı dit'oe'o
hewänbo wıdıka'póya'pı.

Dínkeepoe'odá hedá dika'póya'dá Jôesi Tádávi'piye dívíbee-í hedí i'dí ovây'owóje-í."

Jesus-di ovâythayyan i' ko'ji i'gedi

¹³ Hedí Jesus-di ovâysika'yan, "Ti nã'in hãhkangí'in ó'gédí i' ko'ji i'gedi wí'íka'póya'pí'an? Hádídan i' wé'ge'i hãhkangí' ó'gédí wáyumáa'i' íka'póewi? ¹⁴ Nã'i ko'ji i' sen iko'e'i Jôesi Tádávi tun waagi'bá namuu. ¹⁵ Wí ko'ji in p'ôe'ay i'gepiye najemu nanankâymuu eedi, hedí wên t'owa nã'i nan waaginbá dimuu. Nã'i Jôesi Tádávi tun dit'oedi wesebo i Penísendi Satan na'ãdi inbí'wedi ovây'hónde'. ¹⁶ Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedí wây-á wên t'owa-á nã'i wãhphade k'aapi' nan waaginbá dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oedi wesebo hihchandi dâysígí'o'. ¹⁷ Hewänbo wídipúumuupí waaginbá dimuu. Pín ta'gedi wídívíwâyundepídí hây tãhkída' diyããpoe'o. Dâyt'ôephadededáhá' t'owadá ovâywa'o' nã'i Jôesi Tádávi tun namuudi, hedího wesebo inbí wâyü dínhãnde'. ¹⁸ Wíyá ko'ji-á wãä'i phé'yävi jã-á najemu, hedí wây-á wên t'owa-á i' tun dit'oedi nã'i nan waaginbá dimuu. ¹⁹ Báyeki hãäwi nãä oepáa k'aydiwidi ovây'áyingimã', hedí hãnho dâychã'sígídí in ta'gen namuu iwedi dívihãnge'o', hedá báyeki wíyá hãäwi-á dida', hedího i' ko'ji óe'ánhógi waagibá dínpo'e'o, indá Jôesi Tádávi hí' dâyt'ôdédédí wên híwó wänbo wí'ovây'ohpí. ²⁰ Wíyá ko'ji-á híwó'di nan deedá najemu, hedí wây-á wên t'owa-á nã'i híwó'di nan waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oe'odi dâysígí'o', hedí híwó'di hãäwi díví'o'. I' ko'ji powintã hãa sigintã hãa tãgintã ma'kw'anukí shánkí napaa waagibá, nã'in t'owa iwedi wáy wên shánkí híwó díví'o wây-á wênbí'wedi."

Jesus-di wên phakó i'gedi ovâytu'an

²¹ Hedí wá' ovâytu'an, "Ti wên phakó bints'úya' wên t'ún napekichá'nin pho' hãa whohte pho' bínkëenídí? Joe, wên phakóbay-á dâykée'i wáy nakohkeet'oení iwepí'an. ²² Hedí hanbá t'ãhki hãäwi nãä nakaamuu wänbo nakeepúuwí, i díví'o'. I' ko'ji powintã hãa sigintã hãa tãgintã ma'kw'anukí shánkí napaa waagibá, nã'in t'owa iwedi whedi hãäwi nãä naka'powamuupí wänbo-á naka'powadee-í. ²³ To'wên navi hí' dit'oe'indá dínkhây'ã' híwó dívít'ôeyaaní'in."

²⁴ "Hewänbo áyingidí bit'ôeyanbe. Wí hýãäwän úvit'ôeyandáho', wí hýãäwän íka'póewí. Hewänbo híwó úvit'ôeyandá híwó wá' íka'póewí, hedá shánká íhãhpúuwí. ²⁵ To'wí naka'pówá'i-á shánkí óeka'powamãäni. Hewänbo to'wí híwó naka'pówápí-á, i' waagibá, nã'in t'owa iwedi whýãä naka'pówá'i' ònkaayamí."

Wíyá wí ko'ji i'gedi ovâytu'an

²⁶ "Naadi wáythayyamí hãa Jôesi Tádávi hãhkan únmuu waa. Ginnân waaginbá namuu: Wí sen nava iwe iko'jiwáde. ²⁷ Khun waagi i' sen najókhâyã', hedá hédén waagá ishaade'. I' ko'ji-á natsijópúpuwamändi nasóemän, hewänbo i' sen wí'únhanginnáhpí háadi gin napoe'o'in. ²⁸ I' nan diwedi napipee. Páadé napee, hedá natútodee, hedá nakâyópoe. ²⁹ Hedí nakâyópoe íhaydá i' táhtsaa tsijódí its'á', táhtsaa íhaydi nanândi."

Mustard ko'ji i'gedi ovâytu'an

³⁰ Jesus-di wíyá ovâytu'an, "Naadi wáythuhkankhâyamáa háawin Jôesi Tádávi hãhkan únmuu'in. Nã'i hãhkangí' hí' wáytu'amí wáythayyamídí hãa únwadedee-i'in: ³¹ Ünpuuwí hãa wí mustard tân únpo'e'o waagibá. Nã'i

tândá shánkí híncháǎ'i namuu i' wé'ge'i ko'ji t'áhkíwí'wedi, ³² hewänbo óekoedi napee ihaydi, shánkí nasôe'o i' wé'ge'i nako'ondíwí'wedi. Hedi nasôedi he'endi nawa'jáykhóepoe'o, hedá in tsidé'ây-á i' wa'jáykhóe eedá na'óhkhunná' deedi dáyǎhpa'."

³³ In t'owa ovâyhá'odi báyéki háhkangí' ó'gédí'ây gi'bibá ovâytu'an, háyú dín't'óeyankodi ihay. ³⁴ Gi'bi hí'dida' ná'in t'owa ovâyhá'an, hewänbo wí'bo ivi kháge'nindádi nají' ihaydi indáho i'di háǎwí t'áhkí ovâythayjo'.

Jesus i' waa hânq' i'an

³⁵ I' thaabá nakin dihaydi ivi kháge'nin itu'an, "Jaho gimú-í oe p'oe kwí' p'ânäpiye." ³⁶ Hediho t'áhkí in t'owa ovâyjoe'andi in tá'di wíje kháge'nin i' kophé iwe dívítogídi indádi óeho'. Wáy-á kophé wá' iwe dikw'ó. ³⁷ Hedi wí waa hânho kay'i napówá, hedi i' kophé búge nap'o'ts'úya'di nap'ohpidemän. ³⁸ I' kophé tí'úupiye p'ónwédé eedi Jesus najókhawák'óe, hedi ivi kháge'nindi óe jóhsandi óetu'an, "Háhkandi', ti áyngi wíwóemáhpí'an na'in díp'ot'akhanukhá'o'?"

³⁹ Jesus ishaa, hedi kaygindi óehée'an i' waa, hedá i' p'oe kwí'ndá óetu'an, "Ánpí ók'u'." Hedi i' waa nahándi t'áhkí nahángípóe. ⁴⁰ Hedi Jesus ivi kháge'nin itu'an, "Háadan íkhunwóda'?' Ti in wáyú wíwínmáapí'an'?" ⁴¹ In kháge'nin hânho dikhunwóda', hedi dívítumáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Wáadi wänbo p'oe di wänbo-á óe'a'gindo'."

5

Jesus-di báyéki yá'dâapí'in p'oe waa hâa wí senbí'wedi ovâykhehiye

¹ P'oe kwí' p'ânäpiye diphadedi in Gerasene-bí nange iwe dipówá. ² I' kophé iwedi Jesus nawá' dihaydi, wí sen peníbégedi napee óejay-ídi. Ná'i sendá wí yá'dâapí' p'oe waa hâadi óemáa. ³ I-á t'owápho eeye nathaa, wáy dáypeníkhá'kw'óe'ó iwe. Óewhi'owän, hebo wínawhisogedee'ipí, kadénadi wänbo joe. ⁴ Háyanbo óekwák'ukhúwhi'an, hedá kadénadi óemanwhi'an, hewänbo i' kadéna itáǎdi its'ánde', i' kwák'ukhúto-á ithánde', hedi náa to'wí wänbo wí'únkodípi óesaháanú-ídi, íwíwo nakaydi. ⁵ Khuu-á thaa-á penípho eeye hedá okú i'gá najídi ituwínúnde', hedá k'uudá ipits'ánde'.

⁶ Hedi Jesus kayí' najídi óemú'di ivi'piye i'ǎǎ, hedi ivi páadépiye idége'disóge. ⁷⁻⁸ Jesus-di i' yá'dâapí' p'oe waa hâa óetu'an, "Ná'i senbí'wedi ópeeve." Hedi kaygi ituwínúdi i' p'oe waa hâa natú, "Háadan ánpí wídi'ohpí, Jesus, ụ Jôesi Táda i' shánkí kw'áye na'ándívi ay unmuu'i'?" Naadi Jôesi Táda'vi páadépiye wída'máa, wídi't'óephadekannamípi." ⁹ Jesus-di óetsika'yan, "Hännan unkháwá'?" "Gá Báyéki gân" gin natú i' sen, "gá na'índa báyéki gijiǎn." ¹⁰ Hedi kay'indi i' sendi Jesus óeda'máa ná'in yá'dâapí'in p'oe waa hâa wí'ovâysaanípi ná'i nangedi.

¹¹ Iwe tsowa wáy báyéki pehtsude dihuuji' ee okú wáhkí, ¹² hedi in yá'dâapí'in p'oe waa hâadi Jesus kay'indi óedaa'an, "Na'in o'in pehtsude'v'ge dísan inbí tú' eeye ívítôenídi." ¹³ Háa dida'póe'in Jesus-di ovâymagi, hediho in yá'dâapí'in p'oe waa hâa i' senbí'wedi dipeedi in pehtsude eeye dívítogi. In pehtsude-á oe wáhkídi p'oe kwí' diwepiye díví'áawávedi dívip'ot'ahánú. Ná'in pehtsude mađi wíje maapaasôn (2,000) ihay díji'.

¹⁴ In dáypehtsude'á'yínmáa'in dishavemáa, hedi iwáy bú' hedá bú'dí já'wé-á háa napóe'in dáy't'óeho'. Hediho in t'owa dáy múunídi dimáa. ¹⁵ Jesus-ví'we

dipówá ihaydi i' sen báyéki yá'dâapi'in p'owəqahâa ivi'wedi ònkhehpiye'i' óemû'. Nää-á na'aamuu hedá ivi hangintandá imáa. Óemû' ihaydi dikhunwóeda'póe. ¹⁶ In t'owa háa napóe'in dáyumû'indi in t'owa dipówá'in ovâyty'an i' senbí'gedi háa óe'annin, hedá háa in pehtsude dínpo'e'indá. ¹⁷ Ihaydáhá' in t'owadi hânho kay'indi Jesus óedaa'an inbí nangedi ijàatä-ídi.

¹⁸ Jesus i' kophé iwe itohon dihaydi, i' sen in yá'dâapi'in p'owəqahâa ivi'wedi ònkhehpiye'i' di pín ta'gedi óedaa'an, "U-ádi dípunmää." ¹⁹ Hewänbo Jesus-di wí'óepunmägi. Óetu'an, "Uví'piye ópúndi uví t'owa ovây't'óe'amí t'ähki háa i' shánki natsonji'i'di ugí' wón'annin, hedá háa uví'piye nasehkanápóe'indá." ²⁰ Hediho i' sen i' nange Tā Bú'wi Nange gin dáyty'o' iwepiye namää, hedi háa Jesus-di ón'annin ovây't'óe'an. T'ähki in t'owa dit'óe'in ovây'háa'an.

Jesus-di wí kwee ûn'ûnp'oepee'i' ònehkháa'an, hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápaa

²¹ Jesus i' kophé iwedi p'oe'kwí' p'ânädi nawáy'ää ihaydi, p'o kíngé wáy naji' iwe báyéki t'owa diwé'gepóe. ²² Hedi wí sen, Jairus gin nakháwä'i na'ää, i-á in Hudíyoví méesate'aywi p'ó'dédi' namuu. I'di Jesus óemû'di ivi páadépiye idége'disóge óekhäge'daa'amídi, ²³ hedi pín ta'gedi óetu'an, "Naví ayúkáy dínchuamää'ä. Naví k'aygiye unmu-í hedi uví mandí náatägé-í, hedánho nawóewa-í hedá nawówayéeni." ²⁴ Hediho Jesus i-ádi namää.

Báyeki t'owa dänwóemää, hedi indi Jesus óet'ä't'ä'chänuhon. ²⁵ Wí kwee wá' ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tä'di wíje (12) pəayo ivi ûnp'oe wí'ûnwóyí'dee'ipi. ²⁶ Ikhäge'tuwämäadi ivi hääwí t'ähki ikú'ch'áadáhá' ivi chá'dá ihánú, hewänbo in woekannindi shánki óewänpit'óephadekannan, hedi óekhäge'namívi'wedi shánká nahaypóe. ²⁷ Nää' kwee-á Jesus-ví'gedi nat'oe, hediho ivi tí'ûpupə'gedi t'owa jáa nats'ú ivi k'éwé'in to óntägé-ídi. ²⁸ Ginnän i'ánshaamää: "Jesus-ví k'éwé'in to k'áygedí wän dōntägedibo owóewa-í." ²⁹ Hedi óntägedi wesebo ivi ûnp'oe ûnwóyí'dee, hedi ivi tú' iwe nataachanpóe ivi tawä ûnehkháapóe'in.

³⁰ Wesebo Jesus ûnhanginpóe ivi pínándi to'wí nahekháapóe'in, hedi in t'owa jáadi ibéedi natú, "To'dan naví aa dīntäge?" ³¹ Ivi khäge'nindi óetu'an, "Nää'in báyéki t'owadi u' wóet'ä't'ä'chänumāadi ovâymundepí'an, hediho háadan untú', 'To'dan naa dītäge?' gin" ³² Hewänbo Jesus-á ibémää, to'dan óetäge'in óemúunídi. ³³ I' kwee ûnhanginpóe háa únpóe'in, hedi nakhunwóeda'póedáhá' nathathapóe, hedi Jesus-ví'piye namäädi ivi páadépiye idége'disóge, hedi óetu'an ta'gendi háa i'annin. ³⁴ Jesus-di óetu'an, "Naví ay, uví wáyú úmuudi unhewówa. Ánshaaginpídibo ópún. Unhekháamúuni-áhay."

³⁵ Wa'di ihí'máa ihaydibo wén senä' i' méesatewi p'ó'dédi'ví'wedi dipówá, hedi óetu'an, "Janbo Jesus-á ibémää, to'dan irus, i' hāhkandi ánpí ó'an, uví ayúkáy-á ho úchuu." ³⁶ Hewänbo Jesus-di háa ditú' wänbo wí'ovây'áyíngi'ánpí, hedi ná'i tsondi óetu'an, "Wí'unkhunwóeda'ípi, ówānpíwäyú." ³⁷ Hedi Peter-á James-á hedá John-dá, James-ví tí'úu ûnmúu'í', indá' i-ádi ováypunmägi. ³⁸ I' tsondiví tewhá já'wé napówa ihaydi hânho dīntú'di nat'oe. Wáy wén diséji', wáy-á wéndá dívísíhtwínúnde'. ³⁹ Hedi nats'ú' dihaydi ovâyty'an, "Háadan hânho untú', háadan íséji'? I' ayúkáy-á wínachuupí, nawānpíjókəwāk'óe-á." ⁴⁰ In t'owadi ónwānpip'áhkaa.

Hediho Jesus-di t'ähkí ovâykhhepiye, hedi i' ayúkáyví tádá-á jíyá-á in poje khäge'nindá i-ádi ovâyhondi i' wêe íve i' ayúkáy nak'óe ee dits'ú. ⁴¹ I' ayúkáyví man ónyá'di Hudíyoví tundi óetu'an, "Talitha kum." (Nǎ'i hí' ginnân natunda': "Óshaa ayúkáy gân wítumáa.") ⁴² Wesebo ishhaadi ijiyé (i-á tá'di wíje paayo ihay'i namuu), hedi hânho ovâyháa'an. ⁴³ Jesus-di kay'indi ovâykhâ'an to'wí wânbo wídayhangin'annamípi'in háa napóe'in, hedi ovâytu'an i' ayúkáy óehúujóen'i'in.

6

Oe Nazareth bú' Jesus óe joegi'an

¹ Iwedi Jesus napeedi iví khäge'nindá'dí iví ówîngepiye namää. ² I' kaykhanwówá thaa napówá ihaydi Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o', hedi in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin dívít'óeyannin ovâyháa'an, hedi ditú, "Wǎhǎǎ-an nǎ'i natú'di t'ähkí ûnhanginpóe, hedi to'dan óehangintanmägi? Hádídán nǎ'i pínán t'óe i'o'?" ³ Ti i-á i' phé't'óe'i'da' wínamuupí'an, Mary-ví ay-á? Ti nǎ'in sená? Jomes-á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tí'úuwín wí'ûnmuupí'an? Hedá in kwiýá' iví tí'úuwín ûnmuu'in wá', ti na'índá'dí wídijihpí'an?" Gin in t'owa ditú' gá i-ádi híhchan wídínpoépídán.

⁴ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Wí Jôesi Táaví tukhe'bi-á wǎhǎǎ wânbo t'ähkí óe'a'gin, hewânbo iví nange iwá joe, iví t'owa-á'dá joe, hedá iví k'aygi wânbo-á joe." ⁵ Hedi wên híyǎǎdídá' t'owaví'di imank'ú'di hehkháa ovâymägi, hewânbo wíyá pínán t'óe wânbo wí'ûnkodipí i'amídí. ⁶ Inbí wáyupídí óeháa'an.

Jesus iví tá'di wíje (12) khäge'nin isan iví t'óe díví'amídí

Ee bú'ây i'ge Jesus namándi ovâyháhkanhon. ⁷ Hedá in tá'di wíje (12) khäge'nin iví'piye ovâywé'getu'andi wí'jendi ovâypuwa'an, hedi iví t'óe díví'amídí ovâysan. Dimääpídíbo' i'di ovâyku'ú' in yǎ'dâapí'in p'oweaqahâa ovâyta'anídí. ⁸ Ginnân ovâyjôn: "Ímǎn dihaydi uduphéda'mân bínhûuwí, wíyá hǎǎbo-á joe — wí koegi' wânbo joe, hedi háa wí múu bínhǎǎwíkuu-ígí' wânbo joe, hedi háa wí chǎ' ûnmúhto'ondi wânbo joe. ⁹ Unbí anto únto'ondá' bínhûuwí, hedá wíje to-á wíwínhûuwípi." ¹⁰ Ovâytu'an wá, "Wǎhǎǎ ímǎa wânbo', wí tewhá ee wovâysígi'andi eebo úwíwóyí'ní, i' bú'dí ímǎa píhay. ¹¹ Hewânbo wǎhǎǎ wovâysígi'anpídá, hedi háa wovây't'óeyanpídá, iwedi ípeemǎn dihaydi unbí anto iwedi bínna'jeepéedi-i in t'owa dínhanginnáanídí híwó wídí'v'anpí'in."

¹² Hediho iví khäge'nin iwedi dimäädi in t'owa ovây't'óe'an inbí t'aywó'di dáyjoe'amídí. ¹³ Báyéki yǎ'dâapí'in p'oweaqahâa t'owaví'wedí ovâykhhepiye, hedá báyéki t'owa dihay'índá olive ka'p'oe-á ovây'âyudí hehkháa ovâymägi.

John i' p'ó'p'oe kandi óehay

¹⁴ Hedi Herod i' nangewi tsondi namuu'i' ûnhanginpóe háa napuwamännin, in t'owa t'ähkí Jesus-ví'gedi dívíhí'máadí. Wên ditú, "I-á John i' p'ó'p'oe kandi namuu nawáywówápóe'i', hedán kavêe nǎ'i pínán t'óe i'o'?" ¹⁵ Wáy-á ditú, "Eljah-ân namuu." Hedá wáy-á wéndá ditú, "In wé'gen Jôesi Táqáví tukhe'mín diwedí'i-ân namuu, in hân'oe' in tukhe'mín waagi'ba namuu."

¹⁶ Hewânbo Herod nat'oe ihaydi, i-á natú, "John i' p'ó'p'oe kandi-ân namuu, i' to otsonpóe óek'é'ts'áa-i'ân nawáywówápóe." ¹⁷ Ha'wâa Herod natú gá hânhay natsonpóedán John óepankáyjídí hedá pantewhá ee óewhisóege-í'dí. Iví

kwee Herodias-gi' ginho i'an. Nã'innãho napóe: Herod wí tí'úu ùn'ân, Philip gin nakháwã'i', hedi tobá Herodias-á Philip-ví kwee ùnmuu wãno', Herod-di óekho'yã'. ¹⁸ Hedi John-di Herod óetumáa, "Híwó wínamuupi uví tí'úuvi kwee mánkáyjídí." ¹⁹ Hedãho Herodias-di John óet'aydi nada' to'wídi óeháyjín, hewãno wí'ùnkodipí, ²⁰ gá Herod-di John óekhunwóeda'dân. Herod-dá ùnhanginná John iví wówãtsi ta'ge ihonnin hedá yã'dãa'i-á namuu, hediho òn'aywonde'. Herod óehí'an John-bí hí' òntóeyaanídi, hewãno ònt'óeyandedí háa i'ánshaa'amí'in wí'ishaaepí.

²¹ T'òediwãn híwó ùnpóe Herodias. Herod-ví aycha thaa ùnnândi ishánkí'eediipaa, hedi in tsonnindá in sundado p'ó'dédi'indá hedá in kodit'owa sená' Galilee-windá ovâyhuutu'an. ²² Hedi Herodias-ví a'yú ùnts'úndi ovâyjáde, hedi Herod-á in ovâyhuutu'annindá ovâyhi'an iví shade. Hediho Herod-di i' a'yú óetu'an, "Dídaa'an naa háäwí unda'i', hedi naadi i' wímääní." ²³ Iví tun imági Jóesi Tádávi páadépiye ginnân: "Hääwí unda'póe'i', naadáho wímääní, navi nan wãno píngé haydi wímääní." ²⁴ Hedi i' a'yú napeedi iví jiyá óetsika'yan, "Hää-an oda'púuwí?" Iví jiyádi óetu'an, "Gá John i' p'ó'p'oeandiví p'ònnân unda'púuwí." ²⁵ I' a'yú iwãnnãho'di wesebo ee Herod na'ân dee nats'ú, hedi óetu'an: "Naa oda' wesebo dímmääní'in wên sã'wé pháagín diwedí John i' p'ó'p'oeandiví p'òn."

²⁶ Herod nat'oeedi báyéki nachanpóe, hewãno in sená' dikw'ó'ninbí páadépiye iví tun imági'in namuudibo wínada'pí "joe" gin óetu'amí'in. ²⁷ Hediho wí sundado áy'i'di' óepunjôn John óek'é'ts'áa-ídi pan tewhá ee, iví p'òn ònkáyjídí. ²⁸ Hedi i' sundado han i'andi John-bí p'òn wên sã'wé pháagín diwedí ònmaa. I' a'yú òn'andáhá' i' a'yúdá iví jiyá-á òn'an. ²⁹ John-ví kháge'nin dínhanginpóe ihaydi di'ää i' pení dáykáyjídí, hedi dáykhã'k'ú'.

Jesus in p'ánú maapaasôn (5,000) sená'dá in wé'gen t'owa-á ovâyhuujôn

³⁰ Jesus-ví t'òekhuwa'in Jesus-ví'piye diwáy'ää, hedi t'ähki háa díví'an waa hedá háäwí t'ähki dáyhá'annindá óet'óe'an. ³¹ Báyéki t'owa di'ää'ädá dímmää'ädá Jesus-á iví kháge'nindá húu wãno wí'ovâymahpí. Hediho Jesus iví kháge'nin itü'an, "Jaho gimú-i oe hãnda' naná' diwepiye wí'bo giyëenídi, hedi owe ívíkaykhanwówá'amí." ³² Hediho kophé iwedí oe hãnda' naná' diwepiye dímmää.

³³ Hewãno dívíjãa'andi báyéki t'owa i' bú'ây i'ge'indi ovâymu', hedi ovâytaa, hedi oe p'oekwí kingé nangedibo díví'a'yüu'andi Jesus-ví páadébo dipówá. ³⁴ Jesus i' kophé iwedí nawhave'ádi in báyéki t'owa ovâymu', hedi inbí'piye nasehkanápóe gá wên k'úwá waagibá áy'i'dipídiibo dijídân, hediho báyéki háäwí ovâyhá'an. ³⁵ Nakinmã dihaydi iví kháge'nin iví'piye di'äädi óetu'an, "Náwe na'ahkonná, hedá nãa-á nakinmã. ³⁶ Nã'in t'owa ovâypunjônbe i' nava háä tsowa nanãn deejepiye hedá i' bú'ây eejepiyá, dáyháawíkuumã-ídi dívíhuuyamídi." ³⁷ Hewãno Jesus-di ovâyty'an, "Undidãho bínhuujóní." Indi óetu'an, "Hádídân áy'amí? Ti unda' gimú-i'in wáygín tãgintã (200) thaa t'óe díví'andi wá'áa áyhãanú-ídi koegi' áykuumã-ídi, hedá áymääní dáyk'o'ídi?" ³⁸ Jesus-di ovâytsika'yan, "Hâyü-an koegi' bínmãa? Ja bínmú'dí." Hâyü dáymaa'in dínhanginpóe ihaydi ditú, "P'ánú pává'ây hedá wije pa'ây-á."

³⁹ Hedi in t'owa t'ähki ovâyty'an ee táa tsáwã eedi dívíbóedíkw'óení. ⁴⁰ Hedi dívíwhaadíkw'ódi tãgín tãgindá (100's) hedá p'ánãn tãgindá (50's). ⁴¹ Jesus i' p'ánú pává hedá in wije paa-á ihógi, hedi makówápiye ibéedi ikú'daa'andi

i' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídí. ⁴² T'ähki in t'owa dívíhúuyandi dívíshu'an, ⁴³ hedi iví khäge'nin tá'di wíje (12) t'ún p'eedí' dínphade'i pává hedá paa-á dáywé'ge'an. ⁴⁴ In sená'da'bo dívíhúuyannin p'ánú maapaasôn (5,000) ihay diji'.

Jesus p'oe kw'áayé naji'

⁴⁵ Wesebo Jesus iví khäge'nin ijôn i' kophé iwe dívítôenídí, hedi ovâytu'an oe p'oe kw'áayé dipáadémú-í'in, Bethsaida bú'ay naná' diwepiye. Hebo i-á iwebo iwóyí' in t'owa ovâypunjôenídí. ⁴⁶ Hedi in t'owa ovâyjoe'andi okú kw'áayepiye namáa ijûusu'amídí.

⁴⁷ Nakhunpóe ihaydi i' kophé oe p'oe pinudí namän, hedi Jesus-á wí'bo-á ee nan deedi naji'. ⁴⁸ Hânho dívít'ôekanhondi ovâyâmú', i' wáadi páadépiye wí'ovâypunmähpidí. Hédénpiye naná' dihaydi p'oe kw'áayé naji' ovâykânídí, hedi ovâyphadekhâymaawän. ⁴⁹ In khäge'nindi p'oe kw'áayé najidí óemú', hedi wí p'owəhāhā i' namuu gin di'andi dívítúwínú dikhunwôeda' waa, ⁵⁰ gá t'ähkídí óemú'di dívípíhāädān. Hewänbo wesebo ovâytu'an, "Unbí pí'ná khó'jé ikaymúuni. Naa Jesus-än omuu. Wí'ikhunwôeda'ípi." ⁵¹ Hedi i' kophé iwe indádí ipitógi, hedi i' wəə nahán. Hânho ovâyhāa'an, ⁵² gá dika'powakâymuudān. Wa'di wídika'póya'pí ta'gendi to'wí namuu'in, tobá i' pávádi wí pínán t'ôe i'an wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihay'in ovâyhehkhá'an

⁵³ Oe p'oe p'änäpiye diphadedí Gennesaret nange dipowá, hedi i' kophé dáywhisóge. ⁵⁴ I' kophé iwedí dipee ihaydi wesebo in t'owadi Jesus óetaa. ⁵⁵ Wáyge naji'in dínhanginpóe ihaydi, in t'owa t'ähki díví'a'yúu'an in dihay'in inbí whohpá' wóege ovâykânídí. ⁵⁶ Wāhāā Jesus namāa wänbo', hāa bú'ay i'ge, hāa bú' he'endi i'ge, hedi hāa bú'já'wé iwe in t'owadi ná'in dihay'in búu j'ingé iwe ovâykw'óe'ó, hedá pín ta'gedí óedaa'o' iví to' k'áygédí wän óntāgé-ídí, hedi t'ähki in óetāge'in dihehkháapóe.

7

In hăn'oe'inbí hāhkan

¹ In Pharisee t'owa-á hedá wên Hudíyoví khuu dáyhá'o'indá Jerusalem-di di'āādi Jesus-ví'we dívíwé'ge'an. ² Hedi indi ovâyâmú' Jesus-ví khäge'nin dívíhúujodí dívíman'owídipídíbo' in Hudíyoví khuu waa.

³ Ná'in Pharisees-á hedá t'ähki in wé'gen Hudíyo-á wídívíhúujopí páadé dívíman'owídipídíbo', hāa in hăn'oe'in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. ⁴ Hedi wáy dáyhāāwiku'ch'āade' iwedí di'āādi wídívíhúujopí páadé gin dívíman'owídipídíbo'; hedá báyéki hā'bi khuu-á dáy'a'gindo'. Inbí k'édé-á p'onbay-á sänbáy-á dáy'owídinde hāa namúuni waagi. Gin dínmuu inbí khuu.

⁵ Hedi ná'in Pharisees-á ná'in Hudíyoví khuu dáyhá'o'indá indi Jesus óetsika'yan, "Hāadan uví khäge'nin in hăn'oe'in se'daavi khuu dáy'a'ginnamí'wedí, inbí húugi' dáy'k'o' wa' dívíman'owídipídíbo hāa nakhāy'ā' waagi?" ⁶⁻⁷ I'di ovâytu'an, "Un paa waaginbá úvíanúmāa'in ímuu'in, hăn'oe híwó Isaiah-di unbí'gedí ita'nān hāawin t'owa ímuu'in. Ginnān hāa Jōesi Tádá natú'in ita'nān:

Nā'in t'owa híwó naví'gedí dívíhée'o sóphogedí,
hewänbo inbí pí'nādá han wídíchāapí.
Ditú' naa dí'a'gin, hewänbo wídínchā'muupí,

gá t'owaví hí'ḍa' dāyhá'odān, hedá ditū' inbí hí'-á naví háhkan dīnmuu.

⁸ Haa Jōesi Tádá natsonpóe'in bīnjoegi'o', hedi t'owaví khuu-á bīnhónde'.

⁹ “Íchanpóe hānho únhanginnān waa, haa Jōesi Tádá natsonpóe'in bīnhānge'odi unbí khuu bīn'a'ginnamí. ¹⁰ Moses natūhpí'an, Unbí tádá'in jiyá'in bīn'a'ginnamí. Hedá wá' natū,

To'wí iví tádávi'gedi haa iví jiyávi'gedi híwóhpi ihée'andi, i-á óeháyí.

¹¹⁻¹² Hewānho undá ginnān ítū': Wí to'wí ún'ā' iví tádá haa iví jiyá itū'āamí'in, 'Navi háāwí i'gedi otū' Korban gin.' (Hudiyová tundá Korban natunda', 'Nā'i háāwí-áho Jōesi Tádá dómāgi' gin.) Hedi tobá i' háāwídi i' tádá haa i' jiyá óekháge'namí wānbo', nā'i to'wí gin natū'i háāwí wānbo ingi' wíwīnkanmānīpí. ¹³ Báyekí háāwí ha'wāagi bīn'o', hediho unbí khuu bīnhá'odi Jōesi Tádávi hí' wí'únchā'muupí waa bīnkanmāa."

I' háāwí Jōesi Tádá natū'di yā'dāapi' namuu'in

¹⁴ In t'owa wiyá ovāywé'ge'an dihaydi, Jesus-di ovāytū'an, "T'āhkídíbo bít'ōeyan, hedānho íka'póewí. ¹⁵ Haa wí háāwí namuu wānbo t'owa dāyk'o'i'dá yā'dāapi'in wídipoe'opí. Hewānbo háāwí híwóhpi' inbí pí'nā kǎh'jé iwedi dīnpee'i'dáho yā'dāapi'in dipoe'o. ¹⁶ To'wí naka'powada'i-á únkhāy'ā' it'ōeyaní'in."

¹⁷ In t'owa ovāyjo'e'an dihaydi iví tewhá ee nats'ú, hedi iví khāge'nindí óetsika'yan nā'i hí' hānnan natunda'in. ¹⁸ Hedi ovāytū'an, "Tí un wá' ka'powapi'in ímuu? Tí wí'únhanginnāhpí'an wí to'wí yā'dāapi' wīnapoe'opí wí háāwí iví já'wédi ún'ts'úndídi, ¹⁹ gá nā'i háāwí wí'ún'ts'úya'pídān iví pí'nā kǎh'jé, hewānbo iví see iwáho', hedi iví tú' iwedi únwānpiphade'." (Nā'i ovāytū'andi Jesus-di ovāyhá'an t'āhki koegí'-á híwó'di namuu óek'o'ígí').

²⁰ Hedáhá' ovāytū'an, "Hāāwí wí to'wíwí pí'nādi únpee'i'dibāa yā'dāapi' napoe'o. ²¹⁻²² Híwóhpi ánskaa wí to'wí iví pí'nā kǎh'jé imāadi i-á nasānda'; nat'owat'akhanuda'; wīnakhótsaa'ānpí wānbo to'wí-ádi iwíhohkumāa; haa tobá nakhótsaa'ān wānbo', wiyá to'wíwí kwee-ádi haa sendádi iwíhohkumāa; háāwí wé'gen t'owa dāymāa'i-á nada'; jānākikandi namuu; nahójo; haa nawānpida' waagi i'o'; nathūut'óe; t'owaví'gedi híwóhpi ihée'o'; ichāa'o'; t'ōeyanpí' namuu. ²³ Nā'i yā'dāapi' háāwí wí to'wíwí pí'nā kǎh'jé iwedi únpee'di, i'dibāa yā'dāapi' óepa'."

Wí kweeví wāyū

²⁴ Jesus i' nange ijoe'andi Tyre bú' tswapiye namāa, hedi wí tewhá ee nats'ú. Wīnada'pí to'wí wānbo únhanginnān'ín ee na'ānnin, hewānbo wí'únkodipí ikaayamí'in. ²⁵⁻²⁶ Hedi wí kwee Jesus-ví'gedi nat'oe'di we-sebo ee na'ān deepiye namāa. Nā'i kwee-á Syrophoenicia-wi namuu, hediho kodí Hudíyo wīnamuupí. Iví ayúkáy wí yā'dāapi' p'oweaahāadi ónmāa, hedi Jesus-ví páadépiye idége'disógedi kaygindi óedaa'an i' yā'dāapi' p'oweaahāa iví a'yūwí'wedi ónkhehpeeyé-ídí. ²⁷ Jesus-di i' kwee óetu'an, "Naa wídínkhāy'āhpí in wé'gen t'owa dovāykhāge'namí'in, in Hudíyo t'owa dovāykhāge'nanpídíbo'. U' páadé wíkhāge'nandá, in áyyāāví húugi' in tsé'āy dovāymā' waagibā namuuní." ²⁸ I' kweedi óetu'an, "Nanbí Sedó, haa untū waa ta'gen namuu. Hewānbo i' pávátā mǎāsa pho' in áyyāā dínjemu'i' in tsé'āy wānbo dāyk'o'." ²⁹ Jesus-di óetu'an i' kwee, "Híwó untūdího naadi i' yā'dāapi' p'oweaahāa uví ayúkáyví'wedi dónkhehpiye. Jaho uví'piye ópūn." ³⁰ Hedi i'

kwee iví? napówá ihaydi, i' a'yú whohte eedi nak'óedí óemû?, hedi i' yâ'dâapí? p'owəqəhə ho ūnpee.

Jesus-di wí sen tunpí? namuu?i' ōnehkháa'an

³¹ Tyre bú'dí Jesus napeedi Sidon bú' i'ge naphade, hedá iwedá Galilee p'oe kwíngépiye nawáymáa, i' nange Tā Bú' Nange gin dāytú'o' iwe. ³² Hedi wí sen ojet'aa'i namuu'i hedá tunpí'-á ōnkán, hedi pín ta'gedí óedaa'an i' sen óetāgégé-ídí ōnehkháa'amídí. ³³ Jesus-di i' sen in t'owavi'wedí wí'bo' óejāa'an, hedi iví mankhú i' senbí oje phóge itógi, hedáhá' imankhúsóp'o'andi i' senbí hān ōntāge. ³⁴ Hedi makówapiye ibéedí kaygi ihāa'an, hedi i' sen óetú'an, "Ephatha" gin. (Nā'i tun Ephatha-á "nakhuudee-i" gân natunda' Hudíyoví tundi.) ³⁵ Wesebo i' senbí ojephō ūnkhuudee, iví hāndá ūnjuudee, hedi thay'eedi ihée'an. ³⁶ Hedi Jesus-di in t'owa ovāykhāa'an to'wí wānbo wídayt'óe'amípídí, hewānbo indá shánkí ovāykhāa'andá shánká dāyt'óe'an. ³⁷ In t'owa dit'oeđi hānho ovāyhāa'an, hedi ditú, "Hāwí t'āhki híwó i'o'. In ojet'aa'in wānbo dit'oe'o, in tunpí'indá dívihée'o'."

8

Jesus-di in jónu maapaasōn (4,000) t'owa ovāyhúujōn

¹ Ihayhābā wāy-á báyéki t'owa diwé'gepóe, hedi hāwí wānbo dāyk'o'ígí' wídaymāpí. Jesus iví khāge'nin itu'andi ovāytú'an, ² "Naa ná'in t'owavi'piye osehanāpóe. Poje thaa naa-áđi diji?, hedi nāa-á hāwí koegí' wānbo wídnphadepí. ³ Hedi dihašēndibo inbí'piye dovāypunjōnda, wáy p'óegébo hađi dikaanú-í, wáy wēn kayí'di di'āđi." ⁴ Iví khāge'nindi óetsika'yan, "Wāhāa-an nāa ahkon deedi wí koegí' āyhóení, ná'in t'owa āyhúujōeníđi?" ⁵ Jesus-di ovāytsika'yan, "Hāyú pává-an bīnmāa?" Ditú, "Tsé ihay."

⁶ Jesus-di in t'owa ovāytú'an ee nange dívíkw'ōení gin. Hedáhá' i' pává ihógidi ikú'daa'an, hedi ihávedí iví khāge'nin ovāy'an in t'owa ovāyphaadé-ídí, hedi han díví'an. ⁷ Wēn hāyú pa'āy wá' in khāge'nin dāymāa, hedi Jesus ikú'daa'andi in khāge'nin ovāytú'an dāyphaadé-i'in. ⁸ In t'owa dívíhúuyandi híwó dívíshu'an, hedi in khāge'nin tsé ihay t'ún p'eedí i' dínphade'i' koegí' dāywé'ge'an. ⁹ Ná'in t'owa dívíhúuyannin mađi jónu maapaasōn (4,000) ihay diji. ¹⁰ Hedi Jesus-di in t'owa ovāypunjōndi wesebo i' kophé iwe itógi iví khāge'nindáđi, hedi Dalmanutha nangepiye dimāa.

In Pharisee t'owadí Jesus óedaa'an wēn pínán t'oe i'amídí

¹¹ In Pharisee t'owa di'āđi hedi Jesus óetuhānmāa. Óeda'māa wēn taa makówadí ovāykeeyamídí, gá óetayí'ní'in dida'dān. ¹² Jesus kaygi ihāa'andi ovāytú'an, "Hāadan un nāawin t'owa wēn taa bīnmúuní'in ida'? Ta'gendi wāytumāa, un t'owa wí hāwí ha'wāagi-i-á wíwāykeekankhāymāpí." ¹³ Hedi ovāyjo'e'andi wíyá iví kophé iwe itógi, hedi iwāybun oe wāyhānāpiyebá.

Jesus iví khāge'nin ihée'an in Pharisee t'owa-á hedá Herod-á inbí hāhkan nī'gedi

¹⁴ Jesus-ví khāge'nin dín'óde dāypávāhūuwídí — wí wēe páváda' i' kophé iwe indáđi dāymāa. ¹⁵ I'dí ovāytú'an, "Bí'āyīngi'an hā'in Pharisee-ví oewāaseedi, hedá Herod-ví'dá." * ¹⁶ Hedi in khāge'nin wí'nā táye dívítú'an, "Hāadan gin natú? Gá mađi wí'āypávāmaapí'dān." ¹⁷ Hāa ditú'nin Jesus

* 8:15 Jesus "oewāasee" gin natúđi inbí hāhkan nī'gedān ihí'māa, hewānbo in khāge'nin wíđika'pówápi.

ûnhanginpóe, hedi ovâysika'yan, "Háadan ítú' wíwínpávámaapí'in? Ti háa otunda'in wa'di wí'ûnhanginpoe'opí'an, hedi háa wa' wí'íka'póya'pí'an? Ti íka'powakâymuu? ¹⁸ Ítséemuu, hedi háadan handi wí'únkeet'óepí? Hedá í'ojemuu, hedi háadan handi wí'ít'oe'opí? ¹⁹ Ti wí'ún'ánshaapí'an háa dáy'annin? Nă'i p'ánú pává in p'ánú maapaasôn (5,000) t'owagi' dovâyhâve ihaydi, hâyú t'únnan i' dínphade'i koegi' bínwê'ge'an?" Óetu'an, "Tă'di wíje (12) ihay." ²⁰ "Hedá tsé ihay pává in jónu maapaasông'á (4,000) dovâyhâve ihaydi, hâyú t'únnan i' dínphade'i koegi' bínwê'ge'an?" Ditú, "Tsé ihay." ²¹ Hedi ovâytyu'an, "Hedi háadan wa'di wí'íka'póya'pí i' oewáasee i'gedi wâytyu'andi?"

Oe Bethsaida bú'ay Jesus-di wí sen tsí't'aa'i namuu'i' ónhekhâa'an

²² Oe Bethsaida bú'ay dipowá, hedi wên t'owadi wí sen tsí't'aa'i namuu'i' Jesus-ví'we óekán. Pín ta'gedi indi Jesus óedaa'an nă'i tsí't'aa'i' óetăăgé-ídi ónhekhâa'amídi. ²³ Jesus-di i' tsí't'aa'i' óepakhê', hedi oe bú'di já'wêpiye óepaho'di tsée eedi wí só'p'oeđi óe'ăyú, hedá ivi mandá óetăgedi óetsika'yan, "Ti hăăwí úkepoe'o?" ²⁴ I' tsí't'aa'i' ipuwăbéeđi natú, "T'owa dijidi dovâymunde', hewânbo hăăwí wí tay waagibá dínchaa." ²⁵ Hedi wíyá i' senbí tsée Jesus-di óntăge. Năă-á i' tsí't'aa'i' hânho ipuwăkhăđi nawówa, hedi wesebo hăă t'ăhki kee'eedi únkeepoe. ²⁶ Hedi Jesus-di i' sen ivi'piye óepunjôndi óetu'an, "Hăă bú' wí'unwáys't'úunípi."

Peter natú to'wí Jesus ta'gendi namuu'in

²⁷ Jesus ivi khăge'nindăđi i' bú'ăy eeje Caesarea Philippi bú' tsowa eejepiye namăă. Dimăn dihaydi ivi khăge'nin itsika'yan, "To-an naa omuu gân nă'in t'owa ditú?" ²⁸ Óetu'an, "Wên ditú' John i' p'ó'p'oeandî-ân unmuu. Wây-a wêndă ditú' Elijah-ân unmuu, hedá wa'di wáyje wêndă ditú' wí Jôesi Tăđávi tukhe'min diwedí'i-ân unmuu." ²⁹ Hedi ovâysika'yan, "Hedi undă, to-á naa-á omuu gân i'ănde?" Peter-di óetu'an, "Gá i' to'wí Jôesi Tăđăđi óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđi, i-ân unmuu." ³⁰ Hedi kaygindi ovâykhăk'ú' wíyá to'wí wânbo wíđâyhangin'ănnamípidi to'wí namuu'in.

Jesus ihée'an it'óephadekhăymăa i'gedi hedá nachuwagi'o i'gedă

³¹ Hedi ihaydi háa ûnpuwagi'o i'gedi ovâyhée'andi ovâytyu'an, "Nă'in nakhây'ă' napúuwí'in: Naa, t'ăhki t'owagi' o'aypuyă'i' omuu'i' báyeki dont'óephadekhăymăa, hedi in Hudíyo tsonnindăđi in owha' p'ó'đedí'indăđi hedá in Hudíyoví khuu dăyhă'o'indăđi wé'ge naa díjoegikhăymăadă wíđisigikaykhăymăapi. Díkhe'khăymăa, hewânbo poje thaa iwe owâywôwăpuwagi'o." ³² Nă'i hăăwí thay'eedi ovâytyu'an, hedi Peter-di óehange'andi óetu'an, "Ha'wăa wí'untúunípi." ³³ Jesus ibéeđi in wé'gen khăge'nin ovâyymunde', hedi Peter óet'e'yandi óetu'an, "Satan, Penísendi', naví'wedí óhăđi. Ú-á t'owa waabă bi'ánshaamăa, Jôesi Tăđă i'ánshaa'o waagă joe."

Hăa t'owa dínkhây'ă' díví'ămí'in Jesus óeyuuhúuwí'in didă'di

³⁴ Hedăhá' ivi khăge'nindă in wé'gen t'owa t'ăhka ovâywé'ge'andi ovâytyu'an, "To'wên naa-ăđi dikă'ăăda'indă wíđínkhây'ăhpi háa diwănpida' waa díví'ămí'in, hewânbo inbí phé'win dăyhúuwí, hedá naa-á díyquhúuwí. † ³⁵ To'wên inbí wówătsi dăywănpí'aywoení'in didă'indă inbí wówătsi

† 8:34 Nă'in natunda', dikhăymúuní dăyt'óepahăđe-íđi, Jesus in phé'win deedi it'óephade waagibă.

dipeedeegi^o. Hewänbo to^wên inbí wówátsi naagi⁷ hedá Jôesi Tádávi híwó⁷di tungi⁷-á dívímägi⁷in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ³⁶ Tobá wí to^wí hääwí t'ähki⁷ nää oepáa k'aydi nakw⁷ó⁷di ihógi wänbo⁷, wé⁷innan wên híwó óekhâymaa iví wówátsi iwáyho⁷di? ³⁷ Wí to^wí wí⁷unkodipi⁷ hääwí wänbo imäänídi iví wówátsi nawáy⁷t'anpúuwídi. ³⁸ In nääwin t'owa t'aywóhkannin dimuu⁷in Jôesi Tádá dáyjoegi⁷an, wí kwee iví sen ijoegi⁷an wíyá pi⁷wíwí sendádi ithaayé-ídi waagibá. Naa t'ähki⁷ t'owagi⁷ o⁷aypuyä⁷i⁷ omuu⁷i nää oepáa k'aydipiye owáy⁷ä⁷, navi Tádávi sa⁷wó⁷di kohthay wóegé hedá in yä⁷dää⁷in makówáwin t'óepa⁷aa⁷in wóegá o⁷ä⁷. Hedí to^wên nää naa díwóeda⁷in hedá navi háhkandá dínwóeda⁷indá, naadi wá⁷ dovâywóeda⁷khâymaa owáy i⁷ thaa owáy⁷ä⁷i napówá ihaydi.

9

¹ “Ta⁷gendi wáy⁷tumáa, Jôesi Tádádi iví kay únmuu⁷in wovâykeeyamí hedí bînpuwâkhâymaa naa tsondi omuu⁷in. Nâ⁷in napúuwí wa⁷di wáy wên nâwe ji⁷in ihânpídibo⁷.”

Háa Jesus ûnchaa waa ûn⁷egópóe

² Sí thaa naphade ihaydi Jesus-di Peter-á James-á John-dá i-ádi ovâyho⁷, hedí wên p'in tūwä⁷in kw'áye⁷piye wí⁷bo dimää, hedí inbí páadépiye Jesus háa ûnchaa⁷in ûn⁷egópóe. ³ Iví aa hânho ts'ä⁷i ûn⁷ots'ápóe, tóebo há⁷to i⁷ aa ihay ts'ä⁷i i⁷owêedi-i. ⁴ Hedí Moses-ádi Elijah-ádi tsikhagipi dakeepóe, hedí Jesus-ádi dânhí⁷máa. ⁵ Peter-di Jesus óetu⁷an, “Háhkandi⁷, híwó namuu nâwe gikw'ôndi. Jaho poje ókhkun tewhá⁷ây âyk'wôení, wêe u⁷gi⁷, wíyá Moses-gí⁷-á, hedá wíyá Elijah-gí⁷-á.” ⁶ Moses-ádi Elijah-ádi dakeepóedi in khäge⁷nin hânho ovâypihää, hedânho ha⁷wâa Peter natú, gá háa natúuni⁷in wí⁷unhanginnâhpídân. ⁷ Hedí wí okhúwá napówádi ovây⁷ókhkunnan, hedí nâ⁷in tun okhúwá jáadidi napee: “Nâ⁷i-ân navi ay dînmuu donsígí⁷i⁷. I⁷ bînt'óeyaani⁷.” ⁸ Wesebo i⁷ge t'ähki dívíbee, hewänbo Jesus-da⁷mân dâymú⁷, wíyá hääwí wänbo-ájoe.

Jesus óetsika⁷yan Elijah nawáy⁷ä⁷i⁷gedi

⁹ Oe p'in kw'áye⁷di diwhave⁷ä⁷ ihaydi Jesus-di ovây⁷tu⁷an, “To⁷wí wänbo hääwí bînmú⁷in wí⁷vînt'óe⁷amípi, owáy naa t'ähki⁷ t'owagi⁷ o⁷aypuyä⁷i⁷ ochuudi wíyá owáywówápóe píhay.” ¹⁰ Iví tun ôn⁷a⁷gin, hewänbo wí⁷nâ táye dívítsika⁷yan, “Hânnan namuu nâ⁷in tun, wíyá nawáywówápúuwí i⁷gedi?” ¹¹ Hedí Jesus óetu⁷an, “In Hudíyoví khuu dâyhá⁷o⁷in ditú⁷, i⁷ to⁷wí Jôesi Táadi óesogekhâymaa⁷i⁷ t'owa ovây⁷aywoenídi na⁷äâpídibo⁷ Elijah-á napowagi⁷o. Háadan ha⁷wâa ditú⁷?” ¹² Jesus-di ovây⁷tu⁷an, “Ta⁷gendi Elijah páadébo na⁷äâ-í⁷in nakhây⁷ä⁷-á⁷kun, hääwí t'ähki⁷ ikhây⁷amídi. Hedí hânnan nata⁷muu naa t'ähki⁷ t'owagi⁷ o⁷aypuyä⁷i⁷gedi? Gá ginnân: Báyéki dont'óephadekhâymaa, hedá t'owadá díjoegikhâymaa. ¹³ Hewänbo naadi wáy⁷tumáa, Elijah ho na⁷äâ-á⁷kun, hedí híwóhpí óe⁷an in t'owadi háa dida⁷ waagi. Jôesi Tádávi ta⁷nin diwe iví⁷gedi ûnta⁷muu háa óekhâymaa⁷in.” *

Jesus-di wíyä⁷dâapí⁷ p'oweqahâa wí enúkáyvi⁷wedi ónkhehiye

¹⁴ Jesus-ví wé⁷gen khäge⁷nin diji⁷ iwe tsowa dipówá, hedí báyéki t'owa búuk'úwáki diwindi dâymú⁷. Wên Hudíyoví khuu dâyhá⁷o⁷indá hedá in khäge⁷nindá dívítuhânmáa. ¹⁵ In t'owadi Jesus óemú⁷di ovâyháa⁷an,

* **9:13** “Elijah” gin Jesus natúdi, John i⁷ p'ó⁷p'oe⁷kandivi⁷gedi ihí⁷máa.

hedí iví'piye díví'ää óesengitü'âamídi. ¹⁶ Jesus-di ovâytsika'yan, "Háadan úvítuhánmáa?" ¹⁷ Nă'in t'owa jáagedi wí sendi óetu'an, "Háhkandi', naví e'nú wínmaa, i-á wí yă'dâapí' p'oweaahâadi óemáadi wí'únhí'kodipí. ¹⁸ Hedí hăădi wânbo nă'i p'oweaahâa it'ôe'andi i' e'nú oe nangepiye óekanunde', hedí i' e'nú-á nasó'okhópee'idá iwăpúts'indo', hedá taasuugi'bo-á napoe'o. Uví khăge'nin dovâydaa'an nă'i p'oweaahâa ónkhehpeeyé-ídi, hewânbo wídkodipí." ¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Un t'owa-á wăyupí'in ímuu. Hăădi puwahay-an undádi oyêeni úvíwăyú-ídi, hăădi puwahay-an undádi dáyýăă'ami? Ja' i' enúkáy naví'piye binmá'." ²⁰ Hedí óemaadi i' p'oweaahâadi Jesus óemú'díbo nă'i enúkáy óethathakannan, hedí i' e'nú nakanuđi ijánúmáa, hedá nasó'okhópee'i. ²¹ Jesus-di i' enúkáyví tádá óetsika'yan, "Hăădi waabo-an gin únpo'e'o?" I' tádádi óetu'an, "Gá hýăă'i namuudibo-án. ²² Hedí hăyăn wânbo i' p'oweaahâadi phaa iwe hedá p'oe eewá óechănunde' óeháyídi. Úkodíđáho nanbí'piye dísehkană'an, háawin wên wânbo wên khăge' dí'an." ²³ Jesus-di óetu'an, "Hăadan dítumáa, 'Úkodíđáho'?" To'wí iwăyunde'-á únkodi hăăwí namúuge i'amídi." ²⁴ Wesebo nă'i enúkáyví tádá kaygindi natú, "Naa dáywăyunde', díkhăge'nan wíyá shánkí dáywăyú-ídi."

²⁵ Jesus-di wăy-á báyéki t'owa a'yuugi dívíkhađimá'dí ovăymú', hedí we-sebo nă'i yă'dâapí' p'oweaahâa óet'e'yandi óetu'an, "Ú yă'dâapí' p'oweaahâa, ú'di t'owa ovây'ojet'aa'o'i', tunpí'indá ovăypa'i', naadi wítumáa, nă'i enúkáyví wedí ópeeve, hedí wíyá wí'unts'únipí." ²⁶ I' p'oweaahâa ituwínúdi nă'i enúkáy óekanuđi hânho óethathakannan, hedáhá' iví'wedí únpee. I' enúkáy wí pení waabá únchăa, hedího in t'owadi óemú'di dítu, "I-áho nachuu." ²⁷ Hewânbo Jesus-di i' enúkáyví man ónyă'di óekwínukhăge'nandi iwínú. ²⁸ Hedí Jesus wí tewhá ee nats'ú, hedí iví khăge'nindi wí'bo óetsika'yan, "Háadan na'in wígínkodipí i' yă'dâapí' p'oweaahâa âykehpeeyé-ídi?" ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Úvíjûusu'odíđá'mân únkoedí-í wí yă'dâapí' p'oweaahâa gi'bíba bínkehpeeyé-ídi."

Jesus nachuwagi'o i'gedi wíyá ihée'an

³⁰ Jesus-ádi iví khăge'nindádi iwedi dimăa hedí Galilee nange i'ge diphade. Jesus wínada'pí to'wí wânbo únhanginpuuwí'in wăhăă nají'in, gá dimândibo iví khăge'nin ovâyhăhkanhondân. ³¹ Ovăytumáa, "Naa t'ăhki t'owagi' o'aypuyă'i' omuu'i wăy-á t'owaví mangepiye díkăani. Indáho díkhe'khăymáa, hewânbo poje thaa iwá wíyá owăywówăpuwagi'o." ³² In khăge'nin nă'i hăăwí Jesus-di ovăytumáa'i wíđika'póya'pí, hewânbo diwôeda' óetsika'yăamídi i'gedi.

To-an i' shánkí hay'i namuu?

³³ Capernaum bú'ay dipowá, hedí wí tewhá ee dits'ú. Jesus-di in khăge'nin ovâytsika'yan, "Oe p'óégé gi'adi hăă i'gedan úvítuhánmáa?" ³⁴ Indá hânda' dik'wó, gá oe p'óégé dijiđi wé'i-angú in diwedi i' shánkí hay'i namuu i'gedi dívítuhánmă'dân. ³⁵ Jesus isóge, hedí nă'in tă'di wije (12) khăge'nin ovăywé'ge'andi ovâytu'an, "To'wí i' p'ó'déđi' namúuni'in nada'dá, i-á únkhăy'ă' t'í'úge'i namúuni'in, hedá t'ăhki'ví khăge'di-á." ³⁶ Hedí Jesus-di wí ay óepahké'di inbí páadépiye óeho', hedáhá' nă'i ay óeba'aa'andi ovâytu'an, ³⁷ "To'wíđi naa dída'di wí ay nă'i ay waabá óesígikéndedi, naa wá' dísisíkénde

waabá i'ò'. Hedi to'wí naa dísigíkènde'i'dá naada'ba wídísígíkèndepí, hewänbo i' to'wí naa dísandí' wá' óesígíkènde'."

To'wídi Jesus-ví'piye háa nachaapi'-á iví'näpiye napoe'o

³⁸ John-di óetu'an, "Háhkandi', tóewi sen áymû' yä'dâapi'in p'oweahhâa t'owavi'wedí ovâykhehpiyendedi uví khâwâ natû'di, hedi áytu'an han wí'i'amípí'in, na'in diwedí'i wínamuupídi." ³⁹ Hewänbo Jesus natû, "To'wí gi'bi wíwínkhâ'ámípí. To'wí namuu'i naví khâwâ natû'di ipínnánt'òe'andi-á wesebo híwóhpi naví'gedí wí'ihée'ámípí. ⁴⁰ To'wí nanbí'piye háa wínachaapi'-á nanbí'näpiyebá napoe'o. ⁴¹ Ta'gendi wâyümáa, to'wí wí p'oe wänbo wovâysuwäjõndi, naví'in ímuu'in ûnhanginnândi, i-á Jõesi Táqádí óewá'âakhâymaa."

Jesus t'aywó'di i'gedí ihée'an

⁴² "Hedi to'wídi wêe wänbo ná'in hí'innin naví'piye díwíwâyunde'in diwedí óet'aywóhá'andá, shánkí híwó i' to'wí ûnpúuwíwän wa'di han óehá'anpídíbo wí k'uu khâa'i iví k'ây eedi ónwhisóege-i'in hedi máap'oe iwe óechäânú-i'in. ⁴³ Hedi wéhpêe mandí úvít'aywó'dodá, shánkí híwó namuu bints'âa-i'in, wíyá indí úvít'aywó'nâamíví'wedí. Tobá wéhpêedá' ímanmuu wänbo', shánkí híwó namuu wówátsi nahándépí'in bínkáyjídí, péyégepiye ímú-íví'wedí wí'gín ímanmuudi. ⁴⁴ Oe péyéga t'owa hânhay wänbo t'ähkí dâyt'òephadekhâymaa, hedá i' phaa hânhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁵ Hedi wéhpêe ändi in ta'ge'in p'óegédí wovâyhänge'odá, shánkí híwó namuu bints'âa-i'in wíyá indí úvít'aywó'nâamíví'wedí. Tobá wéhpêedá' í'ânmuu wänbo', shánkí híwó namuu wówátsi nahándépí'in bínkáyjídí, péyégepiye wovâychäânú-íví'wedí wí'gín í'ânmuudi. ⁴⁶ Oe péyéga t'owa hânhay wänbo t'ähkí dâyt'òephadekhâymaa, hedá i' phaa hânhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁷ Hedi wéhpêe tséedí híwóhpi hääwí wovâypuwâ'odá, shánkí híwó namuu bínwhakháyjí'in, wíyá indí úvít'aywó'nâamíví'wedí. Tobá wéhpêedá' ítséemu wänbo', shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú-ídí, péyégepiye wovâychäânú-íví'wedí wí'gín ítséemuudi. ⁴⁸ Oe péyéga t'owa hânhay wänbo t'ähkí dâyt'òephadekhâymaa, hedá i' phaa hânhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa."

⁴⁹ "To'wên t'ähkí phaadi ovây'aayä'âkhâymaa. †

⁵⁰ Aayäá híwó'di namuu, hewänbo i' aayäá na'áhhándáho', há'to wíyá áhsää'i napúuwí. Undá únkhây'ä' aayäá na'áhhándépí' waaginbá ímúuní'in, hedi tsagginpídíbo wé'ge ítháani."

10

Jesus khótsaawije i'gedí óetsika'yan

¹ Jesus iwedi ijâa'an, hedi Judea nangepiye namäadi Jordan p'o' p'änäpiye naphade. Iwe wây-á báyéki t'owa iví nú' díwíwé'ge'an, hedi häädi waa i'an waagi in wá' ovâyhá'an.

² Hedi wên Pharisee t'owa ûnpówádí óetsika'yan, "Ti híwó namuu wí sen nakhóhtsaa'ándi' iví kweeví'wedí ithaaweje-ídí? Hân i' tsontun

† 9:49 Nā'i hí'-á kây'i namuu gika'póewídí. Wáy wên t'owa dí'ánde ginnân natunda'in: Hân'oe in Hudíyo dâyt'anímáahânunde Jõesi Táqá óemäänídí, hedi dínkhây'ä' i' píví dâyt'aayä'â'amí'in wínahá'dânpuúwípídí. In t'owa Jõesi Táqáví'piye díwípímági'indá dâyt'òephaadé-í, hääwí phaadi ovâyphahânunde waagibá, hebo ná'i t'òephade namuudi shánkí híwó'nin dímuuní.

natû?" Gin ditû Jesus óetayi'nídí, tigúba híwóhpi natuhpee-i. ³ Jesus-di ovâytsika'yan, "Hân Moses-di wovâyjôn?" ⁴ Indi óetu'an, "Moses-di nã'in tun dínjoe'an: Wí sen wên khóhtsaawije ta'nin ita'namí hedi handidi iví kwee ijoe'amí." ⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Hewânbo Moses-di ha'wâagi wovâyta'k'ú? gá t'òeyanpí'in ímuudân, unbí kwiya' bínwânpijoeanmáadibo." ⁶ Hewânbo oe ts'anpaagé nanân diwe Jôesi Tádádí sendádí kwee-ádí ovânkhíjé. ⁷ Hedi natú wí sen ikhó'yâ'dáho?, iví tádá-á iví jiyá-á ijoe'amí'in ûnkhây'ã?. ⁸ Hediho i' sendá i' kwee-á wêe tûu ûnp'oeda' dapoe'o, hediho wíje wídamuupi, wêeda' damuu. ⁹ Hedânho in to'wên Jôesi Tádádí ovânwónnindá to'wí wânbo wí'ûnkhây'âhpi ovânweejé-i'in."

¹⁰ I' tewhá ee diwáys'ûndi iví khâge'nindi nã'i hí' i'gedi óetsika'yan. ¹¹ Hedi ovâytu'an, "Wí sen iví kwee ijoe'andi wiyá kwee-ádí ikhó'yâ'dá, iví kweeví'piye t'aywó i'o?. ¹² I' kwee wá?, iví sen ijoe'andi wiyá sendádí ikhó'yâ'dá, iví senbí'piye t'aywó i'o?."

Jesus-di in hí'innin ovâysígthógi

¹³ Wên t'owa inbí áyyää Jesus-ví'we dâykán i'di ovâyttägé-ídí, hedi iví khâge'nindi in t'owa ovâyte'yandi ovâytu'an ha'wâa wídíví'amípí. ¹⁴ Hedi Jesus-di in khâge'nin hâa díví'o'in ovâymu'di inbí'piye híhchan wínachâpi, hedi ovâytu'an, "In hí'innin áyyää naví'piye binkä'äämä, wívinkhâa'amípí, gá to'wên nã'in áyyää waaginbá dimuu'indá Jôesi Tádáví'in úmuudân. ¹⁵ Ta'gendi wâytumáa, to'wí wânbo Jôesi Tádáví' wínápúuwípí wí hínchää'i' ay waaginbá iwâyupídi." ¹⁶ Hedáhá' in áyyää ovâyba'aahógi wí'Inbo ovâytagedi ingí' ovâyjûusu'an.

Wí sen kodit'owa namuu'i' Jesus-ví'piye na'ää

¹⁷ P'óegé wiyá Jesus nats'anmân dihaydi wí sen iví'weää naví'piye binkä'ääpiye i'ääkán, hedi idége'disógedi óetu'an, "Híwó'di háhkandi?, hân dâyi'amí hedânho in wówátsi nahándepí'in donkáyjídí?" ¹⁸ Jesus-di óetsika'yan, "Háadan naa híwó'di gin ditû'o"? Jôesi Tádáda'mân híwó'di namuu, wiyá to'wí-á joe. ¹⁹ Jôesi Tádáví' tsontun ho mántaa. I-á natú wíwint'owat'aháanú-ípi, wiyá to'wíwí kwee-ádí hâa sendádí wí'úvíwhohkwomá've-ípi, wí'úvisä'mamípí, t'owaví'gedi wí'úvíhójo'amípí, hójo waagidibo t'owaví háäwí wíwínhóenípi, unbí tádá-á jiyá-á bín'a'ginmá've-i." ²⁰ Óetu'an i' sendi, "Háhkandi?, naa enúkáy omuudibo' t'ähki nã'i tsontun dó'a'gin." ²¹ Jesus-di sígídi ta'gebo óemúndedi óetu'an, "Wa'di wây-á háawên útáy bí'amí'in. Jaho ópûn, háäwí úkw'ó'di t'ähki mánkü'ch'áani, hedi i' chä' mánhógi' in t'owa sehkanawó diwówáji'in ovâymäni, hedânho oe makówa kodit'owa unmuunídi. Hedi náaku'ch'áadá ovâymägidá naa-ádí óká've." ²² Nã'in nat'oe ihaydi i' sen nabo'aats'aypóe, hedi iví pí'ná khó'jé ûnkháapóedí iwedí namää, gá báyéki háäwí ûnkw'ondân hediho wínakuchada'pí.

²³ Jesus ipuwäbéemáa, hedi iví khâge'nin itu'an, "Báyéki kây'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i' hâa Jôesi Tádá natú waa díví'amídí hedânho ovây'aywoenidi." ²⁴ Nã'i hí'dí in khâge'nin ovâyháa'an, hewânbo Jesus-di wiyá ovâytu'an, "Naví äy, ívíwo nabâapu'wan wí to'wí hâa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídi. ²⁵ Nabâapu'wan wí kamäyo wên agúusa tsípho i'ge nats'ûunídi, hewânbo shánki nabâapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i' hâa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídi." ²⁶ Nábâa shánki

ovâyháa'an in khäge'nin, hedi wí'ná táye dívítsika'yan, "Gin namuudá to-an ûnkodi ûn'aywondee-ídí?" ²⁷ Jesus-di ta'gebo ovâymundedi ovâytu'an, "To'wí wânbo wí'bo wí'ûnkodipí. Jôesi Tádáda'mân ûnkodi t'owa ovây'aywoenídí. Jôesi Tádá-á hääwí t'âhkí ûnkodi i'amídi."

²⁸ Peter-di ôetu'an, "Úhanginná hääwí t'âhkí âyjo'e'annin ụ-ádi gimú-ídí." ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, naa omuudibo hedá Jôesi Tádávi híwó'di tun ûnmuudibo-á, to'wí ijoe'andi ivi tewhá, haa ivi tí'uuwindá pá'dâyindá, haa ivi tádá-á jiyá-á, haa ivi ây-á, haa ivi nava-á, ³⁰ i-á ta'gendi tágintá (100) ma'kw'anukí shánkí ihóení, tewhá-á, tí'uuwindá pá'dây'indá, jiyá'indá, ây-á, nava-á — hedá it'ôephadekhâymaa ivi wâyü ûnmuudi. T'âhkí ná'í ihóení wa' náá oepáa k'aydi nawówájí' ihaydi, hedá ivi wówátsi náá oepáa k'aydi ûnbo'wan dihaydá wówátsi nahánde'í'indá ikáyí. ³¹ Hewânbo báyéki t'owa náá p'ó'dédi' in dimuu waa dínchaa'indá tí'úugé' in dipúuwí; hedi báyéki t'owa-á náá tí'úugé' in dimuu waa dínchaa'indá p'ó'dédi'indá dipúuwí."

Powingí' Jesus ivi khäge'nin itú'an nachuwagi'o'in

³² In p'óegé dimän Jerusalem bú'piye, hedi ivi khäge'ninbí páadé Jesus namän. In khäge'nindá wídnhanginnáhpí haa díví'ánshaa'amí'in, hedá in wé'gen t'owa ivi tí'úugé dimänindá dikhunwóda'. In tá'dí wíje khäge'nin ivi'piye wíyá ovâyhänge'an, hedi haa ûnpúwági'o'in ovâytu'an. ³³ Natú, "Bít'óeyan, náá-á Jerusalem-piye gimän, hedi naa, t'âhkí t'owagi' o'aypuyä'í' omuu'í' t'owadi dikáani in ow'ha' p'ó'dédi'indá hedá in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá inbí mange. Indáho ditúuní naa dínkhây'ä' ochuu-i'in, hedá in Hudíyo dimuupí'in t'owavi mangá dikáani. ³⁴ Ná'indi dínpl'âhkaakhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. Púwhí'dí díwhädikhâymaa, hedá díkhe'khâymaa. Hewânbo poje thaa iwe owâywówápúuwí."

James-ádi John-dádi hääwí dada'póe

³⁵ Ihaydíba James-ádi John-dádi Zebedee-ví ây damuu'in Jesus-ví'piye damáa, hedi ôetu'an, "Háhkandi', na'in hääwí gadapúuwí hedi ụ'dí dín'amí'in gada'." ³⁶ Ovântsika'yan, "Hää-an dada' wân'amí'in?" ³⁷ Ôetu'an, "Owáy untsondisogedee ihaydi, na'in uvi khóe gamúuní'in gada', wêe ko'dingédi, wêe-á yä'mängedá." ³⁸ Jesus-di ovântu'an, "Undá wídnhanginnáhpí hääwí dada'in. Tí dánkodi dânt'ôephaadé-ídí naa dont'ôephadekhâymaa waabá? Hedi naa hääwí kháa'í donphadekhâymaa waabá, tí dánkodi dánphaadé-i'in?" ³⁹ Ôetu'an, "Gánkodi-áku." Jesus-di ovântu'an, "Ta'gendi undá wá' dânt'ôephadekhâymaa, hedá hääwí kháa'í dánphaadekhâymaa, naa dínpuwí waabá. ⁴⁰ Hewânbo naa wídnk'ôepí naví khóe wánde'mamí'in ko'dingedá yä'mängedá. Jôesi Tádáda'mân ûnk'óe ovâyde'mamídi to'wên hâ'min dimúunídi."

⁴¹ In wé'gen tá khäge'nin James-á John-dá inbí hí' í'gedí dínhanginpóe ihaydi inbí'piye dit'ayyaapóe. ⁴² Hedího Jesus t'âhkí ivi khäge'nin iwé'ge'andi ovâytu'an, "Úhanginná in Hudíyo dimuupí'in t'owavi tsonnin hânho ditsont'óe, hedá inbí t'owa-á ovâytsónmá've-i'indá diwánpida'. ⁴³ Hewânbo undá wí'ûnkây'âhpí hâ'min ímuuní'in. To'wí in diwedi hay'í namúuní'in nada'dá, i-á unbí khäge'dida' namúuní'in ûnkây'ä'. ⁴⁴ Hedi to'wí p'ó'dédi' namúuní'in nada'dá, i-á wí pant'ôe'í in t'âhkígí' waagi'ba namúuní'in ûnkây'ä'. ⁴⁵ Naa wânbo, t'âhkí t'owagi' o'aypuyä'í' omuu'i-á o'äq t'owa dovâykhäge'namídi, indi naa dikhäge'namídi joe. O'äq ochuu-ídí,

hedá naví wówátsi-á dáywá'áa-ídí t'ähkí t'owa dínkoedí-ídí inbí t'aywó'di iwedí dima'p'ánídí."

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' iví keetan óemägi

⁴⁶ Oe Jericho bú' Jesus iví khäge'nindádi báyéki t'owa-ádi dipówá, hedí iwedí dipeemän dihaydi wí sen tsí't'aa'i namuu'i' owáy p'òe hángé wáy nahäáda'án, i-á Bartimaeus gin nakháwá, Timaeus-ví ay únmuu'i'. ⁴⁷ Bartimaeus-á nat'oe Jesus oe Nazareth bú'wi na'ä'in, hedí ituwínú, "Jesus, u David-ví ay iwedí'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwawe." ⁴⁸ Báyéki t'owadi i' sen óet'e'yandi óetu'an, "Händá'dibo?". Hewänbo i-á shánkí kaygá ituwínú, "U David-ví ay iwedí'i' unmuu'i', dísehkanä'an." ⁴⁹ Jesus iwóyí'di ováytu'an, "Bintu'an na'äá-ídí." Indi i' tsí't'aa'i' óetu'an, "Jesus-di wóetuhkánmáa. Ówínú, óhíhchanpuwawe." ⁵⁰ I' sen iví k'éléwé'in to ip'ádi, hedí wesebo iwínúdí Jesus-ví'piye namää. ⁵¹ Jesus-di óetsika'yan, "Hännan wín'amí'innan unda'?" I' sendi óetu'an, "Gá dínkeepúuwí'innân oda', Nanbí sedó." ⁵² Jesus-di óetu'an, "Ópûn, uví wäyü úmuudânkun unwówa." Hedí wesebo i' sen únkeepóedí Jesus-ádi namää.

11

Jesus oe Jerusalem bú' óesígikê'

¹ Jesus-á iví khäge'nindádi Jerusalem bú' tsowa dipówá. Iwe wí okú nak'óe "Olive Okú" gin dáytu'o', hedí ná'i okú iwe nú' wáy ná'in wíje bú'ây daná, Bethpage-ádi Bethany-ádi. Hedí wíje iví khäge'nin ovânsan dapáadémú-ídí. ² Ovântu'an, "Jaho bápûn hä'i bú'ay nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedí dats'ú' dihaydá wí búdu'ay dânskaa-i nawhiwíndi, i-á wa' wáymuu wänbo to'wí wänbo wí'i'íhsógepi. Dânwíhsuudi dânmá'í nâwe. ³ Hedí to'wídi wovântsika'yandáho', 'Háadan ha'wâa dâno'?", ginnân dântu'amí: 'Gá Nanbí Sedó i' untáydan, hedí háy napóedíbo wónwáymá'i.' "

⁴ Damäädi wí búdu'ay p'òe hángé wên phódi nú' nawhiwíndi dânskaa. ⁵ Hedí dânwíhsuudei in t'owa iwáygé diwinnindi ovântsika'yan, "Hännan dâno'?" Háadan hä'i búdu'ay dânwíhsuude'?" ⁶ In khäge'nin háa Jesus-di ovântu'an waa datú, hedího ovânmägi. ⁷ I' búdu'ay Jesus ónho', hedí inbí k'éléwé'in to dânp'áddi i' búdu k'éléwé ónpa'k'ú', hedí Jesus i'íhsóge. ⁸ Hedí wáy Jesus óe'íhon ní'ge báyéki t'owa inbí k'éléwé'i to oe te'p'óegé ónpa'kwohon, hedí wáy-á wé'gendá dáytykhóepa'kwohon, i' nava iwe dáyts'á'i'. ⁹ Hedí in to'wên páadé dimännindá hedá in tí'úugé únwóe'ä'indá dívítuhkwinuhon, "Wísígikénde'." "Nanbí Sedó Jóesi Tádádi wóesan, hedího híwó wóe'âamí." ¹⁰ "Híwó úpúuwí gá untsondisogedee-ídan, nanbí thehtáy pahpâa David natsondi'ân waagíba." "Jóesi Tádá oe makówa na'ândi-á hay'i namuu."

¹¹ Hedí Jerusalem bú'piye Jesus namäädi i' méesate hay'i ee nats'ú, hedí ibémäädi háäwí t'ähkí imúnde'. Hebo nathi'émândibo in tã'di wíje (12) khäge'nindádi oe Bethany bú'aypiye namää.

In fig tay nabaymuupi'in

¹² Wíyá tháwän Bethany-di dipee, hedí Jesus naháhséhpóe. ¹³ Háy kayi' diwe wên fig tay nachândi imú' nakaamuudi. Iwepiye namää imúunídi tigúba na-fig-muu'in, hewänbo iwe napówá ihaydi fig wänbo wí'ishaapi, wa'di na-fig-púuwí ihaydi wínanáhpídi. ¹⁴ Hedí Jesus-di in tay óetu'an, "Uvíwedá to'wí wänbo wíyá wí'i-fig-k'o'ípi." Iví khäge'nin háa natú'in dit'oe.

Jesus i' méesate hay'i iwedí in dâyhâäwíku'cháade'in ovâykhehpiye

¹⁵ Jerusalem bú'piye wíyá dimää, hedí Jesus i' méesate hay'i eepiye namää, hedí in t'owa dâyhâäwíku'ch'áade'indádí in dâyhâäwíku'mände'indádí iwedí ovâykhehpiye, hedí in dâychä'egó'o'inbí määsa-á hedá in dâyk'o'weeku'ch'áade'inbí púwédé-á ovâyjánú. ¹⁶ Hedí to'wí wänbo oe-á nää-á ee méesate íve wí'ovâyphademägípi'ínbí hääwí wóegé. ¹⁷ Hedí in t'owa ovâyhá'andi ovâytu'an, "Jôesi Táda ív'í ta'nin diwe ginnân natúhpi'an: Navi tewhá-á t'ähkí nange'in t'owa dívíjûusu'amígí' namuu, hewänbo undá bín'egó'andi sänmin dívíkaakw'öenígí' napóe."

¹⁸ In owhá' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá háa natú'in dit'oe, hedí iwedí páadépiye hádídí óeháyjí'in dâytwämáa, hewänbo óekhunwóeda', ív'í hí'dí in t'owa ovâyháa'odí.

¹⁹ Nakin dihaydí Jesus-á ív'í khäge'nindádí ee bú'dí dipee.

Háa in fig tay iwedí dihâhpóe waa

²⁰ Hédéndí napóe ihaydí p'ó'egé dimändí in fig tay Jesus-di óehée'annindá pú'díbo nat'aadí dâymú'. ²¹ Peter háa Jesus natú'in ún'ánpowá, hedí óetu'an, "Háhkandí, in tay untú'in há'to híwó napúuwí'in t'ähkí nat'aa." ²² Jesus-di ovâytu'an, "Bíwâyú Jôesi Táda-á hää t'ähkí í'amí'in únkodí. ²³ Ta'gendi wâytumáa, to'wí ná'in p'in itú'andi, 'Ótége, oe määp'oe iwe ópichánú,' hedí háa natú waa napúuwí gin iwâyundedá, ón'amí-ákun. Hewänbo pín ta'gedí iwääyú-i'in únkhây'ä'. ²⁴ Hedân wâytumáa, úv'ijûusu'andi i' hääwí bîndaa'andi ta'gendi bînhóen'i'in úv'iwâyundedáho', hedáho bînhóení-áhe'. ²⁵ Hewänbo häädi úv'ijûusu'o' ihaydí, to'wíwí'piye híwó wí'íchaapídí, í-á bín'owóje-í, hedânho unbí Táda oe makówa ná'ándí'dí unbí t'aywó'dí wá' wovây'owóje-í. ²⁶ Hedí wên t'owa bín'owóje'pídá, Jôesi Táda oe makówa ná'ándí'dí há'to unbí t'aywó'dí wovây'owóje-í."

Jesus óetsika'yan to'dan ónk'ú' ív'í t'oe i'amídí

²⁷ Jerusalem bú' diwáypowá ihaydí i' méesate hay'i ee nats'ú. Iwe nají' ihaydí in owhá' p'ó'dédí'indá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wáy-á in Hudíyoví tsonnindá únpowá. ²⁸ Indi óetsika'yan, "Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí'o waa bí'amídí? To'dan in ta'gen wónk'ú' ná'i hääwí nää'amídí?" ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á naadá wá' un wéhpée tsika wâytsika'yamí, hedí dítu'andá, naadá wâytu'äämí to'wídí in ta'gen dínk'ú'in ná'i hääwí dó'amídí. ³⁰ Dítu'an, to'dan John ónk'ú' t'owa ovây'p'óp'oe'amídí, tí Jôesi Tádadí háa t'owadí ónk'ú'?" ³¹ Hedí wí'ná táye dívítumáa, "Jôesi Tádadí John ónk'ú' gin gitúdáho', Jesus-di dítikagí'o, 'Hedí háadan handi háa John natú'in wí'úv'iwâyypí? ³² Hewänbo wígítúunípí, 'T'owadída' ónk'ú' gin." (In t'owa dâykunwóeda'díbo ha'wáa dítú, gá t'ähkí in t'owa dívíwâyundedân John-dá Jôesi Táadávi tukhe'bi únmuu'in.) ³³ Hedího indi Jesus óetu'an, "Na'indá wíginhanginnáhpí to'wídí ónk'ú'in." Hedí Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwâytu'amípí to'wídí in ta'gen dínk'ú'in dó'amídí ná'i hääwí dó'o'í'."

12

Jesus-di in yä'däapi'in úuva áaphää áyí'ninbí'gedí ovâytu'an

¹ Jesus-di in tsonnin ná'i háhkangí'in ó'gédí ovâytu'an: "Wí sen í'úuva'áakhâhsaa, hedí i' nava íphé'ahkhaayan, i' k'uu iwá íphoyää i' úuva

ip'omap'ee-ígi', hedi wí tewhá tuwä'i-á ik'ü' ivi nava i'áyi'namídi. Hedáhá' i' nava wên senä' úuva áaphäá áyi'nin dimuu'in ovâpyímägidi wíyá pi'wí nangepiye namää. ² I' úuva nap'e'yin dihaydiho wí t'ôe'i' i' nava iwepiye óesan hedânho in senä' dâynavapiyé'annindi i' úuva nayämu'i' óemäänídi. ³ Hewânbo indi i' t'ôe'i' óeyä'di óewhădi, hedi manda'dibo óewâybun. ⁴ Hedi i' sendá wíyá t'ôe'i-á óesan. Indi i-á p'ó'dá óewhădi, hedá jänăki-á óe'an. ⁵ Hedá wíyá t'ôe'i-á óesandi-á óehay. Hedá wây-á wên t'ôe'i'indá ovâysan. Wây wên in ovâywhădi, wây-á wëndá ovâyhânú. ⁶ Hedi ivi ayda' ûnjoekandee, i' isígi'i'. Nă'ího t'ă'gediho in dâynavapiyé'anninb'i'wepiye óesan. Natú, 'Madân naví ay-á dín'a'geení.' ⁷ Hewânbo indá wé'ge dívíhée'andi ditú, 'Nă'i-ânkun namuu nă'i hăăwí t'ăhki ûnjoepuwagi'o'i'. Jaho âyhájyi, hedi nă'i hăăwí nayämu'i-á nanb'i-á gínmuuni.' ⁸ Hediho i' ay óeyä'di óehay, hedi i' nava iwedí óep'égi."

⁹ Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hân nă'i nava ivi' ûnmui'i' i'amí? Gá namăädá in senä' dâynavapiyé'annin ovâyhăanú-i, ihaydă i' nava-á wây-á to'wëndá ovâpyímăáni. ¹⁰ Bîntunnapí'an nă'i hí? Jôesi Tăđáví ta'nin diwe nata'mui'i'?

I' k'uu in tewhătehpaa'in dâyjoegi'andi-á, năá shánkí natáy'i k'uu tehpaá bé'dí napóe.

¹¹ I' shánkí natsonji'i' gin i'an, hedi na'in âymü'di dihăa'an."

¹² In Huđíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á nă'i hí? inb'i'gediho ihée'annin, hedi dida' óepankáyji'in, hewânbo in t'owa dâykunwôeda'măadi wí'óepanké'pi, hedi iwedí dimăá.

Jesus tax wă'ăa i'gedi óetsika'yan

¹³ Tí'úugédi in Huđíyo tsonnindi wên Pharisee t'owa-á hedá Herod-ví k'ema'indá Jesus-ví'piye ovâypunjôn hăăwí óetsika'yamídi. Dida' óekáyji'in híwó wí'ihí'măapídi. ¹⁴ Hedi ûnpowádi óetu'an, "Hăhkandi', gínhanginná uví hí'-á ta'gen úmuu'in, ư'dá t'ăhki t'owa handa'bá ovâymaa, hăa t'owa dínwănpichăa waa hăabo wí'unmuupi, hediho ta'gendá Jôesi Tăđáví khuu j'gedá t'owa ovâyhă'o'. Dítu'an, hănnan nanbí tsontun gíntú'? Tí híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wă'ăa-ídi hăa joe? Tí gínkhây'ă' âywă'ăa-i'in hăa joí óetsika'yamídi. Dida' é?" ¹⁵ Hebo Jesus ûnhanginná gin óetsika'măadi inbí ánsaaho ta'ge wíđâymaa'pi'in, hediho ovâytu'an, "Hăadan dítayinde'? Wí denarius chă' dínmă' naa dómúunídi." ¹⁶ Ônmaadi ovâytsika'yan, "To'ví ts'ay-an nă'i chă' eedi ûnk'óe, hedá to'ví khăwă-á?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân." ¹⁷ Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', hăăwí Caesar-ví' ûnmui'i' Caesar-bá binmăá, hedi wă' hăăwí Jôesi Tăđáví' ûnmui-i-á Jôesi Tăđá-á binmăá." Hedi ivi hí'dí báyéki ovâyhăa'an.

In Sadducees-di Jesus óetsika'yan in dichuu'in diwâywôápúuwí i'gedi

¹⁸ Nă'in Sadducee t'owa Jesus-ví'piye di'ăă, hăăwí óetsika'yamídi. (In Sadducees-á dívíwâyunde' in t'owa dichuu'in hă'to wíyá diwôwápúuwí.)

¹⁹ Indi óetu'an, "Hăhkandi', Moses-di nă'in tsontun dînta'nan: Wí sen âypíđbo nachuudi iví kwee wa' ûnwôwájidá, i' senbí tí'ûu ûnkhây'ă' i' kwee-ádi ikhó'yă-í'in, hedânho dăn'âykw'ôenídi i' pá'dâyví khăwă' ônhûuwídi.

²⁰ Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí'ûuwin senă' dijí'. I' shánkí páadé'i' ikhó'yă', hebo âypíđbo nachuu. ²¹ I' eedi'i-á wă' i' kwee-ádi ikhó'yă', hedi nă'i sen

wá' áypídíbo-áho nachuu. Hedi i' powage'i-á hanbá ûnpóe. ²² Hedi handa' t'ähki in tséqí diji'in tí'úuwin dínpoé, t'ähki wí'inbo i' kwee-áqí dívíkhó'yá'di wêe wânbo wí ay wíðâysógepi. T'ä'gedá i' kwee-á wá' nachuu. ²³ Ná'in tsé ihay tí'úuwin i' kwee-áqí díkhóhtsaakw'ônwan, hediho dítu'an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to'wíwí kwee-an ûnmúuní?"

²⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Gindidân ípedeekw'ó, wí'ûnhanginnáhpídí Jôesi Tádáví ta'nin háa ûntú'nin, hedá wá' wí'ûnhanginnáhpí Jôesi Tádá-á hânho nakay'in. ²⁵ Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówápóe ihaydi, senä'dá kwiýá'dá há'to wíyá dívíkhó'yá-í, gá gindidi in makówáwin t'ôepa'aa'in waaginbá dimúunídân. ²⁶ In t'owa dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi dítsika'máa, hewânbo bîntunnapí'an háa Moses-ví ta'nin diwe ûnta'muu'in in wäá'i phé'yávi nakoje' ní'gedi ita'nan diwe. Ihaydi Jôesi Tádáqí ginnân Moses ôhéé'an:

Naa-ân omuu Jôesi Tádá,

Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.

²⁷ Ná'in senä' dichuu wânbo ta'gendi diwówáji', gá Jôesi Tádá-á in diwówáji'inbí Jôesi dínmuudân, in dichumuu'inbí'á joe. Hedânkun t'ähki ípedeekw'ó úwíwâyundedi in dichuu'in há'to diwáywówápúuwí'in."

In shánkí kay'in tsontun

²⁸ Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in diwedi'i nat'oe dívíhí'máadí, hedi Jesus-di híwó'nin hí' ovâymägi'in ûnhanginná, hediho Jesus-ví'piye namäädi ôetsika'yan, "Wé'innan t'ähki Jôesi Tádáví tsontun diwedi in shánkí kay'in ûnmuu?" ²⁹ Jesus-di ôetu'an, "Nä'innân in shánkí kay'in namuu:

Un Israel t'owa bít'ôeyan,

Nanbí Jôesi i' shánkí natsonji'i namuu'i' i' wêeda' Jôesi na'ândi' namuu,

³⁰ hedi undá ûnkháý'ä' ná'i shánkí natsonji'i unbí Jôesi ûnmuu'i-á pín ta'gedi bînsígí-i'in,

unbí pí'nä khó'jé-á, unbí háä iwá, unbí ánsheedá, hedá unbí kay t'ähkídá.

³¹ Hedi ná'índá in eedi'in tsontundá namuu:

Háa un wí'bo úwípísígí waagibá

wé'gen t'owa wá' bînsígíhúuwí.

Wây-á tsontun ná'in wíjeví shánkí hay'in namuu'in wínak'óepí."

³² Ná'i Hudíyoví khuu ovâyhá'o'i'di Jesus ôetu'an, "Háhkandi', híwó bihéé'an. In ta'gen namuu untú waa, wêeda' Jôesi na'ân, hedi wíyá Jôesi-á wína'ánpí, i'dä'. ³³ Híwó namuu animáa áyhúuwí'in oe méesate eepiye áyphamá-ídi Jôesi Tádá áymäänídí, hedá wíyá háäwí-á áymääní'in. Hebo shánkí híwó'nin namuu Jôesi áysígí-i'in nanbí pí'nä khó'jé-á, nanbí hang-intandá, nanbí kay t'ähkídá, hedá wá' wây-á t'owa-á áysígíhúuwí'in íwípísígí waabá." ³⁴ Jesus ûnhanginná ná'i sendi híwó'di hí' ôemägi'in hedi ôetu'an, "Ü-á híýäädä' útáy unkhây múunídí Jôesi Tádáví tsonkhuu mânsígíkáýjídí." Hedi iwedí t'ähkídíbo diwóeda'póe Jesus wíyá háäwí ôetsika'yâamídí.

I' to'wí Jôesi Tádáqí ôesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, to'wí ay-an ûnmuu?

³⁵ Jesus-di i' méesate hay'i ee ovâyhá'odi ovâytu'an, "Héháadan in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dítu', i' to'wí Jôesi Tádáqí ôesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví äy iwedí'i'dä' ûnmuu? ³⁶ I' Yä'däa'i P'oweqahhâadi David ôehá'andi David-bo ginnân natú:

Nanbí Sedó Jôesi Tádáqí ôetu'an naví tsondi hay'i',

'Naví ko'qíngédí ôsoge,

hedī uvi hānmin dovāyt'aanī hedā uvi mange wīnkāanī.

³⁷ Nā'i to'wī Jōesi Tādādī ōesogekhāymāa'i' t'owa ovāy'aywoenidī David-dibo ivi tsondi hay'i gin ōetu'o'. Gin namuudā hādīdanho David-vī āy iwedi'i'ḏa'mān ūnmūnī?"

Jesus ivi khāge'nin itū'an in Hudīyovī khuu dāyhā'o'in waaginbā wīdīmūnīpī

In báyékī t'owa hīhchangidī dīvīt'ōeyande Jesus-di ovāyhā'odi. ³⁸ Ovāytū'an, "Nā'in t'owa Hudīyovī khuu dāyhā'o'in dimuu'inbī'wedi bī'āyīngi'an. To whaadī'in dīto'ondi diji' dāykeeyamīdī to'wēn dimuu'in, hedā ovāyhā'an t'owadi a'gindi ovāysengitū'āamī'in i' bú' pingē i'ge dijidī, ³⁹ hedā wā' in Hudīyovī mēesate eēje hedā nashānkī'eedinā' dihaydā in tsonninbī soge eedi dīvīkw'ōenī'in dida'. ⁴⁰ Kwiyā' inbī senā' dīnchuu'inbī tewhā ovāykweede', hedāhā' thaa t'āhki dīvījūusu'odi hīwō'nin dimuu waagi dīvīpīdā'o'. Gin dīvī'odi Jōesi Tādādī shānkī ovāytuhchānukhāymāa'."

Wī kwee ivi sen ūnchuu'i-á ivi chā' t'āhki Jōesi Tādāvī'piye imāgi

⁴¹ Jesus i' mēesate hay'i ive i' chā' phēbay nū' isōgedī in t'owa inbī chā' dāykuudeḏi ovāymūnde'. Báyékī in kodit'owa dimuu'indā báyékī dāychā'kuude'. ⁴² Hedī wī kwee ivi sen ūnchuu'i sehkanāwō nawówāji'i-á napówādī wīje chā' p'ī'in itógi, hīyāāḏa' i' chā' namuu. ⁴³ Hedī Jesus ivi khāge'nin iwé'ge'andi ovāytū'an, "Ta'gendi wāytū'āamī, nā'i kwee ivi sen ūnchuu'i sehkanāwō nawówāji wānbo i' chā' phēbay iwe shānkī itógi t'āhki in wé'gen dāykuu'inbī'wedi. ⁴⁴ In wé'gendāho i' chā' dīnphade iwedi dīvīmāgi, hewānbo nā'i kwee-á báyékī ūnk'ōhpī wānbo hāyū imāa'i t'āhki itógi — ivi wówātsi i'amīgi' t'āhki imāgi."

13

Jesus ivi khāge'nin itū'an i' mēesate hay'i-á t'owa dāynayukhāymāa

¹ Jesus i' mēesate hay'i iwedi napeemān dihaydi, wēe ivi khāge'nin diwedi'i'ḏi ōetu'an, "Hāhkanidī, nāmū'ḏi nā'i sa'wó'ḏi tewhā nāwe nakw'ó'ḏi', hedā i' sa'wó'ḏi k'uudi napa'andi-á." ² Jesus-di ōetu'an, "Nā'i tewhā he'endi nāā nāmūndepī'an. Hewānbo t'āhki hā'i-á t'owa dāynayukhāymāa, hedī wēe wānbo wī k'uu hā'i' tehpaā iwedi wīnate'ḏeegi'opī."

Jesus-di ovāytū'an báyékī t'ōephade na'q'ū'in

³ Jesus i' okū "Olive Okū" gin dāytū'o' eedi napeedi wī'bo isōge, hedī p'ohuuge onā p'ānābo i' mēesate hay'i imūnde'. Hedī Peter-á, James-á, John-dā, Andrew-á dī'āḏi ōetsika'yan, ⁴ "Ti dītū'āamī, hānhay-an nā'i hāāwī i'gedi dītū'andi napuwagi'o' Hāā-an nakeepūuwī hedānho ginhanginnāanidī hāḏḏi nats'anpūuwī'in?"

⁵ Jesus-di ovāytū'an, "Bī'āyīngi'an to'wīdī wānbo pihāa wīwovāywayū'amīpīdī. ⁶ Báyékī t'owa navī khāwā i'gedi dikā'āāgi'o, hedī wī'inbo dītū'ūnī innānho dimuu i' to'wī Jōesi Tādādī ōesōge'i' t'owa ovāy'aywoenidī. Gindidī báyékī t'owa inbī hōjo ovāywayukankhāymāa. ⁷ Hewānbo t'owa tsowa dithaa'in hāa kayi' dithaa'in dīvīhānbo i'gedi it'ōedā, wīwovāy'āyīngimānīpī. Nakhāy'ā' nā'i hāāwī napūuwī'in, hewānbo owāy napōe ihaydā i' t'ā'ge'i' thaa wa'ḏi wīnā'āhpī. ⁸ T'owa wēe nangewin dīvīhānkhāymāa wāy-á t'owa wīyā wēe nangewindādī, hedā nangewin tsonnindā wā' dīvīhānkhāymāa. Wāyē t'āhki nanan'q'āpuwagi'o, hedā

báyékí dihaappuwagi⁹o. Hewänbo nä'i hääwi-á wí kwee páadé na'eje hay waagi⁹bá namuu, wa⁹di shánkí napuwagi⁹o.

⁹ Undá wí⁹bo bí⁹áyíngi⁹an. Wovâypankhonkhây máadá tunjó wháagépiyá wovâyhúuwí, hedi í⁹ Hudíyoví méesate eeje wovâywhâdikhây máa. Naa omuudi in nangewin p'ó⁹dédí⁹inbí⁹piye hedá wé⁹gen tsonninbí⁹piyá wovâyhúuwí, navi⁹gedí⁹ bînt'óe⁹amídí. ¹⁰ Hewänbo wa⁹di í⁹ t'ä⁹ge⁹i thaa napówápídíbo⁹, Jôesi Tádáví híwó⁹di tun t'ähkí nange⁹in t'owa ovây⁹t'óe⁹amí⁹in nakhây⁹ä⁹. ¹¹ Owáy wovâypanhógidí tunjó wháagé wovâykándí, wa⁹ ípówápídíbo wíwovây⁹áyíngimáánípí háa iwe ítúuní⁹in, hewänbo ihaydi í⁹ hí⁹ Jôesi Tádáví wovâte eeje wovâywhâdikhây máa. Naa omuudi in nangewin p'ó⁹dédí⁹inbí⁹piye hedá wé⁹aymági⁹i-áho ítúuní. Undá wí⁹bo wí⁹úvípíhí⁹khây máapí, í⁹ Yä⁹däa⁹i P'owêaahâadân wovâykhâge⁹khây máa bînhêe⁹amídí. ¹² T'owa inbí tí⁹úuwin páadé⁹in inbí hânminbí mangepiye ovâykáani ovâyháanú-ídi, hedi in tádá⁹indá hanbá inbí äy dâykhamáa, hedá in äy-á inbí tádá⁹in jýá⁹inbí⁹piye dívíhânsaadi tson diwe ovâykwohkhây máa ovâyháanú-ídi. ¹³ Báyékí t'owa⁹di wovây⁹t'aykhâdédí⁹inbí⁹piye hedá wé⁹ymáa navi⁹in íwânpimuudi, hewänbo in to⁹wên dívít'ôephadeyää⁹annin dichuu píhay, indá ovây⁹aywoeni⁹."

Jesus-di í⁹ Nahá⁹dânkant'óe⁹iví⁹gedí⁹ovây⁹tu⁹an

¹⁴ "Jôesi Tádáví ta⁹nin diwe Daniel ita⁹nan í⁹ Nahá⁹dânkant'óe⁹iví⁹gedí, í⁹ Jôesi Tádáví wänbo óet'ay⁹i⁹. (Bîntunnanpí⁹an, hedi únkhây⁹ä⁹ íka⁹póewí⁹in.) Owáy ee únkhây⁹âhpí⁹we nawindi bînmû⁹di, ihaydáho un Judea nange íkw'ó⁹nin únkhây⁹ä⁹ oe okú í⁹piye íjáani⁹in. ¹⁵ Hedi wí to⁹wí iví wha⁹k'ay iwe naji⁹i⁹ iwedi nawândi wí⁹únkhây⁹âhpí⁹ ihayjêe⁹amí⁹in í⁹ tewhá ee nats'úunídí wí hääwí wänbo ikáyjídí. ¹⁶ Hedi to⁹wí nava iwe naji⁹i-á wí⁹ibuunípí iví k'éwé⁹in to wänbo ikáyjídí. ¹⁷ Owáy í⁹ thaa napówá ihaydá, sehkaná in kwiýä⁹ disáamuu⁹in hedá in dâý⁹âytsää⁹o⁹indá, gá ingí⁹-á nakây⁹púuwí⁹dân dijáani⁹di. ¹⁸ Úvíjûusu⁹amí ná⁹i hääwí te⁹núdí wínapúuwípí, ¹⁹ gá báyékí t'ôephade na⁹ädân. Jôesi Tádá ná⁹i nan oepáa ikhíjé waabo t'owa dâý⁹t'ôephade⁹, hewänbo owáy í⁹ thaa napówá ihaydá shánkí báyékí dâý⁹t'ôephadekhây máa, hedi há⁹to wíyá ha⁹wâa dâý⁹t'ôepaadé-í. ²⁰ Hewänbo in to⁹wên Nanbí Sedó Jôesi Tádáví ovâyde⁹mannin dimuudiho⁹, in t'owa báyékí thaa wí⁹ovây⁹t'ôephade⁹pâkhây máapí, gá imägídá to⁹wí wänbo há⁹to nawówáyêenídân.

²¹ "Hedi ihaydá t'owa ditúdáho⁹, 'Bînmú⁹dí, náäwân naji⁹ í⁹ to⁹wí Jôesi Tádáví óesóge⁹i⁹ t'owa ovây⁹aywoenídí,' hedi háa wáy-á ditúdá, 'Oe-ân naji⁹,' háa ditú waa wí⁹úvíwäyü-ípí, ²² gá hójó⁹in t'owa dikä⁹äägi⁹odân hedi wên ditúuní innânho dimuu í⁹ to⁹wí Jôesi Tádáví óesóge⁹i⁹ t'owa ovây⁹aywoenídí, hedá wéndá ditúuní Jôesi Tádáví tukhe⁹mindá dimuu. Ná⁹in hójó⁹indá wên pinnân taa-á dâýkeeyamí in t'owa ovâyháa⁹amídí, hedi inbí hójó⁹dibo in Jôesi Tádáví ovâyde⁹mannin in ta⁹gen namuu⁹in diwedi ovâyhänge⁹amí, ho nakodídi. ²³ Undá bí⁹áyíngi⁹an. Wây⁹tu máa hääwí t'ähkí napúuwí í⁹gedí wa⁹ napóepídíbo⁹."

I⁹ to⁹wí t'ähkí t'owagi⁹ na⁹aypuyä⁹i nawáy⁹ä⁹

²⁴ "Hedi í⁹ thaa naná⁹ dihaydi hä⁹in t'ôephade nahán dihaydi, í⁹ than nakhunpuwagi⁹o, í⁹ p'óethay wänbo wí⁹nakeepúuwípí. ²⁵ In agóyó-á makówádá dijaymú-í, hedá t'ähkí oe makówá nasaa⁹i-á na⁹ä⁹yäpúuwí. ²⁶ Hedi ihaydi in

t'owaḍi naa t'ähki t'owagi? o'aypuyä'i? omuu'i? okhúwá jáa o'ädi dímúuní, báyéki pínán kay wóégé hedá sa'wó'di kohthay wóégá o'ää-i. ²⁷ Hedi in makówáwin t'öepä'äa'in dovâypunjöeni in dovâyde'mannin ovâywé'ge'amídi p'inpiyedá tsânpiyedá aakonpiyedá thanpiyedá, wéngé t'ähki náä oepáa k'aydi dikw'ó'nin deejedá ovâywé'ge'amí."

Jesus-di wên fig tay i'gedi ihée'an hääwi ovâyhá'amídi

²⁸ "Wên fig tay binmú'dí hääwi iháhpúuwídi. I' taykhóe'ây na'ohphuupoe'odi nats'antsáwäpuwamän dihaydi, únhanginná nata'ánpowa'ä'inpi'an. ²⁹ Hedi gindidibá owáy ná'i hääwi i'gedi wáy't'öe'an bínmú' ihaydá únhanginnáani púnú' naná'nin naa owáy'ää-ídi, phódi nú' owin waagi namúuní. ³⁰ Ta'gendi wáy'tumáa, t'ähki in náäwin t'owa há'to diháani wa'ḍi ná'i hääwi t'ähki páadé nats'anpoe'opídiibo'. ³¹ Makówá-a hedá oepáa k'aydá t'ähki nakhangí'o, hewänbo naví tundá há'to dínháani."

Häädi Jesus nawáy'ä'in to'wí wänbo wí'únhanginnáhpí

³² "Hewänbo häädi ná'i hääwi napuwagi'o'in to'wí wänbo ta'gendi wí'únhanginnáhpí. In makówáwin t'öepä'äa'in wänbo wíḍínhanginnáhpí, hedá naa Jöesi Táḍávi ay omuu'i wänbo-á wíḍínhanginnáhpí. Jöesi Táḍáḍa'män únhanginná. ³³ Hediho bikhây'andá bí'áyingi'an, häädi ná'i hääwi napuwagi'o'in wí'únhanginnáhpídi. ³⁴ Gin waagibá napúuwí: Wí sen iví tewhá ijoe'andi wáy kayi'piye namäädi iví t'öe'in ovâyk'ú' iví hääwi ón'áyingi'amídi hedá háa inbí t'öe dáy'amí'indá ovâyjôn, hedi i' phódi áyi'di' óetü'an nakháymúunídi. In t'öe'in wíḍínhanginnáhpí häädi ná'i sen nawáy'ä'in. ³⁵ Ná'i sen waagi'ba naa omuu, hediho íkhây'múuní, wí'únhanginnáhpí häädi owáy'ä'in — hádeéwáy kindi, háa khun pinudi, háa hédénpiye, háa nathanpee'ä' ihaydi. ³⁶ Úvi'áyingi'anpíḍá wáy tsikhagipi opowádi íj'ó'kw'óndibo wáyshaa-í. ³⁷ Háa un wáy'tü'an waa, t'ähki t'owa-ân hanbá dovây'tumáa: íkhây'múuní'in únkhây'ä'."

14

Wên hí' dáyk'ú' Jesus óekáyjidi

¹ Wa' wíje thaa úntáy in Hudíyoví shánkí'eedi Passover gin dáy'tü'o'i dínpóewídi, ihaydi i' pává oewáaseepí' dáyk'o'. In owha? p'ó'déḍi'indá hedá in Hudíyoví khuu dáy'há'o'indá dáy'tuwámáa háḍidi kaaḍibo Jesus óekáyji'in óekáyjidi. ² Ditú, "Nää-á wa'ḍi ná'in shánkí'eedi napoe'odi wí'iví'amípi. Há'wáa iví'andá, wáy ná'in t'owaḍi na'in díyáä-í."

Oe Bethany bú'ay Jesus sa'wó nasundi kə'p'oe ón'ewe

³ Ihayhääḍibá Jesus oe Bethany bú'ay naji', hedi wí sen Simon gin nakháwä'iví' ihúhuo', ná'i sendá naphéetaymuuwän. Jesus nahúu'än dihaydi wí kwee wên p'onbay'ay imáadi nats'ú, indá k'uun ts'ä'i'ḍi únpa'an hedi wí kə'p'oe "nard" gin dáy'tü'o'i' únku'un. Ná'i kə'p'oe-á sa'wó'gi nasun hedá hânho-á nachä'muu. Hedi i' kwee in p'onbay'ay k'ây iháve, hedi ná'i kə'p'oe-á Jesus-ví p'ó'dé ón'ewe. ⁴ Wên t'owa iwe dikw'ó'nin dáy'mú'di dit'ayji', hedi wí'ná táye dívítumáa, "Háadan ná'i kə'p'oe-á ipedeé'an? ⁵ Powin tágintä (300) thaa t'öe díví'andi wá'äadi nakuhchadee-iwän, háa maḍi shánkí wänbo', hedi i' chä' in sehkanäwó diwówáji'in ovây'määniwän." Hedi i' kwee-á hânho óetunsú'an. ⁶ Jesus-di ovây'tü'an, "I' kwee ánpí bin'an. Háadan bint'aymáa? Híwóho sa'wó'gi naa dí'an. ⁷ Häädi wänbo in sehkanäwó

diwówáji'in t'owa undáđi únkwó'ní, hediho háđđi wánbo náwe háđwí híwó bín'amí'in ída'dá, únkodi bín'amíđi. Hewánbo naa-á náwe hánhay wánbo t'áhkí undáđi wí'ochangi'opí. ⁸ Ná'i kwee háyú únkodi ihay i'an. Wa'di in pení ovâykhâ'kw'ódipíđibo' inbí'di dâykâ'p'oe'ewende', hedi hanbá i'di naa dí'an wa'di ochuupíđibo'. ⁹ Ta'gendi wâyumáa, wâhââ wánbo ná'in Jôesi Tádávi híwó'di tun ônpahade' eee náa oepáa k'aydi t'áhkí, háa ná'i kwee i'ánnin ovây't'oe'amí, iví'gedi díví'ánshaa'âamíđi."

Judas nahije Jesus óekú'p'âyníđi

¹⁰ Hedi Judas Iscariot, wí in tá'di wije khäge'nin diwedí'i namuu'i?, in owha' p'ó'déđi'inbí'wepiye namáa Jesus óekú'p'âyníđi. ¹¹ Hedi ná'in owha' dí't'oe ihaydi t'áhkí dihihchanpóe, hedi inbí tun Judas óemági chá' óewá'âa-íđi. Hediho iwedí Judas ituwámáa háđíđi Jesus inbí mange óekáani'in, háđđi únkodi ihaydi.

Jesus-áđi iví khäge'nindáđi dimän i' Passover shánkí'eedi koegi' dâyk'o'íđi

¹² In Hudíyo dínshánkí'eedipoe'o, i' oewáaseepí' pává dâyk'o'í'. I' páadé'i shánkí'eedi thaa in k'úwá'ây dâyhánúnde', Passover koegi' gin dâytú'o'í dâyk'o'íđi. Hedi Jesus-ví khäge'nindi óetsika'yan, "Wâhââ-an ná'in gimú-í'in unda' háđwí áykhây'amíđi i' Passover koegi' áy'k'o'íđi?" ¹³ Hedi wíjedi in khäge'nin ovânsan dâ'n'amíđi. Ovântú'an, "Oe Jerusalem bú'piye bápûn, hedi wí sen wên p'onbay ihondi'di wovânjay-í. I-áđibá damú-í. ¹⁴ Hedi wáy i-á nats'undá i' sen iví tewhá únmuu'í' dântú'âamí, Nanbí háhkandi'di dí'tú'an wítsika'yâamíđi, Wé'i íve-an naagi' dínmuu, eewân naví khäge'nindáđi ná'i Passover koegi' áy'k'o'í'?" ¹⁵ Hedi i'sendi wí wha'k'ay íve hay'i wovânkeeyamí, háâ t'áhkí gíntáy'i nakw'óndi. Ee-áho i' koegi' dânkhat'amí." ¹⁶ Hediho in khäge'nin damáadi i' bú' iwe dats'ú, hedi háđwí t'áhkí háa Jesus natú waagibá dânskaa, hediho i' Passover koegi' dânkhat'an.

¹⁷ Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindáđi i' tewhá eepiye dimáa. ¹⁸ Dihúkw'ôn dihaydi Jesus-di ovây'tú'an, "Ta'gendi wâyumáa, wêe un naa-áđi úvihuújo'in diwedí'i'di naa díkuhpékhamáa." ¹⁹ In khäge'nin diháachanpóe, hedi wí'ínbo óetu'an, "Ti naa-ân gin dáy'amí? Naa-á há'to'." ²⁰ Jesus-di ovây'tú'an, "Wêe un tá'di wije iwedí naa-áđi iví pává ná'i sââ iwe ip'oh'tôení'í, i'dân díkuhpékhamáa." ²¹ Naa t'áhkí t'owagi' o'aypuyä'i' ochuwagi'o, Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu waagi. Hewánbo ná'i to'wí díkuhpékhamáa'í-á t'ôephade ûnpúuwí. Shánkí híwó i' sen ûnpúuwíwân na'aypuyäpíđi."

Jesus-ví t'á'ge'in kindi'in húukan

²² Dívihuújo' ihaydi Jesus wí pává ikê'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávéđá iví khäge'nin ovây'mági, hedi ovây'tú'an, "Binhó'gí, ná'i-á naví tú' dínmuu." ²³ Hedáhá' wên k'égé ikê'di wíyá Jôesi Tádá óekú'daa'an ovây'mági, hedi t'áhkíđibo wí dâysuwâ. ²⁴ Hedi ovây'tú'an, "Ná'i-á naví ûnp'oe dínmuu. Naví ûnp'oe-á t'áhkí t'owagi' doncha'gí'o, hedi owáy gin naa dáy'andiho Jôesi Tádávi tun imági'i ho ûnpúuwí. ²⁵ Ta'gendi wâyumáa, há'to wíyá dóméenasuq'wâ-í owáy Jôesi Tádáđi naa dítsondísóge pihay, hedi ihaydá wíyá pi'wí méena waagibá dósu'wâkhây'máa." ²⁶ Hedi dâj'úusukha'wandi i' tewhá iwedí dipee, hedi oe Olive Okú gin dâytú'o' iwepiye dimáa.

Jesus-di Peter óetu'an, "Ú-á powin untúuní naa wíđítaapí'in"

²⁷ Dimändi Jesus-di ovâyṭuʼan, “Jôesi Tádávi taʼnin diwe ûntaʼmuu háa iʼ natúʼin, ginnân:

‘Naadi iʼ k’úwá áyíʼdiʼ dóháyjí,
hedí in k’úwá díwíwadeǵíʼo.

Haʼwâabá un únpuwagíʼo. Naa díkheʼkhâyamáadáháʼ undá t’áhkídí díjoeʼandi úwíwadekhâyamáa. ²⁸ Hedí owáy owáywówápóe ihaydá Galilee nangepiye unbí páádé omân.” ²⁹ Peter-di óetuʼan, “Tobá t’áhkídí wóejoeʼan wânboʼ, naadá háʼtoʼ.” ³⁰ Hewânbo Jesus-di óetuʼan, “Náʼin taʼgendi wítuʼâamí: Nááavi taʼnin diwe ûntaʼmuu háa iʼ natúʼin, ginnân:

‘Naadi iʼ k’úwá áyíʼdiʼ dóháyjí,
hedí in k’úwá díwíwadeǵíʼo.

Haʼwâabá un únpuwagíʼo. Naa díkheʼkhâyamáadáháʼ undá t’áhkídí náʼi khunboʼ, wí dee sen waʼdi wáyǵín ikinpídíboʼ ʼ-á powin untúʼuní naa wídítaapíʼin.” ³¹ Hewânbo Peter-di shánki kayʼindi óetuʼan, “Tobá ʼ-ádi naa díhag wânboʼ, naa háʼto hânhay wânbo otúʼuní wíwítaapí gin.” Hedí t’áhkí in wéʼgen khágeʼnin hanbá ditúʼ.

Jesus oe Gethsemane ijûusuʼan

³² Náʼi tay jáa iwe dipówá, Gethsemane gin dáyṭuʼoʼ, hedí Jesus iví khágeʼnin ituʼan, “Náwe bíkwʼoʼ. Naaáadáháʼ undá t’áhkídí oʼâámú-í dáyjûusuʼamídí.” ³³ Hewânbo Peter-á James-á hedá John-dá i-ádi ovâyhoʼ. Ihaydi khunwóedaʼdi óemáa hedá iví píʼná únkháapóe. ³⁴ Hedí ovâyṭuʼan, “Naví píʼná khóʼjé hânho otaachanpoeʼodi háäwí ochuu-í waa ochaa. Náwebo úvitsíkhakwʼôení hedá áyíngidí bíkwʼoʼbe.” ³⁵ Wíyá háy namäädi iwe nange iseewhaadikʼúʼ, hedí ijûusuʼan náʼin natsʼanpuwagíʼoʼin wíʼúnpúuwípí, nakodidáhoʼ. ³⁶ Ginnân ijûusuʼan: “Naví Tádá, ʼ-á háä t’áhkí úkodí bíʼamídí. In t’ôephade donkhâyamáaʼin naa odaʼ dínjáaʼamíʼin. Hewânbo tobá napúuwí háa ʼ-á undaʼ waa, háa naa odaʼ waagá joe.”

³⁷ Hedí in poje khágeʼnin dikwʼôn diwepiye nawáymäädi dijókhawákwʼôndi ovâymûʼ, hedí ovâyjóhsandi Peter óetuʼan, “Simón, háadan unjókhá? Tí wí háy táhkí wânbo wíʼúkodipíʼan áyíngidí unchanídí? ³⁸ Áyíngiddí bíkwʼoʼbe hedá bíjûusuʼan, hedânho wovâyṭayindeʼ ihaydi híwóhpí wíʼúvíʼamípí. Pín taʼgedí híwó úvíʼamíʼin ídaʼ, hewânbo unbí túʼdá wíʼíkaypí.”

³⁹ Hedáháʼ nawáymäädi háa hânhay ijûusuʼan waagibá wíyá ijûusuʼan. ⁴⁰ Hedí iví khágeʼninbíʼwepiye nawáyʼäädi wíyá ovâyjóhshaa, hânho dikayhándí, hedí wídínhanginnáhpí háa óetuʼamíʼin.

⁴¹ Hedí powingíʼ ijûusuʼandi nawáyʼäädi ovâyṭuʼan, “Tí waʼdi íjóʼkwʼó hedá úvíkaykhanwówáʼoʼ? Háhaydáʼdiboʼ”¹¹ Ihaydiho naná. Náä-á toʼwídí in tʼaywóhkanninbíʼ mange díkáani naa, t’áhkí t’owagiʼ oʼaypuyäʼiʼ omuuʼíʼ.

⁴² Bíwínú, gimú-íhoʼ. Binmúʼdí, iʼ díkuʼpʼéǵíʼi ho napówá.”

Jesus óepankéʼ

⁴³ Waʼdi íhíʼmáa ihaydi Judas napówá, i-á wêe in táʼdi wíje khágeʼnin diwedíʼíʼbá namuu. Báyéki wáy-á tʼowa i-ádi díjǵí. In owahaʼ pʼóʼdédíʼindá hedá in Hudíyoví khuu dáyháʼoʼindá hedá in Hudíyoví tsonnindá náʼin tʼowa ovâysan tsijó pháʼ-á phé-á wóegé. ⁴⁴ Dipówápídíbo Judas, iʼ Jesus óekuʼpʼéǵíʼiʼdi ho ovâyṭuʼan in tʼowa, “Tʼ sen dópʼohtsääkhâyamáaʼi-áho iʼ namuu. Bínpankáyjí hedí áyíngidí bínhúuwí.”

⁴⁵ Hedi Judas wesebo Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, "Háhkandi?", hedi óep'ohstsää, ⁴⁶ hedi in t'owadi Jesus óeyâ'di óepanho'. ⁴⁷ Wí Jesus-ví khäge'di' iwe nú' nawindi ivi tsijó phá' iwhahkê'di i' owha' p'ó'dédí'ví t'oe'i' p'ó'dé óewhádi, hedi ivi oje he'yinbo ónt'ó'ts'â'. ⁴⁸ Hedi Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Háadan tsijó phá'-ádi phé-ádi íkhehpówá dípankáyjídí wí jänáikandi' omuu waabá? ⁴⁹ Thamuwaagi i' méesate hay'i ee naa undádi oji' wâyhá'odi, hedi wídi'pankê'pí. Hewänbo náa-á gin úv'i'o', háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe úntû' waa napúuwídi." ⁵⁰ Hedi t'áhkí ivi khäge'nindi óejoe'andi dijân.

⁵¹⁻⁵² Wí e'nú wá' wên aa ts'ä'inda' na'aamuudi Jesus únwójeji', hedi in t'owadi óeyâ', hewänbo najândi in aadä' dínjoepeóe.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

⁵³ Jesus i' owha' shánki p'ó'dédí'ví'piye óeho'. Eebá in wé'gen p'ó'dédí'in owha'-á, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá díwíwé'ge'an. ⁵⁴ Jesus óehon dihaydi Peter-á tí'úugá kayi'didibo-á nawóemän, hedi i' p'ó'dédí' owha'ví tewhá tehpaá búge nats'ú, hedi in sundado áy'i'nindádi isóge isúwá'amídi ee naphaa iwe. ⁵⁵ Oe íve in owha'-ádi hedá in tunjowa' dimuu'indádi dâytuwámáa wí to'wí híwóhpi Jesus-ví'gedi ihée'amídi, hedânbo Jesus óeháyjídí, hewänbo wídayshaapi. ⁵⁶ Báyéki t'owa iví'gedi dívíhójo'an, hewänbo handá' wíditúhpi.

⁵⁷⁻⁵⁸ Ihaydi wên hójo'in dívíwínúdi ginnân ditú: "Git'oe natúdi, 'Ná'i méesate hay'i t'owa dâytege'i dónayukhâymaa, hedi poje thaa iwe wíyá méesate t'owa dâyk'ú'pí' naa dótegegi'o.' " ⁵⁹ Hewänbo ná'in t'owa wänbo wí'inbo handá' wíditú'pí.

⁶⁰ Hedáhá' i' owha' p'ó'dédí' in t'owa t'áhkívi páadépiye iwínúdi Jesus óetsika'yan, "Ti háabo wí'untúunípi'an ná'i hááwí'indi wónchânunde'i'gedi?"

⁶¹ Hebo Jesus-á tunginpi nawindi háabo wí'óetu'anpi. Wíyá i' owha' p'ó'dédí' di óetsika'yan, "Ti u-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi? Ti u-ân i' áy'a'ginmä'ívi ay unmuu?" ⁶² Jesus natú, "Naa-ânkun omuu, hedi un t'áhkídi dípuwâkhâymaa naa, t'áhkí t'owagi' o'aypuyä'i' o'ándi i' to'wí t'áhkí kay imáa'ívi ko'díngédí. Hedá makówádi okhúwá jáadi o'ádi dípuwâkhâymaa."

⁶³ Há'wâagi Jesus natúdi i' owha' p'ó'dédí' ivi k'éwé'in to isíve, in t'owadi óemúunídi nat'ay'in, hedi natú, "Wây-á to'wên wígintáypí iví'gedi dívíhée'amídi. ⁶⁴ Háa natú'in ít'oe'pi'an. Natú i-á Nanbí Sedó Jôesi Tádá waagi'bá namuu. Hännan ída' áy'amí'in?" T'áhkídi'bo ditú, "Gá óeháyjí-ân, híwóhpi áyshaadi."

⁶⁵ Hedi wëndi Jesus óe'ohphay, hedi óetsíwhi'andi óemahpúudi óetu'an, "Dítu'an to'dan wóemahpúu'in." Hedi in méesatewin sundadodi óeyâ'di háyänbo óemapháve.

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapi'in

⁶⁶⁻⁶⁷ Peter oe áagé i' tewhá tehpaá búgebo wa'di naji', hedi wí a'yú i' owha' p'ó'dédí'ví t'oe'i' namuu'i Peter-ví'we napówádi óemú' isúwá'odi, hedi óedamúndéi óetu'an, "U' wá' Jesus Nazareth-wi-ádi unjiwän." ⁶⁸ Hewänbo Peter natú, "Joe, naa-á joe. Naa wí'oka'póya'pí hááwí i'gedi bihi'máa'in." Hedi iwedi napeedi in tehpaá phódi nú'piye namáa. ⁶⁹ I' a'yúdi wíyá óemú', hedi in iwe diwinnin ovâytu'an, "Ná'i sen in Jesus-ví'in diwedi'i'ba namuu."

⁷⁰ Hebo Peter wíyá natú, "Naa-á joe." Hây napóe ihaydi in diwin diwedi

wí toʼwídí Peter óetuʼan, “Taʼgendi ʼa Galilee-wibá unmuudibo Jesus-ádíba unjiwän.” ⁷¹ Peter natú, “Jôesi Tádádí díjuhchäänú-í taʼge dáyhiʼmáapídi. Hãʼi sen ivíʼgedi úvhiʼmáaʼi-á wíđótaapí.” ⁷² Ihaydíba wesebo wí dee sen ikin. Hedi Peter únʼánpówa háa Jesus-di hánwaa óetuʼannin: “Waʼ iʼ dee sen wáygin ikinpidíboʼ, ʼa powin untúuní naa wíđítaapíʼin.” Hedi Peter hânho isihťää.

15

Jesus-á Pilate-víʼpiye óetsondiwekän

¹ Waʼdeedí nanân dihaydi in owhaʼ pʼóʼdédíʼindá, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dáyháʼoʼindá hedá tʼähki in tunjowaʼ dimuuʼindá divíwéʼgeʼan háa divíʼamí iʼgedi divíhéeʼamídi. Hedi Jesus óewhiʼandi iwedi óehoʼdi Pilate-ví mange óekán. ² Pilate-di Jesus óetsikaʼyan, “Ti ʼa-á in Hudíyoví tsondi hayʼi unmuuʼ?” Jesus-di óetuʼan, “Háa ʼbo untú waa.” ³ Hedi in owhaʼ pʼóʼdédíʼindi báyéki híwóhpiʼ Jesus ónchänundeʼ. ⁴ Hedáháʼ Pilate-di wiyá óetsikaʼyan, “Ti háabo wíʼuntungíʼopíʼan? Ti náʼi báyéki híwóhpiʼ ʼuʼ wónchänundedi wíʼuntʼoepíʼan?” ⁵ Hebo Jesus-á waʼdi háabo wínatúhpi, hedi Pilate óeháaʼan.

Jesus óeháyí, hewänbo Barabbas-á óemaʼpʼädi

⁶ Paayo waagi náʼi Passover shánkíʼeedi dinnân dihaydi, wí wêe pan Pilate-di óemaʼpʼädiindeʼ, toʼwí in tʼowa didaʼiʼi. ⁷ Wí sen Barabbas gin nakháwäʼi-ádi wáy-á senäʼdádí dipankwʼó, indá iʼ búʼ iweʼin tʼowa ovâyʼtʼeʼyaʼnandi in pʼóʼdédíʼinbíʼpiye divíhânsaa, hedi ihaydi dâytʼowatʼahánú. ⁸ In tʼowa Pilate-ví núʼpiye divíhádi óedaaʼamídi ovâyʼamídi paayo waa iʼo waa. ⁹ Pilate-di ovâytsikaʼyan, “Ti náʼi Jesus wâymaʼpʼädi-iʼin ídaʼ, un Hudíyoví tsondi hayʼi únmuuʼiʼ?” ¹⁰ Haʼwâa Pilate natú gá ûnhanginnândân in owhaʼ pʼóʼdédíʼindi Jesus óethúumáadibo ivíʼwe óemangekânnin. ¹¹ Hewänbo in owhaʼ pʼóʼdédíʼindi in tʼowa báyéki ovâyhéeʼan Pilate óedaaʼamídi Barabbas-ân óemaʼpʼädi-ídi, Jesus-á joe. ¹² Hediho Pilate-di wiyá in tʼowa ovâytsikaʼyan, “Hedi hânnan dóʼamí náʼiʼ, iʼ bínkháyäʼdeʼi Hudíyoví tsondi hayʼi gin?” ¹³ In tʼowa divítuwínú, “Wên phéʼwin deedi náʼtʼóhtägekʼuʼ?” ¹⁴ Pilate-di ovâytsikaʼyan, “Háadan gin dóʼamí? Háawin tʼaywóʼninnan iʼan?” Indá shánká divítuwínú, “Phéʼwin deedi náʼtʼóhtägekʼuʼ?” ¹⁵ Pilate nadaʼ in tʼowa ovâyhíhchannamíʼin, hediho Barabbas óemaʼpʼädi. Ihaydá natsonpóe Jesus óewhääniʼin, hedi in sundadovi mange óejoeʼan phéʼwin deedi óetʼóhtägekʼúuwídi.

In sundadodi Jesus óejänäkʼʼan

¹⁶ Páadé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaá búge óetsʼúde, hedi in wéʼgen sundado tʼähki ovâywéʼgetuʼan. ¹⁷ Hedi wên pʼí tsáawäʼin kʼéwéʼin to óetógi, tsondi hayʼiʼiví aa waagiʼbá namuuʼin, hedá wên wäähkân dâytʼophidéʼannindá óepʼóhtógi. ¹⁸ Hedi óejänäkísengituʼandi óetuʼan, “Hân unʼän, Hudíyoví tsondi hayʼi unmuuʼiʼ.” ¹⁹ Hedi hâyänbo pʼóʼd éewháʼ wên phédi, hedá óeʼohphaydeʼ, hedá divídegeʼdikwʼóeʼódi óeʼaʼgin waa-á divíʼan. ²⁰ Óesúgímáadi divíbowa ihaydi, in pʼí tsáawäʼin to óepʼädi di ivíndá óewáyʼtógi. Ihaydáháʼ iwedi óehoʼ phéʼwin deedi óetʼóhtägekʼúuwídi.

Jesus phéʼwin deedi óetʼóhtägekʼúʼ

²¹ Ihaydíba wí sen Simon gin nakháwäʼiʼ oe nava iwedi iʼ búʼ eepiye naʼäʼ. I-á Cyrene búʼwi namuu, hedi Alexander-ádi Rufus-ádi iví ây únmuu. In sundadodi náʼi sen óekaygiʼan Jesus-ví phéʼwin ónhúuwídi, ²² hedi Jesus in

okú Golgotha gin dâytɔ'ɔ' iwe óeho'. (Nǎ'in tun Golgotha-á "p'óhkhúbay" ginnân namuu.) ²³ Hedi wí méena-ádi ná'i woe myrrh gin dâytɔ'ɔ'i-ádi dawóemuɔ'i' óemági, hewânbo wí'isuwăpí. ²⁴⁻²⁵ Hédéndí whănu iwe naná phé'win deedi óet'óhtăgek'û' ihaydi. In sundado-á díví'áyan iví aa dívíweejé-ídi. ²⁶ Hedi wên phéphá'ay phé'win kw'áye dâyt'í'k'û' eedi hăăwí dâyta'nan in t'owa dínhanginnâanídí hăăwí i'gedi óetuhchănunde'in. "In Hudíyoví tsondi hay'í" gin dâyta'nan. ²⁷ Hedi wên wíje sânnin wá' i-ádi ovânt'óhtăgek'û', i' wêe ko'díngédí, i' wêe-á yă'măngédá. ²⁸ Hediho gin napóe háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu waa:

"I-á wá' wí jănăkikandi-ân namuu" gin t'owa ditɔ'uni.

²⁹ Hedi in t'owa diphade'nin dívíp'ônwádá'ɔ' óehăachannamídí, hedá t'ămăgá óetumăa. Ditɔ', "Ū-ân ná'i méesate hay'i nâanayukhăymăawân, hedi poje thaa iwebo wíyá năakuhkhăymăawân. ³⁰ Năă-á wí'bo ópí'aywon, hă'in phé'win diwedí ówhanbe." ³¹ In owha' p'ó'dédí'indádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'ɔ'indádi wá' Jesus ônp'ăhkaadi ditɔ', "Wé'gen t'owa-áho i'di ovây'aywonde', hewânbo wí'bo-á ipi'aywoenídí wí'ûnkodipí. ³² Nă'i sendá i' to'wí Jôesi Tádáví óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí namuudáho', hedá Israel nangewi tsondi hay'i-á namuudáho', i-á ûnkhăy'ă' hă'in phé'win diwedí nawăani'in âymúunídí, hedânho iví'piye ívíwăyú-ídi." Hedi in wíje i-ádi phé'win deedi dawhi'k'óe'indá wá' óejănăkítumăa.

Jesus nachuu

³³ Taagepiye naná' dihaydi i'ge t'ăhki nakhunpóe thí'êedi poje puwahay. ³⁴ Hedi poje iwe napóe ihaydi, kaygibo Jesus Hudíyoví tundi natú, "Eloi, Eloi, lama sabachthani?" (Nă'i hí'-á ginnân namuu: Navi Jôesi, naví Jôesi, háadan díjoe'an?) ³⁵ Wên t'owa nú' diwinnin háa natú wáa dit'oe, hedi ditɔ', "Bít'ôeyan, Elijah óekháý'ă' de'." ³⁶ Wí to'wí i'ăă wên hăăwên nap'ohsaadee'in ikáyjídí, hedi wí méena ojohay'i iwe ip'óhtógidi wên poesú hay'in diwedí ôntege ip'ohúunídí, hedi natú, "Âymúuní tigú Elijah na'ăă-í ná'in phé'win diwedí óewăave-ídi." ³⁷ Hedi Jesus kaygi ituwínúdi t'ă'gedi ihăă'an.

³⁸ Ihaydibá in aa nakhaaná'nin i' méesate hay'i khor'jé nawhi'wonnin nasivedee, kw'áyedibo áagéhay pínu-á nasivedee. ³⁹ Hedi i' sundado p'ó'dédí' Jesus-ví páadépiye nawindi hádídi Jesus nachuu'in imú', hedi natú, "Ta'gendi ná'i sendá Jôesi Tádáví ay ûnmuu."

⁴⁰ Wên kwiýă' wá' iwe diji', indá hây kayi' diwedí dăymúnde'. Nă'in poje dikhăwă Salome-á, Mary-á (i-á Magdala bú'wi namuu), hedá wíyá wêe Mary-á (i-á Joses-á hedá James i' t'í'úugé'i-á inbí jíyá dănmuu). ⁴¹ Nă'in poje kwiýă' Jesus-ádi dimăndi óekhăge'măa wa'di oe Galilee naji' ihaydi, hedi ná'indá i-ádi wăy-á kwiýă'dádi Galilee-di Jerusalem-piye wé'ge di'ăă.

Jesus t'owăpho ee óetógi

⁴²⁻⁴³ Ihay thaa-á in Hudíyo dívíkhăy'ɔ', gá wíyá thăwăndá kaykhanwówá thaa nanáanídân. Hedi năkinpuwamăn dihaydi wí sen Joseph gin nakhăwă'i napówá, i-á Arimathea bú'wi namuu, in tunjowa' diwedí'í'ba namuu hedá na'a'ginmuu, hedi năsíkhaji' Jôesi Tádáví óesóge-ídi i' to'wí t'owa ovây'aywoení'í'. Wesebo khunwóeda'ginpídí Pilate-ví'piye namăă i' pení óedaa'amídí. ⁴⁴ Jesus ho nachuu'in Pilate nat'oeđi hânho óehăa'an, hedi in sundadoví p'ó'dédí' óetsika'yan háa ta'gendi Jesus nachuu'in háa joe.

⁴⁵ Óetɔ'an nachuu-ăkun, hediho Joseph i' pení óehúuwi'in óemági. ⁴⁶ Hedi

Joseph wên aa ts'ä'in ikumä, hedî i' penî in phé'win diwedî óewávedi in aadi óe'ánnan. Hedáhá' i' penî wí t'owápho dáykidî iwe óetógi, hedî wí k'uu hay'i' i' pho iwe itidísóge. ⁴⁷ Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i' Joses-ví jiyá unmuu'i-á, dānmū' wáygé Jesus óek'û'in.

16

Jesus nawáywówápóe

¹ I' kaykhanwówa thaa naphade ihaydi Salome-á, Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i-á James-ví jiyá unmuu'i-á, wí sa'wó nasundi' woe dáykumä, Jesus óe'äáyu-ídi. ² Dumingu iwe hédéndí hé'dibo nathanpee'ä' ihaydi, i' t'owápho eepiye dimää. ³ Wa' dimän dihaydi wí'nä táye dívitsika'máa, "To'dan i' k'uu dínhänge'amí i' t'owápho iwedi?" (Nä'i k'uu-á íwiwo hay'i namuu.) ⁴ Hedî dívibéedí i' k'uu ho nahângemuudi dāymū'. ⁵ Hediho dits'ú ee t'owápho ee, hedî wí e'nú wên ts'ä'in to whaaqi'in nato'ondi ko'díngedí na'ándí óemū', hedî ovāypihā. ⁶ Hebo i'di ovāytū'an, "Wí'íkhunwōeda'ípi. Jesus oe Nazareth-wi bintūwāmāa, i' phé'win deedi óet'óhtāgek'ū'i', hebo i-á nää wína'ānpí, i-á nawáywówápóe. Binmū'dí hāā óek'ū' iwe. ⁷ Bípūn, Peter-á in wé'gen khāge'nindá bintū'āamí, 'Jesus unbí páadé oe Galilee-piye namān, hedî iwe binmūnī, hāa wovāytū'an waa.' " ⁸ Hedî i' t'owápho iwedi dipeedi dijān, ovāypihādi dithāthapoe'o. Hānho dikhunwōeda'di to'wí wānbo hāabo wídaytū'anpi.*

Mary Magdalene-di Jesus óemū'

⁹ Dumingu naná' diwe Jesus nawáywówápóe ihaydi, Mary Magdalene-bí'piye páadé ipikeeyan. Nā'i kwee-á namuu i' Jesus-di in tsé ihay yā'dāapí'in p'owāqhāā ōnkhepiye'i'. ¹⁰ Hedî Mary namāadi Jesus-ví k'ema'in dibo'aadi hedá diséejidi ovāyshaā, hedî hāa ūnpoe'in ovāyt'ōe'an. ¹¹ Hewānbo Jesus nawáywówápóedí Mary-di óemū'in dit'oedi wídivíwāyupí.

Wíjedi Jesus óemū'

¹² Jesus pihāa ūnchāadi wēn wíjeví'piye ipikeeyan, indá Jerusalem bú'dí i' nava iwepiye dapeemān. ¹³ In wíje i' bú'piye dānwāybun, hedî hāa dānmū' waa in wé'gen Jesus-ví khāge'nin ovāyt'ōe'an, hewānbo wídivíwāyupí.

Jesus-ví tā'dí wēe khāge'nindí óemū'

¹⁴ Tí'úgedí in tā'dí wēe khāge'nin dívíhúujo' ihaydi Jesus inbí'piye wíyá ipikeeyan, hedî wāyupí'indá p'óhkāy'indá dimuudi ovāyt'e'yan, in to'wēndi nawáywówápóe'in óemū'in wí'ovāywāyundepídi. ¹⁵ Hedáhá' ovāytū'an, "Ja' nāā oepāa k'aydi t'āhki bípūn, hedá t'owa t'āhka Jōesi Tādáví híwó'di tun bintunphaadé-í. ¹⁶ T'āhki to'wēn dívíwāyunde'indá hedá ovāyp'óp'oe'annindá ovāy'aywoení. Hewānbo to'wēn dívíwāyundepí'indá ovāytuhchānukhāymāa. ¹⁷ In dívíwāyunde'in naadi dovāyk'ūuwí nā'i pínán t'ōe dāy'amídi. In yā'dāapí'in p'owāqhāā t'owaví'wedí dāykhepēeyé-í, hedá pihāawi tundá dívíhēe'amí. ¹⁸ Dī'ānpídi dāypāāyuhógidi, hāa hāāwí nakhe't'ōe'i dāysuwādi, há'to hāabo dipúuwí; hedá inbí mandí in t'owa dihay'indá ovāytāgedí, indá dihehkhāapúuwí."

Jesus makówápiye napee

* **16:8** Nā'i hí' nāā 9-20 nata'muu'i-á i' shánkí hehāāwí Mark-ví ta'dí gínkw'ó' deejé wínata'muupí.

¹⁹ Hedì Jesus i' shánkí natsonji'i' dî ovâyhí' bowa ihaydî, makówápiye napee, hedì Jôesi Tádáví ko' dínégédí isóge. ²⁰ Iví khäge'nin iwedî dimää t'owa wăhăă t'ăhkí iví tun ovâyt'ôekanhûuwídí, hedì Jôesi Tádádí ovâykhäge'nān, hedì i' pinnān t'ôe napoe'o'i' dî in t'owa ovâykeeyan ta'ge dîvîhî'māa'in.

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi Luke Ita'nandi'

1-2 Híwó'di k'ema Theophilus: Báyéki t'owa háa dínkodi waa dáyтанан t'ähki i' hääwi wáy wén nanbí t'úuwin páadé'in páadé iwedibo dáyтun'í. I'gedá na'in dítu'an, hedi áyíngidi háa dáyтun'í waa dáyтанан. ³ Naa wá' hääwi páadé iwedibo nakodipóe'í áyíngidi dónuwá, hedi naa ochanpóe híwó namúuní'in ugí' dóta'namídi ná'í hääwi háa napóe waagi. ⁴ Naa gin waagi dáy'o' hedánho úkodihanginnánídi i' hääwi Jesus-ví'gedi wóehá'andi' ta'gen namuu'in.

John i' p'óp'oe kandi na'aypuyägi'o

⁵ Herod oe Judea nange natsonnán dihaydi, wí owha' Zecharias gin nakháwá'í na'án. I-ádi wáy-á owha'-ádi wé'ge dívít'óemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin únkháwá, hedi i' wá' wí owha'ví ay únmuu. ⁶ Zechariah-ádi iví kwee-ádi inbí wówátsi ta'ge dānhon háa Jōesi Tádá nada' waagibá. Áyíngidi Jōesi Tádávi tsontun dān'a'gindo' hedá háa Jōesi Tádá natsonpóe waagibá dān'an. ⁷ Hebo Elizabeth-á äypi' namuudi wí dān'ay'ānpí, hedá nāa-á kwijó-á sedó-á dapaa.

⁸ In Zechariah-inbí thaa dínpóe dívít'óe'amídi, hediho Zechariah-á Jōesi Tádági' iví owha' t'óe i'o'. ⁹ In owha' dáykháwáwhahónde' dáyde'mamídi to'wí Nanbí Sedó Jōesiví méesate hay'í pingewí íve iwe nats'úuní'í, i' sa'wó nasundi' hääwi iphaháanú-ídi. Hedi nāa Zechariah-ví kháwá ōnwhahké', hediho nats'ú. ¹⁰ Ee íve i'ēeyäá'o' ihaydibá oe já'wé báyéki t'owa-á dívíjūusu'o'.

¹¹ Tsikhagipi i' määsa ko'díngédi i' ēeyäá nachá' diwe wí makówáwi t'óepa'aa'í Jōesi Tádáchariah-ádi iví kwee-ádi dí óesandi' nakwinudee. ¹² Zechariah óepihää i' makówáwi t'óepa'aa'í' óemú'di, hedi khunwóeda'di óemáa. ¹³ Hewānbo i' makówáwi t'óepa'aa'í'di óetu'an, "Zechariah, wí'unkhunwóeda'ípi. Jōesi Tádádi uvi jūusu wónsígí'an. Elizabeth uvi kwee úmuu'í wí enúkáy i'ayyamí, hedi John gin nāakháy'í. ¹⁴ Owáy na'aypuyä ihaydi báyéki híhchan uvi' úmúuní, hedá báyéki wáy-á t'owa wá' dihihchanpúuwí. ¹⁵ I-á Jōesi Tádávi he'ennin sená' diwedí'í namúuní. I-á wí'únkháy'āhpí iméenasuúwá-í'in háa wíyá hääwi naháapúuwí'í-á, hedi nats'an'aypuyädibo' i' Yä'dāa'í P'oweaqhāa pín ta'gedi imá've-í. ¹⁶ I'dá báyéki in Israel-win t'owa inbí Jōesi i' shánkí natsonji'í namuu'iví'piye' ováywaymá'í. ¹⁷ Uvi ay-á iví p'í'ná k'ó'hé' i' Yä'dāa'í P'oweaqhāa imá've-í, Elijah-dí iví p'í'ná k'ó'hé' óemáa waabá, hedá Elijah waabá-á natuhkáy-í. I-á Nanbí Sedógi' napáadémú-í Nanbí Sedóvi tun wóegé, hedá tádá'indá ováykhäge'namí inbí äyyäá-á wíyá dāysígí-ídi, hedá in dít'óeyanháhpí'indá ánshaa-á ovaymāān'í hedánho in to'wén inbí wówátsi ta'ge dāyhonnin waaginbá dimúunídi. I'di in t'owa ováykháy'amí hedánho i' shánkí natsonji'í' óesígí'amídi' gin i' makówáwi t'óepa'aa'í'di Zechariah óetu'an.

¹⁸ Zechariah-dí i' makówáwi t'óepa'aa'í' óetu'an, "Hebo hāndidan ta'gendi dínhanginnání ná'í untú'í napúuwí'in? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wá' hānho kwijó dīnmuu." ¹⁹ I' makówáwi t'óepa'aa'í'di óetu'an, "Naa Gabriel-ān omuu. Naa häädi wānbo t'ähki Jōesi Tádávi nú' owin. I'dānkun naa disan wíhée'amídi hedá ná'í híwó'di tun wínmá'ídi. ²⁰ Híwó' ót'óeyan.

Híwó naná? dihaydi háa naa otú waa napúuwí. Hewänbo ʔ-á ná'i wítʔandi? wíwíwáyupídiho? tunpí? unpúuwí, i' ay na'aypuyá píhay."

²¹ Oe já'wé in t'owađi Zechariah wa'di óetsíkha'máa, hedi dívítumáa, "Heháadan thaa t'áhkí óeho? i' méesate ívedi napee-ídi?" ²² Hedi napee ihaydá wí'únhí'kodipí, hediho? in t'owa dínhanginpóe wí háäwí únkeepóe? i' i' méesate íve imú'ín. Tunpí? najokekandeedi iví mandihó ováyhée'an.

²³ Wí háyú thaa naphade ihaydi iwí owha'wi t'óe únbo'wandi iví'piye iweeho?. ²⁴ Wí háyú jáadi naphade ihaydá Zechariah-ví kwee únsáhpóe, i' makówáwi t'óepa'aa?i'di óetu'an waa, hedi p'ánú p'óe iví k'aygidi wínapéepí. ²⁵ Hedi natú, "Nanbí Sedó Jóesi Táđádí naagí? ná'i dín'an. Nábaa t'óediwán naa-ádi híwó?di namuu. Naa owóeda'wán wíđáy'áyjohpidí, hewänbo náä-á naví wóeda? dínjáa'an."

Mary óetu'an nasáhpúuwí in hedá iví ay-á i' aywondi namúuní'indá

²⁶ Elizabeth sí p'óe nasáamuu ihaydi Jóesi Táđádí wí makówáwi t'óepa'aa?i Gabriel gin nakháwá?i óesan i bú'ay Nazareth gin dáytu'o? iwepiye, oe Galilee nange naná? diwe. ²⁷ Wí kóhtsaapí? a'yú Mary gin nakháwá?i'iví'piye Gabriel óesan. Mary-ádi wí sen Joseph-ádi dakhóhtsaatunpá'an, hedi Joseph-á David-ví áy iwedi?i'wá namuu. ²⁸ Hedi Gabriel-di ná'i sengitundi Mary óejay: "Híhchandíbo unmuúni ʔ Jóesi Táđádí hânho wóesígi?i. Jóesi Táđá-á ʔ-ádi naji?"

²⁹ Mary ná'in nat'oe ihaydi háa i'ánshaa'ámí'in wí'ishaapí, hedi napitú, "Hângúba ná'i sengitun natunda?" ³⁰ Hedi i' makówáwi t'óepa'aa?i'di óetu'an, "Mary, wí'unkhunwóeda?ipí. Jóesi Táđádí wóesígi?in wónkeekankháymáa.

³¹ Ót'óeyan, ʔ-á unsáhpúuwí, hedi wí enúkáy bí'ayyamí, i-á Jesus gin nâakháyá?ní. ³² I-á báyéki hay?i namúuní, hedi i' shánki kw'áye?i namuu?i'di óetu'áamí 'Navi ay unmuu' gin, hedi Nanbí Sedó Jóesi Táđádíba tsondi hay?i óesóe-i, iví heháäwi thehtáy pahpáa David-á tsondi hay?i namuu waagibá. ³³ I'dá hânhay wänbo t'áhkí in Israel t'owaví tsondi dínmuúni. Iví tsonkhuu-á há'to hânhay wänbo únháani."

³⁴ Mary-di i' makówáwi t'óepa'aa?i' óetsika'yan, "Hândídan ná'i napúuwí wa'di wí sendáđi wó'thaapídi?" ³⁵ I' makówáwi t'óepa'aa?i'di óetu'an, "I' Yá'dáa?i P'owəəəhəə úwəəni, hedi i shánki kw'áye?i namuu?i'di iví pínánđi wóetáägé-i, hediho i ay shánki yá'dáa?i bí'ayyandi? Jóesi Táđáví ay gin óetu'áamí. ³⁶ Uví maatu?i Elizabeth wá?i sí p'óe nasáamuu tobá ho nakwijópaa wänbo?, hedi wí enúkáy i'ayyamí, tobáhaa áypí? namuu gin t'owa dí'an wänbo?. ³⁷ Jóesi Táđá-á háä t'áhkí únkodí." ³⁸ Mary-di óetu'an, "Naa Nanbí Sedó Jóesi Táaví t'óe?i? omuu. Oda? háä t'áhkí untú?i naa dínpuúwí'in." Ihaydiho? i makówáwi t'óepa'aa?i'di óejoe'an.

Mary oe Elizabeth-ví'piye namää

³⁹ Wí háyú thaa ihaydi Mary ikhá?andi wí bú'ay iwepiye iwänäho?, i' bú'-á oe Judea nange na'ókúná? ní'ge nak'óe. ⁴⁰ Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, hedi nats'úndi Elizabeth óesengitu'an. ⁴¹ Elizabeth-á Mary-ví sengitun nat'oe ihaydi i' ay iví seephoge imáa?i? i'a'yá?nan. Elizabeth i' Yá'dáa?i P'owəəəhəə pín ta'gedi imáadi kaygi natú, ⁴² "Jóesi Táđádí ugí? híwó?di háäwí wón'an, shánki híwó wänbo t'áhkí in wé'gen kwiya'gí'ví'wedi, hedá wá? i' to'wí ú'aypuyági'o?i híwó'ba ón'amí. ⁴³ U-á Nanbí Sedóví jíyá unmuu, hediho háadan ná'i háäwí hay?i naa dínpuúwí naví? unpúwá'áädi? ⁴⁴ Tí úhanginná, unpówáđi uví sengitun ot'oe ihaydiho?, ná'i ay naví seephoge donmáa?i?

nahíhchanpóedí i'á'yá'nan. ⁴⁵ Hedi híhchandi ʔ-á un múuní, gá Jôesi Tádávi tun wóemági'in úpuwagi'o gin biwâyundedân."

Mary hânho híhchandi ihée'o'

⁴⁶⁻⁴⁷ Hedi Mary natú, "Pín ta'gedi otúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in, hedi navi pí'ná k'ho'jé-á hânho ohíhchan gá i-á navi aywondi dínmuudân. ⁴⁸ Jôesi Tádávi naa ivi t'ôe'i' omuu'i dí'ánshaa'an, tobá kw'áye'i wó'muupí wânbo', hedi nää thaa iwedi páadépiyá t'ähki t'owa ditúuní i'dá naagi' híwó dín'annin. ⁴⁹ Ta'gendi i' shánki tsonkhuu imáa'i'dá báyéki naagi' dín'an. I-á yá'dáa'ida' namuu. ⁵⁰ Jôesi Tádá-á in to'wên i' ôe'a'ginninbí'piye nasehkanápoe'o, in ho dí'áypuyá'indá hedá in dí'áypuyági'o'indá wá'. ⁵¹ Báyéki nakaydi he'endi háäwí i'o', hedi in to'wên inbí pí'ná k'ho'jé dijengi'ánshamuu'in t'ämäpiye ovâywádénde'. ⁵² In to'wên tsonkhuu dâymaa'in waa dichaa'in áagépiye i'di ovâywávénde', hewânbo in he'ennin dimuupí'indá shánki kw'áye ovâytegende'. ⁵³ In diháhsé'nindá híwó'di háäwí ovâyma' dishu'múunídí, hewânbo in kodit'owa dimuu'indá háäwípídi'bo-á ovâyjáatáäde'. ⁵⁴⁻⁵⁵ Háa nanbí heháäwin thehtáy pahpá'in ovâytu'an waa i'o'. Ná'in Israel'in ivi t'ôe'in gimuu'in díkháge'do', hedi wí'ún'ódepí háädi wânbo t'ähki Abraham-dádi hedá t'ähki Abraham-bí ay iwedi'indádi ovâysehkaná'äämídí" gin Mary natú.

⁵⁶ Hedi Mary poje p'ôe Elizabeth-ví'webo' iwóyí', hedáhá' ivi'piyá iweeho'.

John i' p'ó'p'oe kandi na'aypuyä

⁵⁷ I' thaa Elizabeth i'ayyamídí ún pówá, hedi wí enúkáy i'ayyan. ⁵⁸ In to'wên ivi tsowa dithaa'indá hedá ivi maatu'indá dínhanginpôe Nanbí Sedó Jôesi Tádá ivi'piye híwó'di namuu'in, hedá indá Elizabeth-áda dívíhíhchanmáa.

⁵⁹ Wí jáadi naphade ihaydi in t'owa diwáy'ää, i' enúkáy in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'amídí. Ivi tádá Zechariah waabá óekháyá'khâymaa' in t'owadi, ⁶⁰ hewânbo ivi jiyá untú, "Ha'wáagá joe. John gán äykháyä'ní." ⁶¹ Indi óetu'an, "Hewânbo wé'i wí wânbo uví maatu t'owa há'wáa wínakháwäpí." ⁶² Hedi inbí mandí i' ayví tádá óehée'an óetsika'yamídí hânnan i ay óekháyä'ní'in nada'. ⁶³ I'di wên háäwên ovâydaa'an eedi ita'namídí, hedi wên phéphá'ay ón'andi ginnân ita'nán: "John gin ivi kháwä únmuu." T'ähki'díbo ovâyháa'an. ⁶⁴ Wesebo nahänjudedeedi nahi'dee, hedi natú' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in. ⁶⁵ T'ähki inbí tsowa dithaa'in dí'ánde hânngángú napôe, hedá t'ähki óe Judea nange na'ókúná' ní'ge dithaa'indá i'gedi dívihí'máa. ⁶⁶ T'ähki dí't'ôe'in ná'i háäwí i'gedi dív'ánshamáa, hedi dívípitsika'máa, "Háawi-ángú ná'i ay namúuní?" Hedi ta'gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádávi ivi mange i' ay óemáa.

Háawi John namúuní i'gedi Zechariah ihée'o'

⁶⁷ John-bí tádá Zechariah únmuu'i' i' Yá'dáa'i P'oweahháa pín ta'gedi imáadi wí Jôesi Tádávi tukhe'bi waabá ihée'andi ginnân natú: ⁶⁸ "Jaho gitúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá hay'i namuu'in, i-á Israel-ví Jôesi dínmuu, gá na'in ivi t'owa gimuu'inbí'piye gín'äädân díkháge'namídí hedá nanbí hânminbí mangedá díma'p'äädi-idá. ⁶⁹ Jôesi Tádávi wí hânho kay'i aywondi na'in dímägi. David-á hân'oe Jôesi Tádávi t'ôe'i' únmuu, hedá ná'i aywondi-á David-ví äy iwedi'i'ba únmuu. ⁷⁰ Jôesi Tádávi dí't'ôe'an gin ikháymáa'in, hedi i' hí' ivi hân'oe'in yá'dáa'in tukhe'minbí sóphogedi dínсан. ⁷¹ Natú na'inbí hânminbí'wedi dín'aywoeni, in dí't'ay'inbí mangedi díjää'amí. ⁷² Natú nanbí heháäwin thehtáy pahpá'inbí'piye nasehkanápúuwí hedá wá' in yá'dáa'in

tun Abraham-dádí ik'û?indá há?to ûn?ôede-í. ⁷³⁻⁷⁴ Jôesi Tádádí iví tun ta?gendi Abraham óemägi nanbí hânminbí mangedi díwhahónídí, hedânho ginkoedí-í khunwôeda?ginpidíbo? i? ây?a?ginmäänídí, ⁷⁵ hedânho gin ivikanhondibo t'âhki na?inbí wówátsi thaa yâ?dâa?in gimúuní, hedá ta?gebo-á nanbí wówátsi-á âyhúuwí? gin Zechariah natú. ⁷⁶ Ihaydá i ay-á ôetu?an, “Naví ay, u-á i? shánki kw'áye na?ândi namuu?iví tukhe?bi gin wóetu?âamí. Hedá u-á i? shánki natsonji?iví páadé unmu-í in p'ôe igí? mánkhây?ámídí. ⁷⁷ U?dá iví t'owa ovâyhangin?ânnamí ovây?aywoení?in inbí t'aywó?di-á dín'owó?yendi. ⁷⁸ Nanbí Jôesi-á gin i?ámí gá hânho nasehkanât'ôedân, hedího i? to?wí i? thanbí muwâthay waagi?bá namuu?i? oe kw'áye di nanbí?piye nakâ?âägi?o, ⁷⁹ hedí in to?wên in chuwa dâykunwôeda?di khun ni?ge dimännindáho i?di ovâykomääní. I?dáho na?in díkhäge?khâymaa hedânho ánsaaginpidíbo giyêenídí” gin Zechariah natú.

⁸⁰ John nasôedi iví hangintan wá? ûnsôe, hedí tí?úugedí ihaydá ahkónu-á nathaa, in Israel-?inbí jáa its'ant'ôe?an píhay.

2

Háa Jesus na?aypuyä waa

¹ John i? p'ó?p'oe kandi na?aypuyä iwáydíbá i? Rome-wi tsondi shánki hay?i Caesar Augustus gin nakháwä?i?di t'âhki t'owa i? nange itsonmáa eejewin ovây?t'ôephade dívíkháwäta?kwogihúuwídí. ² Nää páadé in t'owa dívíkháwäta?kw'ódi Quirinius oe Syria nange natsondimuu ihaydi. ³ Hedího t'âhki t'owa inbí thehtáy pahpá?inbí bú?piye dimää dívíkháwäta?kw'ôenídí.

⁴ Joseph wá? ikháwäta?kugihó? I-á Galilee nange naná? diwedí Nazareth bú?aydi napee, hedí wíyá bú?ay oe Judea nange Bethlehem gin dâytü?o? iwepiye namáa. Joseph-á David-ví ây iwedí?i?bá namuu, hedí David-á Bethlehem iwewi-á namuu, hedího Joseph iwepiye ûnpuphóe. ⁵ Joseph-di Mary i-ágíbá óeho? Indá dakhóhtsaqtunpá?ân, hedí Mary-á nasáamuu. ⁶ Bethlehem daji? ihayháäbá i? thaa napówá Mary i?ayyamídí. ⁷ Hedí iví páadé?i? ay i?ayyan, hedí aa?ây iwe óe?ánnankídí i háäpanbí húuphébay iwe óek'û?, gá ee dívíwho?kw'óe?ó?i tewhá iwe wínajáanâhpídân.

In makówáwin t'ôepa?aa?indi in k'úwá áy?i?nin ovâyhé?an

⁸ Iwáy bú?ay tsowa wáy wên k'úwá áy?i?nin dikw'ó, indá khu?déedí oe ahkónu inbí k'úwá dâytü?ayínmáa. ⁹ Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa?aa?i? inbí?piye ovâysan, hedí inbí páadépiye tsíkhagipí dínkwíndee, hedí Nanbí Sedó Jôesiví kohthaydi ovây?ánhógidi hânho díkhunwôeda?póe. ¹⁰ Hedí i? makówáwi t'ôepa?aa?i?di ovâytu?an, “Wí?ikhunwôeda?ípi. Bí?ôeyan, naadá híwó?di tun wâyamá?, t'âhki t'owa hânho ovâyhíhchannamídí. ¹¹ Nää thaa oe David-ví bú? wí aywondi ungí? na?aypuyä. I-á i? to?wí namuu Jôesi Tádádí óesóge?i? t'owa ovây?aywoenídí, i-á i? shánki natsonji?i? namuu. ¹² Hedí ná?in bínmúuní únhanginnâanídí háa wáytu?an waa ta?gen namuu?in: Wí ay bínshaa-í aa?ây iwe na?ánmuudi, háäpanbí húuphébay iwe nak'ôedí.”

¹³ Tsíkhagipí i? makówáwi t'ôepa?aa?i-ádi wáy-á báyéki makówáwin t'ôepa?aa?in díkeepóe. T'âhkídíbo Jôesi Tádáví?gedí híwó dívíhí?máadi ditú?, ¹⁴ “Makówá kw'áayé t'âhki ditúuní Jôesi Tádá-á hânho hay?i namuu?in, hedí nää oepáa k'aydá in to?wên Jôesi Tádá óehíhchanmä?indá ánsaaginpidíbo dikwoní.”

In k'úwá áyí'nin Jesus óemúunídí dimää

¹⁵ In makówáwin t'òepa'aa'in makówápiye diwáypee ihaydi in k'úwá áyí'nin wí'ná táye dívítumáa, "Jaho Bethlehem-piye gimú-í ná'in napóe'in áymúunídí, i'gedi Nanbí Sedó Jòesi Tádádí na'in díhangin'annan." ¹⁶ Hediho dívíwànàho'di Mary-á Joseph-á hedá i' ay ee hääpanbí húuphébay iwe nak'òedá ovâyshaa. ¹⁷ I' ay óemú' ihaydi háa in makówáwin t'òepa'aa'indi iví'gedi ovâytu'an waa ditunji'. ¹⁸ T'ähki in iwe diji'in ovâyháa'an i' hääwí in k'úwá áyí'nindi ovây't'òe'andi dit'òedi. ¹⁹ Mary-á ná'i hääwí t'ähki napóe'i wí'ùn'ódepi, hedí häädi wänbo t'ähki i'gedi i'ánshaamáa. ²⁰ In k'úwá áyí'nin inbí k'úwá diji' iwepiye diwáymää, hedí Jòesi Tádá-á kw'áayébo' óemáadi ditú' hânho hay'i namuu'in, gá ná'i' hääwí dáyümü-i-á dit'òe'i-á namuudân. Tähki háa i makówáwi t'òepa'aa'i'di ovâytu'an waagibá napóe.

Jesus i' méesate hay'i eepiye óeho'

²¹ Wí jáadi naphade ihaydi i' ay in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'an, hedí Jesus gin óekháyä'. Ná'in kháwä-á i' makówáwi t'òepa'aa'i'di óemägi wa'di iví jiyá únsáhpóepídíbo'.

²² Hedí ihaydiho napóe dân'amídí háa Moses ita'nan waa, in Hudíyo inbí khuu dínmuudi dínkhây'ä' díví'amí'in wí ay na'aypuyä ihaydi, hediho' i' ay oe Jerusalem-piye dânho', i' méesate hay'i iwe Jòesi Tádá óetu'äämídí, "Nanbí ay wímääni." ²³ Gin dân'an gá ná'in tsontun Jòesi Tádávi ta'nin diwe únk'òedân: T'ähki in páadé di'aypuyä'in e'nún áyyä-á Jòesi Tádá óemääni.

²⁴ Hedá wá' nata'muu in jiyá'indá wíje k'o'wee háa wíje tsidé'ây ha'wâagi'in dáyhúuwí, hedí ná'in tsidé dáyhaydi Jòesi Tádá óemääni. Hediho Mary-á wá' han ikháymáa.

Háa Simeon Jesus-ví'gedi natú waa

²⁵ Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakháwä'i'. Iví wówátsi-á ta'ge ihon, hedá Jòesi Tádávi khuu-á òn'a'gin. Natsíkha Jòesi Tádádí in Israel-in inbí t'òephade iwedí ovâywhahóenídí, hedí i' Yä'dáa'i P'oweahhâä i-ádí naji'.

²⁶ I' Yä'dáa'i P'oweahhâädibá Simeon óehangin'annan wínachuwagi'opí'in i' to'wí Jòesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí óemú'pídíbo'. ²⁷ I' Yä'dáa'i P'oweahhâädi i' hay'i méesate ee Simeon óets'úde. Jesus-ví jiyá-ádí tádá-ádí i' wá' óets'úde, hedânho indi igí' òn'amídí háa nakhây'ä'in Jòesi Tádá natsonpóe waagibá. ²⁸ Dits'ú' dihaydi Simeon-di i' ay óeké', hedí Jòesi Tádá óekú'daa'andi ginnân natú: ²⁹ "Nanbí Sedó Jòesi, nábáa hín naa uví t'òe'i' omuu'i híhchandi díchuwmää, uví tun bimägi waagibá. ³⁰ Naa ohíhchan, gá nää-á naví tséedí i' aywondi u'qí dínsandi' dópímú'dân. ³¹ Hedí ná'indá bí'an t'ähki nange'in t'owa dáyümüunídí. ³² Ná'i aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'òe in Hudíyo dimuupí'in ovâykeeyamídí, hedí i' namuudi uví t'owa Israel-'indá he'ennin dipúuwí." ³³ Gin Simeon i' ayví'gedi ihée'andi i' tádá-á jiyá-á hânho ovánháa'an. ³⁴ Hedáhá' Simeon-di Jòesi Tádá óedaa'an híwó'di thaa ovánmäänídí, hedá Mary-á óetu'an, "Wáy wén in Israel-'in i' óesigikáyí, hediho ovây'aywoení, hebo wáy-á wëndá wí'óesigikáyíjí hediho dipedee-í. I'qá t'ähki t'owa háa Jòesi Tádá nada' waagi ovâykeeyamí, hewänbo in t'owadá óejoegikhâymaa, ³⁵ hedí báyéki t'owa háa inbí pí'ná khó'jé di'ánshaamuu waa ovâykeeyamí. Hedí u-á báyéki mänt'òephadekhâymaa'dí wí to'wíqí wí tsijó phá'dí uví pín wónjún waagibá unchaa-í."

Anna ikú'daa'an

³⁶ Hedá iwebá wí kwee Anna gin nakháwǎʔi wáʔ najiʔ, i-á wí Jôesi Tádávi tukheʔbibá namuu. Nǎʔi kwee-á Phanuel-ví aʔyú únmuu, hedí Asher-á iví hehǎǎwi thehtáy pahpáa únmuu. ³⁷ Tsé ihay paayo nakhóhtsaʔʔánwǎn, hedí khávëntǎʔdi jónu (84) paayo únna iví sen únchuu iwedí. Hǎǎdi wǎnbo t'ǎhki iʔ méesate hayʔi iwe najiʔ, hedí hǎyǎnboʔ ihaǎǎʔodá ijúusuʔodá khuu-á thaa-á Jôesi Tádá óeʔaʔginmáʔ. ³⁸ Waʔdi Simeon ihíʔmá ihaydibá iʔ kwee natsʔú, hedí iʔ aygiʔ Jôesi Tádá óekúʔdaaʔan, hedá ivíʔgedá ováyʔt'óeʔan t'ǎhki in Jerusalem-wín ditsíkhakw'óʔnin Jôesi Tádádi ovâymaʔp'ǎǎdi-idí.

Joseph-ádi Mary-ádi oe Nazareth búʔaypiye dǎnweehoʔ

³⁹ Joseph-ádi Mary-ádi dǎnʔan háa Nanbí Sedó Jôesiví tsontun diwe nakʔóe waagibá, ihaydáháʔ inbí búʔay Nazareth-piye dǎnweehoʔ, i-á Galilee nangá nakʔóe. ⁴⁰ Hedí iʔ ay nasóʔdi nakaypoeʔo hedá báyéki hangintandá imáa, hedá Jôesi Tádáda báyéki óekhágeʔmáa.

Jesus-di in háhkannin iʔ méesate hayʔi ee ovâyhééʔan

⁴¹ Paayo p'óe waagi iʔ Passover shánkiʔeedí dinnáʔ dihaydi, Jesus-ví jiyá-á táda-á oe Jerusalem-piye damǎǎʔǎ. ⁴² Hediho Jesus táʔdi wíje (12) paayoʔi namuu ihaydi Jerusalem-piye dimǎǎ, hǎǎdi waa dívíʔo waagibá. ⁴³ Iʔ shánkiʔeedí dínk'eweʔ dihaydi in t'owa dívíweehondi, Jesus-á Jerusalem-bo iwóyíʔ. Hewǎnbo iví táda-á jiyá-á wídǎnhanginnáhpí iwe iwóyíʔnin. ⁴⁴ Indá daʔánde wáy-á t'owa indádíba dimǎnnindádí najiʔin, hedí wí thaa t'ǎhki Jerusalem diwedí damǎǎ. Ihaydi inbí k'emaʔin deeje hedá inbí maatuʔin deejá óenuwǎ, ⁴⁵ hewǎnbo wíʔóeshaapídí Jerusalem-piye dǎnwáybun óenuuwǎ-idí. ⁴⁶ Wíje thaa naphade ihaydi iʔ méesate hayʔi ee in Hudíyoví háhkannindádí óeshaa. Háa dívíhíʔmáaʔin iʔdi ováyʔt'óeyande hedáháʔ báyéki hǎǎwi ovâytsikaʔmáa. ⁴⁷ Iví hangintandá hedá iví híʔ in háhkannin ovâyʔumáaʔiʔdá t'ǎhki t'owa dit'oeʔin ovâyháaʔan. ⁴⁸ Iví táda-á jiyá-á wídǎnhanginnáhpí háa dǎnʔánshaaʔamíʔin. Iví jiyádi óetuʔan, “Navi ay, háadan gin naʔin díʔan? Ti wíʔúhanginnáhpíʔan uʔdi báyéki áyíngi uvi táda-ádi naa-ádi dimǎgi, hedá t'ámäpiye wíʔuwámáaʔ?” ⁴⁹ Jesus-di ovântuʔan, “Ti wídǎnhanginnáhpíʔan naa dínkhâyʔǎʔ navi Tádávi tewhá ee ochaniʔin?” ⁵⁰ Hewǎnbo háa ovântuʔannin wídakaʔpówápi.

⁵¹ Iví táda-á jiyá-á indádíba oe Nazareth-piye nawáymáa, hedí t'ǎhki háa óetuʔan waa iʔaʔgindoʔ. Iví jiyá náʔi hǎǎwi t'ǎhki napóeʔi wíʔúnʔóéndepí. ⁵² Hedí Jesus-á nasóemǎndi shánki báyéki hangintandá ihóndeʔ, shánki nasenpuwamǎn, hedí Jôesi Tádá-ádi in t'owa-ádi shánki wǎnbo óesigi.

3

John iʔ p'óʔp'oe kandiʔdi Jôesiví tun in t'owa ovâyʔunphǎgendeʔ

¹⁻² Tiberius Caesar t'ǎhki iʔ Rome-wi nange táʔdi p'ánú (15) paayodi natsonjiʔ ihaydi, Zechariah-ví ay John iʔ p'óʔp'oe kandiʔ oe ahkónu najiʔ, hedí Jôesi Tádádi óetuʔan iví híʔ ónt'óeʔamíʔdi. Ihayhǎǎbá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnǎn, Herod-ví tíʔúu Philip-á oe Iturea nange hedá Trachonitis nangá natsonnǎn, Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnǎn, hedá Annas-ádi Caiaphas-ádi owháʔ p'óʔdédíʔindá damuu.

³ Hedí John t'ámäpiye Jordan p'oʔk'ay tsowa iʔge najidi in t'owa Jôesiví tun ováyʔt'óekanhon. Ovâyʔumáa, “Unbí t'aywóʔdi binjoeʔan hedǎnho Jôesi Tádádi

wovây'owóejé-ídi, hedá naadá wâyp'ó'p'oe'amí." ⁴ Hedi ná'i háa John i'owaa Jôesi Tádávi tukhe'bi' Isaiah ivi ta'nin diwe ho ita'nann. Ginnân ûnta'muu:

Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwintûni,

'In p'oe binkhây'an i' shánkí natsonji'igî'.

Hâ'i p'oe'ây wá' igî' binta'ge'an.

⁵ T'âhki hége'ây napidedee-í.

T'âhki okú-á p'indá natayedipúuwí.

Wáy namäáginá' deejá nata'gepúuwí,

hedí i' p'oe nabôebôená'dí' nata'gepúuwí.

⁶ Hedi t'âhki t'owa dâymúuní Jôesi Tádádá t'owa ovây'aywonde'in.'

⁷ Hânho báyéki t'owa dimää'ä John-di ovâyp'ó'p'oe'amídi. I'di ovâytumáa, "Un pãäyü wí phaa iwedí ishavemännin waaginbá ímuu'in, to'dan wovâyty'an háa úví'amí'in, hedânho Jôesi Tádádí wíwovâytyuhcháänú-ípídi? ⁸ Híwó úví'âamí hedânho nakeepúuwídi unbí t'aywó'di ta'gendi bínjoe'annin. Wí'jêngitûunípi, 'Abraham-bí ây iwedí'inbá gimuu.' Ná'in wâyty'amí, Jôesi Tádá-á nada'dáho ûnkodi ná'i k'uu nääyé nak'wó'didi wáy-á Abraham-bí ây ovâypa'ídi. ⁹ Nâäho gin waagibá napoe'ow: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu wí tay púu nú' óets'âa-ídi. T'âhki i' tay nabaypoe'opí'-á óets'âa-í, hedí phaa iwe óechäänú-í."

¹⁰ Hedi in t'owadi óetsika'yan, "Hân gínkhây'ä' íví'amí'in háa untú waa wígnpúuwípidí?" ¹¹ I'di ovâyty'an, "Gá ginnân: Wí to'wí wije k'éwé'in to ûnk'odéáho', í-á ûnkhây'ä' wêhpêe wí to'wí ûnk'óepí' óemääní'in. Hedi wí to'wí ûnkoegí'bá'yendi-áho ûnkhây'ä' wí to'wí ûnkoegí'kw'óhpi' óemääní'in."

¹² Wên tax phahsannin iví'piye dimää ovâyp'ó'p'oe'amídi, hedí ditsikapóe, "Hâhkandi', heyâa na'indá, hân íví'amí?" ¹³ I'di ovâyty'an, "T' chá' háyü unbí tsonnindi wovâyty'an ihaydá'mân bínwé'ge'amí." ¹⁴ Hedá wên sundado-á ditsikapóe, "Heyâa na'indá, hândá íví'amí?" I'di ovâyty'an, "Hâyü wovâywá'âa'í'di bíhíhchannan. T'owa wíwínkaygi'amípi wiyá shánkí wovâymmäänídi, hedíháa in t'owa híwóhpi wídíví'anpídáho', wí'ovâyty'âamípi híwóhpi díví'annin wí chá' inbí'wedí bínhóenídi."

¹⁵ In t'owa dichanpoe'ow wí háäwí hay'i napuwagi'ow waagibá, hedí John i p'ó'p'oeandiví'gedí báyéki díví'ânshaamáa, tigúba í-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymmáa'í' t'owa ovây'aywoenídi. ¹⁶ Hedi John-di t'âhki díbo ovâyty'an, "Naadi p'oeidíq' wâyp'ó'p'oe'ow, hewânbo wí to'wí naví shánkí tsonkhuu imáa'í napowagi'ow, naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wânbo dônpi'äädi-ídi. I'dá wiyá pí'wí p'ó'p'oe'okan waagibá wovâymmääní. Wáy wên un i' Yä'dâa'í P'oweahâq wovâymmääní, wáy wëndá phaadá wovâytyuhcháänú-í. ¹⁷ Í-á nakhâymuu t'owa ovâyweejé-ídi, wí to'wí i' táhtân i' tákhowa iwedí iwijende waagibá. I' táhtân iwé'ge'an dihaydi tebay iwe ikuu-í, hewânbo i' tákhowa-á wí phaa hânhay wânbo naphahpäädi'pí' iwe ich'âaní." ¹⁸ Shánkí wiyá tun gi'bíbá John-di kay'indi in t'owa ovâyhé'e'an, Jôesi Tádávi híwó'di tun ovâyty'oe'odi.

¹⁹⁻²⁰ Hedá John-di Herod wá' óetu'an i' kwee Herodias-ádi t'aywó i'annin. Tobá Herodias-á Herod-ví tí'úuví kwee ûnmuu wânbo' ônkê'. Báyéki wiyá t'aywó'di-á Herod i'an, hedá wá' John óepansóge, hedí ná'in in shánkí p'ándíki' i'annin namuu.

²¹ John-di t'áhkí in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' ihaydi Jesus wá' óep'ó'p'oe'an. Hedi iwebá Jesus ijúusu'o' ihaydi makówá nakhuudee, ²² hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa wí k'o'wee waagibá natú'muudi nawândi Jesus-ví'di isóge, hedá wí tun makówádí napeedi ginnân natú: "U-á naví ay wísígí'i-ân unmuu. Hânho ʔ'qí ohíhchan."

Jesus-ví páadé kã'äq'in t'owa unmuu'in

²³ Jesus-á madi powintä (30) paayo'i namuu páadé its'anháhkkanjýé ihaydi. T'owa-á di'ân i-á Joseph-ví ay namuu'in. Joseph-á Heli-ví ay unmuu. ²⁴ Heli-á Matthat-ví ay unmuu, Matthat-á Levi-ví ay unmuu, Levi-á Melchi-ví ay unmuu, Melchi-á Jannai-ví ay unmuu, Jannai-á Joseph-ví ay unmuu, ²⁵ Joseph-á Mattathias-ví ay unmuu, Mattathias-á Amos-ví ay unmuu, Amos-á Nahum-bí ay unmuu, Nahum-dá Esli-ví ay unmuu, Esli-á Naggai-ví ay unmuu, ²⁶ Naggai-á Maath-ví ay unmuu, Maath-á Mattathias-ví ay unmuu, Mattathias-á Semein-bí ay unmuu, Semein-dá Josech-ví ay unmuu, Josech-á Joda-ví ay unmuu, ²⁷ Joda-á Joanan-bí ay unmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay unmuu, Rhesa-á Zerubbabel-ví ay unmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay unmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay unmuu, ²⁸ Neri-á Melchi-ví ay unmuu, Melchi-á Addi-ví ay unmuu, Addi-á Cosam-bí ay unmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay unmuu, Elmadam-dá Er-ví ay unmuu, ²⁹ Er-á Joshua-ví ay unmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay unmuu, Eliezer-á Jorim-bí ay unmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay unmuu, Matthat-dá Levi-ví ay unmuu, ³⁰ Levi-á Simeon-bí ay unmuu, Simeon-dá Judah-ví ay unmuu, Judah-á Joseph-ví ay unmuu, Joseph-á Jonam-bí ay unmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay unmuu, ³¹ Eliakim-dá Melea-ví ay unmuu, Melea-á Menna-ví ay unmuu, Menna-á Mattatha-ví ay unmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay unmuu, Nathan-dá David-ví ay unmuu, ³² David-á Jesse-ví ay unmuu, Jesse-á Obed-ví ay unmuu, Obed-á Boaz-ví ay unmuu, Boaz-á Salmon-bí ay unmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay unmuu, ³³ Nahshon-dá Amminadab-ví ay unmuu, Amminadab-á Ram-bí ay unmuu, Ram-dá Hezron-bí ay unmuu, Hezron-dá Perez-ví ay unmuu, Perez-á Judah-ví ay unmuu, ³⁴ Judah-á Jacob-ví ay unmuu, Jacob-á Isaac-ví ay unmuu, Isaac-á Abraham-bí ay unmuu, Abraham-dá Terah-ví ay unmuu, Terah-á Nahor-ví ay unmuu, ³⁵ Nahor-á Serug-ví ay unmuu, Serug-á Reu-ví ay unmuu, Reu-á Peleg-ví ay unmuu, Peleg-á Eber-ví ay unmuu, Eber-á Shelah-ví ay unmuu, ³⁶ Shelah-á Cainan-bí ay unmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay unmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay unmuu, Shem-dá Noah-ví ay unmuu, Noah-á Lamech-ví ay unmuu, ³⁷ Lamech-á Methuselah-ví ay unmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay unmuu, Enoch-á Jared-ví ay unmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay unmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay unmuu, ³⁸ Cainan-dá Enos-ví ay unmuu, Enos-á Seth-ví ay unmuu, Seth-dá Adam-bí ay unmuu, Adam-dá Jôesi Táđávi ay unmuu.

4

Penísendidi Jesus óetayinde'

¹ Jesus i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedi imáadí in Jordan p'o'k'ay naná' diwedi nawáymää, hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâađi ahkónupiye óeho'. ² Iwe jónántä (40) thaa i' Penísendi ikháäde' óet'aywóhkannamídi. I' jónántä thaa t'áhkí háäbo wí'ik'oeپی, hedi t'áhkí i' thaa naphade ihaydi hađdi óemää. ³ Hedi Penísendidi óetu'an, "Jôesi Táđávi ay unmuudáho ná'i k'uu náwe nakw'ó'di náajôeni napávápá'ídi." ⁴ Jesus-di óetu'an, "Joe, há'to gin dáy'amí. Jôesi Táđávi ta'nin diwe úntü'.

T'owa-á wíyá shánkí díntáy páváví'wedi hedânho in kodi wówátsi dâymá've-ídí."

⁵ Hedáhá' i' Penísendídá owáy kw'áyepeye naná' diwe Jesus óepeye, hedi t'áhkí nange náá oepáa k'aydí wémúudibo' ónkeeyan, ⁶ hedi óetu'an, "Naadi t'áhkí tsonkhuu t'áhkí ná'í nan deeje wímááni, inbí sa'wó'di hááwí wóegé. Ná'í-á t'áhkí navi mange dínkw'ódiho', hedi to'wí naa oda'í dómááni. ⁷ Hedânho navi páadépeye bidége'disógedi dí'a'ginmáánídí, ná'í t'áhkí uví'úmúuní." ⁸ Jesus-di óetu'an, "Joe, há'to gin dáy'amí. Jôesi Tádávi ta'nin diwá ginnân ûnta'muu:

Jôesi Tádá i' shánkí natsonji'í'ba namuudi bîn'a'ginmááni.

I-á unbí Jôesi únmuu, hediho i'da'mân bîn'a'geení."

⁹ Ihaydá Penísendídá Jesus-á oe Jerusalem-piye óeho', hedi i' méesate hay'í shánkí natu'wân deedi óepeye, hedi óetu'an, "Jôesi Tádávi ay unmuudá náwedi óke't'ave, ¹⁰ gá Jôesi Tádávi ta'nin diwe gin nata'muudân: Jôesi Tádá iví makówáwin t'óepa'aa'in itu'amí wóe'áyíngi'amídí.

¹¹ Hedá gin wá' nata'muu:

Indidânho inbí man diwe wóeyâa-í hedânho k'uu eedi wívi'ânchâânú-ípídí."

¹² Jesus-di óetu'an, "Joe, háa untú waa há'to dáy'amí, gá iví ta'nin diwebá ûntú'dân,

Uví Jôesi i' shánkí natsonji'í namuu'í wínâatayi'nípi námáunídí háa in natú'in i'amí'in háa joe."

¹³ T'ámäge háa Jesus óet'aywóhkannamídí Penísendi ikháä ihaydí Jesus-ví'wedi ijâa'an wíyá wáygedí puwahay.

Jesus oe Nazareth bú'ay óejoegi'an

¹⁴ I' Yä'dâa'í P'oweaahâadá Jesus báyéki pínán óemägi, hedi Galilee-piye iwáybun. T'ámäpiye i' bú' eeye t'áhkí t'owa Jesus-ví'gedi dit'oe, ¹⁵ hedi t'áhkí Hudíyoví méesate eeye i'di ovâyhá'o', hedi t'áhkí t'owadi kw'áayébo' óemáa.

¹⁶ Jesus oe Nazareth bú'ay napówa, nasôe iwe'í bú' namuu. I' kaykhanwówa thaa in Hudíyoví méesate'ay ipiye namáa, háädi wânbo t'áhkí i'o waagibá. Iwínú Jôesi Tádávi ta'nin diwedi in t'owa ovâyttunnamídí, ¹⁷ hedi indi in ta'nin Jôesi Tádávi tukhe'bi Isaiah ita'nannin ón'an, hedi imahsanusuudi ná'í hí' nata'muu iwe ishaa:

¹⁸⁻¹⁹ Nanbí Sedó Jôesi Tádávi i' Yä'dâa'í P'oweaahâa naa dînsan, hediho i-á naa-ádi nají,

gá naa díde'mandân in sehkanáwó diwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovây't'óe'amídí.

I'di naa dîsan in pan dovây't'óe'amídí dovâymahpādikhâymaa'in,

in tsí't'aa'indá inbí keetandá dáywáykáyjídí,

in áagé diwhá'vennindá dovâywáytagé-ídí,

hedá t'owa-á dovây't'áamídá ihaydiho naná Nanbí Sedódi ovâykeeyamídí hânho híwó'di namuu'in.

²⁰ Hedáhá' Jesus in ta'nin iwáymahsanu, hedi i' méesate iwewi khäge'di' ónway'andi isóge. T'áhkí ee méesdiwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovây't'óe'amídí.

I'di naa dîsan in pan dovây't'óe'amídí dovâymahpādikhâymaa'in,

in tsí't'aa'indá inbí keetandá dáywáykáyjídí,

in áagé diwhá'vennindá dovâywáytagé-ídí,

hedá t'owa-á dovâytate dikw'ó'nindi Jesus hânho óedamúnde'.

²¹ Ihaydáhá' Jesus-di ovâyty'an, "Ná'i hääwí Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu'i-á ho napóe náa thaa ít'óeyankw'óndibo'."

²² T'âhkídibo dichanpóe híwó ihée'annin. T'âhki ovâyháa'an, gá sa'wó'di tundi ovâyhée'andân, hedi ditû?, "Hádídan ná'i hääwí ûnhanginná? Ti Joseph-ví aydá'mân ví'ûnmuup'an?" ²³ I'di ovâyty'an, "Madi undi ná'i tuni,

hedá t'owa-á dovâyt t'owa ditû'di díty'â'ami, 'Woekandi, páadé bipi-hehkháa'ami.' Han ítúdáho unbí hi? ginnân úntunda'í: Un ít'oe háa ee Capernaum bú'ay dáy'annin, hediho náa-á náa naví ówíná wá' han waagibá naa dínkhây'â' dáy'ami'in. ²⁴ Hewânbo naadá ta'gendi wâyty'ami, wí Jôesi Tádávi tukhe'bi'-á ivi nange iweho wí'óesigi'ohpi. ²⁵⁻²⁶ Naadá wâyty'ami háa báyéki paayo phade ta'gendi napóe'in, Jôesi Tádávi tukhe'bi' Elijah nawówáji' ihaydi. Pojedá pingé paayo wí'ikwá'nanpi, hediho t'âhki i' nange wáy báyéki dihaapóe. Hedi tobá Israel-win kwiya' inbí sená' dín'tahánnin báyéki diji wânbo', há'in kwiya'bi'wepiye Jôesi Tádávi Elijah óesaaníví'wedi oe Sidon bú'piyân óesan, wí bú' Zarephath gin dáyty'o' iwepiye, wí kwee ivi sen ûnchuu'i' óekháge'namídi. ²⁷ Hedá wá' Jôesi Tádávi tukhe'bi' Elisha nawówáji' ihayháa, báyéki in Israel-win diphéetaymuu, hedi wéná wânbo in wídiwówapí. Wí sen Naaman kin nakháwá'idá'mân nawówa, hedi i-á Syria nangewi-ân namuu." ²⁸ In méesate ee dikw'ó'nin ná'i dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe. ²⁹ Tsikhagipi díwíwínúdi i' bú'dí já'wépiye Jesus óechânupiye. I' bú'-á okú wáhkí nak'óe, hedi oe okú kw'áyeypiye óepiye t'owá k'áygédi óeke't'áave-ídi. ³⁰ Hewânbo i-á inbí jáagé i'ge naphadedibo' iwedí namää.

Jesus-di wíyá'dâapi' p'oweahâa wí senbí'wedi óekhehiye

³¹ Ihaydá Jesus-á wíyá Galilee nangewi bú'ay Capernaum gin dáyty'o' iwepiye namää, hedi i' Hudíyoví kaykhanwówá thaa dinná' dihaydi in t'owa ovâyhá'o'. ³² In t'owa háa Jesus-di ovâyhá'annindi ovâyháa'an, gá wí to'wí báyéki tsonkhuu imáa'i waagibá ihí'máadân. ³³⁻³⁴ Iwebá wí sen na'ân wí yá'dâapi' p'oweahâadi óemáa'i?, hedi ituwínú, "Ívi'wân ụ Jesus Nazareth-wí, ánpí dí'an. Ti un'âá dí'taháanú-ídi gáhan? Naa dínhanginná to'wí unmuu'in — ụ-á i' t'âhki yá'dâa'i? unmuu, i' Jôesi Tádávi wóesandi?" ³⁵ Jesus-di i' yá'dâapi' p'oweahâa t'aydi óehée'andi óety'an, "Hândá'dibo', há'i senbí'wedi ópeeve." I' p'oweahâadi i' sen in t'owaví páadépiye óekanu, hedi i senbí'wedi napee wí'óewa'anpí'dibo'. ³⁶ T'âhki dikw'ó'nin ovâyháa'andi díwítumáa, "Jesus-ví hí'-á hânho ûnkay. I-á báyéki tsonkhuu ûnk'óe in yá'dâapi'in p'oweahâa to'wénbí'wedi ovâypeejoenídi, hediho dáy'a'gindo'." ³⁷ Hedi t'âmápiye t'âhki in t'owa iwéngéwin iví'gedi díwíhí'máa.

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhehkháamägi

³⁸ Jesus in Hudíyo-ví méesate iwedí napee, hedi Simon-bí tewhá iwepiye namää. Simon-bí jahkwíjo ûnhaydi hânho natsáwäp'íde', hedi Jesus igí' ónkhä'ge'daa'an. ³⁹ Hediho Jesus namäädi i' kweeví whohte hänge iwínú, hedi i' tsáwäp'íde i' kweeví tú'dí napee-ídi ijôn. Wesebo i' tsáwäp'íde ûnhándi i' kwee ishää, hedi ovâyhúujôn.

⁴⁰ Nathantsudemän dihaydi i' kaykhanwówá thaa ho naphade, hedi to'wén wáy-á dihay'in dínkw'ó'nin Jesus-ví'piye dáyho', tobá háawi inbí

hay dínmuu wänboʔ, hedi iví mandi ovâytagedi t'ähki ovâyhehkháamägi.
⁴¹ In yäʔdäpiʔin p'oweahhâa báyéki t'owaviʔwedi dínpee, hedi dipeeʔadi divituwínú, “U-á Jôeso Tádá-ví ay-ân unmuu.” Hewänbo iʔdi t'aydi ovâyhéeʔandi wíyá wíʔovâyhiʔmägipi, gá dínhanginnândân i-á nammu iʔ toʔwí Jôesi Tádádi óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí, hedi waʔdi wínadaʔpi in t'owa dínhanginnánídí toʔwí namuuʔin.

Jesus in Hudíyo-ví méesateʔây eeje in t'owa Jôesi Tádávi tun ovâyʔôeʔoʔ

⁴² Namuwäthay ihaydi Jesus ee búʔdí napee, hedi wähhäʔa töebo wínathaapi iwepiye namäa. In t'owadi óetuwwähoʔ, hedi óeshaa ihaydá divíkhäädéʔ inbíʔwedi wíʔijäaʔamípídí. ⁴³ Hewänbo iʔdi ovâyʔuʔan, “Naa dínkhâyʔäʔ iʔ wéʔgeʔi búʔây eejepeye omúʔiʔin, hedânho dovâyʔôeʔamídí náʔi híwóʔdi tun háqídí Jôesi Tádádi in t'owa ovâysigihóndeʔ iʔgedi. Hangíʔánkun naa dísan.”
⁴⁴ Hediho Jôesi Tádávi tun iʔ Hudíyoví méesateʔây eeje in Hudíyoví nange iʔge t'ähki ovâyʔôekanhon.

5

Jesus-di iví páadéʔin khägeʔnin ovâydeʔman

¹ Wí thaa Jesus iʔ p'oekwín Genessaret gin dâytʔuʔoʔ iwe tsowa wáy nawin, hedi báyéki in t'owa dívíchänumäa shánki iví núʔpiye divíhâadi-ídí hedânho shánki híwó Jôesi Tádávi híʔ diʔoe-ídí. ² Wíje kophé owây p'loʔ k'áygé wáy daʔándí imúʔ. In paawóʔindá wíyá wáygé dijiʔ inbí paʔakanuʔi dâytʔowêedi-ídí. ³ Wí kophé-á Simon-bíʔ ûnmuu. Jesus iwe itógidi Simon óedaaʔan hây p'oe iwepiye ónhâadi-ídí, hedi iwâygé isógedi in t'owa ovâyháʔan.

⁴ Hedi ovâyhiʔbowa ihaydi Simon óetuʔan, “Uví kophé oe shánki nawäʔan diwepiye mänhâdi, hedi unbí paʔakanuʔi binwhájé hedânho bínpaawhahóenídí.”

⁵ Simon-di óetuʔan, “Háhkandiʔ, khun t'ähki hânho ívitʔôeʔan, hedi wêe wänbo paa wíʔaywhahkéʔpi. Hewänbo náä-á gin uʔ untúdího iʔ paʔakanuʔi dówhaajé-i.” ⁶ Hedi han dívíʔan dihaydi báyéki paa dâytʔwhahógi, hedi inbí paʔakanuʔi dínsivekhâypoé. ⁷ Hediho dívímanwáqáʔan inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe ditoʔonnin diʔäa-ídí ovâykhägeʔnamídí, hedi indá dipowá ihaydi in wíje kophé t'ähki dínpiʔidepóedí báyéki dínpaakuʔundi ovâyʔugekhâyʔan.

⁸ Simon Peter háa napóeʔin imúʔ ihaydi Jesus-ví páadépiye idégeʔdisóge hedi óetuʔan, “Nanbí Sedó, naviʔwedi óhâdi, naa-á t'aywóhkanidáʔ omuu.”

⁹ Haʔwäa Peter natú gá óehâaʔandân báyéki paa dâytʔwhahógidi, hedi t'ähki in diho dívímanwáqáʔan inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe ditoʔonnin diʔäa-ídí ovâykhägeʔnamídí, hedi indá dipowá ihaydi in wíje kophé t'ähki dínpiʔidepóedí báyéki dínpaakuʔundi ovâyí-ádi dijiʔin wáʔ ovâyháaʔan.

¹⁰ James-ádi John-dádi hanbá dachanpóe. Náʔin wíje senäʔdá Zebedee-ví ây damuu, hedi indádi Simon-dádi wéʔge dänpaawóʔoʔ. Hebo Jesus-di Simon óetuʔan, “Wíʔunkhunwóedaʔipi. Náä-á paa mánhóndeʔ, hewänbo náä iwe di páadépiyá t'owa-ân naagiʔ dínkhonkhâymaa.” ¹¹ Inbí kophé oe p'loʔ kíngépiye dâytʔwáhdidi háäwí dínkw'óʔdi t'ähki dâytʔjoeʔan, hedi Jesus óeyuuhóʔ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʔiʔ ónhhekháaʔan

¹² Wí thaa ee nangebá wí búʔay iwe Jesus najiʔ, hedi wí sen iví túʔ t'ähki naphéetaymuuʔiʔ Jesus-ví páadépiye idégeʔdisógedi ip'óʔt'äa, hedi óekhägeʔdaaʔandi óetuʔan, “Dínhanginná u-á úkodíʔin náʔi phéetay dínjáaʔamídí, undaʔdi.” ¹³ Hedi Jesus ikhóntäqádi iví mandi iʔ sen óetägedi

óetu'an, "Oda'-ákun wíhehkháamäänídí. Unhehkháapúuwí." Wesebo i' senbí phéetay ûnhán. ¹⁴ Hedi Jesus-di kay'indi óetu'an, "To'wí wänbo háa úpóe'in wínaat'óe'amípi. Moses-di wovâyjôn wí háäwí i' owha'ví'piye bínhúuwí'in Jôesi Tádá óemäänídí, hedânho in t'owa ovâyhangin'annamídí íwówa'in. Nää ópûn, ha'wâa ó'an." ¹⁵ Hewänbo nää-á shánká báyéki t'owa Jesus-ví'gedi dínhanginpóe, hedi báyéki t'owa t'ämäpá'gedi di'äädi dívíwé'ge'an ónt'óeyaanídi hedi i'di ovâyhehkháamäänídí. ¹⁶ Hewänbo i'di ovâyjoe'andi oe ahkónupiye namää ijúusu'amídi.

Jesus-di wí sen ûn'a'yäkankodipi' ónhehkháa'an

¹⁷ Wí thaá wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá'o', hedi wên Pharisees-ádi hedá wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi iví tsowa wáy dikw'ó. Nää'indá di'ää i' bú'ây eejedi oe Galilee nange Judea nangá nakw'ó'di, hedá Jerusalem bú'íwedá. Nanbí Sedó Jôesi Tádádi Jesus báyéki kay óemägi in t'owa hehkháa ovâyäänídí. ¹⁸ Ihaydíbá wên senä' dipówá, indá wí sen ûn'a'yäkankodipi' wên whohpa'ay eedi nak'óedi óekán, hedi dívíkhää ívepiye óets'úude-ídi hedânho Jesus-ví páadépiye óek'úuwídi. ¹⁹ Hewänbo oe íve in t'owa dibá'yendi hádídi óets'úude-i'in wídayshaapi, hediho oe wha'k'aypiye óepiye. I tekumu wáy wí dâyhá'di dâyhá'jéphokídi, hedi i' sen iví whohpa'ay wóge in t'owaví jáadi óewhaje Jesus-ví páadépiye. ²⁰ Dâywâyumáa'in Jesus-di ovâyümü' ihaydi i' sen óetu'an, "K'ema, uví t'aywó'di-á ú'owó'jen."

²¹ In Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi in Pharisees-ádi dívítumáa, "To-an nää'i namuu gân na'ánde"? Jôesi Tádádá'mân ûnodi t'aywó'di i'owóje-ídi, wíyá to'wí wänbo-á joe. Hediho nää'i sen gin ihí'máadi Jôesi Tádá óe'a'ginhánunde'." ²² Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hedi ovâytsika'yan, "Heháadan gi'bi ánskaa bînmáa? ²³ Naa otúdá, 'Uví t'aywó'di ú'owó'jen,' háa otúdá, 'Ówínúdá ójýé,' wé'i-an shánkí wínabâpu'wanpi hedânho bînmúunídi háa ta'gendi dínkodí'in háa joe? ²⁴ Nää háäwí dókhâymaa wáykeeyamídi naa t'owa t'ähkígi' o'aypuyä'i' dínk'óe'in nää oepáa k'aydi t'aywó'di dovây'owóje-ídi wá'." Hedáhá' i' sen ûn'a'yäkankodipi'-á óetu'an, "Naadi wítumáa, ówínú, uví whohpa'ay mänke'di uví'piye unmu-i." ²⁵ Wesebo i' sen in t'owaví páadépiyebo' iwínú, hedi iví pá'ay iwe ûnk'óe'i' iké'di iví'piye iweeho', Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadi namää. ²⁶ In t'owa hânho ovâyháa'an hedá dikhunwóeda'póe. Hedi indi wá' Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadi ditú, "Nää thaá äymü' wí háäwí hânhay wänbo äymü'pi'."

Jesus-di Levi óetu'an i-ádi namú-i'in

²⁷ Nää'i t'ähki napóe ihaydi Jesus i' bú'ay iwedi namäädi wí tax phahsandi Levi gin nakháwä'i' óemü'i' phahsan chá' dâywé'ge'o'i' tehwá'ay ee na'ándi. Jesus-di óetu'an, "Naa-ádi óká've." ²⁸ Levi iwínúdi háäwí t'ähki ûnk'w'ó'di ijoe'andi Jesus-ádi namää.

²⁹ Hedi Levi-di Jesus iví k'aygipiye óeho'di ónshánkí'eedipaa. Wây-á báyéki tax phahsannindá hedá wây-á t'owa-á dikw'ó indádi dívíhúujo'di. ³⁰ In Pharisees-ádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi wí'ovâyhi'anpi Jesus-á ná'in t'owa-ádi ihúujo'in, hediho Jesus-ví khäge'nin ovâytsika'yan, "Heháadan nää'in tax phahsannindádi hedá ná'in wé'gen t'óeyanpi'in dimuu'indádi úvíhúujo'?" ³¹ Jesus-di ovâyty'an, "In dihay'indá'mân wí woekandi dítáy, in dihaypi'indá joe. ³² Naa ó'ää in to'wên t'aywóhkannin

dimuu'in dínhanginná'nin dovâytu'âamídí inbí t'aywó'di dâyyoe'âmídí, in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon gin dí'ânde'indá joe."

Jesus haqadâ i'gedi ôetsika'yan

³³ Wên t'owađi Jesus ôetu'an, "John i' p'ó'p'oekandiví khâge'nin ihayda' divíhaqadâ'o hedá báyéki divíjûusu'o", in Pharisees-ví khâge'nin wá' hanbá diví'o'. Heháadan uví khâge'nin húukandádí suwâ-áđída' diví'o'?" ³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Dínkhótsaashánkí'eediná' dihaydi ti únkodi i' soyingiví k'ema'in bínhaqadâkannamí'in wa'di i' soyingi indádí najidibo"? Hedân joe. ³⁵ Hewânbo owây hâđđi i' soyingi inbí'wedí ôekhuwakhâymaa, ihaydânho divíhaqadâ'amí." *

Jesus-di ovâythayjo' in Hudíyoví hay'owáyđi'í khuu-á hedá iví ts'aqabi khuu-á wíđânwóndepí'in

³⁶ Jesus-di ná'i háhkgangí' hí' wá' ovâytu'an: "To'wí wânbo wên to ts'aamin diwedí wí'isívéndepí wáy-á to naphohchá'nin diwe it'i'k'úuwíđí. Han waagi i'andá, in to ts'aamin wí pho únchaní, hedá in to ts'aamin diwedí'in t'ihku-á wá' há'to in to khannin deedi híwó nakeet'ôení. ³⁷ Hedá wá' to'wí wânbo wí méena ts'aabi' k'úwá khowa múu kayjee eee wí'ikuudepí. Gin waagi i'andá, i' méenadi i' múu ôephuudi ôepáave-í, hedá i' méena nacha'dee-í hedí i' múu-á ôepedee'amí. ³⁸ Nakhây'á' méena ts'aabi-á wí k'úwá khowa múu ts'aabi' eee ôekuu-í'in. ³⁹ Hedá t'owa-á páadé méena kayjee dâysuwáđá há'to méena ts'aabi-á disuwáda'í. Dítúní, 'Ná'í méena kayjee-á shánkí híwó'di namuu'."

6

Jesus-á kaykhanwówá thaá wá' natsonji'

¹ Wí thaá, Hudíyoví kaykhanwówá thaá naná'dí', Jesus-áđi iví khâge'nindádí wí táhtân nava i'ge dimân, hedí iví khâge'nin dâyták'éthohon, hedá inbí mandí dâyhúu'andí i' táhtân dâyk'o'. ² Wên Pharisees-di ovâytu'an, "Kaykhanwówá thaá háa úví'o waagá nakhâk'ôe. Heháadan ha'wáa úvíkanhon?" ³ Jesus-di ovâytu'an, "Undá bîntunnanpí'an háa David hedá in sená' i-áđi díj'indádí hân'oe diví'annin diháhsên dihaydi. ⁴ Jôesi Tádáví tewhá ee David nats'úndi i' pává ee nasaa'í' ihógi hedí ik'oe, hedá in sená' i-áđi díj'indá wá' ovây mági, tobá i' pává Jôesi Tádágí' únwíjesaa wânbo', hedího in owhá'da'mân dínk'ôe dâyk'o'ídi." ⁵ Jesus ná'in wá' ovâytu'an: "Naa t'âhki t'owagí' o'aypuyá'í' omuu'í dínk'ôe otúníndí háa t'owa kaykhanwówá thaá dínkodí'in diví'amídí."

Kaykhanwówá thaá Jesus-di wí sen namant'aamuu'í' ônehkháa'an

⁶ Wíyá kaykhanwówá thaá naná' diwe Jesus wí Hudíyoví méesate'ay ee nats'úndi in t'owa ovâyhá'o'. Wí sen iví ko'díngedí'in man ún't'aamuu'í' iwe na'ân. ⁷ Wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wên Pharisees-á wá' dikw'ó. Indí áyíngidí ôémúnde tigúba kaykhanwówá thaá wí to'wí hekhháa ôemáán'ín, hedí gin i'andáho' ónt'e'p'êede-í. ⁸ Hewânbo Jesus únhanginná háa dí'ânshaamuu'ín, hedí i' sen namant'aamuu'í' ôetu'an, "Ówínúđi náa páadépiye óká've." ⁹ Hedáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Ná'in tsika wáytsikakhâymaa: Kaykhanwówá thaá wé'i-an gínk'ôe iví'amídí: Tí gínkhây'á' wí to'wí iví wówátsi áy'aywoen'ín háa áyháj'ín?" ¹⁰ Hedí ibéedí wí'ínbo

* **5:35** Jesus wí'bo iví'gedí ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'ba namuu, hedí iví khâge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

ovâyâmunde?, hedáhá? i' sen óetu'an, "Ókhóhtää." Hedi ikhóhtäädi ivi man ûnwówađi páadéđi ûnmuu waagibá ûnpóe. ¹¹ Hewänbo in dikw'ó'nin hânho dit'ayđi divítumáa hânngú Jesus dâý'amí'in.

Jesus-di tă'di wije senä' ovâyde'man ivi khäge'nin dimúunídí

¹² Ihayháđihki Jôesi Tádávi'piye ijúusu'an. ¹³ Nathay ihayđi ivi khäge'nin ivi'piye ituhkännan, hedi in diwedí tă'di wije ovâyde'mandi ná'inbá ovâytu'an, "Undá naví t'òekhuwa'in ímuu." Ginnân dikháwă: ¹⁴⁻¹⁶ Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá' óekháwămägi), hedá Andrew-á (i-á Simon-bí tí'úu-á ûnmuu), hedá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, hedá wíyá wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), hedá wíyá wêe Simon-dá (i-á "I' Zealot namú'de'i?" gin wá' óetu'o*), Judas-á (ivi táđá-á James gân ûnkháwă), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymaa'i-á namuu).

Jesus-di báýéki t'owa ovâyhehkháamăgi

¹⁷ Okú kw'áýedí t'ăhkídíbo diwă, hedi Jesus nanantayedíná' diwe iwínú. Báýéki in óeyuuhonnin i-áđi diji' hedá báýéki wăy-á t'owa-á wá', indá di'ăă Jerusalem bú'dí, hedá wíyá wáygedá Judea nantaa búgedí, hedá i' mâap'o'e p'o' k'áýgéwin bú' Tyre-á Sidon-dá tsowađá wá' di'ăă. ¹⁸ Ná'in t'owa-á di'ăă Jesus ónt'óeyaanídí hedá inbí hay ovâyjáa'amídí. Hedá in yă'dăapí'in p'oewağhăđi ovây't'òephadekando'in wá' di'ăăđi dihehkháapóe. ¹⁹ T'ăhki in t'owa dívikhăăde' óetăăgé-ídí, gá wí pínán ûnpee'i'dí dihaywówa'dân.

Jesus-di in t'owa ovâytu'an to'wên dimuu dăyhîhchanmă've-t'indá hedá híwóhpí dínpuwí'indá

²⁰ Jesus ibéedí ivi khäge'nin imúndedí ovâytu'an, "Un sehkanăwó íwówăji'in híhchan bînmă've-í, gá Jôesi Tádávi t'owa ímuudân. ²¹ Un năă bînhăphadende'in híhchan bînmă've-í, gá íshupúuwídân. Un năă íséjei'in híhchan bînmă've-í, gá híhchandi úvíp'ăhkaa-íđân. ²² Naa t'ăhki t'owăgi' o'aypuyă'i' omuudi t'owăđi wovăyt'ayđá hedá wovăyjoegimăăđá hedá t'ămăge unbí'gedí dívíhí'măăđá hedá t'aywóhkannin ímuu gin wovăytumăăđá, híhchan bînmă've-í. ²³ Gin waagi ûnpóedá íhîhçaa-í hedá úvîhîhchanchăănú-í, gá in t'owăđi han wovăy'andibo Jôesi Tádăđí báýéki híwó'dí hăăwí oe makówă wovăymăăndân. Wí'ûn'òede-ípí ná'in t'owăví hehăăwin thehtáy pahpă'indi wá' in Jôesi Tádávi tukhe'min hanbá ovây'an.

²⁴ "Hewänbo un năă íkodit'owamuu'in t'òephade únpúuwí, gá undá unbí híwó'dí thaah ho ûnphadédân. ²⁵ Un năă íshu'muu'in t'òephade únpúuwí, gá undá íhaapúuwídân. Un năă íp'ăaji'in t'òephade únpúuwí, gá undá íbo'aapúuwídân hedá íséeyeení. ²⁶ T'ăhki t'owa unbí'gedí híwó dívíhí'măăđá t'òephade únpúuwí. Hăăđí? Gá ná'in t'owăví hehăăwin thehtáy pahpă'in híwó'băho dívíhée'andân in hójo'inbí'gedí ditú'in Jôesi Tádávi tukhe'min dimuu'in."

Jesus-di ovâytu'an dínkhăy'ă' inbí hânmin ovâysígi-t'in

²⁷ "Hewänbo un naa dînt'óeyande'in naadı wăytumăa, unbí hânmin bînsígi-í, hedá in wovăyt'ay'indá híwó'dá bîn'amí. ²⁸ Jôesi Tádă bîndaa'amí wí hăăwí híwó'dí ovăy'amí'in in to'wên híwóhpí' únpúuwí'in dida'in, hedá in to'wên unbí'gedí wovăyănăkíhée'o'ingí' ovăyjúusu'amí. ²⁹ Wí to'wídí wéhángedí

* **6:14-16** In Zealot t'owa-á Israel nangegi' dívíhánbo' in Rome'in ovăykehpeeyé-ídí

wovâys't'emaphávedi, oe wéhángédí wá' bînts'emaphavemääni. Wí to'wídí unbí k'éwé'in to wovâykê'di, unbí to wá' wovâykáyídí wíwínkhâa'amípi. ³⁰ Wí to'wídí wí hääwí wovâydaa'andi bînmääni, hedi wí to'wídí wí hääwí únmuu'i wovâykê'dá, wíyá wíwíndaa'amípi. ³¹ Haa t'owadi un wovây'amí'in ida' waagibá, hanbá bîn'amí.

³² "In to'wên wovâysí'í'inda'mân bînsígídá, ti t'owa unbí'gedi ditúuní híwó úv'í'o'in? Hedân joe. In t'aywóhkannindi wânbo wá' ovâysígí to'wên in ovâysígí'in. ³³ Hedi in to'wên híwó wovây'o'ingí'da'mân híwó bîn'odá, ti t'owa unbí'gedi ditúuní híwó úv'í'o'in? Hedân joe. T'aywóhkannin wânbo wá' híwó ovây'o' in to'wên híwó in ovây'o'in. ³⁴ Hedi in to'wên wovâywaywá'âa-i'inda'mân bînchá'piyémadá, ti híwó úv'í'o gin t'owa ditúuní? Hedân joe. T'aywóhkannin wânbo wá' wây-á t'aywóhkannin dâychâ'piyéma', dínhanginnândáho hâyú dívipiyémägi ihaybá ovâywaywá'âa-i'in. ³⁵ Ginnân úv'í'amí: Uv'í hânmin bînsígí-i, heda híwó'dá bîn'amí. Bînpiyémääni hääwí, hedi i'gedi wí'úv'í'ánshaa'amípi haa wíyá bínhóení haa joe. Gin waagi úv'í'andi, wíyá shánki híwó bínhóení, hedi ta'gendi i' shánki kw'áye na'ándiví ây ímuu gin t'owa ovâykeeyamí. I'dá in to'wên dikú'daapoe'o'pí'in wânbo' in dit'aywó't'óe'in wânbo-á híwó ovây'o'o'. ³⁶ Únkhây'ä' t'owavi'piye ísehkanäpúuwí'in, uv'í Tádá Jôesi uv'í'piye nasehkanäpoe'o' waagibá."

Jesus-di ovâytu'an wây-á t'owa wí'ovây't'aywó'dichänu'be-ípi

³⁷ "Ihayda' t'owa wíwint'aywó'dichänu'be-ípi, hedânho un wíwovây't'aywó'dichäñnú-ípi. Ihayda' wí'ítú'be-ípi to'wên dimuu'in ovây'tuhchäñnú-i'in, hedânho wíwovây'tuhchäñnú-ípi. Wây-á t'owa bîn'owóejé-i hedânho wovây'owóejé-ídi. ³⁸ In t'owa hääwí bînmääni, hedânho Jôesi Tádá un wá' wovây'määni. Unbí t'ún wovây'p'íde waagibá únpuuwí, hedáhá' in t'ún wovây't'ä't'ä'nandá wovâywádá'amí shánki báyéki únsadee-ídi, p'eedí ch'á'ki únsadee-i. Wây-á to'wêngí' bîntaajo waagibáho wovâytaayamí."

³⁹ Jesus-di ná'i háhkangí' hí' wá' ovâytu'an: "Wí tsí't'aa'i-á wúnkodipí wíyá tsí't'aa'i' óepahúuwídi. Gin i'andá wí'gíndíbo kwí'ónú dake't'áanípí'an. ⁴⁰ Wí to'wí naháhpoe'o'i-á iví háhkandiví shánki wínaháhpí, hewânbo ho naháhpoe ihaydá iví háhkandi waagi'ba namúuni.

⁴¹ "Heháadan i' phétä wíyá to'wíwí tsée únto'ondi bînmúnde', hedi in phé unbí tsée únto'onnindá wíwín'áyíngi'ohpi? ⁴² Wí'únkodipí bîntu'âamídi, 'Ókâ' k'ema, há'i phétä uví tsí'dí wínwhahkáyíj', gá wên phé uví tsí' úto'ondi híwó wí'únkeet'óepídgân. Undá paa úvjánúmää'in waaginbá ímuu. Páadé há'in phé unbí tsí'dí bínwhahke' hedânho híwó únkeet'óení wíyá to'wíwí tsí'dí há'in phétä bínwhahkáyíj'."

I' bay napa'i wên bay tay iwe

⁴³ "Wên bay tay híwó'nin deedi híwóhpí' bay wínapa'pí, hedi wên bay tay híwóhpí'in namuu'in deedi bay híwó'di namuu'i wínapa'pí. ⁴⁴ Úhanginná háawin wên tay namuu'in i' hääwí napayedee íwedí. Figs-á phé'yávi nawaämuu íwedí wí'óetháy'épi, heda úuwa-á wên tsígu íwedí wí'óetháy'épi. ⁴⁵ Hedi hanbá wí to'wí híwó'di namuu'i-á híwó i'o', gá iví pí'ná khó'jé báyéki híwó'di imáadân, hedi wí to'wí híwóhpí' namuu'i-á híwóhpí' i'o', iví pí'ná khó'jé-á híwóhpí' imáadi. T'äñki t'owa haa inbí pí'ná khó'jé dáymaa waagibá dívhée'o'."

Wáy wên in Jesus-ví hí' dit'oe'in ná'i hí' dâysígí'amí, wây-á wëndá joe

46 “Heháadan undi naa ihaydaʔ dikháyäʔde ‘Nanbí tsondi p'óʔdédiʔ’ gin, hewänbo háa naadi wáytuʔan waa wíʔúvíʔohpíʔ 47 Toʔwén naviʔpiye diʔäädi navi híʔ ditʔoedi dínʔaʔgindodá naadi wáythayyamí háawin dimuuʔin. 48 Indá wí sen wí tewhá ikʔúʔi waaginbá dimuu, iví tepúgiʔ báyéki iphoyää hedá k'uudá íteputógi. Hedi nap'ohsôe ihaydi iʔ p'oedi iʔ tewhá óenán, hewänbo iʔ sen híwó ikʔúʔdihó iʔ tewhá wíʔeʔäʔyáʔnanpí. 49 Hewänbo in toʔwén navi híʔ ditʔoedi dínʔaʔgindopiʔindá wí sen itewhá kʔúʔdi tepúpídibo waaginbá dimuu, hedi iʔ p'oʔk'ay nap'ohsôe ihaydi iʔ p'oedi iví tewhá hânho ônnándi wesebo t'ähkiho ônp'onayü.”

7

Jesus-di wí Rome-wi sundadoʔvi t'ôeʔi ônehkháaʔan

1 Náʔi t'ähki Jesus-di in t'owa ûntʔôeyanjiʔin ovâyhiʔbowa ihaydiho iwáygedí oe Capernaum búʔaypiye namää. 2 Iwe wí sundado p'óʔdédiʔ najiʔ, i-á wí t'ôeʔi ûnʔán hânho idaʔiʔ, hedi náʔi t'ôeʔi-á nahaydi chuwa k'áyge nak'ôe. 3 Iʔ sundado p'óʔdédiʔ Jesus-víʔgedi nat'oe ihaydi wén Hudíyo tsonnin ovâysan Jesus óedaaʔamídi naʔää-ídi iví t'ôeʔiʔ ônehkháamäänídi. 4 Jesus najiʔ iwe dipówá ihaydi pín taʔgedi óekhägeʔdaaʔan. Óetuʔan, “Náʔi sundado p'óʔdédiʔ-á ihay híwóʔdi namuu náʔi iʔgiʔ mânʔamídi, 5 gá iʔdá t'ähki nanbí t'owa dînsígîdân, hedá nanbí búʔwi méesateʔay dînkúʔ.”

6 Hediho Jesus indádi namää. Owáy iʔ sundadoʔvi tewhá tsowa wáy dipowamân dihayhää iʔdi ivíʔwedi wén k'emaʔin ovâysan Jesus óejay-ídi, hedi indi Jesus óetuʔan, “Nanbí Sedó, wíyá áyíngi wíʔúyêenípí, naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí navi k'aygi unts'úunídi, 7 hedá wáʔ ochanpóe naa ihay híwóʔdi wóʔmuupíʔin uvíʔpiye wänbo omú-ídi. Navi t'ôeʔi dînehkháapúuwí gin untúdi, nahekháapúuwí-ákun. 8 Náʔindá naa dînhanginná, gá naa wáʔ hääwí dijôndi dóʔaʔgindodân, hedi naadi wáy-á sundado dovâytsomná, hedi dáyʔaʔgindoʔ. Wí sundado ‘Ópûn’ gin dótuʔandi, i-á namääʔä, hedi wíyá wêe ‘Ókáʔve’ gin dótuʔandá, i-á naʔääʔä. Navi pantʔeʔi ‘Haʔwaa óʔan’ gin dótuʔandi, háa otú waa iʔoʔ.” 9 Jesus óeháaʔan náʔin nat'oeʔi, hedi ibéedi in t'owa ûnwóeʔäʔin ovâytuʔan, “Náʔin wáytuʔamí, hânhay wänbo wí toʔwí báyéki wáyü náʔi sen waagi imáaʔi wídóshaapí, Israel iweʔin wänbo-á joe.” 10 Hedi iʔ sundado p'óʔdédiʔví tewhá iwepiye in iví k'aygiʔin diʔääʔin diwáymää, hedi iʔ t'ôeʔi nawówaʔi óeshaa.

Jesus-di wí eʔnú óewáywówápaa

11 Wí háyü thaa naphade ihaydi Jesus wí búʔay Nain gin dáytuʔoʔ iwepiye namää. Iví khägeʔnindá hedá wáy-á báyéki t'owa-á i-ádíba dimää. 12 Ee búʔ tehpaá phódi tsowa dimân dihayhää wí eʔnú nachuuʔiʔ óekhähkugihon. Iʔ eʔnú nachuuʔi-á wí kweeví wêedäʔ ay ûnʔandiʔ ûnmuu, hedi iʔ kweeví sedó wáʔ ho ûnchuu. Báyéki iʔ búʔin t'owa iʔ jýá-ádi dijiʔ. 13 Nanbí Sedó Jesus-di iʔ kwee óemúʔ ihaydi ivíʔpiye nasehkanápóe, hedi óetuʔan, “Wívisihtä-ä-ípl.” 14 Hedi ihádidi iʔ peniphébay itäge, hedi in dâyhonnin díwíwóyíʔ, hedi Jesus natú, “Eʔnú, óshaa.” 15 Hedi iʔ nachuuʔiʔ idaygisógedi ûnhíʔpaa, hedi Jesus-di iʔ jýá óetuʔan, “Nää uví eʔnú úʔán.” 16 T'ähki dibo dikhunwóedaʔpóe, hedi Jôesi Táda kw'áayéboʔ óemáa. Ditú, “Wí Jôesi Tádaʔvi tukheʔbi hayʔi naʔää naʔindádi nachanídi, Jôesi Táda-á naʔää iví t'owa ikhägeʔnamídi.” 17 In Hudíyóvi nange

t'ähki hedá i' nange búu k'uwakí nakw'ó'di-á in t'owa háa Jesus i'annin dit'oe.

John i' p'ó'p'oekandi'di Jesus óetsika'yan to'wí namuu'in

¹⁸ John i p'ó'p'oekandiví khäge'nindi John óetu'an ná'i häáwí t'ähki napóe i'gedi. ¹⁹ Hedí John-di wíje iví khäge'nin ovántuhkánnan, hedí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye ovánsan óetu'amídí, "Hän'oe ditú' wí to'wí Jöesi Tádádí dínsankhâyáa'in. Ti ụ-án i' unmuu, háa wíyá to'wí áynuuwá-i?" ²⁰ Jesus naji' iwe dapówa ihaydi óetu'an, "John i' p'ó'p'oekandi'di ná'in dísan uví'piye wên háawên wítsika'yamídí," hedáhá' John-bí tsika óetsika'yan. ²¹ Dapówa ihayháädibá Jesus-di in t'owa t'ámäge dihay'in hehkháa ovâymä', hedá yä'dáapí'in p'owəəhāā-á in ovâyáa'inbí'wedí ovâykehpiyende', hedá ditsi't'aamuu'indá inbí keetandá ovâymä'. ²² Hedího Jesus-di ovántu'an, "Jaho báwáypūn hedí John dāntu'āāmí háa dānmū' hedá dat'oe waagibá. In tsi't'aa'in inbí keetan dāwáyhōnde', in ditsi'dee'ipí'indá ditsi'dee, in diphéetaymū'indá diwówa', dí'ojet'aamuu'indá di'toe'o, in dichuu'indá diwáywówápoe'o, hedá Jöesi Tádáví híwó'di tundá in sehkanāwó diwówáji'in ováy't'oe'o". ²³ I' to'wí iví wáyū navi'piye' wí'ūnhādepí'-á híhchan imá've-í."

Jesus híwó ihée'o' John i' p'ó'p'oekandiv'gedi

²⁴ In John-bí'wedí da'āā'in dawáymāā ihaydi Jesus-di in báyéki t'owa i-ádi diji'in ováysika'yan, "Ahkónupiye John í't'oe-ídí ímāā ihaydi, häā-an í'án bīnmūnī'in? Ti wí to'wí wên poesú waagibá wāādi óephedemāā'í? ²⁵ Hedí hangí' wí'ímāāpídí, häā-an handi bīnmūnídí ímāā? Ti wí to'wí kodit'owa waagi na'aamuu'í? Ti wí'ūnhanginnāhpi'an iowápoe'o, hedá Jöesi Tádán sa'wó'gi díví'awende'indá hedá häáwí t'ähki dāymāā'indá tsonninbí tewhá he'endi eeje dithaa. ²⁶ Hedí wí to'wí gi'bi' ípuwāmāāpídí häā-an handi ípuwāmāā? Ti wí Jöesi Tádáví tukhe'bi gáhān? Naadi wāytū'āāmí John-dá wí Jöesi Tádáví tukhe'bi namuu-ākun, hewānbo shánkí wānbo namuu. ²⁷ John-nānkun namuu i' t'ōekhuwa'í Jöesi Tádáví ta'nin diwe iví'gedi nata'muu'í? Jöesi Tádádí i' to'wí óesogekhâyáa'í? t'owa ovây'aywoenídí óehí'māādi óetu'an,

Ót'ōeyan, naadi wí navi't'ōekhuwa'í' uví páādé wínsankhâyáa. I'dān in p'ōe wōnhây'āmí unpówápídíbo'."

²⁸ Hedáhá' Jesus natú, "Naadi wāytūmāā, to'wí wānbo nāā oepāa k'aydi nāā puwahay na'aypuyā'í John-bí shánkí kw'áye wínamuupí. Hewānbo nāā phaapiyedi in to'wēn Jöesi Tádáví tun t'owa ováy't'oe'o'indáho John-bí shánkí kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupí'in waagin dimuu.

²⁹ "Hedi in tax phahsannindádí hedá wāy-á báyéki t'owa-ádi John ónt'ōeyan, hedí John-di ováyp'ó'p'oe'an. Gin díví'andá dáykeeyan díwáyunde'in Jöesi Tádá-á híwó i'o'in. ³⁰ Hewānbo in Pharisees-á hedá in Hudíyoví khuu dāyhá'o'indá wídihíjepí John-di ováyp'ó'p'oe'amídí, hediho gindídi dáykeeyan dáyjoegi'annin háa Jöesi Tádá nada' waa ingí' ováy'amí'in.

³¹ "Hānnan otūūnī ná'in nāā diwówáji'in t'owaví'gedi? Háawin t'owa-an dimuu? Häā waagi'innan dimuu? ³² Gá áyāā dimuu búu pingé dikw'ó'nin waagi'innān dimuu, wáy wēndi in wé'gen ováytuwínúndedi, 'Wáykhótsaakha'púwāā'andi wí'úvíjádēndepí, hedá wāypenikha'wandá wí'úvisihtāādepí.' ³³ Ginnān otunda': John i' p'ó'p'oekandi napówa ihaydi ihaādā'an hedá wí'íméenasuwāpí, hediho un ítú, 'Wíyā'dáapí' p'owəəhāādi óemāā.' ³⁴ Hewānbo naa t'ähki t'owagi' o'aypuyā'í' wé'gen t'owa-ádi dāyhúujo

hedá dósuʷwändeʔ, hedího ítú, ‘Binmúʔdí, i-á nahaʔtʼaa, hedá suʷwatoʔi-ân namuu, hedá háʔin tax phahsannindáđi in wéʔgen tʼaywóhkannindáđi inbí kʼema dínmuu.’ ³⁵ Hebo tobá gin ítúʔ wânboʔ, in toʔwên Jôesi Tádáđi hangintan ovâymáđiʔindá ditúʔ, ‘Taʔgendi Jôesi Tádá báýékí ihangintanmáaʔ.”

Wí kwee tʼaywóhkandi namuuʔi Jesus-ví ân deedi ikaʔpʼoeʔäyü

³⁶ Wí Pharisee Simon gin nakháwäʔiʔdi Jesus óéhúutuʔan, hedího iʔ Pharisee-ví tewhá iwepiye namáadi ihúúsóge. ³⁷ Ee búʔbá wí kwee tʼaywóhkandi namuuʔi nathaa. Náʔi kwee-á Jesus iʔ Pharisee-víʔwe ihúujoʔin ûnhanginpóe ihaydi iwepiye namáa. Wên tsʼäʔin pʼonbayʔay saʔwó nasundi kaʔpʼoe ûnkuʔunnin i-áđi ihoʔ. ³⁸ Jesus-ví ân núʔ idégeʔdisóge, hedí isíhtädeʔ. Ivi tsʼiʔpʼoe Jesus-ví ân deedi ûnjemuđi ivi whândi óntʼawe, hedí óeʔânpʼohtsäʔ, hedí iʔ kaʔpʼoe saʔwó nasundidá ân deeda ónʼewedáháʔ óeʔäyü. ³⁹ Iʔ Pharisee Jesus óéhúutuʔandiʔ náʔi imûʔ ihaydi iʔânshaamáa, “Náʔi sen taʔgendi Jôesi Tádávi tukheʔbi namuudáhoʔ, ûnhanginnáaniwân náʔi kwee óetägendeʔivíʔgedi toʔwí hedá háawi namuuʔin, i-á tʼaywóhkandi namuudiʔ.”

⁴⁰ Jesus-di Simon óetuʔan, “Naa ʔ-áđi ohíʔdaʔ.” Simon-di Jesus óetuʔan, “Hedáho háhkandiʔ, háä-an naa dítuʔamíʔin undaʔ?” ⁴¹ Jesus-di ginnân óetuʔan: “Wíje senäʔ wí chäʔ píyépäʔi sen dachäʔphaamuu. Iʔ wêe pʼánân tãgintä (500) kwákʼu tsʼäʔi naphaamuu, hedí iʔ wêe-á pʼánântä-á (50). ⁴² Hewânbo wíđánkodipí dänwäʔäa-íđi, hedího wíʔgíndi iʔ daphaamuuʔiʔdi ovânʼowójé. Wéʔidan in wíje senäʔ diwedi shánki óesígí? Hân ʔ-á unʼándeʔ?” ⁴³ Simon-di Jesus óetuʔan, “Gá iʔ shánki báýékí ónʼowójéʔiʔdân shánki óesígí, gin naa oʔándeʔ.” “Taʔge untúʔ” gin Jesus-di óetuʔan. ⁴⁴ Hedí Jesus ibeedi iʔ kwee óemündeʔ, hedí Simon óetuʔan, “Ti náʔi kwee náamündeʔ? Naa uvi kʼaygi otsʼúndi ʔdá wí pʼoe wânbo wíđimägi pʼi naa dáýʼânʼowéde-íđi, hewânbo iʔdá ivi tsʼiʔpʼoeđi díʼânpʼoeʔan, hedá ivi whándá dípʼoepídi. ⁴⁵ ʔdá wíđipʼohtsääpí uvi kʼaygi dísigíʼamíđi, hewânbo iʔdá otsʼûn waagibo díʼânpʼohtsäđi wíʔwóyíʼpí. ⁴⁶ ʔdá wíđipʼohkáʼanpí dínkeeyamíđi uvi kʼaygi díhéegíʼannin, hewânbo iʔdá háʔi kaʔpʼoe saʔwó nasundiʔ naví ân deedi díʼäyü. ⁴⁷ Hedího wítuʔaami, náʔi kwee-á ivi báýékí sígí ûnmuudi ikeejoʔ báýékí tʼaywóʔdi ûnʼowóʔjennin, hewânbo wí toʔwí naʔandedi híñchäädaʔ ûnʼowóʔjennin, i-á híñchäädaʔ sígí imáa.” ⁴⁸ Hedáháʔ Jesus-di iʔ kwee óetuʔan, “Uvi tʼaywóʔdi-á úʼowóʔjen.” ⁴⁹ Wáy-á i-áđi dívíhúujoʔin dívíʼánshaamáa, “Háawi sennan náʔi namuu? Natúʔ tʼaywóʔdi iʔowójénde wáʔ.” ⁵⁰ Hewânbo Jesus-di iʔ kwee óetuʔan, “Uvi wáyü úmuudiho wônʼowójé. Ánshaaginpidíboʔ ópûn.”

8

Wên kwiyaʔdi Jesus óeyuuhon

¹ Iwedi wí háyü thaa iwe Jesus báýékí búʔäy eejepiye namáa, hedí iʔ híwóʔdi tun ovâyʔtʼóekanhon háa Jôesi Tádá nakhâymuu waa tʼowa ovâysíghónídi. Ivi táʔdi wíje (12) khägeʔnin wáʔ i-áđíba dijiʔ. ²⁻³ Wên kwiyaʔ wáʔ Jesus-áđi dijiʔ, indá Mary-á, Joanna-á hedá Susanna-á dimuu. Náʔin kwiyaʔ dihaywân hedá yäʔdäapiʔin pʼoewaaqhâđá óemáawân, hewânbo Jesus-di hehkháa ovâymägi. Mary-á tʼowadi óekháýäʔdeʔ “Magdala búʔwi kwee” gin, hedá Jesus-di tsédi dijiʔin yäʔdäapiʔin pʼoewaaqhâa iviʔwedi ónkhehiye. Joanna-ví sedó Chuza-á iʔ nanagewi tsondi Herod-ví kʼaygi iwe ihäáwíʔäyʔdoʔ. Wáy-á báýékí kwiyaʔ

wá? Jesus-ádi iví khäge?nindádi dimän, hedi i? hääwí ná'in kwiya? dínkw'ó'di Jesus-á iví khäge?nindá diyämu.

Jesus-di wên háhkang'i in ó'gedí ko'ji i'gedi in t'owa ovâytu'an

⁴ T'owa báyéki bú'ây eejedi Jesus-ví'piye dimää, hedi báyéki dit'owawé'gepóe ihaydi Jesus-di ná'in háhkang'i in ó'gedí ovâytu'an: ⁵ "Wí ko'jikwo'i namää iví ko'ji wóegé, hedi ee nava i'ge iko'jiwáde. Wáy wí ko'ji in p'óe'ay nava pínu nak'óe i'ge najemu, hedi t'owa diphademändi i' ko'ji kw'áayé díví'ahsaa, hedi tsidé dívíshunwávedi i' ko'ji dáy'oe. ⁶ Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedi natsijópúpóe wänbo wína'omúnáhpídi nat'aa. ⁷ Wíyá ko'ji-á wää'i phé'yävi jáa-á najemu, hedi i' phé'yävi nasóedi óe'ánhógi. ⁸ Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan deedá najemu, hedi tägintä (100) ma'kw'anukí shánkí napaa." Gin Jesus-di ovâytu'an hedáhá' kay'indi natú, "To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó díví'tóeyaaní'in dínkhây'ä'."

⁹ Jesus-ví khäge?nindi óetsika'yan hân ná'in ó'gedí natunda'in. ¹⁰ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Jóesi Tádávi wovây'mägi íka'póewídi háqídi i'di náa t'owa ováysíghónde? i'gedi, hewänbo in wé'gendá dováyhá'odi ó'gedíqá' dovây'tumáa, hedânho wídika'póewípídi. Jóesi Tádávi ta'nin diwe ginnän inbí'gedi nata'muu:

Tobáháa dâymünde wänbo wídínkeepoe'opí,
hedá dit'oe'o wänbo wídika'póya'pi.

Jesus-di i' ko'ji i'gedi ovâythayyan

¹¹ "Ná'i hí' i' ko'ji i'gedi ginnän natunda': I' ko'ji-á Jóesi Tádávi tun waagi'ba namuu. ¹² Wáy wên t'owa i' nan nava pínu nap'óe'aymân ní'ge nakâymuu'i waaginbá dimuu. Jóesi Tádávi tun dit'oe, hewänbo Penísendi na'äädi i' tun inbí pí'ná khó'jédi ovâywhahónde?, hediho wídívíwâyundepídi há'to ovây'aywoeni. ¹³ Wáy-á t'owa-á i' nan nak'uuná'di waaginbá-á dimuu. Jóesi Tádávi tun dit'oe'di híhchandi dâysígi'o?, hewänbo wídípúumuupí waagi-bá dimuu. Hây tähkíqá' dívíwâyunde?, hewänbo ovây'tayinde? ihaydá wíyá wídívíwâyundepí. ¹⁴ Wáy-á t'owa-á i' wää'i phé'yävi nasaa'i nan iwáyge wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jóesi Tádávi tun dit'oe, hewänbo báyéki hääwí náa oepáa k'aydiwídi ovây'áyíngimä?, dikodit'owamúuní'indá dida?, hedá háa dihihchanpúuwí i'gedíqá' díví'ánshaa'o?. Hedânho hanbá dínpo'e o i' ko'ji óe'ánhógi'i waagibá, inbí'wedi hääbo winapayedee'ípi waagibá napoe'o. ¹⁵ Hewänbo wáy-á t'owa-á i' híwó'di nan iwáyge wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jóesi Tádávi tun dit'oe'di pín ta'gedi inbí pí'ná khó'jé dâyhónde?, hedá híwó'nin ánshaa'in dimuudi wídâyjoe'opí, hedi dívíyää'odíbo híwó'di hääwí díví'o?."

Jesus-di wên phakó i'gedi ovâytu'an

¹⁶ "To'wí wänbo wên phakó iko'ankídi wí sä'wédi wí'ikaajopí háa whohte pho? wí'tóe'opí. Hewänbo wên phakóbay iwân ikée'i, hedânho to'wí íve nats'undi i' ko imúunídi. ¹⁷ Hedi hanbá hääwí t'ähki náa nakaamuu'i-áho owáy häädíbo nakeepúuwí, hedá hääwí náa naka'powamuupí-áho owáy häädíbo nathappúuwí naka'powapúuwídi. ¹⁸ Hedânho áyíngidi naví hí' dín'tóeyanbe. To'wí it'óeyandedi naví hí' dínka'póya'di-á shánkí wänbo óeka'powamääní. Hewänbo to'wí naka'póya'pí-á, tobá naka'póya' gin na'ánde wänbo?, i hýyää ho naka'pówá'i? ónkaayamí" gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-ví jiyá-á t'í'úuwíndá únpówa

¹⁹ Jesus-ví jiyá-ádi iví tí'úuwindáđi ee Jesus na'ân diwepiye dimää, hewänbo báyéki dit'owajidi wíđínkodipí iví tsowa dívihâđi-íđi. ²⁰ To'wíđi Jesus óetu'an, "Uví jiyá-ádi uví tí'úuwindáđi oe já'wé diwin hedi wóemúuní'in dida'." ²¹ Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "In to'wên Jôesi Tádávi tun dâyt'ôeyandedi dâý'a'gindo'innânho navi jiyá-á navi tí'úuwindá dînmuu."

Jesus i' waa hânđá' i'an

²² Wí thaá Jesus-ádi iví khâge'nindáđi wí kophé iwe dívítógi, hedi Jesus-di ovâytu'an, "Jaho oe p'oe kwí' p'ânäpiye gimú-í." Hediho iwepiye dimää. ²³ Wa' p'oe iwéngé dimân dihayhâđi Jesus najókhâ. Ihaydibá wí waa hânho kay'i' i' p'oe kwíngé napówá, hedi hânho nap'oet'úkhúpoe'odi inbí kophé dínp'ohkuudee hedi ovây'ugekhây'an. ²⁴ Jesus nak'óe iwepiye dimäädi óejóhsan, hedi óetu'an, "Nanbí tsondi", díp'ot'akhánukhây'o'." Hedi Jesus ishaadi kay'indi i' waa-á i he'endi p'oet'úkhú-á ovânhe'e'an, hedi i' waa nawóyí'dee, i' p'oe-á nahángipóe. ²⁵ Ihaydá iví khâge'nin itu'an, "Heháadan wâyupí'in ímuu?" In khâge'nindá dikhunwóeda'dá ovâyhâa'an, hedi dívípitumáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Waa-á p'oe-á wänbo ijóndi óe'a'gindo'."

Jesus-di báyéki yâ'dâapi'in p'oe waa hân wí senbí' wedi ovâykhepiye

²⁶ Oe p'oe kwí' p'ânä ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy hânä p'oe kwí' p'ânäđá Galilee-á naná. ²⁷ Jesus owáy nange wápiye i' kophé iwedí nawá' dihaydi, wí sen i' bú'wi namuu'i na'âá óejay-íđi. Ná'i sendá yâ'dâapi'in p'oe waa hânđi óemáa, hedá báyéki paayo aapíđibo' ijiyende', hedi tewhá ee wínathapi, hewänbo t'owápho eejân nathaa, dâypeníkhâ'kw'óe'ó iwe. ²⁸⁻²⁹ I' yâ'dâapi' p'oe waa hânđi i' sen háyänbo óekaygi'an i'amíđi háa i' yâ'dâapi' p'oe waa hân nada' waagi, hedi tobáhâa t'owadi i' sen wí pan waagibá kadénadi óemanwhi'o hedá óekwâk'ukhúwhi'o wänbo', ihaydá' iwhi'ts'â'di nama'p'ände', hedá i' yâ'dâapi' p'oe waa hânđi oe ahkónupiye óeshavekando'. Jesus-di i' yâ'dâapi' p'oe waa hânđi óejôn i' senbí' wedi napee-íđi, hedi i' sendi Jesus óemú'di iví páadépiye idége'disóge hedi ituwínú, "Heháadan u'di ánpí wíđi'ohpí Jesus, u Jôesi Tádá i' shánki kw'áye na'ándiví ay unmuu'i'? Naadi kay'indi wída'máa, wíđit'óephadekannamípi." ³⁰ Jesus-di óetsika'yan, "Hân unkháwâ?" Hedi natú, "Gá 'Báyéki' gân." Gin natú gá báyéki yâ'dâapi'in p'oe waa hânđi óemáadan. ³¹ In yâ'dâapi'in p'oe waa hânđi Jesus kay'indi óedaa'an oe péyégepiye wí'ovâysaanípi. ³² Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyéki pehtsude dihúuji'. In yâ'dâapi'in p'oe waa hânđi Jesus kay'indi óedaa'an ovây máäníđi in pehtsudeví tú' eeje dívítóeníđi, hediho ovây mági. ³³ In yâ'dâapi'in p'oe waa hânđi i' senbí' wedi dipeedi in pehtsudeví'ye dívítógi, hedi in báyéki pehtsude i' okú wáhkí oe áagépiye díví'âáwáve, hedi i' p'oe kwí' diwe diwândi díví'ot'ahánú.

³⁴ In pehtsude áyí'nin háa napóe'in dâymú'di dijân, hedi iwáy bú' hedá bú'đi já'wé-á i'gedi dâyt'óeho', ³⁵ hediho in t'owa dimää dâymúuníđi. Oe Jesus na'ân diwe dipówá ihaydá i' sen iví' wedi in yâ'dâapi'in p'oe waa hânđi ovâykhepiye'i Jesus-ví ân nú' na'ándi dâyshaa. Náa-á na'aamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemú' ihaydi dikhunwóeda'póe. ³⁶ Hedi in t'owa háa napóe'in dâymú'indi in wé'gen dipówá'in ovâytu'an háđíđi i' sen ónehkhâa'annin. ³⁷ Hedi in Gerasene-win t'owa hedá in tsowa diithaa'indá dikhunwóeda'di Jesus óedaa'an inbí nangedi ijáatâá-íđi. Hediho i' kophé iwe itógi p'o' p'ânäpiye nawáymú-íđi. ³⁸ I' sen in yâ'dâapi'in p'oe waa hânđi iví' wedi

ônjâa'andi'di Jesus pín ta'gedi óedaa'an, "Naa u-ádí dípunmää." Hewänbo Jesus-di óepunjôndi óetu'an, ³⁹ "Uvî'piye ópûn, t'ähkí háa Jôesi Táádádí ugí' wôn'annin ovây't'ôe'amí." Hediho namäädi to'wên t'ähkí ee bú' ovâytu'an háa Jesus-di igí' ôn'annin.

Jesus-di wí kwee ûn'ûnp'oepee'i' ònhekháa'an, hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápa

⁴⁰ Jesus oe p'oekwí' p'ânädi nawáy'ää, hedi napówa ihaydi báyéki t'owa óetsíkha'máa'indi óesígí'kê'. ⁴¹ Wí sen Jairus gin nakháwä'i na'ää, i-á in Hudíyoví méesate'aywi p'ó'dédi' namuu, hedi Jesus-ví páadépiye idége'disógedi pín ta'gedi Jesus óedaa'an ivi tewhá ipiye namú-ídi. ⁴² Ivi wée a'yú ûn'ândi' ûnchuwamáä'ä. I' a'yú-á mađi tá'di wíje (12) paayo'i namuu.

Jesus i' táda-ádi namäädi in t'owa ivi nú' dívít'ä't'ä'bóedímáa. ⁴³ Wí kwee wá' ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tá'di wíje (12) paayo ivi ûnp'oe wí'ûnwóyí'dee'ipi, hedi to'wí wänbo wí'ûnkodipí ònhekháa'amídi. ⁴⁴ Nä'i kwee-á Jesus-ví t'í'ûpüha'gedi na'äädi ivi k'éwé'in to' k'áygédi óntäge, hedi wesebo ivi ûnp'oe ûnwóyí'dee. ⁴⁵ Jesus natsikapóe, "To'dan naa dítäge?" Hewänbo t'ähkí ditú, "Naa-á joe." Hedá Peter-dá óetu'an, "Hähkandi', báyéki t'owa dijidi náä uvi nú'piye dívíkhadímá'dí wóet'ä't'ä'chänumáa." ⁴⁶ Hewänbo Jesus natú, "To'wídáho dítäge-ákun. Naa dínhanginná hekháa pinnán naví'wedí dínpee'in." ⁴⁷ I' kwee náä ûnhanginná há'to ikaamá've-í'in, hediho nathathapóedi na'äädi Jesus-ví páadépiye idége'disóge, hedi in t'owaví páadépiyebo ithayyan háadi Jesus óetäge'in hedá háa wesebo-á nahewówa'indá. ⁴⁸ Jesus-di óetu'an, "Naví ay, uvi wäyü úmuudi unhewówa. Ánshaaginpiđibo' ópûn."

⁴⁹ Wa'di ihí'máa ihaydibo wí to'wí i' méesatewi p'ó'dédi'vi tewhá iwedi napówa hedi natú, "Jairus, uvi ayúkáy ho úchuu. I' hähkandi' ánpí ó'an."

⁵⁰ Hewänbo Jesus ná'i nat'oeđi Jairus óetu'an, "Wí'unkhunwóeda'ípi. Biwänpiwäyü-i-á nawóewa-í'in hediho nawóewa-í-ákun." ⁵¹ I tewhá ee dipówa ihaydi Peter-á John-dá James-á hedá i ayúkáyví táda-ádi jiyá-ádi Jesus-di ovâytsudemägi, wíyá to'wí wänbo-á joe. ⁵² I' ayúkáy nachuudi t'ähkiđibo dívísíhtüwinúndegá dívípíkhúmahpúude', hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Wí'úvísíhtä-ípi. Wínachumuupí, nawänpijókha'wä'k'óe-á." ⁵³ Indi ónwänpi'ähkaa, dínhanginnádi i' ayúkáy-á ho nachuu'in. ⁵⁴ Hewänbo Jesus-di ivi man ónyä'di kaygi óetu'an, "Óshaa ayúkáy." ⁵⁵ I ayúkáy nawáywówápóe, hedi wesebo ishaa, hedi Jesus-di ovâytu'an, "Wí hääwí binmää ik'o'ídi." ⁵⁶ I' táda-á i' jiyá-á hânho ovänháa'an, hewänbo Jesus-di ovänkhäak'ú' to'wí wänbo wíđänhangin'ännamí'ín háa napóe'in.

9

Jesus ivi tá'di wíje (12) khäge'nin isan ivi t'ôe díví'amídi

¹ Jesus ivi tá'di wíje (12) khäge'nin iwé'ge'andi pinnán ovâymägi hedá ovâyk'ú' in yä'däapi'in p'oewaahäa t'owaví'wedí ovâykhepeeyé-ídi, hedá inbí hay-á ovâyjáa'amídi. ² Hedáhá' ovâypunjin in t'owa ovâytu'amídi Jôesi Táádáví'piye dívímääniđi, hedá ovâyhekháa'amídi. ³ Ovâytu'an, "Hääwí wänbo wíwínhúuwípi ímändi, wên uduphé wänbo joe, háa wí múu bínhääwíkuu-ígí', háa wí koegí', háa wí chä', háa wây-á wéhpêe to wänbo wíwínhúuwípi. ⁴ Wí tewhá iwe wovâysígi'an deebo úvívóyí'ní, wíyá wáypíye ímäá pihay.

⁵ Hewänbo wáyge wíwovâysígiʔanpíʔwe, iwedi ípeemän dihaydi unbí anto iwedi bínnaʔjeepêedi-í in t'owa dínhanginnáanídí híwó wídíwíʔanpíʔin” gin Jesus-di ovâytuʔan. ⁶ Hediho iví khägeʔnin iwedi dímaađi iʔ búʔây iʔge t'ähki dívitsiʔhon. Jôesi Táđávi híwóʔdi tun in t'owa ovâyʔt'ôekanhon, hedá in dihaymuuʔindá hehkhaá ovâyphahon.

Iʔ tsondi Herod Jesus-víʔgedi natʔoe

⁷ Herod iʔ Galilee nangewi tsondi namuuʔi háa napuwamännin ûnhanginpóe, hedí wíʔûnhanginnáhpi háa náʔi háäwí iʔgedi iʔánshaaʔamíʔin, gá wáy wên t'owa Jesus-víʔgedi ditûʔdân i-á John iʔ p'óʔp'oe kandi namuu nawáywówápóeʔi, ⁸ hedá wáy-á ditûʔ Elijah nawáykéepóeʔin, hedá wáʔ wáy-á ditûʔ wéná wí in Jôesi Táđávi hânʔoeʔin tukheʔmin nawáywówápóeʔin. ⁹ Herod natû, “Naa otsonpóe John iʔ p'óʔp'oe kandi óek'ésʔts'âa-íʔin. To-angú náʔi sen namuu, ivíʔgedi náʔi háäwí ot'oeʔoʔiʔ?” Hediho ikháäde Jesus óemúuníʔin.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5,000) senäʔdá in wéʔgen t'owa-á ovâyhúuđôn

¹⁰ Jesus-ví t'ôekhuwaʔin diwáypówá ihaydi Jesus óet'ôeʔan háa dívíʔannin t'ähki. Hedi oe Bethsaida búʔaypiye i-ádi ovâyhoʔ wíʔbo dikwonídí. ¹¹ Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypiyé namáaʔin, hediho t'ähki díbo ûnwóemää. Iʔdá t'ähki ovâyisgiʔan, hedi ovâyhéeʔan háa Jôesi Táđá nakhâymuu waa t'owa ovâyisgihóenídí iʔgedi, hedá in toʔwên dínhehkhaátáyʔindá hehkhaá-á ovâymagi.

¹² Nakinmân dihaydi iví táʔdi wíje (12) khägeʔnin ivíʔpiye ûnʔäädi óetuʔan, “Náʔin t'owa ovâypunjônbe iʔ búʔaypiye hedá nava háä tsowa nanân deejeپیá, wáyge dívíwhoʔkw'ôeníʔin dáynuuwá-ídí hedá dáykoegiʔhóenídá, gá náäwá ahkondaʔ nanândân.” ¹³ Hewänbo Jesus-di ovâytuʔan, “Undânho bínhúuđóni.” Indi óetuʔan, “Naʔindá p'ánú páváʔâydaʔ hedá wíje paʔâydaʔbá áymáa. T'ähki náʔin t'owagiʔ wíginkoegiʔsaapi, áykoegiʔkumáđidaʔmânhoʔ.” Gin ditû gá in senäʔdaʔdibo p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijidân. ¹⁴ Jesus-di ovâytuʔan, “Bintuʔan in t'owa p'ánán tágin (50's) dívíwéʔgeʔamí hedá háä nangá dívíkw'ôení.” ¹⁵ Hediho iví khägeʔnin háa ovâytuʔan waagi dívíʔandi t'ähki in t'owa dívíkw'ôení gin ovâytuʔan. ¹⁶ Hedi Jesus iʔ p'ánú pává-á hedá in wíje paa-á ihógi, hedi makówápiye íbéedi ikúʔdaaʔandi iʔ pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáháʔ iví khägeʔnin ovâyʔan in t'owa ovâyphaadé-ídí. ¹⁷ T'ähki in t'owa dívíhúuyandi dívíshuʔan, hedi in khägeʔnin táʔdi wíje (12) t'ún p'éeđi iʔ naphadeʔi koegiʔ dáywéʔgeʔan.

Peter natû toʔwí Jesus taʔgendi namuuʔin

¹⁸ Wí thaa Jesus wíʔbo íjûusoʔoʔ. Iví khägeʔnin iwáy tsowa dijiʔ, hedi ovâytsikaʔyan, “To-an naa omuu gân náʔin t'owa ditûʔ?” ¹⁹ Indi óetuʔan, “Wên ditûʔ John iʔ p'óʔp'oe kandi-ân unmuu. Wáy-á wéndá ditûʔ Elijah-ân unmuu, hedá waʔdi wáy wéndá ditûʔ wí Jôesi Táđávi hânʔoeʔi tukheʔbi nawáywówápóeʔi-ân unmuu.” ²⁰ Hedi ovâytsikaʔyan, “Hedi undá, to-á naa-á omuu gân íʔandeʔ?” Peter-di óetuʔan, “Gá iʔ toʔwí Jôesi Táđáđi óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí, i-ân unmuu.” ²¹ Hedi kayʔindi ovâykhâk'ûʔ wíyá toʔwí wânbo wíđâyhanginʔannamípídí toʔwí namuuʔin, ²² hedá wáʔ ovâytuʔan, “Naa t'owa t'ähkigiʔ oʔaypuyáʔi taʔgendi báýeki dont'ôephadekhâymaa. In Hudíyo tsonnin hedá in owhaʔ p'óʔdédiʔindá hedá in Hudíyoví khuu dáyháʔoʔindá naa díjoegikhâymaa. Díkheʔkhâymaa, hewänbo iwedi poje thaa iwe owáywówápuwagiʔoʔ.”

Háa t'owa dínkhây'ä? díví'ami'in Jesus öeyuuhûuwí'in dida'di

²³ Hedáhá? t'ähki in t'owa ovâytu'an, "To'wên naa-ádi dikä'ääda'indá wídkhây'ähpi háa diwânpidá? waagi díví'ami'in, hewänbo häädí wänbo t'ähki inbí phé'win dâyhûuwí, hedá naa-á diyuuuhûuwí. * ²⁴ To'wên inbí wówátsi dâywânpi'aywoeni'in didin hedá in owhá? p'ó'dédá'indá inbí wówátsi dipedeegi'o. Hewänbo to'wên naagi? inbí wówátsi dívímägi'in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ²⁵ Tobá wí to'wí hääwí t'ähki nää oepáa k'aydi nakw'ódi ihógi wänbo?, iví wówátsi ipedeé'andi tuhchânu iwân napówádá wé'innan wên híwó ná'i hääwídi óekháymáa? ²⁶ Naa t'ähki t'owagi? o'aypuyä'i sa'wó'di kohthay wóegé owáy'ä?. Ná'in kohthay-á navi'-ádi navi Tádávi'-ádi in yä'dâa'in makówáwin t'öepa'aa'inbí'-ádi gínmuu. Hedi to'wên nää naa díwôeda'in hedá navi háhkan dînôeda'indá, owáy naa owáy'äähaydi naadi wá? in dovâywôeda'í. ²⁷ Ta'gendi wâytumáa, naa tsondi omuu'in bînpwâkhâyáa, hedi ná'in napúuwí wa'di wáy wên náwe iji'in íhânpídíbo?."

Jesus háa ûnchaa waa ûn'egópoe

²⁸ Wí jáadi naphade ihaydi, Jesus-di t'ähki ná'i ovâytu'an diwedi, Peter-á James-á John-dá oe p'in kw'áyepeye i-ádi ovâyho? ijûusu'amídi. ²⁹ Hedi iwáyge ijûusu'o? ihaydi iví ts'ay háa ûnchaa'in piháa ûnkeepoe, hedi iví aa t'ähki ts'ää ots'á'i? ûnpoe. ³⁰⁻³¹ Tsikhagipí wíje senä? kohthay jáadi di dakeepoe, indá Moses-á Elijah-á damuu, hedi Jesus-ádi dânhí'máa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagi'o i'gedi, Jôesi Tádá i'ânshaamägi waagi. ³² Peter-ádi in wé'gendádá téegindi dijókhawâkw'ó, hewänbo dijósá'wo, hedi Jesus i' kohthay jáadi di dâymû?, in wíje senä? i-ádi dawinnindádi. ³³ In wíje senä? Jesus-ví'wedi dânjâakhâyáadawân, hedi Peter-di öetu'an, "Háhkandi?, híwó namuu náwe giji'in. Jaho poje ókhunte'ây âykw'ôení, wêe ugi?, wíyá Moses-gí'-á, hedá wíyá Elijah-gí'-á." Hewänbo i'ânshaa'anpídíbo natuhpee.

³⁴ Gín natú ihaydibo wí okhúwá napówádí ovây'ókhunnán, hedi i' okhúwádí ovây'ánhógidi dikhunwôeda'poe. ³⁵ Hedi ná'i tun okhúwá jáadi di napee: "Ná'i-ân navi ay dînmuu, i-ân dóde'man. I' bînt'öeyaaní." ³⁶ I' tun nahán dihaydi, Jesus wí'bo naji? iví khäge'nindádi. Ná'in napoe'in iví khäge'nin inbí pí'nábo dâymáa, hedi ihaydi to'wí wänbo wídayt'öe'anpí háa i' thaá dâymû'in, tí'úugéđânho dâyhingin'ánnan.

Jesus-di wí yä'dâapi? p'oweahâa wí enúkáyví'wedi ónkhehiye

³⁷ Wíyá tháwân oe p'in kw'áyedi diwáywá? dihaydi báyéki t'owa Jesus ûn'ayjaymää, ³⁸ hedi in t'owa jáagedi wí sendi kaygi öetu'an, "Háhkandi?, kaygindi wída'máa un'ää-ídi navi e'nú dînmuunídi. I'da? dîn'e'nú'ân. ³⁹ Ginnân ná'i ûnpoe'o: Wí yä'dâapi? p'oweahâaadi óekéndedáhá? tsikhagipí öetuhkwinkando?, hedi tú? t'ähká nathathapoe'odi sóphogedi nasó'okhópee'i, hedi óechânundedi öeteetsáwä'ó? tú? t'ähki. Hây tâhki wänbo ná'i yä'dâapi? p'oweahâaadi wí'öejoe'ohpi. ⁴⁰ Naadi uví khäge'nin kaygindi dovâydaa'an ná'i p'oweahâa óekhehpeeyé-ídi, hewänbo wídkodípi." ⁴¹ Jesus natú, "Un nääwin t'owa-á wâyupí'in ímuu hedá pi'wên p'öe i'ge ímân. Ti undádi häädí wänbo t'ähki dâyyäá'ami gâhân?" Hedáhá? i' tádá öetu'an, "Uví enúkáy nääpiye mánmá?" ⁴² Wa? i' e'nú na'ä? ihaydi i' yä'dâapi? p'oweahâaadi óekanu hedá óethathakannan. Jesus-di i' p'oweahâa öet'e'yan hedi i' e'nú óehkháamägi, hedi i' e'núví tádá öetu'an, "Náwe uví e'nú ú'ân." ⁴³ To'wên

* 9:23 Ná'in natunda?, dikhâymuuní dâyt'öepaháde-ídi, Jesus in phé'win deedi it'öephade waagibá.

t'ähki nä'i Jöesi Tádávi pínán dâymû'di ovâyhâa'andi ditû', "T'ähki Jesus ikanhondi-á wäyupíwó'di namuu."

Wa'di kin dívihí'máadi Jesus ivi khäge'nin itu'an, ⁴⁴ "Nä'in wäytuhkankhâymâa'in híwó bít'öeyan: Naa t'owa t'ähkigi' o'aypuyä'i' omuu'i wây-á t'owavi mangepiye díkâni." ⁴⁵ Ivi khäge'nin wídínhanginnâhpi háa nä'i tun natunda'in. Inbíwedi wa'di in tun nakaamuu, hedânho wídika'pówápi. Hewânbo diwöeda' öetsika'yâamídi i'gedi.

To-an i' shánki hay'i namuu?

⁴⁶ Jesus-vi khäge'nin dívítuhkanmâa wénä wí in diwedi shánki hay'i namuu i'gedi. ⁴⁷ Hewânbo Jesus ûnhanginnâ háa di'ánshaamuu'in, hedího wí ay óeké'di ivi hângedi óewínú, ⁴⁸ hedí ovâytu'an, "To'wídi naa dída'di ná'i ay óesígikéndedi, naa wá' dísigíkende waabá i'o'. Hedí to'wí naa dísigíkê'i'di i' to'wí naa dísandí wá' óesígíkende?. Wí to'wí un diwedi shánki híyää'i' ipipa'i-á ta'gendi hay'i namuu."

To'wí Jesus-vi'piye háa nachaapi'-á ivi'näpiye napoe'o

⁴⁹ John-di Jesus óetu'an, "Hähkandi?, toéwí sen âymû' yä'dâapi'in p'oewahâa t'owavi'wedi ovâykhhepiyendedi uví kháwâ natû'di, hewânbo äykhâ'amí'in gida', na'in diwedi'í wínamupídi." ⁵⁰ Hewânbo Jesus natû "To'wí gi'bi wíwínkhâa'ámípi. To'wí unbí'piye háa nachaapi'-á unbí'näpiye'i'ba napoe'o."

Wén Samaria-'in t'owađi Jesus wí'óesígíkê'pí

⁵¹ I' thaa tsowa napowa'ä' Jesus wíyá oe makówápiye napee-ídí, hedí kaygindi i'ánshaamägi oe Jerusalem-piye nawáymú-ídí. ⁵² Hedí wén senä' ivi páadé ovâysan wáyge nachangi'o'in dâykhâ'ámídi. Wí Samaria-wi bú'ay iwe dipówá, ⁵³ hewânbo in t'owa wídida'pí óesígíkáyji'in, gá oe Jerusalem-piye na'ahchândân. ⁵⁴ Wíje ivi khäge'nin James-ádi John-dádi damuu'in háa óe'an ní'gedi dat'oe, hedí óetu'an, "Nanbí Sedó, tí unda' wí phaa äntuhkánnamí makówáđi nawaanídí t'ähki ná'in t'owa ovâyphahâanú-ídí?" ⁵⁵ Hewânbo Jesus inbí'piye ibéedi ovântu'an, "Ha'wâagi wídhnhé'e'ámípi." ⁵⁶ Iwedi wíyá bú'aypiye dimää.

Nabâapu'wan ta'gendi Jesus óeyuhúuwídi

⁵⁷ P'óegé dimän dihaydi wí sendi Jesus óetu'an, "Wáy unmäa eeje wânbo', naa eejepiyebá u-ádi omú-i." ⁵⁸ Jesus-di óetu'an, "In dé'ây nan deedi dínphohsaa dívíthaayé-ídí, hedá in tsidé-á dínýahsaa, hewânbo naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i wáyge dáykaykhanwówa'ámígi' wídinnâhpi." ⁵⁹ Jesus-di wíyá sen óetu'an, "Naa díyuumá'í." Hebo i' sendi óetu'an, "U-ádi omääpídíbo díwáypunnmäa naví tádá dínchuu píhay hedânho donkhä'k'úuwídi." ⁶⁰ Jesus-di óetu'an, "In dichumuu'in waagin dimuu'indá inbí t'owa dínchuu'in ovâykhä'kw'öení. U-áho ópùn t'owa ovâytu'ámídi Jöesi Tádávi'piye dívímääni'in." ⁶¹ Wíyá to'wídi óetu'an, "Nanbí Sedó, naa oda' u-ádi omú-i'in. Hebo u-ádi omääpídíbo dípunmäa naví k'aygi'in dovâysengitu'äämídi." ⁶² Jesus-di óetu'an, "Han bí'andáho wí'unchá'muupí Jöesi Tádági' bít'öe'ámídi. Wí to'wí iwähäadedi ihayda' tí'úupiye ibéede'i' waagi'ba unmuu."

¹ Nā'i naphade ihaydi Nanbí Sedó Jesus-di wáy-á tséngintä'di wíje (72) senä'dá ovâyde'man, hedá wí'jengin ovâysan ivi páadé dimú-ídi, i' bú'ây eeje hedá ówinge eejá wáy namán deepiye t'ähki. ² I'di ovâytu'an, "Báyéki t'owa diji' Jôesi Tádági' ovâywé'ge'amídi, t'owa dâyhääwé'ge'o' waabá, hebo t'ôe'indá häyü wänbo wídiijhi. In t'owa-á Jôesi Tádávi'in ünmuu, hedího ivi'piye' úvijuusu'amí wáy-á t'ôe'in ovâysaanídi hedânho báyéki ná'in t'owa ónwé'ge'amídi. ³ Jaho bípün, náä wén k'úwá'ây imuu waaginbá naadi wâysande' in to'wén khunjó waaginbá dimuu'in diji' iwepiye. ⁴ Wívinchá'húuwípi, wí múu bínhääwíkuu-ígi' wänbo-á joe, in í'antomuu'inda'dibo ímú-í. Wí'úvihaljée'amípi háä p'óegé t'owa bínjay'in thaa t'ähki bínhee'amídi. ⁵ Hedí wáy wí tewhá íts'ú' deewá, páadé in t'owa bínsengitu'äämídi ginnán ítúuní, 'Jôesi Tádáho wovâykhäge'namí hedânho náä tewhá íthaa'in anshaaginídi' íkwoní. ⁶ Wí to'wí háä bintu'an waa isígi'i na'ándáho', unbí sengitun í-ádi únjoekandee-í, hewänbo to'wí iwe na'ándi' ha'bi namuupídi, unbí hí' wí'unchá'púuwípi. ⁷ I' tewhá eebo úvívóyí'ni hedá indádá úvihuuyámí, gá wí t'ôe'i-á ivi wá'áaho it'andán. Náäwá háäwá oe-á wiyá tewhá eeje wí'ímú-ípi wovây'áyngi'amídi. ⁸ Hedí wí bú' iwe íts'úndi wovâysígi'andi, háäwí wovâysaa'i bínk'o'í. ⁹ In dihay'in i' bú' ee dikw'ó'nin bínhekhäämääni, hedí ovâytu'äämí, 'Nää-á Jôesi Tádádi wovâytumáa ivi t'owa ímúunídi.' ¹⁰ Hebo wí bú' ee íts'úndi wovâysígi'anpídi, ee bú'wí p'óegé i'ge ímú-í hedí ovâytu'äämí, ¹¹ 'T' na'jee unbí bú'wí nanbí anto eeje dintsindi wänbo ívípèedi-í wáykeeyámídi híwó wí'úví'ohpi'in ída'pídi Jôesi Tádávi t'owa ímúunídi.' ¹² Naadi wáytumáa, owáy i' thaa Jôesi Tádádi t'owa háä híwó háä híwóhpi diví'annin ovâytu'an dihaydi, gi'bi bú'win t'owa shánkí dáy't'ôephadekhâymaa in Sodom bú'win t'owavi'wedí."

Háa in bú'ây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dínpuuwi'in

¹³ Hedí Jesus ná'in wá' natú, "In t'owa i' bú'ây Chorazin gin dáytu'o' iwe'in t'ôephade dínpuuwi. In t'owa i' bú'ây Bethsaida gin dáytu'o' iwe'indá wá' t'ôephade dínpuuwi. Pínnán t'ôe-áho inbí jáa ovây'an, hebo inbí t'aywó'di wídívíjää'anpi. Ná'i pínnán t'ôebá in bú' Tyre-ádi Sidon-dádi gin dáytu'o' eeje hán'oe ovây'andáho', in Tyre-'indá in Sidon-'indá wídívíhayjée'amípiwán k'oe'i aa diví'aawé-ídi, hedá núu ee-á divíkw'óeniwán, dáykeeyámídi inbí t'aywó'di dáyjoe'annin. ¹⁴ Hedânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká dáy't'ôephadekhâymaa in Tyre-windá hedá Sidon-windá inbí'wedí owáy Jôesi Tádádi t'owa háä híwó háä híwóhpi diví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi. ¹⁵ Naadi in t'owa Capernaum bú'aywin dí'ánde' oe makówápiye ovâytegekhâymaa'in, hewänbo indá oe péyégépiyânho diwhavemän."

¹⁶ Hedáhá' ivi khäge'nin itu'an, "To'wén wovây't'ôeyande'indáho naa wá' dín't'ôeyande waagibá diví'o'. Hedí to'wén un wovâyjoe'annindáho naa wá' díjoe'gi'o', hedí to'wéndi naa díjoe'gi'odá gindídi i' to'wí naa díсандi wá' óejoe'gi'o'."

In tséngintä'di wíje (72) Jesus-ví t'ôe'in diwáy'ää

¹⁷ Tí'úugédi in tséngintä'di wíje (72) senä' híhchangídi diwáy'ää, hedí ditú, "Nanbí Sedó, in yä'dáapi'in p'oweahhádi wänbo na'in dí'a'gin, uví khäwá wínkháyä'di." ¹⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wá' dómú' Sa-tan i' Penísendi oe makówádi tsíkhagipi nake't'ándi, tsígówánú nawândi waabá. ¹⁹ Bí't'ôeyan, naadi wáyk'ú' yä'dáapi'in p'oweahháa bín't'aanídi, wí pääyü háä wí ts'e'k'áqví'di úví'ahsaa waagibá, hedá shánkí kay-á

wâymägi in kay i? Penísendi unbí hânbi? únmuu imáa?ivi?wedi, hediho há?to hääwídi wânbo wovâywá?amí. ²⁰ Hewânbo tobá in yä?dâapí?in p'oewaaahâadi wovây?a?ginnandi íhíhchan wânbo?, únkây?ä? shánki íhíhchaa-i?in unbí khäwä? oe makówa? únta?muudi."

²¹ Ihaydíbá i? Yä?dâa?i P'oewaaahâadi báyéki híhchan Jesus óemägi, hedi Jesus natú, "Naví Tádá, u-á oe makówa-ádi hedá nää oepáa k'aydá shánki tsonjji?i? unmuu. Hedi ná?i hääwí navi khäge?nin dâymû?i-á in báyéki dínhanginná?ninbí?wedá in dihá?inbí?wedá nâakaayan hedânho wíðâymuunípidí, hedi ná?in namuudi naadi wíkwí?daa'o?. Naví Tádá, gin bí?amídi wóehíhchanmägi." ²² Hedáhá? in t'owa ovâyty?an, "Naví Tádá?í hääwí t'ähki navi mange dínjoe?an. Tóebo ta?gendi wí?únhanginnáhpí to?wí omuu?in, navi Tádá?á?mân únhanginná. Hedá tóebo-á wá? wí?únta?gendihanginnáhpí to?wí navi Tádá dínmuu?in, naa iví ay omuu?i?da?mân dínhanginná. Hedá wáy wéndidáho óetaa-i, to?wí namuu?in naadi dovâykeeyandáho?."

²³ Hedi iví khäge?ninbí?piye ibéedi Jesus-di ovâyty?an indá? dit'oe-ídi, "Undá híhchan bínmá?ve-i ná?i hääwí napóe?i bínmúndedi. ²⁴ Wâyty?ä?amí, báyéki in hân?oe?in tsonnindá in Jôesi Tádá?í tukhe?mindá dida? dâymúuní?in i? hääwí nää bínmúnde?i?, hewânbo wíðâymu?pí, hedá i? hääwí un ít'oe?o?indá dida? dit'oe-i?in, hewânbo wíðit'oe?pi."

I' híwó?di Samaria-wi sen

²⁵ Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá?o?in diwedi?i namuu?i Jesus-ví?we napówa? óetay?nidi, hedi óetsika?yan, "Háhkandi?, hân dá?yá?m in wówátsi nahánde?i?in donkáyídi?" ²⁶ Jesus-di óetsika?yan, "Hân natú?i? tsonnun Moses ita?nandi"? Hää-an iwe náatunnan?" ²⁷ I? sendi Jesus óetu?an, "Gá ginnân: I? shánki natsonji?i? unbí Jôesi únmuu?i? undá únkây?ä? pín ta?gedi bínsígí-i?in, unbí pí?ná k'ó?jé-á, unbí hää iwá, unbí kay t'ähkíá, hedá unbí ánsaadá."

Hedá wá? natú,

"Háa un wí?bo úvípísígí waagibá, wé?gen t'owa wá? bínsígíhúuwí."

²⁸ Jesus-di óetu?an, "Híwó bihée?an, hediho háa untú waa bí?ä?amí, hedânho wówátsi wóemáani."

²⁹ Hewânbo in Hudíyoví háhkandi nada? ipikeeyami?in híwó?di namuu waagibá, hediho Jesus óetsika?yan, "Wé?in t'owa dovâysígi-i?" ³⁰ Jesus-di ónthayyamidí ginnân óetu?an: "Wí sen oe Jerusalem bú? iwedi i? bú? Jericho iwepiye namán, hedi wên sánmindi óeyá?í?di iví aa óep?á?di hedi hânho óemahpúúdi chu?i waagibá óejoe?an. ³¹ Hedi ihaydíbá wí Hudíyo owá?á ee p'óegá namán, hedi i? sen óemú?i? iwe nak'óedí, hedi p'óe p'ánäpiye naphadedí iwedi namää. ³² Há? napóe ihaydá hanbá napóe. Wíyá wêe sendá na?äá, i-á i? méesate hay?iwi khäge?di namuu, hewânbo i? wá? p'óe p'ánäpiye naphadedí iwedi namää. ³³ Hedi wí sen oe Samaria nangewi namuu?i? oe p'óegé namán, hedi i? sen nak'óe iwe nú? napówa, hedi óemú?í?di iví?piye nasehkanápóe. ³⁴ Hediho ee nak'óe iwepiye namää?di iví tsaa eejé olive ka?p'oe-ádi méena-ádi ón?ewedi?i aa?ýdi ónwhí?an, hedáhá? iví búdu eedi óe?í?k'ú?di wí whohkwo tewhá iwepiye óeho?, hedi iwe óe?á?yíngi?an. ³⁵ I? tháwándá wíje thaa t'óe?i chá? iví chá? múu iwedi iwahágídi i? whohkwo tewháwí p'ó?édédí? ón?andi óetu?an, 'Ná?i sen nää?á?yíngi?amí, hedi wíyá shánki úchá?muudáho? owáy owáy?ä? ihaydí wíwá?áa-i." ³⁶ Hedi Jesus-di i? háhkandi óetsika?yan, "Hân

un'ân, wé'idan in poje iwedí i' sen in sänmindí óeyâ'i' ta'gendi óeseegí?" ³⁷ I' hähkandi'dí Jesus óetu'an, "Gá i' nasehkanäpóe'i'dân." Jesus-di óetu'an, "Ja' ópün, háa i'an waa ó'an."

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus na'á'dâaji'

³⁸ Jesus-ádi iví khäge'nindádi iwedí dimäädi wí bú'ay iwe dipówá, hedí wí kwee Martha gin nakháwä'i'dí ovâyisigi'andi iví tewhá eepiye ovâyts'úde. ³⁹ Martha-á wí tí'úu Mary gin nakháwä'i-á ún'ân, hedí i-á ee nange Jesus-ví ân nú' isóge iví hähkan ónt'öeyaanídi. ⁴⁰ Martha hânho najashapoe'o báyéki t'öe únjidi ovâyhúuöenídi, hedího Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, "Nanbí Sedó, ti áyngi wiwóemähpi'an navi tí'úudi wí'bo díjoe'andi i' koegí' dókhây'amídi? Nátu'an díkhäge'namí'in." ⁴¹ Jesus-di óetu'an, "Sehkanä Martha, u-á hääwí t'ähki i'gedi báyéki áyngidi wóemáa, ⁴² hebo wí hääwída'mânho ta'gendi natáy, hedí Mary-áho i' ide'man. Hedí ná'i shánkí híwó'di namuu'i' ide'mandi-á iví'wedí há'to óekwee-í."

11

Jesus-di iví khäge'nin jüusu i'gedi ovâyhá'o'

¹ Jesus-á wíyá wäähä jüusu'o', hedí ibowa ihaydá wêe iví khäge'dí'dí óetu'an, "Nanbí Sedó, na'in wá' díjüusuhá'an, John iví khäge'nin jüusuhá'an waabá." ² Jesus-di ovâytu'an, "Úvíjüusu'andá gin waagi ítúuní: Tádá, uví kháwä wín'a'ginnamí. Uví tsonkhuu wógegé ówhanbe na'in dítsonnámídi. ³ Thamuwaagi i' húugi' gíntáy'i díimää. ⁴ Nanbí t'aywó'di dín'owójé, in na'inbí'piye dívít'aywó'nannin áy'owójénde waagibá. Hedí wíginpúuwípi wähphade dítay'i'nídi."

⁵ Hedáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Heyäagú khunpinudi wí k'emavi tewhá eepiye ímäädi bintu'andi, K'ema, poje pává dípiýmää. ⁶ Wíyá k'ema nängé naphademändi náá navi' napówá, hebo naa hääbo wídínsaapi dókoejöenídi.' ⁷ Heyäagú i'dí oe ívedi wovâytu'andi, 'Ánpí dí'an, in phódi-áho naphéhto'on hedí navi áyyäá-ádi naa-ádi giwhó'kw'ó, hedího naa wídínkodípi dáyskaa-ídi hääwí wímäänídi.' ⁸ Naadi wâytu'äämí, tobá hääwí wíwovâyímäänípi wänbo unbí k'ema únwänpimuudibo', ihaydá' bína'máadáho' ishaa-í, hedí hääwí úntáy'i wovâyímääni. ⁹ Hedí hanbá namuu úvíjüusu'andi: Bína'má've-í hääwí, hedího bínhoeni. Bintuwámá've-í hääwí, hedího bínshaa-í. Bínópó'äämí, hedího in phódi-áho ungi' wovâyhuu-í. ¹⁰ To'wên ihaydá' dáyda'máa'indáho dáyhóeni, to'wên ihaydá' dáytwámáa'indáho dáyskaa-í, hedí to'wên ihaydá' dáyópó'o'indáho in phódi ingí' ovâyhuu-í.

¹¹⁻¹² "Ún tádá'in ímuu'in, unbí e'núdi wí paa wovâydaa'andi ik'o'ídi, ti wí pääyü bínmääni? Hedíháa wí wáa wovâydaa'andi ti wí ts'e'k'äa bínmääni? Joe, há'to'. ¹³ Tobá híwóhpi'in ímuu wänbo undá únhanginná hádídi híwó'di hääwí unbí áyyäá bínmääni'in. Hedího shánkí wänbo i' Tádá oe makówa na'ándi'di in to'wên óedaa'annin i' Yä'däa'i P'oweahhâ ovâyímääni."

Ditú Penísendi Jesus óekhäge'máa'in

¹⁴ Jesus-di wí sen tunpi'ví'wedí wí yä'däapi' p'oweahhâ ônkhehpiye. I' yä'däapi' p'oweahhâ napee ihaydi i' sen únhi'kodi, hedí in t'owa ovâyháa'an. ¹⁵ Hewänbo wáy wëndáho ditú, "I' Penísendi Beelzebul gin nakháwä'i', i' yä'däapi'in p'oweahhâví p'ó'dédi' dínmuu'i'dân Jesus

óekhäge?do ná'in yä'dâapi'in p'oewaahâa t'owavi'wedi ovâykhhepeeyé-ídi." 16 Hedá wáy-á wëndá dida' Jesus óetayi'ní'in, hediho óedaa'an wên pínán taa makówádi ovâykeeyamídi, hedânho dínhanginnáanídi háa Jôesi Tádádi óesandi' namuu'in háa joe. 17 Hewänbo háa díví'ánsaamáa'in Jesus-á ûnhanginná, hediho ovâytu'an, "Wí nangewin t'owa wí'bo dívípíhánbodáho? inbí nangeho dâypíhádânnamí. Hedi t'owa inbí k'aygi ee wí'bo dívípiyádedáho?, i' k'aygá há'to nakáypúuwí. 18 Hedí hanbá Penisendi wí'bo ipiyádedáho há'to háádi wänbo natsonyêeni. Undi dítu'an Penisendidânho naa díkhäge'máa, hedânho in yä'dâapi'in p'oewaahâa t'owavi'wedi dovâykhhepiyende? 19 Hewänbo handídi dovâykhhepiyendedáho?, hádídan unbí t'owa'indi ovâykhhepiyende? Unbí t'owaho dítu'uní in ta'gen wí'úvíhée'opí'in. 20 Hewänbo Jôesi Tádávi pínándânho in yä'dâapi'in p'oewaahâa dovâykhhepiyende?, hedi ná'indiho ûnhanginná Jôesi Tádádi naa dítsondísóge'in. 21 Wí sen kay'i t'áhkí iví k'uuphé háäwídi iví tewhá i'âyíngi'odi, t'áhkí i' háäwí iví únmuu'i' híwó ûnk'wó. 22 Hewänbo wí to'wí iví shánkí kay'i namuu'i na'áädá i' sendádi iyâa-ídi, i' sen óet'aaní, hedi tobá i' sen kwák'u hán aa nato'on wänbo?, hedá na'ánde? ná'i kwák'u aadi óekhäge'namí'in, ná'i wêe sen shánkí kay'i namuu'i'di i' senbí háäwí ónhóeni, hedi iví k'ema'indádi dívíweejé-í. 23 To'wí navi'näpiye namuupí?-á navi'piye háa nachaa, hedi to'wí in t'owa navi'piye ovâymayä'pí'-áho? ovâykhhepiyende waagibá i'o?."

24 "Wí yä'dâapi' p'oewaahâa wí t'owavi'wedi napeedi oe ahkónupiye namándi wáy ithaayé-í iwe ituwämáa, hedi ishaapídáho wí'bo natú?, 'Wáy dójoe'an diwepiyebá owáymú-í, i' to'wíwí'piye navi tewhá waagi'ba dímú'de'i?." 25 Hedí nawáymáa ihaydá ná'i to'wíwí'piye óeshaade?, wí tewhá na'aanándá napi'dindá waabá namuu. 26 Hedáhá? wíyá napeedi tsé ihay wáy-á yä'dâapi'in p'oewaahâa iví shánkí yä'dâapi'in dimuu'in ovâyma', hedi ná'i to'wíwí'piyebá ováyhon iwe dívíthaayé-ídi, hediho ná'i to'wí-á shánkí p'ándíki?-á napoe'o páadedí namuu'iví'wedi."

Háa ta'gendi gihíhchanpúuwí'in

27 Gin Jesus natú ihaydá wí kwee oe t'owa jáadá kaygá natú, "I' kwee wóe'ayyandi' hedá wóetsää'andi-á híhchan imáa." 28 Jesus natú, "Hebo shánkí dihíhchan in to'wên Jôesi Tádávi hí' dáy't'óeyande'in hedá dáy'a'gindo'indá."

In t'owa dida' Jesus wí pínán t'óe i'amí'in

29 In t'owa Jesus-ví'we shánkí diwé'gepoe'o, hedi ovâytu'an, "Un náäwin t'owa-á yä'dâapi unbí wówátsi bínhon. Ihaydá? wí pínán taa bínmuunídi Ída'poe'o, hewänbo wêedá? pínán bínmuuní, i-á Jonah ikeyyandi' waagi'ba namuuní. 30 Háa Jonah únpo'e'in namuudi in t'owa Ninevah bú'win dínhanginná ta'gendi Jôesi Tádádi óesannin, hedi hanbá náä naa t'owa t'áhkígi' o'aypuyä'i háa dínpuuwí'in namuudi in náäwin t'owa dínhanginnáaní ta'gendi Jôesi Tádádi dísaannin. 31 Hedânho owáy i' thaa Jôesi Tádádi t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi, i' kwee oe Sheba nange p'ó'dédi? namú'de'i? i'ahtuyedi un náäwin t'owavi wáyupí wovâykeeyamí. Hân'oe i-á kayi' wáähäwi nangedá na'ää háyú Solomon ûnhanginná'di' ónt'óeyaanídi, hewänbo tobá naa Solomon-bí shánkí hay'i omuu wänbo hedá náwe undádi oji wänbo?, undi naa wídtnt'óeyandepí. 32 Hedá wá? owáy i' thaa Jôesi Tádádi t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi, in t'owa i' bú' Ninevah-win díví'ahtuyedi un náäwin t'owavi wáyupí

wovâykeeyamí. Hân'oe Jonah-di Jôesi Tádávi tun ovây't'ôe'odi hâ'in Ninevah-win t'owa dit'oedi indá inbí t'aywó'di dâýjoe'an, hewânbo tobá naa Jonah-ví shánkí hay'i omuu wânbo hedá nâwe undádí oji wânbo', unbí t'aywó'di wíwínjoe'ohpí."

Jesus-di ovây'tu'an iví hí' ônjoe'gi'odáho', wên ko wên t'ún pho' dâýké'e'í waag-ibá diví'o'

³³ "To'wí wânbo wên phakó iko'andi pho iwe wí'ikaakée'ípi, háa wên t'ún napekichá'nin pho' wí'ikée'ípi, hewânbo wên phakóki eedân ikée'í hedânho to'wên dits'úya'nin i' ko dâýmúunídí. ³⁴ T'owaví tsée-á wên phakó ingí' namuu, hedí híwó'nin tsée dínmuudáho in tséedá t'ähkí ovâyko'. Hewânbo híwóhpi'in tsée dínmuudáho t'ähkí ovâyphahkhunjo' waagi'ba dínpo'e'o. ³⁵ Hedânho úví'âyíngí'amí unbí tséedí in ko óetsudemääni'in, khun ni'ge wí'iyëenípídí. ³⁶ Wí to'wí ta'gendi ûnkonândá hedá wáygé wânbo wí'ûnpahkhunáhpídá, t'ähkího ûnkohkeenáani, wên phakó ûnkohkay waagibá."

Jesus-di in Pharisees-ádi in Hudíyoví khuu dâýhâ'o'indádí ovây'tu'an t'ôephade dínpuúwí'in

³⁷ Jesus ihí'bowa ihaydá wí Pharisee-dá óehúutu'an, hedího i' Pharisee-ví tewhá eepiye dats'ûndí Jesus ihúúsóge. ³⁸ I' Pharisee óeháa'an Jesus óemú'dí ihúúsógedí wa'dí iman'owidípídíbo' in Hudíyoví khuu waagibá. ³⁹ Hedího Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Naa dín't'óeyan, un Pharisees-á t'owa waaginbá ímuu inbí húugi' k'édé-á sâ'wé woegi'-á já'wédída' dâý'owidinde'in. Undá ída' híwó íkeet'ôeni'in, hewânbo unbí pí'ná khó'jé nakeet'óepí iwá hâ't'aa'indá' hedá yâ'dâapi'indá' ímuu. ⁴⁰ Un ánsaapi'in, Jôesi Tádá-á hääwí nakeet'óe'i' ipaa. Ti i'ba hääwí nakeet'óepí' wá' wí'ipaapi'an? ⁴¹ Ünkhây'ä' hääwí unbí sâ'wé únsaa'i' in sehkanáwó diwówájí'in bínmääni'in, handidíbo yâ'dâa'in wówátsi bínhúuwí.

⁴² "T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' su'ts'ígí'-á tsímáháa-á hedá wé'ge'i hääwí ha'wáagi'i' bínpaye iwedi tá taa ûnk'w'ôndí Jôesi Tádá wêe bínmá', hewânbo t'owa-áho ta'ge wíwín'ohpí hedá Jôesi Tádá-á wíwínsígípi. Hääwí bín't'andedí ta'gendi ûnkhây'ä' tá taa ûnk'w'ôn diwedi Jôesi Tádá wêe bínmääni'in, hewânbo wí'ûn'ôede-ípi ná'i wé'ge'i híwó'dí hääwí wá' úví'âamídí. ⁴³ T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' méesate páadépiye úvíkw'ôeni'in wovâyhí'an, hedá oe búu pingé wovâyhí'an t'owadi a'gindi wovâysengitu'âamí'in. ⁴⁴ T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhâ'kw'ódi eeje nataamuupí' waaginbá ímuudân, t'owa diví'âhsahondí wídínhanginnáhpí iwe nakw'ó'nin." *

⁴⁵ Wí Hudíyoví khuu ovâyhâ'o'i'dí óetu'an, "Háhkandi', in Pharisees-bí'gedí ha'wáa bihée'odi na'inbí'gedí wá' jänákí bihée'o'." ⁴⁶ Jesus natí, "T'ôephade un Hudíyoví khuu bínhâ'o'in wá' únpúuwí. In t'owa kây'i hääwí diví'amí'in bín'tu'o', hewânbo undá háy wânbo wíwínkhäge'dopí dâý'amídí. ⁴⁷⁻⁴⁸ T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Tádávi tukhe'min ovâykhâ'kw'ódi eeje bínkodi'odân, inbá unbí hehääwin thehtáy pahpá'indi ovâyhánú. Hewânbo han bín'andi nakeepoe'o únchanpóe'in háa unbí páadé kâ'ää'in diví'annin híwó namuu'in, gá indá in Jôesi Tádávi tukhe'min ovâyhánú wânbo undá inbí penípho bínwânpi'odi'odân. ⁴⁹ Hedânho Jôesi

* **11:44** In Hudíyo wí penípho iwe diví'âhsaadá, dínkhâq'ôe inbí méesate ee dits'ûuní'in páadé divíkhây'anpídíbo' inbí khuu dínmuu waa.

Tádá báyéki hangintan imáadi ginnân natú, ‘Naví tukhe’mindá hedá navi t’òekhuwa’indá in t’owaví’piye donsaani, hedí in t’owadi wáy wên in dovâysannin jânâki ovây’ami, wáy wëndá ovâyháanú-í.’ ⁵⁰ Hedího un t’owa nâáwin wovâyçhânuhkâymáa in Jôesi Tádávi tukhe’min nâá oepáa k’aydi nakhí’jen dihaydibo’ ovâyhánúdi. ⁵¹ I’ páadé óehay’i-á Abel namuu, hedí i’ tí’úugé óehay’i-á Zechariah-á namuu, i-á i’ méesate-á i’ antâa já’wé nak’óe’i-á inbí pinudi óehay. Naadi wáytu’âami, undáho in t’âhki ovâyhánúdi ta’gendi wovâyguhçhânuhkâymáa. ⁵² Un Hudíyoví kuu bínhá’o’in t’òephade únpúuwí. In ta’gen namuu’in bínkaajo waagibá úví’o’, in t’owa wídháhpuúwípídi. Undáho wí’iháhpóepí, hedí in wé’gen t’owa diháhpúuwí’in dida’indáho wíwínmâhpi diháhpúuwídi.”

⁵³ Jesus ná’i Pharisee-ví tewhá iwedí napee, hedí i’ thaa iwedí páadépiye in Hudíyoví kuu dâyhá’o’indá hedá in Pharisees-á hânho i-ádi dit’ayyaapóe, hedá hânho-á dívíkhâde’ t’âmáge i’gedí óetsika’yamídi. ⁵⁴ Wên phay igí’ nawhêe-ídi ònk’úya’ waabá muu’in bínkaajo waagibá úví’o’, in t’owa wídháhpuúwípídi. Undáho wí’iháhpóepí, hedí in wé’gen t’owa diháhpúuwí’andi ditsíkha wên háawên híwóhpi’in natuhpee-ídi.

12

Jesus iví khäge’nin itu’an díví’áyíngi’ami’in

¹⁻² Ihaydi báyéki maapaasôn (1,000’s) t’owa diwé’geji’, hedí hânho dibá’yendi dívídachânu’o’. Jesus-di in t’owa ovâyhée’an, hebo iví khäge’nin páadé itu’an, “Úví’áyíngi’ami há’in Pharisees waaginbá wí’ipúuwípídi, indá paa dívíjánúmáa’in waaginbá dimuu. I’ híwóhpi’ díví’o’i-áho dínsôe-í oewáasee ná’i oewáa iwe nato’ondi nasô’ waagibá. Hedí hanbá t’âhki nâá nakumuk’óe wânbo nakumukhuudee-í, hedá t’âhki nâá nakaak’óe wânbo óepeeyé-í napu’wâänídi. ³ Hedího wên háawên phakhkun dee ítú’indáho’, thaadi dit’oe-í, hedí wên háawên to’wívi oje phóge bínsânheé’andi in phódi nati’dindi, indáho wha’k’aydi dívítuwéénú-í, t’âhki dit’oe-ídi.”

Jôesi Tádáda’mân âykhunwôeda’í

⁴ “Naví k’ema’in, wáytu’âami, wíwínkhunwôeda’ípi in to’wên unbí tú’ dâyháanú-ídi dínkodí wânbo shánki wovây’amídi wídkodípi. ⁵ Naadi wáythayyami to’wí namuu’in i’ bínkhunwôeda’í’i: Jôesi Tádá-ânho bínkhunwôeda’í. I-á únkodí wovâyháanú-ídi hedá wá’ únk’óe péyégépiye wovâysaanídi. ⁶ P’ánú ts’í’ tsídé’ây wíje thíg’didibo ovâyku’ch’áadepi’an. Hewânbo tobá wâhphade dichâ’muupí wânbo Jôesi Tádáda wêe wânbo in diwedí wí’óe’ódéndepí. ⁷ Hewânbo undá Jôesi Tádági’ báyéki tsídévi shánki íchá’muu. I-á únhanginná háyú phó unbí p’ó’de únsaa’in wânbo’, hedího wí’íkhunwôeda’ípi.”

Jesus-ví’piye ívítwâyundedáho gínkhây’ä’ han gitúuní’in

⁸ “Naadi wáytu’âami, to’wên in t’owaví páadépiye naví’in dimuu’in ditú’in, naa t’âhki t’owagi’ o’aypuyá’i wá’ in Jôesi Tádávi makówáwin t’òepa’aa’inbí páadépiye otúuní innân naví’in dínmuu’in. ⁹ Hewânbo to’wên in t’owaví páadépiyebo ditú’in naví’in wídimuupí’in, naa wá’ in Jôesi Tádávi makówáwin t’òepa’aa’inbí páadépiye otúuní naví’in wídmuupí’in. ¹⁰ Nakodí t’âhki t’owa dín’owó’jaynídi háäwí híwóhpi dívíheé’annin naví’gedí, naa t’owa t’âhki’gi’

o'aypyä'i? omuu'i?, hewänbo to'wên jänäki i? Yä'däa'i P'owəqəhəv'gedi divihée'annindáho há'to dín'owó'jayní.

11 “Owáy in méesate eejé'in p'ó'dédí'inbí'piye háa in nangewin tson-ninbí'piye wovâyuntjónámídí wovâyho' ihaydi, wí'í'áyíngi-ípi háa ítúuní'in úví'aywoenídí, háa úvihée'amí'in wíwovây'áyíngimäänpí, 12 gá ihaydáho i? Yä'däa'i P'owəqəhəv'gedi i? hí' wovâymaańdān hedānho híwó úvihée'amídí” gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di i? kodit'owa sen ánsaapí? namuu'iví'gedi ovâytu'an

13 Wí sen in t'owaví jáa naji'i'di Jesus óetu'an, “Háhkandi?, naví pá'dây dîntu'an i? háäwí nanbí tádádi ná'in dînjoe'andi naa-ádi iweejé-í.” 14 Hebo Jesus-di i? sen óetu'an, “To'wídí wänbo naa wíđink'ú'pi otúunídí háa unbí háäwí dānwējé-í'in.” 15 Hedáhá? Jesus-di t'áhkí in t'owa ovâytu'an, “Häädí wänbo t'áhkí úví'áyíngi'amí hedānho há't'aa'inda? wí'ímúunipídí. To'wí wänbo híwó'nin wówátsi wí'ímáapí báyéki háäwí únwānpikw'ondibo?”

16 Hedáhá? ná'in háhkangí'in ó'gedí ovâytu'an, “Wí kodit'owa sen únnavakw'ó, hedi báyéki únpayedee. 17 Hediho ginnān na'ān: “Wähää naví háäwí dīnpaa'i donkw'ōení wíđinnáhpí. Hān hīn dáy'amí? 18 Ma' ginnān dáy'amí: Naví denkw'o'i tewhá dōnts'ávedí wíyá shānkí he'endi donkw'ōení, hediho ee naví táhtāndá naví wé'ge'í háäwí-á dōndenkw'ōení. 19 Hedáhá? gindá opitūuní: ‘Nää-áho báyéki híwó'di háäwí híwó hay paayogí' dīndenkw'óho', nää-áho wíyá wídayt'ōe'amípí. Húukandá suwá-á dá'y'amí, hedá naví wówátsi-á hīhchandi donhúuwí.’ 20 Hewānbo Jōesi Táadádi i? sen óetu'an, ‘Ú' ánsaapí?, nää khunbo uví wówátsi wīnkekhāymāa. Ihaydáho to-an há'í háäwí ugí' māndenkw'ódi'í' ikhonkhāymāa?’ ” 21 Hedi Jesus-di in t'owa ovâytu'an, “Ha'wāagi'innānkun in t'owa dimuu báyéki háäwí dāydenkw'óe'ó'in hewänbo Jōesi Táadá-á natú' ta'gendi kodit'owa wídimuupí'in.”

Jesus-di ovâytu'an háäwí i'gedi wídi'áyíngi-ípi

22 Hedáhá? iví khäge'nin itu'an, “Hedānkun wāytumāa, wāhphade wí'úví'ánsaamá've-ípi i? koegí' untáydi íwówáyēenídí, háa i? aa untáydi unbí tú'gí? 23 Unbí wówátsi-á shānkí únchä'muu koegí'da'bí'wedí, hedá unbí tú'-á aada'bí shānkí únchä'muu. 24 In odoví'gedi úví'ánsaamí. Indá wídayko'jikopí, hedá wídayháäwé'ge'opí, hedá wāhää dāyhāāwidenkw'ōení'í wänbo wíđinnáhpí, hewänbo Jōesi Táadáho ovāyhúujómā'. Hedi undá shānkí íchá'muu ná'in tsídévi'wedí. 25 Wēná wí wänbo há'to unbí wówátsi wíyá wēe thaaw wānbo bīntāā-í íwānpí'áyíngidibo’. 26 Háäwí hīyāā'í ha'wāagi'í wänbo há'to úví'amí, hediho háadan wíyá háäwí i'gedi úví'áyíngimā'? 27 Úví'ánsaamí há'í ahkónuwi póvi'āy háa nakeet'ōe waa. Wíđívít'ōe'opí wídaypā'p'āndepí wänbo', Jōesi Táadá sa'wó'di aa waagi ovāymā'. Solomon-dá hānho hay'í namú'de wänbo' i? póvi waabá sa'wó wí'í'awepí. 28 Jōesi Táa sa'wó'di aa waagi i? ahkónuwi phé'yāvigí' ōnpaa, tobá ná'í phé'yāvi-á wēe thaada' nasaa wänbo hedá wíyá thāwāndáho t'owa dāypha'kw'ōení dāyhāāhāa'amídí, hediho un wá' shānkí híwó wänbo wováy'aawé-ípi'an. Undá únkhāy'ā' ná'in úvíwāy'yú-í'in, hewänbo hīyāāda' wāyū bīnmāa'in ímuu. 29 Ihayda' wí'ítú'be-ípi, ‘Hää-angú áyk'o'í, háä-angú áysuūwā-í?’ Wāhphade wí'úví'ánsaamá've-ípi i'gedí. 30 T'áhkí t'owa Jōesi Táadá ōetaapí'indá hānho

díwíwānpikhāāde nā'i hāāwí dāyhóenídí, hebo unbí Tádá oe makówá na'āndi-á ho ūnhanginná undá ūntáy'in. ³¹ Undá shánkídí ūnkhāy'ā' Jōesi Tádáwí tsonkhuu í'piye úvíkhāā-í'in, hedi gin úv'í'andáho ná'i hāāwí ūntáy'i bínhóení.

³² "Wí'íkhunwōeda'í'pí tobá híyāādi wēn k'úwá waa íji wānbo'. Unbí Tádá makówáwí-áho nahíhchan oe makówápiye wovāyhūuwídí. ³³ Hāāwí ūnkw'ó'dí' bínku'ch'āaní, hedi í' chā'dá in sehkanāwó díwówájí'indá bínmāān. Gin-didáho wí chā'múu há'to ūnwhēepúuwí'í' waagibá bínmā'vé-í, hedānho í' hāāwí ūnchā'muu'í-á oe makówá ūndenkwōede-í. Iwá hāāwí unbí' ūnmuu'í há'to ūnhāān, hāa wēn sānmin wānbo há'to dāytāāgé-í, hāa wēn khā'nin wānbo há'to dāyhā'ní. ³⁴ Wāhāā unbí hāāwí ūnchā'muu'í' ūnkw'ōn diwebá unbí pí'ná khó'jé ída'í' íkwon'ín."

Jesus ív'í khāge'nin itū'an dikhāymúuni'in

³⁵⁻³⁶ "Wēn t'ōe'in waabá ūnkhāy'ā' ímúuní'in, inbí p'ó'dédí' wēn khóhtsaa shánkí'eedi iwedí iweemá'ídí dāytsíkha'māa'in. Indá dívít'ōe'amígí' dí'aamuu, inbí phakó-á dínkomuu, hedānho napówá ihaydí oe phódi ípópó'andi wese ígí' dāyhūu-í. ³⁷ Ná'in t'ōe'in inbí p'ó'dédí' dínpówá ihaydí áyíngídi dikw'ó'nin ovāyshaadá híhchan dāymā'vé-í. Wāytū'āāmí, í-á ípí'aawé-í ovāyhúukhāysaa-ídí, hedi ovāytū'āāmí dívíkw'ōení dívihuuyamídí, hedi hāāwí ovāysaa-í. ³⁸ Tobá khun pinuđi hāa shánkí hāāđanho nanān wānbo na'āā ihaydí, dikhāymuđi ovāyshaadáho híhchan dāymā'vé-í. ³⁹ Ná'in ta'gendi ūnhanginnāaní: Wí to'wí ūntewhák'ōe'í hāādi wí sānbi' í' tewhá eepiye na'ā'in ūnhanginnāndáho', há'to óemāān in phódi íthāan'ín hāa wháphódi íhāave-í'in nats'ūunídí. ⁴⁰ Hedi un wá' íkhāymúuní, gá naa t'owa t'āhkígí' o'aypuyā'í' omuu'í wá' hāādi nanān wānbo' owáy'āđān, dítsíkha'māapí ihaydí o'ā'."

⁴¹ Peter-di Jesus óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti na'inda'mān ná'í hí' dítmāa, hāa t'āhki in wé'gen t'owa wá' ovāytumāa'?" ⁴² Jesus-di óetu'an, "Wí t'ōe'í hāāwí nawó'ná'dí' híwó í'o'í hedá híwó'di hangintan ímā'í-á waaginbá ūnkhāy'ā' ímúuní'in. Gí'bi t'ōe'í-ānho ív'í p'ó'dédí'dí óesóege-í í' tewhá ee in wé'gen t'ōe'inbí tsondi dínmúunídí, hedi inbí koegí' hāāwí ovāymāđān, dítsíkha'māāānídí hāādi ihaydí napóe ihaydí. ⁴³ Híhchan í' t'ōe'í ímā'vé-í ív'í p'ó'dédí'dí gin í'odi óeshaadi ív'í iweemaa ihaydí. ⁴⁴ Ta'gendi wāytū'āāmí, í' tewhá p'ó'dédí'dí gí'bi t'ōe'í óesóege-í t'āhki ív'í hāāwí ōn'āyínmā'vé-ídí. ⁴⁵ Hebo í' t'ōe'í híwó í'amív'íwedí wí'bo natúđáho', 'Naví tsondi-á nahayjēepóe na'āā-ídí,' hediho in wé'gen t'ōe'in kwíyā'dá senā'dá ovāymahpúovāymāđān, dítsíkha'māauchānumāadá, hedi í-á húukangí'-á suwāgí'-áđída'ā-á namuudá, hedá nahāapoe'odá, ⁴⁶ gin í'andáho' ív'í p'ó'dédí' ūnwāy'āā-í óetsíkha'māapídí, hāādi í' t'ōe'í' ūnhanginnáhpí ihaydí, hedi í' p'ó'dédí'-á natsonpúuwí í' t'ōe'í hānho óetuhchāānū-í'in, hedá óesaaní in wé'gen t'owa t'ōeyanpí'indá' dimuu'in dikw'ōn diwepiye. ⁴⁷ Wí t'ōe'í-á hāa ív'í p'ó'dédí' ūnda' waa ūnhanginnān wānbo hāābo wí'í'ānpídí, í-áho báyéki whāđidí óetuhchāānū-í. ⁴⁸ Hewānbo wí t'ōe'í híwóhpí í'andi gindídi ūnkhāy'ā' whāđidí óetuhchāānū-í'in, hewānbo hāa ív'í p'ó'dédí' ūnda'in ta'gendi wí'ūnhanginnáhpídí, í-áho wāhphade wí'óetuhchāānū-í'pí. To'wēn t'āhki báyéki ovāymāgí'indáho báyéki bā dínkhāy'ā' dāywāymāān'ín, hedi to'wēn inbí mange báyéki ovāykw'ódi'indáho báyéki bā dínkhāy'ā' iwedí dív'í'amí'in."

Jesus natú í' namuudí t'owa dív'íwíjekhāymāa

⁴⁹ “Naa nää oepáa k'aydipiye o'ää wí phaa waabá namuu'i dómá'ídi, hedí hânho oda' ho nakoje'ní'in. ⁵⁰ Naa dínkhây'ä' dont'ôephaadé-f'in, hedí naví pí'ná khó'jé hânho ochanpúuwí gin dínpoé píhay. ⁵¹ Hân í'ánde'? Ti t'owa dívíwóní naa nää oepáa k'aydipiye o'äädibo'? Joe, t'owa-á dívíweeje-í. ⁵² Nää iwedáho gin waagi namúuní: Mađi p'ánú t'owa wée tewhá iwe dithaa, hedí diwijedeedi wéege'in dipúuwí, wijediho wé'ge, pojedá wé'gá, hedí in wijediho in pojeví'piye háa dichaa-í, hedá in pojedá in wíjeví'piyá. ⁵³ Í' tádá-áho iví e'núví'piye háa nachaa-í hedí í' e'nú-áho iví táđáví'piyá. Í' jýyá-áho iví a'yúví'piye háa nachaa-í, hedí í' a'yú-á iví jýyáví'piyá. Í' jahkwíjo iví sáa'íví'piye háa nachaa-í, hedí í' sáa'í-á iví jahkwíjoví'piyá.”

Jesus-di ovâyty'an híwó'di hangintan dâymá've-í t'ähki hääwí i'gedí

⁵⁴ Hedáhá' in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin ovâyty'an, “Wí okhúwá oe tsânpiyedi na'ádi bínmú'di, wese ítú' ikwähkhâymaa'in, hedí híwó ítú' gá han napúuwíđân. ⁵⁵ Hedí oe aakonphá'gedí wovâywaanámá'di, ítú' hânho itsáwäkhâymaa'in, hedí híwó ítú', gá han napúuwíđân. ⁵⁶ Undá paa dívíjánúmaa'in waaginbá ímuu. Nää oepáa k'aydá hedá makówá-á háa í' okhúwá-á wáa-á nakeet'óe waa bínmúndedi únhanginná háa nanáani'in, hedí háadan handi wí'únkeepoe'opí háa natunda'in í' wé'ge'i hääwí nää ná'i thaa eeje Jôesi Táđá í'o'í'?”

Jôesi-ádi híwó'gí ó'an wa'di úkodidibo'

⁵⁷ “Hedí háadan unbo wí'úvípi'ánshaa'ohpí únhanginnáanídí wé'i wí hääwí híwó'di namuu'in úví'amídí? ⁵⁸ Heyägú wí to'wídí háawên wovâychânundedi hedá wovâytyunjó'diwehondá, wa' ímándibo' i-ádi úvíkodi'amí hedáho í'di wovâyma'p'äädi-ídi hedá í' tsondiví páadépiye wíwovâyhúuwípi. Eepiye wovâyho'dáho mađi í' tsondidáho í' pan áyí'diví mangá wovâyjoe'amí hedá í'dáho wovâypanhúuwí. ⁵⁹ Wâyty'äämi, gin únpoedáho há'to wovâyma'p'äädi-í háyú íphaamuu t'ähki úvíwá'áa píhay” gin Jesus-di ovâyty'an.

13

Jesus-di in t'owa ovâyty'an inbí t'aywó'di dâyjoe'anpídá dichuu-í

¹ Ihayhäábá wên t'owa iwe diji'indá Jesus-á óetu'an háa wên Galilee nangewin dínpoé'in. Ditú í' méesate hayí ee Pilate-di ná'in Galilee-'in ovâyhanú wa' dâyanímáahanúndedibo Jôesi Táđá óemáanídí. ² Jesus-di ovâytsika'yan, “Hedí hân í'ánde'? Ti há'in Galilee-'in ha'wâa dínpoedíbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wé'gen Galilee-winbí'wedí? ³ Joe, há'to'. Wâytyumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bínjoe'anpídá íchuu-í. ⁴ Hedí in tã'di kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhanú'in í' tewhá tú'wändi dínkanuđi, hândá inbí'gedí í'ánde'? Ti indá shánkí híwóhpi díví'o'indá dimuwwân in wé'gen t'owa oe Jerusalem bú' dithaa'inbí'wedí? ⁵ Joe, há'to'. Wâytyumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bínjoe'anpídá íchuu-í.”

Jesus-di wên fig tay i'gedí ovâyhé'e an hääwí ovâyhá'amídí

⁶ Hedáhá' ná'in háhkanğı'in ó'gedí ovâyty'an: “Wên fig tay wí senbí nava iwe únchá, hedí í' sen namáa ihäap'aynuuwä-ídi, hebo hääbo wí'ishaapi. ⁷ Hedího iví nava t'ôe'i itú'an, 'Ót'ôeyan, nää-ádiho poje paayoho o'ää donhäap'aynuuwä-ídi ná'in tay iwe, hewânbo wa'di hääbo wídonshaapi. Náts'a', nawánpidachá.' ⁸ Hebo í' nava t'ôe'í'di óetu'an, 'Naví tsondí',

wíyá wêe paayowän nâasôemääni, hedi ee napúuji' i'ge dónahpaa-i hedá dósá'kw'ôeni. ⁹ Hediho nää wíyá paayo nahäp'aypóedáho', híwó, hebo napaapíáho natsaadee-i. "

Kaykhanwówa thaa Jesus-di wí kwee napháygípóedí ònehkháa'an

¹⁰ Wí kaykhanwówa thaa Jesus-di in t'owa in Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o'. ¹¹ Wí kwee wíyá'dáapi'p'oweahháadi óemáa'i' iwe naji', hedi tá'di kháve (18) paayo óehay'an, hedi nadapháygípóedí wínata'gepoe'opí. ¹² Jesus-di i' kwee óemû'di óetû'an, "Kó'òe, ná'i hay wóemáa'i wínjâa'amí." ¹³ Hedi i' kwee óetâgedi wesebo nata'gepoe, hedi i'di Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemáa.

¹⁴ Hewänbo i' Hudíyoví méesate'ay p'ó'dédi' nat'ayji', kaykhanwówa thaa Jesus-di i' kwee óehkháamâgidi, hediho in t'owa ovâytu'an, "Sí t'òe thaa naná jáadi waa, hedi iwedí wé'i wí thaa wänbo i'ää-i wovâyhekháamâánídi, i' kaykhanwówa thaa-á joe." ¹⁵ Nanbí Sedó Jesus-di ovâytu'an, "Un paa waaginbá úvjánúmáa'in ímuu'in, ti kaykhanwówa thaa nanân wänbo to'wídi wänbo un diwedí unbí wáasi háa búdu wíwínwhisuudepi'an hedânho phékhkaa iwedí napee-i bínp'oemâánídi." ¹⁶ Hedi náwe ná'i kwee Abraham-bí áy iwedí'i'wá namuu'i naji', i-á i' Penísendi Satan-di tá'di kháve (18) paayo óewhi'an waagibá. Ti híwó wínamuupi'an óema'p'äädi-ídi kaykhanwówa thaa nanân wänbo'?" ¹⁷ Hediho t'ähki in óetunsúmáa'in diwóeda'póe, hedá t'ähki in wé'gen t'owa-á dihíhchanpóe, t'ähki háäwí he'endi híwó i'andi.

Jesus-di ovâyhé'e'an mustard ko'ji i'gedi, hedá oewáasee i'gedá Jôesi Tádávi háhkan ni'gedi ovâyhá'amídi

¹⁸ Jesus-di wíyá ovâyhé'e'andi ovâytu'an, "Hân wâytu'amí únhanginnáanídi háawin Jôesi Tádávi háhkan únmuu waa. Hádidan wâythayyamí háä waagi namuu'in? Gá ginnân: ¹⁹ Wí hínchää'i mustard ko'ji wí sen iké'di iví nava iwe ikoe'i waagi'bá namuu. Natsijópúpóedí nasóedá wên tay napaa, hedi in tsidé dívishunwáve i' wa'jáy khóe eeje dáyyáhpá'ídi."

²⁰ Hedá wíyá ovâytu'an, "Hân wâytu'âamí wâythayyamídi háä waagi Jôesi Tádávi háhkan únmuu'in? ²¹ Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyéki khándádi iwóndi' waagi'bá namuu, hedi nasóedi hanwaapídíbo' i' oewáa t'ähki napee."

Jesus-di ovâytu'an in makówáwin phódi híyää saygi'in namuu

²² Jesus oe Jerusalem bú'piye namân, hedi i' bú'ây eeje ówinge eejá namândi t'owa ovâyháhkanhon. ²³ Hedi wí to'wídi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti wí híyäädi t'owada' ovây'aywoeni?" ²⁴ Jesus-di in iwe diji'in ovâytu'an, "In makówáwin phódi híyää saygi'inda' namuu, hediho hânho úvíkhää-i iwe íts'úunídi. Wâytu'âamí, báyéki un ítsüdedá'i, hebo há'to únkoedi-í. ²⁵ Jôesi Tádá i' iwe'i' p'ó'dédi' namuu'i-áho in phódi it'êedi-í, hedi un ho íts'úhpi'indá já'wébo-áho wovâyjoe'amí, hedi bínpópó'odi íts'úuní, 'Nanbí Sedó, ná'in phódi dínhuu hedânho gits'úunídi.' Hewänbo i-á nat'úuní, 'To'wên ímuu'in naa wídnhanginnáhpí.' ²⁶ Hedi undi bintu'âamí, 'U-ádi ívihuuyan, hedi nanbí bú' iwe ú'di dihá'an.' ²⁷ Hewänbo i-á nat'úuní, 'Wâytu'anpi'an, to'wên ímuu'in naa wídnhanginnáhpí. Un yá'dáapi tsiyekannin ímuu'in, navi'wedí bíjáatää.' ²⁸ Hedi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á hedá t'ähki in Jôesi Tádávi tukhe'mindá oe makówa bínpuwákhhâyamáa, hebo undá já'wébo-á wovâyjoe'amí. Ihaydiho it'aydi úvísíhtääkhâyamáadáhá' úvíwá'ts'eekhâyamáa. ²⁹ Iwe t'owa-áho p'inpha'gedá tsánpha'gedá aakonpha'gedá thanpha'gedá

diwé'gepóewí, hedi dínshánkí'eedinân waabá dínpuuwí. ³⁰ Hedi ihaydi wên to'wên nää tí'úugé'in waa dínchaa'indá p'ó'déđí'in dipúuwí, hedi wên to'wên p'ó'déđí'in dimuu gin di'ánde'indáho tí'úugé'indáho dipúuwí."

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-í'indá óejoegi'an

³¹ Ihayhääbá wên Pharisees-á oe Jesus na'ân diwá dipowádí óetu'an, "Shánkí híwó náwedí unmu-í, gá Herod í' p'ó'déđí' namuu'í wóeháyí'in nada'dân." ³² Jesus-di ovâytu'an, "Ja' bintu'an há'i p'óséwhâa, wí háyú thaawân t'owa dovâyhekkháamá've-í, in yä'dâapí'in p'oweahhâa-á dovâykkhepiye'be-í, hedi ihaydânho naa naví t'ôe donboewá-í. ³³ Hewânbo nää ná'í thaa eeye wa'đi oe Jerusalem bú'piye omân. Wí Jôesi Tádáví tukhe'bi óehaydá, nakhây'ä' oe Jerusalem diwedä'mânho ûnpúuwí'in.

³⁴ "Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Tádáví tukhe'min bîndahânúnde', hedá in t'ôepä'aa'in Jôesi Tádádí unbí'piye wovâysannindá bînk'usâyunde'. Háyan'nanho oda' wáyba'aa'amí'in, wí dee iví dee'ây ik'u'aanú'hónde waabá, hewânbo undi wídímâhpí. ³⁵ Hedânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâytu'âamí, há'to wíyá undi dímúuní owáy í' thaa napówá pîhay naví'gedí ítú ihaydi, 'Jôesi Tádádí híwó óe'âamí í' to'wí ònk'ú'í' na'ä-íđí.' "

14

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví tú' ûnteemuu'í' ònhekkháa'an

¹ Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'ó'déđí' Pharisee-ví tewhá eepiye namää ihúuyamíđí, hedi in t'owa dikw'ó'nindi hânho áyíngíđí óemúnde'. ² Wí sen iví nú' na'ân, i-á iví tú' t'âhkí hânho ûnteemuu. ³ Jesus-di in Hudíyoví kuu dáyhá'o'indá in Pharisees-á ovâytsika'yan, "Tí í' tsontundi na'in dímá' wí to'wí kaykhanwówá thaa nanân wânbo áyhekkháamâáníđí háa joe?" ⁴ Hewânbo indá háabo wídítúhpí. Hediho Jesus-di í' sen óetägedí óehhekkháamägi, hedi iwedí óesan. ⁵ Hedáhá' ovâytu'an, "Wená wí un wí e'nú háa wí wáasí ú'ándí' wí p'obú' iwe nake't'ándí, ti wesebo wímânwhakkáyjípí'an tobá kaykhanwówá thaa nanân wânbo'?" ⁶ Hebo háawin wên wânbo wídínhanginnáhpí óetu'amíđí.

Jesus-di ovâytumáa wídívipitaygé-ípi

⁷ Hedi Jesus-di ovâymu' wáy wên ovâyhuutu'annin in shánkí kw'áye'inbí sogee eeye dívíkw'óe'óđí, hediho ná'í tumakhe ovâytu'an: ⁸ "Wí to'wídí wí khóhtsaa shánkí'eedípiye wovâytu'andá, in kw'áye'in dimuu'inbí sogee eejá wí'úvíkw'óenípí. Mađi wáy to'wên unbí shánkí kw'áye'in dimuu'in wá' ovâyhuutu'an, ⁹ hediho í' to'wí in wé'gendádí undádí un t'âhkí ihúutu'andí'di wovâytu'âamí, 'Un bíhadi, ná'in wé'gen senä' náwe dívíkw'óení,' hedi iwóeda'póedí úvíkw'óení wáy in shánkí áagé'in dívíkw'óe'ó eeye. ¹⁰ Hewânbo wovâyhuutu'andá gin úví'amí: In shánkí he'ennin dimuupí'inbí sogee eeye úvíuní, 'Hä'indá hín kw'áye'innânkun dimuu.' ¹¹ To'wên t'âhkí he'ennin dívípipa'indáho hí'innin ovâypa'í, hedá to'wên hí'innin dívípipa'indáho he'ennindá ovâypa'í."

¹² Hedáhá' Jesus-di ná'í sen í' óehúutu'andí' óetu'an, "Wên shánkí'eedí mänpaadí tobá hääđi nanân wânbo', wímânhuutu'âamípí uví k'ema'indá', háa uví pá'dây'indá tí'úuwíndá indá', háa uví maatu'indá', háa uví ówínn dimuupí'inbí sogee eeye úvíä'in kodít'owa dimuu'indá'. Indáho

wóewáyhúutuʔâamí, hedi gindidiho wóewáʔaa-í. ¹³ Hewänbo wên shánkíʔeedi mänpaadá ovâyhúutuʔâamí in sehkanäwó diwówájiʔindá, in dikhóhaymuuʔindá, in ditsiʔdeeʔipiʔindá, hedá ditsiʔaamuuʔindá. ¹⁴ Gin biʔandáho báyéki unhíhchaaní. Indá háʔto dínkoedí-í wóewáwáʔaa-ídi, hewänbo owáy in t'owa inbí wówátsi taʔge dâyhonnin diwáywówápóe ihaydi Jóesi Táadáho wóewáwáʔaa-í.”

Jesus-di wên shánkíʔeedi iʔgedi ovâytumáadi háäwí ovâyháʔan

¹⁵ Wí toʔwí iʔ máäsa náʔandiʔ náʔi nat'oeđi Jesus óetuʔan, “In toʔwên oe makówa dikwoníʔin híhchan dâymáʔve-í. Indá wí shánkíʔeedi nanáʔ diwe dikwʔôn waabá dínpuuwi.” ¹⁶ Hebo Jesus-di óetuʔan, “Wí sen wí hayʔi shánkíʔeedi ipaa hedi báyéki t'owa ovâyhúutuʔan. ¹⁷ Nahäwíkhâymuu ihaydi iví t'oeʔiʔ ituʔan, ‘In t'owa ovâytuʔâamí, Bíkäʔve, háäwí t'ähki nakhâymuu.’ ¹⁸ Hedi t'ähkidíbo wíʔnbo díʔowójeđaʔpóe. Wí wêe natú, ‘Naa wí nava dontsʔankumä hediho omän donmúunídi. Náatuʔâamí dínʔowójeđ-ídi iʔ shánkíʔeedipiye wíđínpuhkodipídi.’ ¹⁹ Wíyá wêe-á natú, ‘Pʔanú puʔwaʔin wéyu dontsʔankumä hedi omän dovâyjáyye-ídi, hediho náatuʔâamí dínʔowójeđ-í iʔ shánkíʔeedipiye wíđínpuhkodipídi.’ ²⁰ Hedá wíyá wêe-á natú, ‘Naa dáytsʔankhóʔyáʔ, hediho wíđínkodipí omú-ídi.’ ²¹ Iʔ t'oeʔi nawáymäadi iví p'óʔdeđiʔ ituʔan háa ditúʔin, hedi iʔ p'óʔdeđiʔ natʔayjaapóedí iʔ t'oeʔiʔ óetuʔan, ‘Ówänäkiʔ iʔ búʔwi p'óge eee iʔ p'óeʔay eejá ópûn, in sehkanäwó diwówájiʔindá in dikhóhaymuuʔindá ditsiʔaamuuʔindá hedá in ditsiʔdeeʔipiʔindá ovâyamáʔi.’ ²² Hediho iʔ t'oeʔi namäa, hedi nawáyʔäadi óetuʔan, ‘Naví tsondiʔ, háa untú waa naa dáyʔan, hewänbo waʔ wáy-á t'owagiʔ najäaná.’ ²³ Hediho iví t'oeʔiʔ ituʔan, ‘Ópûn oe p'óge heʔendi-á híʔindi-á oe búʔjáʔwé eee, hedi kayʔindi in t'owa ovâytuʔâamí naví tewhá eepiye diʔä-í hedänho dit'owabáʔayaynídi. ²⁴ Wítumäa, in páadédi ovâyhúutuʔannin diwedi tóebo naví shánkíʔeedi koegiʔ háʔto ikʔoʔi.’ ”

Jesus-di ovâytuʔan nabâapuʔwan taʔgendi iví khägeʔnin dipúuwídi

²⁵ Hedi Jesus iwedi namäadi wáy-á báyéki t'owadi óeyuhoʔ, hedi ibeedi ovâytuʔan, ²⁶ “Wí toʔwí navíʔpiye náʔäädáho naví khägeʔdi dînmúunídi, hewänbo naaho shánkí wídisígipídi iví táda-á jíyá-á inbíʔwedi, háa iví kwee-á áyyä-á páʔdâyʔindá tíʔúuwíndá inbíʔwedi, hedá iví wówátsiviʔwedi wänbo-á, háʔto taʔgendi naví khägeʔdi napúuwí. ²⁷ Wí toʔwí iví phéʔwin ihonpídi hedá naa díyuhonpídi, háʔto naví khägeʔdi napúuwí. *

²⁸ “Wí toʔwí wí tewhá hayʔi ikʔúuwíʔin nadaʔdá, háyú cháʔ ûntáyʔin páadé imaapaʔi hedänho ûnhanginnáanídi háa ihay cháʔ imáaʔin iboewá-ídi háa joe. ²⁹ Hedi páadé imaapaapídi madi iví tepúdaʔmân iboewá-í, hedi iʔ tewhá-á háʔto ûnkoedí-í iboewá-ídi, hedi in toʔwên gin ûnpoeʔodí dâymûʔindáho ônpʔáhkáʔve-í, ³⁰ hedi ditúuní, ‘Näʔi sendá wí tewhá itsʔanpáadékúyaʔ, hewänbo háʔto iboewá-í.’ ³¹ Hedá wí nangewi p'óʔdeđiʔ-á wétä maapaasôn (20,000) sundado ûnkwʔóʔdi wíyá nangewi p'óʔdeđiʔ óeyäa-ídi namäädá, hedi náʔi-á tã maapaasônɔʔbá (10,000) ûnkwʔó, waʔdi dívíyáʔpídiʔbo iʔ tã maapaasônɔʔ ûnkwʔóʔdi-áho páadé iʔánshaaʔamí hedi ipitsikaʔyâamí háa natʔanpuuwiʔin háa joe. ³² Hedi natʔanpuuwiʔipídaʔhoʔ waʔ in wéʔgen kayiʔ deedi diʔädiʔbo iví t'òekhuwaʔin isaaní iʔ wêe p'óʔdeđiʔ óetsikaʔyamídi háa dânʔamíʔin

* **14:27** Näʔin natundaʔ, dikhâymuuní dáyʔôephaadé-ídi, Jesus in phéʔwin deedi itʔôephade waagibá.

hedânho dânyâa-ípídí. ³³ Hediho un wá? hanbá híwó úví?ánshaa?ámí. Unbí hääwí ijoeanda?pídáho há?to navi khäge?nin ípúuwí.”

Jesus natú iví khäge?nindá aayäa waaginbá dimuu

³⁴ “Aayäa-á híwó?di namuu, hewänbo na?áhhándáho há?to wíyá áhsää?i napúuwí. ³⁵ Nã?i aayäa na?áhhándá wínachä?muupí. Híwó wínamuupí óewóenídí nandádí háa nasátábóedí?ándí-ádí wänbo?, i-á dáywänpich?áade?. T?ähkí navi hí? dit?oe?in dínkhây?ä? híwó dînt?óeyaaní?in” gin Jesus-di ovâyty?an.

15

Jesus-di wí k'úwá napedeeji?iví?gedí ovâyty?an

¹ Báyéki tax phahsannindádí hedá wé?gen t'owa t'óeyanpí?in gin ovâytyumáa?indádí di?äa?ä Jesus-ví hí? ónt?óeyaanídí. ² In Pharisees-ádí hedá in Hudíyoví khuu dáyhá?o?indádí háa napoe?o?in wí?ovâyhi?anpí, hediho ditú, “Nã?i sendá hä?in t'aywóhkannin ovâysígí?o hedá indádá ihújuo?.”

³ Hediho Jesus-di in Pharisees nã?i háhkangí? hí? ovâyty?an: ⁴ “Wí sen tágintä (100) k'úwá ipamáadi, wí wêe ünpeedeedi hân í?ámí? Gá in whägintä?di whänu (99) ee p'óhtsaa búge diji?in ovâyjoe?ankídí namú-ípí?an í? wêe napedee?i? óenuuwä-ídí ishää píhay. ⁵ Hedi ishää ihaydi hânho nahíhchanpóedí iví k'uúwoe eedi ik'úuwí, ⁶ hedi iví?piye iho?di t'ähkí iví k'ema?indá iví ówínä?indá iví k'aygipiye itúhkánnamí, hedi ovâyty?ámí, 'Naa-ádí úvíhíhchannamí, gá nää-á navi k'úwá dínpedee?i donshaadân.’ ” ⁷ Hedáhá? Jesus natú, “Naadi wáytyumáa, oe makówá wá? ginbá namuu. Oe makówá dívíhíhchando wêe wänbo t'aywóhkandi namuu?i? iví t'aywó?di ijoe?an dihaydi, hewänbo whägintä?di whänu (99) t'owa di?ände?in inbí wówátsi ta?ge dáyhonninbí?gedá oe makówá wídívíhíhchandopí.”

Wí kwee wí chä? wáy iho?iví?gedí Jesus-di ovâyty?an

⁸ “Hedi wí kwee tä ihay kwäku ts'ä?i chä? ünjidi wêe wáy iho?di, iko?amípí?an, hedá iví tewhá ee t'ämäpiye i'aa?ámí í? chä? inuuwä-ídí ishää píhay. ⁹ Hedi ishää ihaydi iví k'ema?indádí hedá iví ówínä?indádí iví k'aygipiye itúhkánnamí hedi ovâyty?ámí, 'Naa-ádí úvíhíhchannamí, nää-á navi kwäku ts'ä?i donwáyho?i donshaa.’ ” ¹⁰ Hedáhá? Jesus natú, “Naadi wáytyumáa, hanbá oe makówá napoe?o. Wêe wänbo t'aywóhkandi? iví t'aywó?di ijoe?andá Jöesi Tádávi makówáwin t'óepä?äq?in dívíhíhchando?.”

Jesus-di wí e'nú napedeeji?iví?gedí ovâyty?an

¹¹ Ihaydáhá? Jesus-di ovâyty?an, “Wí sen wíje e'nún ún?än. ¹² Í? tí?úuge?i? e'nú iví tádá itú?an, 'Táa, nää naa dímäá uví hääwí iwedi í? dín?ä?i?.' Hediho í? tádá í? hääwí únkw'ó?di? iví wíje e'nún ovänwíje. ¹³ Wíyá háyú thaa naphade ihaydi nã?i tí?úuge?i? e'nú iví hääwí ikú?ch'áakídí iví tádávi k'aygídi napee í? chä? wóegé, hedi wí nange kayí? naná? diwepiye namää, hedi háa nawänpida? waagi iví wówátsi ihondi iví chä? t'ähkí iwänpíhánú. ¹⁴ Iví chä? t'ähkí ihánú ihayhääbá í? nange iwáygá hânho dihaapóe, hediho hääwídi iví wówátsi í?ámí?in wí?únkw'óhpí. ¹⁵ Hediho it'óenuuwä-ídí namää, hedi wí sendí óet?óemägídi ówáy iví nava iwáygépiye óesan iví pehtsude ovâyhúujúenídí. ¹⁶ Hânho nada? í? hääwí pehtsude dáyko?i? wänbo ik'o?i?in nashú?múunídí, khúnkhowa hääwí namuu wänbo?, hebo to?wídí wänbo koegí? wänbo wí?óemägípi. ¹⁷ Hedáhá? wí thaa iví hangintan iwáyké?di

gin i'ánshaa'an: Navi tádávi t'òe'in wänbo häyü dívishivi wówátsi i'amí'in wí'ü'amí'in koegí' dínkw'ó, hedá shánki wänbo-á dínkw'ó, hedí nääwá naa-á ohähchuwamää'ädá o'än. ¹⁸ Navi tádávi'piye omú-i hedí dótu'ä'amí, Táa, naa dáy't'aywó'nán i' makówá na'ändivi'piye, hedá uvi'piyá. ¹⁹ Naa ihay híwó'di wó'muupí uvi ay gin wiyá dítu'ä'amídí, hewänbo uvi t'òe'i waagibá díma've-i.'

²⁰ "Hediho ivi tádávi'piye namää, hewänbo wa' kayi'di na'ädibo' ivi tádádi öemü', hedí i' tádá ivi e'núvi'piye nasehkanäpöedí i' e'núvi'piye i'ääh hedí öeba'aa'andá öesígip'ohtsää. ²¹ Hedi i' e'nú ivi tádá itu'an, 'Táa, naa dáy't'aywó'nán i' makówá na'ändivi'piye hedá uvi'piyá. Naa ihay híwó'di wó'muupí uvi ay gin wiyá dítu'ä'amídí.' ²² Hewänbo i' tádá ivi t'òe'in itu'an, 'Biwänäsadi wën sa'wó'nin k'ewé'in to binmä', hedí binto', hedá ivi mankhú eedá binmankhúto'an, hedá ivi ân deedá bin'anto'an. ²³ Hedá i' wáasí'ay äytü'u'o'i binmä' äyháyi'dí, hedí äyshánki'eedipa'i. ²⁴ Nā'i navi e'nú-á nachuu waagibá ün-pöe, hewänbo nää nawáywówápöe. Napedee waagibá, hewänbo nää-á donwáyshaa.' Hediho dáyshánki'eedipaa.

²⁵ "Nā'i t'ähki napuwamän dihaydi i' páadé'i e'nú owáy nava iwáygé naji', hedí iwedi na'ädi owáy tewhá tsowa wáy napowa'ä' ihaydi dáykha'wodá dáypuwhä'ödá hedá dívijádéndedá nat'oe. ²⁶ Hediho wí t'òe'i öetühkännandi öetsika'yan, 'Hännan napoe'o?' ²⁷ I' t'òe'i'di öetu'an, 'Uvi tí'üu-ân iwáyweekán, hediho unbí tádá natsonpöe i' wáasí'ay äytü'u'o'i dáyháyji'in, gá ivi e'nú bahpíbo ünwaypówádán.' ²⁸ I' páadé'i e'nú nā'i nat'oe'di nat'ayjaapöe, hedí owáy tewhá ívepiye wínatsudehíjepí. Ivi tádá ünpeedi öedaa'an nats'üünídi. ²⁹ Hewänbo ivi tádá itu'an, 'Ot'öeyan tádá, naa báyéki paayo hânho ugí' dáy't'öemáa, häädi wänbo t'ähki háa untsonpöe waagi dáy'a'gindo', hewänbo wí k'úwá'ay sí'jaa'i wänbo wídímági'pi navi k'ema'indádi donshánki'eedipa'ídi. ³⁰ Hewänbo nā'i wée e'nú uvi' úmuu'i-á hääwí t'ähki nāamági'i' ipedee'an. Ivi chá'dá t'ähká ihánú a'yün t'aywóhkannin dimuu'indádi i'whó'k'úwídi, hedí nää iweekándá i' wáasí'ay äytü'u'o'i-á i'gí'-á mânhay.' ³¹ I' tádádi öetu'an, 'Navi ay, ü häädi wänbo t'ähki naa-ádi un'än, hedí hääwí naa dínkw'ó'di-á uvi' wá' úmuu. ³² Hewänbo gínkháy'ä' äyshánki'ee'pa'i'in hedá gihíhcháa-i'in. Nā'i uvi tí'üu úmuu'i nachuu waagibá, hewänbo nää-á nawáywówápöe, i-á napedeejiwän, hewänbo nää-á äywayshaa.' "

16

Jesus-di chá' i'gedi ovayhée'an

¹ Jesus-di ivi t'òe'in gin wá' ováytu'an, "Wí kodit'owa sen wí t'òe'i' ün'än, hedí i' sendi hääwí ünkw'ó'di t'ähki i' t'òe'i' öe'äyínjoe'an. Hedí wí to'wídi i' sen öetu'an, 'Hä'i t'òe'i' ú'ändidá uvi hääwí wónwänpipedee'o'.' ² Hediho i' kodit'owa sen ivi t'òe'i' itühkännandi öetu'an, 'Háa bi'o'in naa dínhanginpöe. Náta'nán häyü chá' in t'owavi'wedi nāahógi'in hedá häyü-á nāahánú'indá. Nää iwedi navi hääwí dín'äyínmáa'i wiyá wú'múunípi.' ³ I' t'òe'i-á ginnân i'ánshaa'an: 'Navi tsondidá nää navi t'òe dínjāakankhāymāa. Hānda naa dáy'amí? Naa ihay wó'kaypí nava t'òe dáy'amídí, hedá owōeda' ohāāda'yēnídí. ⁴ Nāā-á dínhanginnā háa dáy'amí'in, hedānho owáy nā'i t'òe dó'o'i dínjāa'an dihaydi hä'in t'owadi inbí k'aygi eeje dísigi'amídí.' ⁵ Hediho wí'in wí'ingín in t'owa ivi tsondi ünphaamuu'in ováytühkännan, hedí i' páadé'i napówá'i' öetsika'yan, 'Häyü-an navi tsondi ünphaamuu?' ⁶ I' sendi öetu'an,

‘Gá tågintä (100) kwääbay olive ka’p’oe-ân.’ I’ t’ôe’i’di ôetu’an, ‘Nää uvi phahsan ta’nin. Ówänäki’, ósoge hedí ná’egó’an p’ánántä (50) kwääbay gin natúunídi.’ ⁷ Wíyá wêe sen napówá’i-á ôetu’an, ‘Heyâa u-á, háyü-á unphaamuu?’ I’ sen natú, ‘Wêe maapaasôn (1,000) múu táhtân.’ I’ t’ôe’i’di i’ sen ôetu’an, ‘Nää uvi phahsan ta’nin. Ná’egó’an khávén tågintä (800) gin natúunídi.’ ⁸ I’ t’ôe’i’v tsondi natú ná’i hójo’i t’ôe’i híwó’i’nin nap’ônbaymuu, gá híwó ipi’áyíngi’andân. Ta’gendi wáytumáa, in to’wên Jôesi Tádá táhtapí’in ívíwo dihâ in wé’gen t’owa in waaginbá dimuu’indádi híwó dívíkanhûuwídi hedânho híwó dívípi’áyíngi’amídi, hebo Jôesi Tádáví ây ûnmuu’indá wáyjédi ihay wídhâhpí.

⁹ “Hediho unho naadi wáytumáa, tobá wáy wên t’owa híwóhpí’di dâychâ’hónde wânbo’, undá únkhây’ä’ t’owa bínkhâ’ge’nandi unbí chä’dibo bínk’emahóeni’in, hedânho owáy i’ chä’ wíyá wínachä’muupí ihaydá, wí whágé nahândepí iwe oe makówa wovâysígíhóeni. ¹⁰ Wí to’wí chääda’ ônjoe’andi híwó i’áyíngikanhondi-á hääwí hehâyü’i wá’ híwó i’áyíngikhâymaa, hedí wí to’wí chääda’ ônjoe’andi isäbo’i-á hääwí shánkí hehâyü’i wá’ isä’mamí. ¹¹ Hediho ná’i chä’ nää oepáa k’aydiwi nawânpimuu’i híwó wíwín’áyíngi’anpídá, há’to i’ hääwí ta’gendi nachä’muu’i’ unbí mange wovâyjoe’amí. ¹² Hedi híwó i’ hääwí wíyá to’wíwí’ únmuu’i bín’áyíngi’anpídá, há’to wovâymaa’ní i’ hääwí wovâyppâkhâymaaawân.

¹³ “Wí t’ôe’i-á wí’únkodipí wíje tsonningí’ híwó it’ôemá’ve-ídi. I’ wêe ôet’ay-i hedá ôejoe’gi’amí, i’ wêe-á ôesígi-i hedá ôe’a’geení. Chä’gí’da’ úvít’ôemáadâho’ wí’únkodipí Jôesi Tádágí’-á wá’ úvít’ôe’amídi.”

Jesus-di wên Pharisee t’owa ovâyhá’an

¹⁴ In Pharisees ná’i hí’ t’áhkí dit’ôe’o, hedí indi Jesus t’ámäge ôetumáa, gá indá dichä’ha’taadân. ¹⁵ Hediho Jesus-di ovâytu’an, “Undá ida’ t’owa dí’âaní’in unbí wówátsi ta’ge bínhonnin, hewânbo Jôesi Tádá-á ûnhanginná háa unbí pí’ná khó’jé bínmaa’in. Wáy wí hääwí in t’owa dí’ânde shánkí híwó’di namuu, inbí ánshaa píháa dínmuudi, hebo Jôesi Tádágí’-á ná’i hääwí-á wí’únchä’muupí.

¹⁶ “John i’ pí’ó’p’oekandi napówa píhay i’ tsonnun Moses ita’nandádi hedá i’ hääwí Jôesi Tádáví tukhe’min dâyta’nandádi únkw’o wovâyhá’amídi. Hewânbo John napówa íwedi i’ híwó’di tun makówa i’gedi t’owa ovây’t’ôe’o’, hedí hânho báyéki t’owa i’piye dívíkhääde’. ¹⁷ Shánkí wínabâapu’wanpí makówa-á ná’i oepáa k’aydá nahâanídi, in shánkí hínchää’in in hí’ay Jôesi Tádáví ta’nin diwe nak’ôe’in nahâaníwí’wedi. ¹⁸ Gá ginnân: Wí sen ív kwee ijoe’andi wíyá kwee-ádi íkhó’yâ’dá it’aywó’do’, hedí wí sen wá’ i’ kwee ôejoe’andi-ádi íkhó’yâ’dá it’aywó’do’.”

Jesus-di wí kodit’owa senbí’gedi wí sehkanäwó nawówáji’i senbí’gedá ovâytu’an

¹⁹ “Wí kodit’owa sen sa’wó i’awende’ aa báyéki nachä’muu’i’di, hedá thamu waagá hânho híwó’dá ihúu’o’. ²⁰⁻²¹ Ív tewháwin phódi wáy wí sen sehkanäwó nawówáji’i nahaape’k’ôe, i-á Lazarus gin nakháwä. Nada’ i’ kwe’gi’tá i’ kodit’owa senbí máasa íwedi najemu’i’di íhawówá’amí’in. Tú’ t’áhkí naphéemuudi in tsédi i’ phée ônhä’t’aade’. ²² Ná’i sen sehkanäwó nawówáji’i-á nachuu hedí in makówáwin t’ôepa’aa’indi makówápiye ôepiye, hedí Abraham-bí hângebá ôesóge. I’ kodit’owa sen wá’ nachuu, hedí

óekhá'k'ú'. ²³ I' kodit'owa sendá oe péyéégé na'ándí it'óephadende', hedí ibéedí kayí' diwe Abraham na'ándí óemú' hedá Lazarus-á wá' Abraham-bí hângebá na'ân. ²⁴ Hedí kaygi natú, 'Tádá Abraham, naví'piye ósehkanäpuwave. Lazarus natú'an imankhúp'ohótógikídí naví'piye na'ää-í, hedí naví hân dînp'oe'amí dîn'oet'êepúuwídí. Naa nää phaa iwe hânho dont'óephadende'.' ²⁵ Hewänbo Abraham-di óetu'an, 'Naví ay, ti wí'ú'ánshaapí'an wa' unwówáji' ihaydí hânho híwó'dí hääwí úkw'ó'nin, hewänbo Lazarus-á híwóhpi'-á ûnk'w'ó. Hewänbo nää-á nâwe híwó iphadende', hedí u-á mânt'óephadende'. ²⁶ Hedá wá' wên he'yin kôndá hää pinudí nak'óe, in to'wên nâwe dikw'ó'nin wíðinkodipídí nânadí hânäpiye diphaadé-ídi, tobá dida' wänbo', hedá wá' wínakodipí hânadí nânäpiye diphaadé-ídi.' ²⁷ I' kodit'owa sen natú, 'Hedá nää kay'indi wída'máa tádá Abraham, Lazarus náasaaní naví tádáví tewhá iwepiye. ²⁸ P'ánú tí'úuwín naa dînk'w'ó, hedí Lazarus-di ovâyü'äämí naa dáy'an waagi wíðíví'amípí, hedânho nâwe naa dont'óephadende' iwebá wíðipóewípídí.' ²⁹ Hewänbo Abraham-di óetu'an, 'Moses ita'nannindádí in Jôesi Tádáví tukhe'min dâyta'nannindádí dînk'w'ó. Haa há'in dâyta'nân waa uví tí'úuwín dînk'hây'ä' dâya'a'ginnamí'in.' ³⁰ I' kodit'owa sen natú, 'Joe, Tádá Abraham, há'to han diví'amí. Hewänbo wí to'wí dichu'kw'ó' diwedí inbí'piye namäädáho', indá dívíwäyüdi inbí t'aywó'dí dâyjoe'amí.' ³¹ Abraham-di óetu'an, 'Moses-ádi in Jôesi Tádáví tukhe'mindádí ovâyü'ôeyanpídá, há'to to'wídí wänbo ovâywäyukannamí, tobá chuwa iwedí nawáywówápóe wänbo'." "

17

Jesus-di t'aywóhkan ni'gedí ovâyhé'e'an

¹ Jesus iví khäge'nin itü'an, "Ta'gendi tobá häädi nanân wänbo hääwídí wänbo-á in t'owa t'aywó' diwe ovâytoe'ó, hewänbo to'wí ná'i t'aywóhkan ovâykeejo'i' t'óephade ûnpuwagí'o. ² Wí to'wí gin ovâykeejo'i-á shánkí híwó ûnpúuwí wí k'uu khää'i' iví k'ây eedí ònwhisógedi määp'oe iwe óechäänú-ídi, wêe wänbo ná'in hí'innin diwedí óet'aywóhá'amíwíwedí. ³ Úví'áyingi'amí haa úví'o waagi. Unbí k'ema it'aywó'nandáho kaygindi bínkhâä'amí wíyá wí'it'aywó'namípídí. Hewänbo iví t'aywó'digí' na'owójéda'póedá bîn'owóejé-í. ⁴ Tobáháa uví'piye tségin wí thaa it'aywó'nân wänbo', tségin na'owójéda'äädi mân'owóejé-í."

Jesus-di wäyü i'gedí ovâyhé'e'an

⁵ Jesus-ví t'òekhuwa'indi óetu'an, "Díkhäge'nân hedânho wíyá shánkí uví'piye íviwäyü-ídi." ⁶ Jesus-di ovâyü'an, "Unbí wäyü-á wí hânho hínchää'i tân'ayví hay'ída' ûnmúuní wänbo', únkoedí-í ná'in tay hay'in nâwe nachá'nin bîntü'amídí, 'Púu iwedí ópúwhahke'di oe p'oe'kwíngé ókhähto', hedí haa ítü waa'gi i'amí."

Háa wí pant'ôe'i' ûnk'hây'ä' waa i'amí'in

⁷ "Wí to'wí wí pant'ôe'i' ûn'ándí iwääädedí haa ònk'úwá'âyînmáadi, nava iwedí iweets'údedí, ti óetu'amí, 'Ósogedí wese óhúuyan' gin? Hedân joe. ⁸ Ha'wáa óetu'amíwíwedí ginnân óetu'äämí: 'Dínhúuk'hây'an, hedá uví aa ó'egó'andá dí'áyingi'an naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúuyamí ü'." ⁹ Hedí i' pant'ôe'i' haa óejôn waa i'an dihaydi, ti óekú'daa'o'? Hedân joe, i-á pandá' namuu. ¹⁰ Ungí' wá' hanwaagibá namuu. I' hääwí wovâyjóni

bĩnbowa ihaydá ítũunĩ, ‘Wídíkú’daa’ãamípĩ. Hãa gínkhây’ã’ waagida’mãn ivĩtsiye’an.’ ”

Jesus-di tã ihay senã’ diphéetaymuu’in inbĩ phée dínmuu’i ovâyjã’an

¹¹ Jesus oe Jerusalem-piye namãn, hedĩ Samaria-ádi Galilee-ádi inbĩ nantaa kíngé namãn. ¹² Wí bú’ tsowa napowamãn dihaydĩ tã senã’ diphéetaymuu’indi óemũ, hedĩ ivĩ’wedĩ kayĩ’ diwebo dívíwóyĩ’, ¹³ hedĩ Jesus kaygi óetu’an, “Jesus, hãhkandi’, na’inbĩ’piye ósehkanãpuwawe.” ¹⁴ Jesus-di ovâymu’đĩ ovâytu’an, “Ja’ bípũn i’ méesate ipiye in owha’đĩ wovâymuunĩđĩ iwówa’in.” Hedĩho iwedĩ dimãã, hedĩ wa’ p’óegé dimãndibo diwówa. ¹⁵ Hedĩ in senã’ diwówa’in diwedĩ wêe iwáybun Jesus óekú’daa’amĩđĩ nawówađĩ, hedĩ kaygi ihĩ’mãadi Jõesi Táda-á kw’áayébo’ óemãa. ¹⁶ Jesus-vĩ ãn nú’ idége’disógedĩ ip’ó’ť’ããđĩ óekú’daa’an. Nã’i sendá Samaria-wi namuu. ¹⁷ Jesus-di óetsika’yan, “Tĩ tã ihay wĩ’iwówapĩ’an? Wáyho in wé’gen whãnu? ¹⁸ Nã’i pĩ’wĩ nangewi senda’mãn ibun Jõesi Táda óekú’daa’amĩđĩ.” ¹⁹ Hedáhã’ i’ sen óetu’an, “Ówĩnúđĩ ópũn, uvĩ wáyũ úmuuđĩho unwówa.”

Jesus ivĩ khãge’nin itũ’an nawáy’ã’ĩ’gedĩ

²⁰ Wẽn Pharisees-di Jesus óetsika’yan, “Hããđan Jõesi Táadi t’owa ovâytonkhâymaa?” Jesus-di ovâytu’an, “T’ hããwĩ bĩnmũnde’ĩ’đida’ há’to únhanginpuuwi Jõesi Tádađĩ t’owa ovaytsonmãa’in. ²¹ Hedĩ to’wĩ wãnbo wĩ’ũnkhây’ãhpĩ natũunĩ’in oweda’ hãa wiyá wáygedã’ Jõesi Tádađĩ t’owa ovâytonmãa’in, gá unbĩ jãa iwebo t’owa ovâytonmãađan.”

²² Ihaydáhá’ ivĩ khãge’nin itũ’an, “Owáy wĩ thaa na’nã’ dihaydĩ un hãnho ida’ĩ’dimũunĩ’in naa, t’ãhki t’owagi’ o’aypuyã’i wĩ hây tãhki wãnbo otsonjĩđĩ, hewãnbo ihaydĩ há’to únkoedĩ-ĩ. ²³ T’owadi navi’gedĩ wovâytu’amĩ, ‘Hãwe hĩn najĩ’,’ hãa ‘Nãwe hĩn najĩ’.’ Hewãnbo indáđĩ wĩ’ĩmũ-ĩpĩ. ²⁴ Owáy navi thaa owáy’ãã-ĩđĩ dĩnpówa ihaydĩ, tsígówãnú hãã makówa nãwedã onãhay namuwãpoe’o waagibã naa opóewĩ. ²⁵ Hewãnbo owáyppówápĩđibo páadé báyéki dont’óephadekhâymaa, hedã in t’owa nãã diwówãjĩ’indã dįoegikhâymaa.

²⁶ “Hedĩ naa t’ãhki t’owagi’ o’aypuyã’i’ omuu’i’ owáy’ãã ihaydibã t’owa dívĩ’ãamĩ hãa hãn’o’ãmĩ, ‘Hãwe hĩn najĩ’,’ hãa ‘Nãwe hĩn najĩ’.’ Hewãnboe in t’owa dívĩ’o waagibã Noah nawówãjĩ’ ihaydĩ. ²⁷ I’ thaa Noah i’ kophé hay’i ipaa-ĩđĩ ikhây’an diwedĩ i’ wêe thaa ibowadi itógi pĩhay, in t’owa hũukandáđĩ suwã-ádi dívĩwãnpĩ’o hedã dívĩkhó’yãnde’. Ihayhããbã i’ kwã’p’oe napówáđĩ t’ãhki in wé’gen t’owa ovâypp’ot’ahãnú. ²⁸ Hedĩ hanwaagibã napóe Lot nawówãjĩ’ ihaydĩ. T’owa dívĩwãnpihũujo’, dãysuwãnde’, dãyhããwĩkumãnde’ hedã dãyhããwĩkũ’ch’áade’, dãyko’, hedã dãytewhãkw’óe’ó. ²⁹ Hewãnbo i’ thaa Lot i’ bú’ Sodom diwedĩ napee ihaydá wĩ phaa makówáđĩ najemu, hedã k’uu nakoje’đi-á wá’ kwan waagibã najemu, hedĩ t’ãhki t’owa ovâyhãnú. ³⁰ Ha’wãagibã dívĩkanhũuwi owáy i’ thaa naa t’ãhki t’owagi’ o’aypuyã’i’ omuu’i’ owáykeepóe ihaydĩ.

³¹ “Thay thaa-á wĩ to’wĩ wha’k’aydĩ najĩđĩ nawãndi wĩ’ũnkhây’ãhpĩ ivĩ tewhá ee nats’ũunĩ’in ivĩ hããwĩ ee únkwo’ó’đĩ’ ihóeníđĩ. Hedĩ wĩ to’wĩ nava iwe najĩ’-á wĩ’ũnkhây’ãhpĩ ivĩ tewhá iwepiye ibuunĩđĩ. ³² Wĩ’ũn’óede-ĩpĩ hãa Lot-vĩ kwee únpóe’in Sodom bú’piye iwáybuunĩđĩ ibée ihaydĩ. ³³ Wĩ to’wĩ ivĩ wówãtsi i’gĩ’đã’ nada’đĩ, ivĩ wówãtsibã iwãnpipedee’amĩ. Hewãnbo wĩ to’wĩ ivĩ wówãtsi in wé’gengi’ imãgi’-á ivĩ wówãtsibã i’aywonde’. ³⁴ Wáytu’amĩ, owáy i’ thaa naa owáy’ãã-ĩđĩ napówa ihaydá wĩje senã’ wĩ íve dajó’k’óe’in

diwedí Jôesi Tádádí wêe óekekghâymáa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa. ³⁵ Wije kwiya' dān'o't'a'in diwedí wêe óekekghâymáa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa. ³⁶ Wije senā'dā nava iwā daji'in diwedí wêe óekekghâymáa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa" gin Jesus-di ovāyṭu'an.

³⁷ Iví khāge'nindi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, wáygan nā'i napuwagi'o?" Jesus-di ovāyṭu'an, "Wáyge i' pení nak'óe iwānho in oekawā díwíwé'gekhâymáa."

18

Jesus-di jūusu i'gedi ovāyhá'o

¹ Jesus-di wên háhkang'i'in ó'gedí ovayṭu'an ovāyhá'amídí dínkhây'ā' hāādí wānbo t'āhki díwíjūusu'āamí'in hedí wídíwíjūusuwóy'i'nípí. ² Ginnān ovāyṭu'an: "Wí sen tson diwe na'āndí' wí bú' iwe nathaa, hewānbo Jôesi Tádá wí'óe'a'ginmāhpí, in t'owa wānbo-á wí'ovāy'a'ginpí. ³ Iwáy bú' iwáygebá wí kwee iví sen ūnchuu'i nathaa, hedí ihayḍa' nā'i tsondiví'piye nakhāge'da'māā'ādi óetu'o', 'Dikhāge'nan hedānho i' to'wí naa díhāā'wíkwēede'i wídí'taanípídí.' ⁴⁻⁵ Thamuwāagi i' tsondiví'wēpiye nakhāge'da'māā'ā, hewānbo wí'ōnt'ōeyandepí. T'ōediwān i' sen natú, 'Tobāhāa Jôesi Tádá dó'a'ginmāhpí wānbo', hedá t'owa wá' dovāy'a'ginpí wānbo', nā'i kwee dókhāge'namí, gá dókhāge'nanpídá ihayḍa' na'āā'ādi naa báyéki díkayhāanú-íḍān.' "

⁶ Ihaydi Jesus-di ovāyṭu'an, "Ít'oe háa nā'i híwóhpi' tsondi natú'in. Tobá híwóhpi' namuu wānbo i' kwee óekhāge'nan. ⁷ Hewānbo Jôesi Tádá shánkí wānbo in to'wēn ūnde'muu'in ovāykhāge'namípí'an, khuu-á thaa-á pín ta'gedí iví'piye díwíjūusu'odi. Ti thaa t'āhki i'di ovāytsíkhakannamí? Joe, há'to'. ⁸ Naadi wāyṭumáa, i'dá wesebo ovāykhāge'namí. Hewānbo owáy naa t'āhki t'owagi' o'aypuyā'i omuu'i nāā oepāa k'ayḍipiye owáy'āā ihayḍá, ti t'owa dovāyshaa-i wa' naví'piye díwíwāyunde'in?"

Jesus-di wí Pharisee-ví'gedi hedá wí tax phahsandiví'gedá ovāyṭu'an

⁹ Wên t'owa dí'ānde' inbí wówátsi ta'ge dāyhonnin hedího wé'gen t'owaví shánkí híwó'nin dimuu. Hedího Jesus-di nā'in háhkang'i'in ó'gedí ovāyṭu'an: ¹⁰ "Wije senā' i' méesate hay'i ee dats'ú dānjūusu'amídí, wí wēe sen Pharisee namuu, hedá i' wêe-á tax phahsandi-á. ¹¹ I' Pharisee wí'bo nawindi ginnān ijūusu'an: 'Jôesi Táa, naadi wíkú'daa'o' naa t'aywóhkandi' wó'muupídí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihojó, hedá sānmindá dimuu, inbí wówátsi-á ta'ge'indá wídínmuupí, hedá pí'wēnbí kwiya'dádá díwíwhohkwomáa. Hedá wíkú'daa'o wá' hā'i tax phahsandi' owe nawindi waagi'ba wānbo wó'muupí'in. ¹² Jáadi waa wáygin dāyhāāḍā'o', hedá t'āhki tā hāāwí dont'an díwedá wêe-á wimā'?' ¹³ Hewānbo i' tax phahsandi-á hāy kayi' diwe wí'bo nawindi nawōeda' makówāpiye ibée-íḍí. Ipíhkhúmāhpúude nataachanpóedí it'aywó'nandi, hedí natú, 'Jôesi Táa, naví'piye óeshkanāpuwawe. Naa wí t'aywóhkandi'da'mān omuu.' ¹⁴ Hedí wí'gín dānwēehó'. Naadi wāyṭu'amí, Jôesi Tádádí nā'i tax phahsandiví t'aywó'di ōn'owójé, i' Pharisee-ví'-á joe. To'wēn t'āhki he'ennin díwípí'indáho hí'innindá'ba ovāy'pā'í, hedá to'wēn hí'innin díwípí'indáho he'ennindá ovāy'pā'í."

Jesus-di in áyāā ovāysíghógi

15 Wên t'owa inbí hí'ínnin áyyäá Jesus-ví'we dâykán i'di ovâyttägé-ídi. Iví khäge'nindi gin dâymû'di in t'owa-á ovâyte'yandi ovâytu'an ha'wâa wídiví'amípí. 16 Hebo Jesus-di in tádá'in jiyá'in ovâytu'an inbí áyyäá iví nú'piye dâymá'í, hedi iví khäge'nin itü'an, "In áyyäá naví'piye binkä'äämäa, wíwínkhäa'amípí. To'wên nã'in áyyäá waaginbá dimuu'indá Jôesi Tádávi'in únmuu. 17 Ta'gendi wâytumáa, to'wí Jôesi Tádávi' wínapúuwípí wí hínchäa'í' ay waagibá iwâyupídi."

Wí sen kodit'owa namuu'i Jesus-ví'piye na'ää

18 Wí kw'áyewi sen namuu'i'di Jesus óetsika'yan, "Híwó'di háhkandi', hân dáy'amí hedânho in wówátsi nahándepí'in donkáyjídí?" 19 Jesus-di óetsika'yan, "Ti úhanginná háa untü'nin naa híwó'di gin dítü'odí? Jôesidä'mân híwó'di namuu, wíyá to'wí-á jae. 20 Jôesi Tádávi tsontun ho mântaa. I-á natü wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendádí wí'úvíwhohkwomá've-ípi, wíwínt'owat'aháanú-ípi, wí'úvisä'mamípí, t'owavi'gedi wí'úvíhójo'amípí, unbí tádá-á jiyá-á bín'a'ginmá've-í." 21 I' sendi Jesus óetu'an, "Nã'i tsontun t'ähki dó'a'gin enúkáy omuudibo'." 22 Jesus nã'in nat'oe ihaydá i' sen óetu'an, "Wa'di wây-á háawên bí'amí'in útáy. Hâyú úkw'ó'di t'ähki mänkü'ch'áani, hedi i' chä' mánhógi'í' in t'owa sehkanáwó diwówáji'in ovâymäân, hedânho kodit'owa unmuuní oe makówa. Hedi náaku'ch'áadä ovâymägidá naa-ádí óká've." 23 Nã'in nat'oe ihaydi i' sen iví pí'nä khó'jé báyéki nataachanpóe, gá báyéki hääwí únkwl'ondân, hedi wínakuchada'pí. 24 Jesus-di i' sen háa nachaa waagi óemúndedi natü, "Báyéki káy'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i háa Jôesi Tádá natü waa i'amídí hedânho ón'aywoenídí. 25 Nabäapu'wan wí kamäyo wên agúusa tsípho i'ge nats'úunídí, hewânbo shánki nabäapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i háa Jôesi Tádá natü waa i'amídí hedânho ón'aywoenídí." 26 In to'wên nã'i hí' dít'oe'indá ditsikapóe, "Gin namuudá to-an únkodí ún'aywondee-ídi?" 27 Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Háa t'owa dínkodípí'indá Jôesi Tádá-áho únkodí."

28 Peter-di Jesus óetu'an, "Na'indá hääwí t'ähki gínkw'ó'di' áyjo'e'an u-ádí gimú-ídi." 29 Jesus-di ovâytu'an, "Naadi ta'gendi wâytumáa, háa Jôesi Tádá natü waa ón'a'ginnamídí wí to'wí iví tewhá ijoe'andi, háa iví kwee, háa iví tí'úuwíndá pá'dây'indá, iví jiyá-á tádá-á, háa iví áy-á ijoe'andá, 30 i-á ta'gendi báyéki shánki ma'kw'anuki ihóení wa' nãä oepáa k'aydi nají' ihaydi, hedá iví wówátsi nãä oepáa k'aydi únbo'wan di'an, "Na'indá hääwí t'ähaydá in wówátsi nahándepí'indá ima've-í."

Powingí' Jesus iví khäge'nin itü'an nachuwagi'o'in

31 Jesus iví tä'di wíje khäge'nin wéhanäpiye iho', hedi ovâytu'an, "Bít'óeyan, nãä-á Jerusalem-piye gimân, hedi eewá naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'í' omuu'í dínpuuwí háa in Jôesi Tádávi tukhe'mín naví'gedi dáyta'nan waa. 32 T'owadi in Hudíyo dimuupí'inbí mange díkáani, hedá indá dínpu'áhkaakhâymaa, hedá díjänäkiikhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. 33 Púwhí'dí díwhädíkhâymaa, hedá díkke'khâymaa. Hewânbo iwedí i' powage'í thaa iwe owâywówápúuwí." 34 Hewânbo Jesus-ví khäge'nin nã'i natü'í hääbo wídika'pówápí. Háa ovâytu'andi-á wídínthaypópéí, hediho hääwí i'gedi ihí'máa'in wídika'pówápí.

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' iví keetan óemägi

³⁵ Jericho bú' tsowa Jesus napowamän dihayhää, wí sen tsí't'aa'i namuu'i' owáy p'òe hángé wáy nahääda'an. ³⁶ I' sen in báyéki t'owa diphademännin nat'oe, hedi natsikapóe, "Hän napoe'o?" ³⁷ Indí óetu'an, "Jesus Nazareth-wi-än na'ä?" ³⁸ Hedi i' sen ituwínú, "Jesus, u David-ví äy iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwave." ³⁹ In ton Jesus-ví páádé dimännindá i' sen óet'e'yandi óetu'an, "Händá'dibo'." Hewänbo i' sendá shánkí kaygá ituwínú, "U David-ví äy iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwave." ⁴⁰ Jesus iwóyí', hedi ovâytu'an i' sen iví'piye óemá'i'in, hedi Jesus-ví'we napówá ihaydi Jesus-di óetsika'yan, ⁴¹ "Hännan wín'amí'innan unda'?" I' sendi óetu'an, "Nanbí Sedó, naa oda' dínkeepúuwí'in." ⁴² Jesus-di óetu'an, "Uví keetan mänke'. Uví wâyü úmuudân unwówa." ⁴³ Wesebo i' sen ünkeepóe, hedi Jesus-ádi namändi Jòesi Táda kw'áayébo' óemáa. Hedi t'ähkí in t'owa dâymû'in ditú' Jòesi Táda-á hay'i namuu'in.

19

Jesus oe Zaccheus-ví'piye na'ádâamää

¹ Jesus oe Jericho bú'piye namää, hedi i'ge naphademän dihaydi ² wí sen Zaccheus gin nakháwä'i' iwáyge na'än. I-á in tax phahsanninbí p'ó'dédí'-än namuu, hedá kodit'owa-á namuu. ³ Zaccheus-á ikhääde' Jesus óemúunídí ünhanginpúuwídí to'wí namuu'in, hewänbo hínchää'idá' Zaccheus namuu hedá báyéki dit'owaji', hediho wí'únkeet'óepí. ⁴ Hediho in t'owaví páádé i'äädí wên sycamore tay ee náchá'nin kw'áye ituye, hedânho Jesus naphademändi óemúunídí. ⁵ Jesus in tay iwe napówádí kw'áye ibéedí Zaccheus óetu'an, "Zaccheus, ówänákidi ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dáywóyí'khâymaa." ⁶ Zaccheus tay kw'áyedí iwänawáve, hedi híchchangidi Jesus iví k'aygi piye óeho'. ⁷ In t'owa ná'in dâymû' ihaydá t'aydi ditú', "Nä'i sendá wí t'aywóhkandiví tewhá iwepiye na'ádâamää." ⁸ Hewänbo Zaccheus iwínúdí Nanbí Sedó Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, i' hääwí naa dínku'ó' diwedí píngé hay dówijekháymaadáhá' in sehkanáwó diwówáji'in t'owa dovâypákhâymaa, hedi wí to'wí dósá'mandi-á jónän ma'kw'anukí dópákhâymaa." ⁹ Jesus natú, "Nää thaa nää k'aygiwí' ón'aywon. Nä'i sendá wá' Abraham-bí äy iwedi'i'ba namuu. ¹⁰ Naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i' o'ää in dipedeji'in dovâynuuwä-ídi hedá dovây'aywoenídí."

Jesus-di ovâytu'an dínkhây'ä' i' hääwí ovâymägi'i'di híwó diví'ami'in

¹¹ Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa di'ände wesebo natsondisogedee-i'in, hediho Jesus-di wây-á háhkangi'in ó'gédi ovâytu'an ovâythayyamídi han wínápúuwípi'in. ¹² Ginnân ovâytu'an: "Wí sen kw'áye wi namuu'i' ipikhây'owän wí nange kayí' wähhä iwepiye namú-ídi. Iwe i' tsondi shánkí p'ó'dédí'di ná'i sen óetsondipakhâymaa hedânho iví nangepiye bá nawáymú-ídi natsonsogedee-ídi. ¹³ Hewänbo wa' i' wêe nangepiye namääpídi bá tã ihay iví t'òe'in ituhkännandi wí'inbo wí chä' ovây'an, hedi ovâytu'an, 'Nä'i chä'di wí hääwí bínkuumä-i, hedáhá' i-á bínku'ch'áaní, hedânho wíyá shánkí chä' dín'taanídi.' Hedáhá' namää. ¹⁴ Hewänbo in t'owa iví nange'indá ná'i sen óet'ay, hedi wên t'òekhuwa'in i' namää iwepiye dáysan, i' tsondi p'ó'dédí' óetu'amídi, 'Nä'i sendá wígida'pí nanbí tsondi gínmuuní'in.'

¹⁵ "Hewänbo óetsondisóge, hedáhá' iví nangepiye bá nawáymää. Hedi iví t'òe'in ituhkännan, in ton ovâychä'annin, hedânho imúunídí háyü

ônchä? t'annin. ¹⁶ Wí napówádí óetu'an, 'Naví tsondí?, naa tägin ma'kw'anukí chä? dót'an u'qí dín'an diwedí.' ¹⁷ I' t'ôe'i óetu'an, 'Híwó bí'an, u-á híwó'di t'ôe'i unmuu. Naa dínhanginná u-á háa úkhây'ä? waa bí'an hínchää háäwíðíbo?. Hedího náa-á tä bú? eeje ovâytsónmá've-ídí wísóege-í.' ¹⁸ Wíyá wêe t'ôe'i nats'ú'di-á natú, 'Naví tsondí?, i' chä? naa dín'an diwedí p'ánú ma'kw'anukí chä? dót'an.' ¹⁹ I' tsondidi óetu'an, 'U-á p'ánú bú? eeje wí tsondi wísóege-í.' ²⁰ Ihaydá wíyá t'ôe'i-á nats'ú, hedí natú, 'Naví tsondí?, uví chä? dín'andi-á wên aa iwe dót'ánnan. Námú'dí, náwe dómáa. ²¹ Wíkhunwóeda?, jänákí? unmuudi. U-á háäwí uví? úmuupí? náahónde?, hedí wáy pí'wên t'owa dáykoee iwe náahääwé'ge'o?.' ²² I' tsondidi óetu'an, 'U-á wí t'ôe'i háagí? wänbo unchä?muupí? unmuu. Náa-á háa naví?gedi untú waagi omúuní, hedí wítuhchänukháymáa. Unchanpoe'o naa jänákí? sen omuu'in, hedän háäwí dínmuupí? dóhónde?. ²³ Háadan handi há'i chä? wínáaho'pí wähää dívíchä?píyémä? iwepiye? Ha'wáa bí'andáho indá naví chä? dínpiyémääniwän, hedí iwediho wíyá shankí dín'taaniwän, hedího owáy'ää ihaydá shánkí báyéki dínchä?kwóniwan.' ²⁴ Hedáhá? i' tsondidi in iwáygé diwinnindá ovâyty'an, 'I' chä? bínkwee-í ná'i sen, hedí i' sen i' tägin ma'kw'anukí chä? it'andi bínmäni.' ²⁵ Hebo indi i' tsondi óetu'an, 'Nanbí tsondí?, i-áho tä ihay chä? ho imáa.' ²⁶ I'dá ovâyty'an, 'Naadi wáytumáa, wí to'wí anbo to'wí báyéki imápi?-á, i' hínchää imáa? i' wänbo óekwee-í. ²⁷ Hedí náa náwe binnmá? in t'owa naa dít'aydi inbí tsondi omúuní'in wídida'pí'in, hedí náa naví páadépiyebo bint'aháanú-í.' "

Jesus oe Jerusalem bú? nats'ú, hedí in t'owađi óesígí'an

²⁸ Jesus ihí'bowa ihaydi oe Jerusalem shánkí tsowapiye ihon. ²⁹ I' okú "Olive Okú" gin dáyty'o? iwe nú? wáy ná'in wíje bú'ây daná, Bethpage-áđí Bethany-áđí. Iwáy tsowa wáy napowamän dihayhää wíje iví khäge'nin ovánsan dapáadémú-ídí. ³⁰ Ovântu'an, "Jaho bápún há'i bú'ây nanbí páadépiye nanán diwepiye, hedí dats'ú? dihaydá wí búdu'ay ts'áabi namuu'i nawhiwíndi dänshaa-í, i-á wa? wáymuu wänbo to'wí wänbo wí'i'íhsógepi. Dänwhihsuudi náwe dänmá'i. ³¹ Hedí to'wíđi wovántsika'yandáho?, 'Háadan dänwhihsuude'?", ginnán dántu'áamí: 'Gá Nanbí Sedó i' untáyđán.' " ³² Hedího in wíje damääđi dänshaa háa Jesus-di ovântu'an waagibá. ³³ Hedí i' búdu'ay dänwhihsuude? ihaydi in t'owa inbí búdu'ay dínmuu'indi ovántsika'yan, "Heháadan dänwhihsuude'?" ³⁴ Ovâyty'an, "Gá Nanbí Sedó i' untáyđán."

³⁵ Hedí i' búdu'ay Jesus ônho?, hedáhá? inbí k'éléw'in to dänp'äđidá i' búdu k'éléw ónpa'k'ú?, hedí Jesus óetege i'íhsóege-ídí. ³⁶ Hedí iwáy p'óegé wáy óe'íhlon dihaydá in t'owa inbí k'éléw'i to dívípäđihondá oe te'p'óegá ónpa'kwohon. ³⁷ Jerusalem tsowa napowamän dihaydi in p'óe owáy Olive Okú áagé wáypiye? nawánde? iwáygé báyéki in t'owa Jesus-ví'piye dívíwáyunde?in diji?, hedí híhchandi dívítuwínúndedi dítú? Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in, i' báyéki pinnán t'ôe ho dáymu'i namuudi. ³⁸ Jesus-ví'gedi kaygi dítú?, "U-á tsondi hay'i? unmuu." "Nanbí Sedó Jôesi Tádáđi wóesan hedího híwó wóe'áamí." "Hää t'ähki sa'wó namuu oe makówa, hedá oe kw'áyeabá dítúuní Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in." ³⁹ Hewänbo wên Pharisees in t'owa-áđi diji?indi Jesus óetu'an, "Háhkandi?, uví khäge'nin ovâyty'an dítuháani'in." ⁴⁰ Jesus-di ovâyty'an, "Naadi wáytumáa, há'in händá'dibo dijidá, háa dítú? waa há'i k'uu iwe nakw'ó'di wänbo hanbá dívítuwéenú-í."

Jesus Jerusalem imúndedi isíhtäqä

⁴¹ Jesus oe Jerusalem bú' shánkí tsowa namän dihaydi, i' bú' imú'dibo isíhtäqä, ⁴² hedi natú, "Jerusalem, nääho háy uvi t'owa wá' dínhanginnândi híhchandi inbí wówátsi dínmuuní'in, hewänbo nää-á há'to dínhanginpúuwí. ⁴³ Wáy wí thaa naná' dihaydi in wóehänbo'indi uvi tehpaá nuuge wónnanbóedíkwokháymáa, dívítuuyé-ídi oe búgepiye dits'úunídi, hedá wóebúge'andá t'ámäpha'gedá wóehänkhâyáa. ⁴⁴ Uví tewhá t'ähki wónnayukháymáa, hedá in t'owa uví'we dithaa'indá ovâykhanukháymáa. Há'to wí k'uu wänbo natehpaá'ándi wónjoekankháymáa. Ná'i t'ähki úpúuwí gá Jôesi uví'we napówádän wón'aywoenídí, hebo wí'úhanginnáhpí na'äqä'in."

Jesus i' méesate hay'i iwedi in dâyhäqäwíku'ch'áade'in ovaykhehpiye

⁴⁵ Ihaydá Jesus oe méesate hay'i eepiye namää, hedi in t'owa dâyhäqäwíku'ch'áade'in iwedi ovâykhehpiye. ⁴⁶ Ovâyty'an, "Jôesi Tádávi ta'nin deewá ná'in háa natú'in nata'muu:

Navi tewhá-á jûusugí'-ân namuu,

hewänbo undá i' bín'egó'an sänmin dívíwé'ge'amígí' namúunídi."

⁴⁷ Thamuwaaagi ee méesate hay'i iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá'o'. In owhá' p'ó'dédi'indá, in Hudíyovi kuuu dâyhá'o'indá, hedá wáy-á Hudíyo p'ó'dédi'indá dâytuwämáa hádídí óeháyí'in. ⁴⁸ Hewänbo háa díví'amí'in wídayshaadepi, in t'owa háa natú'in t'ähki hânho díví'óeyandedí.

20

Jesus óetsika'yan to'dan ónk'ú' iví t'óe i'amídí

¹ Wí thaa Jesus-di i' méesate hay'i ee in t'owa ovâyhá'o' hedá Jôesi Tádávi híwó'di tun ovây'tóe'o'. In owhá' p'ó'dédi'indá, in Hudíyovi kuuu dâyhá'o'indá hedá wáy-á Hudíyo tsonnindá únpowá, ² hedí óetü'an, "Dítü'an, háawinnan uvi tsonkhuu úmuu háa bí'o waa bí'amídí? To'dan ná'in ta'gen wónk'ú'?" ³ Jesus-di ovâyty'an, "Nää-á naadá wá' wí háäwí wáytsika'yamí un. ⁴ Dítü'âamí, to'dan John ónk'ú' t'owa ovâyyp'ó'p'oe'amídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi?" ⁵ Hedí wí'ná táye dívítumáa, "Jôesi Tádádí John ónk'ú' gin gitúdáho", Jesus-di dítsikagí'o, "Hedí háadan handi wí'úwíwäyupí háa John natú'in?" ⁶ Hewänbo t'owadida' ónk'ú' gin gitúdá, ná'in t'owa náwe diji'indá na'in dik'usäyü-í díháyyídi, gá John-dá Jôesi Tádávi tukhe'bi únmuu'in dívíwäyundedän." ⁷ Hedího indi Jesus óetü'an, "Na'indá wíginhaginnáhpí to'wídi ónk'ú'in." ⁸ Hedí Jesus-di ovâyty'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwâyty'amípi to'wídi naa dínk'ú'in dó'amídí ná'i háäwí dó'o'í'."

Jesus-di in yä'däapi'in úuwa áaphäqä áyí'ninbí'gedi ovâyty'an

⁹ Ihaydá Jesus-dá ná'in háhkangí'in ó'gédi in t'owa ovâyty'an: "Wí sen i'úuwa'áakhâhsaa, hedáhá' i' úuwa nava-á wén senä' úuwa áaphäqä áyí'nin dímuu'in ovâypiyémagí, hedáhá' wíyá pí'wí nangepiyá namää, hedí báyéki p'óe iwe iwóyí'." ¹⁰ I' úuwa nap'e'yin dihaydi wí t'óe'í' óesan i' nava iwepiye hedânho in senä' dâynavapiyé'annindi i' úuwa nayämu'í' óemäänídi. Hewänbo indi i' t'óe'í' óewhädidáhá' mandä'dibo-á óewáybun. ¹¹ Hedí i' sendá wíyá t'óe'í'-á óesan, hewänbo indi i' wá' óewhädí hedá jänákí-á óe'an, hedí i' wá' mandä'dibo-á óewáybun. ¹² Ihaydá i' powage'í t'óe'í'-á óesan. I' wá' óewá'an, hedá nava iwedá óechänu. ¹³ Hedího i' sen i' nava únmuu'í' ginnân

i'ánshaa'an: 'Hân hîn dáy'amí? Gá ginnân: Nää-á navi e'nú donsigí'i donsaani. I-áho madânho óe'a'geeni.' ¹⁴ Hewânbo in dâynavapiyé'annindi i' senbí e'nú ûn'âdi óemû' ihaydá wé'ge dívihée'andi ditú, 'Ná'i-ânkun namuu ná'i hääwí t'âhki ûnjoepuwag'i'o'i'. Jaho âyháji hedânho ná'i hääwí nayâmu'i-á gínmuuni'dí. ¹⁵ Hediho i' nava iwedí óep'égidi óehay."

Hedi Jesus-di in t'owa ovâysika'yan, "Hân i' nava ûnmuu'i'di in senâ' dâynavapiyé'annin ovây'amí? ¹⁶ Gá namâädá i'dá ovâyhâanú-í, ihaydá i' nava-á wây-á to'wêndá ovâypiyémääni." In t'owa ná'i dit'oe ihaydá ditú, "Ha'wâa wínakhây'âhpi napúuwí'in." ¹⁷ Jesus-di tsíhtáye ovâymundedi ovâytu'an, "Hedi hân handi ná'i Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûnta'muu'i natunda?":

I' k'uu in tewhátehpaa'in dâypoegi'andá

nää shánki natáy'i k'uu tehpaá bé'dí napóe.

¹⁸ Hâ'i k'uu-á wí k'uu wí to'wí eedi i'âchânudi nakaanú-í'i waagi'ba namuu, hedi ná'i to'wí nakanudi iví tú' ikhoejée-í hedá ipóe'amí. Hedi i' k'uubá iví'di ûnke't'ândáho óet'â-í."

¹⁹ In Hudíyoví khuu dâyhá'o'indadí hedá in owha' p'ó'dédí'indadí dínhanginná Jesus ná'i hí' inbí'gediho ihée'annin, hediho dida' wesebo Jesus óepankáyí'in, hewânbo in t'owa dâykunwôeda'máadi wí'óepanké'pi.

Tax wá'âa i'gedi Jesus óetsika'yan

²⁰ In Hudíyo tsonnindi áyngidi Jesus óemündedi dida' óekáyí'in híwó wí'ihí'máapídi, hedânho in Rome'inbí tunjó óemangekáanídí, ná'i tunjó-á shánki tsonkhuu imáadi. Hediho wên senâ' kaađibo ovâywá'âa Jesus hääwí óetsika'yâamídi. Ná'in senâ'dá hójo'indá' dimuu, hewânbo híwó'nin dimuu waa dívíkhâymaa. ²¹ Hedi ná'in hójo'in senâ'di Jesus óetu'an, "Háhkandi", na'indá gínhanginná u-á ta'gedá' bihée'o hedá ovâyhá'o', u'dá t'âhki t'owa-á handá'ba ovâymaa, hediho ta'gendá Jôesi Tádávi khuu i'gedá ovâyhá'o'.

²² Dítu'an, hânnan nanbí tsonnun gíntú', ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wá'âa-ídi háa joe?" ²³ Hewânbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójo'i ánskaa dínmuu'in, hediho ovâytu'an, ²⁴ "Wí denarius chá' dínkeeyan. Tóví ts'ay hedá toví kháwá-á eedi ûnk'óe?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân." ²⁵ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho", hääwí Caesar-ví' ûnmuu'i Caesar-bá binmää, hedi wá' hääwí Jôesi Tádávi' ûnmuu'i-á Jôesi Tádá-á binmää." ²⁶ Wídíndokipí wên piháawin hí' óetuhkannamídi in t'oa dit'oe-ídi, hedi iví hí'dí ovâyháa'andi wíyá háabo wí'óetu'anpi.

In Sadducees-di Jesus óetsika'yan in dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi

²⁷ Wên Sadducee t'owa Jesus-ví'piye dí'âä hääwí óetsika'yamídi (In Sadducees-á dívíwâyunde' in t'owa dichuu'in há'to wíyá diwáywówápúuwí'in.) Indi óetu'an, ²⁸ "Háhkandi", Moses ná'in tsonnun dînta'nan: Wí sen âypíđibo nachuudi iví kwee wá' ûnwówájídi, i senbí tí'ûu ûnkây'â' i' kwee-ádi ikhó'yâa-í'in hedânho dân'âykw'óenídí, i' pá'dâyví kháwá'ônúuwídi. ²⁹ Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí'ûuwín senâ' diji'. I' shánki páadé'i' ikhó'yâ', hebo âypíđibo nachuu. ³⁰ I' eedi'i-á wá' i' kwee-ádi ikhó'yâ', hedá ná'i sen wá' âypíđibo-áho nachuu. ³¹ Ihaydáhá' i' powage'i-á wá' hanbá ûnpóe. Hedi handá' t'âhki in tsédi diji'in tí'ûuwín dínpóe, t'âhki wí'ínbo i' kwee-ádi dívíkhó'yâ'di dichuu dâ'yâkw'óđipíđibo'. ³² T'â'gedá i' kwee-á wá' nachuu. ³³ Ná'in tsé ihay tí'ûuwínho i-ádi dikhóhtsaakw'ónwân,

hedihō nää na'in dítu'an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to'wíwí kwee-an únmuúni?"

³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Kwiyä'dádí senä'dádí dívíkhó'yánde' wa' nää oepáa k'aydi diwówáji' ihaydibo'. ³⁵ Hewänbo to'wên Jôesi Tádá natú makówápiye dimännindá, in chuwa iwedí ovâywaywówápkhâymaa hedihō há'to wíyá dichuu-i, hedânho ihaydi senä'dá kwiyä'dá wíyá wídívíkhóhótsaakhâymaapi, ³⁶ gá gindidi in makówáwin t'ôepa'aa'in waaginbá dimúunídân. Hedí Jôesi Tádáví ây dimuu gá i'dá wíyá ovâywaywówápkhâymaadân. ³⁷⁻³⁸ Jôesi Tádádí t'âhkí t'owa iví'in únmuu'in ovâymunde diwówáji'in dimuu waagibá. Moses wänbo ná'in híwó ithayyan i' wää'i phé'yávi nakoje' ní'gedi ita'nan dihaydi. Iwe natú Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á Abraham-bí Jôesi namuu, hedá Isaac-ví'-á hedá Jacob-ví'-á, tobá ná'in ho dichuu wänbo'. Hedihō dichuu wänbo ta'gendi diwówáji' gá Jôesi Tádá-á in diwówáji'inbí Jôesi-ân dínmuudân, in dichumuu'inbí'-á joe." ³⁹ Wên in Hudíyo-ví khuu dâyhá'o'indi ôetu'an, "Háhkandi', híwó bihee'an." ⁴⁰ Hedí diwóeda' wíyá hääwí ôetsika'yamídí.

To-an namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí?

⁴¹ Hedí Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan t'owa ditú' i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví ây iwedí'i'da' únmuu? ⁴²⁻⁴³ I' Psalms nata'muu iwe David-bo natú:

Navi tsondi hay'i Nanbí Sedó Jôesi Tádádí ôetu'an,

Naví ko'díngedí ósoge,

hedí uví hânmin dovây'taaní hedá uví mangá wínkáani.'

⁴⁴ Ná'i to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-dibo iví tsondi hay'i gin ôetu'o'. Gin namuudá hádídanho David-ví ây iwedí'i'da' únmuúni?"

Jesus iví khäge'nin itu'an in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in waaginbá wídímúunípi

⁴⁵ Wa'dí t'âhkí in t'owađi Jesus ônt'ôeyande' ihaydi iví khäge'nin itu'an, ⁴⁶ "Ná'in t'owa Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dimuu'inbí'wedí bí'âyíngi'an. To whaadi'indi dito'ondi diji' dâyekeyamídí to'wên dimuu'in, hedá hânho-á ovâyhi'an t'owađi a'gindi ovâysengitu'âamí'in i' bú' pingé i'ge dijidi, hedá wá' in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkí'eediná' dihaydá in tson-ninbí soge eedí dívíkw'ôen'in dida'. ⁴⁷ Kwiyä' inbí senä' dínchuu'inbí tewhá ovâykweede', hedáhá' thaa t'âhkí dívíjûusu'odi híwó'nin dimuu waagi dívípida'o'. Gin díví'odi Jôesi Tádádí shankí ovâyтуhchânukhâymaa'."

21

Wí kwee iví sen únchuu'i-á iví chä' t'âhkí imägi

¹ Jesus ipuwäbéede' i' hay'i méesate iwe in t'owa diji' i'ge, hedí in kodit'owa dimuu'in inbí chä' dâykuuđedí i' chä' phébay iwe ovâymunde'. ² Hedá wí kwee iví sen únchuu'i' sehkanäwó nawówáji'i wá' wíje chä' p'i'in itógidi óemû'. ³ Hedí natú, "Ta'gendi wâyту'âamí, ná'i kwee iví sen únchuu'i' sehkanäwó nawówáji'i-á shánkí itógi t'âhkí in wé'gen dâykuu'inbí'wedí. ⁴ In wé'gendáho inbí chä' dínphade iwedí dívímägi, hewänbo ná'i kwee-á báyéki únkw'óhpi wänbo t'âhkí iví wówátsi i'amígí' imáa'i' itógi."

Jesus iví khäge'nin itu'an i' méesate hay'i-á t'owa dâynayukhâymaa

⁵ Wáy wên iví khäge?nin i? méesate hay?i?gedi dívíhí?máa, hedi ditú?,” “Sa?wó naná sa?wó?di k’uudi napa?andi? namuudi hedá i? hääwí ee nakw’ó?di? in t’owadi Jôesi Táadá óemägi?i namuudá.” ⁶ Jesus-di ovâytu’an, “Nää-áho ná?i sa?wó?di hääwí bínmúnde?, hewänbo wáy wí thaa naná? dihaydi ná?i méesate-á t’owa dâynayukhâymaa, hedi wêe wänbo wí k’uu hä?i tehpaawedi wínate?deegi’opi.”

Jesus-di ovâytu’an báyéki t’ôephade na?ä’in

⁷ Indi ôetsika?yan, “Hähkandi?, hânhay-an ná?i hääwí i?gedi dítu?andi? napuwagi?o? Háawin taa-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnáanídí häädi nats’anpúuwí’in?” ⁸ Jesus-di ovâytu’an, “Bí?áyíngi’an to?wídi wänbo piháa wíwovâywâyukannamípídi. Báyéki t’owa navi kháwä i?gedi dikä?ägi?o, hedi wí?ínbo dítúuní innânho dimuu i? to?wí Jôesi Táadádi óesóge?i? t’owa ovây?aywoenídí. Hedá wá? dítúuní i? t’ä?ge thaa tsowa nanânho?. Hewänbo inbí’näpiyá wí?ímú-ípi. ⁹ Hedi t’owa-á inbí tsonnindádí háa wíyá nangewin t’owa-ádi dívíhänbo? i?gedi ít’oedá, báyéki wí?úví?áyíngi?amípí. Nakhây?ä? ná?i hääwí napúuwí’in, hewänbo owáy napóe ihaydá i? t’ä?ge thaa wesebo wína?ähpi.”

¹⁰ Hedáhá? ovâytu’an, “T’owa wêe nangewin dívíhänkhâymaa wáy-á t’owa wíyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wá? dívíhänkhâymaa. ¹¹ Wáyjé t’ähki nanan?ä?yápuwagi?o hedá báyéki dihaapuwigí?o, hedá báyéki t’owa-á ihaydída?bá dihaypóedá dichuwagi?o, hedá t’owa-á dâypuwäkhâymaa wí taa he?endi oe makówá nakeepoe?odi báyéki ovâykhunwóda?amí?i. ¹² Hewänbo gin napóepídíbo wovâypanhóení, hedá unbí wâyü únmuudiho jänáká wovây?amí, hedá in Hudíyoví méesatewin p’ó?dédi?inbí mangá wovâyjoe?amí wovâytsondiwekäänídí, hedá wovâypankw’óení, hedá in nangewin p’ó?dédi?inbí?piye hedá wé?gen tsonninbí?piyá wovâyhúuwí. Ná?i t’ähki wovây?amí navi?in ímuudiibo?. ¹³ Hewänbo ná?i hääwí únpuuwí?i namuudi únkoedí-í navi?gedi bín?ôe?amídí. ¹⁴ Hediho wa? napóepídíbo bí?ánshaamää wí?úví?áyíngi-ípi?in háa ítúuní?in úvípi?aywoenídí. ¹⁵ Naadi i? hí?á i? hangintandá wâymaa?ni, hedânho to?wên wänbo wovây?e?p’ídénde?in há?to dínkoedí-í dáykeeyamídí háa ítú waa ta?gen wínamuupí?in, hedá wíyá hääwí wänbo wídáymá?ve-ípi dítúunídí. ¹⁶ Unbí hânminbí mangepiye unbí jíyá?indi tádá?indi wänbo wovâykääní, háa unbí tí?úuwíndá pá?dây?indá han wovây?amí, háa unbí maatu?indi háa unbí k’ema?indi wänbo?, hedi wáy wên un wovâyháanú-í. ¹⁷ Hedi báyéki t’owadáho wovây?aykhâymaa navi?in ímuudi. ¹⁸ Hewänbo Jôesi Táadádi wovây?áyíngimá?ve-í, wí háy tähki wänbo há?to i?dí wovâyjoe?amí. ¹⁹ Úvít’ôephadeyää?andáho? in ta?gen wówátsi ít’anpuuwí.”

Jesus-di ovâytu’an Jerusalem bú?-á nanda? dáyjoekankhâymaa?in

²⁰ “Hewänbo báyéki sunda?o Jerusalem bú? já?wé bûu k’úwákí diji?in bínmú? ihaydi, únhanginnáani hanwaapídíbo? i? bú? nanda? dáyjoekankhâymaa?in. ²¹ Hedi ihaydá in Judea nange dikw’ó?nin dínkhây?ä? oe okú eepiye dijáani?in, hedá in to?wên oe Jerusalem bú? iwe diji?indáho iwédáho dipee-í, hedá in oe nava eeje diji?indáho oe bú?piyá wídímú-ípi, ²² gá ihayhääbáho Jôesi Táadádi in t’owa Jerusalem-win ovây?uhchänukhâymaadân, hedi t’ähki háa Jôesi Táadávi ta?nin diwe nata?muu?in i? thaa i?gedi napúuwí. ²³ Owáy i? thaa napówá ihaydá, sehkaná in kwiýä? disáamuú?in

hedá in dâyt'âytsäq'ô'indá, gá ingí'-á nakâypúuwidân dijáanídí. T'owa dâyt'ôephadegí'ô ná'i nange í'ge t'âhki, hedi Jôesi Tádádáho in t'owa ovâytuhchânugi'ô, indádi nat'aydi. ²⁴ Wáy wên tsijóphá'dí ovâyháanú-i, wáy-á wëndá ovâypanhógidá báyéki wíyá pí'wáy nan deepiyá ovâyhúuwí. In Hudíyo dimuupí'in t'owadá in t'owa Jerusalem-win ovâytsónmá've-í owáy inbí thaa gin díví'amídí dínphade píhay."

I' to'wí t'âhki t'owagí' na'aypuyä'i na'ä'

²⁵ "Ná'i taa-áho oe makówá gin nakeet'ôení: I' thandá p'ôe-á agóyó-á píháa nakeepúuwí, hedá náa oepáa k'aydá t'âhki nangewin t'owa-á háa díví'amí'in hedá háa díví'ánshaa'amí'in há'to dínhanginnáani, í' määp'oe hânho nasaatû'di hedá í' he'endi p'oet'úkhú namuudá. ²⁶ T'owa-á hânho dikhunwôeda'puwagí'odi dinagokhangí'ô, háa náa oepáa k'aydi t'âhki napuwagí'ô í'gedi díví'ánshaamáadi. T'âhki oe makówá nasaa'í-á na'ä'yäpúuwí. ²⁷ Hedi ihaydi in t'owadi naa t'âhki t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i dímúuni okhúwá jáa o'ädi, pínnaan kay wóegé hedá kohthay wóegá o'ä'. ²⁸ Owáy ná'i hääwí nats'anpuwamän dihaydá wíyá wí'úví'ôhwháye'bé-ípi, kw'áyepiye úvibée-í, gá tsowa wováy'aywoenídí napuwamändân."

Jesus-di wên fig tay í'gedi ihé'an hääwí ovâyhá'amídí

²⁹ Hedáhá' Jesus-di ginnân ovâyty'an wíyá ovâythayyamídí: "I' fig tay í'gedi hedá wé'ge'í tay í'gedá bí'ánshaa'an. ³⁰ Nats'antsáwäpuwamän dihaydi unbo bînmündedi únhanginná nata'ánpowa'ä'ínpi'an. ³¹ Hedi gindidíba owáy ná'i hääwí í'gedi naadi wáy't'ôe'an bînmú' ihaydá únhanginnáani ho púnú' naná naa owáy'äá-í'in otsondisogedee-ídi. ³² Ta'gendi wáy'tumáa, t'âhki in nääwin t'owa há'to diháani wa'di ná'i hääwí t'âhki páadé nats'anpoe'opídíbo'. ³³ Makówá-á hedá oepáa k'aydá t'âhki nakhangí'ô, hewänbo navi tundá há'to dínháani."

Jesus-di ovâyty'an díví'âyíngí'amí'in

³⁴ Úví'âyíngí'amí hääwí í'gedi úví'ánshaahondi'. Báyéki húukandá hedá háapuwa-á wí'úví'äämípi, hedi wâhphade wí'úví'ánshaamá've-ípi háa unbí wówátsigí' úví'amí'in. Wáy í' thaa nat'ôephadepúuwí'í' únpoewí wa'di únhanginpoepídíbo'. ³⁵ Ihaydíbá t'ämäpiye in náa oepáa k'aydi dithaa'in wên phay iwe diwëegí'ô waagibá dínpuuwí. ³⁶ Hediho häädi wänbo t'âhki íkhâymuuni'in únkhây'ä', hedá úví'úsusamá've-í hedânho ná'i hääwí t'âhki napuwagí'ô-í-á úví'ää'amí, hedá owáy naa t'âhki t'owagí' o'aypuyä'ívi páadépiye íwin dihaydi híwó únpuuwí" gin Jesus-di ovâyty'an.

³⁷⁻³⁸ Ihayháábá thamuwaa hégéndí hé'díbo t'owa dipóya' ee hay'í méesate iwe Jesus-ví hí' ónt'ôeyaanídí. Thaadá í'di in t'owa iwe ovâyhá'ô, hedá nakin dihaydá í' bú' iwedí napee'í oe Olive Okú gin dâyt'ô' iwebo' iwhonwóyí'ndí khu'édéí.

22

Wên hí' dâyk'ú' Jesus óekáyjídí

¹ I shánki'eedi Passover gin dâyt'ô'í púnú' naná, í' oewáaseepí' pává dâyk'ô'í'. ² In owhá' p'ó'dédi'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'ô'indá hádídi Jesus óeháyjí'in dâyt'uwämáa, hewänbo kaadíbo díví'amí'in dida', gá in t'owa-á dâykunwôeda'dân.

³ Hedá Satan i? Penísendi-á Judas-ví pí'ná khó'jé-á únts'ú. Judas-á Iscar-
 iot gin wá' óetu'o?, hedi Jesus-ví tã'di wije khãge'nin diwedí'i'ba namuu.
⁴ Hedáhá? namää in owhá? p'ó'dedí'indá hedá in sundado i? hay'i méesate
 dáy'áyí'do'inbí tsonnindá inbí'piye. Nada? ovâyhée'amí'in hádídí Jesus
 óeku'p'áyní i'gedi, hedânho inbí mange óekáanídí. ⁵ Indá dihíhchanpóedí Judas
 óetu'an chá? óewá'aa-i'in, ⁶ hedi i-á nahíjediho ituwãmáa hádídí Jesus inbí
 mange óekáaní'in in t'owa dínhanginnáhpídíbo'.

Jesus-ádí iví khãge'nindádí dimän i? Passover shánkí'eedi koegí? dáyk'o'ídí

⁷ In Hudíyoví shánkí'eedi dínpówá i? oewáaseepí? pává dáyk'o'í?, hedi
 ihay thaa-á naná in k'úwá'ây-á dáyhanúnde', Passover koegí? gin dáytu'o'í
 dáyk'o'ídí. ⁸ Hedi Jesus-di Peter-ádí John-dádí ovântu'an, "Jaho i? háäwí
 binkhây'an i? Passover koegí? áyk'o'ídí." ⁹ Indídá óetsika'yan, "Wähäa-an
 unda? gamú-i'in änkhây'amídí?" ¹⁰ I'dí ovântu'an, "Gá ginnân: Oe Jerusalem
 bú'piye bápûn, hedi iwe dats'ündi wí sen wên p'onbay ihondí'di wovänjay-
 í. I-ádíba damú-i hedá i? tewhá ee nats'ündibá dats'úuní, ¹¹ hedi i? sen iví
 tewhá únmuu'i dántu'äämí, 'Nanbí háhkandi'di ditu'an wítsika'yäämídí, Wé'i
 íve eewan naví khãge'nindádí ná'i Passover koegí? áyk'o'í?" ¹² Hedi i sendi wí
 wha'k'ay íve hay'i wovänkeeyamí, háä t'ähkí gíntáy'i nakw'ó'dí. Ee-áho i?
 koegí?-á dänkhây'amí." ¹³ Hediho damäädi háäwí t'ähkí dänshaa Jesus natú
 waagibá, hediho i Passover koegí? dänkhây'an.

Jesus-ví t'ä'ge'in kindi'in húukan

¹⁴ Húukandi ihaydi napóe ihaydi Jesus-ádí iví khãge'nindádí i? määsa
 iwe dívíhúukw'ódi, ¹⁵ hedi ovâytu'an, "Hânho ná'i Passover koegí? undádí
 okoeda', wa' ochuupídíbo'. ¹⁶ Naadá wáytumáa, há'to Passover koegí?
 wíyá dók'o'í i ta'gendi Passover shánkí'eedi napóe píhay, owáy otsondis-
 ogedee ihaydi." ¹⁷ Ihaydáhá? in k'égé méena nasaa'in iké'di ikú'daa'andi
 ovâytu'an, "Nä'in binke'di wí binsúwä wí'íno?". ¹⁸ Naadi wáytumáa, náä-
 á wíyá wídóméenasuúwä-ípi hebo Jôesi Tádádí dítsondisóge ihaydáho wíyá
 méena waagibá dósuúwäkhâyámáa." ¹⁹ Hedáhá? wí pává-á iké'di Jôesi Tádá
 óekú'daa'an, hedáhá? ihávedá ovâymägi, hedi ovâytu'an, "Nä'i-á naví tú?
 dínmuu, hedi naví tú?-á ungi? dáypäkhâyámáa. Nä'i pává-á bink'o'í naví'gedi
 úv'í'ánshaamá've-ídí." ²⁰ Hedi dívíkindihúubowádá in k'ede-á wíyá ovâyphade
 hedi ovâytu'an, "Nä'i-á naví ún'p'oe dínmuu. Ungí? naví ún'p'oe doncha'gi'o,
 hedi owáy gin dáy'andího Jôesi Tádáví ts'aabi tun imägi'i ho ún'púwí.
²¹ Náä bít'ôeyan, i? to'wí naa díkuhpekhâyámáa'i-á náä naví nú? na'än, hedi i?
 määsa eedi namank'óe. ²² Naa t'owa t'ähkígi? o'aypuyä'i? ochuwagi'o, Jôesi
 Tádá hân'oe natú waagi, hewänbo ná'i to'wí díkuhpekhâyámáa'i-á t'ôephade
 ún'púwí." ²³ Hedáhá? iví khãge'nin dívítsika'máa, "Wé'i-angú na'in diwedí
 ná'in natú'in ikhâyámáa?"

Jesus-ví khãge'nin dívítuhânbo wé'i-an in diwedí shánkí hay'i namuu i'gedi

²⁴ Ihaydáhá? in khãge'nin dívítuhkando? wé'i-an in diwedí shánkí hay'i
 namuu i'gedi. ²⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Nä'in Hudíyo dimuupí'inbí tsonnindi
 ovâytsyonmáa, hedá dida? t'owa ditúuní'in inbí'gedi, 'T'dá híwó na'in dí'o'."
²⁶ Hewänbo ha'mindá wí'imúunípi. Ginnân únkhây'ä? imúuní'in: I? shánkí
 hay'i namuu'i-áho únkhây'ä? híyää'i-áho ipipa'i'in, hedi i? to'wí itsonmáa'i-
 áho khãge'dída'báho ipipa'i. ²⁷ Wé'i-an i? shánkí hay'i namuu, ti i? määsa iwe
 nahúu'ándí? háa i? t'ôe'i? ónkoegí'máyä'dí? I? määsa nahúu'ándí-á i? shánkí

hay'i namuupi'an. Hewänbo naa undádí wa' oji' ihaydibo wí t'óe'i waagi'ba omuu.

²⁸ “Undá naa-ádi úvíwóyí' tobáháa dont'óephadende wänbo', ²⁹ hediho naadá wáykl'úuwí tsonnin ímúunídí, naví Tádádí naa otsonyëenídí dínk'ú' waagibá. ³⁰ Hediho owáy otsonji' ihaydi undáho naví máasa iwe naa-ádi úvíhúuyamí, hedá tsonninbí púwédé eejá úvíkw'óení, hedi in Israel'in tá'dí wéége'in t'owa ovâyту'âamí háa híwó háa híwóhpi díví'annin” gin Jesus-di ovâyту'an.

Jesus-di Peter óetu'an, “U-á powin untúuní naa wíđítaapi'in.”

³¹ Hedáhá' Jesus-di Simon Peter óetu'an, “Simon, ót'óeyan: I' Penísendi Satan nada'póe un t'âhki wovâyhóenídídí hedânho wovâytayí'nídí, hedi wí to'wí itáhêejo waagibá wovâykhâymaa. ³² Hewänbo naadi wínjûusu'an, hedânho uví wâyу wí'úhâanípídí. Hediho' owáy naví'piye biwáybun dihaydi ná'in uví t'í'úuwín páadé'in úmuu'in ovâykhâge'namí hedânho inbí wâyу naví'piye shánki dinkaypúuwídí.” ³³ Peter-di Jesus óetu'an, “Nanbí Sedó, naa okhâymuu Ɂ-ádi dipansóege-ídí hedá díháyjídá.” ³⁴ Jesus-di óetu'an, “Peter, ná'in wítу'âamí: Ná'i khun wa' wí dee sen ikinpídíbo' Ɂ-á powin untúuní naa wíđítaapi'in.”

Jesus iví khâge'nin itu'an tsijó phá' dâykumä-ídí

³⁵ Ihaydi Jesus iví khâge'nin itu'an, “Hänhay wâysan dihaydi naví hí' in t'owa ovây't'óe'amídí, chá'dá hedá wí múu unbí háäwí bínkuu-ígí'-á hedá wây-á anto-á wíwínho'pí. Ihaydi ti wí háäwí untáywän?” Hedi óetu'an, “Joe, háäbo joe.” ³⁶ Hedáhá' ovâyту'an, “Näa-á to'wí únchä'kw'ó'di-áho iví chá' ihúuwí, hedá wí múu-á ihääwíkuu-ígí' wá', hedi to'wí wén tsijó phá' únk'óepí'-á iví k'éwé'in to-á iku'p'âyni wén tsijó phá' ikuumä-ídí. ³⁷ Naadi wâytmúu nakhây'ä' ná'i tun Jôesi Tádávi ta'nin diwe naví'gedi nata'muu'i napúuwí'in: T'owa ditúuní i-á wá' wí jänákíandi-ân namuu gin.

Hääwí t'âhki naví'gedi nata'muu'i-áho napuwagí'o-ákuu.” ³⁸ Iví khâge'nindi óetu'an, “Nanbí Sedó, námú'dí, náwe wíje tsijó phá'.” I'dí ovâyту'an, “Hähay.”

Jesus oe Olive Okú gin dâytu'o' iwe ijûusu'an

³⁹ Ihaydáhá' Jesus i' bú'dí napee hedi oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye namää hedá iví khâge'nindá únwóemää. Iwáho háýän wänbo najiwän.

⁴⁰ Iwe dipówá ihaydá ovâyту'an, “Úvíjûusu'amí hedânho wovâytayinde' ihaydi híwóhpi wí'úví'amípídí.” ⁴¹ Hedi ovâyjoe'andi wí háy namää, wí k'uuu bínsäâyú-i iwehaybá, hedi idége'disógedi ginnân ijûusu'an:

⁴² “Tádá, unda'dáho in t'óephade donkhâymaa'in naa dínjâa'amí. Hewänbo háa Ɂ-á unda' waa tobá napúuwí, naa oda' waagá joe.” ⁴³ Hedi wí makówáwi t'óepa'âa'i-á iví'we únkwínudee hedi kay óemägi. ⁴⁴ Hedi hânho it'óephadendedí shánki kay'indi ijûusu'an, hedi hânho naseep'ojaadedí i' seep'o-á wí ún'p'oetä he'endi waagibá nange úntände'.

⁴⁵ Hedáhá' wáy ijûusu'o' iwedi iwínúdí iví khâge'nin dikw'ón diwepiye nawáymää. Indá hânho dik'âykháadá dikaykhanmuu, hediho dijókhá. ⁴⁶ Hedi ovâyjósandi ovâyту'an, “Heháadan íjókhá? Bísaaadi úvíjûusu'amí hedânho wovâytayinde' ihaydi híwóhpi wí'úví'amípí.”

Jesus óepankê'

⁴⁷ Wa'dí ihí'máadiibo báyéki t'owa dipówá. Judas-di ovâyypáadémá', i-á wée in tá'dí wíje khâge'nin diwedí'í'ba namuu, hedi Jesus nawin diwepiye

namää óep'ohstsää-ídí. ⁴⁸ Hewänbo Jesus-di óetu'an, "Judas, ti naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i dip'ohstsää nä'in t'owavi mange díkáanídí?" ⁴⁹ Hää Jesus óekháymää'in ivi khäge'nin i-ádi diji'in dáymu', hedi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó phá'dí há'in t'owa áyyäa-i?" ⁵⁰ Wí wêe ivi khäge'nin diwedi ivi tsijó phá'dí i' owha' p'ó'dédí'ví t'óe'i p'ó'dé óewhádi, hedi ivi ko'dingédiwin oje he'yinbo ónt'q'ts'á'. ⁵¹ Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Wiyá ha'waa wí'úví'amípi," hedi i' senbí oje ónwáykidídi únwówa. ⁵² Ná'in di'ää'in Jesus óekáyídí in owha' p'ó'dédí'indá hedá i' hay'i méesatewin sundaðoví tsonnindá hedá wáy-á Hudíyoví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan unbí tsijó phá' wóegé unbí phé wóegá í'ää naa díyää-ídí wí jänákikandi' omuu waagibá? ⁵³ Thamuwaagi i' méesate hay'i ee naa undádi oji', hedi wídípanké'pí. Hewänbo náä-á ihaydiho' un únna ná'in úví'amídi, hedá i' Penísendi-á ihaydiho únna ivi kay ikeeyamídi, i-á wáy t'owa dínhunná' diwe natsonji'i-á namuu."

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapi'in

⁵⁴ Jesus óepanké'di i' owha' shánki p'ó'dédí'ví tewhá eepiye' óeho', hedi óets'úde. Wa' óehon dihaydi Peter-á tí'úgá kayi'didíbo-á nawóemän. ⁵⁵ I' tewhávi tehpaá búge wáy ho naphahte'en, hedi i'ge wên t'owa dívkw'ódi. Peter-á inbí jáa isóge. ⁵⁶ Iwe na'ándí phaadi óekonámá' hedi wí t'óe'i a'yúdi óedamúndedi natú, "Ná'i sennänkun Jesus-ádíba najiwän." ⁵⁷ Hewänbo Peter natú, "Joe, naadá wídótaapi." ⁵⁸ Hây napóe ihaydá wiyá to'wída Peter-á óemú'dá óetu'an, "In Jesus-ví'in diwedi unmuu-ákun." Hewänbo Peter-di óetu'an, "Joe, naa-á joe." ⁵⁹ Hedi ma' wí óda naphade ihaydá wiyá wêe-á kay'indi natú, "Ná'i sendá Galílee-wíba namuudi ta'gendi Jesus-ádíba najiwän." ⁶⁰ Hewänbo Peter-di óetu'an, "Naa wídínhanginnáhpí háäwí i'gedi bihí'máa'in." Wa'di ihí'máa ihaydibo wí dee sen ikin. ⁶¹ Ihaydíba tewhá ívedi Nanbí Sedó Jesus íbéedí Peter óedamú', hedi Peter ún'ánpówá hää Jesus-di óetu'an waa: "Tha'di hédéndí wa' i' dee sen ikinpídíbo', powin untúuní naa wídítaapi'in" gin ho óetu'an. ⁶² Hedi Peter i' tehpaá já'wépiye napeedi hânho isihjáä.

In sundaðodi Jesus óejänäkí'an

⁶³ In sená' Jesus óe'áyínmáa'indi t'ämäge óetumáa hedá óemahpúude'. ⁶⁴ Hedá óetsíwhi'andi óetu'an, "U-á úhanginná hää napuwagi'o'in wa' napóepídíbo'. Dítu'an, to'dan wóemahpúu?" ⁶⁵ Hedá wiyá shánkíílee-wíba namuudi ta'gendi Je t'ämäge hää óetumáa.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus ivi'gedi óetsika'máa

⁶⁶ Wa'déedí nanän dihaydi in Hudíyo tsonnindá in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dáyhá'o'indá dívíwé'ge'an, indá in Hudíyoví tunjowa' dimuu, hedi Jesus in tunjowa' wháagépiye óeho', ⁶⁷ hedi óetsika'yan, "Ti ta'gendi u-án unmuu i' to'wí Jóesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí? Dítu'an." I'di ovâytu'an, "Wâytu'an wänbo há'to dínwääyú-i, ⁶⁸ hedi naadá undá háäwí wâytsika'yandá há'to háäbo dí'tóe'amí. ⁶⁹ Hewänbo náä iwedi páadépiye naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i Jóesi Tádávi ko'dingédi óchangí'o, i-á t'ähki kay ímáa'i namuu." ⁷⁰ Hedáhá' t'ähkídíbo óetsika'yan, "Ti untunda' u-án Jóesi Tádávi ay unmuu'in?" I'di ovâytu'an, "Hää unbo ítú waa." ⁷¹ Hedáhá' dívítu'an, "Wây-á to'wên wígintáypí ivi'gedi dítu'áamídi. Ivi sópho iwedíbo ná'i tun gip it'oe."

23

Jesus oe Pilate-ví'piye óeho'

¹ Hedí in tunjowa' t'áhkí dívíwínú, hedí indího Jesus oe Pilate-ví'piye óeho'.
² Hedí Pilate-ví'we óekándi ónt'aywó'dichānundedi ditú, "Ná'i sendá nanbí t'owa ovây't'e'ya'do', hedá i'di ovây'tu'an Caesar wí'óe-tax-wá'áa-ípi, hedá wá' natú i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádáqí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedāho natunda' wí tsondi hay'ibá namuu'in." ³ Pilate-di Jesus óetsika'yan, "Ti u-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?" Jesus-di óetu'an, "Háa u'bo untú waa." ⁴ Pilate-di in ow'ha' p'ó'dédí'in hedá in báyéki t'owa iwe diwin-nindá ovây'tu'an, "Ná'i sendá naadi wén t'aywó'nin wānbo wíḡonshaapí." ⁵ Hewānbo indá kay'indi Pilate óetumáa, "T'dá iví hāhkan ūnmuu'í'di nanbí t'owa ovây't'e'ya'do'. Oe Galilee nange iwe páadé gin its'an'an, iwedá Judea nange i'gá t'āhka, hedá nāa-á nāawá napówa hanbá i'amídí."

Jesus oe Herod-ví'piye óeho'

⁶ Pilate ná'in nat'oedi ovâytsika'yan, "Ti ná'i sendá Galilee-wi namuu?"
⁷ Hedí "hoi" gin ditú ihaydi Pilate-di Jesus oe Herod-ví'piye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'ó'dédí' namuudān, hedí nāa-á oe Jerusalem-dá na'ān.
⁸ Herod nahíhchanpóe Jesus óemū'di. Gáhāāḡdibo napuwāda', iví'gediho nat'oedi, hedího nada' Jesus-di wén pínán ōn'amídí imúun'in. ⁹ Herod-di báyéki tsika óetsika'yan, hebo Jesus-dá háabo wí'óetu'anpí. ¹⁰ In ow'ha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dāyhá'o'indá iwe diwindi kaygindi Jesus ōnhíwóhpíchānunde'. ¹¹ Hedí Herod-dáqí in sundado-ádi t'āmāge Jesus óe'o', hedāān, hedí jānāki-á i-áḡa dimuu. Herod-dá ovây'tu'an wén sa'wó'nin k'éwé'in to Jesus óe'aawé-í, hedáhá' Pilate-ví'piye óewáysan. ¹² Páadé ihaydibo Herod-ádi Pilate-ádi hānmindá damuuwān, hebo ihay thaabá híwó'nin k'ema'indá dapóe.

Jesus óekhe'khāymāa, hewānbo Barabbas-á óema'p'āḡḡ

¹³ Pilate-di in ow'ha' p'ó'dédí'indá hedá in wé'gen Hudíyoví p'ó'dédí'indáqí wāy-á t'owa-ádi ovâywé'getu'an, ¹⁴ hedí ovây'tu'an, "Undá ná'i sen naví páadépiye dīnmaa, hedí ditú'an t'owa ovây't'e'ya'do'in. Unbí páadépiyebo naadi iví'gedi dótsika'yan, hebo háawin t'aywó'nin bīnchānunde wānbo wíḡonshaapí. ¹⁵ Herod-di wānbo-á háawin wén t'aywó'nin wí'ōnshaapí, hedího nanbí'piyeabá óewáysan. Ná'i sendá hāāwí híwóhpí wí'ī'anpí óeháyjídí. ¹⁶ Hedího otsonpúuwí púwhí'dí óewhāān'í'in hedáhá' dóma'p'āḡḡ-í."

¹⁷ Paayo p'óe waa i' Passover shánkí'eedi naná' dihaydi Pilate-di wēe pan óema'p'āḡḡdinde', hedāho gin natú. ¹⁸ Hewānbo t'āhki in t'owa dívítwínú, "Ná'i sen náhe", hedí Barabbas-á na'ingí' nāama'p'āḡḡ-í." ¹⁹ (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa i' bú' iwe'in p'ó'dédí'indáqí ovâytsāakannandān, hedá i'dá ovây't'owat'ahānū.) ²⁰ Hewānbo Pilate nada' Jesus óema'p'āḡḡ-í'in, hedího in t'owa wíyá ovāyhée'an. ²¹ Hebo indá ihayda' dívítwínúnde', "Wén phé'win deedi ná't'óhtāgek'u'"" ²² Pilate-di powingedi ovây'tu'an, "Hāadan gin dó'amí? Háawin yā'dāapi'innan i'an? Naadi háawin t'aywó'nin wānbo wíḡonshaapí óeháyjídí. Hedího otsonpúuwí púwhí'dí óewhāān'í'in hedá dóma'p'āḡḡ-í." ²³ Hewānbo kaygindi ihe'jídida' ditú' Pilate-dá Jesus phé'win deedi óet'óhtāgek'úuwí'in, hedí hānho dívítwínúndediho dit'anpóe. ²⁴ Pilate nahíje háa óedaa'an waa i'amídí, ²⁵ hedího Barabbas, i' sen in

tsonnin ovâyâyâ'i? hedá ovây't'owat'ahánú'i? namuu'i? óema'p'ädi, hewänbo natsonpöe Jesus óe'amí'in hää dida' waa.

Jesus oe Calvary-piye óeho

²⁶ Hedáhá? Jesus iwedí óeho?. Dimän dihaydá wí sen Cyrene nangewi namuu'i?, Simon gin nakháwä'i?, oe nava iwedí i? bú? eepiye na'ädi óejay, hedí in sundadodi in phé'win iví'di ón'í'k'ú'di Jesus-ví t'í'ugé óepu'nan. ²⁷ Báyéki t'owa wá? Jesus únwóemän, hedá wén kwiya? dimännindá hânho ditaachanpóedá díví'píhkhúmáhpúude?, hedá hää iphadende'in namuudi disééji? ²⁸ Jesus ibéedí ovâytu'an, "Un kwiya? Jerusalem-win, naa omuudi wí'úvisihtäá-ípi, hewänbo ungí'-á unbí áyyäági'-á úvisihtäá-í. ²⁹ Wáy wí thaa naná? dihaydi t'owa ditúuní 'Híhchan dáyamá've-í in dínkodipí'in díví'áyyamídi, hedá in hânhay wänbo díví'ayyanpí'indá wí ay wänbo dáy'áytäá'anpí'indá wá? híhchan dáyamá've-í." ³⁰ Ihaydáho in Jerusalem-'in t'owa dida'í i? p'in inbí'di nakaanú-í'in hedá i? okúdá ovâykhä'kw'óení'indá. ³¹ Naa wén tay wówá'in waagi'ba omuu'i híwóhpi dínpo'e'o. Hewänbo indá tay t'aa'i waaginba dimuudi shánki p'ándíki dínpuwagi'o."

³² Hedá wáy-á wíje sená'dá Jesus-ádíba ovänhon ovänháyjidi. Ná'in sená'dá jänákíkaninnân damuu.

Jesus wén wíje sänminbí pinudi phé'win deedi óet'óhtägek'í'

³³ Hedí wén okú iwe dipówá, "In p'óhkhúbay" gin dáytu'o?, hedí Jesus phé'win deedi óet'óhtägek'í', hedá in wíje jänákíkaninná wá? hanbá ovän'an. Wée Jesus-ví yá'mängedí óewínú hedá i? wée-á iví ko'díngedá. ³⁴ Hedí Jesus natú, "Tádá, ovây'owóejé-í, hää díví'o'in wídínhanginnáhpídi." In sundado-á díví'áyyan iví aa dívíweejé-ídi. ³⁵ In t'owa iví nú? iwe diwindi óemünde?, hedá in Hudíyo p'ó'dédí'indá t'ámäga óetumáa. Ditú?, "Pí'wéndá i'di ovây'aywon, hedí i-á i? to'wí Jóesi Tádádí t'owa ovây'aywoenídí óesóge'i? namuudá, wí'bo ipi'aywoení'in únkhây'ä?". ³⁶ Hedí in sundadodi wá? t'ámäge hää óe'o?. Iví'piye dimäädi wí méena ojohay'i-á ónpähtuye, ³⁷ hedí óetu'an, "In Hudíyoví tsondi hay'i unmuudá wí'bo ópi'aywon." ³⁸ Wén phéphá'ay iví phé'win kw'áye nat'í'k'óe eedi ginnân nata'muu: "Ná'i-á in Hudíyoví tsondi hay'i namuu."

³⁹ Wée t'aywóhkandi? phé'win deedi nawhi'wondi'di óejänákítumáadi, óetu'an, "Untúhpi'an ù-an unmuu i? to'wí Jóesi Tádádí óesóge'i? t'owa ovây'aywoenídí. Hedáho wí'bo ópi'aywon, hedá na'indá wá? dín'aywoení." ⁴⁰ Hebo i? wée natú, "Ha'wâa wíwíhéé'amípi. Ti Jóesi Tádá oe makówá na'ándi? wínâa'a'ginpí'an? Ná'i sen óetuhchänunde waagibá ù wá? wóetuhchänunde?", ⁴¹ hedí ù-ádi naa-ádi dituhchänunde hiwó namuu, gá híwóhpi ä'n'andi nanbí tuhchänu-á gän'äädân. Hebo ná'i sendá háabo híwóhpi? wí'í'anpí." ⁴² Hedáhá? Jesus óetu'an, "Jesus, owáy un'p'ó'dédí'sogedeedi unwáy'ää ihaydi naa wídí'ódé'nípi." ⁴³ Jesus-di óetu'an, "Ná'in wítu'äämí, náä thaa-á owáy t'ähki sa'wó naná? diwe naa-ádi unchaní."

Jesus nachuu

⁴⁴ Taagepiye iwáypiye naná, hebo i? than namuwähán, hedí i'ge t'ähki nakhunpöe thí'èedi poje puwahay. ⁴⁵ Ihayhääbá in aa nakhaaná'nin i? méesate hay'i khó'jé nawhi'wonnindá pínu-á nasivedee. ⁴⁶ Hedáhá? Jesus kaygi natú, "Tádá, naa uví mange dáyamá?, naví p'oweahhää dínke?". Hedí gin natú ihaydiho t'ä'gedí ihäq'an. ⁴⁷ I' sundado p'ó'dédí? iwe nawindi

háa napóe'in imû'di Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáa, hedi natú, "Ta'gendi ná'i sendá ivi wówátsi ta'ge ihon." ⁴⁸ In báyéki t'owa iwe dik'aapuwáwinnin háa napóe'in dáyû'di inbí'piye díviweho', hedi inbí p'íhkhú dáymahpúude ditaachanpóedí. ⁴⁹ Hebo wáy wên kwiýä' Galilee nange iwedí Jesus-ádi dí'ää'in, hedá wáy-á t'owa ivi k'ema'in ûnmuu'indá, kayi' diwebo diwin dáyûndedí.

Jesus óekhã'k'û'

⁵⁰⁻⁵¹ Wi sen Joseph gin nakhãwã'i wá' iwebá naji', oe Judea nangewi bú'ay iwe'i-ân namuu, Arimathea gin dáytu'o'i'. I-á ivi wówátsi ta'ge ihon, hedi natsíkhaji' Jôesi Tádádi óesóege-ídí i' to'wí t'owa ováy'aywoeni'i'. I-á winachanpóepí híwó'nin namuu'in háa in Hudíyo tunjowa' dívi'ánshaamági'indá hedá dívi'annindá Jesus óeháyí gin dítu ihaydi. ⁵² Hediho Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-ví'piye namáa óedaa'amídí i' pení óemäänídí óekhã'k'úuwídí. ⁵³ Hedi óemágidi in phé'win diwedí óewáve, hedá wên híwó'nin aa iwá óe'ánk'û', hedi wí khãhku'í pho ee óek'û', i' t'owáwi k'uu iwe dáyts'á'i', iwá wa'di tóebo wí'óekhã'k'ú'pí. ⁵⁴ I' thaá-á in Hudíyo dívi'hãwíkhã'y'o' kaykhanwówa thaagi', hedi i' kaykhanwówa thaá-á ho napowa'ã'. ⁵⁵ In kwiýä' Jesus-ádi oe Galilee nangedi dí'ää'indá Joseph-á ûnwóemáa, hedi háa Jesus oe t'owápho ee óek'û' waa dáyû'. ⁵⁶ Hedi inbí'piye diwáymaa, hedi wí sa'wó nasundi woe-ádi kã'p'oe-ádi dáykhã'an i' pení óe'ää'yú-ídí. Hebo wíyá tháwã i' kaykhanwówa thaá nanãdi wídíví't'óe'anpí in Hudíyoví khuu dínmuudi.

24

Jesus wówá'i napee

¹ Wíyá tháwãndá Dumíngu naná, hedi nathamupuwa'ã' ihaydi in kwiýä' i penípho iwepiye diwáymaa i sa'wó nasundi woe dáykhã'andi wóegé. ² Iwe i' k'uu i' t'owápho iwedí ho nahângemuudi dáyû', ³ hediho ee dits'ú, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahándi wídáyshaapí. ⁴ Iwe diwãnpíwíndi wídínhanginnáhpí háa dívi'ánshaa'ãmí'in. Ihaydi tsíkhagipí wíje senã' waabá dãnchãq'in inbí nú' dakwínuúde, hãho ots'á'ída' da'a'wennin. ⁵ In kwiýä' hãho dikhunwóeda'di díviwãnpip'ó't'ää, hedi in senã'di ováytu'an, "Heháadan wí nawówájí'i' in pení ováykhã'kw'óe'ó ee bintuwãmáa? ⁶ Jesus-á náwe wínak'óepí, i-á nawáywówápóe-á. Tí wí'ún'ánshaapí'an háa wováytu'annin wa' oe Galilee naji' ihaydi? ⁷ Ginnãn natú: 'Naa t'ãhkí t'owagi' o'aypuyã'i-á in yã'dãapí'in t'owaví mange díkaáni. Hedá phé'win deedá díkhe'khãymáa, hewãbo iwedí i' powage'i thaá iwe owáywówápupagi'o.' "

⁸ Ihaydi in kwiýä' dín'ánpówa háa Jesus-di ováytu'annin, ⁹ hedi iwedí dimáadi in tã'di wée Jesus-ví khãge'nindá hedá wáy-á ivi k'ema'indá háa napóe'in ováy't'óe'an. ¹⁰ Ná'innãn dimuu in kwiýä': Mary Magdalene-dá hedá Joanna-á, hedá wíyá Mary-á, James-ví jýá ûnmuu'i', hedá wáy-á kwiýä'dá wá' indádi díji'. ¹¹ Hewãbo Jesus-ví khãge'nin dí'ãn háa in kwiýä'di ováytu'an waa wáyupí' hí'dã'mãn namuu'in, hediho háa dítu'in wídívíwáyupí. ¹² Hewãbo Peter-á napeedi i' penípho iwepiye i'ää, hedi it'äädi itsíhkídi, hedi wí aada' Jesus na'ánmú'de'i' imû', hedi iví'piye nawáymaa'di na'ánde', "Hãn hín napóe'?"

In wije oe Emmaus bú'aypiye damänninbí'piye Jesus ipikeeyan

¹³ I' thaabá-á wije Jesus-ví k'ema'in wí bú'aypiye damän, iwá Emmaus gin dâytü'o', i-á madi tsé ihay miya-á Jerusalem-di naná. ¹⁴⁻¹⁵ In wije ná'i háa napóe i'gedi wí'bo dänhi'máa, hedi dantsika'máa “Háadangú ná'i t'ähki gin napóe?” Jesus-di ovänkáa, hedi indádíba namáa. ¹⁶ Hewänbo indá wí'óetaapi, inbí tsée iwedi dänkaapóedí. ¹⁷ Hedi Jesus-di oväntsika'yan, “Hää i'gedan hânho jashawó' dänhi'máa damändi?” In wije dantsi'wóyí' hedi dabo'aats'aymuu, ¹⁸ hedi i' wêe Cleophas gin nakháwä'i' di óetu'an, “U'da'mân kavêe t'ähki in oe Jerusalem di'ádäaji'in diwedi wí'úhanginnáhpí háa ná'i phade thaa eje napoe'o'in.” ¹⁹ Jesus-di oväntsika'yan, “Hân handi napoe'o?” Óetu'an, “Gá Jesus oe Nazareth-wi háa ûnpóe'innân. I-á Jôesi Tádávi tukhe'bi ûnmuu, hedi Jôesi Tádá-ádi hedá in t'owa-ádi dâymû' iví hí' á iví tsiyekandá ûnkay'in. ²⁰ Nanbí owha' p'ó'déqí'indá hedá wáy-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí mange Jesus óekan hedânho indá óetuhçânudi óeháyíqí, hediho phé'win deedi óet'óhtägek'û'. ²¹ Hewänbo na'indá gí'ân i-ân i' namuu na'in Israel'in dímahpädikhâymaa'i'. Hedi náa thaa-á i' poje thaa-áho naná han napóe iwedi. ²² Hedá wá' wên kwiýá' na'inbíwedi dimuu'indi dítü'an wên háawên na'in diháa'annin. Hédéndí hé'dibo ee Jesus óekhá'k'û' iwáygé diji, ²³ hewänbo wí'óeshaapí. Diwáy'äqí di' dítü wên makówáwin t'óepa'aa'in inbí'piye dakeepóedí ovâyü'an Jesus-á nawówáji'in. ²⁴ Wáy wên na'indáqí diji'in i' penípho iwepiye dimää, hedi háa in kwiýá' dítü waa dâymû', hewänbo Jesus-á wídâymû'pí' gin in wíjedi Jesus óetu'an.

²⁵ Ihaydáhá' Jesus-di ovântü'an, “Undá ánsaapi'in damuu, hedá dawâyukâymuudi t'ähki háa in Jôesi Tádávi tukhe'min dítü waa wídänwâyundepí. ²⁶ Dítühpí'an i' to'wí Jôesi Tádáqí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí ta'gendi ná'i háäwí it'óephadekhâymaa'in, hedáhá' ên na'in diháa'annin. Hédéshánkí tsondi hay'i-á óepa'í.” ²⁷ Hedi Jesus-di háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe iví'gedí natü'nin t'ähki ovánthayyan. Háa Moses natü'in páadé ovântü'an, iwedáhá' in Jôesi Tádávi tukhe'mindá in wé'gen ta'kannindá háa dítü'indá.

²⁸ I' bú'ay dimän diwe tsowa dipowamän, hedi Jesus-á wa'di wíyá wáypiye namän waagibá i'an. ²⁹ Hewänbo óepunmäáni'in wídada'pí, hediho' óetu'an, “Na'indáqí ówóyí'. Häädanho napuwamän, nathaaphademânho'.” Hediho indáqí i' tewhá ee nats'ündi iwóyí'. ³⁰ Indáqí nahúu'ân dihaydí i' pává iké'di ikü'daa'an, hedá iháve, hedá ovänmägi. ³¹ Ihaydíbá datsiwaadee waa dapóe, hediho to'wí namuu'in dántaa, hewänbo wesebo wíyá wínakeepóepí. ³² Hedi dântumáa, “Oe p'óégé gimän dihaydí, Jôesi Tádávi hí' i'gedá dínthayjodí, nanbí pín kaygi gän'q'yäpóepí'an.”

³³ Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, hedi Jesus-ví tá'di wêe khäge'nindáqí hedá wáy-á wên diwé'gekw'óndáqí dänshaa. ³⁴ Ná'in diwé'gekw'ó'nindi ovântü'an, “Nanbí Sedó Jesus-á ta'gendi nawáywówápóe, hedi Simon Peter-bí'piye nakeepóe.” ³⁵ Ihaydáhá' in wíjedi ovâyü'an háa napóe'in ee p'óégé damän dihaydí, hedá háqíqí Nanbí Sedó Jesus dántaa'indá i' pává iháve ihaydí.

Jesus iví khäge'ninbí'piye ipikeeyan

³⁶ Wa'di dänhi'máa ihaydibo Jesus-á inbí páadépiyá nakwínudee, hedi ovâyü'an, “Ánsaaginpídíbo' íkwoní.” ³⁷ Hânho ovâypiháqí di'ân wí p'oweahhâ-ân dínkeepóe'in. ³⁸ Hewänbo Jesus-di oväysika'yan, “Heháadan

ikhunwôeda? Hâadan i'ânde' mađi naa ta'gendi wó'muupí'in? ³⁹ Navi mandá navi ânda dînmú'dí. Naa-ânkun omuu. Dítäâgé-í, hedânho únhanginnáani wí p'owəaahâa wó'muupí'in. Naa tûu-á phékhû-á omuu. Wí p'owəaahâa-á ha'wâa'i wínamuupí." ⁴⁰ Hedi ha'wâa natú ihaydá ivi mandá ivi ânda ovâykeeyan. ⁴¹ Hânho dihihchan wânbo ovâyháa'an, hedá kây'indá dînpoe'o dívíwââyû-ídi háa natú'in. I'di ovâytsika'yan, "Ti koegí' hâáwí náá únsaa?" ⁴²⁻⁴³ Hediho wí paa natseemuu'i' óemági, hedi inbí páadépiyebo ik'oe.

⁴⁴ Ihaydáhá' ovâytu'an, "Undádíbo wa' oji' ihaydi naadi wâytu'an hâáwí Jôesi Tádávi ta'nin diwe natú'di-áho nakhây'ä' napúuwí'in, t'âhkí háa Moses ita'nandi-á, Jôesi Tádávi tukhe'min ditú'i-á, hedá i' Psalms gin dâytu'o' iwe nata'muu'i-á." ⁴⁵ Hedi ovâykhâge'nan híwó dika'póewídí háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu'in. ⁴⁶ Ovâytu'an, "Ná'i tundáho nata'muu: I' to'wí Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'óephaadé-í nachuu píhay, hedi iwedá i' powage'i' thaa iwá nawáywówápúuwí, ⁴⁷ hedi i-á natsonpúuwí páadé in Jerusalem-win hedá iwedá wéngé t'âhkí'in t'owa-á ovâytu'âamí inbí t'aywó'di dâyjoe'amí hedânho ovây'owóje-ídi, gin nata'muu. ⁴⁸ Hedi undá ná'i hâáwí bînmû'í'gedi t'owa bînt'ôe'amí. ⁴⁹ Hedi náá i' Yâ'dâa'i P'owəaahâa unbí'piye wâysaaní, i-á navi Tádádí wovâytu'an wovâymaßáni'in. Hewânbo náá Jerusalem-bo úvíwóyí'ní unbí kay oe makówádí wovâymaßi píhay."

Jesus oe makówápiye napee

⁵⁰ Hedáhá' Jerusalem diwedí ovâypiyedi i' bú'ay Bethany gin dâytu'o' iwehay ovâyho', hedi ikhóhtegedi Jôesi Tádá óedaa'an híwó ovây'amídí. ⁵¹ Wa' gin i'odibo' inbí'wedí iwijedi oe makówápiye napee. ⁵² Indá dívídége'dikw'ódi óe'a'ginmaßánídí, hedáhá' oe Jerusalem-piyá hânho híhchandi diwáymää. ⁵³ Oe méesate hay'i eebo ihaydá' dimää'ä hedá ditú' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in.

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi John Ita'nandi'

I to'wí In Tuu gin nakháwǎ'i' nawówátsipäyi', i-á Jesus-ân namuu

¹ Hǎn'oe ts'anpáádé nanân diwe i to'wí In Tuu gin nakháwǎ'i' nayiho'. I-á Yôesi Tádá-ádí nayi', hedí i-á Yôesibá namuu. ² I-áho oe ts'anpáádé nanân diwe Yôesi Tádá-ádí nayi'. ³ Hǎǎwí t'ǎhki ikhiyé, hedí i-á wí'ikhiyépidá hǎǎbo winakhí'yenpi. ⁴ I-á wí'bo wówátsi napäyi', hedí ná'in wówátsi-á ko nakeepo' t'owagi' waagi'ba namuu. ⁵ Ná'i ko nakhuuná' dee nakeepo', hedí hǎǎdi wǎnbo t'ǎhki nakeepo' tobáháa nakhuunân wǎnbo'.

⁶⁻⁷ Wí sen John gin nakháwǎ'i' Yôesi Tádádí óesan ná'i ko i'gedi t'owa ovâytu'âamídi, hedânho John-bí hí' dit'oe di to'wén t'ǎhki dívíwhǎyü-ídi i to'wí i ko namuu'ívi'piye'. ⁸ John-dá i ko-á wínamuupí, hewǎnbo i na'ǎǎ t'owa ovâytu'âamídi to'wí i ko namuu'in. ⁹ Ná'i to'wí In Tuu gin nakháwǎ'i' i ta'gendi ko namuu, hedí náǎ oepáa k'aydi'piye' na'ǎǎdi t'ǎhki t'owa ovâykohtayyo'.

¹⁰ Náǎ oepáa k'aydi i nayi', hebo tobáháa ná'i oepáa ho ikhiyé wǎnbo', in t'owa náǎdi diyí'indi wí'óetaapi. ¹¹ I hǎǎwí ikhiyé'i' ívi' únmuu, hedí ipiye' na'ǎǎ, hewǎnbo ívi' t'owadi wǎnbo wí'óeséegí'anpi. ¹² Hewǎnbo wáy wéndidá óeséegí'andá ívi'piye' dívíwhǎyü, hedí ná'in t'ǎhki idi ovâymaği Yôesi Tádáví áy dipúwídi. ¹³ Hedí Yôesi Tádáví áy dipóe ihaydi wíyá dí'áypuyá waa dínpoé, hewǎnbo t'owa dí'áypuyá náǎ oepáa k'aydi waagiba wídi'áypuyápi, hediháa i tádá-ádí i yíyá-ádí dachanpóedíbo wǎnbo-á yoe, hediháa wí sen nawǎnpitúdi'bo wǎnbo-á yoe. Yôesi Tádádán ná'in wówátsi ovâymaği.

¹⁴ I to'wí In Tuu gin nakháwǎ'i' wí t'owa napaa, hedí wí háy tǎhki na'indádi nayi'. Báyéki hay'i namuu'in áymû', gá Yôesi Tádáví wí' ayda' ûn'ándi' namuudân. I-á báyéki séegísehkaná imáa, hedí háa i natú waa t'ǎhki ta'gen namuu.

¹⁵ To'wí i namuu'in John-di in t'owa ovâytu'an. Oe ahkon deedi John nayidi kaygi ovâytumáa, "Naadi wáytu'an naví tí'úugébá wí to'wí napowagit'óe'in, hedí i-á naví shánki kw'áye namuu, gá naa o'áypuyápidíbo i-á hǎǎdi wǎnbo t'ǎhki nawówayidân. Ná'i-ánkun i namuu ívi'gedi wáyhi'máa'i'."

¹⁶ Báyéki séegísehkaná imáadi, ihayda' híwó'di hǎǎwí ívi'wedí gín'ǎ'. ¹⁷ Yôesi Tádádí Moses óetu'an ívi' tsonttu na'in dímaân'in, hewǎnbo Jesus Christ-ân óesan séegísehkaná-á hedá in ta'gen namuu'indá dínkeeyamídi. ¹⁸ To'wídi wǎnbo hǎnhay wǎnbo Yôesi Tádá wí'óemû'pí. Hewǎnbo háawi i namuu'in ívi' wí'da' ay únmuu'i' ívi' nú' na'ándidân na'in dínkeeyan.

Háa John i p'ó'p'oekandídi in t'owa ovâytu'annin

¹⁹ Owáy Jerusalem búu'ú wǎhǎadi in Hudíyoví p'ó'dédi'indi wén owha'-á hedá wén méesate'in khǎge'nindá ováysan John i p'ó'p'oekandi' óetsikáyi'nídi, "To-an unmuu" gin, ²⁰ hedí kinnân idi ovâytu'an: "Naa i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi wó'muupi." Kaaginpidíbo thay'eedi kin ovâytu'an. ²¹ Hedí óetsikáyin, "Hedí to-an unmuu? Tí Elijah-ân unmuu?" Idi ovâytu'an, "Naa-á i wó'muupi." Hedáhá' óetsikáyin, "Tí Yôesi Tádáví tukhe'bi' i áytsíkha'máa'i-ân unmuu?" ²² Hedí ovâytu'an, "Yoe." Hedáhá' óetu'an, "Dítu'an to-an unmuu, hedânho in to'wén na'in dísanin áyt'óe'amídi háa

untúʼin. Uvíʼgedi díʼôeʼan.” ²³ John-di ovâyhéeʼan hedânho dínʼânpówá-ídí háa Yôesi Tádávi tukheʼbiʼ Isaiah hânʼoebo natúʼin, hedí náʼi-á Isaiah-ví híʼ ûnmuu:

Wí toʼwí oe ahkon deedi ûntuhkwintúni,

‘In pʼôe bintaʼgeʼan i shánkí natsonyiʼigíʼ.

“Náʼi toʼwí han natúʼi waagiʼbá naa omuu” gin John-di ovâytuʼan.

²⁴ Wáy wên in ovâysannin John ôetsikáyiʼnidi Pharisees dimuu, ²⁵ hedí indi óetuʼan, “I toʼwí Yôesi Tádávi óesógeʼiʼ tʼowa ovâyʼaywoenidi wíʼunmuupi, Elijah wânbo-á yoe, háa Yôesi Tádávi tukheʼbiʼ âytsíkhaʼmáaʼi wânbo-á yoe. Hedí háadan handi náʼin tʼowa ovâyʼpʼóʼpʼoeʼoʼ?” ²⁶⁻²⁷ John-di ovâytuʼan, “Naadá pʼoedidaʼ dovâyʼpʼóʼpʼoeʼoʼ, hewânbo unbí yâadi wáydi wí toʼwí bintaapiʼ náyíʼ, hedí tobá naví tíʼúuge napówá wânboʼ, naa ihay híwóʼdi wóʼmuupi iví anto wânbo dônmaʼpʼâdi-ídí.”

²⁸ Tʼâhki náʼi owáy Bethany búuʼúʼay wăhăă napóe, oe Jordan pʼoʼ pʼânadi John nayidi in tʼowa ovâyʼpʼóʼpʼoeʼoʼ iwe.

Jesus-á wí kʼúwáʼay Yôesi Tádávi óesandiʼ waagiʼbá namuu

²⁹ Wiyá tháwân John-di Jesus óemûʼ ee náyíʼ iwepiyeʼ naʼâdi, hedí ivíʼgedi natú, “Binmúʼdí i naʼâʼiʼ. I-á Yôesi Tádávi óesan wí kʼúwáʼay waagiʼbá nachúu-ídí, tʼâhki tʼowavi tʼaywóʼdi ovâyʼyâaʼamídi. ³⁰ Náʼibá i namuu ivíʼgedi wâyhéeʼan. Naa otú, ‘Naví tíʼúugebá wí sen napówá-í, hedí i-á naví shánkí kwʼáye namuu, gá naa oʼaypuyâpidiboʼ i-á hăădi wânbo tʼâhki nawówayidân.’ ³¹ Tobá toʼwí namúniʼin naa wíđinhanginnâhpi wânboʼ, naa oʼăă-á pʼoedi wâyʼpʼóʼpʼoeʼamídi, hedânho un Israelʼin tʼowa i bintâa-ídí.”

³²⁻³³ John-di háa imûʼin ovâytuʼan. Natú, “Páadedí naa wíđinhanginnâhpi toʼwí Jesus namuuʼin, hewânbo Yôesi Tádávi dísan pʼoedi wâyʼpʼóʼpʼoeʼamídi, hedá idá dítuʼan, ‘I Yăʼdâaʼi Pʼoewaahâa nawhândi nâapuwăkhâymaa, hedí wí toʼwíwíʼdi isogekhâymaa. Hedí náʼi toʼwíđan i Yăʼdâaʼi Pʼoewaahâa tʼowa ovâyâmân wí pʼóʼpʼoeʼan waagibáʼ kin Yôesi Tádávi dítuʼan. Hedihoʼ i Yăʼdâaʼi Pʼoewaahâa makówádí nawhândi wí kʼoʼwee waagibá dómûʼ-âkun, hedí Jesus-víʼdi isóge. ³⁴ Naa kin napóedi dómûʼ, hedânho naadi wâyʼtumaá Jesus-á Yôesi Tádávi ay ûnmuu.”

Jesus-ví páadéʼin khăgeʼnin

³⁵⁻³⁶ Wiyá tháwân John-dádi hedá wíye iví khăgeʼnindádi Jesus naphademândi óemûʼ, hedí Jesus-víʼgedi John natú, “Binmúʼdí i Yôesi Tádávi óesandiʼ namuuʼiʼ. Wí kʼúwáʼay waagiʼbá nachúu-í.”

³⁷ John-bí wíye khăgeʼnin háa John natúʼin datʼoe, hedí Jesus-ví tíʼúuge dawóemăă. ³⁸ Jesus ibeedí ûnwóeʼâdi ovănmûʼ, hedí ovăntsikáyin, “Hăă-an dadaʼ?” Ôetsikáyin, “Rabbi, wăhăă-an unthaaʼ?” (Rabbi-á “hâhkandi” gin natúʼdaʼ.) ³⁹ Idi ovântuʼan, “Naa-ádi bákăʼve, hedânho wânkeeyamídi.” Hedihoʼ i-ádi damăadi wáyge nathaaʼin dănmûʼ. Dipówá ihaydăho théʼeedi yôenu iwepiyeʼ naná, hedihoʼ i-ádibo dănwóyíʼ.

⁴⁰ Andrew-á Simon Peter-ví tíʼúu ûnmuu, hedí i-á in wíye in John-bí híʼ datʼoedi Jesus-ádi damăaʼin diwedíʼibá namuu. ⁴¹ Wesebo Andrew iví páʼdây Simon ituwăhoʼ, hedí óeshaa ihaydi óetuʼan, “Naʼindi i Messiah âysha.” (In híʼ Messiah-á natúʼdaʼ “i toʼwí Yôesi Tádávi óesógeʼiʼ tʼowa ovâyʼaywoenidi” gin.) ⁴² Hedí Andrew-di Simon Jesus-víʼpiyeʼ óehoʼ.

Jesus-di Simon óemû? ihaydi óetu'an, "U-á Simon unmuu, John-bí ay, hewänbo nää iwedi páadépiye? Cephas gin unkháwä-í. (Nä'in kháwä Cephas-á Peter-ân namuu, hedí natú'da? "wí k'uu" gin.)

Jesus-di Philip-á Nathanael-ádi ovântu'an i-ádi damú-i'in

⁴³ Wíyá tháwän Jesus i'ánshaamägi oe Galilee nangepiye? namú-ídi, hedí Philip óemû'di óetu'an, "Naa-ádi óká've." ⁴⁴ Philip-á Bethsaida-wi namuu, i búu'ú'ay Andrew-ádi Peter-ádi dathá'de iwebá. ⁴⁵ Philip-di Nathanael óetu'wäho, hedí óeshaa ihaydi óetu'an, "I to'wí Yöesi Tádáí óesóge'i? t'owa ovây'aywoenídi äysha, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân namuu, Joseph-vi ay. Ivi'gedân Moses ita'nan ivi ta'nin diwe, hedá in Yöesi Tádáí tukhe'min wá? ivi'gedi dáyta'nan." ⁴⁶ Nathanael-di Philip óetu'an, "Naa wó'ânpi háäwi wänbo Nazareth-wi-á híwó'di namuu'in." Philip-di Nathanael óetu'an, "Óká've naa-ádi hedího wí'bo nâapimúni."

⁴⁷ Jesus-di Nathanael ivi'piye? na'ádi óemû?, hedí ivi'gedi natú, "Häwebâa wí na'ä? in Israel-wi khuu ta'gendi ihondi?, i-á wínahóeyóhâhpi." ⁴⁸ Nathanael-di óetsikáyin, "Hádídan naa dítaa?" Jesus-di óetu'an, "I fig tay óhkhü nú? un'ân dihaydi naadi wímû?, Philip-di wóetukánnanpídi?" ⁴⁹ Nathanael-di óetu'an, "Hâhkandi?, nâbâa dínhanginná u-á Yöesi Tádáí ay-ân unmuu'in, u-á in Israel t'owavi tsondi hay'i unmuu." ⁵⁰ Jesus-di Nathanael óetu'an, "Nää navi'piye? biwhâyunde? gá wítu'andân in fig tay nú? naadi wímû'in, hewänbo há'i wits'antú'andivi shánkí he'endi háäwi nâapuwâkhâymaa. ⁵¹ Ta'gendi wítumâa, makówa nakhuudeedi bínpuwâgít'óe, hedá naa t'owa t'âhkígi? o'aypuyá'ivi'we in Yöesi Tádáí t'óepa'aa'in diwhâdedá diwáypi'dá bínpuwâkhâymaa."

2

Oe Cana búu'ú'ay dínkhóhtsaqaná

¹ Wiye thaa naphade ihaydi owáy Galilee nange wâhâä dínkhóhtsaashánkí'diná, i búu'ú'ay Cana gin dáytu'o? iwe. Jesus-vi yíyá páadébo namäädiho? iwe na'ân, ² hedá Jesus-á ivi khâge'nindádá wá? ovâyhúutu'andiho díimää. ³ T'âhkí i méena dínhan dihaydi Jesus-vi yíyádi óetu'an, "Wíyá wídinnéenasaaipi." ⁴ Jesus-di óetu'an, "Yíyá, háadan kin dítmâa? Wa'di ihaydi wídinnáhpí navi t'óe don'amídi." ⁵ Ivi yíyádi in húukhâysa'in ovâytu'an, "Háa idi wovâytu'an waa úví'amí."

⁶ Iwe sí p'onbay k'uuđi napa'andi nasaa, t'owa dipówá'in díví'owídi-ídi in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. Ná'i p'onbay eeye wétâ háa powintâ galón dihay nasadi?. ⁷ Jesus-di in dáyhúukhâysa'in ovâytu'an, "Ná'i p'onbay bín'pide," hedího p'eedi taye dáy'pide. ⁸ Hedáhá? ovâytu'an, "Hâwedího wí binwhahó'gí, hedí unbí tsondivi'we bínhúu." Hedího háa ovâytu'an waa dívi'an. ⁹ I p'oe dáyho'i naméenasaa, hedí in húukhâysa'inbí tsondi idää, hebo wí'ûnhanginnáhpí wáyge dáyhógi'in. In wé'ge'in dáyhúukhâysande'indá'mân dínhanginná. Hedího? idi i soyingi óetukánnan, ¹⁰ hedí óetu'an, "Wây-á t'owa i shánkí híwó'di méena páadé dáykhâysande?, hedí t'owa dívi'ihay'an dihaydânho i shánkí nak'âagipi? dáykhâysande? Hewänbo u-á han wívi'anpi, u-á bitsikha'an i shánkí híwó'di tí'úuge ovâykhâysáa-ídi."

¹¹ Ná'in Jesus ee Cana búu'ú'ay Galilee nange wâhâä i'annin in páadé'in pínna in t'óe ovâykeeyannin namuu, hedí indího in t'owa ikeeyan i-ân hay'i namuu'in, hedí ivi khâge'nin shánkí wänbo ivi'piye? díviwhâyü.

¹² T'ähkí ná'i naphade ihaydi Jesus-á iví yíyá-á iví tí'úwindá hedá iví khäge'nindáí Capernaum búu'ú'aypiye' dimää, hedí iweho wí hâyú thaa dívíwóyí'.

Jesus-di in dâyhäâwîkú'ch'áade'in i méesate hay'i iwedi ovâykhēpiye

¹³ In Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, Passover gin dâytú'o'í', hedí Jesus oe Jerusalem-piye' namää. ¹⁴ I méesate hay'i tehpaá búge in t'owa dâyhäâwênkú'ch'áadedi ovâymu', wéyu-á k'úwá-á k'o'wee-á dâykú'ch'áade', hedá wá' in dâychä'egó'o'in inbí määsa eeye dikw'ondi ovâymu'. ¹⁵ Wên púwhí' whihkannindi ipaa, hedí t'ähkí i méesate hay'i iwedi ovâykhēpiye inbí k'úwá-á inbí wéyu-á wóegé, hedí in dâychä'egó'o'indá inbí chä' t'ämäpiye' ovâych'áa hedí inbí määsa ovâyyanú. ¹⁶ Hedá in dâyk'o'weekú'ch'áade'indá ovâytu'an, "Binyäa'an ná'i hääwí nâwedí. Ná'i méesate-á naví Tádáví wháagé únná. Wí kũhte'i waagibá wíyá wíwînpáa-ípi." ¹⁷ Hedího' iví khäge'nin dín'ánpówá háa to'wí Yöesi Tádáví tã'nin diwe natú'in kin:

Hânho uví wháagédí dí'áyingimädi wí phaadi naa díphakhanukhâymaa waag-ibá ochanpo',
hedí dâymú' Jesus hanbá nachaq'in.

¹⁸ In Hudíyoví p'ó'dédi'in iwáygé diyi'indi Jesus óetsikáyin, "Háawin wên pínán úkoedi dínkeeyamídi, hedânho gínhanginnánídi ú úk'óe'in ná'in t'owa ovâykhēpiye-ídi?" ¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Ná'i méesate binnayudi poeye thaa iwebo naa wíyá dótege-í." ²⁰ Indi óetu'an, "Yónántã'di sí (46) paayo ovâyho' ná'i méesate dâytege-ídi, hedí hádídan poeye thaa iwebo wíyá nâtege-í?"

²¹ Hewänbo Jesus-á iví túu'ú'í'gedân ovâyhi'máa, i méesate hay'i'í'gedá yoe. ²² Hedího chuwa iwedi nawáywówápoe ihaydi, iví khäge'nin ná'in natú'in dín'ánpówá, hedí Yöesi Tádáví tã'nin diwe háa natã'muu'in hedá ná'i tũq Jesus ihée'andi-á dívíwhâyü.

Jesus ûnhanginná t'ähkí t'owa háawin dimuu'in

²³ Wa'di Jesus oe Jerusalem búu'ú' nayi' ihaydi, in Hudíyoví shánkí'di thaa Passover gin dâytú'o' naná' dihaydi, báyéki t'owa i pínán ovâykeeyandi dâymú'di iví'piye' dívíwhâyü. ²⁴⁻²⁵ Hewänbo Jesus wí'ipimägipi inbí mange. I-á wí'üntáypí wí to'wídi t'owaví'gedi óetu'äämídi, i-áho ûnhanginná háawin t'owa dimuu'in hedá háa inbí pí'ná khó'yé dí'ánshaamuu'indá.

3

Nicodemus Jesus-ví'piye' namää

¹⁻² Wí sen Nicodemus gin nakhäwä'i Jesus-ví'piye' khu'déedí namää. I-á Pharisee t'owa namuu hedá in Hudíyoví tsonnin diwedí'ibá namuu. Idi Jesus óetu'an, "Hähkandi', gínhanginná Yöesi Tádáví wóesan na'in díhá'ämídi. Wí to'wí Yöesi Tádáví óekhäge'máa'ida'mân ûnkoedi ikeeyamídi i pínán udi dínkeeyo waagibá."

³ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wên wíyídi."

⁴ Nicodemus-di óetsikáyin, "Hádídan wí to'wí nasówébo'wandi' wíyá nawáy'aypuyä-í? Wí'ûnkoedipi iví yíyávi aymúu iwe nawáyts'únídi wíyá na'aypuyä-ídi."

⁵ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wên p'oe iwedí hedá i Yâ'dâa'i P'oweahhâvî'wedá di'áppuyâ'indá'mân dínkoedi makówápiye' dimú-ídí. ⁶ To'wên t'owavî'wedí di'áppuyâ'in t'owadâ'mân dimuu, hewânndi wítumáa, in to'wên wíyó to'wên i Yâ'dâa'i P'oweahhâvî'wedí di'áppuyâ'indá i Yâ'dâa'i P'oweahhâa dâymáa. ⁷ Wíwóehâa'amípí naadi wítu'andi, wíyá i'áppuyâ-i'ín únkhây'â. ⁸ Oepiyá náápiyá iwaa'o', hedi i waa it'o', hewânbo wí'únhanginnâhpí wâhââpha'gedi na'â'in hâa wáypiye' namânnin. Hedi hanbá wí'íka'póya'pí hádídí wí to'wí i Yâ'dâa'i P'oweahhâvî'wedí na'áppuyâ'in."

⁹ Nicodemus-di óetsikáyin, "Ti nakoedi-í ná'i háâwí untú'di' napúwídí? Hândídan napúwí?"

¹⁰ Jesus-di óetu'an, "U-á wí Israel'inbí háhkandi unmuu, hedi háadan ná'i háâwí i'gedi wí'unka'póya'pí? ¹¹ Ta'gendi wítumáa, ná'i dínhanginnân ni'gedi ívihée'o', hedá i háâwí áymû' i'gedá wáytú'o', hewânbo undá hâa gitú'nin wídínséegi'opí. ¹² Ná'i oepáa k'aydiwi háâwí i'gedi naadi wáytú'an, hedi un wí'úvíwhâyundepí, hediho hádídan úvíwhâyú-í makówáwí háâwí i'gedi wáytú'andi? ¹³ Makówápiye' wíyá to'wí wânbo wínapéepí, i makówá iwedí nawhá'dída'mân, hedi naa-ân i omuu, t'âhki t'owagi' o'áppuyâ'i'."

¹⁴ Moses owáy ahkónu wáy i páâyú kwâk'udi napa'andi' wên phé eedi iwíhí'k'ú'di itege waagibá, naa t'âhki t'owagi' o'áppuyâ'i' omuu'i' wá' phé eedi dítege-í. Kin nakhây'â' napúwí'in ¹⁵ hediho to'wên t'âhki navi'piye' dívíwhâyunde'in wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-í. ¹⁶ Yôesi Tádádí t'âhki t'owa hânho ovâyséegi'ívi wí' ayda' ún'ándí' ímagí, hediho to'wên t'âhki ívi ayví'piye' dívíwhâyú'in há'to dípedée-í hewânbo wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-í. ¹⁷ Yôesi Tádá ívi ay isan náa oepáa k'aydipiye' in t'owa ovây'aywoenídí, dínkhây'â' ovâyutuchânú-i'ín ovâyutú'âamídá yoe.

¹⁸ To'wên t'âhki Yôesi Tádádí ayví'piye' dívíwhâyunde'in há'to ovâyutú'amí ovâyutuchânú-i'ín, hewânbo Yôesi Tádá ho natú in to'wên dívíwhâyupí'indá ovâyutuchânukhâyamá'in, gá ívi wí' ayda' ún'ándí'piye' wídívíwhâyupídân. ¹⁹ Yôesi Tádádí ay náa oepáa k'aydipiye' na'âá wí kohtthay waagibá namúnídí hedânho t'owa dínkeepúwí, hewânbo t'owa yâ'dâapí dívítsiye'kanhondi khuu eeyebo diyêení'in shánkí ovâyhí'an i kohtthay ipiye' dimú-ívi'wedí. Hedânho Yôesi Tádádí ná'in t'owabá ovâyutuchânukhâyamá. ²⁰ To'wên t'âhki yâ'dâapí dívítsiye'kanhonnindá i kohtthay dâyt'ay, hediho ipiye' wídímânpí, hâa dívítsiye'kanhonnin dínkeepúwí'in wídida'pídí. ²¹ Hewânbo to'wên in ta'gen dívíkanhonnin i kohtthay ipiye' dimân, hedânho nakeepúwí háâwí dívíkanhondi Yôesi Tádádí ovâykhâge'dodí díví'amídí."

John i p'ó'p'oe'kandi Jesus-ví'gedi ihí'máa

²² Hedáhá' Jesus-á ívi khâge'nindádí oe Judea nangepiye' dimáa, hedi iwáy wâhââ diyí' ihaydí wên t'owa ovây'p'ó'p'oe'an. ²³⁻²⁴ In Hudíyo tsonnindi John i p'ó'p'oe'kandi wa' wí'óepansógepi, hedi ídi wá' t'owa ovây'p'ó'p'oe'o'. Kin i'o' oe Aenon diwe, i-á Salim tso'wa naná, iwe báyéki p'oe nayídi, hedi t'owa ívi'piye' dimá' ovây'p'ó'p'oe'amídí.

²⁵ Ihaydá John-bí koghē'nin wí Hudíyo-ádi p'ó'p'oe'kan ni'gedi dívítuhânbo'. ²⁶ Hediho John-bí'piye' dimáadi óetu'an, "Háhkandi', i to sen oe Jordan p'o' p'âná hânhay u-ádi nayí'i hedá ívi'gedi in t'owa udi ovâyutú'andi', náa báyéki t'owa ívi'piye' dimân ídi ovây'p'ó'p'oe'amídí."

²⁷ John-di ovâyṭuʼan, “Hăăwí i toʼwí oe makówá naʼándidi dímgíʼídaʼmân áyhóndeʼ.” ²⁸ Hăădankánbo naa otú i to Yôesi Tádádí óesógeʼíʼ t'owa ovâyʼaywoenídí wóʼmuupí, hebo iví páadébo Yôesi Tádádí naa dísan, hedi undá háa otú waa íʼtoe. ²⁹ Hăădi dínkhóhtsaanáʼ dihaydi i soyingi namuuʼiví k'ema iví núʼ nawin, hedi i soyingi íhíʼmáadi nat'oeđi náʼi k'ema báyéki nahíhchanpóe, hedi i sâaʼi i soyingivíʼ ho namuu. Năă-á hanbá naa-á i soyingiví k'ema waagibá hânho ohíhchaq, gá in t'owa Jesus-víʼpiyeʼbá dimándân ivíʼin ûnmúnídí. ³⁰ Nakhâyʼăʼ Jesus-á shánki kw'áyeʼpiyeʼ óetegé-íʼin, hedá naa-á hăăbo omuupí waa opúwí.

³¹ “Jesus-á oe makówádí naʼăă, hediho t'ăhkiví shánki hayʼi namuu. Naa năă oepáa k'aydiwíʼ omuu, hediho wí năădiwí waagibá dáyheeʼoʼ năădiʼídaʼ omuudi, hewânbo i-á makówádí naʼăădi t'ăhkiví shánki hayʼi namuu. ³² Hăăwí imúʼ iʼgedi hedá nat'oe iʼgedá ihéeʼoʼ, hewânbo wên háyúhaydidaʼ t'owa háa natúʼnin ónséegíʼoʼ. ³³ Hewânbo toʼwên iví híʼ dâyséegíʼodi handidi dáykeeyoʼ dívíwhâyundeʼin Yôesi Tádá taʼge ihéeʼoʼin. ³⁴ Yôesi Tádáví ay isandi-á Yôesi Tádáví híʼ ihéeʼoʼ, gá Yôesi Tádádá khăagipí i Yăʼdăaʼi P'oeʼwăahăa ho óemăgidân. ³⁵ Yôesi Tádá iví ay iséegidí t'ăhki tsonkhuu óemăgi hăăwí t'ăhki iʼgedi natsonyêenídí. ³⁶ Toʼwên t'ăhki Yôesi Tádáví ayvíʼpiyeʼ dívíwhâyundeʼin wówátsi nahándeʼin dâymăa, hewânbo toʼwên iví ay ónt'óyandeʼindá náʼin wówátsi wídâymăʼve-ípí, indá Yôesi Tádádí hânhay wânbo t'ăhki ovâyʼtuchănuʼbé-íʼ.”

4

Jesus-ádi wí Samaria-wi kwee-ádi dănhéeʼan

¹⁻³ In Pharisees dínhanginpóe shánki báyéki t'owa Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhâyundeʼin, hedá John i p'óʼp'oeʼkandiví shánki Jesus-di ovâyʼp'óʼp'oeʼoʼ. (Hewânbo Jesus-ví khăgeʼnindídaʼ t'owa ovâyʼp'óʼp'oeʼoʼ, idá yoe.) Hedi náʼi hăăwí iʼgedi in Pharisees dit'oeʼin Jesus ûnhanginpóe íhaydi, i-ádi iví khăgeʼnindádí Judea nangedi dipee hedi oe Galilee nangepiyeʼ dimăa. ⁴ Galilee-piyeʼ namân dihaydi oe Samaria nange iʼgedi ûnpúhpóʼ. ⁵⁻⁶ Taage púnúʼ nanáʼ dihaydi wí Samaria-wi búuʼúʼay Sychar gin dâytúʼoʼ iwe napówá. Sychar-á kayiʼ wínanáhpí wí nava iwedí hânʼoebo Jacob-di iví ay Joseph óemăgiʼiʼ. Ee dâyp'oeʼwhahóndeʼ iwe Jacob ishăăʼi naná, hedi Jesus kayiʼ wăhăădi naʼăădiho nakaykhanmuudi ee hănge isóge ikaykhanwówáʼamídi.

⁷ Wí Samaria-wi kwee ip'oeʼwhahónídí napówá, hedi Jesus-di óetuʼan, “Wí p'oe dímgí dónsuwă-ídi.” ⁸ Jesus-ví khăgeʼnin i búuʼúʼaypiyeʼ ho dikoegiʼkunmăa, hediho i-á wíʼbo naʼân. ⁹ Hudíyo-ádi Samaria-índádí wídívíwóndeʼ, hediho i kweedi óetuʼan, “U-á Hudíyo unmuu, hedi naa-á Samaria-wi-á omuu. Hedi háadan udi díp'oesuwăgíʼdaʼmăa?” ¹⁰ Jesus-di óetuʼan, “Wíʼúhanginnáhpí hăăwí Yôesi Tádá napâyíʼin, hedá wáʼ toʼwí naa i wíp'oeʼdaʼmăaʼiʼ omuuʼin wíʼúhanginnáhpí. Úhanginnándáhoʼ udá naa díp'oesuwădaaʼamíwân, hedi naadá p'oe nawówátsipâyíʼi wímăáníwân.” ¹¹ I kweedi óetuʼan, “Măʼmăa, hăăwí wânbo wínăamăapí p'oeʼwhakhongíʼin, hedi năwe dâyp'oeʼwhahóndeʼ íwá nawăʼân. Hedi hândián náʼi p'oe nawówátsipâyíʼi năwhahóní? ¹² Naʼinbí hehăăwí thehtáy pahpăa Jacob-di năa dâyp'oeʼwhahóndeʼ iwe naʼin dínyoeʼan. I-ádi iví eʼnündádí hedá iví hăăpan hăăwéndádí i p'oe năwedí dâywahógiʼi dâysuwăndeʼ. Ti unʼándeʼ

u-á Jacob-ví shánkí hay'i unmuu'in gáhân?" ¹³ Jesus-di óetu'an, "To'wên t'ähkí nãwedi dâyp'oesuwãnde'in wíyá dip'oesá'aapúwí, ¹⁴ hewãbo nã'i p'oe naadi t'owa dovâyma'i-i-á dâysuwãdá, há'to wíyá dip'oesá'aapúwí. I p'oe naadi dovâyma'i-á wí p'ohpee inbí pí'nã waagibá napúwí, hedi iwediho in wówátsi nahãndep'i'in dâykéyí." ¹⁵ I kweedi óetu'an, "Mã'mãã, nã'i p'oe i'gedi bihi'mãã'i dimãã, wíyá wí'op'oesá'aapúwípídí, hedãho ihaydá' nãwe wí'op'ohkhonnã'be-pídí."

¹⁶ Jesus-di óetu'an, "Ya' ópûn, uví sedó mánkéyí hedá nãäpiye' nãamã'í." "Wídinsennãpi" gin i kweedi óetu'an. ¹⁷ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi untú wí'úsennãpi'in. ¹⁸ P'ánãn khóhtsaq'i unmuu, hedi nã'i sen nãä unthaa'i-áqí uví sedó ta'gendi wí'úmuupí."

¹⁹ I kweedi óetu'an, "Mã'mãã, nãä naa dínkeeyan wí Yöesi Tádáví tukhe'bi' unmuu'in. ²⁰ Na'in Samaria-in t'owa gimuu'inbí páadé kã'ãã'indi Yöesi Tádá nã'i p'in kw'áye óe'a'ginmã', hewãbo un Hudíyo-á ítú' oe Jerusalem búu'ú iwebo t'owa dínkhây'ã Yöesi Tádá óe'a'ginmããni'in." ²¹ Jesus-di i kwee óetu'an, "Biwhâyú-i nã'in: Owáy wí thaa naná' diwe t'owadi Yöesi Tádá óe'a'ginmããni nã'i p'in diwedã' bá yoe háa oe Jerusalem diwedã' bá yoe. ²² Un Samaria-in ta'gendi wí'únhanginnáhpí to'wí bín'a'ginmã'in, hewãbo na'in Hudíyo-á gínhanginná to'wí áy'a'ginmã'in, gá Yöesi Tádádí na'in Hudíyo díde'mandân hediho i to'wí t'owa ovây'aywonkhâymaá'i-á Hudíyo-ân namuu. ²³ Hedi nãä iwedi páadépiye' in to'wên Yöesi Tádá dây'a'ginmã'indi ta'gendá hedá pín ta'gehaydá óe'a'ginpãkhâyma. Kí'mín t'owa-áho i Tádá nada' óe'a'ginmããni'in. ²⁴ Yöesi Tádá-á p'oweaqhãqã' namuu, hedi in óe'a'ginmã'in dínkhây'ã' ta'gendá hedá pín ta'gehaydá óe'a'ginmããni'in."

²⁵ I kweedi óetu'an, "Naa dínhanginná i to'wí Yöesi Tádádí óesogekhâymaá'i' t'owa ovây'aywoenídí na'ã', Christ gin óetu'o'i'. Napówa ihaydi hãäwí t'ähkí dínthaykankhâymaá na'in." ²⁶ Jesus-di óetu'an, "Naadi wíhí'mãã'i-ân i omuu."

²⁷ Ihaydibá Jesus-ví khãge'nin diwáypówa, hedi hãho ovâyháa'an wí kwee-áqí ihí'mãadi, hewãbo to'wídí wãbo i kwee wí'öetsikáyinpí, "Hãä-an unda'?" hedi Jesus wãbo wá' wí'öetsikáyinpí, "Hãadan i kwee-áqí bihi'mãa'?"

²⁸⁻²⁹ Ihaydiho' i kwee iví p'onbay iwe iyoe'andi i búu'ú'aypiye' namãä, hedi in t'owa ovâytu'an, "Bíkã've bínmúnídí wí sen t'ähkí háa naa dáy'annin dítu'andi'. Tigúbá i-á i to'wí namuu Yöesi Tádádí óesogekhâymaá'i' t'owa ovây'aywoenídí." ³⁰ Hediho' in t'owa i búu'ú'ay iwedi dipeedi iwáy Jesus nayí' iwepiye' dimãä.

³¹ Wa'di in t'owa búu'údí di'ädibá Jesus-ví khãge'nindi óetumãä, "Hãhkandi', shánkí yãbedi nãäbo bihúuyamí." ³² Idi ovâytu'an, "Naa piháawi koegi' dómãä, un i'gedi wí'únhanginnáhpí." ³³ Iví khãge'nin wí'nã táye dívítsika'mãä, "Ti wí to'wídí ònkoegi'kán, gáhân?" ³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Hãa i to'wí naa dísandí' nada' waagibo naa dáy'o', hedi in t'öe idi naa díkanyõnnin dóbowakhâymaä. Nã'i hãäwí dó'o'i' naví koegi' waagi' bá dínmuu.

³⁵⁻³⁶ Kin t'owa dítu'pí'an: Dâyko'yiko' iwedi dâyhãäwíwé'ge'o pu'wahay yõenu p'öe naná. Hewãbo naadi wâytumãä, híwó'gí bínmu'dí in t'owa hãä nava i'ge dí'ã'in. Hã'in t'owa-á dikhâymuu ovâywé'ge'amídí hãäwí napaa'i waagibá, hedi undá hãäwí wé'gekannin waagi'inbá-á ímuudi hã'in t'owa-á bínwé'ge'amí Yöesi Tádáví'piye' bínhúuwídí. Hedi kin úv'i'an dihaydá Yöesi Tádádí wovâywá'aa-i, hedi in t'owa-á in wówátsi nahãndep'i'in dâykéyí. Wáy-á

wëndá ho Yôesi Tádáví hí' ovâykoe inbí pí'ná khó'yé, wí to'wí iko'yiko' waag-ibá, hedi in wé'ge'indádí undádí úvíhíhchannamí hã'in t'owa bínwé'ge'an dihaydi. ³⁷ T'owa ditû'pí'an: Wí to'wí iko', wíyá to'wí-á ihãäwé'ge'o'. Hedi háa ditû' waa náa ta'gendi napúwí. ³⁸ Wáy úvít'ôe'anpí'yepiye' naadi wáysangít'ôe in t'owa Yôesi Tádági' bínwé'ge'amídí. Unbí páadebo wáy-á to'wên dívít'ôe'an, hedi in t'ôe díví'annin namuudi undáho in t'owa bínwé'gekhâymaa."

³⁹ Oe Sychar búu'ú báyéki t'owa Jesus-ví'piye' ho dívíwhäyü gá i kweedi ovâytu'andân, "Jesus-di háa dáy'annin t'ähki naa ditû'an." ⁴⁰ Hediho ná'in t'owa Jesus-ví'we dipówá ihaydi óedaa'an indádí nacha'nídí, hediho wíye thaa iwe iwóyí'.

⁴¹ Tí'úugédi wáy-á shánkí báyéki t'owa iwe'in Jesus-ví hí' dit'oedi iví'piye' dívíwhäyü, ⁴² hedi ná'in t'owadi i kwee óetu'an, "Nábáha' iví'piye' ná'in ívíwhäyü, hewänbo ü untúdída'ba yoe, ná'in wí'bo iví hí' git'oe, hedá gínhanginná ta'gendi ná'i-ân t'ähki t'owagi' i aywondi namuu'in."

Jesus-di wí sen hay'iví e'nú ònehkháa'an

⁴³ In wíye thaa daphade ihaydi Jesus iwáygédi iyáa'odi oe Galilee nangepiye' namää. ⁴⁴ I-á wí'bo ho natú, "Wí Yôesi Tádáví tukí'we dipówá ihaydi óedaa'anhe'bi' iví nangebo wíday'a'ginpi," ⁴⁵ hewänbo oe Galilee nange Jesus napówá ihaydi in Galilee-windi óeséégikê', gá oe Jerusalem dínshánkí'diná' dihaydi in wá' iwebá diyidân, hedi t'ähki i'andi' óemû'.

⁴⁶ Ee Galilee nange iwebá, i búu'ú'ay Cana gin dáyü'ó iwepiye' Jesus nawáymää. Iwänkun naná händídi p'oedi ho iméenapaa. Ee Cana wí sen hay'i nayi', hedi iví e'nú oe Capernaum búu'ú'ay iwe ûnhayk'ôe. ⁴⁷ Ná'i sendá ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangedi na'ädi Galilee nange napówá'in, hediho Jesus na'ân diwepiye' namäädi óetsikáyin, "Tí navi'piye' unmú-i navi ay dínhekháamäänídi? I-á chuwa k'áygé nak'ôe." ⁴⁸ Jesus-di óetu'an, "Un t'owa t'ámägi' pínán t'ôe bínmúndepída há'to navi'piye' úvíwhäyü-i." ⁴⁹ I sendi Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, naa-ádi ókã've navi ay hehkháa dínmäänídi wídinchúu-ípídi." ⁵⁰ Jesus-di óetu'an, "Uví'piye' ópün, uví ay úwówaho?" I sen háa Jesus-di óetu'an waa iwhäyü, hediho' iwedi namää. ⁵¹ Wa'di namán dihaydibo' iví t'ôe'indi óeyaydi óetu'an iví ay ûnwówa'in. ⁵² Idi ovâytsikáyin, "Häyü ihaydan naná ûnehkháapóe ihaydi?" Óetu'an, "Tsá'di thé'eedi wí' iwe i tsáwäp'íde ûnhán." ⁵³ I táda ûn'ánpówá wí' ihaydibá naná'nin Jesus-di óetu'an dihaydi, "Uví ay úwówa," hediho' i-ádi iví k'aygi'indádí Jesus-ví'piye' dívíwhäyü.

⁵⁴ Jesus Judea-di namäädi oe Galilee wa' nayi' ihaydi, ná'inho in wáygingi'in pínán ovâykeyannin namuu.

5

Jesus-di wí sen i p'obú'ay iwe óehekháamägi

¹ Wíyá hãädi naná' diwe in Hudíyo dínshánkí'diná, hedi Jesus oe Jerusalem-piye' nawáymää. ² Oe Jerusalem wí p'obú'ay nak'ôe, i-á Hebrew tuudi "Bethesda" gin dáyü'ó. P'ó kíngé p'áanú pohtáa'ây nawhaadikw'ó, hedi iwe nú' wên phódi nachá i búu'ú'in tehpaawé, "K'úwági'in Phódi" gin dáyü'ó. ³⁻⁵ Ná'i pohtáa phoe'ó eeye báyéki t'owa dihaywhaakw'ó. Wáy wên ditsí't'aamuu, wáy wëndá pówhá'nin dimuu, hedá wáy-á wídin'a'yákankoe dipí. Iwe wí sen powintã'di kháave paayo nahay'i'

nak'óe. ⁶ Jesus-di ná'i sen iwe nak'óedí óemû', hedi ûnhanginná báyéki p̄ayyo nahay'in, hediho' óetsikáyin, "Ti úhehkháapúwí'in unda'?" ⁷ I nahay'idi Jesus óetu'an, "Mǎmǎa, naa to'wí wǎnbo wídn'ǎnpí díp'osóge-ídí nap'o'ǎ'yǎpo' ihaydi. Wa'di ots'únidí dǎysó'dinde' ihaydibo', wíyá to'wí-á naví páadébo-á nats'úyǎ'." ⁸ Jesus-di óetu'an, "Ówínú, uví whqhpǎ'ay mǎnke'di óyíyé." ⁹ Wesebo i sen nawówađi iwínú, hedi iví whqhpǎ'ay iké'di natsiyedee.

I thaa ná'in napóe ihaydi Hudíyoví kaykhanwówa thaa-á naná. ¹⁰ In p'ó'dédí'in Hudíyodi i sen óetu'an, "Nǎa thaa kaykhanwówa thaa naná. Nakhǎak'óe uví whqhpǎ'ay wóegé unyēenidí." ¹¹ Idi ovǎytu'an, "I sen dínhehkháa'andidǎn dítu'an, 'Uví whqhpǎ'ay mǎnke'di óyíyé.' " ¹²⁻¹³ Indi óetsikáyin, "To-an i sen namuu ha'wǎa wóetu'andi'?" Hewǎnbo i sen nawówa'i' wí'ûnhanginnáhpí to'wí namuu'in, gǎ báyéki t'owa iwe diyidǎn, hedi Jesus-á óemû'pídibo iwedi iyǎa'an.

¹⁴ Hǎy napóe ihaydi Jesus-di i sen i méesate hay'i iwe óeyay, hedi óetu'an, "Ót'óyan, úhehkháapóe, hediho náa-á wíyá wíwít'aywó'náamípi, háǎwí shǎnki p'ǎndíkí' wí'úpúwípídí." ¹⁵ I sen iwáygedí namǎadi in Hudíyoví p'ó'dédí'in ovǎytu'an Jesus-dǎnho hehkháa óemǎgi'in.

¹⁶ Hediho ná'indi Jesus óeyanǎkímǎa, gǎ kǐ'bi háǎwí ikanhondǎn kaykhanwówa thaa eeye wǎnbo'. ¹⁷ Jesus-di ovǎytu'an, "Naví Tǎdá háǎdi wǎnbo t'ǎhki it'óemǎa, hedi naa-á hanbá, hedǎnho ná'i háǎwí dókanhon." ¹⁸ Ná'in natú ihaydi in Hudíyoví p'ó'dédí'in shǎnki wǎnbo dida' óedahéyi'in, i kaykhanwówa thaa i'a'ginhǎnundedida'ba yoe, hewǎnbo wǎ' natúdn Yóesi Tǎdá-á iví tǎdá ûnmuu, hedi kindidího' háǎwí i-ǎdí Yóesi Tǎdá-ǎdí handǎ' damuu waagibá i'o'.

Yóesi Tǎdádi Jesus tsonkhuu óemǎgi

¹⁹ Jesus-di ovǎytu'an, "Hǎa i Tǎdá i'o'in naa dómunde', hedi inbá naa dáy'o'. Naa i ay omuu'i wídnkoedípi háǎwí wí'bo dáy'amídí. Háǎwí i Tǎdá i'o'i naa hanbá dáy'o'. ²⁰ I Tǎdádi naa díseegi, hediho háǎwí t'ǎhki i'o'i dínkeeyo', hedi idá háǎwí shǎnki he'endi-á dó'amí'i'in naa dínkeekankhǎmǎa, hedǎnho un wovǎyhǎa'amídí. ²¹ I Tǎdádi t'owa dichuu'in ovǎywaywówa'pǎ', hedi handidibá naa i ay omuu'idi in to'wén naa oda'in wówátsi dovǎmǎáni. ²²⁻²³ I Tǎdá wǎnbo wínatúnípi t'owaví'gedi hǎa híwó' hǎa híwó'pí díví'annin. Idi naa i ay omuu'i dínk'û' han dó'amídí, hedǎnho t'ǎhki t'owađi naa dí'a'geenidí, i Tǎdá óe'a'gin waabá. To'wéndi naa i ay omuu'i' wídí'a'ginpídí i Tǎdá naa dísandí' wǎnbo-á wíday'a'ginpi.

²⁴ "Ta'gendi wǎytumǎa, to'wén naví hí' dín'tóyandedi hedá i naa dísandí'piye' díwíwháyundedá wówátsi nahándepí'in dǎymǎa, hedi wí'ovǎytuchǎnú-ípi. Chu'in waagi'inbá náa wídimuupi, gǎ wówátsi dǎyké'dǎn. ²⁵ Ta'gendi wǎytumǎa, náa iwedi páadépiye' in chu'in waagi'inbá dimuu'in naví ṭuú dí't'óe-í, naa Yóesi Tǎdávi ay omuu'i', hedi in dívít'óyande'indá wówátsi dǎykéyi. ²⁶ I Tǎdá in wówátsi napǎyi', hedi handidibá naa i ay omuu'i dínk'û' t'owa dovǎywówátsimǎánidí. ²⁷ Hedá idá naa dínk'û' t'owa dovǎykeekw'óenidí hǎa híwó' hǎa híwó'pí díví'annin, gǎ naa wǎ' t'owabá opóedǎn. ²⁸ Ná'in naví hí' wǎytumǎa'indi wíwovǎyhǎa'amípi. Ówáy wí thaa naná' diwe in penípho eeye díkw'ó'nin naví ṭuú dí't'óe-í, ²⁹ hedi ee díkhǎ'kw'ó' deeyedi dípeegít'óe. In to'wén híwó' dívít'siye'annin chuwa iwedi ovǎyپیegít'óe wówátsi dǎykéyidí, hedi in to'wén yǎ'dǎapi dívít'siye'annindá chuwa iwedi wǎ' ovǎyپیekhǎmǎa inbí tuchǎnu dǎykéyidí.

30 “Naa wí’bo háabo wídínkoedipí dáy’amídí, hewänbo naa t'owaví'gedi otû' háawin dimuu'in Yôesi Tádádí ditû'an waabá, hedânho háa otû' waa inbí'gedi ta'gen namuu, gá dáy'odân háa i Tádá naa disandi' nada' waagi, háa naa owänpida' waagá yoe.”

Hádídan gínhanginná to'wí Jesus namuu'in?

31 “Naa wí’bo naví'gedi dáyhí'máadi ma'dân un ítúní naví hí' ta'gen wídínmuupí'in. 32 Hewänbo wíyá to'wí naví'gedi ihée'o'í nayí', hedi naa dínhanginná háa naví'gedi ihée'o'ín ta'gen namuu'in. 33 Undá John i p'ó'p'oekandiví'piye' t'owa bínšan óehée'amídí, hedi i-á in ta'gen naví'gedi natú. 34 Háa t'owa naví'gedi ditû' waa naa-á wídíntáypí, hewänbo John-bí hí' í'gedi wáytumáa hedânho háa natú'in úvíwhäyú-ídi hedá wovây'aywoenídí. 35 John-dá wén phakó nakomuudi nakohkeepäyí'in waagibá namú'de, hedi wí hây tähkí ho iví kohthaydi wovâyhíhchannan. 36 Hewänbo wí hääwí shánkí hay'í namuu John-bí hí'wíwedi, hedi ná'í hääwídá wovâykeeyo' to'wí omuu'in. Kinnán namuu: Háa i Tádádí díyón waa dáykanhon, hedi ná'í hääwí dáykanhondi' bínmû'di wovâykeeyo' i Tádádí naa disannin. 37 Hedá i Tádá dísandí wá' naví'gedi ihée'an. Hewänbo undá hánhay wänbo iví tütü wí'it'oe'pí, hedi háawi i namuu'in wíwínmû'pí, 38 hedi iví hí' unbí pí'ná khó'yé wíwínmáapí, gá naví'piye' wí'úvíwhäyundepídan, tobá idi dísan wänbo'. 39 Yôesi Tádáví ta'nín áyíngidi bínütü'o', gá í'ándedân iwe únhanginpúwí'in hádídí wówátsi nahánde'pí'in bínkéyí'in, hedi ná'ín ta'nín diwebá naví'gedi natú'. 40 Hewänbo naví'piyá wí'íkä'äada'pí ná'ín wówátsi bínkéyídi.

41 “T'owa naví'gedi híwó' dívihée'amí'in naa wó'wänpit'oeda'pí. 42 Háawin un ímuu'in naa dínhanginná. Unbí pí'ná khó'yé Yôesi Tádá wíwínséegí'pí. 43 Naví Tádádí dísandibo o'ää hedi undi wídíséegiké'pí. Hewänbo wíyá to'wí wí'bo nawänpí'äädá, i-á ma' bínseegikéyí. 44 Háa i wí'da' Yôesi na'ándí unbí'gedi natú'nín áyíngi wíwovâymähpí, háa híwó'gí natú' háa yoe, hewänbo in t'owa híwó' unbí'gedi dívihée'odá inbí tütü híhchandi bínhónde'. Hedânho wí'únkoedipí naví'piye' úvíwhäyú-ídi. 45 Hewänbo wí'í'äanípí naadân unbí t'aywó'di í'gedi i Tádá dó't'ehpidekhâymaa'in. Í'ände' ná'í hí' Moses ita'nandidi wovây'aywonkhâymaa'in, hewänbo iví hí'dí'ábá unbí t'aywó'di únkeepúwí, hediho idân wovây't'ehpidekhâymaa. 46 Moses naví'gedi ita'nan, hediho iví hí' ta'gendi bínwhäyudáho naví'piye' wá' úvíwhäyú-íwän. 47 Hewänbo háa ita'nannin wíwínwhäyundepí, hedânho hádídan naví hí' dínwhäyú-i'?" kin Jesus-di oväytü'an.

6

Jesus-di in p'áqnú maapaasôn senä'dá in wé'ge'in t'owa-á ovâyhúuyón

1 Wíyá häädi Jesus oe Galilee p'oekwí' p'änäpiye' namää. (Ná'í p'oekwíndá Tiberias wá' gin dáytü'o'.) 2 Báyéki t'owadi iví pinnán ovâykeeyandi in dihay'in ovâyhehkháamádi dáymu'di óeyuuhon. 3-4 In Hudíyoví shánkí'di Passover gin dáytü'o'í púnú' naná. Jesus-á iví khäge'nindádi oe p'in kw'áyepiye' dipee hedi iwe dívíkw'ódi. 5 Jesus ibeédi báyéki t'owa iví'piye' di'ádi ovâymu', hediho Philip óetsikáyin, “Wähäá-an ihay koegi' äykumá-í t'ähki ná'ín t'owa dáy'óe-ígí'?" 6 Jesus-á wí'bo únhanginná háa ikhâymaa'in, hewänbo ná'ín Philip óetsikáyin óetayí'nídí hânangúbá natúní'in. 7 Philip-di óetu'an, “Wáygín tágintä (200) thaa t'óe díví'andi wá'áa ihay wa' wínayipí ovâykoegi'kumá-ídi, tobá t'ähki'íbo hí'índá' diyämu wänbo'.”

8-9 Wíyá khäge'di? Andrew gin nakháwä'i?, i-á Simon Peter-ví tí'ûu ûnmuu'idi Jesus óetu'an, "Näwe wí enúkáy nayi?, i-á p'áanú táhtá phó'i pává'ây hedá wíye paa-á imáa, hewänbo hä'i-á ihay wínayipi t'ähkí ná'in t'owa ovâyhuuyôenidí." ¹⁰ Iwáyge báyéki nataásaa, hedího Jesus iví khäge'nin itu'an in t'owa nangebo? ovâykwôyení, hedí han díví'an. In senä'da'dibo p'áanú maapaasôn (5,000) ihay diyi? ¹¹ Jesus i pává íhógidi Yôesi Táadá óekú'daa'an, hedí iví khäge'nin ovây'andi ovâytu'an in t'owa iwáyge dikw'ó'nin wí'ínbo? ovâymaänidí, hedí hanbá in paa-á ovâymaägi. Häyü in t'owa dida? ihay dáy'oe, ¹² hedí dívíshu'an dihaydi Jesus iví khäge'nin itu'an, "Binwé'ge'an há'i dínphade'i?, hedânho hääwí wänbo wínapedée-ípídi." ¹³ Hedího t'ähkí dáywé'ge'an dihaydi, tã'di wíye t'un dáy'íde i naphade'i pává iwedi, in t'owa i p'áanú pává'ây dáy'oe ihaydi.

¹⁴ In t'owa ná'in pinnán ovâykeeyannin dáymu'di ditú, "Ta'gendi ná'i-ân i Yôesi Táadávi tukhé'bi? namuu, iví'gedi nata'muu náa oepaa k'aydi piye? na'ä'." ¹⁵ Jesus ûhanginná dida? óekaygikhâymáa'in inbí tsondi hay'i? óesóge-ídí, hedího? iwáygedí wíyá oe p'in kw'áyepiye? bá wí'bo namáa.

Jesus p'oe kw'áayé nayi?

¹⁶ Kindi napuwamän dihaydi Jesus-ví khäge'nin oe p'oe kw'ingépiye? di-whá. ¹⁷ Wí kophênbay iwe dívítógi, p'oe kwí? p'änäpiye? oe Capernaum-piye? diwáymu-ídí. Wa? dimän dihaydibo? nakhuupóe, hedí Jesus inbí'we wa'di wínapówápí. ¹⁸ Ihaydi kaygi iwaq'an hedí hânho nap'oet'úkhúpóe. ¹⁹ I kophênbay i dáy'osande'i phédí dáy'sayde?, hedí ma'di poeye háa yôenu míya dimáa ihaydi Jesus p'oe kw'áayé nayidí i kophênbay tso'wapiye? na'ädi óemú?, hedí dikhuwôeda'póe. ²⁰ Hebo idá ovâytu'an, "Naa Jesus-ân omuu, wí'íkhuwôeda'ípi." ²¹ Hedího híhchandi kophênbay iwe óetógi, hedí p'o kí'ge dimänninnäpiye? wesebo dipówá.

In t'owadi Jesus óetu wämáa

²² In báyéki t'owa wa'di oe p'o? p'änäbo diyi'indi Jesus-ví khäge'nin ho ovâymu? i kophênbay iwe wí'bo dívítógidi iwedi dimú-ídí, hedího dínhanginná Jesus indádí wínamäpí'in. Wí'da? wí kophênbay iwe na'änwän, hedího di'ân Jesus-á wa'di iwebo na'ännin. ²³ Wíyá tháwändá wây-á kophênbay hí'innin oe Tiberias búu'údi di'ää, hedí iwáy Jesus i pávági? ikú'daamägidi in t'owa dáy'oe iwe tso'wa diwhí'kw'ó. ²⁴ Hedí Jesus-á iví khäge'nindá iwe wídiyipi'in in t'owa dáymu? ihaydi, in kophênbay eeye dívítógidídi oe Capernaum búu'ú'aypiye? dimáa óenuwä-ídí.

Jesus natú i-á i pává nawówátsipäy'i namuu'in

²⁵ In t'owadi Jesus oe p'o? p'änä óeshaadi óetsikáyin, "Háhkandi?, häädan unpówá näwe?" ²⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, i pinnán naadi wáykeeyandibo nakeepo? naa Yôesi Táadávi'wedi o'ää'in, hewänbo hä'i bínmú'di naa ví khäge'nindá iwe wídiyiwidítuwämáapi, i pává bínk'oe di íshuupóedibo dituwämáa. ²⁷ I koegí? wówátsi nahándepí'in napäyí'ipiye? úvíkhäá-i, i koegí? nahá'dânpo'ipiyeda'ba yoe. Naa t'ähkí t'owagi? o'aypuyä'idi kí'bi koegí? wâymaäni, gá Yôesi Táadági kee'eedi dínk'ú'dân kin dáy'amídi? kin ovâytu'an. ²⁸ Hedího óetsikáyin, "Hännan iví'amí Yôesi Táadá áyhíhchanmäänidí?" ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Gá kinnân: Naa i Yôesi Táadági dísandiví'piye? úvíwhäyü-i. Ná'innân Yôesi Táadá nada? úví'amí'in." ³⁰ Indi óetsikáyin, "Háawin pinnánnan údí dínkeeyamí hedânho wínwhäyü-ídí?

Hännan bikhâymáa? ³¹ Na'inbí hehâäwin thehtáy pahpá'in gínmuu'in owáy ahkónu iwéngé diyí' ihaydi ná'i koegí' manna gin dáytu'o'i dáy'oe. Yösi Tádávi tã'nin diwe kinnân natã'muu:

Pává makówádí ovâymägi dáy'óe-ídi.

³² Ti hääwí ihaybá úkoedi?" Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, Moses-á hã'i pává wí'imägi, naví Tádá-ân imägi. Hedi hã'i pává-á kodí'di makówávi pává winamuupi, hewänbo nää-á naví Tádádá ta'gendi makówávi pává wovâymä'. ³³ Hedi ná'i pává Yösi Tádá napäyi'i-á makówádí na'ää'i namuu, hedi t'ähki t'owa wówátsi ovâymä'."

³⁴ Indi óetu'an, "Na'inbí Sedó, häädi wänbo t'ähki kî'bi pává dímã've-í."

³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Naa-ân pává waagi'bá omuu, t'owa wówátsi napäyi'i'. To'wí naví'piye' na'ää'i-á há'to nahãhsení, hedi to'wí naví'piye' iwhâyü'i-á há'to nap'oesá'aapúwí.

³⁶ "Hewänbo ho wáytu'an waa, tobáháa dímü' wänbo', naa wídnwâyunde. ³⁷ To'wén naví Tádádí naa dímã'in naví'piye' di'ää-i, hedi to'wí wänbo naví'piye' na'ää'i-á naadi há'to dóyoegi'amí. ³⁸ Naa oe makówádí owhá dáy'amídi háa idi dísandí' nada' waagi, háa naa oda' waagá yoe. ³⁹ I dísandí' nada' in t'owa naa dímägi'in naadi dovây'áyngi'amí'in hedänho wí' wänbo in diwedi winapedée-ípi, hewänbo i t'ã'gi thaa naná' dihaydi naadi in t'ähki wíyá dovâywáywówápaa-í. ⁴⁰ Kinho naví Tádá nada' dáy'amí'in, gá nada'dän t'ähki in dínhanginná'nin naa iví ay omuu'in, hedá naví'piye' divíwhâyunde'in wówátsi nahánde. ⁴¹ In dáy'mã've-í'in. Hedi i t'ã'gi thaa naná' dihaydi naadá wíyá dovâywáywówápaa-í" kin Jesus-di ovâytu'an.

⁴¹ In Hudíyoví p'ó'dédi'in iví'gedi dívít'ayhi'máa, gá natúdän, "Naa-á i pává makówádí owhá'di-ân omuu." ⁴² Kinnân ditü': "Nã'i-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay namuupi'an. Iví tádá-á iví yíyá-á áytaa. Hedi háadän nää-á natü' makówádí nawhân gin?" ⁴³ Jesus-di ovâytu'an, "Ha'wäägi wí'úvít'ayhi'mã've-ípi. ⁴⁴ To'wí wänbo wí'ünkoedípi naví'piye' na'ää-ídi, naví Tádá i dísandí naví'piye' óemaadida'mänho'. Hedi in naví'piye' di'ää'indá dovâywáywówápaa-í i t'ã'gi thaa naná' dihaydi. ⁴⁵ Wí Yösi Tádávi tukhe'bi' hã'oe kinnân itã'nan:

Yösi Tádádän t'ähki t'owa ovâyhá'amí.

Hediho nää to'wén naví Tádá önt'óyannindi iví'wedi diháhpóe'in naví'piye' di'ää-i. ⁴⁶ Naa wó'tü'pí to'wídi i Tádá óemü'in. Naadida'män Yösi Tádá dómü', gá ee na'än diwedi o'äään.

⁴⁷ "Ta'gendi wáytumáa, to'wí wänbo naví'piye' iwhâyunde'i wówátsi nahánde. ⁴⁸ Naa pává in t'owa nawówátsipäyi'i waagi'bá omuu. ⁴⁹ Tobá unbí hehâäwin thehtáy pahpá'in oe ahkónu wéngé diyí' ihaydi i koegí' manna kin dáytu'o'idi ovâykhóekhúumägi wänbo', tí'úgedí dit'ahán. ⁵⁰ Hewänbo nää naadá pává makówádí nawhân ni'gedi wáytumáa, hedi wí to'wí ná'idi óekhóekhúumägi'i há'to naháani. ⁵¹ Naa-ân i pává makówádí na'äädi wówátsi napäyi'i waagi'bá omuu. To'wén ná'i pávadi ovâykhóekhúumägi'in hãnhay wänbo t'ähki dáywówátsimã've-í. Ná'i pává naví tũ'ú dínmuu t'ähki t'owa dovâypägit'óe'i dáywówátsikéyídi" kin Jesus-di ovâytu'an.

⁵² Ihaydiho in Hudíyoví p'ó'dédi'in dívít'uhkannan. Wáy wén ditsikapóe, "Hándidan ná'i sendi iví tũ'ú dípägit'óe díkhóekhúumäänídi?" ⁵³ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, naa t'ähki t'owagi' o'aypuyã'iví tũ'ú ún'póedi

wíwovâykhóekhúumägipídáho?, wówátsi wänbo wíwîn máapí. ⁵⁴ To'wên t'ähkí navi túu ònp'oedi ovâykhóekhúumägi'indá wówátsi nahándepí'in dáy máa, hedá naadá i t'ä'gi thaa naná? dihaydi dovâywaywówápa-a-í. ⁵⁵ Navi túu'ú ta'gendi koegi? waagi?bá namuu, hedá navi ònp'oe-á ta'gendi sùwägi? waagi?bá-á. ⁵⁶ To'wí navi túu ònp'oedi óekhóekhúumägi'i-á naa-ádi namuu hedá naa-á i-ádi. ⁵⁷ Navi Táđádi naa dísandí-á i háđđi wänbo t'ähkí nawówayi'í namuu, hedí i-á nawówayidi naa-á owówayi'. Handidíba to'wí naadi dókhóekhúumägi'í navi?wedí íwówátsikéyi. ⁵⁸ Hediho naa-ân i pává makówáđi na'ää'í? omuu, i pává unbí hehááwin thehtáy pahpá'in dáyk'oe'í? waagi?bá wí'omuupí. Há'í pává dáyk'oe wänbo tí'úugéđi dit'ahán. Hewänbo to'wên i pává naa omuu'í? dáyk'oe'í indá hánhay wänbo t'ähkí dáywówátsimá've-í."

⁵⁹ Jesus ná'in natú oe Capernaum búu'ú'ay, i Hudíyoví méesate'ay iwe in t'owa ovâyhá'o? ihaydi.

Wáy wên t'owađi Jesus óeyoe'an

⁶⁰ Báyéki i-ádi dimá'nin dit'oedi ditú, "Ná'í hí'-á nakâymuu áyhóníđi. To-an iséegi'amí?" ⁶¹ Hewänbo to'wíđi wänbo óetu'anpíđi Jesus ònhanginná ná'í ovâytu'an ní'gedí dívít'ayhí'máa'in, hediho? ováysikáyin, "Tí ná'í naadi wáytu'andi? wíwovâyhí'anpíđi naa-ádi wíyá wí'ípunda'pí? ⁶² Hân í'áanı undi naa t'ähkí t'owagi? o'aypuyä'í dímu'đi kw'áyepiye owáypeedi páadé o'án diwepiye'bá? ⁶³ I Yä'dâa'í P'oweqahâa nawówátsipäyi', t'owa-á wí'bo wíđínkoedípi. I hí' naadi wáytumáa'í? i Yä'dâa'í P'oweqahâa'v'wedí na'ä? hedí ná'í hí'-áho nawówátsipäyi'. ⁶⁴ Hewänbo wáy wên un wí'úwíhâyunde'pí." Jesus-di ha'wâa ovâytu'an gá páadéđibo ho ònhanginnândan to'wên iví'piye? wíđíwíhâyúk'hây máapí'in dimuu'in, hedá ònhanginnân wá? to'wíđi óekuhpegít'oe'í namuu'in. ⁶⁵ Hedá wá? ovâytu'an, "Kindíđánkun wáytu'an, to'wí wänbo navi'piye? wí'únká'ääkoedípi navi Táđádi óemägidída'mân."

⁶⁶ Iví hí' ònmuudi báyéki in óeyuuhonnin i-ádi wíyá wíđípunda'pí, hediho óeyoe'an. ⁶⁷ Hedi Jesus iví tã'đi wíye khäge'nin itü'an, "Heyâa un, tí undi wá? díyoe'amí'in ída'?" ⁶⁸ Simon Peter-di óetu'an, "Na'inbí Sedó, tovi'piyanho gimú-i? Uđída'mân dítumáa háđíđi ná'in wówátsi nahándepí'in áykéyi'in. ⁶⁹ Na'in íwíwíhâyumägiho hedá gínhanginnânho u i shánkí yä'dâa'í unmuu'in, i Yôesi Táđádi wóesandí'." ⁷⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wí'bo un tã'đi wíye wáyde'manpí'an, hewänbo wí' unbí'wedí Penísendi waagi?bá namuu." ⁷¹ Simon Iscariot-ví avyí'gedí ihí'máa, i-á Judas gín nakháwá, hedí Penísendi waagi?bá namuu gín Jesus-di óetu'an gá tobá in tã'đi wíye khäge'ninbí'wedí namuu wänbo Jesus óekuhpekhây máadân.

7

Jesus-ádi iví tí'úuwindáđi

¹ Ná'í háäwí naphade ihaydi Jesus oe Galilee nange i'ge t'ähkí nayi'. Judea nangepiye? wínamääpí, in Hudíyoví p'ó'déđí'in háđíđída'mân dítumáa háđíđi óehéyi'in dáytuwámáadi. ² In Hudíyoví shánkí'đi púnú? naná, dáy'ókhkhu'te'âykw'óe'ó'í shánkí'đi gín dáytu'o'. ³ Hediho Jesus-ví tí'úuwindi óetu'an, "Náwedí ópún hedí oe Judea nangepiye? unmu-í, hedânho in t'owa uví'piye? díwíwíhâyunde'in iwe diyí'indi i pínán t'óe bí'o'in wóemúndí. ⁴ To'wí in t'owađi kee'eedí óetaa-í'in nada'đi kaadibo háawên wí'í'opí. Hedânho kí'bi háäwí bikanhondi, úkhây'ä? to'wên t'ähkíwí páadépiye? bí'äämí'in." ⁵ Ha'wâa óetu'an, gá tobá iví tí'úuwin dimuu wänbo? iví'piye?

wídivíwhâyundepídân. ⁶ Jesus-di ovâytyʔʼan, “Naagiʔ ihaydi waʔ wíðinnáhpí, hewânbo ungiʔ-á hãädi wânbo tʼähki híwóʔ dihaydi únná. ⁷ In tʼowa Yôesi Tádá dâytaapiʔin dimuuʔin háʔto wovâyʔáy-í, hewânbo naa-ân dítʼay, gá dovâyʔumáadân inbí yäʔdâapiʔ tsiyekan niʔgedi. ⁸ Unnân wáy dínshánkíʔdínáʔ diwepiyeʔ bípûn. Naa-á waʔdi wóʔmânpí híwóʔ dihaydi naagiʔ wínanáhpídiʔ kin ovâytyʔʼan. ⁹ Hedíhoʔ oe Galilee nange iwebo iwóyíʔ.

Jesus Jerusalem búuʔúpiyeʔ namää

¹⁰ Iví tíʔúuwin oe dínshánkíʔdínáʔ diwepiyeʔ dimää ihaydi tíʔúugedí i wáʔ namää, hewânbo kaadibo-ân namää, keedibo-á yoe. ¹¹ In Hudíyoví pʼóʔdédíʔindi ee dínshánkíʔdínáʔ diwe óetuwámáa, hedí dívítsikaʔmáa, “Wáyho i toʔʔ” ¹² In báyeke tʼowa iwe diyíʔin báyeke dívíkaahiʔmáa ivíʔgedi. Wên ditúʔ, “Híwóʔdi sen namuuʔ gin. Wáy-á ditúʔ, “Yoe, handá yoe. Idi báyeke tʼowa in taʔgen namuu iwedí ovâyýáaʔoʔ.” ¹³ Hewânbo tʼähki in tʼowa in Hudíyoví pʼóʔdédíʔin dáykhuwôedaʔmáadi kaadibo ivíʔgedi dívíhiʔmáa.

¹⁴ I shánkíʔdi píngé haydi naphade ihaydi Jesus i méesate hayʔi ee natsʼú hedí in tʼowa ovâyháʔoʔ. ¹⁵ In Hudíyoví pʼóʔdédíʔin ovâyháaʔandi ditúʔ, “Hândidángú náʔi sen hânho ûnhanginná, toʔwídi óeháʔanpí wânboʔʔ” ¹⁶ Jesus-di ovâytyʔʼan, “Naví hâhkan navíʔindáʔ wíðinnuupí, hewânbo i disandivíʔin wáʔ únnuu. ¹⁷ In toʔwên háa Yôesi Tádá natú waa dikandaʔindáho dínhanginpúwí naví hâhkan niʔgedi, háa Yôesi Tádá natú waa dikandaʔindáho dínhanginpúwí naví hâhkan niʔgedi, háa Yôesi Tádávíʔwedí dínʔääʔin hedíháa naví ánshaa íʔgedibo dáypihiʔmáaʔin. ¹⁸ In toʔwên inbí ánshaa dínmuuʔidáʔ dívíheeʔoʔindá dívípítegeʔíʔin didaʔ. Hewânbo toʔwên i ovâyysandiʔ kwʼáye óetegéʔíʔin didaʔindá in taʔgen dívíheeʔoʔ, hedá inbí píʔná khóʔyé-á hôeyó wânbo wíðây máapi. ¹⁹ Moses-di Yôesi Tádáví tsontuú wovâyʔʼanpíʔan, hewânbo wéná wí wânbo un iví taʔkan wíwínʔaʔgindopí. Háadan naa díhéyíʔin ídaʔʔ” ²⁰ Toʔwídi in tʼowa yâadi óetuʔʼan, “Háadan untú, toʔwí nadaʔ wóehéyíʔinʔ U-á wí yäʔdâapiʔ pʼoewaahâadi wóemáa, hedânho haʔwâa untú.” ²¹ Jesus-di ovâytyʔʼan, “Wên pínnán tʼôe kaykhanwówá thaa iwe dáyʔandibo un tʼähki wovâyháaʔan, ²² hewânbo undá unbí eʔnûn áyyäaʔ in Hudíyoví kʼeweʔ taadi bintaaʔoʔ inbí thaa dinnáʔ dihaydi tobá kaykhanwówá thaa nanân wânboʔ, gá hânʔoe Moses-di han wovâyýondân. (Moses-á i páadéʔi wínamuupí náʔin khuu iʔandiʔ, hewânbo in shánkí hânʔoeʔindáho hanho dívíʔan.) ²³ Náa wí enúkáy náʔin kʼeweʔ taadi óetaaʔoʔ kaykhanwówá thaa nanân wânboʔ, hedânho Moses-ví tsontuú wíwínʔaʔginhánú-ípídi. Hedí háadan handi naa-ádi íʔay wí sen túuʔú tʼähkíbo dônhekháaʔandi kaykhanwówá thaa nanân wânboʔʔ” ²⁴ Wí hãäwí háa puwädi nakeetʔóeʔin bínwânpiimúʔdiboʔ wesebo wíʔitúnípi, ‘Kinnân namuu,’ hewânbo páadé áyíngidi bínnuwäʔí-á háa namuuʔin, hedânho únkoedí-í íʔúnídi taʔgendi háa namuuʔin.”

Tʼowa ditsikapoʔ, “Ti Jesus-ân i toʔwí namuu Yôesi Tádádi óesogekhây máaʔi tʼowa ovâyʔaywoenídíʔ”

²⁵ Wên tʼowa ee Jerusalem diweʔin ditúʔ, “Ti náʔi sen i toʔwí naʔinbí tsonnindi óehéyíʔin didaʔi wínamuupíʔan? ²⁶ Binmúʔdí, hãʔin tʼowa tʼähkívi páadépiyeʔ ihíʔmáa, hedí toʔwí wânbo háabo winatúʔpí óewóyíʔnídí. Tígu in tsonnini dívíwhâyunde náʔi-ân namuu i toʔwí Yôesi Tádádi óesogekhây máaʔiʔ tʼowa ovâyʔaywoenídí. ²⁷ Hewânbo kavêe i-á wínamuupí. I toʔwí Yôesi Tádádi óesogekhây máaʔiʔ tʼowa ovâyʔaywoenídí naʔää ihaydá, toʔwí wânbo

wí'ûnhanginnánípi wăhăăwi namuu'in, hewânbo t'ăhkídibo gínhanginná wăhăăwi nă'i sen namuu'in."

²⁸ Jesus-di i méesate hay'i iwe ovâyhá'o' ihaydi kaygi ovâytu'an, "Ítû' ûnhanginná to'wí omuu'in hedá wăhăăwi omuu'indá. Naa wí'bo opichanpóedíbo wó'ăăpi. I to'wí naa dísandi' ta'gendi nawówáyí', hedi undi wíwíntaapi, ²⁹ hewânbo naadá dótaa, gá iví'wedí o'ăădân, hedá idá dísan." ³⁰ Jesus-ví hí' ûnmuudi óepankéyí'in dida', hewânbo óekéyí ihaydi wa' wí'ûnnáhpídí to'wídí wânbo wí'óeyâ'pi. ³¹ Hewânbo báyéki t'owa iwe diyí'in iví'piye' dívíwhăyü. Kin ditû': "I-ânkun i namuu Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Wíyá to'wí-á há'to na'ăă-i shánkí báyéki pínán ikeeyamídí nă'i senbí'wedí."

Jesus óepankéyí'in dida'

³² In Pharisees dit'oe in t'owa nă'i hăăwí Jesus-ví'gedí dívíkaahí'máadi, hediho indádí hedá in ow'ha' p'ó'dédí'indádí wên sundađo i méesate hay'i dáy'áyí'do'in ovâysan óepankéyídí. ³³ Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Hây tâhkídá' undádí dáywóyí'ní, hedáhá' owáymân i dísandiví'wepiye'." ³⁴ Hedáhá' undá dínuwă-í, hewânbo há'to dísaa-í. Wáy naa omân diwepiye' wí'ûnpukhoedí-ípi." ³⁵ In Hudíyo tsonnin dívítu'an, "Wáypíyan nă'i sen namân? Natû' há'to âyshăa-í gin. Ti namân gáhân wáy in Hudíyo diwadekw'ó' deeyepiye', in Hudíyo dimuupí'in t'owaví yâa nathăa-ídi, hă'in Hudíyo dimuupí'in ovâyhá'amídí? ³⁶ Idi dítu'an, 'Undi dínuwă-í hewânbo há'to dísaa-í. Wáy ochangit'oe iwepiye' wí'ûnpukhoedí-ípi.' Hânangú iví hí' ûntu'da'?"

P'oe nawówátsipăyí' i'gedí Jesus-di ovâytumáa

³⁷ I t'ă'gi shánkí'di thaa-á shánkí hay'i thaa namuu, hedi Jesus iwe nawindi kaygi ovâytu'an, "To'wí nap'oesá'aadi naví'piye' na'ăă-í isuwă-ídi. ³⁸ Yôesi Tádáví ta'nin diwe kinnân nata'muu: To'wên naví'piye' dívíwhăyunde'inbí pí'nă k'ó'yé wí p'o'k'ay waagibá dáymaa, hedi i p'oe-á nawówátsipăyí'i namuu." ³⁹ I p'oe i'gedí ihée'andi-á i Yă'dăa'i P'oewaahăa-ân namuu, hedi to'wên iví'piye' dívíwhăyunde'in i Yă'dăa'i P'oewaahăa dáykéyí. Hewânbo nă'i Yă'dăa'i P'oewaahăa-á wa'di wí'ovâymagípí, Jesus wa'di makówápiye' wínapéepídí.

In t'owa wêege'in dipóe

⁴⁰ In t'owa nă'in ovaytumáa'in dit'oe ihaydi wáy wên ditú, "Ta'gendi nă'i-á Yôesi Tádáví tukhe'bi' âytsíkha'măa'i namuu." ⁴¹ Hewânbo wáy-á ditú, "I-á namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí." Hedá wá' wáy-á ditú, "Hewânbo i to'wí Yôesi Tádádí óesogekhăymăa'i' t'owa ovây'aywoenídí Galilee-wi wínamúnípi. ⁴² Ti Yôesi Tádáví ta'nin diwe wínatúhpí'an, i to'wí idi óesogekhăymăa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví ây iwedí'ibá namúní, hedá oe Bethlehem-dá na'aypyăgít'oe, i búu'ú'ay David na'aypyă iwebá." ⁴³ Hediho in t'owa Jesus-ví'gedí handá' wídíví'ânshaamăpídí wêege'in dipóe. ⁴⁴ Wáy wêndi óepankéyí'in dida', hewânbo to'wídí wânbo wí'óeyâ'pi.

In Hudíyoví p'ó'dédí'in Jesus-ví'piye' wídívíwhăyunde'pí

⁴⁵ In méesate'in sundađo diwáymăa in ow'ha' p'ó'dédí'indá hedá in Pharisees-á dikw'ó' diwepiye', hedi in sundađo ovâysikáyin, "Hedi háadân i sen wíwínmaapi?" ⁴⁶ Indi in Pharisees ovâytu'an, "Hânhay wânbo wí to'wí wí'ihée'anpí hă'i sen ihée'o waagibá." ⁴⁷ In Pharisees-di ovâysikáyin, "Ti un wá' in ta'gen namuu iwedi idi wovâyăa'an?" ⁴⁸ Ti

wí'úhanginnáhpí'an wí' wänbo na'in tsonnindá hedá na'in Pharisees-á iví'piye' wí'íwihâyundepí'in? ⁴⁹ Yôesi Tádáví ná'in t'owa iví'piye' dívíwhâyunde'in ovâytechânukhâyámaa, indá i tsonttu Moses ita'nandi wíðâytaapi." ⁵⁰ Wí sen in diwedi Nicodemus gin nakhâwâ'ídi ovâyhée'an, i-á hânhaybo Jesus-ví'piye' namää'í' namuu. ⁵¹ Kinnân ovâytu'an: "Wíginkoedipí gitúnídi háa wí to'wí híwó' háa híwó'pí i'annin páádé iví tuu git'oepídibo', hedá háawên i'annindá gínhanginpóepídibo'. Na'inbí tsonttu kí'min gínmuupí'an." ⁵² Indi óetu'an, "Háadan igí' bikhäge'hée'o'? Ti ụ wá' Galilee iwe'ibá unmuu gáhân? Áyíngídi Yôesi Tádáví ta'nin mánttu'ámí, hedân úhanginpúwí wí' wänbo wí Yôesi Tádáví tukhe'bi' Galilee-wí wínamuupí'in."

I kwee wíyá kweeví sendádi it'aywó'nandi'

⁵³ T'áhkídiibo inbí'piye' dívíweeho'.

8

¹ Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye' namää. ² Wíyá tháwän hé'dibo' i' méesate hay'i eepiye' nawáymää. Báyéki t'owa únpowádi indádi isóge hedi ovâyhá'an. ³ Hedi in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi in Pharisees-ádi wí kwee Jesus na'ân diwepiye' óeho'. Ná'i kwee-á wíyá kweeví sendádi dânt'aywó'dodi óekê'. In t'owavi páádepiye' óekwínu'an, ⁴ hedi indi Jesus óetu'an, "Háhkandi', ná'i kwee-á wíyá kweeví sendádi dânt'aywó'dodibo' óekê'. ⁵ I tsonttu Moses ita'nan diwe kinnân diyôn: Wí kwee kin i'o'i' áyk'usâyuhéyí'in gínkhây'ä'. Heyâa ụ, hân úchanpo'?" ⁶ Ná'in Jesus óetu'an óetayi'nídi wên háawên híwó'pí'in natuhpée-ídi hedânho ónt'aywó'dichânú-ídi. Jesus it'äädi oe nange iví mankhúdi háäwí ita'nan. ⁷ Hewänbo ihaydä' óetsikáyinde', hediho' idaygi'andi ovâytu'an, "Wêná wí unbí'wedi wí'it'aywó'nanpí'di, idân i kwee páádé óek'usâyü-í." ⁸⁻⁹ Hedi wíyá it'äädi oe nange iwaytä'nan. In senä' i kwee óets'úde'in ná'in dit'oedi wí'ingin t'áhkí iwedi dípee, in shánkí saydôe páádé, hedi Jesus-ádi i kwee-ádi wí'bo iwe dawindi oványoe'an. ¹⁰ Jesus wíyá idaygi'andi i kwee óetsikáyin, "Wáyho in ton? Ti wí' wänbo wínatúhpi'an wóetuchânú-í'in úkhây'ä'?" ¹¹ I kweedi óetu'an, "Mä'mää, to'wí wänbo háabo wínatúhpi." Jesus-di óetu'an, "Naa wänbo-á yoe. Hediho ópûn, náä iwedi páádepiye' wíyá wívit'aywó'namípi."

Jesus natú wí kohthay waagi'ba namuu'in

¹² Jesus wíyá ihée'andi in t'owa ovâytu'an, "Naa wí kohthay waagi'ba omuu t'owa t'áhkígi'. To'wí naa-ádi nayí'i há'to khuu i'ge nayéeni, hewänbo i kohthay nawówátsipâyí'i imá've-í." ¹³ In Pharisees-di óetu'an, "U-á wí'bo uví'gedi bipihí'máa, hedânho háa untú'nin to'wí wänbo wí'úkhây'áhpí iwihâyü-í'in." ¹⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Tobá wí'bo naví'gedi wâytu'an wänbo', háa naadi wâytu'an waa ta'gen namuu, gá naa dínhanginnândân wáhäädi ó'ää'in hedá wáhääpiye' omännindá. Hewänbo undá wáhäädi ó'ää'in háa wáhääpiye' ománnin wí'úhanginnáhpí. ¹⁵ Undi t'owa bínwánpimúndedibo bint'aywó'dichânunde'. Naadá to'wí wänbo wíðónchânundepí. ¹⁶ Hewänbo wí to'wí dónchânudáho', híwó' dáy'amí, gá wí'bo wíyá'opídán, hewänbo i dísandí-ádi naa-ádi handá' gatú'. ¹⁷ Unbí tsonttu ta'nin diwe wänbo kinnân natá'muu: Wí to'wí óetsondiwekán dihaydi wên wíyedi handá' iví'gedi datú'dáho', úkhây'ä' úwíwhâyü-í'in háa datú waa ta'gen namuu'in. ¹⁸ Naa i wí' omuu naví'gedi dáypihée'o'i', hedá naví Tádá dísandí' wá' naví'gedi

ihée'o?" 19 Indi óetsikáyin, "Wáyho' uvi tádá?" Jesus-di ovâytu'an, "Undidá naa wídítaapí, naví Tádá wänbo-á wídíntaapí. Naa dítaadáho', naví Tádá wá' dīntáa-íwän."

20 T'ähki ná'in Jesus natú i méesate hay'i ee ovâyhá'o ihaydi, i chá' nate'kw'ó'di íve nú' naná' diwe. Hedi to'wídí wänbo wí'óepanké'pí, ihaydi wa'di wí'únpoépídi óékéyídi.

Jesus natú wáy namän dipiye' in t'owa wídínkoedí-ípi dimú-í'in

21 Jesus wíyá ovâyhée'andi ovâytu'an, "Naa náwedí omän, hedi undi dítuwákhâymáa, hewänbo unbí t'aywó'di wa'di bīnmáadibo' íchuwigít'óe. Wáy omän diwepiye' bá wí'únkoedí-ípi ímu-í'in." 22 Hediho in Hudíyoví p'ó'dédí'in dítvítu'an, "I natú wáy i namän deepiye' bá wígínkoedí-ípi gimú-í'in. Háadan kin natú? Ti wí'bo ikhe'khâymaa gáhân?" 23 Idi ovâytu'an, "Undá nää áagéwin ímuu, naa-á oe kw'áyewi-á. Undá nää oepáa k'aydiwindá' ímuu, naa-á yoe. 24 Hedánkun naadi wáytu'an, unbí t'aywó'di bīnmáadibo' íchuwigít'óe, hedi to'wí naa omuu'in úviwhâyundepídáho ta'gendi unbí t'aywó'di bīnmáadibo' íchuwigít'óe'in únpuwí. 25 Hedi óetsikáyin, "To-an unmuu?" Jesus-di ovâytu'an, "Naadi páadédibo wáytumáa to'wí omuu'in. 26 Wíyá báyéki háäwí unbí'gedí otúní'i naa dómáa, hedá báyéki híwó'pí' úv'andi namuudi naa dínkoedí wáy't'e'p'íde-ídi. Hewänbo háa i díсандивí'wedí ot'oe'índa' t'ähki t'owa dovâytu'o', hedi i-á in ta'genda' ihée'o'."

27 Hewänbo ná'in Hudíyoví p'ó'dédí'in wídika'pówápi i óesandi-á Yóesi Táda namuu'in. 28 Hediho Jesus-di ovâytu'an, "Owáy naa t'ähki t'owagí' o'aypuyá'i' undi dít'óhtägetege ihaydáho' únhanginnáni to'wí naa omuu'in, hedá únhanginpúwí naa wí'bo háawén wídáy'opí'in, hewänbo háa naví Tádaqí díhá'andída' dáyhee'o'. 29 I díсанди' naa-ádi nayi'. Wí'bo wídiyoe'anpí, gá naa-á háadi wänbo t'ähki i óehíhchando'ída' dáy'odän." 30 Hedi kin ovâyhi'máa ihaydi báyéki t'owa iví'piye' díviwhâyü.

To'innan ta'gendi Abraham-bí äy dimuu'

31-32 Jesus-di ná'in Hudíyo iví'piye' dívits'anwhâyü'in ovâytu'an, "Naví hí' háadi waa dín'a'ginhondáho', ta'gendi naví'wedí íháhpúwí'in ímuu, hedá únhanginnáni háäwí in ta'gen namuu'in, hedi pan waagi'ínbá wíyá wí'ímúnípi." 33 Hedi óetu'an, "Na'índa Abraham-bí äy iwedi'innän gimuu. Na'índa hánhay wänbo to'wénbí pan wígimuupí. Hedi háadan untú pan waagi'ínbá wíyá wígímúnípi gin'?"

34 Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, to'wén t'ähki dívít'aywó'kanhonnínda, t'aywó'dídi ovâymaa'adí pant'óe'in waagi'in dimuu. 35 Wí to'wí pant'óe'i namuu'i-á iví tsondiví k'aygi iwe háadi wänbo t'ähki wínachá'nípi, hewänbo i tsondiví ay únmuu'i-áho hánhay wänbo t'ähki k'aygiwi-án namuu. 36 Hedi naa Yóesi Tádaqí ay omuu'ídi unbí t'aywó'di iwedi wáywhima'p'áddída'ho', ihaydíbaa ta'gendi íwhima'p'áni. 37 Naa dínhanginná un Abraham-bí äy iwedi'in ímuu'in, hewänbo undá ída' díhéyí'in, gá naví hí' unbí pí'ná khó'yé wíwínmáapídan. 38 Háa naví Tádaqí dínkeeyannin naadi wáytu'an, hewänbo undá háa unbí tádaqí'wedí ít'oe waagíba úvíkanhon" kin Jesus-di ovâytu'an.

39 Hediho indi óetu'an, "Abraham-dá na'ínbí hán'oe'i'í' táda gínmuu." Jesus-dá ovâytu'an, "Abraham-bí äy ta'gendi ímuudáho', háa Abraham i'an waabá úv'í'äämíwän. 40 Hewänbo nää undída díhéyí'in ída', tobáháa in ta'gen naví Tádaqí'wedí ot'oe'índa' wáytu'an wänbo'. Abraham-dá ha'wáa wí'í'anpí.

⁴¹ Undá háa unbí tádá i'ó waabá úví'o'." Hedí óetu'an, "Tádá'pí'in ây wígiimuupí. Wí'da' wí tádá gín'ân, i-á Yôesi Tádá namuu." ⁴² Jesus-di ovâytu'an, "Yôesi Tádá ta'gendi unbí tádá únmuudáho', naa diséegi-íwân, gá iví'wedí o'âädân, hedânho náâ-á náwe oyi'. Naa opichanpóedíbo wó'âäpí, idân naa dísan. ⁴³ Háadan wí'íka'póya'pí háa wáyumáa'in? Gá naví hí' wí'ít'óyanda'pidân. ⁴⁴ Penísendi-ân unbí tádá únmuu, hedí undá ikanda' háa unbí tádá nada' waa. Páadédi waabo náâ iwehay Penísendi-á t'owa t'akhanu'i namuu, hedá in ta'gen namuu'in iví pí'ná wí'ihonpídí iwedí ihânge'o'. Hâädi wên hôeyó natú ihaydá háawi namuu'in ipikeeyo', gá wí hôeyó'i namuudân, hedá in dihôeyó'inbí tádá-á dínmuu. ⁴⁵ Hewânbo naadá in ta'gen wáytu'o', hedânho wídínwhâyundepí. ⁴⁶ Wéná wí-an un ta'gendi ítúni naa dáy'taywó'nannin? Tóebo yoe. Hewânbo naadi in ta'genda' wáyumáa, hedího háadan wídínwhâyundepí? ⁴⁷ Wí to'wí Yôesi Tádá'pí únmuu'idá iví hí' ónt'óyande'. Hewânbo undá Yôesi Tádá'pí'in ímuupíidânkin wíwínt'óyandepí" kin Jesus-di ovâytu'an.

Hân'oe Abraham-di Jesus óemû

⁴⁸ In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "In ta'gen gitúhpi'an, u-á Samaria-wi waagi'ba unmuu, na'inbí khuu wínâa'a'ginpídí, hedá wí yâ'dâapí' p'oweahhâadi wóemáa." ⁴⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí yâ'dâapí' p'oweahhâadi wídímáapí. Naa naví Tádá'pí'gedí híwó'da' dáy'hée'o', hewânbo undá naví'gedí híwó'pí úvíhí'máa. ⁵⁰ Wí'bo wó'da'pí otúni'in naa hay'i omuu'in. Yôesi Tádá-ânho namuu i nada'i kin natúni'in, i-áho natú' háa undá in ta'gen bínmáa'in hedíháa naa-á. ⁵¹ Naadi ta'gendi wáyumáa, wí to'wí naví hí' dín'a'gindo'i-á chuwa iwe há'to napówa-í." ⁵² In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "Nábáha' gínhanginná wí yâ'dâapí' p'oweahhâadi wóemáa'in. Abraham nachuu, hedá t'âhkí in Yôesi Tádá'pí hân'oe'in tukhe'mindá wá' dit'ahán. Hebo u-á untú' wí to'wí uví hí' i'a'gindo'i há'to hânhay wânbo chuwa iwe napówa-í. ⁵³ Ti na'inbí hehâäwi thehtáy pahpâa Abraham-bí shánkí hay'i unmuu gáhân? I-á hedá Yôesi Tádá'pí tukhe'mindá dit'ahán. To-an u' unmuu gân un'ánde'?" ⁵⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí'bo hay'i dáy'pipaadáho' háagi' wânbo wínachä'muupí. Hewânbo naví Tádádân naa hay'i dípaa, hedí ítú' i-ân unbí Yôesi únmuu. ⁵⁵ Undídá hânhay wânbo wíwíntaapí, hewânbo naadá i dótaa. Wídótaapí gin otúdáho naa wí hôeyó'i' omúni, un waagibá. Hewânbo naadá ta'gendi dótaa, hedí iví hí' dôn'a'gindo'. ⁵⁶ Unbí thehtáy pahpâa Abraham nahíhchaa gá i thaa o'âä'i' ipuwâkhâymaadân, hedí imú' ihaydiho nahíhchanpóe." ⁵⁷ In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "P'ánântä paayo'i wânbo wa'di wú'muupí. Hândidan Abraham náamú'?" ⁵⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wáyumáa, wa' Abraham na'aypuypápidíbo naa oyiho'." ⁵⁹ Hedího dáy'kuuwóehógi óek'usâyuhéyídí, hewânbo i meesate ívedí kaadibo napee.

9

Jesus-di wí sen tsít'aa'i na'aypuypá'iví keetan óemägi

¹ Jesus oe p'óégé wáy namândi wí sen óemû', i-á tsít't'aa'ibo na'aypuypá. ² Jesus-ví khäge'nindi óetsikáyin, "Hâhkandi', ti ná'i sen wên t'aywó'nin i'andân, háa iví tádá'in dânt'aywó'nandi tsít't'aa'i na'aypuypá?" ³ Jesus-di ovâytu'an, "Wên t'aywó'nin i'annin namuudí kin wí'únpóepí, háa iví tádá'in dânt'aywó'nandi wânbo-á yoe. Ná'indá únpóe hedânho Yôesi Tádá'pí wên

háawên ôñ'amídí, hedi kindídi nakeepúwídí Yôesi Táđá-á nakay'in. ⁴ Thaadi t'owa dívít'ôe'amígí' naná, khu'déedá yoe. Hedi hanbá nää-ân naná i naa dísandiví t'ôe ívít'ámídi wa'di gínkoedíđibo', gá owáy wí thaa naná' diwe na'in wíyá há'to gínkoedí-í ívít'ôe'amídi. * ⁵ Wa' nää oepáa k'aydi oyíđibo naa wí kohthay t'áhki t'owagi' waagi'ba omuu." ⁶ Kin natú ihaydi ee nange isóp'ohén, hedi ívít' sóp'oeđi wí nap'o'ay ipaadi i sen natsí't'aamuu'i tsée eedi ôe'äyü. ⁷ Hedáhá' ôetü'an, "Ya' ôpün oe p'obú'ay iwepiye', Siloam kin dáy'tü'o'i', hedi uví tsée mán'owídi-í." (Ná'in kháwá Siloam-dá natú'da' "ôesandi" gin.) Hediho i sen namáadi i'owéää, hedi iwáybun dihaydiho' ívít' keetan imáa.

⁸ In to'wên i senbí tso'wa dithaa'in hedá in to'wên ihääda'sógéndeđi óemü'in dívítsika'máa, "Ti ná'i i to sen ihääda'sógénde'i wínamuup'an?" ⁹ Wên ditú, "I-ânkun namuu." Wáy-á wéndá ditú, "Yoe" gin, "i waagibá ünwánpichaa." Hewänbo i sendá natú, "Naa-ânkun i omuu." ¹⁰ Hediho óetsikáyin, "Hándídan handi uví keetan mánkê'?" ¹¹ Idi ovây'tü'an, "Wí sen Jesus gin nakháwá' i wí nap'o'ay ipaa, hedi naví tsée eedi dí'äyü, hedi ditü'an oe p'obú'ay Siloam gin dáy'tü'o' iwe dáy'owídi-í. Hediho' omáadi dáy'owéää, hedi naví keetan donkê'." ¹² Óetsikáyin, "Wáyho i'?" "Gáwáy" gin ovây'tü'an.

In Pharisees-di i sen natsí't'aamú'de'i' óehí'máa

¹³⁻¹⁴ I thaa Jesus i nap'o ipaadi i sen natsí't'aamú'de'íví keetan óemági ihaydá Hudíyoví kaykhanwówa thaa naná. Hediho to'wêndi in Pharisees-ví'piye' i sen óeho' indí óehé'e'amídi. ¹⁵ In Pharisees-di wá' óetsikáyin hádídan ívít' keetan ikê'in. Idá ovây'tü'an, "Wí sendi nää tsée eedi dínap'o'äyü, hedá dáy'owéää, hedi nää dínkeepoe." ¹⁶ Wáy wên in Pharisees ditú, "I sen kin i'andi-á Yôesi Táđáđi wí'ônk'ú'pí, gá ná'i kaykhanwówa thaa wí'i'a'ginpídan." Hewänbo wáy-á wéndá ditú, "Wí to'wí t'aywó'to'i namuu'i kí'bi pínán há'to ikeyyámí." Hediho wêege'in dipoe.

¹⁷ Hedi wíyá in Pharisees-di i sen natsí't'aamú'de'í' óetsikáyin, "Heyáa ü, hân ívít'gedí úchanpo'?" Ü-ân unmuu uví keetan mánkê'í'." I sendi ovây'tü'an, "I-á Yôesi Táđáví tukhe'bi namuu." ¹⁸ Hewänbo in Hudíyoví p'ó'déđi'in wídíwíháyüpi ná'i sen ta'gendi natsí't'aamuuwän hebo nää ünkeepoe, hediho' ívít' táđá'in ovántukánnan ívít'gedí ovántsikáyí'nídí. ¹⁹ Hedi ovántsikáyin, "Ti unbí ay ná'i dänmuu? Ti tsí't'aa' i na'aypuyä'in datúni? Hádídan handi nää ünkeená?" ²⁰ I senbí táđá'indi ovây'tü'an, "Gánhanginnándakun na'inbí ay gänmuu'in hedá tsí't'aa' i na'aypuyä'indá. ²¹ Hewänbo háadi nää ünkeená'nin wígánhanginnáhpí, hedá wá' wígánhanginnáhpí to'wídi óeeketanmági'in. Bintsikáyí'be i'. Senho namuu. Igí' wí'bo ipihée'amí." ²² I senbí táđá'in in Hudíyoví p'ó'déđi'in dänkuwóda'máa, gá dáywéhépê'andân i méesate ee ováysudekháa'amídi to'wên ditú'nin Jesus-á namuu i to'wí Yôesi Táđáđi óesóge'í' t'owa ovây'aywoenídí. ²³ Handíänkunho datú, "Senho namuu, hediho bintsikáyí'be i'."

²⁴ Hediho wáygingí' i sen natsí't'aamú'de'í' óets'údedí óetü'an, "Yôesi Táđáví páadépiye' uví tüü bimääni in ta'gen untúnídí. Gínhanginná ná'i sen ívít'gedí bihée'andi-ân t'aywó'to'i namuu'in." ²⁵ Idi ovây'tü'an, "Naa wíđínhanginnáhpí háa t'aywó'to'i namuu'in háa yoe, hewänbo ná'in ta'gendi

* **9:4** Kin natú ihaydi Jesus natú'da', wáyýdí t'ôegi' naná, wáyýdí wígínkoedí ívít'ôe'amídi, hedi wa'di naná i-á it'ôe'amídi, gá óehéyí ihaydi wa'di wínanáhpídan.

dínhanginná: Tobáháa händídí otsí't'aamú'de wänbo', nää-á dínkeená." ²⁶ Hediho óetsikáyin, "Hännan wóe'an? Händidan wóekeetanmägi?" ²⁷ Hedi ovâytu'an, "Wâytu'anho', hewänbo wí'úvit'óyanpí. Háadan wiyá ít'oe-í'in ída'? Ti ída' gáhân un wá' idi wovâyhá'amí'in hedânho iví'piye' úvíwhâyú-ídi?" ²⁸ Indi i sen hääwí nachä'muupí waagi óehée'andi óetu'an, "U-ân hää'i sendi wóehä'o'i' unmuu. Na'indá Moses-ví hí'dí dihá'anninnân gimuu. ²⁹ Yösi Tádádí Moses óehée'annin gínhanginná. Hewänbo hää'i sendá, wíginhanginnáhpí to'wídi óesannin." ³⁰ I sendi ovâytu'an, "Whâyupíwó'nin namuu. Tobáháa naví keetan idi dímägi wänbo' un wí'únhanginnáhpí to'wídi óesannin. ³¹ Gínhanginná Yösi Tádádí in t'aywó'to'in wí'ovâykhäge'dopí'in híwó' díví'amídi, hewänbo in to'wên óe'a'gindo'indá hedá to'wên háa natú waa díví'o'indá, innânho idi ovâykhäge'do'. ³² I nan oepáa nakhí'yen dihaydi waagibo nää pu'wahaydi to'wí wänbo wí'únkoedipí wítsí't'aa'í na'aypuyä'ívi keetan óemäänídi. ³³ Hää'i sen Yösi Tádádí óesanpídáho há'to únkoedí-í háawên wänbo i'amídi." ³⁴ Indi óetu'an, "U-á t'aywó'to'ida' un'aypuyä. Ti un'ánde gáhân u únkoedí'in na'in dihá'amídi?" Hedi iwáygedí óekhehpiyedí óekhâa'an i méesate ee wiyá nats'únídi.

In to'wên tsí't'aa'in waagi'iná dimuu'inbí'gedí Jesus ihée'an

³⁵ Jesus ûnhanginpóe i sen óekhehpiye'in, hedi óenuwädi óeshaa, hedi óetsikáyin, "Ti i to'wí t'ähki t'owagi' na'aypuyä'ívi'piye' biwhâyunde?" ³⁶ I sendi Jesus óetsikáyin, "Mää-mää, to-an nää'i to'wí namuu, t'ähki t'owagi' na'aypuyä'í'? Dítu'an to'wí namuu'in, hedânho naa dínkoedí-í iví'piye' dáywhâyú-ídi." ³⁷ Jesus-di óetu'an, "Udi nâamû'ho'. Naadi wíhí'máa'i-ân i omuu." ³⁸ I sendi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naa uvi'piye' dáywhâyunde," hedi Jesus-ví páadépiye' idé'gendísóge.

³⁹ Jesus natú, "Naa nää oepáa k'aydipiye' o'ää hedânho nakeepúwídi to'wên híwó' dívíkanhonnin dimuu'in hedá to'wên híwó'pí dívíkanhonnin dimuu'indá. Naa o'ää in to'wên wídaymündepí'in dínhanginná'nin dínkeepúwídi, hedá in to'wên dínkeet'óe gin dí'ánde'indá ditsí't'aamuu waagibá dipúwí."

⁴⁰ Wên Pharisees iwe tso'wa diwinnindi óetsikáyin, "Ti un'ánde gáhân na'in wá' gitsí't'aamuu'in waagi'iná gimuu?" ⁴¹ Jesus-di ovâytu'an, "Ítsí't'aamuu gin ûnhanginnándáho', t'aywó'di wíwînmá've-ípi. Hewänbo nää ítû' únkeet'óe gin, hediho wá'di unbí t'aywó'di wíwovâyýaa'anpi."

10

I k'úwá áyí'di-ádi iví k'úwá-ádi inbí'gedí Jesus-di ovâytu'an

¹ "Naadi ta'gendi wâytumáa, wí to'wí kw'áayédi oe k'úwá phékhkaa búge nats'ú'di i phékhkaa phódi i'gedí nats'únívi'wedí, i-á wí sänbida' namuu. ² Hewänbo i to'wí khaa phódi i'gedí nats'úya'di-á i k'úwá áyí'di namuu. ³ I to'wí in khaa phódi i'áyinmáa'ídi i k'úwá áyí'digí' ónhuude', hedi i k'úwá áyí'dídi in k'úwá ovâykhâyä'dedí iví tuu dit'oedi in khaa phódi i'gedá ovâypahpiyende'. ⁴ T'ähki iví k'úwá i khaa búgedí ovâypiye ihaydi inbí páadépiye' namá', hedi indá iví tuu óntaadi ûnwóemá'. ⁵ Indá wiyá to'wí dáytaapí'ví'di há'to diwóemu-í, hewänbo iví'wedí dishání, gá wiyá pí'wívi tuu wí'óntaapídan."

⁶ Kin Jesus-di k'úwávi'gedí in Pharisees ovâyhée'an hääwí ovâyhá'amídi, hewänbo wídiká'póya'pí háa natú'da'in.

Jesus-á i híwó'di k'úwá áyí'di namuu

⁷ Hediho wíyá ovâyhée'andi kinnân ovâythayyan: "Ta'gendi wâytumáa, wên phékhkaa phódi waagi omuu in k'úwági? ⁸ Báyéki in navi páadé di'áá'in sänmin waagi'inbá dimuu, hewänbo in t'owa navi k'úwá waagi'inbá dimuu'indi wí'ovây't'óyanpí. ⁹ Naa wên khaa phódi waagi'inbá omuu, hedá in navi'piye' dívíwhâyunde'in wên k'úwá in phékhkaa búge dits'ú'nin waagi'inbá-á dimuu. Hedi k'úwá dipi' inbí koegi' dâysháa-ídi hedá wíyá dits'úya' waagibá, in navi'piye' dívíwhâyunde'in ovây'aywoeni hedá háäwí dintáy'i-á dâymá've-í. ¹⁰ Wí sänbi'-á na'á' in k'úwá ovâysänhónídi hedá ovây't'ahánú-ídá, hedá ovây'há'dännamídá. Hewänbo naa-á o'áá t'owa dovâywówátsimäänídi, hedi ná'in wówátsi dovâymä'i-á shánki híwó'nin namuu.

¹¹ "Naa-á híwó'di k'úwá áyí'di waagi'ba omuu. Wí híwó'di k'úwá áyí'di-á nakhâymuu ivi wówátsi ivi k'úwági'in imäänídi. ¹²⁻¹³ Wí to'wí ik'úwá'áyí'namídi óewá'ánde'i-á i kodí'di k'úwá áyí'di wínamuupí, hedi in k'úwá-á ivi'indá wí'ünmuupí. Hediho wí khuuyó na'ádi imúndedi nashánde', gá wá'áadida' it'óe'odân, hediho in k'úwádi ta'gendi wâhphade wí'óe'áyingimâhpí. Hediho i khuuyó na'áadi in k'úwá ovâykhugihónde hedá ovâywadeyíyende'. ¹⁴⁻¹⁵ Naa i híwó'di k'úwá áyí'di waagi'ba omuu. Navi Tádádi naa dítaa, hedá naadá i-á dótaa, hedi hanbá in navi'in dínmuu'in dontaa, hedá indídá naa-á dítaa, hedi in dimuudi navi wówátsi wänbo dâymääni. ¹⁶ Wây-á t'owa nâwewin dimuupí'in diyí', indá wá' navi k'úwá waagi'inbá dimuu, hedi naa dínkhây'á' in wá' dovâywé'ge'amí'in. Indá navi tûu dín't'óyaani, hedi in wé'ge'indádi wí'dá' dipúwí, hedá wí'dá' wí áyí'di dínchâ'ní.

¹⁷ "Navi wówátsi dâymääni hedá donwáykéyí. Handidânkun navi Tádádi naa díséegi. ¹⁸ To'wídi wänbo navi wówátsi wídikwee-ípi. Navi wówátsi-á wí'bo dáypâkhâymaa. Naa dínk'óe navi wówátsi dâymäänídi hedá donwáykéyídá, gá navi Tádádi díyôndân kin dáy'amídi."

¹⁹ Jesus kin natú ihaydi in Hudíyo inbí ánshaa iwe wêege'in dipóe. ²⁰ Báyéki kin ditú, "Wí yá'dâapi' p'owêaahâadi óemáa hedá bondoe'i-á namuu. Heháadan bín't'óyande'?" ²¹ Hewänbo wây-á wéndá ditú, "Wí to'wí wí yá'dâapi' p'owêaahâadi óemáa'i há'to ihée'amí ná'i sen ihée'o waagi. Hedá wá' ti wí yá'dâapi' p'owêaahâa ûnkoedi wí natsí't'aamuu'ivi keetan óewâyäänídi? Hedân yoe."

In Hudíyodi Jesus óeyoe'gi'an

²² Te'núdi naná' dihaydi oe Jerusalem búu'ú dínshánki'dipóe, háa i méesate hay'i hân'oe dáýwátege waa dín'ánshaa-ídi. ²³ Jesus ná'i méesate iwe nayí', ee Solomon-bí pohtáa gin dâytú'o' i'ge. ²⁴ In Hudíyovi p'ó'dédi'indi óebúuké'di óetu'an, "Hâadi pu'wahay-an ná'in dítsikhakankhâymaa dítú'áamídi to'wí unmuu'in? I to'wí Yóesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoeni'di unmuudáho', náäbo thay'eedi dítú'an." ²⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wâytu'anho', hewänbo wí'úvíwhâyundepí. T'ähki pínán t'óe dókanhondi-á naa dáy'o' gá navi Tádádi dínk'ú'dân, hediho háa naa dáy'o'indibo wovâykeeyo' to'wí omuu'in. ²⁶ Hewänbo navi k'úwá waagi'inbá wí'imuupídiho wí'úvíwhâyundepí. ²⁷ In to'wên navi k'úwá waagi'inbá dimuu'indi navi tûu dín't'óyande', hedi naadá in dovâytaa, hedi naa díyuumá', ²⁸ hedi wówátsi nahánde'pí'in dovâymä', hedi há'to hánhay wänbo diháani, hedá há'to-á

to'wídi wänbo naví mangedi ovâyhóní. ²⁹ Naví Tádádí in dímagi, hedi i-á t'ähkívi shánkí hay'i-ân namuu, hedi to'wí wänbo wí'ünkoedipí naví Tádávi mangedi ovâyhónídi. ³⁰ Naa-ádi naví Tádá-ádi wí'da' gamuu."

³¹ Wiyá in Hudíyoví p'ó'dédí'in dâyk'uuwóehógi óek'usâyuhéyídi. ³² Jesus-di ovâytu'an, "Báyéki híwó'di háäwí bínmúnígi" naa dó'an, naví Tádádí dítu'an waagi. Hedi wé'in háäwén dáy'annin namuudan náa naa dik'usâyukhâymaa?" ³³ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi óetu'an, "Na'indá wén háäwén híwó'nin bi'annin namuudi wíwík'usâyukhâymaaapi, hewänbo a'ginhâhpíwó'di Yôesivi'gedi bihi'máadânho wík'usâyukhâymaa. U-á t'owada'mân unmuu, hewänboänbo untú Yôesi unmuu gin." ³⁴⁻³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "In ta'nin ungí' wovâyta'nannin diwe natú'pí'an, Yôesidi in tsonnin ovâytu'an i waagi'inbá dimuu. Hä'in t'owa Yôesidi hân'oe ivi tûu ovâymagi'in han ovâytu'an, hedi ivi hí' hânhay wänbo t'ähki ta'gen ünmuu, ³⁶ hedi háadan handi náa ítú' naadi Yôesi Tádá dó'a'ginhânünde'in ivi ay omuu'in otúdi? Naa-ânkun naví Tádádí díde'man ivi t'ôe dôn'amídi, hedá náa oepáa k'aydipiya dísan. ³⁷ Naa naví Tádávi t'ôe dáy'opídáho', wídnwhâyú-ípi. ³⁸ Hewänbo naa ivi t'ôe dáy'o-âkun, hediho in dáy'o'in namuudi únkhây'ä? naví'piye úviwhâyú-i'in, tobáháa in otú'nin bínwhâyundepi wänbo'. Handidânho ta'gendi únhanginpúwi naví Tádá naa-ádi namuu'in hedá naa-á naví Tádá-áda omuu'indá" kin Jesus-di ovâytu'an.

³⁹ Ihaydi wiyá óepankéyi'in dida', hewänbo inbí'wedi namap'ä.

⁴⁰ Jesus oe Jordan p'o'p'ânäpiye' nawáymää, John-di páadédi in t'owa ovâytp'o'p'oe'an diwepiye'ba, hedi iwebo iwóyi'. ⁴¹ Báyéki t'owa ivi'piye' dímaa. Dítu, "John háäwí wänbo pínán wí'ikeeyanpi, hewänbo háäwí t'ähki ná'i senbi'gedi natú'i ta'gen namuu." ⁴² Hedi iwáyge báyéki t'owa ivi'piye' díviwhâyü.

11

Lazarus nachuu

¹⁻² Wí sen Lazarus gin nakháwä'i nahaypóe. I-ádi Mary-ádi hedá Martha-ádi díti'úuwinmuu, hedi Bethany búu'ú'ay iwe'in dimuu. Mary-ânkunho i ka'p'o sawó' nasu'u'i Jesus-ví ân deedi óekâyukhâymaa'i hedáhá' ivi phódá óepidikhâymaa'i namuu. ³ Mary-ádi Martha-ádi Jesus ónt'ôesandi óetu'an, "Na'inbí Sedó, ót'óyan, i náaséegi'i nahay." ⁴ Jesus ná'in nat'oe ihaydi natú, "Tobáháa nahay wänbo nawówâyéeni, hediho háa únpuwí'in namuudi in t'owa dáymu'di Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-í, hedá naa ivi ay omuu'i wá kw'áayébo díma've-í."

⁵ Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á hedá Lazarus-á ovâyséegi wänbo', ⁶ Lazarus nahay'in únhanginpóe ihaydi wíye thaa wa'qi iwáygébo' itsíkha'andi wí'ünpuwämääpi. ⁷ Ihaydáho' ivi khäge'nin itu'an, "Yaho' oe Judea-piye' giwáymú-i." ⁸ Ivi khäge'nindi óetu'an, "Hâhkandi', hânhaybo' in Hudíyoví p'ó'dédí'indi wóek'usâyuhéyi'in dida'pí'an. Hedi háadan eepiye' unwáypunda'?" ⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Thaadi naná' dihaydi tá'di wíye óda nakeenâhpí'an. Wí to'wí thaadi iyíyende'i wínakanundepi, gá i ko náa oepáa k'aydigi' namuu'idi nakeenândân hediho wáy namán n'ge imúnde'." ¹⁰ Hewänbo wí to'wí khüüdi iyíyende'i-á nakanunde wí'ünkohthaynáhpídi."

¹¹ Ihaydáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Na'inbí k'ema Lazarus nayókhá, hedi naa omán dóyóhsaanídi." ¹² Ivi khäge'nindi óetu'an, "Hâhkandi', Lazarus

nayókhândáho handidi nahewówa-í.” ¹³ Indá di’ánde Jesus natú’da’in Lazarus ta’gendi nayókháwăk’óe’in, hewânbo ho nachuu’in natú’da’-á. ¹⁴ Hediho thay’eedi ovâytu’an, “Lazarus-á ho nachuu. ¹⁵ Hedi ungi’ shánkí híwó’ namuu naa iwe wó’yipídi i nachuu ihaydi, gá bînpwăkhây máadân háa dônhây máa’in, hedi handidi shánkí navi’piye’ úvíwhâyumăâní. Năa yaho’ iví’piye’ gimú-í.” ¹⁶ Thomas i kwăati gin dăykhăyă’de’idi in wé’ge’in khăge’nin ovâytu’an, “Yaho gimú-í, hedi Jesus óehaydăho’ i-ădíbă gichúu-í.”

Jesus natú i-ân t’owa ovâywaywówăpa’i hedă wówătsi nahândepí’in ovăymă’i-ă namuu

¹⁷ Jesus oe Bethany búu’ú’ay tso’wa napowa’ă’ ihaydi óetu’an Lazarus óekhă’k’ú’ iwedi yôenu thaahonaphade’in. ¹⁸ Bethany-ă Jerusalem diwedi kayi’ wînanăhpí, wíye miya ihayhăyú. ¹⁹ hedi Mary-ă Martha-ă inbí’we báyékí Hudíyo dipówă ovănsíwówă’amídí, inbí tí’úu dănmăădi.

²⁰ Jesus na’ă’in Martha ûnhanginpóe ihaydi na’ayyaypee, hewânbo Mary-ă oe k’aygibo iwóyí’. ²¹ Martha-di óeyaydi óetu’an, “Na’inbí Sedó, navi tí’úu nahay ihaydi hây năwe unyidi há’to nahăanıwân. ²² Hebo naa dînhanginnă năăbo hăăwí Yôesi Tădă năadaa’andi’ idi wôemăâní.” ²³ Jesus-di óetu’an, “Uví tí’úu úwaywówăpúwí.” ²⁴ Martha-di óetu’an, “Naa dînhanginnă i t’ă’gi thaa nană’ diwe t’ăhki t’owa ovâywaywówăpaa ihaydi nawâywówăpuwăgít’óe’in.” ²⁵ Jesus-di óetu’an, “Naa-ân i omuu t’owa dovâywaywówăpă’í, naadi dovâywówătsimă’. To’wí navi’piye’ iwăhăyú’i iwówătsimă’ve-í tobă nachuu wănbo. ²⁶ Hedi wí to’wí wă’di nawówayi’i navi’piye’ iwăhăyúdi há’to nachúu-í. Ti biwhăyunde nă’in?” ²⁷ Martha-di óetu’an, “Hedăn hăă, Na’inbí Sedó, naa dăywhăyunde’ ũ-ân unmuu i Yôesi Tădădí wóesóge’i’ t’owa ovăy’aywoenídí, Yôesi Tădăví ay-ân unmuu. Ívitsíkha’măawăn năă oepăa k’aydipiye’ un’ăă-ídi.”

Jesus isíhtăă

²⁸ Kin natú ihaydiho Martha iweeho’, hedi iví tí’úu Mary itu’an i’ăăhănge’amídí hedi óesăntu’an, “I hăhkandi ho napówă hedi ũ-ădí nahí’da’.” ²⁹ Mary nă’in nat’oe ihaydi wesebo’ iwínú hedi ee Jesus nayí’ iwepiye’ namăă. ³⁰ Jesus i búu’ú’ay iwe wă’ wînapówăpí, hewânbo wă’dí Martha-di óeyay iwăygebo nayí’. ³¹ In Hudíyo ee tewhá íve dikw’ó’ nin Mary óesíwówă’o’indí óemú’ wese iwínúdí yă’wépiye’ napeedí, hedi di’ân Lazarus năkhă’k’oe iwepiye’ namănnin isíhtăă-ídi, hediho ûnwôemăă.

³² Mary oe Jesus nayí’ iwe napówă, hedi óemú’ ihaydi iví páadépiye’ idé’gendisógedí óetu’an, “Na’inbí Sedó, navi tí’úu nahay ihaydi hây năwe unyidi há’to nahăanıwân.” ³³ Mary-ă in Hudíyo ûnwôe’ăă’indă dîvisíhtu’wînúndedí Jesus-di ovăymú’ ihaydi, iví pí’nă khó’yé hânho nataachanpóe hedi nathăthapóe, ³⁴ hedi ovăysikáyin, “Wăygan Lazarus óekhă’k’ú’?” Óetu’an, “Na’inbí Sedó, hêe na’indădí ókă’vedí năamúnídi.” ³⁵ Jesus isíhtăă. ³⁶ Hediho in Hudíyo ditú, “Bînmú’dí, ta’gendi Lazarus óeséegi.” ³⁷ Hewânbo wăy wên ditú, “I to sen natsí’taamuu’iví keetan óemăgi. Ti wă’ wí’ûnkoedipí’an Lazarus ônehkhăă’amídí wă’ nachuupídíbo hedănho wînachúu-ípídi?”

Lazarus óewăywaywówăpaa

³⁸ Jesus wíyă iví pí’nă khó’yé hânho nataachanpóe, hedi wí t’ovăpho nachă’ diwe i pení nak’oe iwe napówă. Wí k’uu pháagi’ nakhaawin t’ovăpho ee. ³⁹ Jesus-di ovâytu’an, “Hă’i k’uu wéhănăpiye’ bînhănge’an.” I nachuu’iví

pá'dây Martha-di Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, nää-áho nasuhkay, nää-á yôenu thaa nahán diwedi únná." ⁴⁰ Jesus-di óetu'an, "Naadi wítu'anpí'an, biwhâyundedáho nâamúni Yôesi Tádá hânho nakay'in." ⁴¹ Hedi i k'uu wéhánäpiye' dâyhânge'an, hedi Jesus oe makówápiye' ibéedí natú, "Tádá, naadi wíkú'daa'o navi yûusu dînt'óyandi. ⁴² Hedá dînhanginná hãädi wânbo t'ähki dînt'óyande'in, hewânbo naa nã'i tûu otú nã'in t'owa nãwe diyí'in dî't'ôe-ídi údí naa dísannin dívíwhâyumãänídi." ⁴³ Ihaydáhá' kaygi natú, "Lazarus, ópive." ⁴⁴ Hedi i sen nachu'k'óe'i napee. Wa'di aa saygi'didi na'anmuu, iví ándá mandá wânbo', hedá iví ts'ay-á wá' aadi ún'anmuu. Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Bin'ánsuu hedânho iví'piye' namú-ídi."

In Hudíyoví p'ó'dédi'in dida' Jesus óehéyi'in

⁴⁵ Báyéki in Hudíyo Mary-ví'piye' di'áddáapóya'nin haa Jesus i'annin dâymú', hedi iví'piye' dívíwhâyú. ⁴⁶ Hewânbo wây-á in Pharisees-ví'piye' dimää ovâytu'âamídi haa Jesus i'annin. ⁴⁷ Hediho in owha' p'ó'dédi'indádi hedá in Pharisees-ádi in Hudíyoví tuyowa' ovâywé'ge'an, hedi ovâysikáyin, "Hánnan iví'amí? Nã'i sendá báyéki ipinnánt'ôe'o". ⁴⁸ Kin ikanhondi áymágidáho', to'wên t'ähki iví'piye' dívíwhâyú-í, hedá in Rome-win sundaðo di'ää-í hedi na'inbí méesate hay'i dînnayú-í hedá na'inbí t'owa-á dînwáde-í."

⁴⁹ Wí sen in diwedi ihay paayo na'owha'p'ó'dédi'ân, i-á Caiaphas kin nakháwâ, hedi idá ovâytu'an, "Undá hãäwi wânbo wí'únhanginnáhpí. ⁵⁰ Ti wí'únhanginnáhpí'an shánkí yänbedi híwó' namúni'in ungí' wí'dá' wí to'wí t'ähki na'inbí t'owagi' iví wówátsi imãänídi, hedi handídi na'inbí t'owa t'ähki wí'ovâyhánú-ípi." ⁵¹ I-á iví ánskaa iwedibo ná'i hí' wínatúhpí, hewânbo wí Yôesi Tádávi tukhe'bi namuu waagibá ihée'andânho haa napuwagit'óe'in natú, gá i paayo owha' p'ó'dédi' namuudân. Hedânkunho natú Jesus-á t'ähki in Israel t'owagi' nachuwagit'óe'in. ⁵² Hewânbo ingí'da' wínachuwagit'óepí, in to'wên Yôesi Tádávi áy únmuu'in wéngé t'ähki diwadekw'ó'ningí'ân wá' nachuwagit'óe, hedânho ovâywé'ge'amídi, hedá wí'da' dipúwí.

⁵³ I thaa iwedí páadépiye' in Hudíyoví p'ó'dédi'in dívíhí'máa hádídí óehéyi'ígedi. ⁵⁴ Hediho Jesus wiyá kee'eedi wí'iyiyéndepí, in Hudíyoví p'ó'dédi'indi wí'óemúnípidí, hewânbo iwedí iyáatãädi oe ahkónu nú' naná' diwepiye' namää, wí búu'ú'ay Ephraim gin dâytu'o' iwepiye', hedi iwáygé iví khãge'nindádi iwóyi'.

⁵⁵ Ihayhãábá in Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, Passover gin dâytu'o'i'. Wa' i shánkí'di thaa napówápídíbo báyéki t'owa Jerusalem búu'údi yá'wé dithaa'in iwepiye' dimää dívípkhây'amídi in Hudíyoví khuu dínmuu waa.

⁵⁶ Jesus óetuwmáa, hedi iwáygé méesate hay'i íve diyidi dívítumáa, "Tigüba i nashánkí'di'ää-í?" ⁵⁷ In owha' p'ó'dédi'indádi hedá in Pharisees-ádi in t'owa ovâyýôn Jesus wáygé nayi'in dínhanginpóedí ovây't'ôe'amí, hedânho óepankéyídi.

12

Wí kweedi Jesus-ví ân deedi wí ka'p'oe sa'wó' nasqu'i' ón'ewe

¹ Wa'di sí thaa natáy nã'in Hudíyoví shánkí'di Passover gin dâytu'o'i' dínánídi, hedi Jesus oe Bethany búu'ú'ay iwepiye' nawáymää. Iwânkun Lazarus na'ân, i-á i sen Jesus-di óewáywówápaa'ibá namuu. ² Iweho Jesus ónkindhúukhây'an. Martha-di ovâysãäsande', hedi Lazarus wá' in wé'ge'indádi nahúu'ân. ³ Hedi Mary wí ka'p'oe sa'wó' nasqu'i' nard kin

dâytu'o'i' imaa. I ka'p'oe-á wí' taa nakháa hedá hânho nachä'muu. Hedáhá' Jesus-ví ân deedi ôn'ewe, hedá iví phódá Jesus-ví ân deedi óepídi. I ka'p'oedi ee íve í'ge t'ähki sa'wó' nasu'p'ide. ⁴⁻⁶ Hewänbo wí' iví khäge'ninbí'wedi natsikapóe, "Háadan ná'i ka'p'oe sa'wó' nasu'u'i' wí'iku'ch'áapí poewin tägintä (300) thaa t'ôe díví'andi wá'áadi, i chá' in sehkanäwó' diwówayi'in ovâymaänidi?" Ná'i sen kin natú'i-á nakháwá Judas Iscariot gin, i-á Jesus óekuhpekhâymaa'i-ân namuu, hedi ná'in natú sänbi' namuudi, in sehkanäwó' diwówayi'indi óe'áyíngimädá yoe. Idá in khäge'ninbí' chá' ovây'áyínmáa, hedi iwedibo' isánhónde? ⁷ Hewänbo Jesus-di Judas óetu'an, "I kwee ánpí ná'an. Tobá há'i ka'p'oe imá've-í. I thaa díkhä'k'úwígí' namuu. ⁸ Häädi wänbo t'ähki in sehkanäwó' diwówayi'in t'owa undádi diyêeni bínhääwímäänidí, hewänbo näwe naa-á hânhay wänbo t'ähki há'to undádi ochá'ní."

In owha' p'ó'dédi'in dida' Lazarus óehéyi'in

⁹ Báyéki Hudíyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayi'in, hediho iwepiye' dimää Jesus nayidida'ba yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di óewáywówápaa'i' óemúnidí wá'. ¹⁰⁻¹¹ Jesus-di Lazarus óewáywówápaa ihaydi báyéki Hudíyodi inbí p'ó'dédi'in ovâyyoekanhondi Jesus-ví'piyeda' dívíwhäyuhon, hediho in owha' p'ó'dédi'in dáywéhpe'e'an Lazarus wá' óehéyidí.

Jesus wí búndu iwe na'í'ándi oe Jerusalem búu'ú nats'ú

¹² Wíyá tháwän in báyéki t'owa in Passover shánkí'dipiye' dipówá'in dínhanginpóe Jesus oe Jerusalem-piye' na'ä'in, ¹³ hedi palm taykhóe dáyts'á'di ún'ayyaymää, hedi kinnän dívítuhkwinuhon: "Wíseegikénde?" "Na'inbí Sedó Yóesi Tádádí wóesan, hediho híwó' wóe'âamí." "U-á Israel-vi tsondi hay'i unmuu." ¹⁴⁻¹⁵ Jesus wí búndu'ay ho ónkê'di iwe na'í'än, hediho Yóesi Tádáví ta'nin diwe háa úntú' waagibá napóe. Kinnän nata'muu: Un t'owa Zion-win wíyá wí'íkhuwóeda'ípi.

Binmú'dí, unbí tsondi hay'i wí búndu'ay k'ewédi ún'ä? *

¹⁶ (Ihaydiho Jesus-ví khäge'nin ná'i hääwí napo'i' wídika'póya'pí, hewänbo tí'úgédi Jesus wíyá oe makówápiye' nawáypee ihaydânho ná'in iví'gedi nata'muu'in dín'ánpówá, hedá dínhanginná háa nata'muu waabá óe'annin.)

¹⁷ Häädankánbo báyéki t'owa Jesus-ádi diyi' i thaa idi Lazarus óewáywówápaa'di penípho iwedi napée-í kin óetu'an, hedi náä ná'in t'owa'dibá in wé'ge'in t'owa ovâytumáa háa iwe i'annin. ¹⁸ Hediho ná'in wé'ge'in t'owa dínhanginpóe Jesus-á ná'in pínán t'ôe i'annin, hedánkunho ún'ayyaymää. ¹⁹ In Pharisees wí'ná táye dívíchänu'odi ditú', "Ti wíwínmúndepi'an háa ída' waagi wí'únpuwamänpí'in. Binmú'dí, báyéki t'owa i-ádiqá' dimän."

Wên Greek t'owa Jesus-ádi dihi'da'

²⁰ Wên Greeks dimuu'in in wé'ge'in t'owa-ádi diyi', in oe Jerusalem dínshánkí'diná' diwepiye' di'äq'in Yóesi Tádá óe'a'ginmäänidí. ²¹ Indá Philip-ví'piye' dimää (i-á Bethsaida búu'ú'ay oe Galilee nangewi namuu), hedi óetu'an, "K'ema, Jesus-ádi gihi'da'." ²² Philip namää Andrew óetu'âamídí, hedáhá' Philip-á Andrew-ádi Jesus-ví'piye' damää óetu'âamídí háa ditú'in. ²³ Jesus natú, "Ihaydi púnú' nanânho nakeepúwídí hay'i omuu'in, naa t'ähki t'owagi' o'aypuyá'i'." ²⁴ Hebo ta'gendi wâytumáa, wí táhtá ko'yi óekoedi

* **12:14-15** Zion-dá Jerusalem búu'ú namuu.

iví wówátsi imáʔ waagibá ûnpoʔ hedânho shánkí báyéki iwedí natáhpaa-ídi, hedi iví wówátsi imáhpídá iwedí háäbo wínapaʔpí, iwebo wíʔbo nawánpikʔóe. † 25 Toʔwên inbí wówátsi náä oepáa kʔaydi ingíʔdaʔ dínmuuʔindá inbí wówátsi dipedéé-í, hewânbo toʔwên inbí wówátsi náä oepáa kʔaydi ingíʔdaʔ wídnmuupíʔindá, inbí wówátsi hânhay wânbo tʔáhkí dâymáʔve-í. 26 Toʔwên naagiʔ dívítʔóeʔamíʔin didaʔdi naa díyuumáʔve-íʔin dínkhâyʔá, hedihoʔ iwáygé naa oyiʔ iwe, návi tʔóeʔin iwáygebá diyêení. Toʔwên naagiʔ dívítʔóeʔoʔin navi Tádádi ovâytuʔáamí híwóʔ dívítsiyeʔannin.”

Jesus iví chuwa iʔgedí ihéeʔan

27 “Näaho navi píʔná khóʔyé dínkháapóe. Ti navi Tádá dondaaʔamí náʔin dínpuwagítʔóeʔin diwedí dínʔaywoenídí? Hedân yoe, náʔin dínpuwagítʔóeʔin namuudânkun náä oepáa kʔaydi piyeʔ oʔää. 28 Hedânho náʔin wídaʔmáa navi Tádá, ovâykeeyamí u-á hayʔi unmuuʔin” kin Jesus natú. Ihaydi náʔi tûu makówádi natʔoetʔóe: “Han dáýʔanhoʔ, hedá waʔ wíyá hanbá dáykhâymaa.”

29 In tʔowa iwáygé diwinnin i tûu ditʔoe, hedi wáy wên ditú, “Ikwahtaʔaʔan” gin, hedá wáy-á ditú, “Wí makówáwi tʔôpaʔaaʔídi óehéeʔan.” 30 Jesus-di ovâytuʔan, “Náʔi tûu-á naagiʔdaʔ wínamuupí, hewânbo ungíʔ wáʔ namuu.

31 Ihaydi púnúʔ naná Yôesi Tádádi in óetaapiʔin ovâykeekwʔôenídí híwóʔpí dívítʔannin, hedá Penísendi inbí tsondi dínmuuʔi-á óetʔaanídá. 32 Hewânbo naa náä nangedí ditʔóhtágekʔúwídi dítege ihaydi naadi tʔáhkí tʔowa dovâytukánnamí naviʔpiyeʔ diʔää-ídi.” 33 Náʔin natú ovâythayyamídi háawin chuwa dínpuwagítʔóeʔin. 34 Ee tʔowa yáagedí toʔwídi óetuʔan, “Yôesi Tádávi taʔnin diwe nataʔmuu i toʔwí idi óesogekhâymaaʔiʔ tʔowa ovâyʔaywoenídí hânhay wânbo táhkí nawówayêeníʔin. Heháadan untúʔ i to tʔáhkí tʔowagiʔ naʔaypuyáʔiʔ óetegé-í óetʔóhtágekʔúwídi? To-an namuu náʔi toʔwí tʔáhkí tʔowagiʔ naʔaypuyáʔiʔ? Ti i-á namuu i toʔwí Yôesi Tádádi óesogekhâymaaʔi tʔowa ovâyʔaywoenídí?” 35 Jesus-di ovâytuʔan, “Wí kohthay waagiʔbá omuu, hewânbo undádi wí háy táhkídaʔ ochangítʔóe. Naa oyiʔ iwe nakeená, hediho waʔdi náä undádi oyidiboʔ unbí wówátsi naa-ádi binhûu, hedânho nakhuunáʔ níʔge wíʔiyêenípídi. Toʔwí khuu iʔge namândi-á wáy namân níʔge wíʔûnhanginnáhpí. 36 Naa i kohthay omuuʔivíʔpiyeʔ bíwhâyú waʔ undádi oyidiboʔ, hedânho tʔowa i kohthay iwe íthaaʔin ípúwídi.”

In Hudíyovi pʔóʔdédiʔin Jesus-víʔpiyeʔ wídvíwhâyundepí

Náʔin Jesus natú ihaydihoʔ iwáygedí namáadi ikaayan wíʔoeshaa-ípídi. 37 Hewânbo tobá báyéki pínnân inbí páadépiyeʔ ikeeyan wânboʔ, waʔdi ivíʔpiyeʔ wídvíwhâyundepí. 38 Hediho háa Yôesi Tádávi tukheʔbiʔ Isaiah itaʔnan waagi napóe. I-á hânʔoe natú, Naʔinbí Sedó, i híʔ gitúʔiʔ wídvíwhâyupí.

Hedi unkayʔin wídnhanginnáhpí.

39-40 Hediho wídnkoedípí dívíwhâyú-ídi, gá dínpoedân háa wíyá wáygé Isaiah itaʔnan waa:

Yôesi Tádádi inbí tsée ovâykhaayan, hedânho wídnkeepoʔpí waagibá dínpuwídi, hedá inbí hangintandá ovâyyaʔan, hedânho wídikaʔpówa-ípídi, hedi naviʔpiyeʔ wídiʔáʔpí dovâyʔowóyé-ídi.

† 12:24 Jesus náwe wíʔboʔ ivíʔgedí ihíʔmáa. Natúʔdaʔ, i koʔyi iví wówátsi imáʔ háäwí iwedí napáa-ídi waagibá, i-á wáʔ ûnkhâyʔá iví wówátsi imáânʔin hedânho tʔowa in wówátsi nahândepíʔin dáykéyídi.

⁴¹ Isaiah nǎʔin itǎʔnan gá Jesus-á hayʔi napuwagítʔóeʔin ho ûnkeepóedân, hedânkun ivíʔgedi ihéeʔan.

⁴² Hebo tobá Jesus-víʔpiyeʔ wáy wên wídíwihâyupí wânboʔ, báyéki in Hudíyo pʔóʔdédíʔin wânbo ivíʔpiyeʔ dídíwihâyumági, hewânbo keeʔeedi wídítúhpí dídíwihâyúʔin gá in Pharisees-di i méesate eepiyeʔ ovâysudekhâʔámídi dikhuwôedaʔdân, ⁴³ hedi nǎʔin Hudíyo pʔóʔdédíʔin shánki didaʔ tʔowa híwóʔ inbíʔgedi dídíhéeʔámíʔin Yôesi Tádá híwóʔ inbíʔgedi dídíhéeʔámíʔin wêdi.

Jesus-ví híʔ ovâytúʔannin dâyyoegiʔan, hedânho ovâytuchânukhâymaa

⁴⁴ Hedi Jesus-di kaygi ovâytúʔan, “Toʔwí naviʔpiyeʔ iwhâyundeʔi-á naviʔpiyedaʔ wíʔiwhâyundepí, hewânbo i naa disandivíʔpiyân wáʔ iwhâyundeʔ. ⁴⁵ Hedi toʔwídí naa dímundegi i naa disandiʔ wáʔ óemundeʔ. ⁴⁶ Naa nǎa oepáa kʔaydipiyeʔ oʔǎá wí kohthay waagiʔbá omúnídi, hedânho toʔwên naviʔpiyeʔ dídíwihâyundeʔin khuu iʔge wídíyêenípídi. ⁴⁷ Naa wóʔtúʔpí in toʔwên naviʔ híʔ ditʔoedi hewânbo wídâyʔaʔgindopídi dínkhâyʔǎʔ ovâytuchânúʔiʔin. Naa oʔǎá tʔowa dovâyʔaywoenídi, dínkhâyʔǎʔ ovâytuchânúʔiʔin otúnídaʔ yoe. ⁴⁸ I tʔǎʔgi thaa nanáʔ diwe nǎʔi naviʔ híʔ ho dovâyʔtúʔandiʔ namuudânkun in toʔwên naa díyoegiʔannin hedá hǎa otúʔ waa wídínséegiʔanpíʔin ovâytuchânukhâymaa, ⁴⁹ gá naa hǎa naviʔ Tádádi disandídaʔ naa díyôn waagídaʔ dáyhéeʔoʔ, hǎa owânpidaʔ waagaʔ yoe. ⁵⁰ Hedi dínhanginná i tsontúu naviʔ Tádá imágiʔi wówátsi nahândepíʔin napâyíʔin. Hedânho hǎa naviʔ Tádádi dítuʔannindaʔ naa otúʔ hedá haʔwǎa dáyhéeʔoʔ.”

13

Jesus-di iví khǎgeʔninbí ân ovâýʔowídi

¹ Wíʔ thaa waʔ natáy i Passover shánkiʔdi thaagiʔ. Jesus ûnhanginná i thaa napowaʔǎʔin nǎa oepáa kʔaydi iwedi iví Tádávíʔpiyeʔ namúʔidí. Hǎǎdi wânbo tʔǎhki in ivíʔin ûnmuuʔin ovâyséegiʔ waʔ nǎádi nayiʔ ihaydi, hedi nǎa ovâykeekankhâymaa hânho ovâyséegiʔin.

² Wéʔge dívikindihúuyoʔ ihaydi, Penísendi Simon-bí ay Judas Iscariot i ánskaa ho óemági Jesus óekuʔpʔáynídi. ³ Jesus ûnhanginná iví Tádádi tʔǎhki kay óemágiʔin, hedá ûnhanginná Yôesi Tádávíʔwedi naʔǎǎʔin hedi ivíʔpiyeʔbá nawáymânnin, ⁴ hedihoʔ ee nahúuʔân diwedi iwínúdi iví kʔéwéʔin to ipʔǎdi, hedi wên pʔoepídiʔin aadi iseebaʔaaʔan. ⁵ Hedáháʔ wên oewǎǎbay iwe ipʔoesaadi iví khǎgeʔnin iʔânʔowídíhon hedá in pʔoepídiʔin aa naseebaʔáamuʔindídi ovâyʔánpídi. ⁶ Peter-víʔwe napówaʔ ihaydi Peter-di óetsikáyin, “Naʔinbí Sedó, i udi naa díʔânʔowídíkhâymaaʔ” ⁷ Jesus-di óetuʔan, “Nǎa wíʔunhanginnáhpí háadi kin dáyʔoʔin, hewânbo wáy wí thaa úhanginpúwí.” ⁸ Peter-di óetuʔan, “Hǎʔto díʔânʔowídíʔiʔin wímǎáni.” Jesus-di óetuʔan, “Naadi wíʔowídípídaʔ naviʔ wúʔmuupíhoʔ.” ⁹ Simon Peter-di óetuʔan, “Hedáhoʔ, Naʔinbí Sedó, naviʔ man dínʔowídi hedá naviʔ pʔóndaʔ, naviʔ ândaʔbá yoe.” ¹⁰ Jesus-di óetuʔan, “Toʔwí iʔoeʔiví túuʔú tʔǎhki khǎapiʔ ûnmuu, iví ândaʔ ûnʔowídítáy. Hedi undá khǎapiʔin ímuu, hewânbo un tʔǎhki díbo-á yoe.” ¹¹ Jesus ûnhanginná toʔwídí óekuhpegítʔóeʔi namuuʔin, hedânho natú, “Tʔǎhki díbo khǎapiʔin wíʔímuupiʔ” gin. *

* **13:11** Páadé ihaydi Jesus in híʔ “khǎaʔ” kin natúdi inbí túuʔú iʔgedi ihíʔmáa, hewânbo tíʔúugé ihaydi Judas-ví tʔaywóʔdi iʔgedân ihéeʔan.

¹² T'ähkí inbí ân ovây'owíðíbowa ihaydi iví k'éwé'in to iwáytoگی, hedí indádí iwáysóge. Ihaydi ováysikáyin, "Tí únhanginná háadí kin wáy'annin?
¹³ Undi naa dítu'o háhkandi-ádi p'ó'déđí'-ádi, hedí híwó' kin ítú', ha'bi-ânkun omuudi. ¹⁴ Hedího' undá únkhây'ă' wí'ná táye bín'ân'owíđí-i'in, gá naa unbí háhkandi' hedá p'ó'déđí' omuu'idi wáy'ân'owíđíđân. ¹⁵ Ná'i háa dáy'annin naadi wáykeeyan hedânho háa naadi wáy'an waagibá un wá' wí'ná táye úvíkahnúwí. ¹⁶ Ta'gendi wáytumáa, wí't'ôe'i-á iví tsondiví shánkí hay'i wínamuupí, hedá wí't'ôekhuwa'i-á i óeyôndiví shánkí hay'i wínamuupí. ¹⁷ Háa wáytu'an waa íka'póya'dáho', naví hí' bín'a'ginnamí hedího íhíhchaa'-í.

¹⁸ "Hewânbo naa wó'tú'pí un t'ähkíđíbo háa wáytu'an waa úvíkhâymaa'in. Naa dínhanginná to'wên in dovâyde'mannin dimuu'in. Hewânbo ná'in háa Yôesi Tádáví ta'nin diwe natú' waa únkhây'ă' napúwí'in: I to'wí naa-ádi ihúuyandi wânbo híwó'pí' naa díkhâymaa.

¹⁹ Náa wáytumáa háa napuwagít'ôe'in wa' napóepíđíbo', hedânho napóe ihaydá úvíwhâyú-i naa i omuu hân'oedibo' oyí'i'. ²⁰ Ta'gendi wáytumáa, to'wêndi wí naadi dósandi' óeséegi'odi, indi naa wá' díseegi'o waagibá díví'o', hedí to'wêndi naa díseegi'odá, i naa dísandí' wá' óeséegi'o waagibá díví'o'."

Jesus natú wí to'wíđí óekuhpekhâymaa'in

²¹ Jesus-di ná'in ováytu'an dihayđího' iví pí'ná únkháapóe, hedí thay'eedi ováytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, un diwedi wí'đí naa díkuhpekhâymaa." ²² Iví khäge'nin díviwánpipuwá'o', to'wíwí'gedí ihí'máa'in wíđínhanginnáhpíđí. ²³ I khäge'di Jesus-di óeséegi'i' iví nú'ba ná'ân. ²⁴ Hedího Simon Peter iman-nan ná'i khäge'díđí óemúníđí, hedí óetu'an, "Jesus nátsikáyin toví'gedan ihí'máa'in." ²⁵ Hedího' i khäge'di Jesus-ví shánkí nú' íhádiđí óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, to-an i namuu wóekuhpekhâymaa'i'?" ²⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa wí pává i sáá iwe dóp'ohôeni, hedí wí to'wí dópágit'ôe. Iví'gedân dáyhi'máa." Hedí wí pává íkê'đí íp'ohôtoğıđí Judas óemägi, i-á Simon Iscariot-ví ay namuu. ²⁷ Judas i pává íkê' ihaydi wesebo' i Penísendi iví pí'ná únts'ú, hedí Jesus-di óetu'an, "Hääwí háa bikhâymaa'i wesebo ná'an." ²⁸ Hewânbo to'wí wânbo' in dihúukw'ó'nin diwedi wí'únhanginnáhpí háadí Jesus-di kin óetu'annin. ²⁹ Judas-á i chá' múu imáa, hedího wên dí'ân Jesus-di óetu'an hääwí i shánkí'đigí' dínáy'i' ikumá-i'in, hedá wáy-á wênda dí'ân in sehkanawó' díwówáy'i'in wí hääwí ováymááni gân óetu'an. ³⁰ Hedího Judas i pává íkê'đí wesebo napee. Ihaydiho nakhuquná.

Jesus iví khäge'nin wên ts'aqamin tsontuú imägi

³¹ Judas napee ihaydi Jesus natú, "Ihaydi nanânho t'owa dínhanginpúwíđí naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyă'i' hay'i' omuu'in, hedá háa naa dínpuwagít'ôe'in namuudi dínhanginpúwí Yôesi Tádá wá' hay'i namuu'in. ³² Hedího Yôesi Tádáđí hay'i naa dípaa-i iví haybá omúníđí, hedá ná'in íkhâymaa wesebo'. ³³ Naví áyyă, wí hâyú thaada' undádí ochangít'ôe, hedí náa in Hudíyoví p'ó'déđí'in dováytu'an waagibá un wá' wáytumáa, undi dítuwăkhâymaa, hewânbo wáy omân diwepiye' wí'únkoedí-ípí náa ímu-i'in. ³⁴ Naadi wên ts'aqamin tsontuú náa wáypăkhâymaa, hedí kinnân namuu: Wí'ná táye úvíséegíhúwí. Naadi wáyséegi waagibá, hanbá wí'ná táye úvíséegíhúwí. ³⁵ Úvíséegíhondáho to'wên t'ähkí dínhanginnání naví khäge'nin ímuu'in."

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á poewin untúni naa wíđítaapí'in"

³⁶ Simon Peter-di óetsikáyin, “Na’inbí Sedó, wépiyan unmán?” Jesus-di óetu’an, “Nää-á wí’úkoedipí wáy omän deepiye’ díyúuhúuwídí, hewänbo wáy wí thaa wáy omän diwepiye’bá unmú-i.” ³⁷ Simon Peter-di óetsikáyin, “Na’inbí Sedó, háadan wídínkoedipí wíyúuhúuwídí náä? Naa okhâymuu naví wówátsi ugí’ dáymäänídí.” ³⁸ Jesus-di óetu’an, “Ti naa omuudi unkhâymuu uví wówátsi bimäänídí? Ná’in ta’gendi wítu’âamí: Wí dee sen wa’ ikinpídíbo’ u-á poewin untúni wídítaapí’in.”

14

Yôesi Tádáví’piye’ gipunda’dá, iví ay Jesus-ví’piye’ páadé gimú-l’in gínkhây’q’

¹ Hedáhá? Jesus t’ähkí iví khäge’nin itu’an, “Änshaa iwe wí’ikwó’nípí. Yôesi Tádáví’piye’ úvíwhâyuhúuwí hedá naví’piyá. ² Naví Tádáví k’aygi ünna’ diwe báyéki ün’ívená. Ná’in ta’gen namuupídáho há’to wáytu’âamíwän ta’gen namuu’in. Hedího náä omän wí íve wí’inbo wáykhây’amídí. ³ Hedí wí íve wáykhây’amídí omäädá wíyá owáy’äá-i un wáyhúuwídí naa-ádi, hedänho wáy o’än diwebá un wá’ ikwó’ní. ⁴ Un únhanginná wáypiye’ omännin, hedá in p’ôe naa omän deepiye’ wá’ únhanginná.” ⁵ Thomas-di óetu’an, “Na’inbí Sedó, wíginhanginnáhpí wáypiye’ unmännin wänbo’. Hedí hádídan in p’ôe unmán deepiye’ gínhanginná?” ⁶ Jesus-di óetu’an, “Naa-á in p’ôe omuu, hedá in ta’gendá, hedá in wówátsi-á. To’wí wänbo wúnkoedipí naví Tádáví’piye’ namú-ídi, naví’piye’ páadé na’äädida’mänho’. ⁷ To’wí naa omuu’in ta’gendi únhanginnándáho naví Tádá wá’ dín-táa-iwän. Náä iwediho bintaa hedá bínmú’.”

⁸ Philip-di Jesus óetu’an, “Na’inbí Sedó, i Tádá na’in dínkeeyamí. Hähayda’ gíntáy.” ⁹ Jesus-di óetu’an, “Philip, gáhánhay waabo’ undádi oyího’, hebo wá’di wí’úhanginnáhpí to’wí omuu’in. To’wén naa dímmú’indá i Tádá wá’ dáymmú’. Hedí háadan dítmáa i Tádá wáykeeyamí gin? ¹⁰ Háadan wíwíwhâyundepí i Tádá-ádi omuu’in hedí i Tádá-á naa-ádá omuu’indá? Ná’i hí’ wáytu’o’i naví’da’ wídínmuupi, hewänbo naa dáyhí’máa ihaydi naví Tádá naa-ádi namuu’i’ iví t’ôe i’o’. ¹¹ Ná’i naadi wáytmáa’i bínwhâyú: Naa-á i Tádá-ádi omuu, hedá i Tádá-á naa-ádá namuu. Hewänbo naví hí’ dínwhâyundepídáho’, i hääwí dáy’o’i namuudi bíwhâyú wé’ge gamuu’in. ¹² Ta’gendi wáytmáa, to’wén naví’piye’ díwíwhâyunde’indá, naa dáy’an waabá in wá’ dívinkanhâymaa, hedá wa’di shánkí he’endi hääwí-á dívinkanhâymaa, gá naa naví Tádáví’piye’ omändän. ¹³ Úvíwhâyundedáho naa dínk’ôe’in wáy’amídí i ída’po’i’, naadi wáy’amí-áakun, hedí hääwí naa Yôesi Tádáví ay omuu’i dó’o’ídi t’owa dínhanginnáni i Tádá hay’i namuu’in. ¹⁴ Hääwí namúni wänbo ída’po’di, naa dínk’ôe’in wáy’amídí úvíwhâyundedá, naa dó’amí-áakun.”

Jesus-di i Yä’däa’i P’oewaahâa iví khäge’ninbí’piye’ óesankhâymaa

¹⁵ “Undi díseegídáho’ i tsontuu wáymägi’i dín’a’ginnamí. ¹⁶ Hedí naadi naví Tádá dódaa’amí wíyá to’wí wovâykhäge’namí’i wovâysaanídí, hedí han i Tádá í’amí. Ná’i wovâykhäge’khâymaa’i-á häädi wänbo t’ähkí undádi nayéeni, i-á i Yä’däa’i P’oewaahâa namuu, hedí in ta’gen naháhkanyi’. ¹⁷ In to’wén Yôesi Tádá dáytaapí’indá ná’i Yä’däa’i P’oewaahâa wí’óemúndepídí hedá wí’óetaapídí há’to daykéyí. Hewänbo undidän bintaa, undádi nayídi, hedá unbí pí’ná khó’yé i bínmá’ve-í.

18 “Naadi wên tádápiʼin yíyápiʼin waagiʼinbá wíwâyooekankhâymáapi, naa-á unbíʼpiyeʼ owáyʼáʼ. 19 Hây napóe ihaydi in tʼowa Yóesi Tádá dáytaapiʼindi naa wíya wídímúni, hewânbo undáho dímúni, hedá iwówayéeni gá naa owówayidân. 20 Hedi i thaá napówa ihaydá únhanginnáni naa naví Tádá-ádi omuuʼin, hedá undáqi naa-ádi wéʼge gimuuʼindá wáʼ únhanginnáni.

21 “Toʼwên naví tsonṭuú dínhógiʼin hedá dínʼaʼgindoʼindá, indânho naa díseegi, hedi toʼwên naa díseegiʼindá naví Tádáqi ovâyséegi, hedá naadi wáʼ dovâyséegi, hedi dovâykhâgeʼnamí shánki híwóʼ dítaa-ídiʼ” kin Jesus natú. 22 Wí khâgeʼdiʼ Judas gin nakháwáʼiʼ, hebo Judas Iscariot-dá yoe, idân Jesus óetsikáyin, “Naʼinbí Sedó, heháadan naʼindáʼ díkhâgeʼkhâymáa shánki híwóʼ wítaa-ídi, hedi háʼin tʼowa Yóesi Tádá dáytaapiʼindá yoe?” 23 Jesus-di óetuʼan, “Toʼwên naa díseegiʼindá naví híʼ dínʼaʼgindoʼ, hedi naví Tádáqáho ovâyséegimáʼve-i, hedi naví Tádá-ádi naa-ádi inbí píʼná khóʼyé ánthayé-i. 24 Toʼwên naa díseegiʼindá naví híʼ wídínʼaʼgindopi. Hedi i híʼ naadi wâytuʼandi-á navíʼdâʼ wídínmuupi, naví Tádáqi disandiví híʼ-ân únmuu.

25 “Náʼi háäwí naadi wâyṭumáa waʼdi náa undáqi oyidiboʼ. 26 Hewânbo i toʼwí wovâykhâgeʼnamíʼidá tʼâhki úntáyʼi wovâyháʼamí, hedá tʼâhka naadi wâytuʼandi-á wovâyʼánshaakannamí. I-á i Yâʼdâaʼi Pʼoewâqahâq-ân namuu, hedi naví Tádáqi i wovâysaaní gá han dódaaʼandân.

27 “Naadi wâykhâgeʼnamí hedânho ánskaa iwe wíʼkwóʼnípidí. Naadaʼ dínkoedi han wâyʼamíʼin, in toʼwên Yóesi Tádá dáytaapiʼindá wídínkoedipi. Unbí píʼná khóʼyé wíʼfʼáyíngi-ípi hedá wíʼíkuhwóedaʼípi. 28 Naví Tádáviʼpiyeʼ omân hedá unbíʼpiyá owáyʼáʼ gin wâytuʼandi itʼoe. Naví Tádá-á naví shánki hayʼi namuu hedi taʼgendi undi naa díseegidáhoʼ íhichâqá-i ivíʼpiyeʼ omândi. 29 Náʼi tʼâhki náa wâyṭumáa waʼdi napóepídiboʼ, hedânho owáy napóe ihaydá undi naví híʼ dínwhâyú-ídi. 30 Wíyá shánki naadi wíwâyṭuʼamípi, gá i Penísendi naʼádan, i-á in Yóesi Tádá dáytaapiʼinbí tsondi dínmuu. Idá naa wídítsonmápi. 31 Hewânbo náa naví Tádáqi naa díyôn waa dáykhâymáa, tʼâhki tʼowa dínhanginnánidi i-ân dóseegiʼin.

“Bíwínú, yaho náwedí gimú-i.”

15

Jesus wên úuva áaphäâ waagiʼbá namuu

1 “Naa wên híwóʼnin úuva áaphäâ waagiʼbá omuu, hedi naví Tádá-á i áaphäâ áyíʼdi waagiʼbá-á namuu. 2 In tʼowa navíʼin dínmuuʼin áaphäâ waʼyáy khóe waagiʼinbá dimuu. Tʼâhki waʼyáy khóe naʼúuvapaapiʼ naví Tádá itsʼándedi iyâaʼoʼ, hedá i waʼyáy khóe naʼúuvapaa iwedá i híʼindi híwóʼpíʼ namuuʼi-á iyâaʼoʼ shánki báyeiki híwóʼ napáa-ídi. 3 Undá i híwóʼpíʼ ho únyâamuu i híʼ naadi wâytuʼandi bínʼóyandi. 4 Háädi wânbo tʼâhki naa-ádi ímúníʼin únkhâyʼáʼ, hedi naa-á háädi wânbo tʼâhka undáqi omúní. Wên waʼyáy khóe wânbo wíʼbo wínahäâpaʼpí, náʼin waʼyáy khóe in áaphäâ eedi nachândidaʼmân nahäâpaʼ, hedi hanbá un naa-ádi háädi wânbo tʼâhki ímuupídáhoʼ, háʼto únkoedí-i híwóʼdi háäwí úvíʼamídi.

5 “Toʼwên háädi wânbo tʼâhki naa-ádi dimuuʼin hedá naa-á indáqi omuudá, indá báyeiki híwóʼ díviʼamí. Naa-ádi ímuupídi háäwí wânbo háʼto bínʼamí. 6 In toʼwên naa-ádi háädi wânbo dimuupiʼindá waʼyáy khóe tʼowa dáytsʼâʼiʼ waagibá dínpuwí. Kíʼbì waʼyáy khóe-á dáychʼaadí natʼaʼ, hedi dáywéʼgeʼandi dáyphamáadeʼ. 7 Naa-ádi háädi wânbo tʼâhki íkwʼónda naví híʼ-á unbí píʼná

khó'yé bînmáadá, únkoedi háäwí wänbo ídá'i Yôesi Tádá bindaa'amídi, hedí ídá wovây máäní, ⁸ hedânho t'owa dínhanginnání navi Tádá hay'i namuu'in, hedího' undá báyéki híwó' úv'i'âamí, hedí kindidiho ta'gendi navi khâg'e'nin ímúní.

⁹ “Navi Tádádí naa díseegi waagibá naadi wâyséegi. Navi séegi wóegé háädi wänbo t'âhki ímúní. ¹⁰ Naa navi Tádávi tsontuú dôn'a'gindodi ivi séegi wóegé háädi wänbo t'âhki omuu. Hedá undá hanbá navi tsontuú dín'a'ginhondáho', navi séegi wóegé háädi wänbo t'âhki ímúní. ¹¹ Ná'i t'âhki wâytu'an hedânho' i hihchan dómáa waagibá un wá' unbí pí'ná khó'yé bînmá've-ídi, hedá t'âhki hihchanda' bînmá've-í. ¹² Ná'in tsontuú naadi wâytmáa: Wí'ná táye úviséegihúuwí naadi wâyséegi waagibá. ¹³ In to'wên inbí wówátsi inbí k'ema'ingi' dívimági'indá shánki hay'in séegi namúni'in dâymáa. ¹⁴ Hedí undá háäwí naadi wâyyon waagi bîkanhondáho navi k'ema'in ímuu. ¹⁵ Náa iwedí páadépiye' navi t'ôe'in ginda' naadi wíwâytukankhây máapí, gá wí tsondi-á ivi t'ôe'in háa ikhây máa'in wí'itu'opídân, hewänbo navi k'ema'innân gin wâytu'âamí, gá háäwí navi Tádádí dítu'andi' naadi wâyhangin'ânnandân.

¹⁶ Undí naa wídíde'manpí, naadá un wâyde'man, hedá wovâykw'ódi báyéki híwó' úv'i'amídi, hedí i híwó' úv'i'o'i-á nakây púwí. Navi Tádádí naa dínk'ú' háäwí ídá'póe'i' wây'amídi, hedího úvíwhâyundedáho' idi wovây máäní.

¹⁷ Kinnân naadi wâytsónmáa: Wí'ná táye úviséegihúuwí.”

In Yôesi Tádá dâytaapí'indi Jesus-vi khâg'e'nin ovây'táy-i

¹⁸ “In t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indi wovây'táydáho wí'ún'óde-ípi unbí páadébo naa dí'tay'in. ¹⁹ In Yôesi Tádá dâytaapí'in t'owa waagi'inbá ímuudáho', indi wovây séegi-í, inbí'in dínmuu'in dâyséegi waagibá. Hewänbo in waagi'inbá wí'ímuupi. Naadi wâyde'man Yôesi Tádá bîntáa-ídi, hedânkun indího wovây'tay. ²⁰ Wí'ún'óde-ípi háa wâytu'annin: Wí t'ôe'i-á ivi tsondiví shánki hay'i wínamuupi. Hedího to'wên naa dí't'ôephadekannannindi un wá' wovây't'ôephadekannamí, hedí to'wên navi hí' dín'a'ginnannindi unbí' wá' wovây'a'ginnamí. ²¹ Navi'in ímuudíbo t'âhki ná'i híwó'pí' háäwí t'owađi wovây'amí. Háadi? Gá i naa dísandí wídâytaapídân. ²² Naadi navi hí' dovâytu'âamídi o'âäpídáho ná'i t'aywó'di wídínmuupíwân. Hewänbo o'âä-ákun, hedânho náa wí' wänbo wí'únkoedípi natúnídi, ‘Naa wídínhanginnáhpí dáy'taywó'nannin.’ ²³ To'wên naa dí'tay'indá navi Tádá wá'ho dín'tay. ²⁴ Wa'di indádi oyi' ihaydi báyéki háäwí dáy'an wiyá to'wí wänbo hânhay wänbo i'anpí'. Kí'bi t'ôe dáy'anpídáho ná'i t'aywó'di wídínmuupíwân. Hewänbo háa naa dáy'annin dâymû-ákun, hedí naa-ádi navi Tádá-ádi wí'gíndíbo dí'tay. ²⁵ Hedí kin dív'i'andi naa háa inbí tã'kan navi'gedí nata'muu waa dín'póe, kinnân:

Wên híwó'pí'in wídáy'anpí wänbo naa dí'tay.

²⁶ “Owáy navi Tádávi'we opówa ihaydi i to'wí wovâykhâg'e'khây máa'i-á naadi wâysangit'ôe. Ná'i navi Tádávi'wedí unbí'piye' naká'âägit'ôe'i-á i Yâ'dáa'i P'oweahhá namuu. Hedí napówa ihaydi navi'gedí ihée'amí. ²⁷ Hedá undá wá' t'owa navi'gedí bîntu'âamí, gá páadé navi t'ôe donts'an'an diwedíbo' un naa-ádi íyídan.

16

¹ “Ná'i háäwí naadi wâytu'an hedânho unbí whâyü wí'únháanípídi. ² In Hudíyodi inbí méesate íve wovâytsudekhâa'amí, hedá wá' shánki wänbo

únpuwí, wáy wí thaa naná? diwe wovâyť'ahánúdáho di'âanı Yôesi Tádágí' dívít'ôemáa'in. ³ Háadan kin dívíkhâymaa? Gá Yôesi naví Tádá dínmuu'i wídintaapídân, hedá naa wá' wânbo wíditaapí. ⁴ Ná'i napuwagít'ôe'i wâyťumáa wa' napóepídíbo', hedânho napóe ihaydá naadi wâyťu'an ní'gedí ún'ánpowagít'ôe. Naadi ná'i háäwí wíwâyťu'anpí páadé naví t'ôe donts'an'an dihaydi, gá wa'di undádi oyidân."

Háa i Yä'däa'i P'oweaqhâa ikhâymaa'in

⁵ "Nää tobá i naa disandiví'piye' omän wânbo', wénä wí wânbo undi wíditsika'máapí wăhăäpiye' omännin. ⁶ Ná'i háäwí wâyťu'andidiho' unbí pí'nä kô'yé nää báyékí únkháapo'. ⁷ Hewânbo in ta'gen wâyťumáa: Ungť' shánki yänbedi híwó' namuu naa omú-ídi, gá naa omăäpídáho' i to'wí wovâykhăge'khâymaa'i wína'ăă-ípídân, hewânbo omăädáho' i dósaa'n unbí'piye'. ⁸ Hedí owáy napówá ihaydá t'owa ovâythayyámí piháa di'ánshaamuudi wídika'póya'pí'in inbí t'aywó'di i'gedí, hedá i híwó'di namuu i'gedá, hedá Yôesi Tádádi t'owa ovâyťuchănukhâymaa i'gedá. ⁹ Idi ovâythayyámí dívít'aywó'nannin, naví'piye' wídívíwhâyundepídi. ¹⁰ Naa híwó'di'omuu i'gedí ovâythayyámí, gá naa i híwó'di'omuu'i naví Tádáví'piye' omădân, hedí wíyá wídímúnípi. ¹¹ Yôesi Tádádi t'owa ovâyťuchănukhâymaa i'gedí ovâythayyámí, gá ho natúdân idi i Penísendi óetuchănukhâymaa, i-á in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'inbí tsondi dínmuu.

¹² "Naa wa'di báyékí wâyťu'ăămí'in oda', hewânbo nää wí'únkoedípí ihay bínhónídi. ¹³ Hewânbo owáy i Yä'däa'i P'oweaqhâa napówá ihaydi, i-á in ta'gen t'ăhki nahăhkany'i' namuu, idi wovâykhăge'khâymaa in ta'gen namuu'in naví'gedí ta'gendi únhanginpúwídi, gá iví ánskaa únmuu'ida' wí'ihí'khâymaapídân, hewânbo háa Yôesi Tádádi óetu'an waagi natúní, hedá háa napuwagít'ôe'in wovâyťu'ăămí. ¹⁴ Háa natúní'in naví'wedí ihóní hedí wovâyťu'ăămí. Handidi wovâyťhangin'ănnamí naa hay'i omuu'in. ¹⁵ Naví Tádáví hăhkan únmuu'i-á naví' wá' dínmuu. Hedânho naa otú, i Yä'däa'i P'oweaqhâa háa wovâyťu'ăămí'in naví'wedí ihóní."

Jesus-ví khăge'nin inbí pí'nä kô'yé dikháapúwí, hewânbo wíyá dihíhchanpúwí

¹⁶ "Hanwaapídíbo' undi wídímúnípi, hedá iwedá hanwaapídíbo-á undi naa wíyá díwáymúní." ¹⁷ Wén iví khăge'nin wí'nä táye dívítu'an, "Hănnan hêe ná'in dítu'annin natu'da"? Natú, 'Hanwaapídíbo wídímúnípi' gin, hedá 'Iwedá hanwaapídíbo-á wíyá naa díwáymúní' găn. Hedá wá' natú, 'Kin napúwí gá naví Tádáví'piye' omădân.' ¹⁸ Hedí hănnangú iví hí' 'hanwaapídíbo' untu'da'? Háäwí i'gedí ihí'máa'in wígínhanginnăhpi."

¹⁹ Jesus únhanginná ditsikapúwí'in dida', hedího' ovâyťsikáyin, "Ti úvítika'máa háa otú'da'in wâyťu'andi, 'Hanwaapídíbo' undi wídímúnípi, hebo iwedá hanwaapídíbo-á wíyá díwáymúní'? ²⁰ Ta'gendi wâyťumáa, undá íséeyëení hedá úvísíhtuwínú-í, hewânbo in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indá dihíhchanpúwí. Hebo ik'ăykhăapóe wânbo ná'i-á únphadé-í hedí híhchan bínmă've-í. ²¹ Wí kwee na'eyekhăy'yi'i hânho nachanpo', na'eyehaypúwí ihay nanândi. Hewânbo iví ay ún'aypuyă ihaydá, iví hay i'gedí wíyá wí'ún'ănpóya'pí, gá nahíhchanpôdân iví ay ún'aypuyădi. ²² Hedí hanbá undá nää únpo'. Un ik'ăykhăapo' naa wáypíye' omăndi, hewânbo owáy naa wíyá o'ăă ihaydá unbí pí'nä kô'yé íhíhchăa-í, hedí to'wí wânbo wí'únkoedí-ípí unbí híhchan únmuu'in wovâykwée-ídi.

23 “Hedi ihaydi wi’untâynípi hääwí wänbo dítsikáyi’nídì. Ta’gendi wáyumáa, hääwí navi Tádá bindaa’andi’, navi’piye’ úviwhâyundedi, idi wovâymaa’ní. 24 Nää pu’wahay wa’di hääwí wänbo wi’ída’póepi navi’piye’ úviwhâyunde wänbo’. Nää bindaa’an, hedânho bínhóní, hedá báyéki híhchan bínmá’ve-í.

25 Ná’í hääwí wáytu’andi wáyhá’amídí únthaykantáy, hewänbo owáy wí thaa naná’ diwe kindidi wíyá wíwâyhée’amípi, thay’eedân navi Tádávi’gedi wáytu’áami. 26 Hedi ihaydi shánki híwó’ bínthaa’gi un íhääwída’púwí navi’piye’ úviwhâyundedi, hedi wíyá wínatâynípi naa navi Tádávi’piye’ wáyúusu’amídí, hewänbo idi wovâyseégídí unnânho iví’piye’ úvíúusu’ami. 27 Hedi idi wovâyseégi gá undi naa díseégídân hedá úviwhâyundedá naa iví’wedi o’ää’in. 28 Nää oepáa k’aydipiye’ navi Tádávi’wedân o’ää-ákun. Hedi nää-á năwedi navi Tádávi’piyebá owáyman.”

29 Iví khäge’nindi óetu’an, “Nábáha’ thay’eedi bihi’máa, nää-á uvi hí’-á únthaykantáy’í’ wí’úmuupi. 30 Nää gínhanginpóe ụ hääwí t’ähki úhanginná’nin, hedá hääwí to’wídí wóetsikáyi’ní’in nada’í’ ụ úhanginnânho wa’ wóetsikáyi’pídíbo’. Hedânho íviwhâyunde Yóesi Tádávi’wedi un’ää’in.” 31 Jesus-di ovâytu’an, “Nää-á ítú’ navi’piye’ úviwhâyunde’in, 32 hewänbo nää iwe’i un t’ähki íwadedée-í, hedi wí’ínbo’ unbí p’óegé bínkéyi hedi naa wí’bo díyoe’ami. Hewänbo navi Tádá naa-ádi nayidi ta’gendi wí’bo há’to oyéeni. 33 Naadi t’ähki ná’í wáytu’an hedânho naa-ádi ímuudi ánskaa iwe wí’íkwo’nípídí. In Yóesi Tádá dáytaap’ínbí yágé wa’ íyi’ ihaydibo bín’tóephadekhâymaa, hewänbo kay’indi úviwínú-í, naa i yä’dáap’í nää oepáa k’aydiwi dót’an.”

17

Jesus iví khäge’ning’í’ iyúusu’an

1 Jesus iví khäge’nin ná’í t’ähki itu’an dihaydi makówápiye’ íbéedí kinnân iyúusu’an: “Tádá, ihaydiho dínná. Nää ovâykeeyan naa uvi ay omuu’í hay’í omuu’in, hedânho ụ-á hay’í unmuu’in naadi dovâykeeyami. 2 U’di díso’ge t’ähki t’owavi tsondi omúnídí, hedânho naadi t’ähki in u’di dímgá’í’in in wówátsi nahándépi’in dovâymaa’nídì. 3 U’da’ i ta’gendi Yóesi unmuu, hedá naa-á Jesus omuu, i u’di dísandí’ t’owa dovây’aywoenídí, hedi in to’wên ụ-ádi naa-ádi dítaa’indáho wówátsi nahándépi’in dáymaa. 4 Wa’di nää oepáa k’aydi oyi’ ihaydi in t’owa dovâykeeyan ụ-á hay’í unmuu’in, gá in t’óe u’di díkanyónnin t’ähki dóbowadân. 5 Tádá, naa hay’í omuu wa’di ụ-ádi oyi’ ihaydibo’, wa’ hääwí wänbo nakhí’yenpi ihaydibo’. Nää uvi’piye’ owáyman, hediho ovâykeeyami naa hay’í omuu’in, háa omú’de waagibá.

6 “In to’wên nää oepáa k’aydi u’di naa dímgá’í’in dovâykeeyan háawi unmuu’in. Indá páadébo’ uvi’in úmuu, hedá u’da indá dímgá’í, hedi uvi hí’ wón’a’ginnan. 7 Nää in dínhanginpóe hääwí t’ähki u’di dímgá’í’ ta’gendi uvi’wedi na’ää’in, 8 gá hääwí u’di naa dítu’andi’ naadi dovâytu’andân, hedi dáyseégi’an. In dínhanginná ta’gendi uvi’wedi o’ää’in, hedá díviwhâyunde’ u’di dísannin.

9 “Naadi ing’í’ dovâyúusu’o’. Nää t’ähki t’owagi’in wídáyúusu’opí, hewänbo in u’di dímgá’í’ing’í’inda’mân dáyúusu’o’, indá uvi’in úmuudi.

10 T’ähki navi’in dínmuu’in uvi’in wá’ úmuu, hedi uvi’in úmuu’indá navi’inbá dínmuu. Hedi háa inbí wówátsi dáyhon waagidibo nakeepo’ naa

hay'i omuu'in. ¹¹ Nää uvi'piye' omän, hed'i nää oepaa k'aydi wó'yëenípi, hewänbo ná'indá näädiibo wa'di diyi'. Naví Tádá, u shánki yä'daa'i unmuu'i', uvi kay umuu'idi áyngidibo' ovâyma've-í, i kay udi dimägi'idibá, hedânho wí'da' waagibá dimúni'dí, naa-ádi u-ádi wí'da' gamuu waagibá. ¹² Wa'di indádi oyi' ihaydi áyngidi híwó' dovâymaa uvi kay umuu'idi, i kay dimägi'idibá, hedá dovây'áyngimáadi wí'da'män in diwedi napedee, i-á i ha'bi namuu napedeegit'óe'i', hedího háa uvi ta'nin diwe ivi'gedi nata'muu waa ünpoé.

¹³ "Hedi nää uvi'piye' omän, hedi dáyyúusu'odi ná'i t'ähki otú' wa'di nää oepaa k'aydi oyidibo', hedânho inbí pí'ná khó'yé t'ähki híhchan dâymá've-í, naa dómáa waagibá. ¹⁴ Naadi uvi hí' dovâymägi, hedi in t'owa wóetaapi'indi ovây'tay, há'in t'owa waagi'in wídimuupídi, naa wänbo wá' in waagi wó'muupi waagibá. ¹⁵ Naadi wíwida'máapi nää oepaa k'aydi iwedí ovâyýaa'amídi, hewänbo wida'máa udi áyngidibo' ovâyma've-idän, hedânho i Penísendidi wí'ovâyhónípidí. ¹⁶ In wóetaapi'in waagi'inbá wídimuupí, naa wänbo wá'-á yoe. ¹⁷ In ta'gen ovâyhá'amí hedânho ta'gendi uvi'piye' dívímäänídi. Uvi hí'-á in ta'gen namuu. ¹⁸ Udi naa nää oepaa k'aydipiye' dísan waagibá, naadi ná'in naví'in dínmuu'in wá' t'ämäpiye' nää oepaa k'aydi dovâysankhâymaa. ¹⁹ In naví'in dínmuudi naa uvi'piye' dáymä' hedânho in wá' ta'gendi uvi'piye' dívímäänídi.

²⁰ "Naadi ná'ingi'inda' wídayyúusu'opi, hewänbo wé'ge'in t'owagi' wá' dáyyúusu'o', in to'wên ná'inbí hí' dínmuu'idi naví'piye' dívíwhäyukhâymaa'in, hedího wí'da' waagibá dipúwídi. ²¹ Naví Tádá, u-á naa-ádi unmuu, hedá naa-á u-ádi omuu, hedi hanbá innän wá' na'indádi dimúni'in naa oda'. Hedi kin naa dáyyúusu'o' hedânho t'ähki t'owa dívíwhäyü-ídi udi naa dísannin. ²² Naadi he'ennin dovâyýaa-í, udi naa hay'i dípaa waagibá, hedânho wí'da' dipúwídi, u-ádi naa-ádi wí'da' gamuu waagibá. ²³ Naa indádi omuu, hedi u-á naa-ádi unmuu, hedího ta'gendi wí'da' dipúwí, hedi handidi t'ähki t'owa dínhanginnáni udi naa dísannin, hedá dínhanginnáni wá' udi ná'in naa-ádi dimuu'in ovâyséegi'in, udi naa díséegi waagibá.

²⁴ "Naví Tádá, naa oda' in udi dimägi'in naa-ádi dikwó'ni'in wáy naa ochangit'óe iwebá, hedânho udi naa hay'i dípaa'in dâymúni'dí. Udi naa hay'i dípaa gá ho wa'di ná'i nan oepaa náakhíyépidíbo naa díséegidän. ²⁵ Tádá, u ta'gedá' bi'o'i' unmuu'i', tobá báyéki t'owadi wíwóetaapi wänbo', naadi wítaa, hedi ná'in naví'in dínmuu'in dínhanginná udi naa dísannin. ²⁶ Háawi unmuu'in naadi dovâyhangin'annan, hedá shánki híwó' dovâyhangin'änkhâymaa, hedânho udi naa díséegi waagibá ha'bi séegibá inbí pí'ná khó'yé dâymá've-ídi, hedá naa-á indádi omúni'."

18

Jesus óepankê

¹ Jesus iyúsubowa ihaydi ivi khäge'nindádi iwedí dimää, hedi owáy Kidron kós' p'änäpiye' dimää. Iwáyge wí nava'ay na-olive-taysaa'i nak'óe, hedi Jesús-ádi ivi khäge'nindádi i nava'ay iwe dits'ü. ² Judas i Jesus óeku'p'égi'i' ûnhanginná wáyge iwe naná'nin, háyän wänbo Jesus ivi khäge'nindádi iwepiye' namäädi. ³ Hedího Judas-di wên Rome-win sundado-á wên sundado i méesate hay'i dâý'äyi'do'indá hedá wên Pharisees-á ovâymaa, hedi

phakó-á kohséephé naphaamuu'i-á inbí k'uuphé-á dínmahkânmuu'i wóegé iwe dipówá. ⁴ Jesus ûnhanginná hääwí t'ähkí háa ûnpuwagít'óe'in, hedího i'ah TUYEDI inbí páadépiye' iwínú, hedí ovâytsikâyin, "To-an bintuwămáa?" ⁵ "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân" kin óetu'an. Idá ovâytu'an, "Naa-ân i omuu." Judas i óeku'p'égi'i' iwebá indádí nayi'.

⁶ "Naa-ân i omuu" gin ovâytu'an dihaydi tí'ûupiye' dívihádidi dikanu. ⁷ Hedáhá? wiyá ovâytsikâyin, "To-an bintuwămáa?" Indi óetu'an, "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân." ⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Wâytu'anho naa-ân i omuu. Hedího naada' dítuwămáadá, ná'in wé'ge'in binpunmää." ⁹ Ha'wâagi ovâytu'an dihaydi háa häädankánbo' iyûusu'an waa napóe. Kinnânho iyûusu'an: "Wí' wânbo in dímagi'in diwedí wíðinpedée-ípi." ¹⁰ Simon Peter wí tsiyó phá'imáa, hedí iwhahké'di i owha' p'ó'dédí'ví t'óe'i Malchus gin nakháwá'í' óewhádidi ivi kó'díngédí'in oeyay he'yinbo ónt'ó'ts'á'. ¹¹ Jesus-di Peter óetu'an, "Uví tsiyó phá' hää'i súde iwebá mánwáyto'. Ná'in t'óephade navi Tádadí naa dínsannindá dínkhây'ä' donphadé-í'in."

Jesus oe Annas-ví'piye' óeho'

¹² In sundaðo-ádi inbí tsondi-ádi in hay'i méesatewin áyi'nindádí Jesus óepankê'di óekhówhi'an. ¹³ Iwedí oe Annas-ví'piye' páadé óeho'. Ihay paayo-á Caiaphas na'owha' p'ó'dédí'ân, hedí Annas-á Caiaphas-ví yahsédo-á ûnmuu. ¹⁴ Caiaphas-dá in Hudíyoví p'ó'dédí'in häädankánbo ovâytumakhe'odi ovâytu'an, "Shánkí yänbedí híwó' namúni wí'ðá' wí to'wí t'ähkí in t'owagi' nachúu-ídi."

Peter natú idá Jesus óetaapi'in

¹⁵⁻¹⁶ Simon Peter-ádi wiyá khäge'di-ádi Jesus-ví tí'úugé damän. I owha' p'ó'dédí'di ná'i khäge'di' óetaa, hedího i khäge'di' ûnkoedi nats'únidi i tewhá tehpaá búge i owha' p'ó'dédí' nathaa iwe. Peter-á oe tehpaá yá'wébo-á phódi nú' óeyoe'an, hedího i khäge'di nawáypee ná'i a'yú iphódi'áyinmáa'i' óehée'amídi, hedí Peter oe tehpaá búgepiye' óets'úde. ¹⁷ I a'yúdi Peter óetu'an, "Hä'i sen óepankê'ivi khäge'dibá unmuupi'an." Peter natú, "Naa-á yoe."

¹⁸ Nat'éeðiho in t'óe'indá in hay'i méesatewin sundaðo-á phaa'uudi dáypha't'égi, hedí phaa nú' disúwáwin. Peter wá' iwebá iwínú.

I owha' p'ó'dédí'di Jesus óetsika'máa ivi hähkan ni'gedi

¹⁹ I tewhá íve i owha' p'ó'dédí'di Jesus óetsika'máa ivi khäge'ninbí'gedi hedá ivi hí' in t'owa ovâyhá'o' i'gedá. ²⁰ Jesus-di óetu'an, "Naa t'owa t'ähkívi páadépiye' dáyhee'owän, hedí häädi wânbo t'ähkí dovâyhá'owän inbí méesate hí'indi' eeye hedá inbí méesate hay'i' ee-á, wáyge t'ähkí in Hudíyo dívíwé'ge'o' eeye. Hääwí wânbo kaadibo wó'túhpí. ²¹ Heháadan ná'i hääwí naa dítsika'máa? In to'wên dıntóyannin ovâytsikâyí'ni háa dovâytu'annin. Indá dínhanginná háa otú'in." ²² Jesus ná'in natú ihaydi, wí méesatewí sundaðo iwe nú' nawindiði Jesus óets'emapháve, hedí óetu'an, "Ha'wâagá i owha' p'ó'dédí' wínâahée'amípi." ²³ Jesus-di óetu'an, "Wên háawên híwó'pí'in naa otúdáho', úkhây'ä' ovâytu'äämí'in hääwí namuu'in. Hewânbo háa otú waa in ta'gen namuu-áku, hedânho wí'úk'óepí díts'emapháve-í'in."

²⁴ Hedáhá? Annas natsonpóe Jesus nakhówhimuudi i owha' p'ó'dédí'di Caiaphas-ví'piye' óesaanídí.

Peter wiyá natú Jesus óetaapi'in

²⁵ Oe yá'wé Peter wa'di nasúwáwin, hedi in wé'ge'in iwe diwinnindi óetsikáyin, "Ti ɔ wá' há'i senbí khäge'dibá wí'unmuupí'an?" "Yoe," kin natú, "naa-á yoe." ²⁶ Wi sen i owha' p'ó'dédi'ví t'óe'ibá namuu'i' iwe wá' nawin, i-á i sen Peter-di óe'oyets'á'ívi maatu'i' ûnmuu, hedi idi Peter óetsikáyin, "Ti Jesus-ádi oe na-olive-taysaa iwe wíwímú'pí'an?" ²⁷ Peter wíyá natú "yoe" gin, hedi wesebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-ví'piye' óeho

²⁸ Wa'déedibo naná, hedi Jesus-á Caiaphas-ví'wedi óeho' i Rome-wi tɔuyónbí tewhá hay'i iwepiye'. In Hudíyo ná'i Rome-wi tɔuyónbí tewhá ee wídits'úhpí, gá inbí khuu dínmuudi dínkhâak'óedân dits'úni'in, hediho dits'úndáho' wídín'âhpí ná'i Passover shánkí'di koegi' dâyk'óe-i'in. *

²⁹ Hediho Pilate oe yá'wépiye' napee, hedi in t'owa ovâysikáyin, "Háawin t'ehpide-an ná'i senbí'gedi dínmá?" ³⁰ In Hudíyodi óetu'an, "Ná'i sen wên t'aywó'nin i'anpídá há'to uví'piye' âymá'iwân." ³¹ Pilate-di ovâytu'an, "Un wí'bo bínpihúu i', hedá bintuyó'nandi bin'an unbí tsontuú untú' waagibá." In Hudíyodá óetu'an, "Hewânbo un Rome-'indá ná'in Hudíyo wídínk'úya'pí wí to'wí âyhéyl'in, yá'dâapí i'andi âyshaa wânbo'." ³² Ná'in ditú' dihaydi Jesus-ví hi' háa nachuwagít'óe i'gedi ta'gen napee. †

³³ Pilate ívi tɔuyón tewhá ee nawáys'ú, hedi Jesus óetukánnandi óetsikáyin, "Ti ɔ-á in Hudíyoví tsondi hay'i-ân unmuu?" ³⁴ Jesus-di óetsikáyin, "Ti ɔ-ân wí'bo unhangin'ânda', háa in Hudíyodi naví'gedi wóetu'andibo dítsika'máa?" ³⁵ Pilate-di óetu'an, "Ti naa-ân Hudíyo omuu gin un'ânde gâhân. Uví t'owadibo hedá in owha' p'ó'dédi'indádi naví mange wóekán. Háawin t'aywó'ninnan bí'an?" ³⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa tsondi hay'i' omuu, hewânbo in náa oepáa k'aydiwin tsonnin waagá yoe. Ha'bi tsondi omuudáho' in to'wên dovâytsónmáa'in dívihânsaa-iwân naa in Hudíyoví mange wídíkâanípídí. Hewânbo otú waa, náadiwin tsonnin waagi wó'muupí." ³⁷ Pilate-di óetsikáyin, "Hedáho', ti ta'gendi wí tsondi hay'i-ân unmuu?" Jesus-di óetu'an, "U'bo untú waa, ha'bi' omuu. Hedi náa oepáa k'aydipiye' o'ââ hedá o'aypuyâ, in ta'gen namuu i'gedi dáyhée'amídí. To'wên in ta'gen ho dínhanginná'nindá naa dín'tóyande'." ³⁸ Pilate-di óetsikáyin, "Hândidan to'wí ûnhanginnání háäwí in ta'gen namuu'in?"

Jesus óekhe'khâymaa, hewânbo Barabbas-á óema'p'âdi

Pilate ná'in natú ihaydi in Hudíyo ee diyí' iwepiye' nawáypeedi ovâytu'an, "Naadi wên t'aywó'nin ná'i sen i'annin wânbo wídônshaapí. ³⁹ Hewânbo paayo p'óe waagi ná'i Passover shánkí'di naná' dihaydi undi dídaa'o' wí pan wâyma'p'âdi-ídi. Ti náa ná'i Hudíyoví tsondi hay'i dóma'p'âdi-i'in ídaa?" ⁴⁰ Dívítuwinú, "Hä'i-á yoe. Barabbas-ân gida' nâama'p'âdi-i'in." Barabbas-á sänbi namuu.

19

¹ Hediho Pilate natsonpóe waa in sundadođi Jesus óepiye hedi púwhí'dí óewhähwhä'nän. ² In sundado wên wäähkän dâyo'ophidé'andi óep'óhtógi. Hedáhá' wên p'í tsáawä'in k'éwé'in to-á óetógi, tsondi hay'ívi aa waagi'inbá

* **18:28** I tɔuyóndá Hudíyo wínamuupí, hedi in Hudíyo-á dínkhâak'óe ná'in Hudíyo dimuupí'inbí háäwí dáytagé-ídi. † **18:32** Jesus ho natú wên phé'wan deedi nachuwagít'óe'in. Handidi in Rome-'indi in yanákikannin ovâyhánúnde', hewânbo in Hudíyodá ná'in yanákikannin dimuu'in ovâyk'usâyunde' ovâyhánú-ídi.

namuu'in, ³ hedi wí'in wí'ingin in sundado ivi páadépiye' diphademändi óeyanákítumáa, "Hánnan un'án, ʔ Hudíyoví tsondi hay'i' unmuu'i'," hedá óets'emapháve. ⁴ Pilate wiyá oe yá'wépiye' napeedi in t'owa ovâyty'an, "Bít'óyan, naadi i dópiyegít'oe undi bínmúnídí, hedânho únhanginnánídí naadi wên t'aywó'nin i'annin wânbo wídônshaapí'in." ⁵ Hediho Jesus oe yá'wépiye' óe piye. In wáákhân ón'ophidé'annin nap'óhto'on, hedá in p'í tsáawá'in k'éwé'in to-á nato'on. Hedi Pilate-di in t'owa ovâyty'an, "Binmú'dí, náwe i sen nawin." ⁶ In owha' p'ó'dédi'indádí hedá in hay'i méesate'in sundado-ádí óemú' ihaydi háyán wânbo dívítuwínú, "Wên phé'wan deedi nát'óhtágek'u'." Pilate-di ovâyty'an, "Unnân bínhúu bín'tóhtágek'úwídí. Naadá wên háawên t'aywó'nin i'annin wânbo wídônshaapí." ⁷ In Hudíyodi Pilate óetu'an, "I-á natú Yóesi Táqádí ay namuu'in, hedi wên tsonttu gínk'óe'in natú', wí to'wí kin ihée'o'i-á náchúu-i'in únkhây'á'."

⁸ Pilate ná'i hí' nat'oe ihaydi shánkí wânbo nakhuwóeda'póe, ⁹ hediho' ivi tũyôn tewhá ívepiye' nawáyts'ú, hedi Jesus óetsikáyin, "Ta'gendi wá'háawí-an unmuu?" Hewânbo Jesus-di háabo wí'óetu'anpí. ¹⁰ Pilate-di oetsikáyin, "Ti wídihée'ámipí'an? Ti wí'úhanginnáhpí'an naadq'mân dínk'óe haa wíma'p'ádi-i'in hedihaa ʔ dovâymááni'in phé'wan deedi wóet'óhtágek'úwídí?" ¹¹ Jesus-di óetu'an, "Yóesi Táqádí wíwónk'ú'pídáho há'to úku'níwân háa wânbo naa dí'ámídí. Hediho i sen uví mange naa dikándi-áho uví shánkí it'aywó'nan."

¹² Pilate ná'in nat'oe ihaydi shánkí wânbo nada' Jesus óema'p'ádi-i'in, hewânbo in Hudíyo dívítuwínú, "Ná'i sen náama'p'ádidá, ʔ i tsondi Caesar-ví'nápiye' wí'unmuupí. Wí to'wí wí tsondi hay'i namuu gin natú'di-á Caesar-ví hánbi' namuu." ¹³ Háa ditú waa Pilate nat'oe ihaydi Jesus oe yá'wépiye' óe piye, hedi in t'owa ovâyty'ó'do' iwe Pilate isóge. Iwáho dáyty'o nak'uupháagík'w'ó' diwe gin, hedi Hebrew tũdúáho "Gabbatha" gin dáyty'o'.

¹⁴ Wa'di Passover shánkí'di yáadi naná. Ihay thaá-á dáyháawíkhây'o wiyá tháwängí', kaykhanwówa thaá nanání'i'. Náa taage iwáypíye' naná. Pilate-di in Hudíyo ovâyty'an, "Binmú'dí, náwe unbí tsondi hay'i únwin."

¹⁵ Dívítuwínú, "Náwedí náyáa'an, phé'wan deedi nát'óhtágek'u'." Pilate-di ovâytsikáyin, "Ti unbí tsondi hay'i wáy't'óhtágek'úwí?" In owha' p'ó'dédi'indi óetu'an, "I-á na'inbí tsondi hay'i wígínmuupí. Na'indá wí'dá' tsondi hay'i gín'án, i-á Caesar-án namuu." ¹⁶ Hediho Pilate-di Jesus inbí mange óeyoe'an phé'wan deedi óet'óhtágek'úwídí.

Jesus phé'wan deedi óet'óhtágek'ú'

¹⁷ Hedáhá' Jesus óeho'di iwedí napee wên phé'wan igí'in ipi'íhhondi, hedi in okú "P'ókhkúbay" gin dáyty'o' iwe dipówa, Hebrew tũdúá ditú' "Golgotha" gin. ¹⁸ Iweho in sundadodi Jesus in phé'wan deedi óet'óhtágek'ú', hedá wá' wáy-á wíye sená'dá Jesus-ví wí'ná kíngedí hanbá ován'an, hedi Jesus-ví phé'wan pinudi ónkídi. ¹⁹ Pilate natsonpóe wên phéphá' eedi ná'i tũ dáyta'namí gin: "Ná'i-á Jesus oe Nazareth-wi namuu, Hudíyoví tsondi hay'i'," hedi kin dáyta'nandi in phéphá'-á ee phé'wá' kw'áye dáy't'óhtágek'ú'. ²⁰ Jesus phé'wan deedi óet'óhtágek'ú' iwe oe Jerusalem búu'ú tso'wa naná, hediho báyéki Hudíyo iwe diyí', hedi in phéphá' ee háa natá'muu'in dáytyu'an. Hebrew tũdúá, Latin tũdúá, hedá Greek tũdúá natá'muu. ²¹ In Hudíyo owha' p'ó'dédi'indi Pilate óetu'an, "Wí'úkhây'áhpí náata'namí'in ná'i hí' 'Hudíyoví tsondi hay'i' gin, hewânbo kinnân náata'namí: 'Ná'i sennân natú, Naa in

Hudíyoví tsondi hay'i omuu.' " 22 Pilate-di ovâytyt'an, "Háa otsonpóe waa dâytat'namí'in wídó'egókhâymaápi."

23 In yôenu sundadodi Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'û' ihaydi ivi aa dívíwiye, hedi pí'dinbo wí'ingí dâyhógi. Hewänbo ivi k'éwé'in to he'yinbo namuudi wáyge wänbo wí'ünpánye'enpí. 24 Hediho ditú, "Hä'in k'éwé'in to-á wí'áysive-ípi, hewänbo ivi'áywami áymúnidí to-angú in nat'anpúwí'in." Hedi han díví'andi ná'in Yôesi Tádávi tat'nin diwe ho natá'muu'in napóe:

Navi aa dívíwiyedi pí'dinbo wí'ingí dâyhógi,

hedá navi k'éwé'in togí'in díví'áyan.

25 Jesus-ví phé'wan nú' ná'in yôenu kwiya' diwin: Jesus-ví yíyá-á, hedá Jesus-ví yíyávi tí'úu-á, hedá Clopas-ví kwiyo Mary-á, hedá Mary Magdalene-dá. 26 Jesus ivi yíyá iwe nawindi imú', hedá ivi khäge'di' iséegí'í wá' imú', hediho ivi yíyá itú'an, "Yíyá, náa iwedí hä'i sen uvi ay waagi'ba úmúni." 27 Hedáhá' ivi khäge'di' itú'an, "Nä'i-á uvi yíyá waagi'ba úmuu náa." Hediho i khäge'didi ivi whäagépiye' Mary óeho' óe'áyingí'amidí.

Jesus nachuu

28 Jesus-áho ünhanginná ná'i t'ähki iphade'in hedânho háa Yôesi Tádávi tat'nin diwe ivi'gedi natá'muu waagibá napúwídi. Ihaydáhá' natú, "Naa op'oesa'aa." 29 Iwe nú' wên sä'áwé whoegi'in naméena'oyohay'isaa'in nachá, hediho wên häähwên nap'ohsaadee'in i méena iwe dâyp'ohotógi, hedi wên poesú hyssop kin dâytú'o' eedi dâyt'i'k'ú'di Jesus-ví sóe iwepiye' óntegedi, 30 i méena ip'ohún. Ihaydáhá' natú, "Navi t'ôe dínbo'wanho'," hedi ip'óhwhayedibo' ipichuwamägi.

Jesus oe wa'määgé óeyún

31 I thaa in Hudíyo dâyhääwíkhây'o'i kaykhanwówa thaagi' naná, hedi ná'i kaykhanwówa thaa ná'ä'i shánki hay'i thaa dínmuudi wídida'pí in chu'in ee phé'wan deedi ovâyoye'amí'in. Hediho Pilate óedaa'an natsonpúwídi in dit'óhtägek'w'ó'nin ovâyópóthâani'in shánki a'yugi dichúu-ídi, hedá phé'wan deeyedá ovâywháve-í. 32 Hediho' in sundado dimäägi in sená' Jesus-ádíba phé'wan deeyebá ovánt'óhtägek'û'in wí'gíndíbo' ovânpótháa. 33 Hewänbo Jesus-ví'we dipowádi óemú' ho nachuu'in, hediho' ivi pó wí'óntháapi. 34 Wí sundado ivi yún phédi Jesus wa'määgé óeyún, hedi p'oe-ádi úndádi wónki únpee.

35 (Kin napóe'in naa ná'in dóta'do'i dómú', hediho i'gediho dóta'do', hedânho un wá' ná'i häähwi úwíwhâyú-ídi. Háa otú' waa ta'gen namuu, naa dínhanginná in ta'gen otú'in.)

36 Ha'wáa Jesus óe'an dihaydi ná'i Yôesi Tádávi tat'nin diwe natá'muu waa napóe:

Wéhpée wänbo ivi phékhkúu wí'ónthâanípí.

37 Hedá wá' wíyá wáyge Yôesi Tádávi tat'nin diwe kinnân natá'muu:

In t'owadi i to'wí óeyúndi' óemúni.

Jesus óekhã'k'û'

38 Wí sen Joseph gin nakháwã oe Arimathea búu'ú'aywi namuu, hedi Jesus-ví'piye' iwihâyunde', hewänbo in Hudíyoví p'ó'dédi'in ovâykhuwóda'di náähaydi wínada'pí t'owa dínhanginnáni'in iwihâyunde'in. Jesus nachuu ihaydi Joseph-di Pilate óedaa'an i pení óekhu'wamäänídi, hediho Pilate-di óemágidi óeho'. 39 Hedá Nicodemus wá' napowá wí woe sa'wó'

nasuʔi təgintä (100) taa nakháaʔi ikándi, náʔi woe-á myrrh-ádi aloe-ádi nawóemuu. (Nicodemus-á hánhay Jesus-víʔpiyeʔ khuʔdéedí namääʔi-ân namuu.) ⁴⁰ Joseph-ádi Nicodemus-ádi i pení óehoʔdi híwóʔdi aa tsʔʔi iwe óeʔánnan i saʔwóʔ nasuʔi woe wóegé. Kindidân in Hudíyodi wí pení óekhâkhukhâymaaʔi óekhâyʔoʔ. ⁴¹ Jesus phéʔwan deedi óetʔóhtâgekʔúʔ iwáy tsoʔwa wáy wí navaʔay nataysaaʔi nakʔóe, hedi iwe wí khâhkugiʔ tʔovâpho tsʔaabi nachâ, iwe toʔwí wânbo waʔdi wíʔóekhâʔkʔúʔpí. ⁴² Hediho tsoʔwabo nanândi, hedá ihay tháwándá in Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínândi dívikhâyʔamíʔin dínkhâyʔâdi, Jesus iwe óekhâʔkʔúʔ.

20

Wáy Jesus óekhâʔkʔúʔ iwe wíʔóeshaapí

¹ Dumíngu nanáʔ dihay thaa Mary Magdalene i tʔovâpho Jesus óekhâʔkʔúʔ iwepiyeʔ namää. Héʔdéndi héʔdibo waʔdi nakhuʔnândibo namää. Napówâdí i kʔuu pháagiʔ dâytʔídiʔi wéhânâpiyeʔ nahângewindi imûʔ. ² Hediho Mary iwedi iʔââdi Simon Peter-ádi i wíʔ khâgeʔdi Jesus-di óeséegíʔi-ádi ovânskaa, hedi ovântuʔan, “Naʔinbí Sedó Jesus i tʔovâpho iwe óeyâaʔan, hedi wáyge óewaykʔúʔin wíginhanginnâhpí.”

³ Hediho Peter-ádi i wíʔ khâgeʔdi-ádi Jerusalem búuʔúdi dapeedi i tʔovâpho iwepiyeʔ damää dânmúnídi háa iwe nakʔóeʔin háa yoe. ⁴ Wíʔgindíbo dâʔââhon, hewânbo i wíʔ khâgeʔdi shánkí nasháadi Peter-ví páadé iʔââhondi páadébo napówá. ⁵ Itʔââ itsíhkéenídi, hedi i aa Jesus óeʔánnandiʔ oe íve nange nakwʔondi imûʔ, hewânboʔ ee tʔovâpho ee wínatsʔúhpí. ⁶ Iví tíʔúuge Simon Peter napówá, hedi i-á ee tʔovâpho ívepiyeʔ natsʔúʔ, ⁷ hedá i wáʔi aa iwe nakwʔondi imûʔ, hedá in aa Jesus napʔóʔánmuuʔindá wáʔ imûʔ. Náʔindá naʔlhaʔandi oe wéhânâpiyeʔ wíʔbo nakʔóe, i wéʔgeʔi aa-áda wínakʔóepí. ⁸ Hedihoʔ i wíʔ khâgeʔdi páadé napówáʔi wáʔ tʔovâpho ee natsʔúʔ, hedi náʔi aa nakwʔondihoʔ imûʔdi Jesus nawáywówápóeʔin iwahây. ⁹ (Yôesi Tádávi taʔnin diwe natúʔ Jesus nawáywówápuwagitʔóeʔin, hewânbo Jesus-ví khâgeʔnin waʔdi náʔi háâwí iʔgedi wídikaʔpóyaʔpí.) ¹⁰ In wíye khâgeʔnindá inbíʔwepiyeʔ dânweehoʔ.

Jesus-á Mary Magdalene-víʔpiyeʔ ipikeeyan

¹¹ Mary-á oe tʔovâpho iwe napówâdí yáʔwébo naséewin, hedi waʔdi naséeyidi itʔââdi i tʔovâpho ívepiyeʔ itsíhkídi. ¹² Hedi wíye makówáwin tʔóepaʔaaʔin daʔaatsʔáʔimuuʔin Jesus nakʔóewân diwe daʔándi ovânmûʔ, i wíʔ iví pʔôn ûnkʔóewân diwe naʔân, hedi i wíʔ-á iví ân ûnkʔóewân diwá. ¹³ Indi Mary óetsikáyin, “Háadan unséeyiʔ?” Ovântuʔan, “Gá naví tsondi dînpiyedân, hedi wáyge óekʔúʔin wíginhanginnâhpí.” ¹⁴ Kin natú ihaydíba íbee, hedi Jesus iwe nawindi óemûʔ, hewânbo taʔgendi Jesus namuuʔin wíʔûnhanginnâhpí. ¹⁵ Jesus-di Mary óetsikáyin, “Háadan unséeyiʔ? To-an nâatuwämäaʔ?” Mary-á naʔân Jesus-á i nava áyiʔdi namuuʔin hedihoʔ óetuʔan, “Măʔmăă, wáygepiyeʔ nâahoʔdáhoʔ, dítuʔâamí wáyge nâakʔúʔin hedânhoʔ omú-í dókéyídi.” ¹⁶ Ihaydi Jesus-di óekhâýäʔ, “Mary.” Mary-á wíyá íbeedi Jesus-víʔdi itsâakídi hedi óetuʔan, “Rabboni.” (Rabboni-á Hebrew tuudi natuʔdaʔ “hâhkandi” gin.) ¹⁷ Jesus-di óetuʔan, “Navíʔdi wíwitsâakéenípí, waʔdi i Tádáviʔpiyeʔ wóʔpeepidi. Hewânbo ópûn, in toʔwên naví tíʔúuwin páadéʔin waagiʔinbá dînmuuʔin ovâytuʔan naví Tádáviʔpiyeʔ omân, i-á unbí Tádábáhoʔ únmuu, i-á naví Yôesi dînmuu hedá unbí Yôesibá únmuu.” ¹⁸ Hediho Mary Magdalene

iwedí namäädi in khäge'nin ovâytu'an, "Na'inbí Sedó Jesus dómû'," hedí ovâyti'oe'an hää Jesus-di óetu'an waa.

Jesus iví khäge'ninbí'piye' ipikeeyan

¹⁹ Wa'di Dumingu naná, hedí nakin dihaydi Jesus-ví khäge'nin wí tewhá íve diwé'gekw'ó. In Hudíyoví p'ó'dédi'in ovâykuwóeda'di t'ähki i phódi dínphéhti'din. Ihaydi Jesus inbí páadépiye' nakeepóedi ovâytu'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwó'ní." ²⁰ Kin natú ihaydi iví mandá hedá iví wa'määgé-á hää únmuu'in ovâykeeyan hedânho óetaa-ídi. Iví khäge'nin báyéki dihihchanpóe Na'inbí Sedó Jesus óemû'di. ²¹ Hedáhá' wíyá ovâyhée'andi ovâytu'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwó'ní. Naadi naví t'óe dín'amídí wáysankhâymaa, naví Tádádi iví t'óe dón'amídí dísan waagibá." ²² Kin natú ihaydi iví háadi ovâysiphaydi, hedí ovâytu'an, "I Yä'dáa'i P'oewáahâa unbí pí'ná khó'yé únts'úní. ²³ To'wënbí t'aywó'di dín'owó'yennin ítúdáho', ho dín'owó'yen. Hewänbo wídin'owó'yenpí gin ítúdáho', wa' wídin'owó'yenpí."

Jesus-di Thomas óehée'an

²⁴ Hewänbo wí' in tä'di wíye iwedí in wé'ge'indádi wína'ánpíwän Jesus dínpowá ihaydi. Ná'i khäge'di-á Thomas gin nakháwä, hedí Kwáati wá' gin óetu'o'. ²⁵ Hedího' in wé'ge'in khäge'nindi Thomas óetumáa, "Na'indá Na'inbí Sedó Jesus áymû'." Hewänbo Thomas natú, "Naadá i kwák'u ónhähkídi iwe dómû'pídá, hedí namanphohchân deedi naví mankhúdi dótägepidá, hedá oe wa'määgé únphohchân diwe wá' naví mandí dótägepidá, há'to dáywhâyú-i nawówayi'in."

²⁶ Wí yáadi naphade ihaydi iví khäge'nin tewhá íve wíyá dikw'ó, hedí Thomas-á indádi náa na'án. T'ähki i phódi naphéhti'din, hewänbo Jesus inbí páadépiye' nakwinudeedi ovâytu'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwó'ní." ²⁷ Hedí Jesus-di Thomas óetu'an, "Náwe uví mankhúdi dítäge-í. Naví man dínmu'dí. Ómankí' naví wa'määgé iwe. Whâyupí' wíyá wí'unmúnípi, hewänbo bi-whâyú-i-á." ²⁸ Thomas-di Jesus óetu'an, "U-án naví tsondi dínmuu, naví Yóesi-á." ²⁹ Jesus-di óetu'an, "Ti nábáha' biwhâyú dímû'di? Hewänbo in dívíwhâyunde'indá shánki dihihchäq tobá dímû'pí wänbo'."

Háadi ná'in ta'nin óeta'nannin

³⁰ Jesus-ví khäge'nindi báyéki wíyá pínán t'óe i'andi' óemû', hewänbo ná'in ta'nin deedá t'ähki i pínán t'óe i'an ní'gedi wínata'muupí. ³¹ Hewänbo ná'i hí'-á nata'muu hedânho úviwhâyú-ídi Jesus-áho namuu i to'wí Yóesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedá wá' úviwhâyú-ídi Yóesi Tádávi ay-á namuu, hedânho han úviwhâyundedi in wówátsi nahánde'pí'in imá'in bínmá've-í.

21

Jesus-á tsédi diyí'in khäge'ninbí'piye' ipikeeyan

¹ Wí háyú thaa naphade ihaydi, Jesus iví khäge'ninbí'piye' wíyá ipikeeyan oe Tiberias p'oe'kwíngé. Kinnân napóe: ² Ná'inho wé'ge diyí': Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwáati gin óetu'o'), hedá Nathanael-á (i-á Galilee nangewí búu'ú'ay Cana gin dáytu'o iwe'i namuu), hedá Zebedee-ví e'nündá, hedá wây-á wíye Jesus-ví khäge'nindádi. ³ Simon Peter-di in wé'ge'in ovâytu'an, "Naa opaap'okumän," hedí óetu'an, "Na'in wá' u-ádi gimän." Hedího dimäädi wí kophênbay iwe dívítogi, hewänbo khuu t'ähki wídiséegípóepí.

⁴ Nathay'ä' ihaydi Jesus oe p'oekwí' k'áygé nawin, hewänbo iví khäge'nindá wídnhanginnáhpí i namuu'in. ⁵ Hedi Jesus-di ováysikáyin, "K'ema'in, ti háäbo wí'íséegípóepí'an?" Öetu'an "yoe" gin. ⁶ Idi ováytu'an, "Unbí paap'oku'in há'i kophênbay ko'qínäpiye' p'oe iwe bínchänú-i, hedi iwe bínhóní wên." Hediho háa natú waa díví'an, hedi báyéki in ton paa dáywhahógidi wídnkoedipí in paap'oku'in dáytege-ídi.

⁷ I khäge'di Jesus-di óeséegí'idi Peter öetu'an, "I-á Na'inbí Sedó Jesus namuu." Simon Peter iví k'léwé'in to napá'din it'óe'amídi, hedi ná'in öetu'annin nat'oe ihaydi iwáyótógikídi ipip'ohke't'áve oe p'o' k'áygépiye ikohsáy-ídi. ⁸ I kophênbay p'o' k'áygédi kayi' diwe wína'ánpí, ma' hádi poewintá (30) kwí'óhpa taa iwehaydída', hediho' in wé'ge'in khäge'nindá i kophênbay iwedí eepiye dimää, in paap'oku'in napaapi'dendi dáyttäähondi.

⁹ P'o' k'áygé dipowá ihaydi i kophênbay iwedí dipee, hedi wí phaa'uu phaa iwe dipaakho'kw'óndi dáymu', hedá wí pává-á nakhâykw'ó. ¹⁰ Jesus-di ováytu'an, "Binná' wên paa há'in bínwhahógi' in diwedí." ¹¹ Simon Peter i kophênbay iwe itógidi in paap'oku'in oe p'o' k'áygé iwhaapiye. Tägintädáhá' p'ánántá'di poeye (153) paa gáhä'ánnin dito'on, hewänbo tobá báyéki di-paato'on wänbo' in paap'oku'indá wáydi wänbo wínasi'venpí. ¹² Jesus-di ováytu'an, "Bíkä've, bíhé'déndihúuyan." T'ähkídiwo diwóeda' óetsikáyí'nídi "To-an unmuu" gin, i-á Na'inbí Sedó Jesus namuu'in dínhanginnándi. ¹³ Hedi Jesus i húugi' nasaa iwepiye' namäädi i pává ihógi hedi ováymägi, hedá i paa wá' ováymägi.

¹⁴ (Nää poewingi' Jesus iví khäge'ninbí'piye' ipikeeyan nawáywówápóe iwedí.)

Jesus-di Peter óhéé'an

¹⁵ Dívíhúubowa ihaydi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti udi naa díséegí ná'in wé'ge'indiví shánkí?" Peter-di öetu'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, u-án úhanginná naadi wíséegí'in." Jesus-di öetu'an, "In t'owa naví k'úwá'ây waagi'inbá dínmuu'in ováyhúuyóeni." ¹⁶ Wáygingí' óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?" Peter-di öetu'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, u-án úhanginná wíséegí'in." Jesus-di öetu'an, "In t'owa naví k'úwá waagi'inbá dínmuu'in ováy'áyingí'amí." ¹⁷ Poewingi'we Jesus-di Peter óhéé'andi óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?" Peter naháachanpóe nää poewingi' Jesus-di óetsikáyindi, "Ti naa díséegí" gin, hediho' öetu'an, "Na'inbí Sedó, háäwí t'ähki úhanginná, naadi wíséegí'in úhanginná." Jesus-di öetu'an, "In t'owa naví k'úwá waagi'inbá dínmuu'in ováyhúuyóeni." ¹⁸ Ta'gendi wítumáa, shánkí ts'aabi' unmuu ihaydi wí'bo bipí'awende' hedá biyiyénde' wéngé unda' i'ge t'ähki. Hewänbo owáy unsedópaa ihaydá bikhóhtäähâymaa hedi wíyá to'wídi wónwhi'amí hedá wóepahkekhâymaa hedá wáy unpunda'pí'wepiye' wóehúuwí." ¹⁹ Kin natúdiho Jesus-di ónthayk'ú' háawin chuwa únpuwagí'óe'in, hewänbo ná'in iví chuwa únmuu'indá t'owa dínhanginnání Yóesi Tádá hay'i namuu'in. Hedá Peter öetu'an, "Naa-ádi óká've."

²⁰ Peter ibeedí i khäge'di Jesus-di óeséegí'i dänwóe'ädi óemû'. Háädankánbo' i khuu' dívikindihúuyo' ihaydi ná'i-ánkun namuu i khäge'di Jesus-ví nú' na'ándí óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, wé'i-an namuu i wóekuhpegit'óe'i?" ²¹ Hedi nää Peter-di i óemû'di Jesus óetsikáyin, "Heyäa ná'i sen, Na'inbí Sedó?" ²² Jesus-di Peter öetu'an, "Owáy naa owáy'ää píhay

i nawówayêenî'in oda'dáho', naví áyîngi-ân dînmuu, uvî'-á yoe. U-ân naa-ádí ókã've." ²³ Hedi in Jesus-ví khäge'nin ditû' nã'i khäge'di há'to nachúu-í'in. Hewänbo Jesus-á wínatúhpí i khäge'di wínachuwaígít'óepí'in, hewänbo nawänpitú-á, "Owáy naa owáy'ää píhay i nawówayêenî'in oda'dáho', naví áyîngi-ân dînmuu, uvî'-á yoe."

²⁴ Nã'i Jesus-ví khäge'di-ân namuu nã'i hääwí ita'nandi', hedi ibá natû'ta'gendi napóe'in. Hedi na'in gínhanginná háa i natû'in in ta'gen namuu'in.

²⁵ Jesus wíyá báyéki hääwí i'an nã'in ta'nin diwe nata'muupí', hedi hääwí t'ähkí i'gedi nata'muudáho', o'ánde t'ähkí nää oepáa k'aydi há'to nayâanání'in i ta'di dâyta'namí'igí'.

Háa Jesus-ví T'ôekhuwa'in Díví'annin

¹⁻⁴ K'ema Theophilus, in páádé'in ta'nin wínta'nannin diwe wítu'anpí'an t'áhkí ná'i háäwí Jesus-di in t'owa ovâyhá'andi hedá i'andi-á páádé it'ôe'an dihaydi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuudáhá' nawáywówápóe ihaydi, iví t'ôekhuwa'in hándídíbo ovâyde'manninbí'piye háyänbo ipikeeyan. Jónántä (40) thaa t'áhkí báyéki háäwí i'an ovâykeeyamídí ta'gendi wíyá nawáywówápóe'in, hedá Jôesi Tádáví khuu i'gedí ovâyütümáa. Napeepídíbo?, wa'di indádi najidíbo? i' Yä'däa'i P'oweaqahâa ôekaymägidi ovâyütü'an, "Nää Jerusalem-di wí'ípee-ípi. Naadi ho wâyütü'an naví makówáwi Tádá iví tun imági wí to'wí wovâysangi'o'in. Hediho nää úvítíkha'amí ná'i na'ää píhay. ⁵ John i'p'ó'p'oe kandiá ho wovâyp'óp'p'oe'an p'oe didá, hewänbo nää iwedí báyéki thaa naphadepídíbo? i' Yä'däa'i P'oweaqahâa bínkáyí wí p'ó'p'oe kan bínkê? waagibá."

Jesus makówápiye napee

⁶ In Jesus-ví t'ôekhuwa'in i-ádi diwé'geji'indi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti nää-ân ihaydi naná untsondisogedee-i'in hedânho na'in Israel'in t'owa díma'p'äädi-ídi in Rome'in inbí'wedí?" ⁷ Jesus-di ovâyütü'an, "Wíwovâymagipi ná'i háäwí i'gedí ûnhanginnáani'in. Naví Tádáda'mân ûnk'ôe ûnhanginnáani'in háädi háa wé'i thaa-á ná'i háäwí napuwagi'o'in. ⁸ Hewänbo ginnân undá ûnpuwagi'o: I' Yä'däa'i P'oweaqahâa ûnwáani hedi ihaydá in kay bínkaykhâymaa, hedi t'owa t'áhkí naví'gedí bintü'äämí nää Jerusalem bú?, hedá t'áhkí Judea nange i'ge Samaria nange i'gá, hedá t'âmápiye nää oepáa k'aydi i'ge t'áhká."

⁹ Jesus-di ovâyhi'bowa ihaydi, wa'di óemündedíbo makówápiye Jôesi Tádádi óepiye, hedi okhúwá jáa nats'ündi wíyá wí'óemü'pi.

¹⁰ Hewänbo wa'di kw'áye piye napeemändi óemünde' ihaydíbo?, tsíkhagipi wíje senä? waagi'inbá dänchaa'in, ts'ä'i da'aamuu'in, inbí hänge dakwínudee. ¹¹ Ná'in wíjedi ovâyütü'an, "Un Galilee'in senä?, kw'áye piye íbéesaadi wí'íweenípi. Tobá Jesus makówápiye napee wänbo?, i'bo háa nää namää'in bínmü? waagibá nawáy'ä?"

Matthias óede'man Judas-ví t'ôe ôn'amídi

¹² Hediho Jesus-ví t'ôekhuwa'in okú kw'áye diwândi oe Jerusalem bú'piye dimää. In okú-á "Olive okú" gin dáyütü'o?, hedi Jerusalem tsowa naná, mađi píngé miyáda? iwedí. ¹³ Oe Jerusalem dipówa ihaydi i' tewhá ee dithaa iwe oe wha'k'ay ívepiye dipee. Ginnân dikháwá: Peter-á, John-dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á, Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Simon-dá (i-á páádedí Zealot t'owa iwe nato'onwän*), hedá Judas-á (i-á wíyá wêe James ginbá nakháwä'ívi ay ûnmuu). ¹⁴ Ná'in senä'dá hedá wên kwiyä'dá hedá Jesus-ví jíyá Mary-á hedá Jesus-ví tí'úuwindádi háyänbo díwíwé'ge'o? díwíúusu'amídi.

¹⁵ Wí thaa in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in diwé'gekw'ó, mađi tägintädáhá' wétä (120) ihay diji?, hedi Peter iwínú ovâyhéé'amídi. ¹⁶ Ovâyütü'an, "Tí'úuwín

* **1:13** In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysígídi dida' in Rome'in t'owa ovâykhepeeyé-i'in, hedi dikhâymuu indádi dívîhánmamiđi.

páádé'in, hán'oëbo' i' Yă'dâa'i P'oewqahâadi David óetu'an hâa Judas Iscariot ûnpuwagi'o'in, hedi David hâa óetu'an waa ita'nan. Hedi nã'in David ita'nannindá ûnkhây'ă' napúuwí'in. Judas-dân in t'owa ovâykeeyan wáygé Jesus naji'in, indi óepankáyíídí. ¹⁷ Judas-á nanbí'wedí'i' b́a namuu, gá óede'mandán na'in ív'í'o'ínbá i'ámídí' gin Peter-di ovâytu'an.

¹⁸ (Nã'i Judas-á in Hudíyo p'ó'déqí'indi óewá'aa yă'dâapí hăăwí i'ámídí hedáhá' i' chă' íhógí'í'dí wí nava ônkumá, hedi iwebá páadépiye nake't'ândi nange nawoe, hedi nasihpândi ív'í see t'ăhkí ûnpee. ¹⁹ T'ăhkí in t'owa Jerusalem dithaa'in dínhanginpóe nã'in ûnpóe'in, hediho inbí tundi i' nava dâytu'o' "Akeldama" gin. Akeldama-á natunda' "nava na'ûnp'oecha'dee iwe" gin.)

Hedi gin wá' Peter natú, ²⁰ "In ta'nin Psalms diwe Judas-ví'gedí gin nata'muu:

Ív'í wháagé ônjoe'amí,

hedi tóebo iwe há'to ithaayé-í.

Hedá nã'in wá' nata'muu:

Wiyá to'wídí ív'í t'ôe ôn'amí.

²¹⁻²² "Hedânkun gínkhây'ă' wiyá sen âysôege-í'in t'owa ovâytu'âamídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe'in, na'indí âytumáa waagibá. Nakhây'ă' nã'i âyde'mamí'í-á namúun'í'in wí to'wí na'indáqíba namáa'í' t'ăhkí i' thaa wa'di Jesus na'indáqí naji' íhaydibo', John i' p'ó'p'oekandidi in t'owa ovâytu'p'ó'p'oe'o' íhaydi waabo Jesus oe makówápiye napee píhay" gin Peter-di ovâytu'an.

²³ Hediho' in iwe dikw'ó'nindi wíje sená' ovânde'man. I' wêe Joseph Barsabbas gin nakháwă, Justus gin wá' óetu'o', hedá i' wêe-á Matthias-ân namuu. ²⁴⁻²⁵ Hedi ginnân dívíûusu'an: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, u-á úhanginná t'owa t'ăhkíwí p'í'nă khó'jé hâa dí'ânshaamuu'in. Judas uví t'ôekhuwa'í' úmuuwân, hewânbo ív'í t'ôe íjoe'andi in tuhchânu ûn'ă'in ûnpóe. Năa na'in dínkeeyamí wé'í-an nã'in wíje iwedí âysôege-íqí Judas-ví t'ôe ôn'amídí."

²⁶ Hedi wíje k'u'ây eedi in sená'bí kháwă ovânta'k'ú', hedi wêe k'uu dâykê' Matthias-ví kháwă ûnk'ôe'í'. Hediho Matthias-á wí Jesus-ví t'ôekhuwa'í-á napóeqí in wé'gen t'ôekhuwa'í'indáqíba íwón.

2

I' Yă'dâa'í P'oewqahâa napówá

¹ In Hudíyoví shánkí'eedi thaa dínpówá, Pentecost gin dâytu'o', hedi t'ăhkí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Jerusalem bú' diji'in i' tewhá ee diwé'gekwo. ² Tsíkhagipí hăăwí dí't'oe wí wăa hânho kaygi waagibá makówádí nawândi, hedi i' wăa íve t'ăhkí naji'. ³ Hedi báyéki pha'ây waagibá nakeet'óe'í dâymû', hán'ây waagibá namuu'í', hedi nã'i nawadedeedi wí'ínbo ovâytagé. ⁴ Hedi i' Yă'dâa'í P'oewqahâa pín ta'gedí dâymáadi ovâykhăge'nán báyéki wiyá pí'wí tundi dínhí'koedí-íqí.

⁵ Oe Jerusalem báyéki Hudíyo t'owa dithaa, báyéki nange eejedi dipówá'in, indá Jôesi Táda óe'a'ginmă'in dimuu. ⁶ Nã'in t'owa hăăwí wí wăa waagi'bá namuu'í' dí't'oe íhaydi, báyéki i' tewhá eepiye dimáa. Wídínhanginnáhpi hâa napoe'o'in, gá t'ăhkí inbí tundi wí'ínbo dipít'oeđân in Jesus-ví t'ôekhuwa'in dívíhí'máadi. ⁷ Hediho dí't'oeđi hânho ovâyháa'an, hedi dí'tú, "Nã'in t'owa dívíhí'máa'indá, ti t'ăhkí Galilee nange'indă' wídímuupí'an?" ⁸ Hedi háadan

handi nanbí nange'i hí' dívíhí'máadí git'oe'o? ⁹⁻¹¹ Na'indá Parthia-windá gimuu, hedá Media-windá, Elam-windá, Mesopotamia-windá, Judea-windá, Cappadocia-windá, Pontus-windá, Asia-windá, Phrygia-windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá, Arabia-windá, hedá Libya-windá oe Cyrene bú' tsowa, hedá wáy wên na'indá Rome bú'dá gi'ádáapówá. Wáy wên na'in Hudiyo gimuu, hedá wáy wëndá Hudiyo gimupí wânbo ná'in Hudiyo'v kuhu áyho. Hewânbo tobá wáhãäwin gimuu wânbo', ná'in senä' nanbí tundi dívíhí'máadí git'oe'o, hedí dí'tumáa i' bá'yéki he'endi Jôesi Táđá i'an ni'gedi." ¹² T'ähki in t'owa ovâyháa'andi wíđínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in, hedího wí'ná táye dívítsika'máa, "Hânangú napoe'o náwe?"

¹³ Hewânbo wáy wëndi in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâywânpi'âamáadí dí'tú, "Ná'indá bá'yéki díméenamuu."

Peter-di in t'owa Jôesi Táđáví tun ovây't'ôe'o

¹⁴ In tá'di wíje (12) Jesus-ví t'ôekhuwa'in in t'owaví páadépiye dimáa, hedí Peter-di kaygi ovây'tu'an, "Un t'owa ná'in waagin Hudiýobá ímuu'in, un kayi' wáhãädi i'ãä'in hedá náä Jerusalem íthaa'indá, ná'i hãäwí wáy'tuhkankháymáa'in naa oda' únhanginpuuwi'in, hedího áyíngidi bí'tôeyanbe. ¹⁵ Un í'ánde ná'in gíháapoe'o, hewânbo wígi'poe'opi, hédéndi whânwe inbe nats'annandi. ¹⁶ Ná'i hãäwí náä bínmunde'i-á Jôesi Táđáví tukhe'bi Joel hân'oe natú napuwagi'o'in. Ginnân ita'nan:

¹⁷ Nanbí Sedó Jôesi Táđá natú,

t' t'ã'ge'i thaa púnú' napuwamân dihaydi gin naa dáykhâymaa:

Navi Yã'dáa'i P'oe'wãhãä khãagipíđibo dovây'mãáni t'ähki nange'in t'owa.

Ihaydá unbí áy dívíhée'amí navi tukhe'min waagibá,
in e'núnda hãäwí dovâykeeyandi' dâymúuní waagibá dínpúuwí,
hedá in saydôe-á inbí ää iwebo-á dovâyhée'amí.

¹⁸ Owáy i' thaa napówá ihaydi
t'ähki in naagi'in dívít'ôemáa'in navi P'oe'wãhãä khãagipíđibo
dovây'mãáni,

kwi'yã'dá senä'dá i' dovây'mãáni,
hedânho in wá' navi tukhe'min waagibá dívíhée'amí.

¹⁹ Hedí makówá-á hedá náä oepáa k'aydá i'ge t'ähki
wí taa wáykeeyamí wovâyhá'amí'i'.

Ûnp'oe hãäwí waagi'ba bínpuwãkhâymaa,
hedá phaa-á, hedá eeyãä khunwi-á.

²⁰ I' than nakhunpuuwi,
hedá i' p'oe-á p'í'-á napúuwí ùnp'oe waagibá.

Ná'i t'ähki napuwagi'o i' shánkí hay'i thaa naa dóde'mandi' napówápíđibo'.

²¹ Hebo to'wên t'ähki naa díkháyã'dedi díkhãge'daa'annin dovây'aywoeni,
gin Jôesi Táđáví hí' ùnmuu Joel ita'nandi'."

²² Hedí Peter wa'di íhí'máadí natú, "Un t'owa Israel-win, bí'tôeyan háa wáy'tuhkankháymáa'in. Jesus Nazareth-wi t'ámãge'i pínná t'ôe i'an. Jôesi Táđáví Jesus in kay ôemãgi ná'i hãäwí i'amídi hedí handídi wovâykeeyan ta'gendi óesannin. Unbo únhanginná háa napóe'in, hãäwí Jesus i'andi bínpimú'di. ²³ Hân'oebo Jôesi Táđá i'ánshaamãgi hedá únhanginná háa íkhâymaa'in, hedího Jesus-áho unbí mange wovâyjoe'an, hedí undá in to'wên

in tsontun dâŷ'a'ginpí'inbí mangá bínkán wên phé'win deedi óet'óhtäggé-ídi, hedânkun undi bínhay. ²⁴ Hewânbo ná'i t'òephade iphade'i' nachuu ihaydi Jòesi Tádádi ònjâa'an, hedá óewáywówápaa, gá chuwa-á in kay wí'ímáapídan i' óet'aanídi. ²⁵ Hân'oobo Jesus-ví'gedi David ita'nandi gin natú:

Nanbí Sedó, naa dínhanginná ŷ-á hânhay wânbo t'âhki naa-ádi unji'in, navi páadépiyá navi ko'đínâpiyá naa-ádi unji', hedânho kay'indi dáywínunde' ánsaaginpidíbo'.

²⁶ Hediho navi pí'ná k'ó'jé ohíhchan, hedi navi híhchan ni'gedi dáyhéé'amí.

Tobá navi tú' dínchuu wânbo', naa dínhanginná hedá dótíkha'máa owáywówápúuwí'in.

²⁷ Jòesi Tádá, naa uví yâ'đâa'i t'òe'i omuudi ŷ'di há'to navi hâa dínjoe'amí in chu'indádi, owáy ochuu ihaydi há'to navi tú' dínsijemääni.

²⁸ ŷ'dá naa dínkeeyan in p'òe i'ge dáy'ahtuyehúuwí'in wówátsi donkáyjidi, hedá naa-ádi unjidi ŷ'di báyéki díhíhchanmääni, gin David ita'nan Jesus-ví'gedi."

²⁹ Hedi Peter wa'di ihí'máadi natú, "Tí'úuwín páadé'in, nää thay'eedi wáytuhkankhâymaa nanbí hehääwi thehtáy pahpaa David-ví'gedi háa ŷnpóe'in. I-á nachuu hedá óekhá'k'ú', hedi wa'di gínhanginná wáy nakhá'k'óe iwe, nâwáy wáydi tsowa naná. ³⁰ David-á Jòesi Tádávi tukhe'bi namuu, hedi David ŷnhanginná Jòesi Tádá ivi tun ta'gendi imägi'in ivi thehtáy pahpá'ây iwedi wí wêe òntsondisogekhâymaa'in, David natsondi'ân waagibá. ³¹ Háa napuwagi'o'in David ho imú' waagibá napóe, hedi ŷnhanginná i' to'wí Jòesi Tádádi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenidi nawáywówápuwagi'o'in, hediho David ná'i to'wíwí'gedi ihée'andi natú, in chu'indádi wí'òeioekankhâymaapi, ivi tú' wânbo wí'únsijegi'opí. ³² I to'wí Jòesi Tádádi óewáywówápaa'i-á Jesus-ân namuu, hedi na'in ivi t'òekhuwa'in gimuu'indiho âymú'di gínhanginná nawáywówápóe'in. ³³ Jòesi Tádádi Jesus-á makówápiye óepiyedi ivi ko'đingédi óesóge. Jòesi Tádá ivi tun imägi i' Yâ'đâa'i P'oweahhâa-á Jesus óemääni, hedi háa natú waa i'an. Hediho i' hääwi nää náwe i't'òe'o'i' hedá bínmunde'i-á i' Yâ'đâa'i P'oweahhâa-ân i'o'. ³⁴⁻³⁵ David-á ivi'gedi wí'bo wí'ihí'máapi makówápiye napee-i'in, hewânbo Jesus-ví'gedân ihí'máa. Ginnân David natú:

Navi tsondi hay'i' óetu'an Nanbí Sedó Jòesi Tádádi,

'Navi ko'đingédi ósoge,

hedi uví hânmindá dovây'taaní hedá uví mangá wínmá'i'.

³⁶ "Un Israel t'owa t'âhki ŷnkhây'â' ná'in ta'gendi ŷnhanginnáan'i'in: Tobá Jòesi Tádá natú wânbo Jesus-ân namuu i' shánki natsonji'i-á hedá i' to'wí t'owa ovây'aywoenidi óesóge'i-á, undá ida'póe wên phé'win deedi óet'óhtäggé'úuwí'in" gin Peter-di ovâytu'an.

³⁷ In t'owa háa Peter-di ovâytu'an waa dit'oe ihaydi pí'ná k'ó'jé di-taachanpóe, hedi indi Peter-á hedá in wé'gen Jesus-ví t'òekhuwa'indá ovâytsika'yan, "Tí'úuwín páadé'in, hânnan nää gínkhây'â' ivi'amí'in?"

³⁸ Peter-di ovâytu'an, "Un t'âhki unbí t'aywó'di bínjoe'an hedá íp'ó'p'oe'púuwí bínkeeyamídi Jesus Christ-ví'piye úwíwâyunde'in, hediho unbí t'aywó'di wovây'owójeé-ídi, hedá Jòesi Tádádi ná'i wovây'pági'o'i bínkáyji, i-á i' Yâ'đâa'i P'oweahhâa namuu, ³⁹ gá Jòesi Tádá ivi tun imägidân i' Yâ'đâa'i P'oweahhâa-á ovây'pâkhâymaa'in to'wên t'âhki ivi'piye

ovâyṭuhkánkâhmâa'in — undádí, unbí tí'úugé kǎ'ǎǎ'indádí, hedá wé'gen t'owa owáy kayi' ní'gedi dithaa'indádí."

40 Báyéki wiyá hǎ'bibá Peter-di kay'indi ovâyṭu'an, hedá háa díví'amí'in ovâyṭumakhe'andi ovâyṭu'an: "Úntáy wovây'aywoení'in hedânho wíwovâyṭuhchǎânú-ípídí ná'in híwóhpí'in t'owa nǎwe dithaa'in ovâyṭuhchânukhâymâa waagibá."

In Jesus-ví'piye dívíwǎyu'in háa dithaa waa

41 Ná'in t'owa Peter-ví hí' dǎysígikê'in ovâyp'ó'p'oe'an, hedí i' thaa mađi poje maapaasôn (3,000) wáy-á t'owa in wé'gen ho dívíwǎyu'indádí dívíwón. 42 Hedí ginnán dívikanhon: In Jesus-ví t'óekhuwa'inbí háhkan t'ǎhki dáy't'óeyandedá dǎysígihónde', hedá in wé'gen dívíwǎyu'indádí híhchandi dívíwé'ge'o', hedá wé'gá dívíhúujodá dívíjûusu'o'. 43 Jôesi Táđádí in Jesus-ví t'óekhuwa'in ovâykhǎge'nán báyéki t'ámáge'i pínán t'óe dáy'amídí, hedího in t'owa ná'i háǎwí dǎymúndedí ovâyháa'an. 44 T'ǎhki in Jesus-ví'piye dívíwǎyu'in wêe k'aygi'inda' waagi'inbá dimuu, hedá háǎwí t'ǎhki dínkw'ó'di-á dívíwijende'. 45 Háǎdi inbí tewhá-á nava-á hedá wiyá háǎwí dínkw'ó'di-á dǎykw'ch'áa ginhay-á, in dínáy'indádí i' chǎ' dǎyhógi'i dívíwijende'. 46 Thamu waa i' méesate hay'i' iwe dívíwé'ge'o', hedí wí thaa wí to'wíwí'we dívíhúujo', wiyá thaa-á wiyá to'wíwí'wá. Híhchandá khǎagipídíbo-á wé'ge dívíhúujo'. 47 Ihayđá' ditú' Jôesi Táđá-á hânho híwó'di namuu, hedí t'ǎhki in wé'gen t'owa inbí'piye híwó dichaa.

Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Táđádí wáy-á shánki báyéki t'owa ovây'aywonde', hedânho shánki dit'owasôemân.

3

Wí sen úntsi'kodipí' onhehkháa'an

1 Wí thaa Peter-áđi John-đádí i' Hudíyoví méesate hay'i eepiye damáa. Thamuwaa thí'êedi poje iwe in t'owa dívíjûusu'o', hedí ihayđibá dapówá. 2 In méesate phóđi, "Sa'wó'nin Phóđi" gin dǎyṭu'o' iwe wí sen na'án. Ná'i sendá iví wówátsi thaa t'ǎhki na'aypuyǎ ihayđi waabo wúntsi'kodipí, hedí iví k'ema'indi in méesate phóđi eepiye thamuwaa óemáyǎ', in t'owa dít-sudemánnin ovâychǎ'daa'amídí. 3 Peter-á John-đá i' méesate eepiye dat-sudemándi i' sendi ovǎnmû', hedí ovǎnchǎ'daa'an.

4 Indi ta'gebo óemúndedí Peter-di óetu'an, "Hín na'in dímú'dí." 5 I' sen inbí'piye ibéedí itsíkha'an háǎwí óemǎánídí. 6 Hebo Peter-di óetu'an, "Chǎ' wǎnbo wídómáapí, hewǎnbo háǎwí dómáa'i'á wípági'o. Jesus Christ Nazareth-widi dínk'ú' wítu'ǎamídí, ówínúdí ójýé." 7 Hedí Peter-di i' senbí ko'díngedí'in man ónyǎ'dí óekwínukhǎge'nán. Wesebo iví ánda ánapéndá únkaypóe. 8-9 Kw'áyepiye ichǎnuđi iwínú, hedí wesebo natsi'dee, hedí in wíje-áđi i' méesate eepiye dits'ú. Ee íve oepiyá náǎpiyá nají' hedá ichǎnumáa, hedí natú' Jôesi Táđá-á hânho hay'i namuu'in. In t'owa t'ǎhki ee diji'indi i' óemû', hedá háa natú'nindá dit'oe. 10 Hedí óemû'dí óetaa to'namuu'in — ná'i-ánkun in sa'wó'nin méesate phóđi iwe ichǎ'da'sógénde'i namuu. Hedího náa nawówađi hânho báyéki ovâyháa'an.

Háa Peter-di in t'owa i' méesate hay'i' ee ovâyṭu'an waa

11 I' sen Peter-áđi John-đádí inbí'di natsaachá owáy i' méesate pohtaa iwe diwin diwe. (Ná'i pohtaa-á "Solomon-bí pohtaa" gin dǎyṭu'o'.)

In t'owa t'ähkí hânho ovâyháa'andi in poje senä'bí'piye dívíwänäho'.
¹² Hää díví'o'in Peter imü' ihaydi ovâytu'an, "Un t'owa Israel-win, háadan wovâyháa'an nã'i sen nawówadi, hedi háadan na'in dídamünde"? Ti í'ánde' nã'i sen ônehkháa'annin na'innân kay änmáadibo', hedi hää Jôesi Tádá änwänpí'a'gindibo'? Handá wínapóepí. ¹³ Abraham-dá, Isaac-á, hedá Jacob-á, nanbí hehääwin thehtáy pahpá'in gínmuu'indi Jôesi Tádá ôe'a'ginnmägi, hedi í-ânkun iví ay Jesus shánkí kw'áye isóge. Nã'i Jesus-bá undi in tsonninbí mange bínkán, hedi Pilate-di óemahpádikhâyamáawän, hebo undá wí'ihíjepí. ¹⁴ Jesus-á yä'dáa'ida' namuu hedá iví wówátsi ta'ge ihon, hewänbo undi bínjoegi'andi Pilate bínkaa'an wí to'wí t'owa t'akhanu'i namuu'i' óema'p'äädi-ídí, hedá Jesus í' nawówátsipäji'i namuu'i-á bínhay. ¹⁵ Hewänbo Jôesi Tádádí í' óewâywówápaa, hedi na'indibo' í' wíyá nawówájidi äypimü'.
¹⁶ Na'in Jesus-ví'piye änwâyunde', hedi í'dânkun nã'i sen näwe bínmünde'i hedá bíntaa'i' óekaymägi. Jesus-di in wâyü dímägidi nã'i sen unbí páadépiye nahekháapóe.

¹⁷ "Hediho nää gin wâyutuhkankhâyamá, tí'úuwin páadé'in: Naa dínhanginná undá hedá unbí tsonnindá úv'annin hää Jesus bín'an waa wí'úhanginnáhpídí ta'gendi to'wí namuu'in. ¹⁸ Hân'oebo Jôesi Tádá iví tukhe'min itü'an nã'i hääwí hää napuwagi'o'in, hediho indá dáyta'nan í' to'wí í'dí óesogekhâyamá'i t'owa ovây'aywoenídí it'óephadekhâyamá'in. Hää Jôesi Tádá natü waa napóe. ¹⁹ Hediho nää unbí t'aywó'di bínjoe'andi Jôesi Tádáví'piye bípimää, ihaydá í'dí unbí t'aywó'di únmuu'i wovâyjáa'amí, hedânho shánkí híwó'di híhchandi wówátsi thaa Nanbí Sedódí wovâyamáani, ²⁰ hedá wá' Jesus unbí'piye wovâywáysaani, i-ân í' namuu Jôesi Tádádí óede'mandi' t'owaví aywondi' óesóege-ídí. ²¹ Hewänbo Jesus-á oe makówá wähää nachangi'o owáy Jôesi Tádá hääwí t'ähkí ts'aabi' iwáypa'ídí nakhâymuupíhay. Hân'oebo Jôesi Tádádí iví yä'dáa'in tukhe'minbí sóphogedi dítü'an gin ikhâyamá'in. ²² Hediho Moses-di nanbí hehääwin thehtáy pahpá'in ginnân ovâytu'an:

Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí tukhe'bi' unbí t'owa iwedí'i'bo namuu'i wovâysangi'o,

naa dísan waagibá,

Undá t'ähkí í'dí wovâyutuhkankhâyamá'i bín'a'ginnamí,

²³ hedi wí to'wí iví hí' ônt'óeyanpídí,

i-áho iví t'owa iwedí óeweejé-í hedá óeháyí.

²⁴ "Samuel wá', hedá t'ähkí in wé'gen Jôesi Tádáví tukhe'min Samuel-ví wówátsi thaa iwedí páadépiye díwówáji'indá, indi dít'óe'an hää nää nã'i thaa eeje napuwagi'o'in. ²⁵ Hewänbo hää in Jôesi Tádáví tukhe'min dítü waa ungi'-ânkun dítü, hedá hää Jôesi Tádá unbí páadé kã'ää'indádí iwéhpêe'an waa, undádí wá' inbá iwéhpêe'an. Ginnân Abraham óetu'an:

Wí uví äy iwedí'i' namuu'i'dí

t'owa t'ähkí nää oepáa k'aydi dikw'ó'nin ovâyhíwó'namí.

²⁶ Hediho Jôesi Tádádí Jesus-á óede'man iví t'óe'i namúunídí, hedi unbí'piye páadé óesan wovâyhíwó'namídí unbí t'aywó'di únmuu iwedí wovâyjáa'amídí."

¹ Wa'di Peter-ádi John-dádi in t'owa dānhí'máa ihaydi, wēn Hudiyo owha'-á Sadducee t'owa-á hedá i' méesate áyí'di sundado p'ó'dédi'-ádi in dawin diwepiye dimáa. ² Haa in wijedi in t'owa ovâyhá'o'in wí'ovâyhi'anpi, gá Jesus nawáywówápoe i'gedi ovâytumáadān, hedi ná'i natunda' wé'gen t'owa ho dichuu'in wá' diwáywówápuwagi'o. * ³ Hediho ovānpansóge, hedi kindi nanāndiho wíyá tháwān puwahaydi pan tewhá eebo' ovānjoe'an. ⁴ Hewānbo báyéki t'owa inbí hí' dit'oe'in Jesus-ví'piye divíwāyu, hedi náā t'āhki in t'owa divíwāyu'in diwedibo hádee ma' p'ánú maapaasōn (5,000) ihay diji' in sená'da'.

⁵ Wíyá tháwān in Hudiyo p'ó'dédi'indá in tsonnindá hedá in Hudiyovi khuu dāyhá'o'indá t'āhki'dibo ee Jerusalem divíwé'ge'an. ⁶ Annas i' owha' p'ó'dédi' namuu'i' iwebá na'ān, hedá Caiaphas-á, hedá wíyá sen John ginbá nakháwǎ'i-á, Alexander-á, hedá wáy-á Annas-ví maatu t'owa'indá dikw'ó. ⁷ Peter-á John-dá ovānts'ude in t'owavi páadépiye ovānwēnū-idi, hedi ovāntsika'yan, "To'dan in kay wovānmāgi ná'i sen hehkháa dānmāānidi? To'dan wovānk'ú' han dān'amídi?"

⁸ Hedi Peter pín ta'gedi i' Yā'dāa'i P'owēqahāa imáadi ovāytu'an, "Un Hudiyo p'ó'dédi'indá tsonnindá, ⁹ náā thaā undi ditsika'máa wēn háawin híwó'nin háa wí sen nahaywān ūnpoe i'gedi, hedá hádidi ūnehkháapoe'indá. ¹⁰ Hedānho un t'owa t'āhki hedá t'āhki in wé'gen Israel'-indá ūnhāy'ǎ' ná'i in ūnhanginpūwí'in: Jesus Christ oe Nazareth-widi na'in dink'ú' ná'i sen unbí páadépiye nawindi' ānehkháa'amídi. Hedi Jesus-bá phé'win deedi bint'óhtāgek'ú', hewānbo Jōesi Tádádi óewáywówápaa. ¹¹ Jesus-ví'gedi ginnān nata'muu:

I-ānkun wí k'uu waagi'ba namuu

hedí undá tewhátehpaa'in waaginbá-á ímuu.

Hedi tobá binjoegi'an wānbo'

i-á i' k'uu shānkí natáy'i waagibá napoe tehpaá bé'dí.

¹² I'da'mān ūnkođi t'owa ovây'aywoenidi. Náā oepáa k'aydi t'āhki wíyá to'wí wānbo wí'ōnk'ú'pi dīn'aywoenidi, ná'i Jesus gin nakháwǎ'ida'mān" gin Peter-di ovāytu'an.

¹³ In Hudiyovi p'ó'dédi'in ovâyháa'an Peter-ádi John-dádi wōeda'ginpidibo dānhé'andi dit'oedi, dīnhanginnādi ná'in wijedá t'owa he'ennin háa ta'dihá'in wídamuupi'in. Hedi ihaydi dīn'ānpówá Jesus-ádi dānjíyēde'in damuu'in. ¹⁴ Hedi i' sen ōnehkháa'andi' iwebá nawindi dāymū'diho wíyá háa wānbo wíđink'óepi ovāntu'āamídi. ¹⁵ Hediho ovāntu'an in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwedí já'wépiye dapee-i'in wí'bo divíhée'amídi. ¹⁶ Hedi wí'nā táye divítsika'yan, "Hānnan ná'in sená' āy'amí? Báyéki in t'owa náā Jerusalem'-in dīnhanginná ná'in pinnán t'oe hay'in dān'annin, hediho na'indá wíginkodipi gitūunidi wíđān'anpi'in. ¹⁷ Náā ná'in wije sená' āytu'āamí Jesus-ví'gedi wíyá dānhé'e'andáho āytuhchānukhāymáa, hedānho wáy-á shānkí t'owa ná'i hāāwí i'gedi wídit'oe-ípidi."

¹⁸ Hediho wíyá ovāntsudejōndi ovāntu'an wíyá wānbo Jesus-ví'gedi wíđānhé'e'amípi hedá wíđānhá'amípi. ¹⁹ Hewānbo Peter-ádi John-dádi ovāytu'an, "Wé'innan ān'amí? Tí undi dítu'an waa háa Jōesi Tádádi dítu'an waa na'in ān'a'ginnamí? Undá ūnhāy'ǎ' ūv'ānshāa'amí'in wé'innan Jōesi Tádá natūuní'in shānkí híwó'nin namuu'in. ²⁰ Hebo na'indá wígānkodipi

* 4:2 In Sadducee t'owa divíwāyu in chu'indá há'to diwáywówápuuwi'in.

hândaʔdibo gachanídí. Gǎnkhâyʔǎʔ t'owa äntuʔâamíʔin háa änmûʔindá gat'oeʔindá.”

21-22 Hedáháʔ in Hudíyo p'óʔdédíʔindi shánkí kayʔindi oväntuʔan oväntuhchänukhâymaaʔin, hewänbo ovänmaʔp'ǎdi. Wên t'aywóʔnin wänbo oväntuhchäñü-íʔin wíʔovänshaapí, hedí oväntuhchänudáho in t'owa háʔto ovâyhiʔamí. In t'owađi Jôesi Táđá kw'áayéboʔ óemáa, iví pínánadí náʔi sen ünhehkhaápóedí. Íʔ sendá jónántǎ (40) pǎayoʔiví shánkíʔ namuu.

In Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin dívíjûusuʔoʔ shánkí kayʔin dimúunídí

23 Ovänmaʔp'ǎdi ihaydi wesebo Peter-á John-dá inbí k'emaʔinbíʔpiye damáa, hedí ovâytuʔan háa in Hudíyo owháʔ p'óʔdédíʔin hedá in tsonnin ditúʔin t'ǎhkí. 24 Inbí k'emaʔin náʔin dit'oe ihaydi Jôesi Táđavíʔpiye t'ǎhkídíbo ginnân dívíjûusuʔan: “Nanbí Sedó Jôesi Táa, ʔ-ân háäwí t'ǎhkí náakhíjé. Makówa-á, náa oepáa k'aydi íʔgá, máap'oe-á, hedá háä t'ǎhkí iwe nasaaʔi-á nakw'óʔdi-á dijiʔi-á náakhíjé. 25-26 Hǎnʔoeboʔ íʔ Yǎʔdǎaʔi P'oewaahâđi naʔin dihéeʔan nanbí hehǎäwi thehtáy pahpáa David-ví sóphogedí. I-á uví t'ôeʔi úmuu, hedí ginnân itaʔnan:

Háadan in Hudíyo dimuupíʔin dívít'ayjaaʔoʔʔ

Háadan in Hudíyo dimuuʔin háäwí nachǎʔmuupí íʔgedí dívíʔánshaamáaʔ In tsonnin t'ǎhkí nangewin dívít'aywínú,

hedí dívíwéʔgeʔan dívíhǎnsaʔídí Nanbí Sedó Jôesi Táđavíʔpiye

hedá íʔ toʔwíwíʔpiyá íʔdi óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí.

27 Hedího taʔgendi han napóe. Náʔi búʔ iwe Herod-á Pontius Pilate-á in Hudíyo dimuupíʔindá hedá in Hudíyo-áđi t'ǎhkí dívíwéʔgeʔan uví yǎʔdǎaʔi t'ôeʔi Jesus óehánmamídí, i-á ʔʔdi náasóge t'owa ovâyʔaywoenídí. 28 ʔ-á báyéki hangintandá kay-á mǎnmáadı untú náʔi t'ǎhkí ünkhâyʔǎʔ napúuwíʔin, hedí t'ǎhkí háa untú waa napóe. 29 Nanbí Sedó Jôesi Táa, náa-á inbí híʔ háa ditúʔnin ót'ôeyanbe. Ditúʔ indi jǎnákí naʔin díkhâymaaʔin, hewänbo naʔin uví t'ôeʔin gimuuđi ʔʔdá kay dímäáni uví híʔ khunwôedaʔginpídíbo wínheeʔamídí. 30 Wídaʔmáa t'owa ovâykeeyamíʔin in kay úk'ôeʔin ovâyhekháaʔamídí, hedá ovâykeeyamí uví yǎʔdǎaʔi t'ôeʔi Jesus-ví kayđi t'ǎmägeʔi pínán t'ôe-á nakodíʔin.”

31 Dívíjûusubowa ihaydi ee diwéʔgekw'óʔ diwe t'ǎhkí naʔaʔyǎpóe, pín taʔgedí íʔ Yǎʔdǎaʔi P'oewaahâđi dâymáa, hedí khunwôedaʔginpídíbo Jôesi Táđavíʔ tun t'owa ovâyʔt'ôeʔoʔʔ.

In Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin inbí háäwí wíʔná táye dívíyǎmundeʔ

32 T'ǎhkí in Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin handáʔ diʔánshaapóe, hedá wêedaʔ dimuu waa dichaa inbí píná khóʔjé. Toʔwí wänbo wínatúhpí, “Náʔi naa dómáaʔiʔ navíʔdǎʔ dínmuu,” hewänbo t'ǎhkídíbo inbí háäwí t'ǎhkí dívíyǎmundeʔ. 33 Jôesi Táđadí in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin báyéki ovâykaymági in t'owa ovâytuʔâamídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe íʔgedí, hedá Jôesi Táđá-á t'ǎhkí indáđá hǎnho híwóʔdi-á namuu. 34-35 Hedího tóebo háäwí wänbo wíʔuntáypí. Toʔwí wänbo wí nava háa wí tewhá ünmuuʔiʔ ikuʔp'égídá, íʔ chǎʔ ihógiʔi-á in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye ihújaʔ ovâyʔaánídí, hedá indá in shánkí dínatýʔinbíʔpiye ovâywijendeʔ.

36-37 Wí sen Joseph gin nakháwǎʔi ginbá íʔan. Wí nava ivíʔ ünmuuʔiʔ ikuʔp'égi, hedí íʔ chǎʔ in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye ihoʔdi ovâyʔan. Náʔi sendá wí Levi-ví áy iwedíʔiʔbá namuu, oe Cyprus naʔaypuyǎʔiʔ, hedí in

t'òekhuwa²indi òekháyă² “Barnabas” gin. (Nă²in khăwă-á Hudíyoví tundi natunda² “Wí to²wí t'owa ovăykhăge²do²i² kwee waa sen waa di²âanídí” gin.)

5

Ananias-ádi Sapphira-ádi hăa dânpóe²in

¹ Wí sen Ananias gin nakhăwă²i-á iví kwee Sapphira-ádi inbí nava dânkú²p'égi, ² hedi i² chă² dânhógi iwedi wí hăyú Ananias ikaakw'ódi ingí², hedi i² naphade²i chă² in Jesus-ví t'òekhuwa²inbí²piye iho² ovăy²aanídí. Iví kwee ûnhanginnă hăa i²annin t'ăhkí. ³ Peter-di òetu²an, “Ananias, Satan i² Penísendi uví pí²nă khó²jépiye năatsudemăgipí²an. I²dă wóetu²an i² Yă²dăa²i P'oweahhăavi²piye bihójo²amí²in, hediho t'ăhkí i² chă² i² nava dânkú²p'égi iwedi²i² winăamaapí. ⁴ I² nava mănku²p'égipídíbo², ti uví² wí²úmuupí²an? Hedă mănku²p'égi ihaydá, ti hăa unda² waagi i² chă²di bí²amí²in wí²úkodipí²an? Hebo nă²in yă²dăapí²in ánsaađi wóekê²đi Jôesi Tădăví²piye bihójo²an, t'owavi²piyeda²bă joe.”

⁵ Ananias nă²in hí² nat'oe ihayđi nachuhkanu, hedi in t'owa hăa napóe²in dínhanginpóe ihayđi báyéki dikhunwôeda²póe. ⁶ In e²nûn iwe diji²in i² pení wên aa iwe dăy²ánk'ú², hedi iwedi óepiyedi òekhá²k'ú².

⁷ Mađi poje óda naphade ihayđi Ananias-ví kwee ûnpówă, hewânbo wa²đi wí²ûnhanginnăhpí hăa iví sen ûnpóe²in. ⁸ Peter-di òetu²an, “Dítu²an, ti năhayda²mân i² chă² wovănwă²ăa i² nava dânkú²p'égi ihayđi?” I-á natú, “Hedi hăa, hăhayda²mănkun.”

⁹ Peter-di óetsika²yan, “Hăadan wí²gíndíbo dânwéhpeê²an Nanbí Sedóví P'oweahhăa dăntayi²nídí dănshaa-íđi tigúba wovântuhchăănú-í iví²piye dânhójo²andi? Ót'òeyan, hăă phóđi já²wé in uví sen óets'ankhá²k'ú²in dín²ăhsaatú², hedi indibă chu²i wóepiyegí²o.” ¹⁰ Wesebo i² kwee Peter-ví ân nú² nachuhkanu. In e²nûn dits'úndi óechuhshaadá iwedi óepiye, hedi iví senbí nú²bă òekhá²k'ú². ¹¹ T'ăhkí in méesate²in t'owa hedă t'ăhkă in wé²gen t'owa nă²in hăa napóe²in dínhanginpóedí khunwôeda²đi ovăyhogí.

Jesus-ví t'òekhuwa²in dívípínnánt'òe²o

¹² In Jesus-ví t'òekhuwa²in báyéki t'ămăge²i pínán t'òe dăy²o² in t'owa dăymúunídí. T'ăhkí in Jesus-ví²piye dívíwăyunde²in dívíwé²ge²o² i² méesate hay²iwi pohtăa iwe, “Solomon-bí pohtăa” gin dăytu²o²i². ¹³ In wé²gen t'owa híwó dívíhée²an in Jesus-ví²in dimuu²inbí²gedi, tobă indăđi dívíwé²ge²amídí dikhunwôeda² wănbó. ¹⁴ Hewânbo shánkí wănbó t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví²piye dívíwăyú, senă²dăđi kwiyă²dăđi, hedi in wé²gen ho dívíwăyú²indăđi dívíwón. ¹⁵ Hăa napoe²o²in in t'owa dăymú²đi báyéki in dihay²in oe p'òegépiye ovăyho², hedi inbí whohpă² eeje ahkhây eeja ovăykw'ódi, hedănho madăn Peter naphademăndi iví ókhkundi wănbó ovăynăanı, hedi handíđi wáy wên ovăyhekhăa²amí. ¹⁶ Hedă in t'owadă i bú²ây oe Jerusalem tsowa iwéngé nakw'ó² deejedă in dihay²in ovăymăyă², hedă in to²wên in yă²dăapí²in p'oweahhăađi ovăyt'òephadekando²in wă² ovăymăyă², hedi t'ăhkí ovăyhekhăa²an.

Jesus-ví t'òekhuwa²in ovăyt'òephadekando²

¹⁷ Hediho² i² Hudíyo owha² p'ó²déđi² hedă in i-ádi diji²indă, Sadducee t'owa dimuu²in, hânho dithúupóe. ¹⁸ Hediho in Jesus-ví t'òekhuwa²inbí²piye dikhenmăăđi in yă²dăapí² tsiyekannin dipankw'ó² diwebă ovăypankw'ódi.

19 Hewänbo i' khun Nanbí Sedó Jôesi Táádáí wí makówáwí t'òepa'aa'i' óesan i' pan tewhá phódi ihuu-ídi, hedi i' makówáwí t'òepa'aa'i' di ovâypiyedi ovâytu'an, 20 "Jaho bípûn oe méesate hay'i eepiye, hedi owe úvíwéñú-í, hedi in t'owa ná'in wówátsi ts'aamin ni'gedi bînt'òe'amí." Hediho háa ovâytu'an waa díví'an.

21 Nathay'ä' ihaydi i' méesate hay'i eepiye dits'ú, hedi in t'owa ovâyhákhon. Wa' han díví'odibo i' owha' p'ó'dédi' hedá in i-ádi diji'indá inbí'we dívíwé'ge'andi in se'daa in Israel tunjowa' dimuu'in ovâythkánan, hedi wên sundado oe pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâyma'ídi. 22 Hewänbo i' pan tewhá iwe dipówa ihaydi wí'ovâyshaapi, hediho dívíwáybundi inbí tsonnin ovâyth'òe'an i'gedi. 23 Ovâytu'an, "Na'in âymû' i' pan tewhá phódi téegit'aa nati'dinnin, hedá in pan áyí'nin ee phódi nú-á diwinnindá. Hebo in phódi áyhuudi gits'ú' dihaydi wéná wí wänbo in senä' wí'âyshaapi." 24 I' méesate áyí'di p'ó'dédi' hedá in owha' p'ó'dédi'indá ná'in dit'oe ihaydi wí'dínhanginnáhpí háa díví'amí'in. Wí'ná táye dívíwänpitsika'máa, "Hännangú dínpoé? Hännan wíyá napuwagí'o?"

25 Ihaydi wí to'wí nats'undi ovâytu'an, "Bít'òeyan, in senä' bînpangk'ódi'in oe méesate hay'i' íve diwindi in t'owa ovâyth'òe'." 26 Hediho i' méesatewin sundadoví p'ó'dédi' ívî khäge'nin wóegé i' méesate hay'i' iwepiye dimää, hedi in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâywaymaa, hewänbo wí'ovâywa'anpí, gá han díví'andá dikhunwóeda'dân in t'owadi ovâykh'óh'säyü'í'in.

27 Hedi in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwepiye ná'in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâyts'údedi in tunjowa'ví páadépiye ovâywínú, hedi i' owha' p'ó'dédi' di ovâyth'e'p'íde gin: 28 "Na'indi kay'indi ho wâytu'an in t'owa wíwínhá'âamípi ná'i' Jesus gin nakháwä'í'v'gedi, hebo náä-á undá náä Jerusalem i'ge t'ähkí in t'owa shánkí wänbo bînhá'ó', hedá wá' Jesus-ví chuwa únmuudi ná'in dínchäñú-í'in ída'."

29 Peter-ádi in wé'gen Jesus-ví t'òekhuwa'indádi óetu'an, "Shánkí gínkhây'ä' Jôesi Táádá háa dítu'an waa äy'a'ginnáamí'in t'owavi tun áy'a'ginnamí'v'wedí. 30 Undi Jesus phé'win deedi bînt'óhtägedi bînhay, hewänbo Jôesi Táádá, i' to'wí nanbí páadé kä'ä'ä'indi óe'a'ginnmä'i'dibá óewáywówápaa. 31 Jesus-ân Jôesi Táádá ívî ko'díngédi óesóge, tsondi-á aywondi-á namúunídí, ná'in Israel t'owa ovâykhäge'namídí inbí t'aywó'di dâyo'e'amídí hedânho ovây'owóejé-ídi. 32 Na'in gínhanginná ná'i' t'ähkí napóe'in, hedânho i'gedi wâytumáa, hedá i' Yä'däa'i' P'oweahhâadá hanbá wovâytumáa, ná'i' P'oweahhâa-á Jôesi Táádá in to'wên óe'a'ginnmä'i' in ovâymagí."

33 In Hudíyo p'ó'dédi' in ná'i' hí' dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedi in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâyth'áñú-í'in dida'. 34 Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakháwä'í' iwínú in tunjowa' ovâythée'amídí. I-á Hudíyoví khuu háhkandi namuu, hedi t'ähkí in t'owadi óe'a'gin. I'dá wên senä' ovâytu'an in Jesus-ví t'òekhuwa'in oe já'wépiye ovâypeeyé-í'in, iwe wí háy t'ähkí dívítsíkha'amídí.

35 Hedi Gamaliel-di in tunjowa' ovâytu'an, "Navi t'owa Israel-win, híwó bí'ánshaa'an wa'di ná'in senä' háawên bîn'anpídíbo. 36 Ti wí'ún'ánshaapi'an wí sen Theudas gin nakháwä'í' wí háyú paayo phade nángé nají, hedi ná'i' Theudas-á natú, 'Naa-ân hay'i' omuu, hedi madi jónán tägintä (400) senä' i-ádi dívíwón. Hewänbo wên sundadodi óehay, hedáhá' in óeyumáa'in t'ämäpiye diwijedee, hedi háäwí t'ähkí dây'andi' háagí' wänbo

wídínchä'póepí. ³⁷ Hedáhá' wiyá hǎyú paayo naphade ihaydi, t'owa ováykhwáhónde'i paayo naná' dihaydi, Judas i' Galilee-wi sen na'ää, hedi báyéki t'owa ováyhee'andi i-ádi diviwón. Hedi háa Theudas únpóe waabá Judas wá' únpóe. I-á óehaydá t'áhkí in óeyumáa'in diwijedee.

³⁸ "Hedânho náa wáyumáa, háa ná'in sená' bîn'o'in úvívóyí'ní. Ánpí bîn'an. Háa dikanda'in hedá inbí t'óe-á inbí ánsaadá' dínpuudáho', háa Theudas-á Judas-á dǎnpóe waagibá dínpuuwí, hediho há'to háa díví'o waa dínkáypúuwí. ³⁹ Hewânbo Jôesi Tádádânho inbí t'óe iwe ováykháge'máadáho', ná'in sená'dá há'to bînt'aaní, hedá wá' mađi Jôesi Tádáví'piyeda' úvívānpihānsa'í."

⁴⁰ Hediho in Hudíyo p'ó'déđi'indi Gamaliel-ví tumakhe ónt'óeyan. In Jesus-ví t'óekhuwa'in ováywaytsudejôn, hedi ditsonpóe in sundađodi púwhí'dí ováywhǎān'i'in, hedi Jesus-ví'gedi wiyá wídívihée'amípí gin ováytu'andiho ováyma'p'áđi. ⁴¹ Hediho tunjówháagédi dipee. Hânho dihihchanpóe, gá Jôesi Tádá indádi báyéki nahíhchandi i'đi ováymāgídān ná'in wóeda' iwehay ováykáanídí Jesus namuudi. ⁴² Hedi thamuwaađi i' méesate hay'i ee hedá tewhá i'ge t'áhká divíjiyéndedá t'owa Jesus-ví'gedi ováy't'óekanhon, hedi ováyhá'o' Jesus-ân namuu i'to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ováy'aywoenídí.

6

In tséđi diji'in méesate'in khǎge'nin ováyde'man

¹ Ihayháǎbá shánkí wānbo t'owa Jesus-ví'piye divíwáyunde', hedi in Israel nangedi já'wédi di'ää'in Hudíyo in kodi Israel-'inbí'piye' dit'ayyaapóe. Ditú' in kwiya' inbí sená' dín't'ahánnin thamuwaađi ováykoegi'hǎǎwímá' dihaydi ná'in já'wédi di'ää'in kwiya' shánkí hí'índa' ováykoegi'má' in kodi Hudíyo kwiya'ví'wédi. ² Hediho in tá'đi wíje Jesus-ví t'óekhuwa'indi in wé'gen Jesus-ví'piye divíwáyunde'in t'áhkí ováywé'ge'andi ováytu'an, "Na'índa' gínwó'ná Jôesi Tádáví hí' áyt'óe'odi, hediho híwó wínamúunípí nanbí t'óe áyjo'e'amídí áywānpikoegi'phaadé-íđí. ³ Hedânho tí'úuwín páadé'in, tséđi wén sená' unbí'wédi binde'man áykw'óenídí ná'i koegi' ováymāānídí. Ná'in sená' gí'min dimúuní'in dínkháy'ǎ': T'owa ditú' híwó'nin sená' dimuu'in, hedá i' Yǎ'dāa'i P'oweaqahǎa pín ta'gedi dāymáa'índa' híwó'di hangintan dāymáa'índa' dimúuní. ⁴ Hedi ná'in Jesus-ví t'óekhuwa'in gimuu'índáho ívǎjūsu'ámí hedá Jôesi Tádáví hí' áyha'ámí, hedi ná'índáho nanbí t'óe-á gínmuuní."

⁵ T'áhkí in méesate ee dikw'ó'nin háa in Jesus-ví t'óekhuwa'in ditú'in ováyhi'an, hediho Stephen óede'man, i-á báyéki wáyū imáa'i' namuu, hedá i' Yǎ'dāa'i P'oweaqahǎa pín ta'gedi imáa'i-á. Ná'in wé'gen sená' wá' ováyde'man: Philip-á, Prochorus-á, Nicanor-á, Timon-dá, Parmenas-á, hedá Nicholas oe Antioch-wi-á (i-á Hudíyo namuupí wānbo in waagibá iwáyunde'i' namuu). ⁶ Hedi ná'in sená' ováyde'mannin in Jesus-ví t'óekhuwa'inbí'piye ováykán, hedi inbí'đi in t'óekhuwa'in divímankw'óđiđi ingí' ováyjūsu'an.

⁷ Shánkí wānbo t'owa Jôesi Tádáví hí' dit'oe, hedi oe Jerusalem in Jesus-ví'piye divíwáyunde'in disóemān. Báyéki in Hudíyo owhá' wānbo ná'i hí' dáy'a'gindi divíwáyū.

Stephen óepanké'

⁸ Stephen báyéki Jôesi Tádáví sígísehkanā imáa, hedi Jôesi Tádádí kay óemāgi, hediho t'ámāge'i' pínán t'óe he'endi i'o' in t'owa dāymúunídí. ⁹ Hewānbo

wên senä? Stephen-dádi dívítuhkando? Indá ná'i Hudíyoví méesatewin dimuu, "Ovâyma'p'ä'di'in Pant'öe'inbí Méesate" gin dáytu'o?, hedí Cyrene-windá Alexandria-windá Cilicia-windá hedá Asia-windá dimuu. ¹⁰ Hewänbo i' Yä'däa'i P'oweahäa'di Stephen báyéki híwó'di hangintan óemägi ihée'amídí, hedího in senä? wídknokipí óet'aanídí.

¹¹ Hedího indi wên senä? ovâywá'äa iví'gedí dívíhójo'amídí, hedí ná'in ditú, "Ná'in git'oe a'ginpí waagi ihée'andi Moses-ví'gedí hedá Jöesi Tádáví'gedá."

¹² Gindidiho in t'owa hedá in Hudíyo tsonnin hedá in Hudíyoví khuu dáyhá'o'indá t'ähki ovây't'e'ya'nan, hedího Stephen-bí'piye dikhenmäädí óeyä?, hedí khóhkaydi in tunjowa'ví'piye óeho?. ¹³ Hedí wên senä? ovâyts'úde iví'gedí dívíhójo'amídí. Ginnân ditú: "Ná'i sendá häädi wänbo t'ähki híwóhpi ihée'o ná'i Jöesi Tádáví méesate i'gedí hedá i' tsonnun Moses ita'nan ni'gedá."

¹⁴ Hedí git'oe natúdi, ná'i sen Jesus oe Nazareth-wi ná'i méesate hay'i' in-ayukhâymaa'in hedá ná'i khuu Moses-di dímägi-i-á t'ähki i'egókhâymaa'in."

¹⁵ T'ähki in tunjowa'di tsíhtáye Stephen óemünde?, hedí iví ts'ay wí makówáwi t'öepä'äa'iví'in waagibá ünkeepöe'in dáymu?.

7

Stephen-di in Hudíyo tsonnin ovâyhi'máa

¹ I' owaha' p'ó'dédi'gi Stephen óetsika'yan, "Ti ná'i ditú'di t'ähki ta'gen namuu?"

² Stephen-di ovâytu'an, "Mä'mää'indá tí'úwin páadé'indá, naa dînt'öeyan. Jöesi Tádá i' sa'wó'di kohthay eedi nathaa'i nanbí páadé'i thehtáy pahpâa Abraham-bí'piye ipikeeyan, wa'di Abraham owáy Mesopotamia nange wăhää nathaa ihaydibo?, oe Haran bú'piye wa' namääpídibo?, ³ hedí Jöesi Tádádí óetu'an,

'Uví maatu t'owa mänjoe'amí hedá uví nangá,

hedí unmú-i ná'i nange wínkeekankhâymaa iwepiye.'

⁴ Hedího in Chaldean-bí nangedí napeedí oe Haran wăhääpiye ithayegiho?. Iví tádá únchuu ihaydá Jöesi Tádádí óetu'an iwedá namú-i'in, hedí náa nange náa githaa iwe napówa. ⁵ Jöesi Tádádí Abraham hääwi wänbo ná'i nange iwe wí'óemägipi iví' únmuunídí, wí nan i'ähkêní' wänbo joe.

Hewänbo Jöesi Tádá iví tun imägi wáy wí thaa ná'i nan óepähkhâymaa'in iví' únmuunídí, hedá owáy nachuu ihaydá iví tí'úugé kă'ää'indá inbí' dínpuwagi'o. Hedí ná'i t'ähki Jöesi Tádádí Abraham óetu'an wa'di iví páadé'i ay únpuypídibo?.

⁶ Óetu'an wá' iví tí'úugé kă'ää'in wíyá nange inbí' dínmuupí'we dívíthayekhâymaa'in, hedí ee nange'in t'owadi jónân tägintä (400) paayo t'ähki ovâypankhonkhâymaädá ovây't'öephadekankhâymaa.

⁷ Hebo óetu'an wá', 'Naadá in t'owa uví tí'úugé kă'ää'in ovâypanhógi'in dovâythuchänukhâymaa, hedá hä'in t'owavi nangedí uví tí'úugé kă'ää'in dipeegi'o, hedí ná'i nangepiye di'ää-i, hedí näwe naa dí'a'ginmäáni.'

⁸ Hedího Jöesi Tádá gin iwéhpêe'andi Abraham óetu'an wên k'ewe taadi óetaa'amí'in, Abraham ikeeyamídí nahíje'in. Hedí Abraham wí e'nú únpuypä, i-á Isaac gin nakháwä, hedí kháve thaa naphade ihaydi ná'in k'ewe taadibá óetaa'an. Hedá Isaac wá' iví e'nú Jacob hanbá i'an, hedá Jacob-á iví tã'di wíje (12) e'nún hanbá-á, indá nanbí hehääwin thehtáy pahpá'in gínmuu.

⁹ "Ná'indá inbí tí'úu Joseph-ví'piye dithúupóedí óeku'p'égi, hedí wáy-á senä? oe Egypt-piye dimännindi óekumädi indági óeho?. ¹⁰ Hewänbo Jöesi Tádá wá' i-ádi namää, hedí t'ähki iví t'öephade iwedí óejäa'an. Jöesi Tádádí Joseph

óekhãge'nandiho i' Egypt-wi tsondi p'ó'déqí' Pharaoh gin óetu'o'í'di báyéki óehí, hedá óemû' híwó'di hangintan imáa'in, hediho i'di Joseph óesóge in Egypt'inbí tunjó dínmuunídi hedá ivi háäwí t'ähki ón'áyíngi'amídá.

11 "Ihayhääbá oe Egypt nange hedá Canaan nangá wéngé t'ähki dihaapóe, hediho báyéki t'owa dáy't'óephadende". Nanbí thehtáy pahpá'in wänbo wíðáykoegi'shaadebí. 12 Hedi oe Egypt dínkoegi'bá'yennin Jacob ûnhanginpóe, hediho ivi e'nûn nanbí thehtáy pahpá'in gínmuu'in iwepiye isan dáykoegi'kuumá-ídi. Ihaydá páadé iwepiye dits'anmää. 13 Hedi wiyá dimää ihaydi Joseph-di ovâykeeyan i-á inbí tí'ûu dínmuu'in, hedá Pharaoh-á ûnts'anhanginpóe to'wên Joseph-ví t'owa ûnmuu'in. 14 Hedi Joseph-di ivi maatu t'owa-á hedá ivi tádá Jacob-á ovây't'óesan ivi'piye oe Egypt di'ää-f'in. Indá tségingtá'di p'anú (75) ihay diji'. 15 Hediho gindi di Jacob-ádi nanbí wé'gen thehtáy pahpá'indádi oe Egypt-piye dimää, hedi iwe dívithaye dichuu pihay. 16 Tíúugédi i' pení phékhûn Egypt-di oe Shechem-piye dáyho' hedi iwe wí t'owápho iwe wiyá dáywákhá'kw'ódi. Báyéki paayo phade ná'i háäwí napóepídibo ná'i t'owápho-á Abraham wí chä'di ho ikumá Hamor-ví e'nûnbí'wedi.

17 "Iwedi báyéki paayo naphade, hedi nanbí t'owa oe Egypt nange wähää báyéki di'ây't'owasóe, hedi i' thaa tsowa na'ä' Jôesi Tádá i'amídi háa i'di Abraham óetu'an waa óekhâymaa'in. 18 Hedi ihaydi wiyá tsondi p'ó'déqí' ts'aabi' Egypt nange nasogedee, i-á háäwí wänbo Joseph-ví'gedi ûnhanginnáhpí' namuu. 19 I-á wên háawên jänáki'in nanbí t'owavi'piye i'an, i'dá nanbí thehtáy pahpá'in ovâykaygi'an inbí äy hí'innin já'wébo dáyjoe'amídi dínchuu-ídi.

20 "Ihaydibá Moses na'aypuyä, hedi hânho sa'wo'di-á na'aymuu. Ivi jiyá-ádi ivi tádá-ádi poje p'óe t'ähki inbí k'aygibo óe'áyíngi'an. 21 Ihaydáhá' oe já'wépiye óepiye óejoe'amídi, hebo Pharaoh-ví a'yú ûn'äädi óeshaadi ivi'piye óeho', hedi ivi' ûnmuu waabá óesówé. 22 Moses-á ná'in Egypt-winbí háhkan t'ähki naháhpóe, hedi ivi hí'-á hedá t'ähki i'annindá ûnkay.

23 "Moses-á jónántä (40) paayo'i napuwamän dhaydi i'ánshaamägi ivi t'owa in Israel-'in napuwámú-ídi. 24 Hedi namää ihaydi wí Egypt-wi sendi wí Israel-'i' sen óewa'ódi óemû', hediho Moses-di ná'i Israel-'i' ón'aywoenídi namää, hedi háa i' Egypt-wídi i' Israel-'i' óe'an waabá Moses-di i' Egypt-wi óe'an óedahay pihay. 25 Moses na'ände' ivi t'owa dínhanginnáani'in Jôesi Táadádi óesóge'in inbí t'óephade iwedi ovâyma'p'äädi-ídi, hewänbo indá wíðínhanginnáhpí.

26 "Wiyá thawän nawáy'ää ihaydi wíje Israel-'in dányándedi ovänmû', hedi ovänk'emakkannamídi ikháä. Ovântu'an, 'Bát'óeyanbe un senä', undá tí'ûuwín waaginbá damu, hedi háadan wí'nä táye dänwá'o'o' 27 Hewänbo i' sendi i' wêe sen óewa'o'í'di Moses óewänpichänu di óetu'an, 'To'dan wônk'û' na'in dítsonmá've-ídi háa dítu'äämídi híwóhpí ä'n'o'in? 28 Ti naa wá' diháyí'in unda', tsá'di i' Egypt-wi náa'an waabá? 29 Moses ná'in nat'oe di Egypt-di nashavepee, hedi oe Midian nangepiye namäädi iwe wí já'wédi'i waagibá ithaye. Iwáy wähääho wíje e'nûn ûnpuyä.

30 "Wiyá jónántä (40) paayo naphade ihaydi wí thaa oe Sinai p'in nú' ahkónu wáy nají' ihaydi, wí makówáwi t'óepa'aa'i wên wää'i phé'yävi nakoje'nin jáage nawíndi óemû'. 31 Moses ná'i imû'di óeháa'an, hedi shánkí nú'piye ihádi híwó imúunídi, hedi Nanbí Sedó Jôesi Táa ihée'andi nat'oe. Gin Moses óetu'an: 32 'Naa-á Jôesi Tádá omuu, uví thehtáy

pahpá'in Abraham-dá Isaac-á hedá Jacob-á indi dí'a'ginmägi'i'. Moses nakhunwôeda'póedí nathathapóe, hedí wíyá imúuní'in wínada'pí. ³³ Hebo Nanbí Sedó Jôesi Táadí ôetu'an, 'Ó'antop'âdi, hã'i nan unwin diwe báyékí na'a'ginmuu, naví' dínmuudi. ³⁴ Ta'gendi naa dómû' hãa in Egypt-windi naví t'owa ovây't'ôephadekando'in, hedá inbí haytuhkwíndá ot'oe, hediho dovâyma'p'ââdi-ídi owá. Nää-á u-á bikhây'amí, oe Egypt-piye wíwâysankhâymaa ovâykhâge'namídi.'

³⁵ "Hediho Jôesi Táadí Moses ôesan in Israel t'owaví tsondi dínmuunídi hedá ovâyma'p'ââdi-ída, tobá hândídi indi ôejeogi'andi ôetu'an wänbo', 'To'dan wônk'û' nanbí tsondi gínmuunídi hedá dítu'âamída hãa híwó hãa híwóhpí ív'í'o'in?" Hedí Moses in Israel t'owaví'piye namää ihaydi i' makówáwi t'ôepa'aa'i' in wää'i phé'yävi nakoje'nin jáagé nawindi ôehée'andi'ba i-ádi namää ôekhâge'namídi. ³⁶ Nã'i Moses-á t'âmäge ipinnánt'ôe'an oe Egypt nange wãhãä, hedá i' p'í' määp'oe gin dâytü'o' iwe tsowa-á, hedá i' ahkónu iwá jónántä (40) paayo diji' ihaydi. Handídiho i'di in Israel t'owa Egypt nangedi ovâypíye. ³⁷ Nã'i Moses-dânkun in Israel t'owa ginnân ovâyty'an: 'Jôesi Táadí wí tukhe'bi' unbí t'owa iwedí'ibo namuu'i wovâysangi'o, naa dísan waagibá.' ³⁸ Nã'i Moses-á in Israel-'indádí naji' oe ahkónu i'ge. Oe Sinai p'in nú' nanbí thehtáy pahpá'indádí naji', i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di wíyá ôehée'an dihaydi, hedí i' t'ôepa'aa'i'di ôehée'andi wí hí nahânde'p'í ihógi na'in dítu'âamídi.

³⁹ "Hebo nanbí thehtáy pahpá'in wídida'pí Moses ônt'ôeyaaní'in, hediho óewänpíjeogi'an, hedá oe Egypt-piye diwâypunda'di dibo'aakw'ó. Hediho Aaron dâytü'an, ⁴⁰ 'Wí hääwí äy'a'ginmäänigi' hedá dínpaádéhüuwígí-á dínpa'í. Nã'i sen Moses oe Egypt-di dípiye'i-á, wíginhanginnâhpí hãa ûnpóe'in.'

⁴¹ Ihayhãädi wí hääwí wí wáasi'ay waa ûnchaa'i dâypaa, i-á inbí jôesi dínmuu waa dâychaa, hedá dâytü'animâat'ahânú inbí a'gin dívímäänídi, hedí nã'i hääwí inbí mandibo dâypaa'i'di báyékí ovâyhíhchanmägi.

⁴² "Hediho Jôesi Táadí ovâyjoe'an hedânho i' thandá p'ôe-á hedá in agóyó oe makówa disaa'indá dâytü'a'ginmäänídi. Hân'oebo wí Jôesi Táadávi tukhe'bi ita'nan hãa Jôesi Táadá natú'in, ginnân:

Un Israel t'owa, oe ahkónu jónántä (40) paayo íji' ihaydi,

bîn'animâat'ahânúndedi unbí a'gin bínmäänídi,

ta'gendi naagi' wí'úv'í'anpí.

⁴³ Naa dí'a'ginmääníví'wedí

wí híyãä'i te'aa'ay pho' Moloch bînsóge bînhüuwídi,

hedá wí hääwí wí agóyó waabá ûnchaa'i'í' Rephan gin dâytü'o'i-á bînhon.

Nã'in wíjedi mandibo bînpaa'in bîn'a'ginmägi.

Hedânho wên t'owa dovâysankhâymaa wovâyhüuwídi kayí' wãhãäpiye oe Babylon-ví shánkí onädi.

⁴⁴ "Jôesi Táadí Moses ôehée'an nanbí thehtáy pahpá'in ovâyty'amídi wí te'aa gáhâyü'i dâypa'i'in, hedí Moses ônkeeyan hãa nakeet'ôení waa. Nã'i te'aa gáhâyü'i-á íve i' k'uu pháagîn dak'ôe Jôesi Táadávi tsontun eedi nata'muu'i', hedí i' te'aa dâykée'i' oe ahkónu i'ge diji' ihaydi. ⁴⁵ Hedí nanbí thehtáy pahpá'indá i' te'aa gáhâyü'i-á inbí äy ovâyjoe'an, hedáhá' inbí äy-á i' te'aa dâymaa Joshua-di nää nange ovâyts'úde ihaydi. Ihaydíba in t'owa nã'i nan diwewin dimú'de'in Jôesi Táadí ovâykhêpiye. Hedí nã'i te'aa dínk'ôe inbí tsondi hay'i David-ví thaa puwahay. ⁴⁶ David-dá Jôesi Táadá ôehíhchannan,

hedí gin iǵúusu'an: 'Nanbí Sedó Jôesi Táa, Ƴ Jacob-di hǎn'oe wóe'a'ginmǎ'i', wí wháagé Ƴgí' wínk'úuwi'in naa dímmǎ.' 47 Hebo David-ví ay Solomon-dǎn Jôesi Tádáǵi' ǵntewhák'ú', David-dá joe.

48 "Hewǎnbo Jôesi Tádá i' shǎnkí kw'áyewi namuu'i' i' tewhá t'owa inbí mandí dáykw'ódi eejedǎ' bá wínathaapí, i-á t'ǎmǎpiye nathaa. Hǎn'oe wí iví tukhe'bi' gin ita'nan:

49 Jôesi Táa natú,

'Makówǎ t'ǎhki navi soǵe'i waagi' bá dínmuu,

hedǎ náǎ oepǎa k'aydá wí ǎn kaykhanwówákandi waagibá-á naagi' namuu.

Wí wháagé dítoenídí wǎnbo wí'únkodípí bínk'úuwidí,

hedí wáyǵé dáykaykhanwówǎ'ámí'in wídíntáypí.

50 Ti navi mandibo háǎ t'ǎhki wídókhíjépi'an? gin Jôesi Táa natú.

51 "Un t'owa p'óhkǎy'indǎ' ímuu, hedí wáyupí'in ímuudi Jôesi Tádáví hí' pí'nǎ khó'jé wí'únts'úya'pí hedǎ wí'it'oe'opí. I' Yǎ'dǎa' i' P'oweahǎa háǎdi wǎnbo t'ǎhki bínjoegimǎa. Háa unbí heháǎwin thehtáy pahpǎ'in díví'an waagibá úvíkanhon. 52 Indǎ Jôesi Tádáví tukhe'mín t'ǎhki ováy't'óephadekannanpí'an. Ováy't'ahǎnú in t'óepǎ'ǎǎ'in hǎn'oe dí'tú'in ná'i to'wí iví wówǎtsi ta'ge ihondi namuu'i' nakǎ'ǎǎǵi'o'in. Hedí i' napówa ihaydá undidǎ tunjówháagé bínmangekǎn, hedí handidí undibo bínhay. 53 Tobǎ Jôesi Tádádí in makówǎwin t'óepǎ'ǎǎ'in ováysan wǎnbo iví tsontun wováymǎǎnídí, ná'i tsontundǎ wíwín'a'ginnanpí."

Stephen óek'usǎyu

54 Wa'dí Stephen-di ováyhí'máadí in Hudíyo p'ó'dédí'in hǎnho dí't'ayyaapóedí ǵndawǎ'ts'inde'. 55 Hewǎnbo Stephen-dǎ i' Yǎ'dǎa'i P'oweahǎa pín ta'geǵí imáadí oe kw'áyepiye ibée, hedí oe makówǎ Jôesi Tádáví sa'wó'dí kohthay ǵnmú', hedǎ Jesus-á Jôesi Tádáví ko'díngédí nawindi óemú'. 56 Hedí Stephen natú, "Bínmu'dí, makówǎ nakhuudeedí dómunde', hedǎ i' t'owa t'ǎhkíǵi' na'aypuyǎ'i-á Jôesi Tádáví ko'díngédǎ nawín."

57 In iwe diwinnín díví'ojemankw'ódídi díví'tuwínú, hedǎ t'ǎhkídíbo wé'ge iví'piye dikhenmǎa. 58 Hedí khóhkaydí oe bú' já'wépiye óeho', hedí in ǵnt'e'p'íde'in inbí k'éwé'i to dívíp'ǎdídí wí e'nú Saul gin nakhǎwǎ'iví nú' dáyjoe'an i'ǎyíngi'ǎmídí, hedǎhá' Stephen óek'usǎyu óeháyjídí. 59 Wa'dí óek'usǎyunde' ihaydibo iǵúusu'an gin: "Nanbí Sedó Jesus, navi háǎ díнке'."

60 Hedí idéǵe'dísóǵedí gin kaygi natú, "Nanbí Sedó Jôesi Táa, in t'aywó'nín ná'i in t'owa díví'o'in wí'ováychǎǎnú-ípí." Gin natúdího' iví wówǎtsi ibowa ijó'k'ú' waagibá.

8

Saul-di in méesate'in t'owa ováy't'óephadekando'

1-2 Stephen óehaydí Saul-dǎ óehí'an. Hebo wáy-á senǎ' Jôesi Tádǎ óe'a'gíndo'indídǎ báyéki díví'síhtǎǎdi Stephen óekhá'k'ú'. I' thaa iwedí páadépiye t'ǎhki in Jesus-ví'piye dívíwáyunde'in oe Jerusalem díkw'ó'nín báyéki ováy't'óephadekando', hedí in t'ǎhki díjǎndí t'ǎmǎpiye diwadédee oe Judea nange Samaría nangǎ i'ge t'ǎhki. In Jesus-ví t'óekhuwa'indǎ' Jerusalem-bo dívíwóyí'.

3 Saul-di in méesate'in t'owa báyéki ováyǎnǎkí'o'. Tewhá ee t'ǎhki ijíyéndedí kwíyǎ'dǎ senǎ'dǎ inbí'jedíbo ováywhaapiyende', hedǎ ováypankw'óe'ó.

Oe Samaria nange Jôesi Tádáví híwó'đi tun ovây't'ôe'o'

⁴ Hediho in t'âmäpiye dishavepee'in wéngé t'ähki dívíjýéndeđi Jôesi Tádáví hí' ònt'òekanhon. ⁵ Philip wí Samaria-wí bú'piye namääđi Jesus-ví'gedi ovây't'ôe'o'. Ovây'tumáa Jesus-á namuu i' to'wí Jôesi Tádáđi óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđi. ⁶ Báyéki t'owa dívíwé'ge'an hedá háa Philip-di ovây'tumáa'in áyíngiđi dívít'òeyande', i' pínán t'òe i'andi dáy'mú'đi. ⁷ Báyéki yá'dáap'i'in òepínnánkaymági'i'. ¹² Hebo Philip-á i' híwó'đi tun Jôesi Tádáví khuu i'gedi in dín'a'yákankodipí'indá dipóhay'indá ovây'hehkháa'an. ⁸ Hedânho in bú'win hânho dihíhchanpóe.

⁹⁻¹¹ Ee bú' wí sen Simon gin nakháwä'i wí'bo natú' i-á hay'i namuu'in, hedi ichuget'òe'odi báyéki paayo in Samaria nange'in t'owa ovây'háa'o'. Hediho gin i'odi t'ähki t'owa he'ennin dimuu'indá he'ennin dimuup'i'indá ònt'òeyande', hedi ditú', "Nä'i sendá i' namuu Jôesi Tádáđi óepínnánkaymági'i'." ¹² Hebo Philip-á i' híwó'đi tun Jôesi Tádáví khuu i'gedi ovây't'ôe'o' hedá ovây'tumáa Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádáđi óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđi, hedi in t'owa dívíwäyüdi ovây'p'ó'p'oe'an, kwiýä'dá senä'dá. ¹³ Simon wânbo wá' iwäyü, hedi óep'ó'p'oe'an dihayđi Philip-áđi wé'ge dänjýénde', hedi hânho óeháa'o' t'âmäge'i' pínán t'òe Philip i'o'i' imú'đi.

¹⁴ Oe Jerusalem in Jesus-ví t'òekhuwa'in dit'oe in Samaria-'in t'owa Jôesi Tádáví tun ònkê'in, hediho Peter-á John-dá inbí'piye ovânsan. ¹⁵⁻¹⁶ Nä'in wíje dapówa ihayđi in dívít'sanwäyü'ingí' ovâyjüusu'an i' Yä'däa'i P'owäqahäa dáykáyjidi, gá i' Yä'däa'i P'owäqahäa wa'đi inbí'piye wíđin'äqpidân. Ovâywänpip'ó'p'oe'an Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyüdi. ¹⁷ Hedáhá' inbí'đi wí'ingin dänmank'ú'đi i' Yä'däa'i P'owäqahäa dáykê'.

¹⁸ Hedi nä'in Jesus-ví t'òekhuwa'in in t'owaví'đi dänmank'ú'đi i' Yä'däa'i P'owäqahäa dáykê'in Simon imú'đi ovânchä'määni'in nada', ¹⁹ hedi ovântu'an, "Naa wá' dínk'u' hedânho t'ähki naa inbí'đi dáy'mank'ú'in i' Yä'däa'i P'owäqahäa dáykáyjidi."

²⁰ Hebo Peter-di óetu'an, "Uví chä' wóegebo péyégépiye unmu-í, gá un'ándedân i' hääwí Jôesi Tádá imä'i chä'di náakuuma-í'in. ²¹ Jôesi Tádáđi wóemünde pí'ná khó'jé ta'ge wí'unmuup'i'in hediho nä'in t'òe há'to úkoedí-í bí'amídi. ²² Nää-á ná'i yä'dáapíkan unkanda'i nájoe'an, hedi pín ta'gedi Nanbí Sedó Jôesi Tádáví'piye bíjüusu'amí hádeebá nakodidi ná'i gin un'ánshaamuu'i' wôn'owóje-í. ²³ Naa-á dínhanginná hânho unthúut'òe'in, hedá uví t'aywó'đidi wóewhimáa waagibá úpóe."

²⁴ Simon-di ovântu'an, "Nanbí Sedó Jôesi Tádáví'piye dínjüusu'amí hedânho ná'i dítu'andi naa wíđinpúuwípidi."

²⁵ Hedi Peter-áđi John-dáđi hääwí Jesus-ví'gedi dänhanginná'đi in t'owa ovây'tu'an dihayđi, hedá Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun ovây't'òe'an dihayđi, Jerusalem-piye dawýmää. Dänweehon dihayđi báyéki Samaria nangewi bú'ây i'gedi daphade, hedi Jôesi Tádáví híwó'đi tun ovây't'òekanhon.

Philip-áđi i' Ethiopia nangewi tsondi-áđi

²⁶ Ihayhäädibá wí makówáwi t'òepä'aa'i'đi Philip óetu'an, "Ókhây'andi ná'in aakonpiye'in p'òe i'ge unmu-í, indá Jerusalem-di Gaza-piye namän." (Iwe wí ahkónu naná.) ²⁷ Hediho ikhây'andi namää. P'óge iwéngé namän dihayđi wí sen óemú'. Ná'i sendá Ethiopia-wi tsondi namuu, in Ethiopia-winbí tsondi p'ó'déđi' kweeví chä' t'ähki òn'áyínmáa'i namuu, i' kwee-á Candace

gin nakháwă. Nă'i sen oe Jerusalem-dá najiwän Jôesi Tádá óe'a'ginmăănídí,
²⁸ hedí năă iví'piye iweehon dihaydi iví te phoge na'ándí in ta'nin Jôesi
 Tádávi tukhe'bi Isaiah ita'nannin itundo'. ²⁹ I' Yă'dăa'i P'owəqahăđi Philip
 óetu'an, "Ja' unmu-í hă'i te năakăanídí."

³⁰ Hedího Philip iwănăkídídi óekăa, hedí i' sen itundodi nat'oe, hedí
 óetsika'yan, "Ti unka'póya' hă'i năatundo'i?" ³¹ Óetu'an Philip, "Hândidan
 oka'póewí wí to'wídí wíđintheyohpídí? Han unchanpóedí ti năă te phoge
 bitôení naa-ádi bisôege-ídí?"

³² Jôesi Tádávi ta'nin diwe itundo'i ginnân natû':
 Wí k'úwă óekhe'gí'o'i dăyhúja' waagibá óeho',
 hedí wí k'úwă'ay óephó'k'owandedí sígínpídíbo hândă'dibo nawănpik'óe
 waagibá,
 i'bá wă' háabo wínatûhpí.

³³ Óewôeda'iwekán, hedá híwó'dá wí'ontunjó'nanpí.
 To'wí wănbô háabo wí'unkodipí natûunídí iví tí'úugé kă'ăă'inbí'gedí
 gá iví wówátsi năă oepăa k'aydi ûnbowađeedân.

³⁴ Hedí i' Ethiopia-wi tsondidi Philip óetsika'yan, "Toví'gedan Isaiah
 ihí'măa? Ti wí'bo iví'gedí háa wíyá to'wíwí'gedí ita'nan? Ti ỳ'dí dítỳ'amí?"

³⁵ Hedího Philip-di ónthayyan nă'i hí' Isaiah ita'nandi-á Jesus-ví'gedân na-
 muu'in, hedáhă' i' híwó'dí tun Jesus-ví'gedí shánkă ónthayyan.

³⁶ Iwáy p'óegé wáy damândi nap'o'k'óe iwe dapówă, hedí i' tsondidi Philip
 óetu'an, "Hín námú'dí, hăwe nap'o'k'óe. Ti wínakodipí'an díp'ó'p'oe'amídí?"

³⁷ Philip-di óetu'an, "Híwó namuu-ákun unp'ó'p'oe'púuwídí, pín ta'gedí
 biwăyundedi." Hedí óetu'an Philip "Naa dăywăyunde-ákun Jesus Christ-á
 Jôesi Tádávi ay namuu'in."

³⁸ Hedího i' tsondidi i' sen isanhondi' óetu'an i' te iwóyí'ní gin, hedí Philip-
 ádí i' tsondi-ádi ee nap'o'k'óe iwe dawă, hedí Philip-di óep'ó'p'oe'an. ³⁹ P'oe
 iwedí dapee ihaydi Nanbí Sedó Jôesi Táavi P'owəqahăđi tsikhagipí Philip
 iwedí óeho', hedí i' tsondidi wíyá wí'óemû'pí, hebo iví'piye namăn dihaydi
 báyéki nahíhchanpóe.

⁴⁰ Philip-á oe Azotus bú' óekán, hedí iwedího i' bú'ây i'ge t'ăhkí Jôesi Tádávi
 híwó'dí tun ovăyt'óekanhon oe Caesarea bú' napówă pihay.

9

Jesus-ví'piye Saul ipimăgi

¹ Ihayhăăbă Saul ívíwo jănăkí in Nanbí Sedó Jesus-ví'piye
 dívíwăyunde'inbí'gedí ihí'măa. Natû' i'dí ovăyt'akhanukhăymăa'in.

² Hedího in Hudíyoví owha' p'ó'déđí'ví'piye namăa wí ta'dí óedaa'amídí. Nă'i
 ta'dí ihondího in ta'ge óemăgi i' Hudíyoví méesate oe Damascus bú' eejepiye
 namú-ídí, hedího wên t'owa, háa kwíyă' háa senă' dimuu'in Jesus-ví p'óe i'ge
 dimănnin ovăyshaadă, oe Jerusalem-piye ovăypanmă'í ovăypankw'ôenídí.

³ In p'óegé Damascus-piye namăn dihaydi, tsowa napowamăndi, tsikhagipí
 wí ko makówăđi nawă, hedí óe'ánkê'. ⁴ Hedí nange nakanu, hedí wí
 to'wídí óehée'andi nat'oe. Óetsika'yan, "Saul, Saul, háadan ỳ'dí naa
 dít'óephadekando?" ⁵ Saul natsikapóe, "Nanbí Sedó, to-an unmuu?" Hedí
 óetu'an, "Naa Jesus-ân omuu, ỳ'dí naa dít'óephadekando'i". ⁶ Ówínú, hedí i'
 bú'piye unmu-í. Iwăno wóetu'ămí háa bí'ămí'in."

⁷ In senä' i-ádi dimännin diwänpikwínudeedi háabo wíditundee'pí. Diwänpit'oe hewänbo hääbo wíðây'mû'pí. ⁸ Saul iwínú, hewänbo itsiwaahaydá hääbo wí'únkeet'óepí, hediho Damascus-piye óepaho'. ⁹ Poje thaa ivi keetan wí'imáapí hedá wá' húukan wänbo sūwā wänbo wí'í'ohpí.

¹⁰ Nā'i bú' Damascus iwáho wí sen Jesus-ví'piye iwâyunde'i' Ananias gin nakháwā'i nathaa. Nanbí Sedó Jesus-di óekháyā'dedi waagibá ûnt'oe'poe, hedi Ananias natú, "Nanbí Sedó, hää-an unda'?"

¹¹ Hedi Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Wesebo Judas-ví tewhá eepiye unmu-í. Ivi tewhá-á nää bú'win p'oe iwe na'ân, Ta'ge'in P'oe gin dâytü'o'. Eedi wí sen Saul gin nakháwā'í'gedi untsikapúuwí, Tarsus bú'wi-ân i' namuu.

¹² Nääbo ijúusu'o', hedi i' tewhá ee na'ân diwe untsudemāndi wóemunde waagibá nääho ûnts'anpuwamān, hedá wá' wóemunde' uvi mandá náatāgedá ivi keetan wíyá ikáyjídí."

¹³ Hewänbo Ananias natú, "Nanbí Sedó, báyéki t'owa' nā'i senbí'gedi dít'oe'an. Dítü uvi t'owa Jerusalem-windá i'di hânho ovâyjānāki'an.

¹⁴ Hedá in Hudíyoví owahá' p'ó'dédí'indi ónk'û' nāwe wá' in t'owa t'āhki wóekháyā'de'in dívijúusu'odi ovâypankw'óenídí."

¹⁵ Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Ópūn, naadān wí'bo dóde'man navi t'oe dín'amídí. I'dá in Israel t'owa-á hedá in wé'gen t'owa wá' inbí tsonnin wóegé ovây't'oe'amí to'wí omuu'in naa. ¹⁶ Naadān wí'bo dōnthayyāmí báyéki it'óephadekhāymāa'in navi t'oe dín'amídí."

¹⁷ Hediho Ananias i' tewhá óetu'an deepiye namāa, hedi nats'ú. Hedi ivi mandí Saul óetāgedi óetu'an, "Tí'úu páadé'í Saul, hä'in p'ogé nää Damascus bú'piye un'ā' ihaydi Nanbí Sedó Jesus uvi'piye ipikeeyan. Hedi i'dibá naa dísan wíyá úkeepúuwídí, hedá i' Yā'dāa'i P'oe'wāhāa pín ta'gedi māmā've-ídi." ¹⁸ Wesebo wí hääwí paa okhowa waagi'bá namuu'i' Saul-ví tsée iwe'di ûnjāapoe, hedi wíyá ûnkeepoe'dí iwínú. ¹⁹ Ihaydiho óep'ó'p'oe'an, hedi ihúuyandi ivi kay iwáyké'.

Oe Damascus Saul-di Jesus-ví'gedi ovây't'oe'o'

Saul wí hâyú thaa oe Damascus-bo iwóyí' in t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indádí. ²⁰ Hedi wesebo i' Hudíyoví méesate eeeje namāa, hedi ovâythayjo' Jesus-á Jōesi Táaví ay-ân ûnmuu'in. ²¹ In t'owa ivi hí' dít'oe'in t'āhki ovâyhāa'andi dívíputmāa, "Ti ná'i-ân wínamuupí'an i' to'wídí oe Jerusalem ovâyhánunde'i' t'āhki in Jesus óekháyā'de'in dívijúusu'odi? Ti nāapiye wína'āāpí'an hā'min t'owa ovâywānpipanhóenídí, in Hudíyoví owahá' p'ó'dédí'inbí'piye ovâyhúuwídí?"

²² Hebo Saul-ví hí'-á shānki wänbo ûnkaypuwamāndi ovâythayyan Jesus-áho ta'gendi namuu i' to'wí Jōesi Táadádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hediho in Damascus-in Hudíyoví hääbo wíðâyshaapí óetu'āamídí.

²³ Báyéki thaa naphade ihaydi in Hudíyoví dívíwé'ge'an háawin wēn ánshaa dāyk'úuwídí hádídí Saul óeháyjídí waagi. ²⁴ Khū-á thaa-á i' bú' tehpaá phódi iwe óetsíkha'māa óeháyjídí. Hewänbo Saul ûnhanginpoe háa óekhāymāa'in, ²⁵ hedi wí khun wēn ivi hí' iwe dívíwâyunde'indi i' bú'wi tehpaá iwepiye óeho', hedi naphohchá' diwe wēn t'únbay hay'in diwedi óewāve.

Saul oe Jerusalem bú' naji'

²⁶ Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namāa, hedi in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indádí iwóení'in nada'. Hewänbo t'āhkídíbo i'

dâykhunwôeda?, wídi?ânpídí ta?gendi Jesus-ví?piye iwâyunde?in. ²⁷ Hewânbo Barnabas-di in Jesus-ví t'ôekhuwa?inbí?piye óeho? indi óetaa-ídí, hedí ovâytu?an háa Saul ûnpóe?in in p'óegé oe Damascus-piye namândi. Háa Saul-di Nanbí Sedó Jesus óemû? waagi hedá Jesus-dá óéhée?an waagá ovâytu?an. Ovâytu?an wá? háa Saul khunwôeda?ginpídíbo? in t'owa oe Damascus Jesus-ví?gedí ovâyto?an. ²⁸ Hediho in Jesus-ví t'ôekhuwa?indi Saul óesigikê?, hedí í-á oe Jerusalem í?ge t'âhki indádí nají?. Iwe wá? khunwôeda?ginpídíbo? in t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví?gedí ovâyto?an. ²⁹ Wên t'owa iwe diji?, Hudíyobá dimuu hebo Israel nange já?wédí di?ââ. Indádí wá? íhí?máadáhá? ituhkannan, hedí dit'aypóedí hádídí óéháyjí?in dâytuwâmáa. ³⁰ Hewânbo in tí?úuwin páadé?in háa óekháymáa?in dínhanginpóe ihaydí, oe Caesarea bú?piye óeshaveho?, hedá iwedáhá? wíyá bú? Tarsus-piye óesan.

³¹ Ná?i naphade ihayháa in méesate?in t'owa dívíwé?ge?o?in í? nange Judea-á Galilee-á Samaria-á to?wídi wânbo wí?ovâyjänäki?ohpi, hedí shánki dikaypóe. Hedí Nanbí Sedó Jôesi Táa báyéki dâya?ginmá? hedá í? Yâ?dâa?i P'oweahháadi ovâykháge?máa, hedânkun shánki wânbo dit'owasóe.

Peter ipinnánt'ôe?o? in bú? Lydda-á Joppa-á eeye

³² Ihaydíbá Peter t'âmäpiye namândi Jôesi Táadávi t'owa oe Lydda bú? dikw'ó?nin napuwäpówá. ³³ Iwe wí sen Aeneas gin nakháwä?i? óejay. Ná?i sendá wí?ûn?á?yâkankodipídí kháve paayo wí?ûnkodipi ishaa-ídí. ³⁴ Peter-di óetu?an, “Aeneas, náa-á Jesus Christ-di wóehekhâamägi. Óshaa, mänpá?shâa.” Hedí wesebo han í?an. ³⁵ In t'owa Lydda bú? dithaa?in t'âhki hedá o?ge oe Sharon nange dithaa?indá háa ûnpóe?in dâymû?, hedí báyéki in diwedí Nanbí Sedó Jesus-ví?piye dívíwâyunde?in dipóe.

³⁶ Ihaydíbá wí kwee Tabitha gin nakháwä?i?, Jesus-ví?piye iwâyunde?i?, ee Joppa bú? nathaa. (Íví kháwä-á Greek tundi “Dorcas” ûnmuu, hedí ná?in hí? Dorcas-á “Pää” gin natunda?). Ná?i kweedá háadi wânbo t'âhki t'owa híwó ovây?o?, hedá in sehkanäwó diwówáji?indá ovâykháge?máa. ³⁷ Í-á nahaypóedí nachuu, hedí í? pení óe?owídi inbí khuu dínmuu waagibá, hedí oe wha?k'ay íve óek'û?. ³⁸ Lydda iwedí Joppa-á kayí? wínanáhpí, hedí ee Joppa in Jesus-ví?piye dívíwâyunde?in dínhanginpóe Peter-á oe Lydda nají?in, hedí wíje senä? íví?piye ovânsan óetu?âamídí, “Tí wesebo na?indádí wí?un?ââ-ípi?an, hedí á?yuugi giwâymu-í.”

³⁹ Hediho Peter wesebo ikhây?andi indádí namää. Í? tewhá ee dipówá ihaydí oe wha?k'ay ívepiye óepiye. T'âhki in kwiyä? dikw'ó?nin inbí senä? dín?ahánnin Peter-ví nú? díwindi diséeej?, hedí ónkeejo? í? báyéki to-á k'éwé?i aa-á Dorcas ipaa?i? wa? nawówáji? ihaydíbo?. ⁴⁰ Peter-di t'âhki ovâypeejôndi idége?disóge íjûusu?amídí, hedí íbéedí í? pení óemúndedi natú, “Tabitha, óshaa.” Í? kwee itsíwaadi Peter óemû?di ishaasóge. ⁴¹ Peter-di óemanyä?di óekwínukháge?nandá in kwiyä?dádí in wé?gen Jôesiví t'owa-ádi ovâytuhkannan dits'ûunídí, hedí í? kwee wíyá nawówápóe?in ovâykeeyan. ⁴² In Joppa-win t'owa dínhanginpóe háa napóe?in hedí báyéki Nanbí Sedó Jesus-ví?piye dívíwâyü.

⁴³ Peter ee Joppa ná?i sen Simon gin nakháwä?íví?webo híwó hay thaa iwóyí?. Simon-dá púje távikandi?-ân namuu.

10

Cornelius-di Peter óetuhkánnan íví?piye na?ââ-í?in

¹ Oe Caesarea bú' wí sen Cornelius gin nakháwǎ'i nathaa. I-á tägintä (10) sundadóvi tsondi namuu, hedi ivi sundadó-á "Italy-win" gin ovâyttu'o'in diwedi'in dimuu. ² I-ádi ivi k'aygi'indádi häädi wänbo Jöesi Tádá öe'a'ginmä' tobá Hudíyo dimuupí wänbo', hedi in sehkanäwó diwówáji'in Hudíyo t'owa háyyu-anho ovâychǎ'mǎ' ovâykhäge'namídi, hedá häädi waa Jöesi Tádávi'piye ijüusu'o'.

³ Wí thaa thí'eedi poje iwáypíye nanândi, wí makówáwi t'öepa'aa'i' Cornelius ûnpówádi kee'eedi öemü' waagibá ûnpóe, hedi öekháyǎ'.

⁴ Cornelius hânho öepihää, hedi i' makówáwi t'öepa'aa'i' öedamúndedi öetu'an, "Nanbí Sedó, háadan un'ää?"

Hedi i' t'öepa'aa'i'di öetu'an, "Jöesi Tádá uvi jüusu nat'oe, hedá wóemü' in sehkanäwó diwówáji'in t'owa ovâychǎ'mägi'in hediho háa bi'annin wí'ûn'öede-ípi. ⁵ Nää-á wên senä' Joppa bú'piye u'di ovâysaaní, indá wí sen Simon gin nakháwǎ'i' öenuuwǎ-i' nǎwepíye öemǎ'ídi, i' sendá Peter gin wǎ' nakháwǎ. ⁶ I-á iwóyinde' wí púje tävikandi' Simon ginbá nakháwǎ'ivi tewhá ee, nǎ'i tewhá-á mâap'oe nú' nak'öe." ⁷ I' makówáwi t'öepa'aa'i'di Cornelius öehí'bowa ihaydi ijǎa'an, hedi Cornelius-di wíje ivi tewhá'in t'öe'indá hedá wí sundadó-á ovâyttuhkánnan, nǎ'i sundadóǎ häädi waa Cornelius öekhäge'do hedá Jöesi Tádá öe'a'ginmä'. ⁸ Háa i' makówáwi t'öepa'aa'i'di öetu'an waa Cornelius-di ovâythayyan, hedáhǎ' Joppa-píye ovâysan.

⁹ Wíyá tháwǎn taagepiye wa'di in senä' p'öegé dimândi, i' bú' tsowa dipowamǎn dihaydibo', Peter oe wha'k'aypiye napee ijüusu'amídi. ¹⁰⁻¹¹ Nahǎshehpóedí ihúuyamí'in nada', hebo wa' dǎyhǎähǎa'odibo na'ǎǎk'öe waagibá ûnpóe, hedi makówa nakhuudee'in ûnkeepóe, hedi wí hǎǎwí nangepiye nawhawe'ǎdi imü', i-á wên aa pháagi'in waagi'inbá namuu, hedi jónu wéegé eeje nawhimuu. ¹² In aa iwe t'ämäge'in animǎa hǎǎwên dikw'ón, hǎǎpandá p'öekanu-á pǎǎyu-á hedá tsidé-á. ¹³ Hedi to'wídi öehí'máadi nat'oe ginnân: "Peter, ówínú, ovâyhanú hǎ'in hedá ovâyk'öe."

¹⁴ Hebo Peter natú, "Joe, há'to, Nanbí Sedó. Naa hǎnhay wänbo wíðók'oe'pí hǎǎwí nanbí khuu gínmuudi gínkhǎk'öe'i', gi'bi hǎǎwí khǎǎ'i gin áytumǎa'i'."

¹⁵ Hedá wíyá i' hí' nat'oe ginnân: "Wí'úkhǎy'ǎhpi untúuní'in nakhǎk'öe'in hǎǎwí Jöesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in." ¹⁶ Powin gin napóe, hedi ihaydi in aa pháagi'in wesebo makówápiye öetege.

¹⁷ Peter i'ánshaamáa hǎǎ-angú i' hǎǎwí ûnkeepóe'i' namuu'in, hedi ihaydibá in senä' Cornelius-di ovâysannin wáy Simon-ví tewhá ûnk'öe'in dǎysha, hedi oe tehpaá phódi dipówa. ¹⁸ Hedi dituhkwínpoedí ditsikapóe, "Ti nǎwe Simon Peter iwóyí?"

¹⁹ Wa'di Peter i' hǎǎwí ûnkeepóe i'gedi i'ánshaamáadi i' Yǎ'dǎa'i P'öewaǎhǎadi öetu'an, "Ót'öeyanbe, poje senä'di wóetuwmǎa. Nää-áho ówhanbe, hedi ánsaaginpidibo' indádi ópún. ²⁰ Naadǎn dovâyttu'an nǎǎpiye di'ǎǎ-i'in." ²¹ Hedi Peter in senä' diji' iwepiye nawân hedi ovâyttu'an, "Naa-ân i' omuu undi dituwǎmǎa'i'. Háadan í'ǎǎ?"

²² In senä'di öetu'an, "Cornelius-dáho na'in dísan, i-á sundadóvi tsondi namuu. I-á ivi wówatsi ta'ge ihon, Jöesi Tádá öe'a'gin, hedi ivi'gedi in Hudíyo t'ǎhki híwó dívíhee'o'. Wí makówáwi t'öepa'aa'i'di öetu'an u wóetu'ǎamídi ivi tewhá eepíye unmú-ídi, hedânho wí hí' uvi'wedi nat'oe-ídi." ²³ Hediho Peter-di ovâyttu'an dits'úuní gin, iwebo dívíwho'kw'öenídi i' khun.

Hedi i' tháwándá hé'dibo Peter ishaadi ipikhây'an, hedi indádi namää, hedá wên Joppa-win Jesus-ví'piye divíwâyunde'indá wá' dimää. ²⁴ Wíyá tháwándá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho iví'we natsíkha'án, iví áy-á maatu'indá k'ema'indá ovâywé'ge'annin wóegé. ²⁵ In Peter-'in t'áhkí i' tewhá ee dipówá ihaydi Cornelius-di óesengitü'an, hedi Peter-ví páadépiye idége'disóge óe'a'geenídi. ²⁶ Hebo Peter-di óekwínukhäge'nán, hedi óetu'an, "Ówínú, ü' waagibá naa wí t'owaḡaḡmân omuu."

²⁷ Hedi dānhí'hondi i' tewhá íve dats'ú. Peter-di in báyéki t'owa iwe diwé'gekw'ó'nin ovâymu', ²⁸ hedi ovâytu'an, "Ti wí'únhanginnáhpí'an wí Hudíyo únkhâak'óe'in iví khuu únmuudi pí'wên t'owa-ádi iwóení'in hedá inbí'piye na'áḡāamú-i'indá? Hebo Jōesidi naa ná'in dīhā'an: Naa wídínkhây'áhpí otúuní'in wáy-á t'owa híwó'nin wídímuupí'in hāa naa dínkhâak'óe'in indádi dáywóenídi. ²⁹ Hedānkun nāwepiye o'āā-ídi dídaa'andi naa 'joe' gin wó'túhpí. Hedi náā-á dítu'āāmí háadi u'di dítuḡkánannin."

³⁰ Cornelius-di óetu'an, "Poje thaap phade poje iwe thí'ēedi, náā waabá naná, hedi naví tewhá ee dáyjūusu'odi o'án, hedi tsíkhagipí wí sen ots'á'i aa nato'ondi dínkeepóe, hedi naví hānge nakwínudee. ³¹ I'di naa dítu'an, 'Cornelius, Jōesi Tádá uvi jūusu nat'oe, hedá i' hāāwí u'di in sehkanāwó diwówáji'in ovâymagi?' imú', hedi hāa bí'o'in há'to ún'ōede-í. ³² Náā-á wí to'wí oe Joppa-piye nāsān, Simon óetu'āāmídi uvi'piye na'āā-ídi, i-á Peter gin wó'túhpí. Wí púje távikandi'v'we na'án, i-á Simon ginbá nakháwā, hedi māap'oe nú' nathaa.' ³³ Hediho wesebo wên senā' dovāysan wóetuḡkánnamídi, hedi u-á wesebo un'āādi híwó bí'an. Náā-á nāwe t'áhkí gikw'ó, hedá Jōesi Tádá-á wá' nāwe na'indáḡibá na'án. Náā gikw'ó ívit'ōeyaanídi hāāwí t'áhkí hāa Nanbí Sedó Jōesi Tádádi wóetu'an waa na'in dí't'ōe'āmídi."

Peter-di in Cornelius-'in Jōesi Tádávi hí' ovāyt'ōe'o'

³⁴ Hedi ginnān Peter natú: "Nāā naa dínhanginná ta'gendi Jōesi Tádádi t'owa t'áhkí handá' ovâymaa'in. ³⁵ T'áhkí to'wên i' dáy'a'ginnin hedá híwó diví'o'indá i'di ovāysígihónde', tobá wāḡhāāwin dimuu wānbo'. ³⁶ I'di iví tun in Israel t'owa ovâymagi, hedi ovâytu'an dínkodi i-ádi divíwóenídi Jesus Christ i'andi namuudi, i-á t'owa t'áhkígi' shánkí natsonji'i-ān namuu. ³⁷ Un únhanginná hāa tí'úugéḡí napóe'in oe Galilee nange hedá háyú Judea nange naná' t'áhká, John i' p'ó'p'oeḡandi'di in t'owa dip'ó'p'oeḡuwi'in ovâytu'an dihaydi. ³⁸ Únhanginná Jōesi Tádádi iví Yā'dāa'i P'oeḡaahāā ōnsannin Jesus Nazareth-wi', hedānho Jesus-áho óesóge'in ikeeyāmídi hedá in pínnánda óemāānídá, hedi Jōesi Tádá i-ádi najidi Jesus-di híwó in t'owa ovây'o' wáy namāā wānbo', hedá háyú i' Penísendi ovāyt'ōephadekannannin hekhāa ovâymagi.

³⁹ "Hāāwí Jesus-ví'gedi gínhanginná'di na'indi t'owa áyt'ōe'o', hāa i'an waa ee Jerusalem bú' hedá i' wé'ge'i bú'áy in Hudíyoví nange t'áhká naná'di'. I-á óet'óhtāgeḡ'ú'di óehay. ⁴⁰ I-ānkun i' namuu Jōesi Tádádi óewáywówápaa'i, hedi dínkeeyan i' powage'i thaap nachuu iwedi wíyá nawówápóe'in. ⁴¹ T'áhkí t'owaḡaḡ wí'óemú'pí, hebo na'in iví'gedi ívíhée'āmídi páadébo díde'mannindānho i' áymú'. Wíyá nawówápóe ihaydi i-ádi ívíhúuyan. ⁴² Hedi i'di na'in díjōn Jōesi Tádávi tun in t'owa áyḡunphaadé-ídi, hedá áyḡu'āāmídi ta'gendi i-ānkun namuu Jōesi Tádádi óesóge'i' t'áhkí t'owa ovâykeekw'óenídi hāa híwó hāa híwóhpí diví'annin, wí'gingi in ho díchuu'indá

in wa' diwówáji'indá. ⁴³ T'ähkí Jôesi Tádáví tukhe'mindi dítu'an, t'ähkí to'wên Jesus-ví'piye díwíwâyunde'inbí t'aywó'di dín'owó'jen. Jesus-ánkun ònk'ù' gin dín'amídí."

In Hudíyo dimuupí'in i' Yä'dâa'i P'oewaaqahâq dâykê'

⁴⁴ Wa'di Peter-di gin ovâyutumāadi i' Yä'dâa'i P'oewaaqahâq nawá t'ähkí in iví hí' ònt'òeyande'inbí'wepiye. ⁴⁵ Hedi in Hudíyo Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in Peter-ádi di'ää'in hânho ovâyhâa'an, i' Yä'dâa'i P'oewaaqahâq in Hudíyo dimuupí'in wá' báyéki bo ovâyämägidi. ⁴⁶ Dínhanginpóe ovâyämägi'in inbí hí' ho dít'òedi, gá pí'wí tundi dívíhée'odân, hedá Jôesi Tádá ívíwo hay'i namuu gin dítu'dá.

⁴⁷ Hedi Peter-di in i-ádi di'ää'in ovâyutu'an, "Nä'in t'owa-á i' Yä'dâa'i P'oewaaqahâq dâykê', na'in i' äykê' waabá. Hedânkun tóebo wí'unk'òepí ovâykhâa'amídi p'òedi ovâyip'óp'oe'amí'in, hewä." ⁴⁸ Hediho in Cornelius'in ovâyutu'an dínkhây'ä' dip'óp'oe'púuwí'in, dâykëeyamídi Jesus Christ-ví'in dimuu'in. Hedáhá' indi óedaa'an wí hâyú thaa indádi iwóy'ínídi.

11

Peter-di ovâyutumāa in Jerusalem-in méesate'in hâa napóe'in

¹ In Jesus-ví t'òekhuwa'indá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in oe Judea t'ähkí dikw'ó'nindá dínhanginpóe in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' Jôesi Tádáví hí' iwe díwíwâyú'in. ²⁻³ Hebo wáy wên t'owa Jerusalem bú'win dichanpóe t'ähkí t'owa Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in dínkhây'ä' in Hudíyoví khuu wá' dâyhúuwí'in. Hediho Peter Jerusalem-piye namää ihaydi indi óetu'an, "Hääwí gínkhâak'óe'i bí'an. Heháadan in Hudíyoví k'ewe taa dâymáapi'in t'owavi'we unji", hedá indádá bihúuyan?" ⁴ Hedi Peter-di ovâythayyan t'ähkí hâa páadé iwedibo napóe'in.

⁵ Ginnân natú: "Oe Joppa bú' o'ân dihaydi naa dâyiúusu'o', hedi o'ääk'óe waagibá dínpóedi wí hääwí dínkeepóe. Wên aa pháagin waagimbá namuu'in makówádi nawândi dínkeepóe, jónu wéegé eeje nawhimuu'in, hedá naví nú' dínpówa. ⁶ Hedi híwó in aa phoge dómû', hedi t'ämäge'in hääpandá p'oe kanu-á pâyü-á tsidé-á dovâyümü'. ⁷ Hedi to'wídi díhí'maadi ot'oe. Ginnân dítu'an: 'Peter, ówínúdi ovâyhanú hâ'in hedá ovâyk'óe.'

⁸ "Hebo naa-á otú, 'Joe, há'to Nanbí Sedó. Hânhay wânbo naví sóphoge wídótógipi wí hääwí nanbí khuu gínmuudi gínkhâak'óe'i', gi'bi hääwí khâa'i gin âytumáa'i'."

⁹ "Hebo oe makówádi wíyá i' hí' ot'oe, gin: 'Wí'úkhây'ähpi untúuní'in nakhâak'óe'in hääwí Jôesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in.' ¹⁰ Powin gin napóe, hedá hää t'ähkí makówápiye óewáytege.

¹¹ "Ihaydibáho poje senä' Caesarea bú' iwedi ovâysannin i' tewhá ee o'ân diwe dipówa. ¹² Hedi i' Yä'dâa'i P'oewaaqahâq dítu'an, 'Ánshaaginpidíbo' indádi ópün.' Wên sí tí'úuwín páadé'indá wá' naa-ádi dimää, hedi i' sen dítuhkännandivi tewhá ee gits'ú. ¹³ I'dân na'in dítu'an wí makówáwi t'òepa'äq'i' iví tewhá íve nawindi óemû', hedi i' t'òepa'äq'i' di ginnân óetu'an: 'Wên senä' oe Joppa-piye ovâyân ná'i Simon näwe óemá'ídi, i-á Peter gin wá' nakháwá. ¹⁴ I'dibá wovâyut'òekankhâyamá hádídi ụ-á hedá hâyú uvi k'aygi'indá wovây'aywoeni'in.'

¹⁵ "Cornelius-di naa díhí'bowa ihaydáhá' naadá dovâyhée'an. Wa'di báyéki otúhpídibo i' Yä'dâa'i P'oewaaqahâq inbí'wepiye nawân, páadé na'in

gínpóe waagibá. ¹⁶ Hedi dín'ánpówá i' to hí' Nanbí Sedó Jesus háãdi wânbo natû'di', gin: 'John-di t'owa p'oedida' ovây'p'oe'an, hebo undá i' Yâ'dâa'i P'oewaahâa-á bínkâjji wí p'ó'p'oekan waagibá.' ¹⁷ Jôesi Tádádí i' Yâ'dâa'i P'oewaahâa ovây'mâgi, hedá hanbá na'in dímâgi, Nanbí Sedó Jesus Christ-ví'piye ívíwâyü ihaydi. Hediho háã-an naa omuu, ti naa dínk'óe Jôesi Tádá dówóy'índí? Naa-á joe."

¹⁸ Hediho in t'owa háa Peter-di ovây'tu'annin dit'oe ihaydi wíyá wídítúhpí híwóhpí i'annin. Ditú, "Jôesi Tádá hânho hay'i namuu. I'di in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovâykhâge'nán inbí t'aywó'di dâyjoe'amídí, wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-ídi."

Oe Antioch bú' Jôesi Tádávi tun dâywâyunde'

¹⁹ Stephen óehay ihaydi phaapiyedi in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâyjânâkí'o' hediho t'âmâpiye dishavemâa. Wây wên oe Phoenicia nangepiye dimâa, wây-â oe Cyprus nangepiyá, hedá wây-á oe Antioch bú'piyá. Eje indi in Hudíyo t'owada'mânho Jesus-ví'gedi ovây'tu'an, in Hudíyo dimuupí'in t'owa-á joe. ²⁰ Hewânbo wây wên in dijá'nin sená'dáho oe Antioch bú'piyebá dimâa'indá in Hudíyo dimuupí'in wá' Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi ovây't'oe'o'. Ná'in sená'dá Cyprus-windá hedá Cyrene-windá dimuu. ²¹ Hedi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí ná'in sená' ívíwo ovâykaymâgídi híwóhay t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyüdi íví'piyá dívímâgi.

²² Oe Jerusalem in méesate'in t'owa háa oe Antioch napóe'in dínhanginpóe, hediho iwepiye Barnabas óesan. ²³⁻²⁴ Barnabas-á híwó'di sen namuu, hedi pín ta'gedi i' Yâ'dâa'i P'oewaahâa-á imâa, hedi ívíwo Jesus-ví'piye iwâyü. Hedi oe Antioch napówá ihaydi imû' hânho híwó'di Jôesi Tádádí ovây'o'in, hediho nahihchanpóe, hedi ovây'tumakhe'an pín ta'gedi Nanbí Sedó Jesus-ádi dimúunídi. Báyéki t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíts'anwâyü.

²⁵⁻²⁶ Ihaydáhá? Barnabas-á Antioch iwedí oe Tarsus bú' naná' diwepiye namâa Saul óenuuwá-ídi, hedi óeshaa ihaydi oe Antioch eepiyebá óemaa. Iwânho indá hedá in wé'gen méesate'in t'owa-á wí paayo t'âhkí dívíwé'ge'o', hedi in wíjedi báyéki t'owa ovâyhá'an. Ee Antioch in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in páadé ovâyts'ankháýä' "Christian" gin.

²⁷ Ihaydíbá wên Jôesi Tádávi tukhe'min Jerusalem diwedí oe Antioch-piye dimâa. ²⁸ Wí wêe in diwedí Agabus gin nakháwä'í' iwínú, hedi in méesate'in t'owa ovây'tu'an, "I' Yâ'dâa'i P'oewaahâa' nâa dínhangin'annan dihaapuwa'gí'o'in wâhâa t'âhkí." Háa Agabus natú waa ta'gendi napóe Claudius natsondimuu ihaydi. ²⁹ Hediho in Antioch-win Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in t'âhkí dâywéhpêe'an háýü dínkodí ihay inbí chá' dâywé'ge'amí'in, in tí'úwin páadé'in oe Judea dithaa'inbí'wepiye ovâysaanídi. ³⁰ Hediho han díví'andi Barnabas-ádi Saul-ádi i' chá' ovân'an, hedi indá in Jerusalem méesate'in tsonninbí'wepiye dânhó'.

12

In Jesus-ví'piye' dívíwâyunde'in wíyá ovây't'ôephadekannan

¹ Ihayháã han napóe'o iwâydi i' nangewi tsondi Herod wên méesate'in t'owa ovâyjânâkí'amídí natsonpóe. ² Hedá wá' natsonpóe James wí tsíj phá'dí óehâyjídí, i-á John-bí pá'dây ûnmuu. ³ Herod ûnhanginpóe háa i'annindi in Hudíyo ovâyhíhchannannin, hediho Peter wá' óepankáýjídí natsonpóe. Gin i'an ná'i Hudíyoví shánkí'eedi dínná' dihaydi, "Oewáaseepí' pává koe

shánkí'eedi" gin dâytü'o'. ⁴ Peter óeyâ'di óepansóge, hedi tä'di sí (16) sundadodi óe'áyînmáa, jó'nängin díví'egó'o'. Iwedânho i' Hudíyoví shánkí'eedi Passover gin dâytü'o naphade ihaydi, Herod-di Peter óepiyekhâymaawân in t'owaví páadépiye ôntunjó'namídi. ⁵ Hebo wa'di Peter napannân dihaydi, in méesate'indi ihayda' ônjúusu'o' Jôesi Tádádí óekháge'namídi.

Peter i' pan tewhá iwedi óema'p'âûnwhihusu.

⁶ Khu'déedi naná, hedi wíyá tháwân hédénpiye Herod-di Peter óepiyekhâymaawân. Perer-á nakadénawhimuu wíje sundadoví jáagé, hedi handídi najó'k'óe. In wáy-á wíje sundado-á oe pan tewhá já'wé'in phódi iwe da'áyînwîn. ⁷ Tsíkhagipí wí makówáwi t'óepa'aa'i' iwe nakwínudee, hedi pan tewhá íve nakohkeepóe. I' makówási t'óepa'a'ídi Peter k'uuwoe eedi óewádá'andi óekhehshaa, hedi óetu'an, "Ówânáki', óshaa." Hedi i' kadéna khóe eeje nawhimuu'i' ûnwhihusu. ⁸ Hedi Peter óetu'an, "Uví siba'áa-ádi uví anto-ádi óto'." Hediho Peter han i'an. Hedáhá' óetu'an, "Nää-á uví k'éwé'in to-á wá' óto', hedi naví tí'úugé unwóe'ää-í."

⁹ Hediho Peter pan tewhá iwedi i-ádi napee, hebo wí'ûnhanginnáhpí háa i' makówáwi t'óepa'aa'i' i'o'in ta'gendi napoe'o'in háa hádéewáy iví ánshaa iwe waagi ná'i háäwí imúnde'in. ¹⁰ Wêe sundado na'áyînwîn diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáhá' in kwák'u phódi iwe dapówá, i' bú' p'óegé iwe nachá'nin. In phódi wí'bo napikhuudee. Hedi dapee, hedi wéhpêe p'óe daphade, ihaydáhá' i' makówáwi t'óepa'aa'i' wáypiye napóedí Peter wí'bo óeje'an.

¹¹ Nää-á Peter ûnhanginpóe ná'i háäwí ta'gendi ûnpóe'in, ääda' wínamuupí, hedi ginnân i'ánshaa'an: "Nábâa dínhanginná ta'gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví t'óepa'aa'i' isan naa Herod-ví mangedi hedá in Hudíyo t'owaví'wedá dín'aywoenídi, hedânho háawên jänäki'in dikanda'in wídi'amípídi."

¹² Ihaydáhá' John Mark-ví jiyá Mary-ví'piye namää. Ee-á háyü-anho t'owa dívíjúusu'odi dikw'ó. ¹³ Napówá ihaydi in já'wé'in tehpaá phódi iwe ipópó'an, hedi wí tewhá t'óe'i a'yü, Rhoda gin nakháwä'i namää imúunídi to-angú namuu. ¹⁴ Peter ihée'andi nat'oeđi i' a'yü wese ûnhanginná to'wí namuu'in. Hânho nahíhchanpóedí in phódi ihuu-iví'wedi oe ívepiye i'ääts'úde in t'owa ovây't'óe'amídi, "Peter oe já'wé tehpaá phódi iwe nawin." ¹⁵ Indi óetu'an, "U-án unbondoemuu." Hebo i' a'yü-á ihe'jidida' natü', "Háa wâyü'an waa ta'gennânkun namuu." Indi óetu'an, "Hádéewáy wí makówáwi t'óepa'aa'i' namuu, Peter óe'áyînmáa'i'."

¹⁶ Wa'di dívíhi'máadíbo Peter-á ihe'jidida' ipópó'o', hedi in phódi dâyhuu ihaydi to'wí namuu'in dâymü'di ovâyháa'an. ¹⁷ Peter imannan dituháanídi, hedi ovây't'óe'an háa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi t'óepa'aa'i' isan waa i' pan tewhá iwedi óepeeyé-ídi. Hedáhá' ovâyü'an, "James-á hedá in wé'gen tí'úuwîn páadé'indá bint'óe'an háa dínpóe'in." Hedi iwedi wíyá wáypiye namää.

¹⁸ Nahé'dénpóe ihaydi in sundado hânho dínütü'. ¹⁹ "Wáyho Peter?" gin dívítsika'máa. Herod natsonpóe dâynuuwä-ídi, hebo wí'óeshaapí. Hediho Herod-di in áyí'nin ovâytsika'yan háa napóe'in, hedi in wídínhanginnáhpídi natsonpóe ovâyháanü-ídi.

Ihaydáhá' Herod-dá Judea nange iwedi oe Caesarea bú'piye namää, hedi wí háyü thaa iwe iwóyí'.

I' tsondi Herod nachuu

²⁰ Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaa'inbí'piye. In t'owa ná'in wíje bú'win Herod-ví nange iwedí inbí húugi' dín'ää'ä, hedânho diviwé'ge'an divihée'amídí, hedáhá' wên sená' iví'piye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'ó'dédí' t'ôe'i-ádi dívík'ema'an, i-á Blastus gin nakháwä, hedí i' óetu'an Herod óedaa'amídí wíyá indádi wínat'ay-ípídí.

²¹ Herod wí thaa ovâyhée'amídí ide'man. Iví tsondiwi aa i'awe, hedáhá' i' tsondi púwédé eedí isóge, hedí thaa t'áhkí in t'owa ovâyhée'an. ²² Ihí'máa ihaydí in t'owa ginnân divítuwínúnde', "Jôesidân díhí'máa waagibá nat'oet'óe, wí sendida'ba joe." ²³ Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Tádáví wí makówáwi t'ôepa'aa'i' óesan Herod óehay'amídí, hedí pubádi iví see ónk'oeđiho nachuu. Han únpoé idi in t'owa wí'ovâytu'anpídí Jôesi Tádáqá'mân hay'i namuu'in.

²⁴ Hewânbo báyéki t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun shánki wânbo dit'oe'o, hedá báyéki ónsíghónde'.

²⁵ Ihayháábá Barnabas-á Saul-ádi inbí t'ôe oe Jerusalem dânbowa, i' chá' in méesate'in tsonnin ovâymgídí, hedí iwedí oe Antioch-piye dawáymáa. John wá' indádi dânhó', i-á Mark gin wá' nakháwä.

13

Barnabas-á Saul-á ovânde'mandá ovânsan Jôesi Tádáví hí' t'owa ovây't'ôe'amídí

¹ Oe Antioch bú' iwe in wé'gen méesate'indádi wên Jôesi Tádáví tukhe'mindá hedá wên iví hí' ovâyhá'o'indá diji'. Ginnân dikháwä: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á "Phéndi Sen" gin óetu'o'), Lucius-á (i-á Cyrene nange'i namuu), Manaen-dá (i-ádi hedá i' tsondi Herod-ádi wé'ge dasôe). ² Wí thaa diwé'gekw'ó Nanbí Sedó Jôesi Tádá óe'a'ginmää'nídí hedá divíhaad'á'amídí, hedí i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi ovâytu'an, "Naadi Barnabas-á Saul-ádi dovânde'man wí t'ôe háäwí dín'amídí. Nää-á undá in wíjebá bînsôege-í han dâ'n'amídí." ³ Hediho wíyá dívíhaad'á'an, hedí in wíjev'i'dí dívímankw'óđidi ovânjúusu'an, hedí ovânsan.

Barnabas-á Saul-á oe Cyprus daji'

⁴⁻⁵ Hediho Barnabas-á Saul-ádi damáa, i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi ovântu'an waa. John Mark wá' indádi naji' ovânkhäge'namídí. Oe Seleucia bú'piye dimáa, iwedáhá' kophé iwedí wí p'ojâadi Cyprus gin dâytu'o' iwepiye dimáa. Hedí Salamis bú'-á dipówá, hedí iwe Jôesi Tádáví tun in Hudíyoví méesate eejé ovây't'ôe'o'.

⁶ In poje sená' ná'i p'ojâadi i'ge t'áhkí diji', ihaydáhá' oe Paphos bú' dipówá. Iwe wí Hudíyoví sen óemû', Bar-Jesus gin nakháwä'i' (Greek tundi "Elymas" gin nakháwä). I-á pínnándi namuu hedí natû' i-á Jôesi Tádáví tukhe'bi-ân namuu, hewânbo ihójomáa. ⁷ Ná'i sendá i' nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema únmuu. Sergius Paulus-á hânho há'i sen namuu, hedí Jôesi Tádáví hí' nat'ôeyanda'qí Barnabas-á Saul-á ovântu'khánnan. ⁸ Hebo ná'i pínnándi nada' ovânkhâa'amídí, hedânho i' tsondi' óetumáa, "Wíwíwäyü-ípi háa wóetumáa'in." ⁹ Hedí Saul (nää Paul gin wá' óekhá'yä'de') i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedí imáa, hedí tsíhtáye Elymas óedamúnde', ¹⁰ hedí óetu'an, "Ü-á Penísendiví ay-ân kavêe unmuu, u-á wí hójo'ida' unmuu, háäwí bí'o'i-á yä'dâapi'da' namuu, háäwí híwó'di namuu-i-á nâat'ay, u-á Jôesi Tádáví ta'ge'in p'ôe mânmäagi'amí'in unda'. ¹¹ Nää-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó

Jôesi Tádádá wóetuhchänukhâymaa, hedânho untŝi't'aapúuwí, hedá ívíwo hay thaa í' than wänbo wí hîyää wänbo wíñamúunípl."

Paul ihí'bowa ihaydi wesebo Elymas-ví tsée iwe ûnkhaadeedi t'âhki ûnkhunpóe, hedí oepiyá nääpiyá najídi wí to'wí óetuwámáa óepaamá've-ídi. ¹² Haa Elymas ûnpóe'in í' tsondidi óemû' ihaydi Jôesi Tádáví tun iwäyü. Í' hääwí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví'gedi nahâhpóe'í'di óeháa'an.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú' Pisidia nange naná' diwe daji'

¹³ Paul-ádi íví k'ema'indádi Paphos-di kophé iweđi dimää, hedí oe Pamphylia nange iwe Perga bú' dipowá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á ovânjoe'an hedáhá' í-á Jerusalem-piye nawáymää. ¹⁴ Perga iweđi in wíje damää, hedáhá' Antioch bú' oe Pisidia nange dapowá. Hedí kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate'ay ee dats'ü Jôesi dän'a'ginmäänídi. ¹⁵ Wí to'wí wí hâyü haa Moses ita'nan diweđi itunnan, hedá wíyá to'wí-á hâyü-á in Jôesi Tádáví hân'oe'in tukhe'min dâyta'nan diwedá itunnan. Dântunkanbowa ihaydi in méesate p'ó'déđi'indi to'wí óetü'an Barnabas-á Saul-ádi ovântü'amídi, "Tí'úuwín páádé'in, tí wên tumakhe wänbo ná'in t'owa ovâyãmáni? Dada'dáho náä ovâyhéé'amí." ¹⁶ Hedího Paul iwíñúdi imannan dívít'óeyaanídi, hedí ginnân ovâytu'an:

"Un Israel t'owa, hedá un wé'gen t'owa Jôesi bín'a'ginmä'indá, bít'óeyanbe. ¹⁷ Na'in Israel t'owa Jôesi Tádáví'piye ívíwâyunde', hedí hân'oebo' í'dân nanbí thehtáy pahpá'in dínde'man, hedá oe Egypt nange dithaa ihaydi ovâykhäge'nán díví'ây't'owasóewé-ídi, tobá iwewin wídimuupí wänbo', hedáhá' íví kaydi hâ'i nange iweđi ovâypiye. ¹⁸ Hedí jónántä paayo ahkon ní'ge diji' ihaydi ovây'âyíngi'an. ¹⁹ Hedí Jôesi Tádáví ovâykhäge'nán tsé ihay hääge'in t'owa ná'i nange Canaan gin dâytu'an diwe ovâyháanú-ídi, hedáhá' í'di in Israel t'owa Canaan ovâywiye. ²⁰ Jónän tägintädáhá' p'ánántä (450) paayo óeho' ná'i t'âhki napúuwídi.

"Iwedáho Jôesi Tádáví ovâytonninkw'óe'ó, íví tukhe'bi Samuel óesóge puwa-hay. ²¹ Hedí in t'owađi Samuel óedaa'an wí kw'áye'i tsondi ovâysóege-ídi, í' wé'ge'i nange'in t'owa dín'ân waagibá, hedího Jôesi Tádáví Saul ovâyãmgi, í-á Kish-ví ay ûnmuu, hedí in Benjamin-bí ây iweđi'í'báho namuu. Saul-á jónántä (40) paayo inbí kw'áye'i tsondi dínmuu. ²² Ihaydiho híwóhpí í'andi Jôesi Tádáví óejâa'an, hedí David óesóge inbí kw'áye'i tsondi dínmuunídi, í-á Jesse-ví ay ûnmuu. Jôesi Tádá natü, 'Naa dínhanginná David-ví ánshaa-á naví' waagibá ûnmuu'in, hedá í-á hääwí t'âhki haa naa otü waa ikanhúuwí. ²³ Jôesi Tádá íví tun imägi David-ví thehtáy pahpá'ây iweđi wí na'ä'in ná'in Israel-win t'owa ovây'aywoenídi, hedí í-áho náä napowá, í-á Jesus-ânho namuu.

²⁴ "Hewänbo wa'di Jesus íví t'óe its'an'andíbo', John í' p'ó'p'oekandi'di in Israel-win t'owa t'âhki ovâytumáa, 'Unbí t'aywó'di binjoe'an, ihaydânho wây'p'ó'p'oe'amí.' ²⁵ Hedí John íví t'óe ibowakhây'o' ihaydi, ihayda' ovâytumáa, 'Tí naa-ân í' bintsíkha'máa'i' omuu gin í'ánde'? Naa-á joe. Bít'óeyanbe, naví shánkí tí'úugá wíyá to'wí napowagi'o, í-á naví shánkí itsonmáa'i' namuu. Naa ihay híwó'di wó'muupí íví anto wänbo dônp'äädí-ídi, ginnânho John natü.

²⁶ "Tí'úuwín páádé'in, un Abraham-bí ây iweđi'in ímuu'indá hedá un wé'gen t'owa Jôesi Tádá bín'a'ginmä'indá, undádi na'indádi Jôesi Tádáví dítü'an hádídi in t'owa ovây'aywonde'in. ²⁷ Hewänbo in t'owa Jerusalem dithaa'in hedá inbí tsonnindá ta'gendi wíđínhanginnáhpí to' Jesus namuu'in,

hedá i' hí? Jôesi Tádávi tukhe'min Jesus-ví'gedi dâyta'nandi wídika'póya'pí. Tobá inbí méesate eeye kaykhanwówá thaa waa ná'i hí' dâytundo wânbo', híwó wídika'póya'pí. Hedânho ditú Jesus óeháyí'ín únkhây'ä', hediho háa in Jôesi Tádávi hân'oe'in tukhe'min dâyta'nan waa ta'gendi napóe. ²⁸⁻²⁹ Hääwí t'ähki Jesus óe'andi Jôesi Tádávi ta'nin diwe ho nata'muu. Ná'in t'owadi Pilate óedaa'an natsonpúwídi Jesus óeháyídi, tobá wên t'aywó'nin wí'ónshaapí wânbo'. Hedi han óe'andá nachuudá in phé'win diwedi óewáve, hedá wí t'owápho ee óek'ú'.

³⁰⁻³¹ “Hewânbo Jôesi Tádávi óewáywówápaa. Hâyân wânbo wên t'owavi'piye Jesus ipikeeyan, indá dimuu in to'wên óeyuuhonnin Galilee iwedi Jerusalem iwehay wa' nachuupídi'bo'. Hedi ná'in t'owadá wé'gen t'owa ovâytumáa nawáywówápóe'in dâymú'.

³²⁻³³ “Hedi náä-á na'indá wá' ná'i' híwó'di tun wâyt'óe'o': Jôesi Tádá nanbí hehääwi thehtáy pahpá'in iví tun imägi Jesus óewáywówápakhâymaa'in, hedi háa ovâyty'an waa na'in inbí äy iwedi'in gimuu'ingí' i'an. In eedi'in Psalm diwebo háa Jôesi Tádávi Jesus óety'an waa ginnân nata'muu: Nää thaa dovâykeeyan naa uví Tádáho omuu'in.

³⁴ Wíyá wáyge Jôesi Tádá gin wá' natú:

Naadi David dótu'an ta'gendi hânho híwó dókhâymaa'in,

hedí un wá' hanbá wáykâymaa.

Hedi ná'i hí'-á ginnân natunda': Jesus-ví tú'-á wí'únseejé-ípí gá óewáywówápakhâymaadân, hedi há'to wíyá nachuu-í. ³⁵ Hedânho David-di wây-á wéhpée Psalm ita'nan diwe Jôesi Tádá gin óety'an: Uví yá'dâa'i ayví tú' wínâasijepäkhâymaapi.

³⁶ David-á wí'bo iví'gedi wí'ihí'máapi. Iví thaa wa' nawówáji' ihaydi háa Jôesi Tádávi óety'an waa iví t'owagi' i'an, ihaydáhá' nachuu, hedi iví páadé ká'ää'in ovâykhä'kw'ódi iwebá óekhá'k'ú', hediho iví tú'ho únsije. ³⁷ Hewânbo Jesus-ví tú'-á wí'únsijepí, i-á i' Jôesi Tádávi óewáywówápaa'i namuu.

³⁸⁻³⁹ “Tí'úuwin páadé'in, naa oda' íkapóewí'in ná'in nää wâythkankhâymaa'in: Háa Jesus i'annin namuudi unbí t'aywó'di wovây'owóejé-í. Tobá i' tsontun Moses ita'nandi bín'a'ginnamídi úvíkhääde wânbo', há'to unbí t'aywó'di wovâyjáa'amí, hewânbo Jesus-ví'piye úvíwâyundedáho wovâyjáa'amí-ákun. ⁴⁰ Nää undá bí'âyíngi'an hedânho ná'in Jôesi Tádávi hí' iví tukhe'min dâyta'nannin wí'únpúuwípidí:

⁴¹ Un ítú'in naví hí' wídínchä'muupi'in bít'óeyan.

Unbí thaa eeye wí hääwí wâyupíwó'di namuu'i hânho hay'i namuudi naa dâykâymaa,

hedí wí'úvíwâyukhâymaapi tobá wí to'wídi wovâythayjo wânbo'.

Hediho wovâyháa'amí, hewânbo wí'úvíwääyú-ípí, hedânho ichuuwí'.

⁴² Paul ihí'bowa, hedi i-ádi Barnabas-ádi i' Hudíyoví méesate iwedi dapeemän dihaydi in t'owa dida'ji' owáy wíyá kaykhanwówá thaa ná'i hääwí dit'oe i'gedibá shánkí ovâyhée'amí'in, ⁴³ hedi dínwé'gek'ewe' dihaydi, báyéki in t'owa Paul-ádi Barnabas-ádi dimää, hedi in wíjedi ovâytumakhe'an Jôesi Tádávi sígísehkanä iwe díwíwâyuhúuwídi. Wáy wên ná'in t'owa-á Hudíyo dimuu, wây-á wëndá Hudíyo dimuupi wânbo in Hudíyoví khuubá dâyhon.

⁴⁴ Wíyá jáadi i' kaykhanwówá thaa naná' diwe, t'ähki waa in bú'win t'owa díwíwé'ge'an ná'i Jôesi Tádávi tun Paul-ádi Barnabas-ádi dânt'óe'odi dit'oe-ídi. ⁴⁵ In Hudíyoví p'ó'dédi'indi ná'in báyéki t'owa in wíjeví'piye dimändi ovâymu' ihaydi, ivíwo dithúupóe, hedi ovâytumáa Paul-ví hí'-á ta'gen

wí'ûnmuupí, hedá iví'gedá híwóhpí dívíhée'an. ⁴⁶ Hebo Paul-ádi Barnabas-ádi khunwôeda'ginpidíbo' ovâyhée'an. Ginnân datú: "Nakhây'ă? Jôesi Tádávi hí' un Hudíyo páadé wáy't'ôe'amí'in, hedího han ân'an. Hebo bínjoegi'andi úvíkeejo' undá in wówátsi nahándept'in bínkáyj'i'in wí'ímuupí'in, hedânho náa na'indi wáyjoekankhâymáa, hedá in Hudíyo dimuupí'inbí'piye gamân, ⁴⁷ gá Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' ta'nin diwe na'in ginnân ditú'andân: Naadi u' wide'man wí ko waagi'ba unmuúndí,

in Hudíyo dimuupí'inbí'piye unmu-ídí,

in t'owa t'âhkí náa oepáa k'aydi hádídí ovây'aywoení'in ovâytu'âamídí."

⁴⁸ In Hudíyo dimuupí'in iwebá diji'in ná'i hí' dit'oedi hânho dihíhchanpóe, hedí ditú, "Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' híwó'di ûnmuu." Hedí t'âhkí in to'wên Jôesi Tádávi ovâyde'mannin ná'in wówátsi nahándept'in dáykáyjídí iví'piye dívíwâyú.

⁴⁹ Hedí shánkí wânbo t'owa i' nange t'âhkí dikw'ó'nin Nanbí Sedó Jôesi Tádávi tun dit'oemân. ⁵⁰ Hewânbo in Hudíyodi in bú'win kwiyă' kodit'owa dimuu'in Jôesi Tádá óe'a'ginnin ovây't'e'ya'nan, hedá in senă' kw'áye'in dimuu'in wá', hedího ná'indá Paul-á Barnabas-á ovânjánăkí'an hedá inbí nan diwedí ovânkhehpiye. ⁵¹ Hedího inbí anto iwedí dânnă'jeepídí in t'owa ovâykeeyamídí kodí wídí'v'anpí'in, hedáhá' ná'i wêe bú' Iconium eepiye damăa. ⁵² Hedí in Antioch bú' dithaa'in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in hânho dihíhchanpóe, hedá pín ta'gedá i' Yă'dăa'i P'oweqahăa-á dâymáa.

14

Paul-ádi Barnabas-ádi Jôesi Tádávi tun oe Iconium bú' ovây't'ôe'o'

¹ Hăa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dânpóe waabá oe Iconium wá' dânpóe. I' Hudíyoví méesate'ay ee dats'ú, hedí hânho híwó ovâyhée'andi báyéki t'owa Hudíyo dimuu'indá Hudíyo dimuupí'indá Jesus-ví'piye dívíwâyú. ² Hewânbo wên Hudíyo inbí hí' dívíwâyundept'indá wây-á Hudíyo dimuupí'in ovây't'e'ya'nan, hedího ná'in Hudíyo dimuupí'in in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'inbí'piye hăa dichăa. ³ Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jáadi iwebo dănwóyí', hedí khunwôeda'ginpidíbo Nanbí Sedó Jesus-ví'gedí dănhí'măa. Hedí i'dă ovânkaymăgi pinnân t'ôe dăn'amídí, hedânho in t'owa ovâykeeyamídí i' hí' iví sígísehkană ûnmuu i'gedá ta'gen namuu'in. ⁴ Hebo in t'owa i' bú'windá dit'oedi handă' wídí'ânshaamuupí. Wëndá in Hudíyo-ádi díppe, wëndá in wíje Jesus-ví t'ôekhuwa'indădă.

⁵ Hedího wên Hudíyo-ádi wên Hudíyo dimuupí'indădí in bú'win p'ó'déđí'in wóegé díví'ânshaamăgi ovânwa'amídí hedá ovânk'usăăyú-ídă. ⁶⁻⁷ Hebo hăa ovânkhâymăa'in Paul-á Barnabas-á dănhanginpóe, hedího oe Lycaonia nangepiye dăjân, hedí wíje bú' Lystra-á Derbe-á iwe hedá i'ge t'âhkă Jôesi Tádávi híwó'di tun in t'owa ovây't'ôekanhon.

Paul oe Lystra bú' ôek'usăyú

⁸ Ná'i bú' Lystra iwe wí sen natsi'dee'ipí' na'ân. Na'aypuýădibo hă'bi namuu, hedího wáymuu wânbo wí'ijíyépí. ⁹ Paul ihí'măadí ná'i sendă nat'ôeyannăn. Paul-á ta'gebo ôemú'dí ûnhanginnă i' sen in wâyú ûnhekhăapúuwídí imăa'in, ¹⁰ hedího kaygi ôetu'an, "Ôta'gewínú." Hedí i' sen ichănuwínúdí natsi'dee.

¹¹ In báyéki t'owa iwe diji'in hăa Paul i'annin dăymú'dí di'ânde wên wíje inbí jôesi damuu'in, hedího kaygi ditú inbí tundi, "Wên jôesi damuu'in

makówádí nanbí'wepiye dawân hedi na'in t'owa waaginbá dapaa." ¹² Ditú Barnabas-á Zeus-ân namuu, hedi Paul-á Hermes gân óekháyǎ', gá Paul shánkí ihí'máadân. * ¹³ Wí méesate hay'i oe bú'dí já'wé nak'óe, iwe in t'owa Zeus dáy'a'ginmá'. I' méesatewi owha' wên tõeđo-á hedá póvi ophidé'i-á i' bú' tehpaá phódi iwepiye imaa, hedi i-ádi in t'owa-ádi in tõeđo dáy't'aháqnú-í'in dida' ovân'a'ginmäänídí.

¹⁴ Hebo Paul-á Barnabas-á haa in t'owa dívíkhâyámáa'in dänhanginpóe ihaydi inbí k'léwé'in to dänwhée'an ovâykeeyamídi haa díví'o waa wí'ovânhi'anpí'in, hedá in t'owaví jâa dän'äqts'údedi dântuwínú, ¹⁵ "Háadan gin úví'o"? Na'indá t'owada' gamuu un waaginbá. Na'indá ga'äá Jôesi Tádávi híwó'di tun wáy't'óe'amídi, hedânho ná'i háäwí nachä'muupí' úví'o'i bínjoe'amídi, hedá i' nawówáji' Jôesiví'piye úvíwäyü-ídá. I-ân makówá-á nandá maa'poe-á hedá háäwí t'ähkí eje nakw'ó'di-á ikhíjé. ¹⁶ Hedi tobá hân'oebó nää puwahay wáyjé t'ähkí'in t'owa haa díví'amí'in dida' waa Jôesi Tádávi ovâykanmägi wänbo', ¹⁷ thay'eedi ovâykeeyan háawi i' namuu'in hânho híwó ovây'andi. I'dân in kwan makówádí wovâyjemu, i'dibá háäwí i' nan diwedí napaa'i wovâypaye. I'dân koegi' wovâyma' hedá wíyá háäwí unbí pí'ná wovâyhíhchannamígi'-á," gin Paul-di ovâytu'an. ¹⁸ Hebo tobá t'ähkí ná'i ovâytumáa wänbo', báyéki t'óe dänpóe in t'owa ovâywóyi'nídi in tõeđo wídayt'aháqnú-ípidí in ovân'a'ginmäänídí.

¹⁹ Ihaydibá wên Hudíyo Antioch bú'win hedá Iconium bú'windá dipówá, hedi Paul-á Barnabas-á ovântunsúumáadi in Lystra-win t'owa haa ná'in dipówá'in ditú waagida' dívíwäyü. Hediho Paul óek'usäyü hedi óehay gin dichanpóedi ee bú'dí já'wépiye óewhaapiye. ²⁰ Hewänbo wên Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in Paul-ví'wepiye di'äá, hedi wa'di iví'ge dibúuwín dihaydi iwínú, hedá wíyá i' bú' iwebá nawáyts'ú. Wíyá tháwändá i-ádi Barnabas-ádi oe Derbe bú'piye damää.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú'piye dawáymää

²¹ Oe Derbe bú' Jôesi Tádávi híwó'di tun ovây't'óe'an, hedi báyéki t'owa Jesus-ví'piye dívíwäyü. Ihaydiho oe Lystra-á Iconium-dá i'gepiye hedá Pisidia nangewi bú' Antioch-piyá dawáymää. ²² Ná'i bú' eje in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâykhäge'nán shánkí kay'indi dívíwäyü-ídi, hedá dântumakhe'an ta'gendi dívíwäyühúuwí'in. Ovâytu'an, "T'ähkí na'in äyt'óephaadé-í'in gínpuuwí oe makówá gipówápídi'bo'." ²³ Hedi t'ähkí i' méesate eje tsonnin ovâykw'ódi, hedáhá' dänjúusu'andá dänhaqdá'andá t'ähkí in dívíwäyü'in ovâytu'an, "Nanbí Sedó Jôesi Tádávi wovâypahúuwí."

²⁴ Nää-á Pisidia nange i'ge daphademää, hedá Pamphylia nange iwa dapówá. ²⁵ Iwe in Perga bú'win t'owa Jôesi Tádávi tun ovây't'óe'an, hedá iwedá wíyá wêe bú' Attalia-piye damää. ²⁶ Iwedáhá' kophé iwedá i' wêe Antioch bú' iwepiye dawáymää. Iwedânho hân páadédi wáypiye damää hedi damääpídi'bo in méesate iwe'in t'owadi ovânjúusu'an Jôesi Tádávi sígísehkanádi ovân'áyingi'amídi, iví t'óe dän'amídi. Hedi nää-á inbí t'óe-á dänbowadi dawáy'äá.

²⁷ Oe Antioch dapówá ihaydi t'ähkí in méesate'in t'owa ovâywé'ge'an, hedi ovâytu'an haa Jôesi Tádávi ovânkhäge'nannin i' t'óe dän'andi t'ähkí,

* **14:12** In Lycaonia-win t'owa-á in wé'gen Greek t'owa waaginbá dimuudi báyéki jôesi dínkw'ó. I' shánkí p'ó'dédi'-á "Zeus" gin óekháyände', hedá wí t'óekhuwa'-á "Hermes" gân nakhəwə.

hedá ovâythayyan háa in Hudíyo dimuupí'in wá' Jôesi Tádádí ovâymagi'in díwíwäyü-ídí. ²⁸ Báyékí thaa oe Antioch in Jesus-ví'piye díwíwäyunde'indádí dänwóyí'.

15

Oe Jerusalem in méesate'in tsonnin dínwé'gepóe

¹ Wên sená' oe Antioch dipówá Judea nange iwedí, hedí indi in Jesus-ví'piye díwíwäyunde'in ovâyhá'o'. Gin ovâytu'an: "In Hudíyo waaginbá ík'ewetaamuupídá Moses natsonpóe waa, undá há'to' oe makówápiye ímú-í." ² Paul-á Barnabas-á íwíwo wí'ovânhí'anpí háa in sená' dipówá'in ditú'nin, hedí indádí báyékí dívítuhkannan. Hediho Paul-á Barnabas-á hedá wáy-á wên Antioch-win sená'dá ovâyde'man Jerusalem-piye dimú-ídí, iwe ovâyhéé'amídí in Jesus-ví't'òekhuwa'indá in méesate'in tsonnindádí ná'i hääwí napóe í'gedí.

³ Hediho ná'in sená' Antioch iwedí ovâysandi ná'in wíje nange Phoenicia-á Samaria-á í'ge diphade. Eeje in Jesus-ví'piye díwíwäyunde'in ovâytu'an hääwí t'ähkí háa in Hudíyo dimuupí'in dínpóe'in, inbi khuu dáyjoe'andi Jesus-ví'piye díwímagi. Hedi ná'i hí' dit'oeđi hânho dihíhchanpóe.

⁴ Jerusalem bú' in sená' dipówá ihayđi, in méesate'in t'owa-ádí in Jesus-ví't'òekhuwa'indádí hedá in méesate iwe'in tsonnindádí in ovâysíghógi. Ihayđiho Paul-ádí Barnabas-ádí ovâytu'an t'ähkí í' hääwí Jôesi Tádádí ovâykhäge'nandi dív'ámídí í'gedí.

⁵ Hebo wên Jesus-ví'piye díwíwäyunde'indá Pharisee t'owa-ân dimuu, hedí díwínúđi ginnân ditú, "In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dínhây'ä' in Hudíyoví k'ewe taadi ovâytaa'amí'in, hedá wá' nakhây'ä' ovâytu'âamí'in t'ähkí í' tsonnun Moses ita'nandi' dáy'a'ginnamí." ⁶ Hediho indádí in Jesus-ví't'òekhuwa'indádí in méesate iwe'in tsonnindádí díwíwé'ge'an ná'i hääwí í'gedí dívíhéé'amídí.

⁷ Híwó hayho dívíhéé'an, ihayđiho Peter iwínúđi ovâytu'an, "Tí'úuwín páadé'in, ûnhanginná háyü hay paayo phade Jôesi Tádádí naa díde'mannin in Hudíyo dimuupí'in dovâyhéé'amídí ív'íwó'di tun dit'oe-ídí hedá í'piye díwíwäyü-ídí. ⁸ Jôesi Tádá t'owa t'ähkíví ánskaa ûnhanginná, hedí na'in dínkeeyan í'dá in Hudíyo dimuupí'in wá' ovâysíghógi'in í' Yä'daa'i P'oweaahaa ovâymagidi. Na'in dímagi waabá in ovâymagi. ⁹ Hedá ikeeyan t'ähkí indádí na'indádí handa' dímaa'in, gá indi ív'í hí' ònwâyüđi í'dá inbí t'aywó'di inbí pí'náđi ovâyjâa'andân. ¹⁰ Heháadanho náa un ída' Jôesi Tádá bint'ayjaa'amí'in? Undá ítsonpoe'o in Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye díwíwäyü'in wên hääwên kây'in dív'ámí'in, hewânbo háa bintsonmáa'indá na'in wígínkodípí ív'í'amídí, nanbí thehtáy pahpá'in wá' wânbo wígínkodípí. Wí hääwí khaa'i inbí t'ú'k'eegi bín'í'k'úya' waagibá úv'í'o'. Ha'waa wí'úv'í'amípí. ¹¹ Na'indá ív'íwäyunde Nanbí Sedó Jesus-ví sígísehkaná ûnmuuđibo dín'aywoenídí, hedá in Hudíyo dimuupí'in wá' handidíba ovây'aywoení."

¹² Ihaydáhá? Barnabas-ádí Paul-ádí ovâyhéé'an. In t'owa t'ähkí díwé'gek'w'ó'nin hânda' dikwoddee ovânt'òeyandedí in wíjedi ovâytu'máadi háa Jôesi Tádádí ovânkhäge'nannin t'ámäge'í pinnán t'òe dän'amídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa-ádí dají' ihayđi. ¹³ Dänhí'bowa, ihaydáhá? James-dá ginnân íhéé'an: "Tí'úuwín páadé'in, náa-á naa-áhá' dín't'òeyan. ¹⁴ Simon Peter-di

na'in dítu'an Jôesi Tádádí in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovây'áyíngimáa'in, hedí handídi dínkeeyan wên in diwedí ovâyhógi'in iví'in únmuunídí. ¹⁵ In Jôesi Tádávi tukhe'min hân'oebo hanbá dítú, hedí háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú'in ginnân dáyta'n'an:

¹⁶⁻¹⁸ I' tsondi David-ví áy iwedí'inbí tsonkhuu dínhándí wí tewhá nakanu'í waagi'inbá dipóe,

hewânbo wáy wí thaa naa oway'á' hedá inbí tsonkhuu dovâywáymääni.

Háa dimú'de waagibá dovâywáykwohkhâymaa.

Naa han dáykhâymaa hedânho t'âhki in wé'gen t'owa dida'ídí dítaa-í'in, háyú in Hudíyo dimuupí'in dovâyhógi'in naví'in dínmuunídí.

Ginho Nanbí Sedó Jôesi natú, i'dá hân'oe ná'í háäwí t'owa ovâyhangin'annan."

¹⁹ Hedá James gin wá' natú, "Ná'í hí' Jôesi Tádá natú'í namuudi, ginnân naa dínchanpoe'o: Wígínkhây'âhpi in Hudíyo dimuupí'in Jôesiví'piye dívíts'anwâyü'in âytü'âamí'in háawin kây'in dáy'amídí.

²⁰ Han iví'amí'wedi, âyta'namí ginnân âytü'âamídí: Wíðây'k'o'ípi i' koegi' nakoekhâak'ôe'í gá in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymägidân, * hedá wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendáí wíðívíwho'kw'ôenípi, hedá in animáa ovây'k'êwhihánú'inbí píví i' ún'p'oe napeepí-á wíðây'k'o'ípi, hedá i' ún'p'oe wânbo-á wíðây'k'o'ípi. [†] ²¹ Gin naa otú' gá ná'í háäwí'í'gedí Moses ita'nandân, hedí kaykhanwówa thaa waagi Hudíyoví méesate eeje báyéki paayo phade waabo ná'in Moses ita'nannin t'owa dâytundo', hedá iví hí'-á t'âhki bú' naná' deeje ônt'ôe'o'."

In Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in wên ta'nin ovâysan

²² Hedího in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá in méesate'in tsonnindá hedá t'âhki in wé'gen méesate'indá ginnân dítú, "Wên sená' na'inbí'wedíba dimuu'in âyde'mamí, hedí Antioch-piye âysaaní Paul-á Barnabas-á indáí." Hedího Silas-á Judas-á ovânkê', ná'í Judas-áho Barsabbas gin wá' nakháwá. In méesate'in t'owadi ná'in sená' báyéki ovân'a'gin. ²³ Hedí wên ta'nin indáí dáyho' ginnân nata'muu'in:

"Un Hudíyo ímuupí'in hebo nanbí tí'úuwín páadé'in ímuu'in, un oe Antioch bú' hedá in nange Syria-á Cilicia-á íthaa'in, na'in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá hedá in méesate'in tsonnindá unbí tí'úuwín páadé'in gimuu'indi wâysengitumáa. ²⁴ Na'in gínhanginpóe wên t'owa náwedi dimáa'indi píháawi háäwí wovâyü'annin, hedího inbí hí' dínmuudi wí'únhanginnáhpí háa úví'amí'in, hedá t'âhki únbéede. Hebo na'indá há'in t'owa wí'âyü'anpí ha'wáa díví'amí'in. ²⁵⁻²⁶ Hedânho íwíwé'ge'an hedí âywéhpêe'andi gitú híwó namúuní'in Paul-á Barnabas-á unbí'piye wâysaanídí. Indá sená' âysígí'in damuu, hedá dakhâymuu inbí wówátsi Nanbí Sedó Jesus Christ-gí' dänmäänídí. Hedá wá' gitú híwó namúuní'in wây-á wên sená' âyde'mamídí indáí damú-ídí, ²⁷ hedího Judas-á Silas-á âysan. Háa ná'in ta'nin diwe âyta'n'an waa indibo hanbá wovâyüthkankhâymaa.

* **15:20** 15:20 In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dâyhäáwíkhíjé inbí jôesi dínmuunídí, hedí koegi'-ádí wíyá háäwí-ádí ná'í jôesiví'piye dáyhúja' dáy'a'ginmäänídí, hedáhá' i' koegi'bá dáyku'ch'áade' in t'owa dáy'k'o'ídí. In Hudíyo dínchanpoe'o ná'í koegi' dáy'k'o'edá, in wé'gen t'owavi jôesi dáy'a'ginmä' waagibá díví'amí. [†] **15:20** In Hudíyo dínkhâak'ôe ná'í píví na'ún'p'oepeepí' dáy'k'o'ídí, hedího in Jesus-ví t'ôekhuwa'in wíðida'pí in Hudíyo dimuu'in gi'bi píví dáy'k'o'í'in in Hudíyo dimuu'in wí'ovâyháachannampídi.

28-29 I' Yä'däa'i P'oewaaqhaa natü hiwó winamuupí'in wí hääwí kây'i wäytü'âamídi úv'í'amídi hedá na'in wá' hanbá gichaa. Hebo ná'i hí'-áho únkháy'ä' bín'a'ginnamí'in: Wíwínk'o'ípi i' koegi' in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymägi'i', hedá wíwín'ûnp'oek'o'ípi, hedá in animâa ovâyk'éwhihânú'inbí pívi i' ûnp'oe napeepí' wíwínk'o'ípi, hedá wíyá to'wíwí kwee-ádi hâa sendádi wí'úvíw'kw'ôenípi. Ná'i hääwí wí'úví'apídi híwó ûnpúuwí. Sndgidího'."

30 Hediho Judas-á Silas-á Barnabas-ä hada Paul-á Antioch-piye ovâysan. Dipówá ihaydi in méesate'in t'owa t'ähki ovâywé'ge'an hedi in ta'nin ovâymägi. 31 In t'owa dâytunnan dihaydi hânho dihihchanpóe in híwó'nin tumakhe dit'oedi.

32 Judas-ádi Silas-ádi Jôesi Tádávi tukhe'min damuudi in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in báyéki ovâyhée'andi ovâytu'an kwee waa sen waa di'âanídí, hedi inbí hí'dí ovâykhäge'nän shánki kay'indi díwíwâyü-ídi. 33-34 Ihay háyü thaa iwe da'ân, ihaydáhá' datü Jerusalem-piye dawáymú-í'in, iwedibáho páádé ovânpunjôn. In Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in Antioch-'in dimuu'indi ovântü'an, "Jôesi Tádádi wovân'âyíngihúuwí hää p'óegé damändi," hedi damää.

35 Hebo Paul-á Barnabas-ádi oe Antioch-bo dänwóyí'. Eewân indá hedá báyéki wây-á dikw'ó'nindádi Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' in t'owa ovây't'ôe'o'.

Paul-ádi Barnabas-ádi dänwije

36 Wí'hâyü thaa naphade ihaydi Paul-di Barnabas óetü'an, "Jaho gawáymú-í t'ähki bú' eeye, hää Nanbí Sedó Jôesi Tádávi tun ântunphade eeye, hedá há' in méesate'in tí'úuwín páádé'in ânmúuní, gânhanginpúuwídi tigü híwó'gí dimän." 37 Barnabas-á nada? John Mark indádi bá dänhúuwí'in. 38 Hebo Paul-á wínahíjepí. Ihe'jidída' natü? Mark-á indádi wíðänhúuwípi, gá oe Pamphylia nange diji' ihaydi ovânjoe'andän, hedi iwe Mark wíyá wínada'pí indádi in t'ôe i'amí'in. 39 Hedi íviwo dântuhkannandi dänwije. Barnabas-di Mark óeké' i-ádi damú-ídi, hedi kophé iwedi oe Cyprus-piye damää. Hewânbo Paul-dá Silas-á óede'man. 40 In Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in díwíwâyü'an Jôesi Tádádi ovânsígi'âyínhúuwí'in, hedi damää. 41 In nange Syria-á Cilicia-á i'ge damää, hedi in méesate'in t'owa ovâykhäge'nän shánki kay'indi díwíwâyü-ídi.

16

Paul-ádi Silas-ádi Timothy namää ovânhkäge'namídi

1 Cilicia nange iwedi Paul-á Silas-á ná'i bú' Derbe-piye damää, hedá wíyá bú' Lystra-á. Iwe wí sen Timothy gin nakháwä'í' nathaa, i-á Jesus-ví'piye iwâyunde'í namuu. Ivi jíyá Hudíyo-ân ûnmuu, hedi i' wá' Jesus-ví'piye iwâyü, hebo iví tádá-á Greek-ân ûnmuu. 2 In Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in oe Lystra-á Iconium-dá dithaa'in ditü? Timothy-á híwó'di sen namuu'in. 3 Paul nada? Timothy-di oványuuhúuwí'in, hewânbo páádé óeho' i' Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'amídi, gá ee dimän ní'ge báyéki Hudíyo dithaadän, hedi indá t'ähki dínhanginná Timothy-ví tádá Greek ûnmuu'in. 4 Iwáy bú' iwéngé dimän dihaydi in méesate'in t'owa ovâyhangin'ânnan hâa in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá hedá in méesate'in tsonnindá oe Jerusalem ditü'in, hedá ovâytu'an ná'i hí' dây'a'ginnamí'in. 5 Hedi in méesate'in t'owa shánki kay'indi díwíwâyü, hedá shánki wânbo t'owa-á díwíwâyühon.

Hâa Paul oe Troas imü'in

⁶ Oe Asia i' Yă'dâa'i P'owəəhâədi Jôesi Tádávi hí' i'gedi wí'ovâyhí'măgipí, hedího in nange Phrygia-á Galatia-á i'ge diphade. ⁷ Oe Mysia nange nantaa dipówá ihaydi ná'i nange Bythinia ditsudeda', hewânbo i' Yă'dâa'i P'owəəhâədi ovâykhâ'an. ⁸ Hedího Mysia nange i'ge wá' daphade, hedí Troas bú' iwá dapówá.

⁹ I' khun Paul wí hăəwí ũnkeepóedí imú' waagibá ũnpóe. Wí sen Macedonia-wí iví páadépiye nawindi kay'indi óeda'máa, "Năă Macedonia-piye ókă've na'in díkhăge'namídí." ¹⁰ Hedi Paul ná'i ũnkeepóe i'gedi dítu'an dihaydi wesebo na'in ívíkhây'an Macedonia-piye gimú-ídí, gínhanginnândi ta'gendi Jôesi Tádá nada' iví híwó'di tun in t'owa iwe'in âyt'ôe'amí'in. *

Oe Philippi bú' Lydia-á Jesus-ví'piye iwăyü

¹¹ Troas-di kophé iwedí gimăädi i' p'ojăadi Samothrace-piye gipówá, hedá wíyá tháwăndá iwedáhá' ná'i bú' Neapolis-piyá gimăä. ¹² Iwe i' kophé iwedí giwá, hedí nangedibo oe Philippi-piye gimăä. Philippi-á hay'i bú' namuu Macedonia nange iwe, hedí báyéki Rome'in t'owa iwe dithaa. Hăyü thaa iwebo ívíwóyí'.

¹³ I' kaykhanwówá thaa-á i' bú' tehpaá phódi já'wépiye gipee, ihaydáhá' p'o'k'áygepiyá gimăä, gá gichanpóedán in Hudiyo t'owa iwepiye dimăä'ă divíjüusu'amídí. Iwá wên kwiýă' diwé'gekw'ó, hedí nange ívíkw'ódiđi âyhée'an. ¹⁴ Wí kwee in diwedí nakháwă Lydia gin. I-á Thyatira bú'wi-ân namuu, hedí i' aa p'í tsăawă'i' ívíwo nachă'muu'i kuhcha'i namuu. I'dá Jôesi Tádá ôe'a'ginmă', hedí Paul-ví hí' ônt'ôeyandedi Nanbí Sedó Jôesidi ôekhăge'nán hăa natú'in isígíkáýjídí. ¹⁵ Lydia-á hedá iví k'aygi'indá divíwăyüdi ovăyp'ó'p'oe'an. Ihaydiho i'di na'in dítu'an, "Năă-á ũnhanginpóe naa ta'gendi Nanbí Sedóví'piye dăywăyunde'in. Hedáho naví tewhá eepiye bikă've, hedí iwebo úvíwóyí'ní." Hânho kay'indi dítumăadiho gimăä.

Paul-á Silas-á ovănpansóge

¹⁶ Wí thaa ee divíjüusu'o' ipiye gimăn dihaydi, wí a'yúdí díjay. Nă'i a'yú-á wên t'owađi ôekumă, hedí wí yă'dăapí' p'owəəhâədi óemăa. Nă'i p'owəəhâədi hăă t'ăhki hí' ôetu'o' natúunídí hăa t'owa dínpuwagi'o'in. Iví tsonnin hăyü-anho dăychă'hónde' i' i'o'i'di. ¹⁷ Hedí Paul-á na'indá i' a'yú gínwóejí'di ituwínúnde' ginnân: "Nă'in senă'dá Jôesig' divít'ôemăa, i-á i' shánkí kw'âyewi namuu. Indá wovăytü'ăamí hădíđi wovăy'aywoení'in." ¹⁸ Hăyü thaa ginho i'o' Paul nat'ayjaapóe píhay, hedího ibéedí i' yă'dăapí' p'owəəhâədi ôetu'an, "Jesus Christ-di naa dínk'úe' wíjôenídí, hă'i a'yúvíwedí ôpewa'." Hedí i' p'owəəhâədi wesebo ũnpee.

¹⁹ I' a'yúví tsonnin dínhanginná i' a'yúdí wíyá wí'ovâychă't'ankhăymăapí'in, hedího indi Paul-á Silas-á ovănyă'di ovănkóhkhay'an i' bú'win p'ó'déđí'in dikw'ó' diwepiye i' bú' pingé, ²⁰ hedá ovăytü'an, "Nă'in Hudiyo senă'dá nanbí bú' iwe in t'owa ovăyt'e'ya'do'. ²¹ Indá inbí khuu nanbí t'owa ovăyhă'o', hedí na'in gínkhăk'ôe ná'in khuu âykăýjí'in hăa ây'a'ginnamí'in, na'indá Rome t'owa gimuúdi."

²² Hedího in wé'gen t'owa iwe diji'indi Paul-á Silas-á ovănyă', hedí in bú'win tsonnindi inbí aa ovănwhée'an, hedí ditsonpóe ovănwhăăn'in. ²³ Báyéki ovănwhăđi ihaydáhá' ovănpansóge, hedí i' pan tewhá áyí'di ôetu'an

* **16:10** Luke năă indăđi nají, i' to ná'i hăəwí ita'nandí.

híwó ovân'áyîngi'ámí'in. ²⁴ Gin óetu'an dihaydi i'dá pan tewhá pinge ovânsóge, hedi ovânpó't'âäk'ú'.

²⁵ Khun pinudi häädi Paul-á Silas-á dänjûusu'o' hedá dänkha'wo' Jôesi Tádá óékú'daa'amídi. In wé'gen pan dikw'ó'nindi ovânt'óeyande'.

²⁶ Ihaydi tsíkhagipí i' nan hânho na'a'yâpóe, hedi i' pan tewhá tepú wânbo na'a'yâpóe. Wesebo i' pan tewhá phódi nakhuudee, hedi i' kadéna in pan ovâywhi'kw'ódi'i dínwhisuudee. ²⁷ I' pan tewhá áyí'di najósa'wo hedi i' pan tewhá phódi nakhu'undi imú', hediho na'ân t'âhki in pan dishavepee'in, hediho ivi tsijó phá' iwahaké' hedi ipikhe'khâymaawân. ²⁸ Hebo Paul ituwínú, "Wí'bo wíwíw'ámipí. Na'indá t'âhki wa'di náäbo gikw'ôn."

²⁹ I' pan tewhá áyí'di wí to'wí óetu'an, "Wên phakó dínma'," hedi ônmaadi i' pan tewhá ee iwânäts'úde. Hânho nathathapoe'o nakhunwóeda'di, hedi wesebo Paul-ádi Silas-ádi inbí páadépiye idége'disóge. ³⁰ Hedi iwínúdi oe já'wépiye ovânpiye hedi ovântu'an, "Navi sedó'i, hânna dáy'amí naa dín'aywoenídi?" ³¹ Indi óetu'an, "Nanbí Sedó Jesus-ví'piye bíwâyú, ù-ádi uvi k'aygi'indádi, handidânho wovây'aywoení."

³² Hedi Paul-ádi Silas-ádi Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' i' pan áyí'di-á hedá t'âhki ivi k'aygi'indá ovâytu'an. ³³ Hedi wese i' khun i' pan áyí'di ovânho' ovân'owêedi-ídi ee datsa'an deeje, hedá wesebo-á i-á hedá in wé'gen ivi k'aygi'indá ovây'p'ó'oe'an. ³⁴ Hedáhá' Paul-á Silas-ádi ivi tewhá eepiye ovânpiye hedá ovânhúujón. I-á ivi k'aygi'indá t'âhki iviwo dihihchanpóe, náä-áho Jôesi Tádávi'piye díwíwâyúdi.

³⁵ Wíyá tháwân hédéndi in bú'win tsonnindi wên áyí'nin senä' ovâysan i' pan áyí'di óetu'ámídi Paul-á Silas-á ovânma'p'âädi-i'in. ³⁶ I' pan áyí'di Paul óetu'an, "In bú'win tsonnindi naa dítu'an wânma'p'âädi-i'in. Náä-áho damú-í. Jôesi Tádáho wovân'áyîngihúuwí." ³⁷ Hebo Paul-dá in áyí'nin senä' dipówá'in ovâytu'an, "Tobá wí t'aywó'di wíðínshaapí wânbo', hedá tobá oe Rome gänkháwâta'k'óe wânbo', in bú'win tsonnin ditsonpóe na'in díwhäñí'in in t'owa t'âhki dímuuní iwe, hedáhá' dípansóge. Hedá náä-á kaadibo wáypíye dísaaní'in dida'. Hebo há'to han dí'amí. Já'ovâytu'an náwe wí'bo dí'âä-i hedi indán dípeemääní."

³⁸ Hediho in áyí'nin senä'di in bú'win tsonnin ovây't'óe'an háa Paul natú'in. In wíje Rome-'in damuu'in in tsonnin dínhanginpóe ihaydi hânho dikhunwóeda'póe, ³⁹ hediho i' pan tewhá eepiye dímaä hedi kay'indi ovântu'an, "Dín'owójé undi." Hedáhá' iwe di ovânpiye hedi ovândaa'in i' bú'dí dapee-i'in. ⁴⁰ Hediho pan tewhá eedi dapeedi Lydia-ví'piye damää. Iwe in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in ovâykweewaasenwaatu'andi ee bú'dí dapee.

17

Oe Thessalonica bú' Paul-á ivi k'ema'indá ovây't'óephadekannan

¹ Paul-á Silas-á ná'in wíje bú' Amphipolis-á Apollonia-á i'ge daphade, ihaydáhá' Thessalonica bú' dapówá. Iwe wí Hudíyoví méesate'ay dínk'óe.

² Hedi Paul i' Hudíyoví méesate eepiye namää, ihayda' i'o waabá wâhää namää wânbo'. Eewá poje jáadi kaykhanwówa thaa eeje Jôesi Tádávi ta'nin ovây'tundo', hedi i-ádi indádi dívíhé'e'an itunnan ni'gedi. ³ Háa Jôesi Tádávi ta'nin natunda'in ovâythayyan, hedá ovâykeeyan ná'in ta'nin ta'gendí natú'nin i' to'wí Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi

it'ôephadekhâyamáadáhá' nachuwagi'o, hebo wíyá nawáywówápuwagi'o. Hedá ovâytu'an wá', "Nǎ'i Jesus, iví'gedi naadi wáytumáa'i', i-ân i' namuu Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí." ⁴ Wên Hudíyo iwe diji'indá hedá báyéki Hudíyo dimuupí'in Jôesi Tádá dâya'a'ginmǎ'indá, hedá báyéki p'ó'dédi'in kwiyǎ' wá', indá dívíwäyü ta'gen namuu'in haa Paul natü'nin, hedi Paul-ádi Silas-ádi dívíwón.

⁵ Hewänbo in wé'gen Hudíyo-á dithúupóe báyéki t'owa dívíwäyüdi, hediho wên senǎ' dichǎ'muupí'in háädi waa ee bú' pingé dívíkwinumáa'in ovâyhógidáhá' báyéki wáy-á t'owa ovâywé'ge'an, hedi ovâyte'ya'nandi ee bú' t'ǎhki dínwǎnpitú. Ihaydáhá' in Hudíyo-ádi in senǎ'dádí wí sen Jason gin nakháwǎ'ívi tewhá eepiye dimǎä, i-á Jesus-ví'piye iwâyunde'i' namuu, hedi in phódi óntháani'in dívíkhǎäde'. Paul-á Silas-á ovântuwámáa oe já'wé ovǎnpeeyé-ídi in t'owavi páadépiye. ⁶ Hebo in wíje wí'ovǎnshaapi, hediho in senǎ'di ovâypiye Jason-dá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indádi. Khóhkeydi in bú' tsonninbí'piye ovâyho', hedi dívítuwínundedi ditü', "Nǎ'in senǎ'di wǎhǎä dimǎä wänbo t'owa ovâyte'ya'do', hedi náä-á náäwǎ dipówá. ⁷ Hedi ná'i Jason-dá ovǎsígihógi. T'ǎhki ná'in t'owa i' tsondi Caesar-ví tsondu dâya'a'ginhánunde'. Ditü' wí to'wí Jesus gin nakháwǎ'i' i' kodí tsondi namuu." ⁸ Hediho in t'owa t'ǎhki hedá in bú'win tsonnindá dit'oe ihaydi dit'ayyaapóe. ⁹ Ihaydiho in tsonnindi Jason-dá in i-ádi diji'indádi ovâychá'wǎ'áakannan ovâyma'p'ǎädi-ídi.

Oe Berea bú' báyéki t'owa Jesus-ví'piye dívíwäyü

¹⁰ Wesebo i' khun in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indi Paul-á Barnabas-á wíyá bú'piye ovǎnsan, Berea gin dáytu'o'i'. Iwe dapówá ihaydi i' Hudíyoví méesate'ay eepiye damǎä. ¹¹ In t'owa iwe'indá in Thessalonica-winbí shánki dikhâymuu ovǎnt'óeyaanídi. Haa datü'in dit'óeyanda', hedi thamuwaaagi Jôesi Tádávi ta'nin dáyundo' dínhanginpúuwídi tigüba haa ovâytu'an waa ta'gen namuu'in. ¹² Báyéki t'owa inbí hí' ovǎnwäyü, in diwedí wên p'ó'dédi'in Greek senǎ'dá kwiyǎ'dá diji'.

¹³ Hewänbo wên Thessalonica-win Hudíyo dínhanginpóe Paul-dá Jôesi Tádávi hí' oe Berea wá' ovâyte'ó'o', hediho iwepiye dimǎädi báyéki t'owa hânho ovâyte'ya'nan. ¹⁴ Wesebo in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indi Paul oe mǎap'oe k'áýgépiye óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dǎnwóyí'. ¹⁵ Wên t'owa-ádi Paul namǎä, hedi indi Athens bú'piye óeho'. Iwe i'di ovâytu'an oe Berea-piye diwáymú-i'in, Silas-á Timothy-ádi ovântü'ǎamídi háädi dǎnkodi ihaydi iví'piye da'ǎä-i'in. Hediho han díví'an.

Paul-di in Athens-in t'owa ovâyhé'an

¹⁶ Wa'di Paul-di Silas-á Timothy-á oe Athens ovǎntsíkha'máadibo kodí wínachanpóepi imundedi báyéki háäwí dínkw'ó'di' in t'owa dáykhíjédi inbí jôesi dínmuu waa dáychá'i'. ¹⁷ Hediho in Hudíyoví méesate'ay ee báyéki ovâyhé'an Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá, to'wên Jôesi Tádá dâya'a'ginmǎ'in. Hedá wǎ' thamuwaa-á bú' pingé dáyháäwíku'ch'áade' iwe in to'wên diphademǎnnindá ovâyhé'o'.

¹⁸ Hedá wéndá senǎ' wá' iwe diji', indá in Epicurean t'owa-á Stoic t'owa-á inbí háhkan dínmuu'in dívíhá'o'. * Nǎ'in senǎ' Paul-ádi dívítuhkandodi wên

* **17:18** In Epicureans dívíwäyunde' i' shánki híwó'di háäwí in t'owagi' namuu dihíhchaanídi náä oepáa k'aydi. In Stoics-á dihíhkanji' ta'gendi gihíhchaanídi wíginchá'ǎpi háäwí wänbo gida'i-in hedihaa wáydi wänbo wíghaytaachaanípi.

ditsikapóe, “Hânnan nã'i hãhsó'yó natunji?” Hedá wëndá ditú, “Hádéewáy pi'wên t'owaví jôesiví'gedi ihí'máa.” Gin ditú' gá Paul-di Jesus-ví'gedi ovây'tôe'odân, hedi ovây'tumáa nachuu'in hedá nawáywówápoe'indá.

¹⁹ Hediho in tunjowa'ví'piye óeho', ee okú eedi Areopagus gin dâytú'o'í', hedi óetu'an, “Na'indá gihangin'ânda' nã'i ts'aabi' hãäwí i'gedi u'di t'owa ovây'há'o'í'. Ti na'in dit'ôe'amí i'gedi? ²⁰ Báyéki hãäwí nãwe bihée'andi wémúu wânbo wígit'oe'pí, hedânho hãa natunda'in gínhanginnáani'in gida'.”

²¹ (In Athens-windádí hedá in já'wé'in t'owa iwe dithaa'indádí hãädi wânbo t'ähki hãäwí wânbo ts'aabi' namuu i'gedidá' dívihí'máa hedá dit'oe'o. Hedânkun han óetu'an Paul.)

²² Hediho Paul in tunjowa'ví páadépiye iwínú hedi ovây'tu'an, “Un Athens'in t'owa, naadi wâymúnde' un báyéki únãäwíkw'ó'nin bîn'a'ginmä'in. ²³ Unbí bú' i'ge ojidi wáyje unbí jôesi bîn'a'ginmä'i dómú', hedá wá'wí antáa-á dómú', iwe bínãäwíkw'óe'ó i' bîn'a'ginmä'igi', hedi eedi gin nata'muu: Wí jôesigí' nã'i antáa âypaa, tobá i' âytaapí wânbo?.' Nã'i mađi bîn'a'ginmä' tobá bîntaapí wânbo', hediho nãä-á iví'gedá naadá wáy't'ôekankhây máa. ²⁴ “I-á Jôesi Tádá namuu, i-á nã'i nan oepáa-á hedá i' hãäwí t'ähki iwe nakw'ó'di-á ikhíje, hedi i-á oe makówá-á nãä nangá shánki natsonji'. Hedânkun i' méesate t'owa dâyk'w'ódi eejeda'mân wínathaapí. ²⁵ Hediho t'owaví'wedi khãge' wânbo wí'untáypí, gá hãäwí wânbo t'owa dâypa'i wí'untáypídân. I'dânkun t'owa t'ähki inbí wówátsi-á inbí hãä-á hedá hãäwí dintáy'i t'ähká ovây máa'. ²⁶ Jôesi Tádádí wêe sen ikhíje, hedi iwediho t'ähki nange'in t'owa dipuyä nãä oepáa k'aydi t'ähki dívithaayé-ídi. Hewânbo in dipuyäpídibo' Jôesi Tádá i'ânshaa'an hãädi hedá wéngé dívithaayé-i'in. ²⁷ Jôesi Tádádí in t'owa ovâykhíje indi óenuuwä-ídi, hedi hãdéeba' óeshaa-í óetu'wãmáadi. Hewânbo ta'gendi na'in t'owaví'wedi kayi' wínajihpi, wêevi'wedi wânbo-á joe. ²⁸ Jôesi Tádá namuudânkun na'in giwówáji', hedá iví'a'yän máa, hedá t'owa-á gimuu. Wáy wên unbí ta'kannin wânbo ditú, ‘Na'in wânbo iví ây gimuu.’ ²⁹ Hediho Jôesi Tádáví ây gimuudi wíginkhây'âhpi gi'âani'in i-á wí hãäwí waagi'bá namuu'in t'owa i'gedi diwânpi'ânshaapóedi inbí mandibo dâypaa'i' óedodi hãa kwák'u ts'ä'i'di hãa k'uudi. ³⁰ Jôesiví'gedi t'owa híwó wídika'póya'pí ihaydi, i'di wí'ovây'tu'anpí ihaydiho naná ovây'tuhchãänu-i'in, hewânbo nãä t'owa t'ähki wéngé t'ähki diji'in ovây'tumáa inbí t'aywó'di dâjyoe'amídi wí'ovây'tuhchãänu-ipídi, ³¹ gá owáy wí thaa ide'mandi' naná' diwe ovâyta'geekew'ôeni t'ähki t'owa hãa híwó hãa híwóhpí díví'annin, hedi wí senho óesóge gin ovây'tu'amídi, hedi nã'i sen óewáywówápaađi thay'eedi dínkeeyan óesóge'in” gin Paul-di ovây'tu'an.

³² Wí to'wí nachuu'i nawáywówápoe i'gedi dit'oe ihaydi, wên dip'âajidi t'âmäge Paul óetumáa, hewânbo wây-á wëndá ditú, “Owáy wíyá hãädi nã'i bihée'andi' wíyá git'oe-i'in gida'.” ³³ Hedi Paul iwediho namäa. ³⁴ Wên senä' iví hí' ónwâyüdi i-áđi dívíwón. Wí sen in diwedi Dionysius gin nakhãwä, i-á Areopagus-wi tunjowa' diwedi'i'bá namuu. Wí kwee wá' iwâyü, Damaris gin nakhãwä'i'. Hedá wáy wây-á t'owa iwe diji'in wá' dívíwâyü.

18

Paul-di Jôesi Tádáví híwó'di tun oe Corinth bú' ovây't'ôe'an

¹ Nã'i naphade ihaydi Paul Athens-di namäa, hedi Corinth bú' napówa.

² Iwe wí Hudíyo sen Aquila gin nakhãwä'i' óets'antaa, i-á oe Pontus

nange na'aypyä. Ivi kwijó Priscilla-ádi Italy nange wăhăädi dats'anpówá, gá i' Rome-wi tsondi p'ó'dédi' Claudius-di t'ăhki in Hudíyo oe Rome-di ovâykhehpiyedân. ³ Paul-á ná'in wije'inbí'piye namăă hedi indádi iwóyí'. I-ádi indádi te'aapa'in dimuudi wé'ge dívít'ôe'an. ⁴ Kaykhanwówá thaa eje Hudíyoví méesate'ay eepiye Paul namăă'ă, hedi kay'indi ovâyhée'o'. Ikhăäde Hudíyo dimuu'in hedá Hudíyo dimuupí'indá ivi hí' ônsígi'amídí.

⁵ Silas-ádi Timothy-ádi Macedonia-di dapowá ihayđiho Paul wíyá wí'ite'aapaapi, hebo thaa t'ăhki Jôesi Tádávi hí' in t'owa ovây't'ôe'o', hedi thay'eedi in Hudíyo ovâyhá'o' Jesus-áho namuu i' to'wí Jôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. ⁶ Hewănbo wí'ônsígi'anpídí ivi'piye dit'ayjaapóe, hedá híwóhpi'da' ivi'gedi dívihée'an. Hediho ivi aa iwedi ina'jeepídi ovâykeeyamídí ovâyjoekankhâymăa'in. Ovâytu'an, "Jôesi Tádávi'wedi ípedeédá, unbí'innân únmuu, naa wíđinchăănú-ípí. Năă iwedi páadépiye in Hudíyo dimuupí'innân ná'i hí' dovây't'ôekankhâymăa."

⁷ Hediho ovâyjoe'andi wí sen Justus gin nakháwă'ivi'piye namăă. Justus-á i Hudíyoví méesate'ay nú' nathaa, hedi Jôesi Tádá báyéki óe'a'gin. ⁸ I' Hudíyo méesate p'ó'dédi' nakháwă Crispus gin. I-ádi ivi k'aygi'indádi t'ăhki Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwăyü, hedá báyéki wáy-á ná'in Corinth-win t'owa wá' Jôesi Tádávi tun dit'oeđi dívíwăyüđáhá' ovây'p'ó'p'oe'an.

⁹ Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemü' waagibá ûnpóe, hedi Paul óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípí ovây't'ôe'ăamídí naví'gedi, wíwíwóyí'nípi. ¹⁰ Naadi wí'ăyîngimăa, hediho wí to'wídi wóeyă'dá há'to wóewă'ami, gá năă bú' báyéki t'owa naví'in dînpúuwí'in dithaadân." ¹¹ Hediho Paul wí paayodá píngé ee bú' iwóyí' Jôesi Tádávi hí' ovâyhá'odi.

¹² Oe Achaia nange wăhăă Gallio óep'ó'dédi'sóge ihayhăăđibá, in Hudíyo dívíwé'ge'andi Paul ûnkenmăă, hedi oe tunjó whăagépiye óeho'di Gallio óetu'an, ¹³ "Nă'i sendá t'owa ovâyhá'o' Jôesi Tádá pihăa óe'a'ginmăănídí, nanbí khuu gínmuu waagá yoe."

¹⁴ Paul ihí'khăymăawân hebo Gallio-di in Hudíyo ovâytu'an, "Nă'i sen wên háawin t'aywó'nin hedihăa wên háawin wăhphade yă'dăapi'in namuu'in i'andáho', ihayđânho híwó namúuní naa dăytsíkha'ami unbí t'ehpíde tun ivi'piye wây't'ôeyaanídí. ¹⁵ Hewănbo năă úwíwănpituhânbo wáy wí tun namuu i'gedi, wáy wíkháwă namuu i'gedá, hedá unbí khuu i'gedá. Hedáho unnânho ûnpikhăy'ă' ná'i hăăwí bînkodi'ami'in. Naa wó'da'pi otúuní'in gi'bi hăăwí hăa híwó'di hăa híwóhpi' namuu'in." ¹⁶ Gin Gallio-di ovâytu'an dihayđi i' tunjó whăagé iwedi ovâykhehpiye. ¹⁷ Ihayđi in t'owadi ná'i Hudíyoví méesate p'ó'dédi' óeyă', i-á Sosthenes gin nakháwă, hedi Gallio-ví páadépiyebo óewhă', hewănbo hăa díví'o'indi Gallio wí'óe'ăyîngimăgipí.

Paul oe Antioch bú'piye nawăymăă

¹⁸ Paul oe Corinth bú'bo wíyá hăyü thaa iwóyí', hedáhá' in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwăyunde'in ovâyjoe'andi i-ádi Priscilla-ádi hedá Priscilla-ví sen Aquila-ádi oe Cenchrea bú'piye dimăă. Cenchrea iwe Paul óek'owa, t'owa ovâykeeyamídí i'annin hăa Jôesi Tádávi'piye ivi tun imăgi waa. * Iwedáhá' kophé iwedá oe Syria nangepiyá dimân. ¹⁹ Hebo iwe dipówápíđibo' oe

* **18:18** Wáyjéđi in Hudíyo senă' inbí tun dívímă' Jôesigi' dívít'ôe'amiđi, hedi inbí phó dăysôemă' inbí t'ôe dăybowa píhay.

Ephesus bú'piye dimää, hedi Aquila-ádi Priscilla-ádi ee bú'bo dänwóyí'. Paul-dá ovänjoe'andi in Hudíyoví méesate'ay eepiyá namää, hedi iwe in Hudíyo-ádi báyéki ihée'an. ²⁰ Wëndi óedaa'an báyéki thaa indádi iwóyí'nídi, hewänbo Paul wínahíjepí. ²¹ Ovâysengitü'andi ovâyü'tan, "Jôesi Tádá natúdáho naa wíyá unbí'piye owáy'ää-i." Hedi iwedi kophé iwedi namää.

²² Oe Caesarea bú' napówá, iwedáhá' oe Jerusalem-piye namää in iwe'in méesate'in t'owa ovâysengitü'äämídi. Iwedáhá' oe Antioch-piyá namää. ²³ Iwáy wâhää báyéki thaa na'ân, hedi iwedi oe Galatia nange i'ge t'âhkí hedá Phrygia nange i'gá namää in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâykhäge'namídi shánki kay'indi dívíwâyü-ídi.

Apollos-di Jôesi Tádávi híwó'di hí' oe Ephesus-á Corinth-á ovây't'ôe'an

²⁴ Ihayhäädíbá wí Hudíyo sen Alexandria bú' iwe na'aypüyä'i' Apollos gin nakháwä'i' oe Ephesus-bá napówá. Nã'i sendá nahí'magan, hedá Jôesi Tádávi ta'nindá híwó'dá ôntaa. ²⁵ I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu i'gedi ûnhanginná, hediho pín ta'gedi wây-á t'owa i'gedi ovâyhi'máa, hedá áyîngidá Jesus-ví'gedi ovâyhá'o', tobá John i' p'ó'p'oekandiví hâhkan ni'gedidá' ûnhanginnân wänbo'. ²⁶ Khunwôeda'ginpídibo' in Hudíyoví méesate'ay ee Apollos-di ovâyhée'an. Priscilla-ádi Aquila-ádi dat'oe ihaydi inbí'piye óeho', hedi Jôesi Tádávi khuu shánki thay'eedi ônthayyan.

²⁷ Hedáhá' Apollos-á Achaia nangepiye napunda', hedi in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indi óetu'an híwó namuu'in namú-ídi, hediho indi in Achaia-win Jesus-ví'nbá ûnmuu'in ovâyta'nan Apollos óesigikáyí'in. Apollos-á oe Achaia napówá ihaydi báyéki ovâykhäge'nan in to'wên Jôesi Tádávi sígísehkaná ûnmuudi Jesus-ví'piye dívíwâyü'in. ²⁸ Iví tun ûnkay, hedi in t'owa t'âhkiví páadépiye in Hudíyo ovâyü'tan piháa dívíwâyunde'in, hedi Jôesi Tádávi ta'nin ovâyündodi ovâythayyan Jesus-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi.

19

Oe Ephesus bú' Paul-di Jesus-ví'gedi ovâyhée'an

¹ Wa'di Apollos oe Corinth bú' wáy nají ihaydi, Paul i' nange i'gedi na'äädi Ephesus bú' napówá, hedi wên t'owa John i' p'ó'p'oekandiví hí' ónwâyü'in ovâymu'. ² Paul-di ovâytsika'yan, "Tí ná'i Yä'dää'i p'oewaahâa bînkê' úvîwâyü ihaydi?" Indi óetu'an, "Na'in wíginhanginnáhpí wí Yä'dää'i P'oewaahâa wänbo nají'in." ³ Paul-di ovâytsika'yan, "Háadan handi wovây'p'ó'p'oe'an?" Indi óetu'an, "Gá John i' p'ó'p'oekandiví hâhkan áwâyü'dân." ⁴ Paul-di ovâyü'tan, "John-di in t'owa ovây'p'ó'p'oe'an gá inbí t'aywó'di dâyjoe'andân, hedi ovâyütmáa, 'Naví tí'úgé wí napowagi'o'iví'piye úvîwâyü-i.' Hedi há'i-á Jesus-ân namuu."

⁵ Paul-ví hí' dit'oe ihaydi ovây'p'ó'p'oe'an dâykeeyamídi Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyü'in. ⁶ Hedi Paul iví'di imank'ú'di i' Yä'dää'i P'oewaahâa dínwân, hedi wíyá pí'wí tundi dívíhí'máa, hedá Jôesi Tádávi tukhe'min waabá dívíhée'an. ⁷ Mađi tá'di wíje senä' iwe díj?

⁸ Poje p'óe t'âhkí Paul in Hudíyoví méesate eepiye namää'ä, hedi khunwôeda'ginpídibo' in t'owa ovâyhi'máa. Ovâythayjo' Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, hedi ikhääde' iví hí' ónsigí'amídi. ⁹ Hebo wáy wên dívíp'óhkây'andi wídívíwâyüpí, hedá Jesus-ví p'óe i'gedá híwóhpí-á in iwe dikw'ó'nin ovâyhée'an. Hedânho Paul-di ná'in

ovâyjoe⁷andi in Jesus-ví⁷piye dívíwâyunde⁷in i-ádi ovâyho⁷, hedí wí tewhá eepiye dimää, wí sen Tyrannus gin nakháwä⁷i⁷di t'owa ovâyhá⁷o⁷ iwe. Iwá Paul-di thamuwaa⁷gi Jôesi Tádávi hí⁷ ovâythayjo⁷. ¹⁰ Wíje paayo t'ähkí Paul gin i⁷an, hedí handidi in t'owa Asia iwéngé dithaa⁷in Na⁷inbí Sedó Jesus-ví⁷gedí dit'oe, Hudíyo dimuu⁷indádi Hudíyo dimuupí⁷indádi.

Sceva-ví e'nûn dida⁷ in yä⁷dâapi⁷in p'oweaahâa ovaykhepeeyé-i⁷in

¹¹⁻¹² Jôesi Tádádi Paul ôekhäge⁷nan pínán t'ôe i⁷amídi, gi⁷bi hääwí in t'owa wémûu wânbo dâymû⁷pí⁷, hedího aa⁷ây hääwí dedantâa hääwí itäge⁷i⁷ in dihaykw'ó⁷ninbí⁷piye ovâyho⁷, hedí dihekháapoe, hedá yä⁷dâapi⁷in p'oweaahâa-á in t'owa ovâymaa⁷in dínpee.

¹³ Ihayhääbá wên Hudíyo wá⁷ wéngé t'ähkí dívíjiyénde ná⁷in yä⁷dâapi⁷in p'oweaahâa t'owavi⁷wedi ovâykhepeeyé-ídi. Nää-á indá dívíkhääde hanbá díví⁷amídi Jesus-ví kháwä⁷ ônkâyä⁷dedí. Ginnân ovâytumáa in p'oweaahâa: “Nä⁷i Jesus-ví kháwä⁷ dônkhâyä⁷de⁷, iví⁷gedí Paul-di in t'owa ovây⁷t'ôe⁷o⁷, hedího naadi wítsonmáa nääbo ópeeve ná⁷i t'owavi⁷wedi.” ¹⁴ Wí Hudíyo owhá⁷ p'ó⁷dédi⁷ Sceva gin nakháwä⁷i⁷ tsé ihay e'nûn gin díví⁷o⁷in ûnk'w'ó. ¹⁵ Hewânbo han ditú ihaydi, i⁷ yä⁷dâapi⁷ p'oweaahâa⁷di ovây⁷tu⁷an, “Jesus dótaa, hedá to⁷wí Paul namuu⁷indá dínhanginná. Hebo undá — to⁷innan ímuu?” ¹⁶ Hedí i⁷ sen i⁷ yä⁷dâapi⁷ p'oweaahâa⁷di óemáa⁷i⁷di ovây⁷tsaachänudi hânho ovây⁷mahpúu ovây⁷t'an píhay, hedí aawhée buugi⁷nin diwahkanmuu⁷in i⁷ tewhá iwe⁷di dishavepee.

¹⁷ In Ephesus bú⁷ dithaa⁷in Hudíyo-á Hudíyo dimuupí⁷indá dínhanginpóe háa dínpoe⁷in, hedího dikhunwôeda⁷poe, hedí ditú⁷ Nanbí Sedó Jesus hânho hay⁷i namuu⁷in. ¹⁸ Hedí báyéki in Jesus-ví⁷piye dívíwây⁷u⁷in Paul-ví⁷we dipówá, hedí dívít'aywó⁷dihäätsi⁷andá dâyeekw'ódi háa dívít⁷siyekanhonnin. ¹⁹ Wáy wên dichugekanhá⁷indá inbí chuge háhkan ta⁷di dâykán, hedí dâypahánú in t'owa t'ähkí dâymúunídi. I⁷ ta⁷di háyú nachä⁷muu⁷in dâymaapaa ihaydi p'ánántä maapaasôn (50,000) kwák'u ts'ä⁷i chá⁷ napoe. ²⁰ Handidiho shánki wânbo t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí⁷ dit'oe⁷o hedá i⁷piyá dívíwâyunde⁷.

Háa Paul nakanda⁷ waa

²¹ Ná⁷i hääwí napoe⁷i naphade ihaydi, Paul i⁷ánshaamägi namú-ídi oe Macedonia nangepiye hedá Achaia nangepiyá hedáhá⁷ oe Jerusalem bú⁷piyá. Natú, “Owáy eepiye omää ihaydáhá⁷ dínkhây⁷ä⁷ oe Rome-piye wá⁷ omú-i⁷in.” ²² Oe Macedonia-piye wíje iví khäge⁷nin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á shánki háy tähkí oe Asia nangebo iwóyí⁷.

Demetrius-di in t'owa ovây⁷t'e⁷ya⁷nan hedânho híwóhpi díví⁷amídi

²³ Ihayhäädi oe Ephesus báyéki t'owa dit'ayyaapoe in Jesus-ví p'ôe i⁷ge dimänninbí⁷wepiye. ²⁴ Wí sen Demetrius gin nakháwä⁷i⁷ iwe na⁷án, i-á kwák'u ts'ä⁷i⁷di ihääwípa⁷i namuu, hedí méesate hí⁷indi ipa⁷, ná⁷i méesate-á i⁷ kwee Diana dâya⁷a⁷ginmá⁷ iwe⁷i méesate hay⁷i waagibá na-keet⁷ôe⁷i⁷. Demetrius-á hedá in wé⁷gen i-ádi dívít⁷ôemáa⁷indá híwó hay chá⁷ dints'úya⁷ inbí t'ôe iwe⁷di. ²⁵ Hedího Demetrius-di iví t'ôe⁷in hedá wáy-á wéndá ha⁷bi t'ôebá díví⁷o⁷indá ovây⁷wé⁷ge⁷an, hedí ovây⁷tu⁷an, “K'ema⁷in, únhanginná báyéki chá⁷ nanbí t'ôe iwe⁷di gínts'úya⁷nin. ²⁶ Unbo bínmú⁷ hedá it'oe háa ná⁷i sen Paul ikanhonnin. I⁷ natú⁷ in jôesi t'owa dâypa⁷in dâya⁷a⁷ginmäänídi ta⁷gennin jôesi wídimuupí, hedí wí⁷gíngí náä Ephesus-á

hedá ná'i Asia nange t'ähká t'owa iví hí' ovâywäyukannan, hedá iví hí' ûnmuudi báyéki t'owa Diana-ví'wedi dívíjâa'an. ²⁷ Hádée nanbí t'ôe i'gedi t'owa híwóhpi díví'ánshaa'amí'in napúuwí. Hedá iwedá maði wá' napúuwí t'owa díví'âní'in i' hay'i kwee Diana i' to'wí ná'indi áy'a'ginmä'ívi méesate wí'unchá'muupí'in. Hedá tobáháa t'ähki t'owa náä Asia-windádi hedá in wé'gen háwéngé t'ähki dithaa'indádi náä ôe'a'ginmä' wänbo', maði náä iwedí páadépiye díví'âní hay'i wínamuupí'in."

²⁸ In t'owa háa Demetrius natú'in dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedí dívítuwinúnde gin, "Diana náä Ephesus-wi namuu'i báyéki hay'i namuu."
²⁹ Hedi shánki báyéki t'owa diwé'gepóe, hedí dívít'ehtuwinúnde', hedí wên wíje sená' oványâ'di ovánkhóhkay'an oe bú' pingé t'owa dívíwé'ge'o' iwepiye. In sená'dá Gaius-á Aristarchus-á gin dakháwä, indá Macedonia nangewin damuu, hedí Paul-ádi wéngé t'ähki dänjýénde'. ³⁰ Paul in t'owa dikw'ó' diwepiye natsudedá' ovâyhée'amídi, hewänbo in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indi óekhâa'an. ³¹ Hedá wên Asia-win p'ó'dédí'in sená' Paul-ví k'ema'in ûnmuu'indi Paul ônt'ôesan óetu'âamídi in t'owaví páadépiye wí'ikeehúuwípi'in.

³² In t'owa t'ähki wé'ge shánki dínthukwíntú'. Wênho wên háawên dívítuwinúnde', hedá wây-á shánki piháa wänbo-á. Wên háyúhaydída' t'owa dínhanginná háadi diwé'gepóe'in. ³³ Hedi in Hudíyoði wí sen Alexander gin nakháwä'i'oe páadépiye óewínúdi óetu'an háa natúuní'in. Hediho Alexander imannan in t'owa dívít'ôeyaanídi. Nada' in t'owa ovâytu'âamí'in in Hudíyo wí'ovâyhíwóhpihíchâän-úpídi ná'i napuwamän ni'gedi. ³⁴ Hebo Alexander-á Hudíyo namuu'in in t'owa dínhanginpóe ihaydi t'ähkídíbo maði wíje ôeda t'ähki shánki kaygi wänbo dívítuwinúnde', "Ná'i Ephesus-winbí Diana hânho hay'i namuu" gin.

³⁵ T'ôedíwän i' bú'wi ta'kandi hânda' ovâykannan in t'owa, hedí ovâytu'an, "Un Ephesus-win ímuu'in, t'ähki t'owa wéngé t'ähki dikw'ó'nin dínhanginnáhpí'an ná'in Ephesus bú'win t'owa ná'i hay'i Diana-ví méesate ûnmuu'i' áy'áyíngimáa'in, hedá i' k'uu Diana waagibá ûncháa'i'oe makówádi ûnke't'á'di-á wá' áy'a'gindo'. ³⁶ Tóebo wúnkodipí natúunídi ná'i háäwí ta'gen wínamuupí'in. Hedânho ánpí ikwo'ní, hedí wíyá háawên wí'úví'amípi híwó úví'ánshaapídíbo'. ³⁷ Undi ná'in wíje sená' náäpiye bínmaa tobá háäwí wänbo méesate iwedí wídänsä'manpí wänbo', hedíháa nanbí Diana áy'a'ginmä'ívi'gedi háawin t'aywó'nin wídatúhpi wänbo'. ³⁸ Hediho Demetrius-ádi in i-ádi dívít'ôemáa'indádi wí to'wí ônt'e'p'êde-i'in didá'dá, dínkhây'á' óetsondiwekáani'in. In tsonnin dívíwé'gekw'ôe'ó t'owa ovâytu'njó'namídi, hedí in t'owaví t'ehpíde tun ovây't'ôeyande'. ³⁹ Hebo wíyá háäwí i'gedi íhéeda'dá, hedán úntsíkhakanpoe'o in bú'win p'ó'dédí'indi in t'owa t'ähki ovâywé'ge'an píhay. ⁴⁰ Ná'i gin otú, gá maði in Rome-win tsonnin ditúunídan un nâwewin t'owa unbí p'ó'dédí'indádíbo úvípihännmáa'in. Háa náä thaa napóe waa wínakhây'áhpí napúuwí'in, hedí tóebo wí'únkodipí ovâytu'âamídi háadi un t'owa úví'taywé'ge'andi."

⁴¹ Hedi han natú ihaydi ovâytu'an t'ähkídíbo' inbí'piye dimú-i'in.

¹ T'ähkí hânda' napóe ihaydi Paul-di in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâywé'ge'an, hedi ovâytu'an kwee waa sen waa di'á'be-ídi. Hedáhá' ovâysengitu'andi ovâyjoe'an oe Macedonia nangepiye namú-ídi. ² Ee Macedonia iwéngé t'ähkí ijíyéndedi in dívíwâyunde'in iwe dikw'ó'nin wá' hanbá ovâyhée'an, hedáhá' oe Greece-piyá namáa. ³ Iwáy wáhää poje p'oe na'an. Ihaydáhá' ikhây'an oe Syria nangepiye kophé iwedí namú-ídi, hewânbo ûnhanginpóe in Hudíyo óehâyí'gedí dívihí'máadi, hedího iví ánshea í'egó'andi oe Macedonia nange j'ge nawáymää.

⁴ Ná'in sená' i-ádi dimää: Sopater oe Berea bú'wi', i-á Pyrrhus-ví e'nú ûnmuu; Aristarchus-á hedá Secundus-á oe Thessalonica bú'win damuu'indá; Gaius oe Derbe bú'wi-á; Tychicus-ádi Trophimus-ádi oe Asia nangewindá; hedá Timothy-á. ⁵⁻⁶ Ná'in sená' oe Troas bú'piye dipáadémää, hedi Paul-ádi naa-ádi oe Philippi bú'bo ánwóyí', in Hudíyoví shánkí'eedi dínphade píhay, ná'i shánkí'eedi dâytu'o? "Owáaseepí? Pává Dâyk'o'i Thaa" gin. * Ihaydá iwedá kophé iwedí gamää, hedi p'ánú thaa naphade ihaydi oe Troas gapówá, in wé'gendi na'in dítsíkha'máa iwe, hedi wí jáadi iwe gikw'ó.

Oe Troas í' e'nú Eutychus nachuudi óewáywówápa

⁷ Dumíngu iwe ívíwé'ge'an í' méesa buwá âyk'o'ídi, hedi Paul-di díhí'máa. Khunpinu puwahaydi ihée'an gá wiyá tháwân iwedí ijáakankhâyamáadân. ⁸ T'ähkídíbo oe wha'k'ay íve giwé'gekw'ó, hedi báyéki naphakókohsaa. ⁹ Wí e'nú Eutychus gin nakháwá'í nawháphódikhuuchá' deedi na'an, hedi hânho najóeda'puwamân Paul thaa t'ähkí íhí'máadi. Téegindi najókhandi, na'an diwedí oe já'wépiye najóke't'á, hedi óedaygi'an dihaydi chu'í óeshaa. ¹⁰ Paul wha'k'aydi nawá, hedi idége'disógedí í' e'nú óeba'aakê', hedi ovâytu'an, "Ívíwo'gi wí'ítaachanpúuwípi. Ná'i-á náa nawówámuu." ¹¹ Hedího wiyá oe wha'k'aypiye napee, hedi indádi ipáváhávedí ihúuyan, hedá shánkí ovâyhée'an nathay píhay. Ihaydá ovâyjoe'an. ¹² Í' e'nú íví'piye indi wówá'í óeho', hedi báyéki díhíhchan.

Paul oe Miletus bú'piye namáa

¹³⁻¹⁴ Paul-di ho dítu'an kophé iwedí gipáadémú-í oe Assos bú'piye í' áytsíkha'amídi, hebo i-á nangedibo namú-í hedi iwe í' wá' í' kophé itokháymáa. Hedího han íví'an, hedáhá' Assos iwedá Mitylene bú'piyá gimää. ¹⁵ Iwedá wa'di kophé iwedí Chios-piye gimää, i-á p'ojâadi namuu, hedá wiyá tháwándá wiyá p'ojâadi Samos-á gipówá. Oe Trogyllium bú' ívíwóyí', hedá wiyá tháwándá oe Miletus bú' gipówá. ¹⁶ Paul í'ánszaamági oe Ephesus wí'iwóyí'nípidí, báyéki thaa oe Asia nange j'ge wíneyêenípídi. I-á nawó'on oe Jerusalem napóewídi híwó' dihaydibo', in Hudíyoví shánkí'eedi thaa Pentecost gin dâytu'o dínnahpídi, hádeeho ûnkoqídi.

Paul-di in Ephesus bú'in méesate'in p'ó'dédi'in ovâytumakhe'an

¹⁷ Wa'dí Miletus wáy nají' ihaydibo', oe Ephesus bú'piye it'óesan, in méesate'in tsonnin ovâytu'amídi íví'piye dí'ää-ídi. ¹⁸ In dipówá ihaydi ovâytu'an, "Un t'ähkí ûnhanginná háawi sen omuu'in í' páadé'i thaa Asia opówá ihaydi waabo náa puwahay. ¹⁹ Naa Nanbí Sedó Jesus-gí' dáy't'óe'andi wídaypitengedepí. Hâyân wânbo dáysíhtää in t'owaví'gedí o'áyíngipóedí. Báyéki t'óephade dínpówá in Hudíyodí dí'annin namuudi. ²⁰ Un ûnhanginná naa wídaywóyí'pí'in háawí wânbo úntáy'i wâytu'odi wáykháge'namídi, hedá

* **20:5-6** Luke wiyá Paul-ádi nají'.

iwé'gekw'ó? deejá unbí wháagé i'gá wâyhá'o? ²¹ Kay'indi naadi wâytü'an wí'gin Hudíyo-á Hudíyo ímuupí'indá unbí t'aywó'di bínjoe'amí'in hedá Jôesi Tádáví'piye úvibée-i'indá, hedá Nanbí Sedó Jesus Christ-ví'piye úvíwäyü-i.

²² "Nää-á Jerusalem-piye omän, ginho i' Yä'däa'i P'oewaahâadi dítü'andi. Naa wíðinhanginnáhpí háa owáy wâhää dínpuwagi'o'in, hewänbo ná'indáho dínhanginná: ²³ Nää bú' i'ge ots'ú eee t'ähki, i' Yä'däa'i P'oewaahâadi dínthayyan ta'gendi dípansogekhâymaa'in hedá dont'ðephadekhâymaa'indá. ²⁴ Hewänbo háa dínpoé wänbo hääbo wíðinmuupí, tobáháa díháyí háa owówápee-i wänbo? Naa owänpida' dóboewá-i'in in t'ðe Nanbí Sedó Jesus-di dítü'an dó'amí'in. Hedí ná'in t'ðe-á ginnän namuu: I' híwó'di tun Jôesi Tádáví sígísehkanä i'gedi pín ta'gedi in t'owa dovâyt'ðe'amí.

²⁵ "Undádí naa oji? Jôesi Tádáví khuu i'gedi wâyt'ðe'odi. Hewänbo nää dínhanginná wéedi wänbo un diwedi há'to wíyá dímuuni'in. ²⁶ Hedânho nää-á naadi ta'gendi wâytü'äämí ná'in: Wí to'wí Jôesi Tádáví'wedi napedeedáho?, tóebo wí'únkodípí naa dínchäänú-ídí, ²⁷ gá wó'khunwóeda'pídän wâytü'äämídi háäwí t'ähki Jôesi Tádá ikhâymaa'in. ²⁸ Wí'bo bípi'âyíngi'an, hedá t'ähki há'in t'owa Jôesi Tádáví'in únmuu'indá bín'âyíngi'an, wí k'úwá áyí'di? iví k'úwá i'âyí'do waagibá. I' Yä'däa'i P'oewaahâadi un wovâytsonninkw'ódi, wén k'úwá áyí'nin waaginbá ímuunídi. In t'owa Jôesi Tádáví méesate eee'in dimuu'in iví'in únmuu, ingí? iví ay imägidi iví únpo'e ich'äänídi. ²⁹ Naa dínhanginná owáy naadi wâyjoe'an dihaydáho?, wây-á wén t'owa unbí'ye dipowagi'o, wén t'ayjaa'in khunjó in k'úwá dâyhäänú-ídí dí'ää'ä waagibá, ³⁰ hedí wáy wén unbí jáa diji'indi wänbo in Jesus-ví'piye díwâyü'in ovâyhójo'amí, indádí dâypuhkannamídi. ³¹ Hedânho bí'âyíngi'an ha'mín t'owadi, hedá wí'ún'ðede-ípí naadi poje paayo t'ähki khuu-á thaa-á wâyhá'annin, hedá un ímuudiho naví tsí'p'oe donch'áa.

³² "Nää wâytümaa, Jôesi Tádádí wovây'âyíngi'amí hedá wovâysígísehkanä'o'in wovâyhangin'annamí. I' únkodi wovâykhäge'namídi kay'in ípaa-ídí hedânho shánki iví'piye úvíwäyü-ídí, hedá wá' únkodi i' kâ'ää únmuu'i wovâydenkw'ódi? wovâymaa'ní'in. Hedá to'wén t'ähki i'di ovâyde'mannin wá' ná'i híwó'di háäwíba diyämu-i. ³³ Wíyá to'wíwí chä'dá aa-á naagi' wó'da'pí. ³⁴ Naví mandí dâyt'ðe'andi i' dín táy'i donhógi, hedá hanbá in to'wén naa-ádi diji'in dín táy'i wá' ingí dovâyhógi. Un t'ähki ná'in únhanginná. ³⁵ Naa häädi wänbo t'ähki ha'wáa dáy'an wâykeeyamídi háa únkhây'ä'in úví'amí'in. Hânho úvíkhää-i to'wén dín táy'in bínkhäge'namídi. Wí'ún'ðede-ípí ná'i tun Nanbí Sedó Jesus-än wí'bo natü'in: 'To'wí imä-i-á shánki nahihchan to'wí ihónde'iví'wedi.' "

³⁶ Paul ihí'bowa ihaydi idége'dísóge hedí t'ähki in wé'gendádí dívíjüusu'an. ³⁷ T'ähkíðíbo hânho dívísihtädi Paul óeba'aaké? hedí hânho óesígísegitü'an. ³⁸ Dík'âykháapóe i'di ovâyü'andi, "Undi wíyá há'to dímuuni" gin. Hedáhá? t'ähkíðíbo ná'indádí i' kophé iwepiye dímäa dísegitü'äämídi.

21

Paul Jerusalem-piye namää

¹ Na'indi in t'owa áyjoe'an dihaydi i' p'ojäädi Cos gin dâytü'o? iwepiye ta'gebo gimää. Wíyá tháwän oe p'ojäädi Rhodes gin dâytü'o? iwepiye gimää, iwedáhá? oe Patara bú'piyá. ² Iwe wíyá kophé oe Phoenicia

nangepiye namāndi naʼān, hedi ívítógidi iwedí gimāā. ³ Cyprus pʼoʼjāadi nanbí yāʼmāngédí nakʼóe, hedi íʼ giphademāndi āymúʼ. Iwedá oe Syria nangepiye gimāā, hedi Tyre búʼ gipowá. Wí hé iwepiye dāyhondiʼ dāydaykhāymāā. ⁴ Waʼ gin dívíʼodi wēn Jesus-víʼpiye dívíwāyundeʼin āynuŵā, hedi āyshaadi wí jāadi indádí ívíwóyíʼ. Indi Paul óetuʼan Jerusalem-piye wínamú-ípi gin, gá íʼ Yāʼdāaʼi Pʼoewaahāadi ovāytuʼandān hāa ūnpuwagíʼoʼin. ⁵ Naʼin kophépiye wíyá gimú-ídí napóe ihaydi, tʼāhki in senāʼ inbí kwiyaʼ heda inbí áyyāā wóegé oe búʼ jáʼwépiye dípahóʼ, hedi māapʼoe kíngewi okháʼ deedi ívídegeʼdikwʼódidi ívíjūusuʼan. ⁶ Ívisengituhkanbowa ihaydi naʼin gimānnin íʼ kophé iwe ívítogi, hedi in Tyre-windá dívíwehoʼ.

⁷ Tyre iwedí gimāā hedi oe Ptolmais búʼ gipowá. In Jesus-víʼpiye dívíwāyundeʼin iwe dithaaʼin āysengitʼan, hedi wí thaa indádí ívíwóyíʼ. ⁸ Wíyá thāwān iwedí gipee, hedi oe Caesarea búʼ gipowá. Wí sen Philip gin nakháwāʼíviʼpiye gimāā, í-á Jōesi Tádávi híwóʼdi tun ovāytʼóeʼoʼi namuu, hedi í-ádí ívíwóyíʼ. Í-á wēe namuu in tsédí dijiʼin senāʼ diwedí, in oe Jerusalem ovāydeʼmannin in Jesus-víʼ tʼóekhuwaʼin ovāykhāgeʼnamídí. ⁹ Philip-á jónu aʼyūn khóhtsaapiʼin ūnkwʼó, indá Jōesi Tádávi tukheʼminnān ūnmuu. ¹⁰ Hāyú thaa iwe gikwʼón dihaydi wí sen Agabus gin nakháwāʼíʼ oe Judea nangedí napowá. Í-á wáʼ Jōesi Tádávi tukheʼbibá namuu. ¹¹ Íʼ sen nanbíʼpiye naʼāā, hedi Paul-ví baʼāa ōnkēʼdi wíʼbo íví āndádí íví mandádí ipiwhíʼan, hedi natú, “Íʼ Yāʼdāaʼi Pʼoewaahāa natú, ginbá in Jerusalem-win Hudíyodi óewhihkankhāymāā toʼwí náʼin baʼāa ívíʼin ūnmuuʼíʼ, heda in Hudíyo dimuupíʼinbí mangle óekánkhāymāā.”

¹² Náʼin gitʼoe ihaydi in wéʼgen tʼowa-ádí kayʼindi Paul áytumāa oe Jerusalem-piye wínamú-ípi gin. ¹³ Hebo Paul natú, “Hānnan úvíʼoʼ? Hāadan íseéjiʼ? Hāadan dikʼáykhaaʼoʼ? Naa okhāymuu tʼowaʼdi díwhiʼamídidaʼbá joe, okhāymuu wáʼ oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gíʼ ochuu-ídí.” ¹⁴ Wíginkodipí áyhíjekannamídí, hedího giwānpitú, “Hāa Nanbí Sedó Jōesi Tádá natú waa napúuwí,” hedi wíyá wíʼáytʼanpí.

¹⁵ Wíyá hāyú thaa naphade ihaydi nanbí hāāwí áykhāyʼan hedi Jerusalem-piye gimāā. ¹⁶ Wēn Caesarea-win Jesus-víʼpiye dívíwāyundeʼin naʼindádí dimāā. Oe Jerusalem gipowádí Mnason-bí tewhá eepiye díhoʼ iwe gikwonídí. Náʼi sendá Cyprus-wi namuu, hedi wí in páadéʼin Jesus-víʼpiye dívíwāyundeʼinbíwedíʼíʼbá namuu.

Paul-di James-á in méesateʼin tsonnindá ovāytuʼan hāa ūnpóeʼin

¹⁷ In Jerusalem-win Jesus-víʼpiye dívíwāyundeʼindi híhchandi dísíghógi. ¹⁸ Wíyá thāwān Paul-ádí naʼindádí James-víʼpiye gipuwāmāā. Tʼāhki in méesateʼin tsonnin wáʼ iwe dikwʼó. ¹⁹ Paul-di ovāysengitʼan, hedáháʼ tʼāhki hāa napóe waabá ovāytuʼan, hāa Jōesi Tádádi in Hudíyo dimuupíʼin ovāyʼan waa in tʼóe Paul íʼannin namuudi. ²⁰ Ovāytʼóeʼandi ditʼoe ihaydi Jōesi Tádá kwʼáayébo dāymāā.

Hedáháʼ Paul-á óetuʼan, “Tíʼūu páadéʼíʼ, úhanginná báyéki maapaasôn in Hudíyo wáʼ Jesus-víʼpiye dívíwāyūmagíʼin, hedi indá íʼ tsontun Moses itaʼnan deepiye hānho dívikayʼoʼ.” ²¹ Náʼin Hudíyo uvíʼgedí ginnān ovāytuʼan: Úʼdi tʼāhki Hudíyo in Hudíyo dimuupíʼinbí nange eejé dithaaʼin ovāyháʼoʼ Moses-ví híʼ dāyʼaʼginnamípíʼin, heda inbí áyyāā in Hudíyoví kʼewe taadi wíʼovāytaaʼamípíʼin, heda in Hudíyoví khuu-á wídāyʼáyingíʼamípíʼindá.

²² Náʼin Hudíyo dimuuʼin Jesus-víʼpiye dívíwāyūʼin taʼgendi dínhanginpúuwí

u năwe unpówá'in. Hediho ívitsika'yan háa gínkhây'ă? ívî'âmî'in. ²³ Gá ginnân: U-á nă'in wítuhkankhâymaa'in ó'an. Nanbí jáa jónu senă? diji', inbí tun Jôesi Tádá dăymăgi'in háa igî? dívíkhâymaa'in. ²⁴ Indádi ópûn, hedi háa ditû waa dívíbowa'in dăykeeyan dihaydi, u-á háa dívî'o waa hanbá bi'âmî, hedá ingî? ovâywá'ăa-i t'ăhki ovâyk'owewá-ídî. * Gin bi'andáho t'ăhki t'owa dínhanginnăani nă'i Moses-vî tsontun mân'a'gindo'in, hediho hăăwî uvî'gedi ditû'di-á ta'gen winamuupî'in. ²⁵ Hewânbo in Hudîyo dimuupî'in Jesus-vî'piye dívíwâyunde'in na'indi âyta'nân âytu'ăămîdí nă'in na'in âywehpêe'annin: Wídăyk'o'îpî i' koegi' in wé'gen t'owa inbí jôesi dăymăgi'i', † hedá wídăy'ûnp'oek'o'îpî, hedá in animăa ovâyk'êwhihănú'inbí pívî i' ûnp'oe napeepî? wá? wídăyk'o'îpî, hedá wíyá to'wíwî kwee-ádi háa sendádi wídívîwho'kw'ôenîpî."

²⁶ Hediho Paul-di in jónu senă? i-ádi ovâyho?, hedi wíyá thăwăn indádi háa dínkhây'ă? waa dívî'an inbí khuu dăy'a'ginnamîdí, hedi i' méesate hay'i ee dits'û in owah? ovâytu'ăămîdí hăyû thaa ovâyhûuwî'in nă'i t'ăhki dăyboewá-ídî. Ihaydânho dăyk'ûwăkhănugi'o wî'ingî? Jôesi Tádá óemăănîdí.

Paul i' méesate hay'i? iwe óepankê?

²⁷ Hedi i' jáadi naphademăn dihaydi wên Hudîyo Asia-windi Paul ee méesate hay'i? iwe óemû?, hedi indi in t'owa iwáygé diji'in Paul-vî'piye ovây'tayjaa'andáhá? óeyă? ²⁸ Ginnân dívítuwínunde?: "Un t'owa Israel-win, dikhăge'nân. Nă'i-ân namuu i' sen wéngé t'ăhki t'owa ovâytumăa'i nanbí khuu gínmuu'i hedá nanbí t'owa-á hedá nă'i méesate hay'i-á háagi? wânbo wíginchă'muupî'in, hedá wá? nă'in Hudîyo dimuupî'in wânbo nă'i méesate ee i'di ovâyts'ûde, hedânho nă'i tewhá Jôesi Tádávi? ûnmuu'i? ôn'a'ginhănú." ²⁹ Gin ditû gá Trophimus oe Ephesus-wi óemû'dân Paul-ádi oe bú? i'ge dăjidi, hediho di'ân Paul-di i' méesate ee óets'ûde'in.

³⁰ In t'owa ee bú? i'ge t'ăhki dit'ayjaapóe, hedi wáy Paul nawin diwepiye dívíwănăho'di óeyă'di i' méesate eedi já'wépiye khóhkaydi óeho?, hedi in phódi dăyt'ídî. ³¹ Paul óehăyji'in dida?, hediho to'wî i' Rome-win sundadóvi p'ó'déđî? tsondivî'piye namăă óet'ôe'mîdí in Jerusalem-win t'owa t'ăhki báyékî dit'ayjaapóe'in. ³² Wesebo i'di wên sundado inbí tsonnin wóegé ovâywé'ge'an, hedi indá owáy in t'owa diji? iwepiye dívî'ăăho?. Ivî sundado wóegé dipówádi in t'owadi ovâymu? ihaydi wesebo Paul óewhăđidi dívíwóyî?. ³³ I' sundadóvi p'ó'déđî? Paul-vî'piye namăădi ivî khóe ônyă?, hedi in sundado ovâytu'an kadénadi óewhi'âmî gin, hedá in t'owa ovâytsika'yan, "To-an nă'i sen namuu? Hănnan i'an?" ³⁴ Wên t'owa wí hăăwî dívítuwínunde?, wáy-á wëndá hăăwî pihăa-á, hedânho hânho dínthukwîntû'di wî'ûnkodipî ûnhanginpúuwî'in ta'gendi háa napóe'in. Hediho in sundado ovâytu'an, "Nanbí sundado tewhá iwepiyebo bînts'ûde-i" gin. ³⁵ In sundadódi iwáy she'ây iwepiye óeho?, hedi iwedáhá? óetegekê'di kw'âyepiye óepiye, gá in t'owa hânho dívít'ayyaa'odân, ³⁶ hedi Paul ûnwóemăndi dívítuwínunde? "Ja? âyhăyji?" gin.

Paul-di wî'bo ivî'gedi in Hudîyo ovâyhé'e'an

³⁷ In sundadódi Paul inbí'piye óetsudehon dihaydi, Paul-di Greek tundi i' sundado p'ó'déđî? óetu'an, "Ti wên háawên wítu'ăămî?" I'di Paul

* **21:24** Wa' in senă? ovâyk'owapíđibo dínkhây'ă? wên animăa dăykuumă-i'in dăyhăănú-ídî Jôesi Tádá óemăănîdí. † **21:25** Námú'di 15:20.

óetu'an, "Naa wíðinhanginnáhpíwän Greek tundi bihéé'o'in. ³⁸ Hediho u-á wí'unmuupí i' to Egypt-wi', wën t'owa i' nangewin tsonnindađi ovâyhánkannandi', hedáhá' i'di in jónu maapaasón (4,000) sená' oe ahkónupiye ovâyho', t'owa t'akhānu'in gin ovâytu'o'in." ³⁹ "Joe" gin Paul natú, "Naa Hudíyo-ân omuu. Tarsus bú'wibá omuu, hã'i-á wí bú' hay'i' oe Cilicia nange iwe'i namuu, hedi iwe othá'de. Ti ná'in t'owa naa díhí'määni?" ⁴⁰ Hediho in t'owa ovâyhée'amíđi óemágidi Paul she'áy kw'áye wáy iwínú, hedi imannan dívít'óeyaaníđi. Dituhán dihayđi inbí Hebrew tundi ovâyhée'an. Ginnân ovâytu'an:

22

¹ "Mă'mää'indá tí'úuwín páadé'indá, bít'óeyan. Naadi wáyťuhkankhâymaa naa háawên wänbo híwóhpi'in wíđáy'anpí'in." ² Hebrew tundi ovâyhi'máadi dit'oe ihayđi shánkí wänbo hānda' dínpoé.

³ Hedáhá' ovâytu'an, "Naa Hudíyo-ân omuu. Oe Tarsus bú' Cilicia nange iwe o'aypuyā, hewänbo nää Jerusalem osõe. Gamaliel naví hāhkandi dīnmuu, hedi i'di áyngidi nanbí thehtáy pahpá'inbí khuu naa díhā'an. Haa Jōesi Tádá nada' waagi naa pín ta'gedi oda' dáy'amí'in, nää thaa un íkanda' waagibá, ⁴ hedānho naa osōedi o'ān híwó namúuní'in hã'in Jesus- vi' p'óegé di'ahsaa'in báyéki t'óephade iwe dovâykääníđi ovâyťahānú-íđi, hedi naa otsonpóedi kwiýā'dá sená'dá ovâywhi'ankíđáhá' ovâypankw'óđi. ⁵ I' owha' p'ó'déđi'-ádi hedá in tunjowa'-ádi dínkodi wovâyťu'āamíđi naadi in ta'gen wáyťumāa'in. Indá wí ta'di naa dímāgi nanbí Hudíyo t'owa oe Damascus bú' dovâymääníđi, hedi naa omää in t'owa Jesus- ví'piye díviwáyunde'in owáy wāhāā dikw'ó'nin dovâypanhóeníđi hedá nää Jerusalem-piye dovâywáyamá'íđi ovâyťuhchāānú-íđi."

Paul-di ovâytu'an háđíđi Jesus-ví'piye iwāyü'in

⁶ "Naa p'óegé omāndi oe Damascus bú' opowamān dihayđi taage púnú'di naná. Tsikhagipí wí ko makówádí nawá hedi dí'ánkē'. ⁷ Nangepiye okanu, hedi ná to'wíđi naa díhí'máadi ot'oe. Ginnân natú: 'Saul, Saul, háadan u'di naa díť'óephadekando?' ⁸ Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?'. I'dá díťu'an, 'Naa Jesus Nazareth-wi omuu. Naa i' u'di díť'óephadekando'i-ân omuu.' ⁹ In to'wën naa-ádi diji'in i' ko dáy'mú', hebo i' to'wíđi díhí'máa'ivi tun wíđika'pówápí. ¹⁰ Naa otú, 'Nanbí Sedó, hānnan dáy'amí?' I'di díťu'an, 'Ówínúđi oe Damascus-piye ópūn, hedi iwe wóetý'amí haa úkhây'ā' bi'amí'in.' ¹¹ I' ko hānho nakayđi naa otsí't'aapóe, hediho in naa-ádi diji'indi naa dípahtsāākē', hedi handíđi oe Damascus opówá.

¹² "Wí sen Ananias gin nakháwā'i' iwe nathaa. Ná'i sendá ta'gendi Jōesi Tádá óe'a'gin, hedá in Hudíyoví khuu-á t'āhki ihon, hedi t'āhki in Hudíyo Damascus dithaa'in díťu' híwó'di sen namuu'in. ¹³ Naví'piye na'āādi naví nú' iwínú, hedi díťu'an, 'Tí'úu páadé'i Saul, uvi keetan mánke?'. Wesebo naví keetan donkē'di i' dómú'. ¹⁴ I'di naa ginnân díťu'an: 'Jōesi Tádá nanbí thehtáy pahpá'indi óe'a'ginmä'i'dān wóede'man haa nakanda'in úhanginnāaníđi, hedá Jesus i to'wí ivi wówátsi ta'ge ihondi namuu'i nāmúuníđá, hedá i' tun wóetuhkankhâymaa'i' unt'oe-íđá. ¹⁵ Ta'gendān u' i'gí' bihéé'amí, hedi u'di t'owa t'āhki hāāwí nāmú'i hedá unt'oe'i-á ovâyťu'āamí. ¹⁶ Hediho nää wíyá shánkí wíwitsíkha'amípí. Ópūn, un'p'ó'p'oe'púuwí, hedá Jesus nádaa'an uvi t'aywó'di wōnjāa'amíđi, gin Ananias-di díťu'an."

Paul-di ovâythayyan Jôesi Tádádí óetu'annin in Hudíyo dimuupí'inbí'wepiye namú-f'in

17 “Jerusalem-piye owáymää ihaydi i' méesate hay'i ee ots'ú'di o'ääji' waabá dínpóe. 18 I' ää iwe Nanbí Sedó Jesus dómû', hedi dítu'an, ‘Oe Jerusalem háäwi naví'gedi ovâyтуhкankhâymää'i há'to wónsígí'amí, hediho ówänäki', iwedi ópeeve. 19 Hedi naa otú, ‘Hewänbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnân naa wéngé t'ähki i' Hudíyoví méesate eeje dáyjýéndewän in uvi'piye dívíwâyunde'in dovâypanhóenídí hedá dovâywhäänidá. 20 Hedi Stephen i' uvi'gedi ovâyт'óe'andiví ùnp'oe ònch'áa ihaydi, naa wá' ok'aawin ee nú'. In to'wèndi óhéyí'ninbí k'éwé'i aa dovây'âyínmää, hedi híwó díví'o' gin naa o'ân. 21 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di dítu'an, ‘Ópûn, naadi kayi' wáhääpiye wísankhâymää, in Hudíyo dimuupí'inbí'wepiye.’ ”

22 In t'owadi Paul ònt'óeyande', hewänbo nää'i hí' in Hudíyo dimuupí'inbí'gedi natú ihaydi dívít'ehtuwínú, “Binhe', wínachä'muupi nawówayêenídí.” 23 Wídítuhándepídí shánki dívítuwínúnde', hedi inbí k'éwé'i aa dáythathá'o' hedá kw'áyepiye dâynahchänunde dáykeeyamídí dit'ay'in. 24 I' Rome sundado p'ó'dédi'di in sundado ovâyту'an Paul inbí'piye óets'úude-f'in óewhähwhä'namídí hedânho ûnhanginpúuwídí háadi in t'owa Paul-ví'piye dívít'ehtuwínúnde'. 25 Hediho óewhiwínú púwhí'dí óewhäänídí, hebo Paul-di óetu'an in tágintä (100) sundadoví tsondi iwe tsowa nawindí, “Ti i' tsontun natú' úk'óe'in naa díwhäänídí? Naa-á oe Rome dínkháwäta'k'óe, hedi wa'di wíwínkeek'ú'pí háa naa híwóhpí dáy'annin háa joe.”

26 Nää'in nat'oe ihaydi in sundadoví shánki p'ó'dédi'v'piye namää hedi óetu'an, “Ti úhanginná háa bitsiyekhây'o'in? Nää'i sendá oe Rome ûnkháwäta'k'óe.” 27 I' sundadoví shánki p'ó'dédi' Paul-ví'piye namäädi óetu'an, “Dítu'an, ti oe Rome úkháwäta'k'óe?” “Hedân hoi” gin Paul natú. 28 Óetu'an Paul, “Naa oe Rome dínkháwäta'k'úwídí báyéki chá' dáywá'aa.” Paul-di óetu'an, “Naví tádá'in Rome-win t'owa damuudiho naa wá' Rome-wibá omuu.” 29 Wesebo in to'wên Paul óetsikakhâymää'in iví'wedi dívíj'áatää. I' sundado tsondi p'ó'dédi' wänbo nakhunwóeda'póe ûnhanginpóedi Paul-á Rome-wi t'owabá namuu'in, gá i' báho natsonpóedân kadénadi Paul óewhi'qamí'in.

Paul-di in Hudíyo tunjowa' ovâyhí'máa

30 I' sundado tsondi p'ó'dédi' nahangin'ânda' ta'gendi háawin híwóhpí'in in Hudíyodi Paul ònchänunde'in, hediho wiyá tháwän óewhihsuu hedi in Hudíyo owha' p'ó'dédi'in hedá in wé'gen Hudíyo p'ó'dédi'indá dívíwé'ge'amí'in ovâyту'an. Ihaydiho Paul óets'úde inbí páadépiye óewéénú-ídí.

23

1 Paul-di in tunjowa' ta'ge ovâymundedi ovâyту'an, “Tí'úuwín páadé'in, Jôesi Tádáví páadépiye nää'in naadi wâyту'âamí: Naví pí'ná khó'jé dínhanginná naví wówátsi thaa t'ähki híwó'nin wówátsi donhonnin.” 2 Nää'in nat'oe di Ananias i' owha' p'ó'dédi' namuu'i'di in Paul-ví nú' diwinnin ovâyту'an sóe eedi óemaphâave-f'in. 3 Paul-di óetu'an, “U-ân Jôesi Tádádí wóemaphavekhâymää. Wí paa ijánúmmää'i waagi'bá unmuu. Úkhây'ä' úhanginpúuwí'in háa wên t'aywó'nin dáy'annin háa joe, nää'i tsontun namuu'i natú' waagi, hewänbo u wí'bo há'i tsontunbá wínää'a'gínpi, nää'in t'owa dísomaphâave-f'in ovâyту'andi.” 4 In iwe diwinnindi Paul óetu'an, “Háadan Jôesi Tádáví owha'

p'ó'déđí? uví hí'dí mân'a'ginhánúnde?" ⁵ Paul-di ovâyty'an, "Tí'úuwin páádé'in, naa wíđínhanginnáhpí owha' p'ó'déđí? namuu'in. Dínhanginnándáho há'to han otúuniwân, gá Jôesi Tádáví ta'nin diwe ginnân nata'muudân: Wígínkhây'áhpí wên háawên t'aywó'nin nanbí t'owaví tsonninb'gedi gitúuní'in."

⁶ Hedi Paul-di ovâymu' wáy wên in iwe diji'in Sadducee t'owa dimuu'in hedá wéndá Pharisee t'owa-á. Hediho kaygi in tunjowa' ovâyty'an, "Tí'úuwin páádé'in, naa Pharisee t'owa-ân omuu, naví tádá Pharisee-bá dínmuu. Náwe dítsondiwekán gá in dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywáyundédân." ⁷ Han ovâyty'an dihaydi in Pharisees-ádi in Sadducees-ádi dívítuhkannan, hedi diwijedeedi wêege'in dipóe. ⁸ Gin díví'an gá in Sadducee t'owa wíđívíwáyundepíđán in dichuu'in wíyá diwáywówápúuwí'in, hedá p'oweaqhâá-a makówáwin t'ôepa'aa'indá diji'in wíđívíwáyundepí; hewânbo in Pharisee t'owa-á dívíwáyunde diji-ákan. ⁹ In t'owa t'áhkí shánkí kaygi dívítúwínúnde, hedi wên Hudíyoví khuu dáyhá'o'in, Pharisee t'owabá dimuu'in, dívíwínúdí kay'indi ditú, "Ná'i sendá wên háawin t'aywó'nin i'annin wânbo wí'âyshaadebí. Mađi hádeéway wí p'oweaqhâáđi háa wí makówáwi t'ôepa'aa'í'di ta'gendi óehée'an."

¹⁰ Hânho dívítuhkandodí dívítsaakhây'o', hediho i' sundado tsondi p'ó'déđí? nakhunwóeda'póe. Ná'ánde Paul hânho óewa'amí'in, hediho in sundado ovâyjôn, "Ja' bípûn, Paul bínkê'di há'in Hudíyoví'wedí bínjáa'amí, hedi unbí'piyebo bints'ude."

¹¹ I' khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwínudeedi óetu'an, "Wí'unkhunwóeda'ípi. U' oe Jerusalem naví'gedi ho bihée'an, hedá oe Rome hanbá bikhâymaa."

Paul óeháyji'in dida'

¹²⁻¹³ Wíyá tháwân hégéndí wên Hudíyo dívíwé'ge'an dívíhée'amídí wên ánshaa dáyk'úuwídí. Ditú, "Ívíhaadákhamáa, hedi wí'ívíhúukankhâymaapí Paul áyhay píhay. Han íví'anpídá, tobá Jôesi Tádáđi dívítuhcháânú-í. Ná'in gin ditú'in jónántä'díví (40) shánkí diji". ¹⁴ Hedi dimää in owha' p'ó'déđí'indá hedá in Hudíyo tsonnindá inbí'wepiye, hedi háa dáywéhpée'annin ovâyty'an. Háa dikanda' i'gedi ovâythayyan dihaydiho ovâyty'an, ¹⁵ "Nää undáđi hedá in tunjowa'dáđá i' sundadoví tsondi p'ó'déđí? bint'óesân. Bintu'an Paul nää unbí'piye óemá'í'in. Bintu'an shánkí ihangin'ándá' háa Paul i'annin. Ná'indáho gikhâymuuní áyháyjídí nää tsowa napówápíđibo?"

¹⁶ Hebo Paul-ví määmä'ay nat'oe dívíkhakwogí'o'in óeháyjídí, hediho in sundadoví'piye nats'úndi i'gedi Paul óetu'an. ¹⁷ Paul-di wí tágintä (100) sundadoví tsondi óetuhkannandi óetu'an, "Ná'i e'nú i' sundado tsondi p'ó'déđí'ví'piye náhuu. I' e'núdí wên háawên óetu'amí'in nada?" ¹⁸ Hediho i' e'nú i' sundadoví tsondi p'ó'déđí'ví'piye óeho, hedi óetu'an, "Paul i' to gínpannándí'di naa dívítuhkannandi ditú'an ná'i e'nú uví'piye dómá'í gin, wên háawên wóetu'âamí'in nada'di."

¹⁹ I' sundadoví tsondi p'ó'déđí'di i' e'nú oe hângepiye óepahtsaakê' wí'bo dayéenídí, hedi óetsika'yan, "Hää-an naa díví'oe'amí'in unda?"

²⁰ I' e'núdí óetu'an, "In Hudíyo dáywéhpée'an wóedaa'amídí tha'di Paul tunjówháagépiye óehúuwídí, háa i'annin shánkí dihangin'ándá' waagibá. ²¹ Hebo wíwóewáyukannamípí. Jónántä'díví (40) shánkí senä' dívíkhakw'ó óeháyjídí. Jôesi Tádávi páádepiye dívítunmági wíđívíhúuyamípí'in

widâyp'oesuqwa-îpî'in Paul óehay píhay. Nää dikhâymuu hedî ditsíkha ʔ' untúunídî i' nâasaanî'in." ²² Óetu'an i' e'nú, "To'wí wânbo wínâatu'âámípi ná'i dít'óe'andî'." Hedî iwáygedí óesan.

Paul i' tunjó Felix-ví'piye óeho'

²³ Hedî i' sundadoví tsondi p'ó'dédî'di wây-á wíje senä' ovântuhkännan, indá tágintä (100) sundado dântsonmää'in damuu, hedî ovântu'an, "Wíje tágintä (200) sundado nangedî'indá, hedá tségingtä (70) kwääjêe k'ewédî'in sundado-á, hedá wây-á wíje tágintä (200) júnphé wóegé'in sundado-á ovâytu'an dívikhây'amî'in, nää khun whänu iwáypiye oe Caesarea-piye dimú-ídî. ²⁴ Hedá wíje wên kwääjêe Paul i'íhsóege-ígî' bínputésoge, hedî oe Felix i' tunjóví'wepiye bin'áyinhûu." ²⁵ Hedî wên ta'nin ita'nandi gin natú:

²⁶ "Navi tunjó Felix hânho wí'a'gindi', naa Claudius Lysias-di wisengitu'an. ²⁷ Wên Hudíyodi wí sen Paul gin nakháwä'í' óeyä'di óekhe'khâymaawän, hewänbo naa dínhanginpóe i-á oe Rome ûnkhawäta'k'oe'in, hedího in sundado-ádi omää inbí mangedi dójää'amídî. ²⁸ Háawin híwóhpi'in óncháunde'in naa ohangin'ánda', hedího inbí tunjówháagépiye naadi dóho'. ²⁹ Naa dínhanginpóe in híwóhpi'in ónt'e'p'ídénde'indá wên háawin kây'in wânbo óepansóege-ídî háa óeháyjídî wínamuupi'in. In Hudíyo wên háawên inbí khuu i'gedidä' dívíwänpíhí'máa. ³⁰ Ihaydáhá' to'wídî naa dít'óe'an dáywéhpêe'annin ná'i sen óekhegi'o'in, hedího wesebo uvi'piye i' dósan, hedí in to'wên in híwóhpi'in ónt'e'p'ídénde'in dovâytu'an uvi'piyân dimú-í'in wóetu'âámídî háadi iví'piye dít'ay'in" gin ita'nan.

³¹ Hedího in sundado háa ovâyjôn waagi díví'an. Khú'déedí oe Antipatris bú'piye Paul óeho'. ³² Wíyá tháwän in sundado kwääjêe k'ewédî'indidä' Paul óehon, hedí in wé'gen sundado inbí'wepiye dívíweeho'. ³³ Oe Caesarea bú' in Paul-'in dipówá ihaydi i' tunjó in ta'nin ón'an hedí Paul iwebo óejoe'an. ³⁴ In ta'nin i' tunjó itunkanbowa ihaydi Paul óetsika'yan, "Wé'i nangewi-an unmuu?" "Oe Cilicia-wi-ân" gin Paul-di óetu'an. ³⁵ I' tunjó ná'in nat'oe'di Paul óetu'an, "Owáy in to'wên wónt'e'p'ídénde'in dipówá ihaydânho naadi wíntunjó'namí." Ihaydá in áyi'nin ovâyjôn Paul híwó óe'áyíngi'amí'in i' tewhá hay'i Herod ik'û' iwe.

24

In Hudíyodi Paul ónt'e'p'ídénde'

¹ P'ánú thaa naphade ihaydi, Ananias i' owha' p'ó'dédî' namuu'i-á hedá wên Hudíyo tsonnindá dipówá. Wí sen Tertullus gin nakháwä'í' hânho nahí'há'í' namuu'í' indádi dáykán, hedí i' tunjóví'piye dimää i' tunjó óetu'âámídî háa Paul i'annin. ²⁻³ Paul óets'úde, hedí Tertullus-di i' tunjó óehée'an Paul ónt'e'p'íéde-ídî. Ginnân natú:

"Nanbí tunjó Felix, ʔ' báyéki wí'a'gindi', báyéki gikú'daapóe t'ähki na'ingí' wéngé t'ähki bí'andi namuudi. ʔ' unmuudânkunho hânpidíbo báyéki paayo githaa, hedá uvi hangintandi báyéki híwóhpi' nanbí nan diwedí dínjää'an. ⁴ Nää naa wó'da'pí hânho wíjääp'íde'amí'in, hedího unsehkanát'óedí wí háy ténkiwän dín'tóeyaaní, han unchanpóedí. ⁵ Ginnân hín napóe: "Ná'ndi ná'i sen ovây't'owat'e'ya'dodí áymû'. Ná'in Hudíyo wéngé t'ähki ovâyptsáakando', hedá i-á p'ó'dédî' namuu in to'wên i' Nazareth-wi senbí háhkan deepiye dívíwáyunde'ingí'. ⁶⁻⁸ Nanbí méesate hay'i wânbo i'a'ginhánú, hedânkun âypanké'. Gida'wân âytunjó'namí'in âynuuwä-ídî háa

ta'gendi nanbí khuu i'a'ginnanpídí háa joe. Hebo Lysias i' sundaḡoví tsondi p'ó'dédí' napówá, heḡi kay'indi nanbí man diweḡi óéjáa'an, heḡáhá' ovâyjôn in to'wên ónt'e'p'íde'in uvi páadépiye di'ää-ídi. U'di wí'bo híwó ná'i sen náatsika'yandáho úhanginpúuwí t'ähki ná'i iví'gedi wít'e'p'ídénde'i ta'gen namuu'in" gin ovâyṭu'an.

⁹ T'ähki ná'i Tertullus Paul-ví'gedi natṭ'di' in Huḡiyo hanbá ditṭ, heḡá ditṭ i' t'ehpide tun Tertullus ihí'máa'i ta'gen namuu'in.

Paul wí'bo iví'gedi ihí'máaḡi i' tunjó Felix óetu'an híwóhpí wí'i'anpí'in

¹⁰ I' tunjó imannan Paul óehí'määnídi, heḡiho ginnân Paul-di óetu'an: "Naa dínhanginná báyéki paayo ná'in t'owagi'in tunjówháagé un'ánnin, heḡânho báyéki ohíhchan dáyhée'amídi wí'bo dáy'aywoenídi. ¹¹ Maḡi táḡdi wíje (12) thaa phade ihayḡi naa Jerusalem-piye omáa Jôesi Táḡá dó'a'ginmäänídi. ¹² T'óepídiḡo úhanginpúuwí ná'i ta'gendi namuu'in. Naa to'wi-áḡi wíḡáṭṭhânboḡi, heḡá wíḡovây't'owat'e'ya'nanpí i' Huḡiyo méesate hay'i' iwe, háa inbí méesate hí'indi eeje wânbo joe, heḡiháa i' bú' i'ge wânbo joe. ¹³ Indá wíḡínkeekankodípi ná'i naví'gedi dín't'e'p'ídénde'i ta'gen namuu'in.

¹⁴ "Hebo ná'innân naa otúuní: In p'óégé iwe naa dáy'ahtuyende'indá ná'in t'owa ditṭ' pí'wên p'óégé namuu'in, hewânbo i'ge dáy'ahtuyendedi Jôesi Táḡáḡi' dáy't'óemáa, i-á nanbí theṭtáy pahpá'indi óe'a'ginmá'. T'ähki ná'i khuu Moses ita'nandi' heḡá in Jôesi Táḡávi tukhe'min dáya'ta'nandi-á naa dáywayunde'. ¹⁵ Háa ná'in t'owa divíwayunde'in napuwagi'o'inhá naa wá' dáywayunde', heḡi ginnân namuu: Jôesi Táḡáḡi' t'ähki in dichuu'in ovâywówápakhâymaa, híwó'nindá híwóhpí'indá. ¹⁶ Heḡi gin dáywayundedi, háḡḡi wânbo t'ähki dáykháḡde Jôesi Táḡávi páadépiye heḡá t'owavi páadépiyá híwó dáytsiye'amídi, heḡânho naví pí'ná khó'jé dínhanginnáanídi híwó dáykanhonnin.

¹⁷ "Báyéki paayo Jerusalem bú' iwe wó'ánpíwân, heḡáhá' dáywaybun wí chä' in naví t'owa dikáäkw'ó'nin dovâymaßenídi, heḡá wí naví háäwí dínmuuní'-á Jôesi Táḡá-á dómääníḡá. ¹⁸ I' méesate hay'i ee gin dáy'o' ihayḡi in t'owadi naa dímu'. Naa dáykhây'anho' Jôesi Táḡá dó'a'ginmäänídi, nanbí khuu ginmuu waabá. Báyéki t'owa iwe wíḡijihpí, heḡi t'ähki hânda' naná.

¹⁹ Wên Asia-win Huḡiyo wá' iwe diji'. Indáho dínkhây'ä' wóetu'äämí'in háawin wên t'aywó'nin naa dáy'annin, naví'gedi wóet'e'p'èede-i' in dida'ḡi. ²⁰ Hewânbo náä náwe wíḡijihpídi, tobá ná'in diji'indân wóetu'äämí háawin t'aywó'nin dáy'annin dínhanginpóe'in in Huḡiyo'v tunjówháagépiye díkan dihayḡi. ²¹ Ná'in wéhpéeda'mân dáy'an iwe owin dihayḡi: Dáyṭu'wínúḡi dovâyṭu'an, 'Naa dísondiwekán gá in dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywayundedân' " gin Paul-di óetu'an.

²² Felix Jesus-ví p'óe i'gedi híwó ûnhanginná, heḡiho in iwe diji'in ovâyṭu'an, "Nää-á wíyá wí'ivíhée'amípi. Owáy Lysias i' sundaḡoví tsondi p'ó'dédí' napówá ihayḡânho naadi wáyṭu'äämí háa unbíhí' i'gedi o'ánde'in." ²³ Heḡiho wí sundaḡoví tsondi gin óetu'an, "Ná'i sen ná'áyiḡi'an, hewânbo napannân waagidá joe. Iví k'ema'in i' ovâyṭu'wämääní, i' háäwí ûntáy'i' ónkáanídi."

Felix-áḡi Drusilla-áḡi Paul ónt'óeyan

²⁴ Wí háyú thaa naphade ihayḡi Felix nawáy'ää iví kwee Drusilla wóégé, i-á Huḡiyo kwee-ân namuu. Paul óets'úḡedi dánt'óeyansóge, heḡi Paul-di ovánthayk'ú' háḡídi to'wí Christ Jesus-ví'piye iwáäyú-i'in. ²⁵ I'ḡi

ovānhí?máa hádídí inbí wówátsi ta'ge dānhūuwí i'gedi, hedá háa dawānpida? waa dānkanhūuwí'in wíđānkhai'āhpí i'gedá, hedá i' thaa Jōesidi t'owa ovāykeekw'ōení háa híwó háa híwōhpí diví'an nī'gedá. Han ihí'máadí Felix nakhunwōeda?póedí ōetu'an, "Nāwedi ōpeeve wíyá wítuhkānnan píhay, háādi naa dīnpóe ihaydi." ²⁶ Hebo Felix natsíkha Paul-di ōechā'māānídí, hedāho ōewá'āadá ōema?p'āādi-í, hediho ihayda? ōetuhkāndo? i-ádi ihée'amídí.

²⁷ Wíje paayo daphade ihaydi Felix ōetunjōāa'an hedi Porcius Festus natunjōsogedee. Felix-di Paul oe pan diwebo ōejoe'an, in Hudíyo-ádi nak'emamúuní'in nada'di.

25

Paul nada? Caesar-di ōntsonnamí'in

¹ Festus i' tunjō ts'aabi namuu'i' oe Caesarea bú' napówá, hedi poje thaa naphade ihaydá iwedá oe Jerusalem bú'piyá namāā. ²⁻³ Oe Jerusalem napówá ihaydi in owaha? p'ó'dédí'indádi hedá in wé'gen Hudíyo sená? he'ennindádi Paul wíyá ōnt'e'p'íde, hedi kay'indi Festus dida?póe wēn háāwēn ovāy'amídí. Dida? Paul oe Jerusalem-piye ōemá'í'in, gá dīnwēhpēmuudān divíkhakw'ōení'in ōeháyjídí wa? p'ōegé namāndibo?. ⁴⁻⁵ Felix-di ovāytū'an, "Paul-á oe Caesarea napannān. Naa wí háyú thaa iwe oepiye owáymān. Hedáho wēn unbí sená? he'ennin bīntū'āmí naa-ádi dimú-í, hedi wēn híwōhpí'in Paul i'andáho?, indi ōetunjō'diwekānī."

⁶ Festus mađi wíyá kháve háa tā thaa iwebo iwóyí?, hedáhá? Caesarea-piye nawáymāā. Wíyá tháwān ovāytsonnamídí isóge, hedi in sundađo ovāytū'an Paul dikenmú-í'in. ⁷ Paul ōekán, hedi nats'ú? dihaydi in Hudíyo oe Jerusalem-di di'āā'in iví nú? iwéngé diwindi ōnt'e'p'íđéndedí dītū? báyéki káy'i háāwí híwōhpí? i'andi, hewānbo wíđínkodipí ta'gendi dāythayyamídí nā'i dītū'di ta'gen namuu'in. ⁸ Paul wí'bo i'aywoenídí ihée'andi gin natú: "Naadi in Hudíyoví khuu wíđovāy'a'ginhánúpi, hedá nā'i Hudíyoví méesate hay'i ee a'ginkhānugi? wó'ts'úhpí, hedá wēn háawin t'aywó'nin wānbo in Rome-ínbi tsondi Caesar-ví'piye wíđáy'anpí."

⁹ Hebo Festus in Hudíyo ovāyhíwó'namí'in nada?, hediho Paul ōetsika?yan, "Ti oe Jerusalem-piye unpunda? iwe naví páadépiye wíntsonnamídí nā'i wōnt'e'p'íđénde? i'gedi?"

¹⁰ Paul-di ōetu'an, "Joe, nāwebānkun dīntsonnamí'in oda?. Nāā uví páadépiye owindi i' tsondi Caesar-ví páadépiye owin dīntsonnamídí waagibá namuu. Hedá wá? ū-á wí'bo híwó úhanginná wēn háawēn t'aywó'nin wānbo in Hudíyoví'piye wíđáy'anpí'in. ¹¹ Wáy wēn háawēn t'aywó'nin dáy'andáho?, hedi nā'in t'aywó'nin namuudi ochuu-í'in dīnkhai'āđáho?, há'to otūquní wíđiháyjípí'in. Hebo nāā háāwí nā'in t'owađi dīnt'e'p'íđénde? i' ta'gen namuupídá, to'wí wānbo wí'únk'ōepí inbí mangepiye díkānī'in. Hediho oe Rome diwe Caesar-ví tunjōwháagé iwe dīntunjó'namí'in oda?" gin Paul-di ōetu'an.

¹² Festus-di in ōetumakhemāa'in ovāyhée'an, ihaydáhá? Paul-ví'piyá ibeedí ōetu'an, "Caesar-ví tunjōwháagé iwe wōntunjó'namí'in unda'diho iví'piye wísaanī."

Paul-di Agrippa-ádi Bernice-ádi ovānhée'an

13 Hǎyú thaá naphade ihaydi iʔ tsondi Agrippa ivi kwee Bernice-ádi oe Caesarea dapówá Festus óesengitʔamídí. 14 Wí hǎyú thaá daʔan dihaydi Festus-di Paul-víʔgedi Agrippa óetʔoeʔan. Ginnân óetuʔan:

“Nǎa pan diwe wí sen naʔan Felix iʔ tunjó phadeʔiʔdi óejeʔandiʔ. 15 Naa oe Jerusalem ojiʔ ihaydi in Hudíyo owhaʔ pʔóʔdédiʔindi hedá in tsonnindá háʔivíʔgedi díteʔpʔíde, hedí in didaʔ otúuníʔin háʔi tʔehpide tun taʔgen namuʔin. 16 Hewänbo dovâytuʔan, ‘In Rome-windi hânhay wänbo wí toʔwí wíʔókándepí in toʔwên óntʔeʔpʔídéndeʔinbí mange. Páadé nakhâyʔäʔ in toʔwên óntʔeʔpʔídéndeʔinbí páadépiye iwéenú-iʔin, hedân wíʔbo iʔaywoenídí ihéeʔamí náʔi háäwí óntʔeʔpʔídéndeʔiʔgedi.’

17 “Hediho nǎwe diwéʔgepóe ihaydi wídáytsíkhaʔanpí. Wíyá tháwänho dovâytsionnamídí dáysóge, hedí in sundado dovâytuʔan iʔ sen óetsʔúude-iʔin. 18 Ivíʔgedi díteʔpʔéde-ídí dívíwínú ihaydi, naa oʔan wên háawin kâyʔin iʔannin díthkankhâymaaʔin, hebo han wídívíʔanpí. 19 Náʔi sen Paul gin nakháwäʔi-ádi dívíwänpituhkandoʔ inbí wäyü dínmuu iʔgedi hedá wí sen Jesus gin nakháwäʔiʔgedá, i-á nachuu wänbo Paul natú nawówájiʔ gin. 20 Naa wídínhanginnáhpí hádídí dóshaa-iʔin náʔi háäwí háawin namuuʔin, hediho dótsikaʔyan, ‘Ti oe Jerusalem-piye unpundaʔ, iwe náʔi háäwí wôntʔeʔpʔídéndeʔiʔgedi wíntunjóʔnamídí?’ 21 Hebo Paul nadaʔpóe nǎa pan diwebo nachaníʔin hedá iwedá Caesar-ví tunjówháagépiye namú-i Caesar-di óntunjóʔnamídí. Hediho in sundado dovâytuʔan óeʔáyíʔnamíʔin Caesar-víʔpiye dósan píhayʔ gin Festus-di Agrippa óetuʔan. 22 Hedi Agrippa natú, “Naa wáʔ náʔi sen háa natúʔnin otʔoe-iʔin odaʔ.” Festus-di óetuʔan, “Thaʔdibo untʔoe-i-áhay.”

23 Wíyá tháwän Agrippa-ádi Bernice-ádi náʔi íve hayʔi datsʔú, wên sundado tsonnin heʔennin wóegé hedá wáy-á búʔwin tsonnin wóegá. Saʔwó daʔaamuu, hedá háäwí tʔáhkí hânho saʔwó nakeetʔoe. Festus natsonpóe Paul óetsʔúude-iʔin. 24 Hedi Festus-di ovâytuʔan, “Tsondi Agrippa hedá un tʔowa nǎwe jjiʔin tʔáhkí, binmúʔdí náʔi sen. Ivíʔgedi tʔáhkí in Hudíyodi oe Jerusalem-windádí hedá nǎwe dijiʔindádí naa díhééʔan. Dívítuwínúndedi naa dítuʔan náʔi sen óeháyjiʔin únkhâyʔäʔ. 25 Naadi wên háawin wänbo wídônshaapí óeháyjídí. Hebo i-á wíʔbo nadaʔpóe Caesar-di óntunjóʔnamíʔin, hediho naa dáýʔánshaamägi Caesar-víʔpiye dósaaníʔin. 26 Hebo háäwí wänbo wídínhanginnáhpí náʔi senbíʔgedi naví tsondi pʔóʔdédiʔ Caesar dóntaʔnamíʔin. Hedänho un tʔáhkíví páadépiye dómaa bínhéeʔamídí, hedí shánkídí uví páadépiye, naví tsondi Agrippa. Hedi bintsikabowa ihaydi shánkí dínhanginpúuwí háäwí iʔgedi Caesar dóntaʔnamíʔin. 27 Han dáýʔan, gá dínchanpóedän bondoeʔi namúuníʔin wí pan dósaanídí páadé wídovâythayyanpídí háä iʔgedi óntʔeʔpʔídéndeʔin.”

26

Paul wíʔbo iʔaywoenídí ihíʔmáadi Agrippa óetuʔan híwóhpí wíʔiʔanpíʔin

1 Agrippa-di Paul óetuʔan, “Naadi wínkʔúyaʔ uvíʔgedi bipihéeʔamídí.” Hedi Paul imannandi ihéeʔan wíʔbo iʔaywoenídí. Gin natú:

2 “Tsondi Agrippa, nǎa naadi wítuhkankhâymaa navíʔgedi hedá náʔi háäwí náʔin Hudíyodi naa díntʔeʔpʔídéndeʔiʔgedá, hedí naa ohíhchan ʔ-ân iʔ un-muuʔin uví páadépiye owindi. 3 Hedi shánkídí ohíhchan ʔ-á taʔgendi náʔi Hudíyoví khuu dínmuu iʔgedi úhanginnândi, hedá úhanginná wáygéháä handaʔ wídívíʔánshaaʔopíʔin. Hediho pín taʔgedi wídaʔmáa díntʔóeyaaníʔin.

4 “T’ähkí in Hudíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphade’in o’e’núji’ ihaydi waagibo’, wí’gín oe naví nangá hedá oe Jerusalem bú’ iwá. 5 Hedi in dida’dáho wóetu’áamí ná’in: Báyéki paayo dínhanginná naa páadédíbo Pharisee omuu’in, hedi ná’in Pharisee t’owa-á nanbí khuu shánkí kay’in dáyhúja’ ná’in wé’gen Hudíyo t’owaví’wedi. 6 Náa naa dítunjó’diwekán gá dáywáyundédán Jōesi Tádá i’ámí’in iví tun nanbí thehtáy pahpá’in ovâyámgi’in. 7 T’ähkí in t’ádi wije Israel-ví e’núnbí áy iwedi’in wá’ ná’in in Jōesi Tádá natú’in ikhâymaa’inbá dívíwâyunde’, hediho khuu-á thaa-á i’ óe’a’ginmá’. Hedi náa, naví tsondi unmuu’i’, naa wá’ hanbá dáywâyundédíbo’ in Hudíyodi naa dít’e’p’idénde’. 8 Heháadan un Hudíyo wí’únkodipí úvíwääyú-ídí Jōesi Tádádí in dichuu’in ovâywáywówápa’in?”

9 “Naa-ân o’ánwân báyéki dínjānākikanpoe’o’in ná’i Jesus oe Nazareth-wí gin nakhāwā’iví’piye. 10 Hediho oe Jerusalem han dáy’an. In owha’ p’ó’dédí’indi naa dínk’ú’ báyéki t’owa Jesus-ví’in únmuu’in dovâypankw’ôení’in, hedá ovây’t’akhanukhâymaa ihaydi naví tun wá’ eepiyebá dáyamági. 11 Hâyānbo naa omāā in Hudíyoví méesate eejepiye otsonpúuwídi ovâywhāhwhā’namídi, hedá dáykhāā dovâykaygi’amídi dítúunídi Jesus-ví’piye wídívíwâyundepí’in. Naa hânho inbí’piye ot’ayyaapóedí Hudíyo namuupí’wí bú’ i’ge dáykenjijýénde dovâyhóenídi.”

Paul-di Agrippa óetu’an háa únpoé’in hediho Jesus-ví’piye iwâyunde’in

12 “Hediho han dáy’amídi naa oe Damascus bú’piye omānwān. In owha’ p’ó’dédí’indi wēn ta’nin ho dín’an dóhúuwídi dínk’úuwídi in Jesus-ví’piye dívíwâyunde’in dovâypanhóenídi. 13 Naví tsondi unmuu’i’, taagedi oe p’óegé omān dihaydi wí ko oe makówádí nawāndi dómú’, i’ thanbí shánkí nakohkay’i namuu, hedi ná’i kodi na’in gimānnin t’ähkí dí’ánhógi. 14 T’ähkídi nange gikanu. Ihaydi wí to’wídi Hebrew tundi dihée’andi ot’oe. Dítú’an, ‘Saul, Saul, háadan naa dít’ôephadekando’? U wí’bo biwānpiwá’o’, wí búdu in phék’e’indi óesanhonni i’á’ts’ádíndedí ipiwá’o’ waagibá’. 15 Naa otsikapóe, ‘Nanbí Sedó, to-an unmuu?’ I’dí dítú’an, ‘Jesus-ân omuu, u’dí dít’ôephadekando’? 16 Náa ówínú. Naa uví’piye dáykeeyan gá wíde’mandān naví t’ôe dín’amídi, hedi u’dí t’owa ovây’t’ôekankhâymaa náa thaa dímu’in, hewānbo ná’ida’bá joe, owáy wíyá uví’piye dáykeeyandi háāwí wítuhkangí’o’i wá’ ovây’t’ôekankhâymaa. 17 Naadi wisankhâymaa wí’gín in Hudíyo dímuu’inbí’piye hedá in Hudíyo dímuupí’inbí’piyá, hedi inbí’wedi naadi wín’aywoení. 18 Dínkhunná waagibá dikw’ó, hewānbo u’dí ovâykhāge’khâymaa dínkeepúuwídi hedá Jōesi Tádáví ko i’ge dívíhúuwídi. Hedá híwó dívítsiye’amí dáykeeyamídi ta’gendi inbí t’aywó’di ovây’owóejé-í, hedá in wé’gen naví’piye dívíwâyundedi naví’in dínmuu’indádí dívíwóení’ gin Jesus-di dítú’an.”

Paul-di Agrippa óetu’an iví t’ôe i’gedi

19 “Hediho tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítú’an waa makówádí dínkeepóedí dihée’andi naa dáy’a’ginnan. 20 Páadé in Damascus bú’wín dovâyhée’an, iwedá in Jerusalem-índá, hedá oe Judea nange i’ge’in t’ähká, hedá in Hudíyo dímuupí’in wānbo-á. Dovâytu’an inbí t’aywó’di dáyjoe’andi Jōesi Tádáví’piye dívíhāadi-í, hedá híwó dívítsiye’amí dáykeeyamídi ta’gendi inbí t’aywó’di dáyjoe’annin. 21 Gin dáy’odiho wēn Hudíyodi i’ méesate hay’i khó’jé díyá’ hedi díháyji’in dívíkhāāde’. 22 Hewānbo Jōesi Tádádí háādi wānbo t’ähkí naa díkhāge’do’, hediho náa náwe owindi in ta’gen namuu’in

t'ähki t'owa doväytumáa, tobáháa he'ennin dimuu háa he'ennin dimuupi wänbo. Hääwi t'ähki ná'in t'owa doväytumáa'i-á, Moses-ádi in Jöesi Tádávi tukhe'mindádi ditú'in napuwagi'o'inbá namuu, hedí wíyá hääwi wänbo wó'tú'pí. ²³ Indá ditú i' to'wí Jöesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'öephadekhâymaa'in nachuu pihay, hedí i-á i' páadé'i namúuní chuwa iwedí nawaywówápúuwí, hedânho i'dí wí'gín Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá Jöesi Tádávi p'óégé ovâykeekankhâymaa."

²⁴ Wa'dí Paul ná'i hääwi ithaykw'óe'ó ihaydi Festus tsikhagipí itúwínú, "Paul, u-á bondoe'i-ân unmuu. Báyéki bihá'an, hedânkun unbondoepuwamân."

²⁵ Hebo Paul-di óetu'an, "A'gindi Festus, naa bondoe'i wó'muupí. Naa hiwó donhangintanmáadi in ta'gen namuu'inda' dáyhi'máa. ²⁶ I' tsondi Agrippa náwe na'ándi' ûnhanginná ná'i hääwi t'ähki i'gedí. Hedânkun iví páadépiye dáyhi'máadi hääwi wänbo wídokaayohpí. Naa hiwó dínhanginná t'ähki ná'i hääwi napóe i'gedí Agrippa-á nat'oe'in, gá kaaqi wínapóepídân. ²⁷ Tsondi Agrippa, ti biwâyunde' háa in Jöesi Tádávi tukhe'min ditú'in? Dínhanginnân biwâyunde'in" gin Paul natú. ²⁸ Agrippa-di Paul óetu'an, "Ti un'ân gáhân u'dí wesebo wí Christian dípa'i'in?" ²⁹ Paul-di óetu'an, "Hádéebá wesebo háa wíyá shánki díhúuwí. Hebo naa Jöesi Tádávi'piye dáyjüusu'o' u-ádi hedá t'ähki ná'in náa thaa dit'öeyankw'ó'nindádi naa waagibá ípúuwí'in. Hewänbo naa wó'da'pí kadénadi iwhimúuní'in, naa owhimuu waagibá."

³⁰⁻³¹ Paul ihí'bowa ihaydi i' tsondi Agrippa hedá i' tunjó Festus-á, Bernice-á, hedá in wé'gen iwe dikw'ó'nindá díwíwínú, hedí oe já'wépiye dipeedí díwíhée'an. Ditú, "Ná'i sendá háawin wên wänbo wí'anpí óeháyjídí háa napanchanídí wänbo?" ³² Hedí Agrippa-di Festus óetu'an, "Ná'i sen dóma'p'áadi-i'in dínkodiwân, hewänbo náa wídínkodipí, gá Caesar-di óntunjó'namí'in nada'póedân."

27

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-ídi

¹ Hedího in tsonnin dí'ánshaapóe na'in kophé iwedí oe Italy-piye dísaanídí, * hedího Paul hedá wáy-á pandádi ovâyjoe'an wí tãgintã (100) sundado ovâytonmáa'iví mange. Ná'i sendá Julius gin nakháwá, hedí in sundado i' Rome-wi tsondi p'ó'déqí'vín gin ovâykháyã'de'in diwedí'i-ân namuu. ² Wí sen Aristarchus gin nakháwá'í wá' na'indádi nají, i-á Macedonia nangewi bú' Thessalonica iwedí'i namuu. Hedí wí kophé Adramyttium bú' iwedí'i' ívítógi. Ná'i kophé-á nakhâymuu i' bú'ây eeje oe Asia nange p'o kíngé i'gepiye namú-ídi.

³ Wíyá tháwân oe Sidon bú' iwe ívítóyí'. Julius-di Paul hiwó óe'andi iví k'ema'in óepuwämägi, indi hääwi ûntáy'i' óemäänídí. ⁴ Iwedá i' kophé iwedí gimää, hewänbo i' waaqi tí'úupiye díchânuhúja', hedího oe Cyprus p'ojáadi shánki nawaakaypí i'gedí gimää. ⁵ Oe p'o' p'ânâpiye giphade, hedí Cilicia nange hedá Pamphylia nangá p'o kíngé i'ge gimää, hedáhá' oe Lycia nange wí bú' Myra gin dáytu'o' iwe gipówá. ⁶ Iwe i' sundadoví tsondi wíyá pí'wí kophé Alexandria-wi namuu'i' ishaa. Ná'i kophé-á Italy-piye namân, hedího dítu'an iwe ívítôení'in.

* ^{27:1} Luke wíyá Paul-ádi nají.

⁷ I' waa hânho nakaydi jóngíḍa' wí hâyú thaa gipundee, hedá báyéka ívít'ôe'andi Cnidus bú' tsowa gipówa. I' waa kay'i namuudi ee gimân diwepiye wíyá wíngínpuhkodipí, hediho Crete k'áygé i'gedi giphade, Salmone gin dâytú'o' iwe, hedá nawaakaypi'we i'gedá gimân. ⁸ Jóngíḍa' p'o kíngé i'ge gipundee, hedi wí bú' Lasea gin dâytú'o' i' tsowa gipówa. Náwe naná' diwá dâytú'o' "Híwó naná i' kophé díwíwóyí'nígí" gin.

⁹ Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihaydi nate'núpuwamāndi híwó wínamuupi wíyá shánkí gimú-íḍi, hedânho Paul-di ginnân ovâyumakhe'an: ¹⁰ "K'ema'in, naa ochanpoe'o wíyá shánkí náwedí gimāādá âyt'ôephadekhâymāa. Ná'i kophé-á hé wóegébo gipedée-í, hedá wáy wên wá' díwíp'ot'aháanú-í." ¹¹ Hebo i' sundadóvi tsondi Paul-ví hí' ónt'ôeyaanívi'wedí i' sen i' kophé ívít' ūnmuu'i hedá i' sen isanhondi-á inbí hí'-á shánkí ovānt'ôeyan. ¹² Ná'i kophé nawhí'ān diwe wāhphade híwó' diwe wínanáhpí dâyte'núphaadé-íḍi, hediho t'āhki waa dív'ānshaamāgi i' kophé iwedí wíyá bú'ay Phoenix gin dâytú'o'i' oe Crete nangebá naná' diwepiye díwú-íḍi, iwe dâyte'núphaadé-íḍi. Oe Phoenix dâykophéwhikw'ôe'ó, hedi aakonpiye thanpiye jáadi hedá p'inpiye thanpiye jáada óewāq'ahkhānde'.

Hânho iwaa'andá ikwā'nan

¹³ Hediho aakonpha'gedi híyāā iwaa'an dihaydi dí'ān háa díṭú waagi dív'āmí'in, hediho iwedí gimāādi ná'i Crete p'ojāadi tsowa p'o kíngé i'gedi gimān. ¹⁴ Hebo háy napóe ihaydi wí waa hânho kay'i ná'i Crete nange i'ge iwaa'an, i' waa-á p'inpiye thanpiye jáadi i' waa gin dâytú'o'. ¹⁵ I' waa hânho nakaydi i' kophé óenāndí wíyá páadépiye wí'ūnpuħkodipí, hediho i' kophé dâybée, hedi wáy i' waaḍi díhon diwepiyeda' gimāa. ¹⁶ Wí p'ojāadi'ay Cauda gin dâytú'o'i' tsowa giphade, i' waa wāhphade wínakaypi iwe, hedi báyéki ívít'ôe'an i' kophé'ay áywhimāa'i ná'i kophé gáhâyú'i' iwe kw'áye áytagé-íḍi. ¹⁷ I' kophé'ay dâywhísóge ihaydá i' kophé gáhâyú'i' whihkannin kay'índi dâywhibuugi'an wínatha'dee-íḍi. Hedá i' te'aa i' waaḍi i' kophé óechānunde'i-á dâywáve, gá dikhunwóeda'dān oe Syrtis gin dâytú'o' iwe dikhāhkwodee-i'in, i' p'oe iwe wāhphade wínowā'ānpíḍi. Hediho iwedí díwānpip'omāa.

¹⁸ Wíyá tháwān wá' i' waa hânho nakay, hediho in kophé'in sená' wí hé i' kophé iwe naku'undi p'oe iwepiye dâychānu, i' kophé wāhphade wínakhāa-íḍi. ¹⁹ Hedá wíyá tháwāndá inbo i' kophé'i háāwí wá' p'oe iwe dâychānu. ²⁰ Báyéki thaa agóyo wānbo than wānbo wí'āymū'pí, hedi i' waa nahānpíḍi kay'i iwaa'o'. Hediho gi'ān há'to wówá'in gipee-i'in.

²¹ Báyéki thaa wí'ívhúuyanpí. Hedi Paul inbí páadépiye nawindi ovâyṭú'an, "K'ema'in, shánkí híwó namúuníwān naví tun dínt'ôeyaaníḍi Crete diwedí wígepee-íḍi'in otú waa. Háy úvít'ôeyandáho há'to ná'i kây iwe gipóewíwān hedá i' háāwí há'to gipedée-iwān. ²² Hebo náā wí'úvít'āyngimāānípí. Tobáhāa ná'i kophé natha'dee wānbo há'to to'wí wānbo óep'oháyí. ²³ Naa Jōesi Tádávi' omuu, hedá ívít'ôe-á dôn'o', hedi khú'ḍi wēe ívít' makówáwi t'ôepā'aa'i dínpówa, ²⁴ i-á navi nú' nawindi ginnân díṭú'an: 'Paul, wí'ūnkunwóeda'íḍi. U' ta'gendi Caesar-ví páadépiye bikwinugi'o, hedi ʋ' unmuudi ná'in u-āḍi díjī'in há'to wēe wānbo nachuu-í.' ²⁵ Hedānho k'ema'in, wí'íkhunwóeda'íḍi. Naa dâywāyunde ná'in Jōesi Tádá natú'inbo napuwagi'o'in. ²⁶ Hewānbo wí p'ojāadi eedí gikhāhkwodee-í."

²⁷ Wíje jáadi daphade, hedi wa'di i' waa'di i' maa'p'oe Adriatic gin dáytu'o' i'ge díchānuhon. Khun pinudi háadi naná' dihaydi in kophé'in sená' ditú nan tsowa nú' gipowamānnin. ²⁸ Dáywā'antaayan, hedi wétā'di jónu (24) kwi'óhpa taa nawā'an gin dáyshaa. Wíyá shánkí háy dimāādá wíyá dáywā'antaayan dihaydá tá'di kháve (18) kwi'óhpa taa-á nawā'an. ²⁹ Dikhunwōeda' i' kophé k'uu eedi óechānukhāymāa'in, hediho i' kophé tí'úuphá'gedi jónu kháa'i kwák'u maayāā'i dáywaje whihkannin eeje, hedá diwówayēenídí nathay pihay dívíjūusu'an.

³⁰ Ná'in kophé'in t'óe'in i' kophé iwedí diwhaveda' dijāanídí, hediho i' kophé'ay p'oe iwe dáywāve. Hedáhá' i' kophé gáháyú'i páadépiyedi wíyá maayāā'i dáywajekhāymāa waagibá díví'o'. ³¹ Hebo Paul-di in sundado hedá inbí tsondí-á ováytu'an, "Ná'in kophé'in t'óe'in ná'i kophé iwe dívíwóyí'pídá, undá há'to wówá'in ípee-í." ³² Hediho in sundado i kophé'ay nawhí'āndiví whihkannin dáyts'ā', hedi i kophé'ay nama'p'ā.

³³ Nathaypuwamān dihaydi Paul-di ováytu'an dívíhúuyamí gin. Ováytu'an, "Wíje jáadi t'āhki hānho úv'ānshaamāadi húukanpí'inbo íji". ³⁴ Hediho náa naadi kay'indí wáytumāa, háawin wēn híwóhpi'in wānbo wí'únpuwagí'opí, hedānho bíhúuyan, wí koegí' untáy íchuu-ípídí." ³⁵ Ihí'bowa ihaydi wí pává iké'di Jōesi Tāa ikú'daa'an, hedi wí ihávedí ik'oe. ³⁶ Indí gin i'annin óemú'di shánkí híwó dichanpóedí in wá' dívíhúuyan. ³⁷ Wégín tāgintādháh' tségintā'di sí (276) t'owa i' kophé iwe gito'on. ³⁸ T'āhki dívíshu'an dihaydi, i' táhtān p'oe iwe dáychānu, i' kophé ihay wínakhaa-ípídí.

I' kophé natha'dee

³⁹ Nathanpee ihaydi, in kophé'in t'óe'in i' nan dāymū'i' wídāytaapí. Hewānbo na'okhānná hedá nap'oehángíná' diwe dāymū', hediho díví'ānshaamāgi dínkodídáho i' kophé dāypuhkannamídí iwepiye, hedānho i' okhān deedi dáywóyí'nídí. ⁴⁰ I' kwák'u maayāā'i nawhí'wa'jendiví whihkannin dáyts'ā', hedi i' p'oe iwebo dáyjoe'an. Hedi ihaydibá i' kophé óebéede'i phéphá' nawhimuu'i whihkannin dáywhihsuu. Hedáhá' in páadépiye'in te'aa dáytege, i' waa'di i' kophé ee na'okhānná' diwepiye óechānuts'úude-ídí. ⁴¹ Hebo wí'nāphá'gedi nap'ohkayji' iwe na'okhānbóedí'an, hedi iwe i' kophé páadépiye ichānudi nakhāhsogedeedi wínajāapóepí. Ihaydá i' kophé tí'úupiye'i' i' p'oe oepiyá nāāpiyá kaygindi na'a'yāpoe'odi óewhéekanhon.

⁴² In sundado díví'ānshaamāa in pan ovāyhāanú-ídí, hedānho nan diwepiye wídívíkohsáy-ípídí dijāanídí. ⁴³ Hewānbo Paul-ví wówátsi ōn'aywoení'in i' sundadoví tsondí nada'di to'wí wānbo wí'ovāykhē'māgipí. In to'wēn díkohsayhá'in ovāyjon p'oe iwe dívíjaymú-í nan diwepiye dívíkohsáy-ídí. ⁴⁴ Ihaydháh' in wé'gendá ováytu'an i' phéphá' háa i' kophéwí phéwhéee óep'omāa'i'di dívítsahsaa-i'in. Handidānho t'āhki'díbo nan diwe wówá'in gipowá.

28

Oe Malta diji

¹ T'āhki'díbo nan deedi wówá'in gipowá ihaydi, ná'i p'ojāadi Malta gin dáytu'o' in gínhanginpóe. ² In t'owa iwe'indí híwó dísigí'an. Ikwā'dodí nat'ée, hediho dáypha't'égi, hedi ditú'an i' phaa nú'piye íviahādi-ídí ívísúwá'amídí. ³ Paul íphé'áywé'ge'an ípha'kw'ōenídí, hedi ípha'kw'ōe'ó ihaydi wí pāāyū

phaadi óesúwánándi phé jáadi napee, hedi Paul-ví man deedi ikhuugee-whi'k'ú'. ⁴ In t'owa i' nange'indi i' pǎäyü Paul-ví man deedi nawhi'k'óe'in óemû, hedi divítu'an, "Nǎ'i sendá mađi ta'gendi t'owa t'akhanu'i' namuu, hedi tobá óep'ohaypí wǎnbo', nanbí jôesi 'Ovâyt'owatuhchǎnunde'i" gin gínkháwǎ'i'di háto óewówápeemǎáni." ⁵ Hewǎnbo Paul ivi man iwǎđǎa'andi i' pǎäyü i' phaa iwe nake't'ǎ, hedi háabo Paul wí'únpóepí. ⁶ In t'owa di'ánde' i' pǎäyüdi óekhuugee ee úntee-f'in, háa mađi wesebo nachuhkaanú-í. Hewǎnbo thaa t'ǎhki divítsíkha'andi Paul háabo wí'únpóepí, hediho inbí ánskaa dǎy'egó'andi divítu'an, "Ta'gendi nǎ'i sendá Jôesi waagi'ba namuu."

⁷ I' sen nǎ'i p'ojǎadi ee natsonnándi' Publius gin nakháwǎ. Ívisúwá'o' iwe tsowa únnavakw'ó, hedi sígídí na'in dihógídi ivi tewhá únná' diwe poje thaa díwóyí'mǎgi hedá híwó'dá dí'áyíngi'an. ⁸ Publius-ví táđá whohte eedi únhayk'óe. Natsáwǎp'íde' hedá nasihaydi óe'áäde'. Ee nahayk'óe eepiye Paul nash'ú, hedi ivi mandí óetǎgedi ónjúusu'andi hehkhaá óemǎgi. ⁹ Nǎ'in napóe ihaydi báyéki in wé'gen nangewin dihay'in Paul-ví'piye di'ǎä, hedi in wá' hehkhaá ováymǎgi. ¹⁰ Indi báyéki dihǎäwímǎgi na'in, hedi poje p'óe naphade ihaydi iwedí gimǎn dihaydi i' gíntáy'i' t'ǎhki dímǎgi.

¹¹ Wí kophé Alexandria-wi namuu'i' i' p'ojǎadi iwebá ite'núphade'i' iwe ívítógi. I' kophé-á Castor-áđi Pollux-áđi gin dǎytü'o'. * ¹²⁻¹³ Oe Syracuse bú' gipówá, hedi poje thaa iwe ívíwóyí'. Iwedí p'o kíngé i'gedǎ' gimǎä, hedi Rhegium bú' iwe gipówá. Wíyá tháwǎn aakonpha'gedi iwaq'an, hediho wíyá tháwǎnda Puteoli bú' gipówá. ¹⁴⁻¹⁵ Iwe wén Jesus-ví'piye dívíwáyunde'in áyshaa, hedi indi kay'indi dítu'an indáđi wée jáadi ívíwóyí'ni'in. Iwedí wíyá gimǎndi oe Rome-piye wáy-á tí'úuwín páadé'in Rome-win dimuu'in nanbí'gedi dínhanginpóe, hediho gín'ayjay'ǎä. Dǎyhǎäwíku'kw'óe'ó iwe Appius gin dǎytü'o' iwehay wáy wén di'ǎä, wáy-á wéndá wǎhphade kayi' wídi'ǎhpídí oe "Poje Kaykhanwówá Tewhá" gin dǎytü'o' iwe díjay. Paul-di ováymû' ihaydi Jôesi Táđá óekú'daa'an, hedá ivi pí'nǎ kǎh'jé-á shánki nakaypóe. Han áyphade, ihaydǎhá' wí háyü thaa iwe oe Rome gipówá.

Oe Rome Paul napannǎn diwe in Hudíyo ováyhí'máa

¹⁶ Oe Rome gipówá ihaydi Paul wí'bo óethayemǎgi, hewǎnbo wí sundadóđi óe'áyíngimǎa.

¹⁷ Poje thaa naphade ihaydi Paul-di in Hudíyo p'ó'dédí'in oe Rome dithaa'in ivi'we ováywé'getu'an. Dípówá ihaydi ováytü'an, "Tí'úuwín páadé'in, tobá nanbí thehtáy pahpǎ'inbí khuu a'gínkhanu naa wíđáy'anpí wǎnbo', hedá nanbí t'owaví'piye wén yǎ'dǎapi'in wǎnbo wíđáy'anpí, in Jerusalem-win p'ó'dédí'indi dípanké, hedi nǎ'in Rome-winbí mange díkán. ¹⁸ In Rome-windi háawin t'aywó'nin naa dáy'annin dínnuwǎ, hewǎnbo indá dínhanginpóe háawin diháyji'in wǎnbo wíđáy'anpí, hediho díma'p'ǎädi-i'in dida'wǎn. ¹⁹ Hewǎnbo in Hudíyo wíđida'pí in Rome-windi díma'p'ǎädi-i'in, hediho shánki híwó dínpóe otúunídí Caesar-ví tunjówháagé iwe dínunjó'namí'in. Naa gin dáy'an tobá wén t'ehpide tun wíđomáapi wǎnbo naví t'owa in Hudíyo dimuu'in dováy't'e'p'íeede-íđí. ²⁰ Hedǎnkun naadi wáytuhkánnan nǎ'i háäwí i'gedi wáyhée'amíđí. I' to'wí in Israel-win t'owadi óetsíkha'máa'ívi'piyebá naa dáywáyundedǎnho nǎ'i kadénadi owhimuu."

* **28:11** Nǎ'i kophé páadépiye wíje p'ónbay waagi dakeet'óe'in dachá, indá in Alexandria t'owaví jôesi dínmuu, Castor-áđi Pollux-áđi gin dakháwǎ.

²¹ Indi Paul óetɔʔan, “Naʔin wên taʔnin wânbo uvíʔgedi natûʔnin oe Judea-di wíʔâykéʔpí, háa wí Hudíyo tíʔúu páadéʔi owedí naʔăăʔi wânbo wên híwóhpíʔin natʔoeʔin uvíʔgedi winatúhpí. ²² Hebo naʔin gínhanginná toʔwên tʔăhkí híwóhpí dívíhíʔmáaʔin náʔin tsʔămín hăhkan niʔgedí. Hedânho gidaʔ ɔʔdî dítuʔăamíʔin háawi uví wăyɔ ɔmuuʔin.”

²³ Hedího in Hudíyo wí thaa dăydeʔman wíyá dîʔăă-ígíʔ, hedí iʔ thaa napówá ihaydî báyéki dîʔăă. Hédéndí héʔdibo iwedí nakin diwehay báyéki hăăwí Paul-di ovăyhéeʔan. Háa Jôesi Tădădí tʔăhkí tʔowa ovăysígíhóeníʔin nadaʔ waa ovăythayyan, hedí Moses-ví tun niʔgedí hedá Jôesi Tădăví tukheʔminbí tun niʔgedá ovăytʔôeʔandi ikhăăde Jesus-víʔpiye ovăywăyukannamídí. ²⁴ Paul-ví híʔ dăysígíʔandi dívíwăyɔ wăy wên, wăy wëndá joe. ²⁵ Hedí in Hudíyo handăʔ wídínʔánshaamuupídí iwedí dívíjăaʔan, hewânbo waʔ dipeepídíbo Paul-di náʔi tʔăʔge híʔ ovăytɔʔan: “Iʔ Yăʔdăaʔi Pʔoewăăhăădi hănʔoe Isaiah óetɔʔan unbí thehtáy pahpăʔinbíʔpiye namú-ídí náʔi Jôesi Tădăví híʔ ovăytɔʔăamídí:

²⁶ Ihaydăʔ íʔóʔve-í, hewânbo háʔto íkaʔpóewí,
ihaydăʔ bînmúʔbe-í, hewânbo háʔto únkeepúuwí.

²⁷ Ípʔóhkăymuudí wíʔíkaʔpóyaʔpí.
Úvíʔjemankwʔódídăháʔ úvítíkhămu.

Gin úvíʔanpídá unbí tséedí bînmúuní

hedá unbí ojedá íʔoe-í
hedá taʔgendi íkaʔpóewí,

hedá naviʔpiye íʔăă-í yăʔdăaʔin wăypaʔídí, gin Jôesi Tădă natú.

Năʔi híʔ natúʔi-á taʔgen namuu. ²⁸ Hedânho năă náʔin únkhăyʔăʔ únhanginnăaníʔin: Jôesi Tădăví híʔ in Hudíyo dimuupíʔin ovăysan ovăyʔaywoenídí. Innânkun dívítʔôeyaaníʔ. ²⁹ Paul íhíʔbowa ihaydî in Hudíyo dívítuhănbodí dipee.

³⁰ Paul wíje păayo iwe naʔăn, hedí iwăăa iʔ tewhá ee nachanídí. Toʔwên únpuwăpówăʔin tʔăhkí ovăysígíhógi. ³¹ Íʔdî Jôesi Tădăví khuu íʔgedí ovăytʔôeʔan, hedá Jesus Christ iʔ shánkí natsonjîʔivíʔgedá ovăyhăʔan. Khunwôedaʔginpídíbo ihéeʔan, hedí toʔwídí wânbo wíʔóekhăăʔanpí.

In Ta'nin Paul-di In Rome Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i?, Jesus Christ-gi' dáy't'ôe'o'ídi ná'in ta'nin wáysande' un Rome búu'ú iwe íthaa'in. Yôesi Tádádí naa díde'man hedá dísaanígi' dísóge iví híwó'di tųu t'owa dovây't'ôe'amídí. ² Hân'oebo Yôesi natú ná'i híwó'di tųu ná'in dímmańi'in, hedí iví tukhe'min iví ta'nin diwe i dáyta'nan. ³⁻⁴ Iví ay Jesus Christ ná'ínbí tsondi hay'i gínmuu'iví'gedi dáyta'nan. Na'aypuyá ihaydi nat'owasenpaa, hedí iví thehtáy pahpaa David i hân'oe'i tsondi namuu'iví tí'úugé ká'ää'ínbí'wedího ná'aypuyá. Hedí Jesus nachuudi nawáywówápóe ihaydi i Yă'dăa'i P'oewaahâđi dínkeeyan ta'gendi Yôesi Tádáví ay wá' ũnmuu'in. ⁵ Haa Jesus i'an waa namuudi Yôesi Tádá navi'piye' híwó'di namuu, hedího in Hudíyo dimuupí'in t'owa wéngé t'ăhki díthaa'ínbí'piyeho naa dísan dovâykhăge'namídí iví tųu ipiye' dívíwhăyú-ídi hedá ôn'a'ginnamídá. Kín dáy'o' hedânho t'owadi ôetegé-ídi. ⁶ Hedá un wá' Yôesi Tádádí wovây'tukánnan Jesus Christ-ví'in ímúnídí.

⁷ Hedího un t'ăhki oe Rome íkw'ó'nin wâysengitumăa. Yôesi Tádádí wovâyséegi hedá wovâyde'man iví t'owa ímúnídí. Idá hedá Na'ínbí Sedó Jesus Christ-dídá séegísehkană wovây'măăní hedá wovâykhăge'namí ánsaaginpidíbo' íkw'ónídí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

⁸ Hedí náă-á hăđi Jesus Christ dóhée'an gínhay-á Yôesi navi Tádá dókú'daa'o' un t'ăhki ímuudi, gá wéngé t'ăhki t'owa dívíhí'máadân unbí whăyú i'gedi. ⁹⁻¹⁰ Yôesi Tádá-áho ũnhanginná ná'i naa otú'di ta'gen namuu'in. Igi' pín ta'ge haydi dáy't'ôemăa t'owa dovây'tu'odi i híwó'di tųu iví ay Jesus-ví'gedi, hedí hăđi wânbo t'ăhki wăyyúusu'o'. Yôesi dóda'măa i-á natúđáho hanwaapídíbo unbí'piye' dípunmăăní, ¹¹ gá hânho o'ăđăapunda'dân. Naa oda' hăđwí i Yă'dăa'i P'oewaahâđi naa díhă'andi' wăyphăđé-í'in, hedânho unbí whăyú shánkího únkay-ídi. ¹² Kinnân otu'da': Undádí naa-ăđí wé'ge ívíkhăge'namí kwee waa sen waa gi'ăăníđí, handa' ívíwhăyundedi.

¹³ Tí'úuwín páadé'in, oda' ũnhanginnání'in hăyân wânbo dáy'ánshaamăa omú-ídi unbí'piye', hewânbo hăđi waa hăđwíđí dí'ahkhănde'. Hânho oda' báyékidí unbí búu'úwín Jesus-ví'piye' dovâywhăyú'amí'in, in wé'ge'in Hudíyo dimuupí'in t'owa dovâywhăyú'an waagibá. ¹⁴⁻¹⁵ Naa t'ăhki t'owa hăđwí ophaamuu waagibá ochăa, tobá háawín dímuní wânbo', in Greek tųúđi dívíhée'o'índá in pí'wí tųúđi dívíhée'o'índá, in hânho díhă'índá in díhăhpí'índá, gá Yôesíđi naa dísógedân iví híwó'di tųu t'ăhki t'owa dovây't'ôe'amídí. Hedânho shánkí oda' un oe Rome diwe íkw'ó'nin wá' wăyt'ôe'amí'in.

Yôesi Tádáví híwó'di tųu-á únkay

¹⁶ Yôesi Tádáví híwó'di tųúđi naa wídíwôeda'măhpi. Ná'i tųu-ân nakay, hedí i'gedi Yôesíđi t'ăhki t'owa in ipiye' dívíwhăyunde'in ovây'aywonde', páadé in Hudíyo dimuu'índá, hedá in Hudíyo dimuupí'índá wá'. ¹⁷ Ná'i híwó'di tųúđi díhă'andi gínhanginná haa Yôesi Tádádí t'owa ovây'chăamăa'in t'aywó'di

dâymaápí waagi. Hewänbo inbí whäyü dínmuu'idíqá' kin i'ó', hääwí híwó'q'dí díví'o'i namuudá yoe, iví tǝ'nin diwe ûntǝ'muu waagi:

Wí to'wí Yôesiví'piye' ta'gendi iwihäyundeqáho', iví whäyü ûnmuudíbo Yôesidí óechäamáa t'aywó'dí imáapí waagi, heqí wówátsi óemääni.

Yôesi Táqádí wên t'owa ovâyutuchänukhâymaa

¹⁸ Yôesi Táqá oe makówa na'ándidi dínkeeyo' ovâyutuchänukhâymaa'in in to'wên óe'a'ginpí'indá hedá in yǎ'dâapí' díví'o'indá, háa díví'o'in namuudí nat'aydi. Hedi híwó'pí díví'odíbo Yôesiví ta'gen ûnmuu'in ônkaayo hedânho wé'ge'in t'owa wídaytáa-ípídí. ¹⁹ Dínkoedi híwó' dínhanginnánidí Yôesiví'gedí, gá idi ovâyhangin'annandán. ²⁰ Yôesi Táqá pinnán kay imáa hânhay wânbo nahándepí'in, hedi idá' Yôesi namuu hânhay nanân wânbo'. Tobá tséedí Yôesi âymündepí wânbo', ná'i nan oepáa ikhiyé ihaydi waabo' thay'eedi ná'i hääwí gínhanginná iví'gedí i hääwí ipaa'ídi. Hedânkun t'owa wídínkoedípí ditúnídí wídínhanginnáhpí'in.

²¹ Hewänbo tobá Yôesiví'gedí t'owa dínhanginnân wânbo', óe'a'ginnamíví'wedí hediháa óekú'daa'amíví'wedí dínkhây'ǎ' waagi, inbí ánskaa wídínchǎ'muupí hedá inbí hangintandá dâymáapídí khuy i'gebo diyí'. ²² Báyéki dihá kin dí'ándé', hewänbo hangintáhpí'indá' dimuu. ²³ Tobá Yôesi-á t'ǎhkíví kw'áye namuu wânbo', hedá iví wówátsi-á hânhay wânbo wí'ûnhándepí, ná'in t'owadáho wíyá wí'óe'a'ginnmáhpí; hedi tobá Yôesi nachu'pí wânbo hedá t'owa-á dit'ahánde wânbo', báyéki hääwí t'owa waabá dínchaa'in dáykhíyé inbí yôesi dínmunídí, hedá báyéki wíyá hääwí-á dâypaa, tsidé'á p'oekanu-á hääpanda páäyü-á waagá dínchaa'i', hedi ná'i hääwí dâypaa'i wá' dâya'a'ginnmá'.

²⁴ Hediho Yôesidí ovâyoye'o' díví'amídí ná'i yǎ'dâapí' inbí pí'ná khó'yédi dikanda'i', hedi wôeda'ginpídí yǎ'dâapí' hääwí wí'ná táyedí inbí túu'údí dívitsiye'o'. ²⁵ Wíyá wídívít'óyandepí in ta'gen namuu'in Yôesiví'gedí, hedi i hôeyó namuu'idá' dívíwhäyunde'. I hääwí Yôesi ikhiyé'ida' dâya'a'ginnmá' hedá ipiye' dívíyûsu'o', Yôesiví'piyá yoe, i-á ná'i hääwí ikhiyé'i namuu. Idá'mân hay'i namuu kin t'owa dínkhây'ǎ' häädi wânbo t'ǎhkí ditúní'in. Hamân.

²⁶ Hedi in t'owa ná'i yǎ'dâapíkan díví'o'indá Yôesidí ovâyoye'o' i wôeda'wó'gí hääwí hânho dikanda'i' wíyá díví'âamídí. In kwiyǎ' wânbo háa inbí wówátsi thaa dínmuní waagi wídithaapi, hedá wáy-á kwiyǎ'dádí inbí túu'údí dívít'aywó'kanmáa. ²⁷ Hedi in sená' wá' han waagibá dívíkanhon. Inbí kweeyôe-ádi dívitháye'bé-íví'wedí dínkhây'ǎ' waagi, shánkídí dida' wáy-á sená'dádí inbí túu'údí dívít'aywó'kanmá've-í'in. Hedi ná'in sená' wôeda'wó'gí wí'ná táyedí dívitsiye'odi i tuchänu dín'ǎ'i ovâyamá', hedi inbí t'aywó'dí dínmuudí inbí túu'ú dâypede'e'o'.

²⁸ Dichanpo' wínachǎ'muupí'in Yôesiví'gedí ta'ge díví'ánskaa'âamídí, hediho Yôesidí ovâyoye'o' inbí yǎ'dâapí' ánskaa-ádi, i hääwí dínkankhây'ǎhpí' díví'amídí. ²⁹ Yǎ'dâapí'-ádi híwó'pí'-ádídá' inbí pí'ná khó'yé dinto'on; hânho dihá't'aa; wáy-á to'wëndádá háa'wânbo-á dimuu; hânho dithúut'óe; häädi wânbo t'ǎhkí dit'owat'akhánada'; hânho dívít'aymáa; häädi wânbo t'ǎhkí dívít'hôeyómáa; wáy-á t'owaví'gedí yanáki díví'ánskaamáa hedá dívíhí'máa; ³⁰ t'owa dâytûusúu'o'; Yôesi dâyt'ay; t'owa t'âmägí' dâytûmáa; dívíyengi; dívipihuude'; wíyá shánkí t'aywó'dí ts'aqabi i'gedí díví'ánskaamáa díví'amídí;

inbí tádá-á yíyá-á wídâyit'óyande pí; ³¹ inbí ánskaa-á wídínchâ'muupí; háa dívítu'u'an waa wídíví'opí; inbí maatu'indá wídâyseégípí; wáy-á to'wênbí'piye' wídí'iyapo'pí. ³² Yôesi natsonpôe in to'wên ha'wâa díví'o'indá dínkhây'â' dihâani'in, hewânbo ná'i dínhanginnân wânbo handa' dívíkanhon, hedá hâ'ida'ba yoe, ovâyhi'an wây-á to'wên hanbá díví'amídí.

2

Na'indá wígínk'óepí gitúnídí t'owaví'gedí háa dín'â'in

¹ Hedího wí to'wídí wây-á t'owa ovâytuusúu'odi natû' t'aywó'to'in dimuu'in, i-á há'to ûnkoeđí-í natúní'in wí'bo wí'it'aywó'napi'in, tobá to'wí namuní wânbo'. In wé'ge'inbí'gedí kin waagi ihée'odi, wí'bo iví t'aywó'di ipikeekw'ôe'ó, gá in waagibá it'aywó'dodân. ² Hedí gínhanginná Yôesi híwó' í'o'in in t'owa kin díví'o'in ovâytechânudi, gá i-á ûnhanginnândân ta'gendi háawin dimuu'in. ³ Ná'i to'wídí wây-á to'wên ovâytuusúu'odi hewânbo in waagibá it'aywó'dodi ma'di na'ánde Yôesidi há'to ôetuchânú-í'in. ⁴ Hedá wá' tobá Yôesi na'inbí'piye' híwó'di namuu wânbo hedá hânho nabo'atá wânbo-á, ma'di ná'i to'wí na'ánde hâäbo wínamuupí'in. Ti wí'ûnhanginnáhpí'an Yôesi i-áđí híwó'di namuu'in, gá Yôesi nada'dân ná'i to'wí iví t'aywó'di iyoe'amí'in?

⁵ Hewanbo t'óyanpí'da' namuudi hedá iví t'aywó'di iyoe'anpídí, iví tuchânu shánkí pín'aywó'nin ûnmúní owáy Yôesidi t'owa ovâytechânú ihaydi, inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi. Ihaydá Yôesi in t'owa ovâyta'gekeekw'ôení háa híwó' háa híwó'pí díví'annin. ⁶ Wëndá híwó' ív'í'o', hedá wëndá híwó'pí ív'í'o', hedí Yôesidi na'in wí'inbo dímääni hâäwí gín'â'í'. ⁷ Wáy wên t'owa-á hâädi wânbo t'âhki híwó' dívíkanhon, hedí dida' Yôesidi ovâytege-í'in hedá híwó' ovâyma've-í'in, hedá dida' hânhay wânbo t'âhki diwôwáyêeni'in. Ná'in t'owa-á Yôesidi wôwátsi nahánde pí'in ovâymaáni. ⁸ Wây-á t'owa-á dihâäkhâäda ingí'da' hâäwí t'âhki dikanda', hedí Yôesiví ta'gen ûnmuu'in wí'ôn'a'gínpi, hewânbo shánkídi in yâ'dâapi'in namuu'in dívíkanhon. Kí'min t'owa-áho Yôesidi ovâytechânukhâymaa, indáđí nat'aydi. ⁹ To'wên t'âhki dívíyâ'dâapítsiye'annindá wí'inbo báyéki t'ôephade dínpuwí, páade in Hudíyo dimuu'indá, hewânbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰ Hewânbo in t'owa híwó' díví'annindá Yôesidi ovâytege-í hedá híwó' ovâyma've-í, hedá hihchan ánskaa-á ovâymaáni, páade in Hudíyo dimuu'indá, hewânbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá, ¹¹ gá Yôesidá t'âhki t'owa handa' ovâymaadân.

Yôesi Táđáđá'mân ûnk'ôe natúnídí t'owaví'gedí háa dín'â'in

¹² In Hudíyo dimuupí'in wídâytaapí i tsontuq Moses ita'nandi', hewânbo dívít'aywó'dodibo' ovâytechânú-í tobá i tsontuq dâymáapi wânbo'. Hedá in Hudíyo-á ná'i tsontuq-á dâytaa wânbo', dívít'aywó'dodibo i tsontuqda inbí t'aywó'di dínmuu'í ovâykeekw'ôení. ¹³ In to'wên Yôesiví tsontuq dâya'ginnannindáho Yôesidi ovâychaamáa t'aywó'di wídâymaapi waagi, in to'wên diwânpi'to'indá'ba yoe. ¹⁴ Tobá in Hudíyo dimuupí'in Moses-ví tsontuq dâymáapi wânbo', háa ná'i tsontuq natû' waagi wí'bo díví'odá, kindídi nakeepo' ho dínhanginná'nin háa híwó'di namuu'in hedá háa híwó'di namuupí'indá, ¹⁵ hedího háa díví'o'in namuudi nakeepo' i tsontuq Moses ita'nandibá inbí ánskaa iwebo dâymáa'in, hedí inbí pí'ná khó'yé wá' di-taachanpo' háa híwó' díví'o'in háa yoe. ¹⁶ Hedího i thaa napówa-í Yôesi Táđáđí t'âhki t'owa ovâykeekw'ôeníđí háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, tobá kaadi

dívi'an wänbo'. Hedi Christ Jesus-áho i namuu óesóge'i kin ovaytu'amídí. Kindá ihayda' t'owa dovâytu'o', Yôesiví híwq' di tuu dovây't'ôe'o'dí.

In Hudíyo-ádi Yôesiví tsonttu ûnmuu'i-ádi

17 Ma'di wí to'wí wí'bo iví'gedi ihí'máadí natû' wí kodí'di Hudíyo namuu'in, hedi na'ánde Moses-ví tsonttu itaadibo' òn'aywoeni'in, hedi iyêngihée'o'dí natû' Yôesi óe'a'ginmä'in. 18 I-á ûnhanginná háa Yôesi nada'in i'amí'in, hedá ûnhanginná wá' wé'i wí yä'dâa'i namuu'in wé'i wí yä'dâapí' namuu'indá gá Yôesiví tsonttu iwedí naháhpóedân, 19 hediho na'ánde' ovâypahûuwí'in in to'wên tsí't'aa'in waagi'inbá dimuu'in, Yôesiví'gedi wídínhanginnáhpídí, hedá in to'wên phahkhû ee dikw'ó'ningí'-á wí kohthay waagibá namuu gin na'ánde'. 20 Hedá wá' nada' in to'wên Yôesiví'gedi háäbo wídínhanginnáhpí'in ovâyháäwíthayyami'in, hedá in to'wên áyyäa' waagi'inbá dimuu'in ovâyhá'amí, gá ná'i tsonttu imáa'in diwedí ûnhanginnândân t'äkhí in ta'gen namuu'in. 21 Idi pí'wên t'owa ovâyhá'o', hedi háadan i-á wí'bo wí'ipihá'opí? Idi ovâytumakhe'o wídívísä'mamípídí, hedi háadan i isä'bo'? 22 Wäy-á t'owa ovâytu'o wíyá to'wívi sedó-ádi háa kwiyo-ádi wídíwíwhohkwomá've-ípi gin, hedi háadan i-á wí'bo kinbá it'aywq' do'? I natû' it'ay'in i háäwi t'owa dáykhíyé'i' inbí yôesi dínmuu waa dáychää'i', hedi háadan i-á ná'i háäwíabá isä'bo' i tewhá wáyýe nakw'ó' deeye? 23 Iphuededi natû' Yôesiví tsonttu itaa'in, hedi háadan ná'i tsonttu i'a'gindopídí Yôesi wôeda' iwe óesógénde'? 24 Háa Yôesiví tã'nin diwe natã'muu waa napo', kinnân natû'di:

Háa un Hudíyo ímuu'in úví'o'in namuudi ná'in Hudíyo dimuupí'in Yôesiví'gedi yanákí dívhée'o'.

In Hudíyoví k'ewé' taaðibo há'to in ovây'aywoeni

25 Wí Hudíyo Yôesiví tsonttu i'a'gindodáho', in Hudíyoví k'ewé' taa imáa'indá ûnchá'muu; hewänbo ná'i tsonttu i'a'gindopídá, tobá nataamuu wänbo' iví taa wí'ûnchá'muupí. 26 Hedi wí Hudíyo namuupí' Yôesiví tsonttu i'a'gindodí tobá in Hudíyoví k'ewé' taa imáapí wänbo', Yôesidí óechää nataamuu waagibá. 27 Wí to'wí iví túu'ú ûnk'ewé'taamuupídí hewänbo i tsonttu i'a'gindodá un Hudíyo ímuu'in wovâykeekw'óe'ó híwq' wí'úví'opídí, gá i tsonttu wíwín'a'gindopídân, tobá ná'i tsonttu-á untã'muu wänbo hedá tobá ík'ewé'taamuu wänbo'.

28-29 To'wí wänbo wí Hudíyo waa nawänpi'aypuýädibo ta'gendi Hudíyo wínamuupí. Hedi wí to'wí in ta'gennin k'ewé' taa wí'imáapí wên k'ewé' taadi iví túu'ú eedi óewänpitaa'andibo'. Hewänbo nakhây'ä' wí to'wí iví pí'ná khó'yé-áho kodí'di Hudíyo namúní'in hedänho ta'gendi ha'bi namúnídí, hedá in ta'gennin k'ewé' taa-á pí'ná khó'yéabá imá've-i'indá ûnkây'ä'. Hedi kin waagi ûnpó' i tsonttu iwänpi'a'gindodíabá yoe, hewänbo i Yä'dâa'i P'oweahäädi óetaa'an waagibá nakhây'ä'. Wí to'wí ha'biví'gedi Yôesi-ân híwq' íhée'o', t'owada'bá yoe.

3

1 Ma'di to'wí na'ääní, "Hää-an in Hudíyo dáymaa in wé'ge'in t'owa dáymaapí'? Hedi háagi'innan nachä'muu hä'in Hudíyoví k'ewé' taa'?"

2 Gá báyékgí'innân. Páadé iweho Yôesidí in Hudíyo iví tsonttu ovâymägi dáy'áyngí'amídí. 3 Hedi tobá wáy wên in háa dínkhây'ä' waagi wídíví'opí

wänbo?, ti Yöesi wá? ûn'óde-í i'amídí háa ituu'an waagi? ⁴ Yoe, há?to ûn'óde-í. Gínkhây'ä? gitûní'in Yöesi-á wí'ihôeyó'opí'in tobá t'ähkí t'owa dihöeyó wänbo?. Yöesiví tã'nin diwe iví'gedí ûntû? waa: Ihée'andá t'owa dínhanginnání ta'ge ihí'máa'in.

Hedi t'owadi ònt'e'p'idénde wänbo dínhanginpúwí hánhay wänbo híwó'pí wí'i'opí'in.

⁵ Hewänbo ma'di wí to'wí t'owadã? namuudibo kin na'ánde?: “Naa dáyhíwó'pí'andá, Yöesi-á shánkí híwó'dá i'o'in nakeepo?; hedânkun híwó' wínamuupí Yöesidi dítuchânú-í'in.” ⁶ Hewänbo wígínkhây'ähpí kin waagi ívihée'ámí'in. Yöesi wí'bo híwó' i'opídá, hândidan i-á ûnkoedí-í ta'ge natúní'in in t'owa dívít'aywó'nannin? ⁷⁻⁸ Hedi ma'di to'wí kinnân natúní: “Naa dáyhöeyó'andáho?, iwedí nakeepo? Yöesi-á shánkí hay'í namuu'in, gá i-á wínahöeyópídân. Hediho kin napó'di Yöesi wí'ûnk'óepí dítû'âamídí t'aywó'to'í omuu'in.” Hewänbo to'wí kin ihée'andiví hí' ûntû'da? gínkhây'ä? ívít'aywó'nâamí'in, hedânho na'inbí t'aywó'di iwedí hääwí híwó'di napúwí. Wên t'owa yanákí naví'gedí dívíhöeyóhí'máadi dítû? kin waagi naa oháhkanyí'in. Há'min t'owa-áho i tuchânú dín'ä'í? dáyhóní-áhe?.

T'ähkíðibo dívít'aywó'nan

⁹ Nää otsikapúwí, ti na'in Hudíyo shánkí híwó'nin gimuu in wé'ge'in t'owaví'wedí? Hedân yoe. Naadi ho wáykeekw'ódi t'ähkíðibo t'aywó'to'indá? gimuu'in, na'in Hudíyo-á hedá in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰ Yöesiví tã'nin diwe kinnân ûntã'muu:

To'wí wänbo íví wówátsi ta'ge wí'ihonpí, wí? wänbo yoe.

¹¹ To'wí wänbo wínaka'póya'pí háa in yã'dâa'in namuu'in, to'wí wänbo wínada'pí Yöesi óetaa-í'in.

¹² T'ähkíðibo Yöesiví'wedí dívíhänge'an, inbí wówátsi-á hääbo wídínchã'muupí, wí? wänbo wína'ânpi híwó' i'o'í?.

¹³ Wí penípho óehuudi nasuu waagibá inbí hí'-á tay'í dínmuu, höeyóda? inbí hân diwe dínkw'ó, háa dítû? waa whänpûuví só'p'oe waagi'bá dínmuu,

¹⁴ hedi inbí sóphogedi t'aywó'di hí'-á hedá hí? nawhàhkant'óe'í-á báyékiho dínpi?.

¹⁵ Häädi wänbo t'ähkí dikhâymuu dáy't'owat'ahánú-ídi,

¹⁶ wähää dimää wänbo hääwí dáypedee'o?, hedá t'owa-á ovâydaháachando?.

¹⁷ Háa inbí wówátsi tsagáinpíðibo dáyhúuwí'in wídínkoedíhanginnáhpí,

¹⁸ hedi Yöesi-á háy wänbo-á wídây'a'ginpí.

Yöesidi in t'owa ovâychaamáa t'aywó'di wídâyamápi waa inbí whâyü dínmuudibo?, háa díví'o'in namuudá yoe

¹⁹ Gínhanginná t'ähkí Yöesiví tsontuu natû'di-á in to'wên dáy'a'ginnamídí dívísó'dée'ingí'in namuu'in, hedânho wídítúnípidí wídívít'aywó'nanní'in, hediho t'ähkí t'owa dínhanginnání Yöesiví'piye? dívít'aywó'nannin. ²⁰ Yöesi há?to natúní in to'wí t'aywó'di imáapi? waagi namuu íví tsontuu òn'a'ginnamídí iwânpisó'díndedibo?, gá ná'í tsontuudá in t'owa ovâykeekw'óe'ódân dívít'aywó'do'in. ²¹⁻²² Hediho nää-áho ná'in nathaypóe háa t'ähkí Yöesiví tã'nin diwe ûntû? waa: Yöesidi in t'owa ovâychaamáa t'aywó'di wídâyamápi waagibá inbí whâyü Jesus Christ-ví'piye? dínmuudi,

i tsonttuu dāy'a'ginnamídi dívisó'díndedída'ba yoe. Ná'i tū-á t'ähki t'owagi' namuu, t'ähki t'owa ha'minda' gimuudi, ²³ gá t'ähkidibo ívít'aywó'nandān, hedího to'wí wānbo yā'dāa'ida' winamuupí Yōesi t'ähki yā'dāa'í namuu waagibá. ²⁴ Gín'tanmuupí wānbo Christ Jesus íví ūnp'oedi iwá'āa na'inbí t'aywó'di iwedí díma'p'ādi-ídi, hedí ná'i namuudiho Yōesi Tádádi íví séegísehaná ūnmuudi díchaamāa t'aywó'di wí'āymáapí waagibá. ²⁵⁻²⁶ Hānwānbo Yōesi Tádá í'ānsaamāgi Jesus óesaanídí, íví ūnp'oe ich'āanídí, hedānho íví'piye' ívīwhāyundedáho na'inbí t'aywó'di dīnyāa'amí. Hānhay waabo t'owa dívít'aywó'nān wānbo Yōesi Tádá nabo'atādi itsíkha'andi wesebo wí'ovāytuchānupí dīn'ā waagi. I-á wí'bo t'aywó'di wí'imáapí kin í'an wānbo', gá Jesus-dáho in t'owaví t'aywó'di ovāyyāakankhāymāadān. Hedího nāā-á híwó'da' í'o'in na'in dīnkeeyo', to'wēn Jesus-ví'piye' dívīwhāyunde'in ovāychaamādi t'aywó'di wídāymáapí waagibá.

²⁷ Hedího Yōesi Tádádi ha'wāa na'ingí' í'andi, ti gínk'oe ívīyēngihée'amídí? Hedān yoe. Háadi? Gá Yōesi Tádádi díchaamāadān t'aywó'di wí'āymáapí waagi hāwí híwó'di íví'andi namuudá yoe, hewānbo Jesus-ví'piye' ívīwānpiwhāyundedān. ²⁸ Hedānho gínhanginná Yōesi Tádádi t'owa ovāychaamāa t'aywó'di wídāymáapí waagi inbí whāyū dīnmuudibo', i tsonttuu dāy'a'ginnamídi dívīkhāādedída'ba yoe.

²⁹ Hedí ti gí'āaní Yōesi-á in Hudíyoví'da' namuu'in, in Hudíyo dimuupí'inbí-á yoe? Hedān yoe. Yōesi-á in Hudíyo dimuupí'inbí' wá' namuu, ³⁰ gá wí'da' wí Yōesi na'āndān, hedí idáho ovāychaamāa in Hudíyo dimuu'in Jesus-ví'piye' dívīwhāyunde'in t'aywó'di wídāymáapí waagibá, hedá in Hudíyo dimuupí'in wá' hanbá. ³¹ Hedānho na'inbí whāyū gínmuudibo ti ná'i tsonttu-á āyyoegi'o'? Hedān yoe. Nāā-á shánki gínkoedi āy'a'ginnamídi hāa natū' waa.

4

Abraham-bí whāyū háawin ūnmuu'in

¹ Nāā wāyhí'khāymāa Abraham-bí'gedí hāa ūnpóe'in, i-á na'in Hudíyo gimuu'inbí páadé'í thehtáy pahpāa gínmuu. ² Yōesi natú'dáho idá Abraham-dá óechaamāa'in t'aywó'di imáapí waagi híwó' í'odibo', hedānho Abraham ūnkoedi-íwān íví híwó'di tsyiekan ní'gedí iyēngihée'amídí. Hewānbo Yōesi wīnatūhpí Abraham-dá ūnkoedi iyēngihée'amí'in. ³ Yōesiví tē'nin diwe kinnān natā'muupí'an:

Abraham Yōesiví'piye' íwhāyūdānkun Yōesidí óechaamāa t'aywó'di wí'imáapí waagi.

⁴ Kin waagi namuupí'an: To'wí it'oe'andi-á óewá'ānde', hedí íví wá'āa ūnt'anmuu hāyū it'oe'an waagidí, wí'óewānpidamāhpl. ⁵ Hewānbo to'wí wānbo híwó'di hāwí í'andi nawānpimuudibo há'to ūnkoedi-í natūnídí t'aywó'di wí'imáapí waagi'ba namuu. Yōesidā'mān ūnk'oe wí to'wí óechaamā've-ídi t'aywó'di wí'imáapí waagi, ná'i to'wí t'aywó'to'í namuu wānbo', hedí kin óechaamāa íví whāyū ūnmuudibo', híwó' í'amídí iwānpikhāādedída yoe. ⁶ Hedānkun David hān'oe natū in to'wēn Yōesidí ovāychaamāa'in t'aywó'di wídāymáapí waagi díhíhchā-í, hewānbo híwó' dívī'amídí dívīkhāāde'in namuudá yoe. ⁷ Kinnān itā'nān:

In to'wēn inbí yā'dāapí tsyiekan ovāy'owóyé'indádi

in to'wēn inbí t'aywó'di ovāyyāa'annindádi díhíhchā.

⁸ I to'wí Yôesidi wíyá wí'ôetu'opí t'aywó'kandi gin nahíhçaa.

⁹ Hedi to'gí'-an ná'i híhchan namúni? Ti in Hudíyogí'da'? Yoe, in Hudíyo dimuupí'ingí' wá' namuupí'an. Gínhanginnáhpí'an Yôesi natú'in idi Abraham óeçhaamá t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whâyü ûnmuudi. ¹⁰ Hewänbo ti Abraham in Hudíyo-ví k'ewe' taadi ho nataamuu ihaydän kin Yôesi iví'gedi natú? Yoe, wa'di óetaa'andíðibo-än. ¹¹ Tí'úugédän Yôesi natú Abraham in taa ikéyi'in nathaypúwidi Yôesidi ho óeçhaamá'in t'aywó'di wí'imáapí waagi. Hewänbo kin Yôesi ho i'an Abraham-bí whâyü ûnmuudiðibo wa' in taa imáapíðibo. Hedänkun Abraham-dá t'ähki in to'wên ta'gendi Yôesiví'piye' dívíwhâyunde'inbí tádá waagi'ba dínmuú, tobá ná'in Hudíyoví k'ewe' taa dâymáapí wänbo', hedi in wá' Yôesidi ovâyçhaamá t'aywó'di wídâymáapí waagi. ¹² Hedá in to'wên kin ditaamuu'indá wá' Abraham-dá inbí tádá waagi'ba dínmuu, hewänbo in t'ähkiví'-á yoe. Abraham-bí äy waagi'in ta'gendi dímúniði, indá dínáy iví ahtaa eeye díví'achtuyé-ídi, i waagibá whâyü dâymá'vé-ídi, in taada'ba yoe, gá ná'i whâyü-áho Abraham imáadän wa' in taa iké'píðibo.

¹³ Yôesidi iví tuu Abraham óemägi idi Abraham-dádi iví äy iwedi'indádi ovâymääni'in hääwí t'ähki náä oepáa k'aydiwi', hewänbo kin natú gá Abraham óeçhaamáadän t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whâyü ûnmuudi, i tsontuu i'a'ginnamídi ikhäädédída yoe. ¹⁴ Yôesidi i hääwí ipähâyamá'i' in to'wên i tsontuu dâ'y'a'ginnamídi dívísó'dinde'in ovâymääníðáho', in whâyü iví'piye' wínatâynípi, hedi i tuu Yôesi imägi'i-á hääbo wí'ûnmúnípi. ¹⁵ Hewänbo wí to'wí i tsontuu i'a'ginhánúda Yôesidi óetuchänunde'. Tsontuu wänbo nayipída há'to nakoeði-i wí to'wí i'a'ginhánú-ídi, hewänbo nayi-äkun ná'i tsontuu.

¹⁶ Hedänkun hääwí híwó'di iví'andíðibo Yôesi iví tuu imägi t'ähki in Abraham-bí äy iwedi'in dimuu'in dínkoedi iví séegísekanä dâykéyi'in inbí whâyü dínmuu. Hedi kin Yôesidi ovây'äämi in to'wên i tsontuu dâymáa'indá'ba yoe, hewänbo t'ähki in to'wên dívíwhâyunde'in Abraham iwâyü waagibá. Abraham-dá tádá waagi'ba gínmuu t'ähki na'in ta'gendi Yôesiví'piye' ívíwhâyunde'ingí'. ¹⁷ Yôesiví ta'nin diwe ûnkw'ó háa Yôesi natú waagi:

Abraham, wí tádá waagi wísóge báyéki t'owagi' wéngé dithaa wänbo'.

Abraham-dá Yôesivípiye' iwâyunde', hediho Yôesidi i-á ho óeçaa há'in t'owaví tádá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoedi chu'in wänbo ovâywówapaa-ídi, hedá tobáháa hääwí wa' wínapóepí wänbo', napúwí gin Yôesi natúðáho', napúwí-äkun.

Háa Abraham Yôesiví'piye' iwâyü waa na'in wá' gínkhâyü'ä' ívíwhâyü-i'in

¹⁸ Hediho tobá whâyüpiwó' waa namuu wänbo' Abraham-dá iwâyü báyéki t'owa wéngé t'ähki dithaa'inbí tádá dínpuwagít'oe'in, gá Yôesidi óetu'andän báyéki tí'úuge ká'ää'in ûnkwó'gít'oe'in, hedi han ûnpóe. ¹⁹ Iví túu'ú i'gedi i'ánshaamáadi, há'to i'âykw'öení waa nachaa, ma'di tägintä (100) paayo'i ho namuudi, hedá iví kwiyo Sarah-á wähpahade kwiyo náä ûnmuudiho', há'to nasáhpúwí i'gedi wá' i'ánshaa'an. Hewänbo tobá kin namuu wänbo iví whâyü wa'di ûnkay. ²⁰ Yôesiví tuu óemägi'in ónwhâyü, hedi iví whâyü ûnhääníwí'wedi shánki ûnkaypöe, hediho Yôesi-áho kw'áayébo' óemáa. ²¹ Iví pí'ná khó'yého' ûnhanginná Yôesi ûnkoedi'in hääwí t'ähki natú'i' i'amídi. ²² Hedänkun Yôesi natú idi Abraham óeçhaamá t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whâyü ûnmuudi. ²³ Hewänbo ná'i hí' Abraham-bí'gedi Yôesi

natúʼiʼ Abraham-gíʼdàʼ wínatàʼmuupí, ²⁴ hewänbo naʼingíʼ-ân wáʼ natàʼmuu, gá Yôesi-á natúʼdân naʼin wáʼ díchaa tʼaywóʼdi wíʼâymaápi waagi ivíʼpiyeʼ íviwhâyundedí, idá Jesus naʼinbí tsondi shánkí hayʼi gínmuuʼiʼ óewâywówápa. ²⁵ Yôesi Tádádí Jesus óemági naʼinbí tʼaywóʼdi gínmuudi nachúu-ídí, hedá óewâywówápa nakeepúwí díchaa máaʼin tʼaywóʼdi wíʼâymaápi waagi. Jesus-víʼpiyeʼ íviwhâyundedáho Yôesi Tádádí díchaa máaʼ tʼaywóʼdi wíʼâymaápi waagi.

5

¹ Hedího náa Naʼinbí Sedó Jesus Christ-di naʼindádí Yôesi Tádá-ádí díwón, gá Yôesi Tádádí díchaa máaʼdân tʼaywóʼdi wíʼâymaápi waagi naʼinbí whâyü gínmuudi. ² Hedí naʼinbí whâyü gínmuudibá Jesus-di Yôesi Tádávíʼpiyeʼ díkán, iví séegisehkaná áytáa-ídí, hedí häädi wänbo tʼänkí náʼi séegisehkaná-á áymáʼve-i. Hedí hânho ívihihchandoʼ, gá gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví saʼwóʼdi kohthay iwe i-ádí gikwóʼgítʼóeʼin. ³ Hewänbo hähaydíʼdàʼbá wígihihchanpí. Gíhihchan wáʼ áytʼóephadende wänboʼ, gá tobáháa gínpóe wänbo náʼi tʼóephade namuuʼídi giháhpoʼdân ívíyääʼamídi. ⁴ Hedá ívíyääʼandá shánkí gikweesenpaʼ, hedí gikweesenpaa iwedáho shánkí gínhanginná ho napúwíʼin háa Yôesi natú waa dípägítʼóeʼin. ⁵ Hedí kán íviwhâyundedá háto gichanpúwí híwóʼpíʼpiyeʼ íviwhâyundeʼin, gá i Yäʼdääʼi Pʼoewaaqhâa Yôesidi dímgíʼi naʼinbí píʼná kʼóʼyé áymaadân, hedí idá dínthayyo Yôesi Tádádí hânho naʼin díséegíʼin. ⁶ Waʼdi wíʼbo ívipikhägeʼnamídi yäʼdääʼin gimúnídi gínkoedipídiʼboʼ, híwóʼ nanáʼ dihaydân Christ nachuu naʼin gimuudi, in Yôesi áyʼaʼgínpiʼin gimuu wänboʼ. ⁷ Nabâapuʼwan óeshaa-ídí wí toʼwí nahíye-iʼi wíyá toʼwígiʼ nachúu-ídí, tobáháa i wíyá toʼwí i tsonttu iʼaʼgindo wänboʼ. Maʼdân wí toʼwí nahíye-iʼi wíyá toʼwí íví wówátsi taʼge ihondi namuuʼígiʼ nachúu-ídí. ⁸ Hewänbo waʼdi naʼinbí wówátsi thaa tʼaywóʼdiwe gikwóʼ dihaydíbo Christ naʼingíʼ nachuu. Kindídan Yôesi Tádádí dínkeeyan naʼin hânho díséegíʼin.

⁹ Hedánkun taʼgendi gínhanginná Jesus-di dínʼaywoeníʼin Yôesi Tádádí wídítuchânú-ípídi, gá naʼingíʼ ho nachuudi iví ûnpʼoe ichʼaadân, hedânho Yôesi Tádádí díchaa máaʼve-ídí tʼaywóʼdi wíʼâymaápi waagi. ¹⁰ Yôesi Tádáví hânmin gimúʼdewän, hewänbo náa-á i-ádí ívíwón iví ay naʼingíʼ nachuudi. Hedího náa Yôesi Tádá-ádí ívíwóní gínhanginná taʼgendi dínʼaywoeníʼin gá iví ay wíyá únwówápóedân. ¹¹ Hewänbo hähaydáʼbá wínamuupí, náa-á gíhihchan wáʼ gá Jesus Christ, i shánkí natsonyiʼi namuuʼi hedá i Yôesi Tádá-ádí díwón-di-á, idiho dínkeeyan háawi Yôesi Tádá namuuʼin.

Háa Adam iʼannin namuudi in chuwa naʼin dínkán, hewänbo háa Christ iʼannin namuudá wówátsi áymáa

¹² Wí wíʼ toʼwí Adam gin nakháwäʼiʼ itʼaywóʼnan, hedí i-á itʼaywóʼnandi tʼähkí tʼowa tʼaywóʼdi giyámu. Adam-dá itʼaywóʼnandi nachuu, hedí naʼin wáʼ ívitʼaywóʼnandibo tʼähkídiʼbo gitʼaháani. ¹³ Wí tsonttu wänbo nayipídiáho Yôesi háʼto natúni tʼowa wídaytsonttuʼaʼgínmaápiʼin hedího wínatúnípi dívitʼaywóʼnannin. Hewänbo náa oepáa kʼaydi in tʼowa-á dívitʼaywóʼdoho waʼdi Moses i tsonttu itaʼnanpídiʼboʼ. ¹⁴ Náʼin gínhanginná gá Adam-bí thaa iwedi Moses-ví thaa iwehay chuwa-á tʼähkí tʼowa dínpówádân, tobá inbí tʼaywóʼdi dínmuuʼi Adam-bí tʼaywóʼdi waagi wídínmuupí wänboʼ. ¹⁵ Háa Adam ûnpóeʼindi díháʼo Jesus-víʼgedí, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihaydi waʼ náa

oepáa k'aydi wínapówápí. Hewänbo háa Adam i'annindá hedá háa Jesus i'annindá handá' wíðänmuupí. Hääwí Yöesidi khäagipí dímä'i-á Adam-bí t'aywó'diví shánki nakay. Wí' wí sen Adam namuu'i Yöesiví p'öegédi ihänge'andibo t'ähki t'owa dit'ahán. Hewänbo Yöesiví séegísehkaná-á hedá hääwí dímä'i-á shánki gähäyú'i ünmuu Adam-bí t'aywó'di ünmuu'iví'wedí, hedí t'ähki t'owa dínkoedi ná'i Yöesi imá'i dähónidí, wí' wí sen Jesus Christ namuu'iví séegísehkaná ünmuudi. ¹⁶ Hedí háa napóe'in i Yöesi Tádádí dímä' iwedi hedá háa napóe'in Adam-bí t'aywó'di iwedá handá' wíðänmuupí. Ná'in wéhpée t'aywó'nin Adam i'annin namuudá Yöesi Tádá natú tuchänu-á na'äá-i, hewänbo tobá báyéki wáy-á t'owa báyéki t'aywó' diví'o wänbo', Yöesidi wí híwó'di hääwí wá'äapídibo na'in dímä' waagibá idi dícháamáa t'aywó'di wí'äymáapí waagi. ¹⁷ Hedänkun wí wí' sen it'aywó'nandibo chuwaði na'in t'ähki díhógi. Hewänbo háa ná'i wíyá wí sen Jesus Christ namuu'í' i'annindá shánki hay'in namuu. Idá hânho báyéki séegísehkaná-á dímä', hedí kinnân dítumáa: Tobá gínt'anmuupí wänbo', i-á natú' idi dícháamáa t'aywó'di wí'äymáapí waagi, hedí wówátsi nahándeþí'in äymá've-i, hedá iwe tsonnin waagi'inbá githáa-i.

¹⁸ Hedího ha'wäagi napóe. Wéhpée t'aywó'nin Adam i'annin namuudiho tuchänu napówa t'ähki t'owagi', hedá han waagibá wí wí' ta'gedá' hääwí Jesus i'annin namuudi nakoedi t'ähki t'owa oväytü'amídi t'aywó'di dāymáapí'in waagi'in dimuu, hedá wówátsi nahándeþí'indá ovāymāānī. ¹⁹ Wí wí' to'wí Adam namuu'í háa Yöesi Tádádí öetu'an waa wí'í'a'gínpiðího t'ähki t'owa dit'aywó'to'inpaa. Hanbá i wíyá wí' to'wí Jesus namuu'í' i'a'ginnandibo t'ähki t'owa dínkoed dipúwí'in in Yöesidi ovāychaamāa'in t'aywó'di wíðäymáapí waagi. ²⁰ Yöesi iví tsontuü imägi t'owa ovāythayyamídi häyü hânho dívit'aywó'nannin. Hewänbo i t'aywó'di gínkeepóe ihaydá Yöesiví séegísehkaná-á shánki wänbo-á ünkeepóe. ²¹ Hedího i t'aywó'di kay'í namuudiho t'owa ovāyt'andânho chuwaðo dínk'óe, hewänbo Yöesi Tádáví séegísehkaná-á t'aywó'diví shánki ünkey, hedího na'in dícháamáa t'aywó'di wí'äymáapí waagi hedänho wówátsi nahándeþí'in äykéyídi, háa Jesus Christ na'inbá tsondi hay'í gínmuu'í na'ingí' i'annin namuudi.

6

Háa Christ i'annin namuudiho ta'gendi giwówáyęęeni

¹ Báyéki t'aywó'di dín'owóyéndediho Yöesiví séegísehkaná shánki ünkeepóe. Hedího hân gínkhây'ä' iví'amí'in? Ti in ta'gen gínk'óe ivít'aywó'kanhúuwídi wíyá shánki iví séegísehkaná ünkeepúwídiho'? ² Hedän yoe. T'owa chu'in dimuu'indá wíðivít'aywó'dopí, hedího t'owa chu'in waagi'inbá gínkhây'ä' gimúní'in hedänho t'aywó'di eeye wí'ivíhúuwípidí. ³ Na'in díp'ó'p'oe'an äykeeyamídi Christ Jesus-ádi wí'da' gimuu'in. Ti wí'ünhanginnáhpí'an díp'ó'p'oe'an dihaydi i-ádi gichuu waagibá äykeeyan. ⁴ Hedänkun díp'ó'p'oe'an dihaydi, i-ádi gichuudáhá' díkhä'kw'ódi waagibá napóe, hedänho Yöesi Tádáví pínnañ kaydi Christ nawáywówápóe waagibá, na'indá wá' wówátsi ts'aqamin äymá've-i.

⁵ I-ádi gichuu waagibá gipóe, hedího kindidi i-ádi wí'da' waagibá gipóe. Hedänkun i nawáywówápóe waagibá na'in wá' díwáywówápaa-i. ⁶ Gínhanginná ná'in: T'aywó'to'in t'owa gimuuwän, hewänbo Jesus-ádi phé'wan deedi gichuu waagibá gínpoé hedänho háa gimú'de waagi'in wíyá wígimúnípidí,

hedá iwedá i t'aywó'di iwedi díma'p'ädi-í, ⁷ gá to'wên dichuu'indá t'aywó' diwedi dima'pândân. ⁸ Nă'in ívíwhâyunde': Christ-ádi gichuudá i-ädíba giwówayêeni, ⁹ hedi ginhanginná Christ nawáywówápóedí hânhay wânbo wíyá wínachúu-ípí. Chuwađi há'to wíyá óet'aaní. ¹⁰ Christ nachuudího t'aywó'didi há'to wíyá óekéyí, hedi năá wíyá nawáywówápóedá hânhay wânbo t'ăhkí nawówayêeni i Tádá óehíhchanmăănídí. ¹¹ Hedi un wá' chu'in ímuu waagi kin únkhây'ă' i'ăăni'in hedânho wí'úvít'aywó'kanhúuwípidí. Năă-á Jesus Christ-ádi ímuudi unbí wówátsi bîn'ămí Yôesi Tádá bínhíhchanmăamidí.

¹² Hedânkun wí'úvímăănípí i t'aywó'didi wovây't'aanídí, hedi unbí túu'ú iwe háa íwănpichaa waagi wí'úvíkanhúuwípí, nă'i túu'ú-á wáy wí thaa únkhagít'óe. ¹³ Wáy wí wânbo' unbí túu'údi t'aywó'kan wânbo yă'dâapíkan wânbo wívínkanmăănípí. Shánkídí kinnân úv'ămí: Unbí wówátsi-á Yôesi Tádá bínmăăní gá idân chuwa iwedi wovâywhahógidi wówátsi ts'aamin wovâymgíđân, hedá unbí túu'ú t'ăhkídá híwó'didá' Yôesi Tádági' bîn'ămí. ¹⁴ Năá iwedi t'aywó'didi wíyá wíwovây't'ankhâyăápí gá wí'úvívănpísó'díndepíđân híwó'nin ípúwídí i tsontuú bîn'a'gindodíbo', hewânbo Yôesiví séegísehkanăđân wovâykhăge'do híwó' úvíkanhúuwídí.

Gínkhây'ă' híwó'di ívíkanhúuwí'in

¹⁵ Hedího kin napo'di hânna năá ív'ămí? Tí gínk'óe i tsontuú ây'a'gínhánú-ídí hedi kin ívít'aywó'năami? Hedân yoe. ¹⁶ Únpíhaginnăhpí'an wí to'wív'ípiye' úvímăgídá igí'da' úvít'óe'ămídí hedá idá' bîn'a'ginnamídá, hedân nă'i to'wíví pant'óe'in waagi'inbá ímuu. Hedího hanbá úvívănpít'aywó'kanhondá kindídí t'aywó'diví panho ímuu, hedá íchúu-í. Hewânbo Yôesiví'piye' úvímăgídá bîn'a'ginnamídí, ívít'aywó'di wíwínmăápí waagi. ¹⁷ Naadi Yôesi dókú'daa'o', gá tobá úvít'aywó'dodi nă'i t'aywó'diví pant'óe'in waagi'in ímú'de wânbo', năă-á pín ta'ge haydi in ta'gen háhkan wovâymgí'in bîn'a'gindodân. ¹⁸ Năă-áho t'aywó'di iwedi íma'p'ă, hedi unbí wówátsi thaa úvímăgi híwó'didá' úv'í'ăămídí. ¹⁹ Yă'dâakan ní'gedá t'óedi íka'póya', hedânho nă'in pant'óe'inbí'gedi naadi wáyhí'măa wáythayyamídí shánkí íka'pówá-ídí. Wáymuu-áho úvít'aywó'dodi wên pant'óe'in waagi'inbá ímuuwân, hedího unbí túu'ú t'ăhkídí úvít'aywó'dowân, hedá hăădi wânbo t'ăhkí híwó'pí' úv'í'owân. Hewânbo năă-á Yôesiví'piye' úvípímăăní ívít'aywó'di pant'óe'in ímúnídí, unbí wówátsi ta'ge bínhúuwídí, hedânho yă'dăa'indá' ímúnídí háa Yôesi nada' waagi.

²⁰ T'aywó'diví pant'óe'in ímuu íhaydi wí'ída'píwân unbí wówátsi ta'ge bínhúuwídí. ²¹ I t'aywó'di hăăwí úv'í'andídí năá wovâywóeda'mă', hedi hândíđân nă'i t'aywó'didi wovâykhăge'nan? Wéngedí wânbo yoe. I t'aywó'di úv'í'o'í namuudi chuwa iwe ípowagít'óewân. ²² Hewânbo t'aywó'di iwedi íma'p'ândí năă-á Yôesiví pant'óe'in waagi'in ímuu, hedi idi wovâykhăge'do' yă'dăa'in ípúwídí. Hedi Yôesiví'piye' úvímăgíđího wówátsi nahândepí'in bínkéyí. ²³ T'aywó'digí' ívít'óe'andá chuwa-ân na'inbí wá'ăa-á gínmúní. Hewânbo Jesus Christ na'inbí tsondi hay'í-ví'in gimuudá, in wówátsi nahândepí'in Yôesi Tádáđí díma'.

1 Tí'úuwín páadé'in, tsonttu i'gedi únhanginná'nin ímuu, hediho wáyhi'khâymaa kinnân: Únhanginnáhpí'an únkây'ă' nă'i tsonttu bîn'a'ginnamí'in hâyú wówátsi úntă'an diwe pu'wahayda'. 2 Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsaa'ăndi-á únkây'ă' ivi sedó-ădída' natháa-í'in hâyú wówátsi thaa ivi sedó úntă'an diwehay. Hewânbo ivi sedó únchuu ihaydáho ivi sedó-ădí wíyá wínawhi'ănpí. Hannânho natú' in khóhtsaa tsonttu. 3 Hedi wíyá pí'wí sendáđi ithayedá wa'đi ivi sedó únwówáyidibo', ivi sedóví'piye' it'aywó'do'. Hewânbo ivi sedó únchuuđáho in khóhtsaa tsonttu iwedí nawhima'p'ă, hediho wíyá pí'wí sendáđi ikhó'yă'đáho t'aywó'to'i wínamúnípi.

4 Un wá' kin waagibá únpo', naví tí'úuwín páadé'in. Christ-ví túu'ú únchuu ihaydá un wá' íchuu waagibá únpoé hedi kindíđi nă'i tsonttu Moses ita'nan diwedí wowâywiye. * Hediho năa-á únkoedi wíyá to'wíwí' ímúní'in, i to'wí nawáywówápoe'i-ân i namuu. Hediho năa-á ivi' gimuuđi gínkoedi híwó'di hăăwí Yôesi Tăđăđi' ívî'ăamí'in. 5 Hăa giwănpida' waagi ívî't'aywó'dodi na'inbí wówátsi âyhonwânho', hedi ihaydá wíyá shánkí ívî't'aywó'namí'in gida'po' nă'i tsonttu git'o'di, hedi chuwa iwe gipóyă'wân nă'i t'aywó'didi na'inbí túu'ú dîntsonmăadibo'. 6 Hewânbo năa-á i tsonttu iwedí gima'p'ă. Năa-á Christ-ăđi gichuu waagibá gínpo'di i tsonttuđi wíđitsonmăapí. Năa-á wíyá ts'aabi gihăhpoe Yôesi ây'a'ginmăănídí i Yă'đăa'i P'owəəhăăđi dîhă'o waagi, hăa ívî'owân waagá yoe i tsonttu nata'muu'í' ây'a'ginnamídí ívísó'dinde ihaydi.

Wáyýđi shánkí i tsonttu gínhanginnăndi shánká ívî't'aywó'do'

7 Hedi ti gitúní nă'i tsonttu-á t'aywó'di namuu gin? Hedân yoe. I tsonttuđida'mânho dínkeeyan hăăwí ta'gendi t'aywó'di namuu'in. Gá kinnân: I tsonttu-á natú', Hăăwí wíyá to'wí únkw'ó'di' wí'ida'ípí. Han natúnípidá há'to naa dínhanginnáníwân wíyá to'wíwí hăăwí odada'di dáy't'aywó'do'in. 8 Hewânbo hă'in tsonttu i'gedi ohăhpoe ihaydá shánkí dáy't'aywó'namí'indá oda'poe, hediho wíyá i hăăwí naví' namuupí' shánkí owănpida'. Hewânbo i tsonttu nak'óepíđá há'to ta'gendi dínhanginnáníwân dáy't'aywó'nannin. 9-10 Naa o'ân owówámuu'in wa' Yôesiví tsonttu oka'pówápí ihaydibo'. Hewânbo nă'in tsonttu natú'in wíđínkhây'ăhpí wíyá to'wíwí hăăwí oda'í'in ta'gendi oka'pówá ihaydá, shánká dáy't'aywó'namí'indá oda', hedi ochuu waagibá dínhanginpoe. Hediho tobá na'in wówátsi âykéyídí Yôesíđi ivi tsonttu dimăgi wânbo', naa-á in chuwađá' dínkân. 11 I tsonttu i'gedi ohăhpoe ihaydá, i t'aywó'díđá in ta'gen nă'i tsonttu i'gedi namuu'in dínkaayan, hedi nă'i t'aywó'díđibá dîhay waagibá dînpoe.

12 I tsonttu Moses ita'nandi-á Yôesiví'wedí na'ăă, hedi t'ăhkí i hí' iwe nata'muu'í yă'đăa-i-á ta'gendi-á híwó'di-á namuu. 13 Tí nă'i híwó'di tsonttuđi wí'bo in chuwa dínkân? Hedân yoe. Naví t'aywó'díđân in chuwa dínkân. Hewânbo tobá nă'i tsonttu-á híwó'di namuu wânbo', naa dáy't'aywó'nandânho i tsonttu natú chuwa iwe díkáaní'in. Hediho

* 7:4 Nă'i hí' wínatu'da'pí wígínkhây'ăhpí i tsonttu ây'a'ginnamí'in, hewânbo natu'da'-á, wígintáypí i ây'a'ginnamí'in hedânho Yôesíđi díchăámă've-íđí t'aywó'di wí'ăymăapí waagi, gá Jesus-ví'piye' ívîwhâyundéđá han díchăámăăđân.

dínhanginpóe ta'gendi háawi i t'aywó'di namuu'in. I tsontuudân dínthayyan t'aywó'di-á hânho yä'dâapí' namuu'in.

Häwwídi na'inbí pí'nä khó'yé dîhânbo waagibá gínpo'

¹⁴ Gínhanginná Yôesiví P'oewaqhâadi ná'i tsontuú dímagi'in. Hewânbo naa-á wí to'wí háa okanda' waagi dáywânpi'o'i omuu, gá t'aywó'diví pant'ôe'i waagibá omuudân. ¹⁵ Naa wíđínhanginnáhpí háadí kin waagi dáy'o'in. Tobá híwó' okanda' wânbo', híwó' wíđáy'opí, hewânbo i híwó'pí' dót'ay'i-á ihaydá' dáy'o'. ¹⁶ Hedí híwó'pí' ta'gendi wó'kanda'pí wânbo dáy'odá, iwedi na-keepo' naa ochanpo'in i tsontuú-á híwó'di-ânkun namuu'in. ¹⁷ Hedího náa-á naa-á wí'bo i wó'muupí ha'wâagi dáy'o'i', hewânbo i t'aywó'di navi pí'nä dínkw'ôndidân kin waagi dikando'. ¹⁸ T'owa-ân omuudi háäbo híwó'di navi pí'nä khó'yé wíđínkw'ôhpi. Ná'i-á dínhanginná gá tobá híwó' okanda' wânbo wíđínkoedipidân. ¹⁹ Wiyá otúni: I híwó'di okanda'i-á wíđáy'opí, hewânbo i híwó'pí'-áho dáy'o', oda'pí wânbo'. ²⁰ Hedí i okanda'pí'-á dáy'andáho', naa-á wí'bo i wó'muupí ha'wâagi dáy'o'i', hewânbo i t'aywó'di navi pí'nä dínkw'ôndidân kin waagi dikando'.

²¹ Hedânkun kin waagi háädi wânbo t'âhkí dînpó' naa: Híwó' okanda' wânbo', shánki wíđínbâapu'wanpí dáy't'aywó'namídi. ²² Navi pí'nä khó'yé-á ochanpo' Yôesiví tsontuú-á híwó'dida' namuu'in. ²³ Hewânbo dínhanginná háädi wânbo t'âhkí navi túu'ú t'âhkí iwe wiyá pí'wí háäwí nayi', i-á navi híwó'di ánskaa-ádi ihânbo waagibá, hedí navi túu'ú iwedi owânpi't'aywó'dikanda'di wí pant'ôe'i waagi opo'. ²⁴⁻²⁵ Hedí kindiđiho navi pí'nä khó'yé-á ta'gendi Yôesigí'đá' ot'ôeda'. Hewânbo naa t'owađá' omuudi dáy't'aywó'do'. Ákhhi'yowân, to'dan díkhäge'namí naa, hedânho ná'i túu'údi chuwa iwe wíđíkáanípídi? Naadi Yôesi Tádá dókú'daa'o' gá Jesus Christ i shánki natsonyi'i namuu'idáho díkhäge'dodân.

8

I Yä'dâa'i P'oewaqhâadi na'in díkhä'ge'máa na'inbí wówátsi yä'dâa'i äyhûuwídi

¹ Hedího náa-á in to'wên Christ Jesus-ádi dimuu'indá Yôesi Tádádi wí'ovâyutchanú-ípi, ² gá Christ Jesus-ádi wí'đá' waagibá gimuuđi i Yä'dâa'i P'oewaqhâa i wówátsi napäyi'i' ûnkoedidân díma'p'âdi-ídi t'aywó'diwedi hedá chuwa iwedá. ³ Na'indá t'owađá' gimuuđi wígikaypí, hedího Yôesiví tsontuú ihay wí'ây'a'gindopí hedânho t'aywó'diwedi dín'aywoenídi. Hewânbo Yôesi Tádá-ânho ûnkoedi dín'aywoenídi. Kin i'amídi iví ay dînsan wí t'owa napáa-ídi, na'in kaypí'in t'aywó'to'in t'owa waagibá napóe, hedí tobá t'aywó'di wí'ânpi wânbo na'inbí t'aywó'di gínmuudi nachuu. Handiđiho ná'i t'aywó'di-á ôet'an, hedânho t'aywó'didi na'in wiyá wíđit'aa'nípídi. ⁴ Hedí kin i'an hedânho Yôesiví tsontuú natú waa na'inbí wówátsi ta'ge äyhûuwí. Hedí náa-á háa giwânpidá' waagida' wí'ívíkanhonpí, hewânbo háa i Yä'dâa'i P'oewaqhâa natú iví'amí waagân.

⁵ In to'wên háa diwânpidá' waagi dívi'o'indá háädi wânbo t'âhkí dívi'ánshaa'o háäwí dikanda' i'gedida', hewânbo in to'wên háa i Yä'dâa'i P'oewaqhâa nada' waagi dívi'o'indá háädi wânbo t'âhkí dívi'ánshaa'o' i háäwí i Yä'dâa'i P'oewaqhâa nada'póe'i'. ⁶ Hedí háa giwânpidá' waagi iví'amí'in ní'gedida' iví'ánshaamáadá chuwa iwe gipówa-i, hewânbo háa i Yä'dâa'i P'oewaqhâadi dítu'an waagi i'gedi iví'ánshaamáadá ta'gennin

wówátsi-á hihchan ánskaa-á gín'áä-lí. ⁷ Hedânkun wí to'wí háa nawânpida' waagi i'amí'inda' i'ánskaa'odi Yôesivi hânbi' waagi'bá namuu, gá Yôesivi tsontuu wí'i'a'gindopidân, hedi wí'ûnkoedipi'ôn'a'ginnamídi. ⁸ Hedi kí'min t'owađá há'to Yôesi ôehihchannamí.

⁹ Hewânbo Yôesivi P'oweaahâa ta'gendi unbi pí'ná k'ó'yé únthaadá háa i natú' waagi úvikanhúwí, háa íwânpida' waagida'ba yoe. Wí to'wí ivi pí'ná k'ó'yé i Yâ'dâa'i P'oweaahâa Christ-di ônsandi' imáapíđá Christ-ví' wínamuupí. ¹⁰ Hewânbo tobá unbi t'aywó'di únmuudi unbi túu'ú únchúwí wânbo', Christ unbi pí'ná k'ó'yébo bínmáadá i Yâ'dâa'i P'oweaahâadi wówátsi nahândepí'in wovâyma', gá Yôesi Tádáđi wovâychaamáadân t'aywó'di wívinmáapí waagibá. ¹¹ Yôesi Tádáđi Jesus óewáywówápaa, hedi ivi Yâ'dâa'i P'oweaahâa unbi pí'ná k'ó'yé únthaadá, i Tádáđibá undá wíyá wovâywówápaa-lí, Christ Jesus óewáywówápaa waagibá. Tobá unbi túu'ú únchuu wânbo', Yôesivi P'oweaahâa unbi pí'ná k'ó'yé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâymaáni.

¹² Hediho tí'úuwín páadé'in, náa-á háäwí giphaamuu waagibá háäwí híwó'di gínkhây'ä' ivi'amí'in, háa giwânpida' waagida'ba yoe. ¹³ Háa íwânpida' waagida' unbi wówátsi bínhondá íchuu-lí. Hewânbo i Yâ'dâa'i P'oweaahâa úvímágidáho wovâykhäge'namídi i t'aywó'di unbi túu'údi úv'ó'i bínyäa'amídi, kindíđáho in ta'gennin wówátsi bínkéyí.

¹⁴ T'ähki in to'wên Yôesivi P'oweaahâadi ovâypahonnindá Yôesivi äy dimuu. ¹⁵ Yôesivi P'oweaahâa bínkê' ihaydá pant'ôe'in dikhuwôeda'in waagi'in wí'imuupí, páadéđi íchaa waagibá. Hewânbo i Yâ'dâa'i P'oweaahâadi wovâyseegihógi Yôesi Tádávi äy ímúnídi, hedânho Yôesivi'piye' úv'yúusu'o' ihaydá wí'inbo bínkhây'ä'ni "Návi Tádá" gín. ¹⁶ I Yâ'dâa'i P'oweaahâadânho na'inbi pí'ná k'ó'yé díhangin'ândo' Yôesi Tádávi äy gimuu gín. ¹⁷ Hedi ivi äyho gimuudi i háäwí ivi äygi' iwiye'kw'ódi'i' äyhóni. Christ-ádi wé'ge ná'i háäwí äyhóni. Christ-ví'in gimuudibo äyt'ôephadende' i it'ôephade waagibá, hediho i-áđíba Yôesi Tádáđi he'ennin dípaa-lí.

Tobá náä t'ôephade iwe gikw'ôn wânbo', wáy wí thaa-á háä t'ähki híwó' gínpuwí

¹⁸ Ná'i sa'wó'di háäwí Yôesidi dínkhâymaa i'gedi dáy'ánsaamáadi, naa ochanpo' náä oepáa k'aydiwi t'ôephade-á háäbo wínamuupí waagibá. ¹⁹ Háä t'ähki nakhí'yendi-á nawó'onpo'di natsíkha Yôesi Tádá ikeekw'ôenídi na'in ta'gendi ivi äy gimuu'in. ²⁰⁻²¹ Yôesi Taa i'ánsaamági háäwí t'ähki nakhí'yendi' nachä'muupí waagibá napúwí'in. Ná'i háäwí wí'bo kin waagi wínapuwagít'ôepi, hebo Yôesi-ân natú kin napúwí'in. Hewânbo wá' natú ná'i háäwí nakhí'yendibá wíyá híwó'di napúwí hedânho wínakhamnú-ípídi. Kindídi owáy Yôesi Tádávi äy chuwa iwedí dima'p'ándi háä t'ähki sa'wó' ingí' dínpóedí, ná'i háäwí nakhí'yendi-á wá' hanbá napúwí.

²² Ná'i gínhanginná, wí kwee na'eyehaydi únhaytú' waagibá, ná'i háäwí t'ähki nakhí'yendi-á wá' han waagibá napo', wa'di wíyá ts'aabi wínakhí'yenpídi. ²³ Hedi kin waagi wí'únpo'pí ná'i háäwí nakhí'yendíđá. Ná'in wânbo gínhaytú' waagibá gínpo', gíwó'onpo'di gítsíkhakw'óni Yôesi Tádá ikeeyamídi na'in ivi äy gípúwídi díseegihógi'in, hedá na'inbi túu'ú ts'aabi dínpáa-ídi wá' gítsíkhakw'ó. Hedi dínkeeyamídi han dínkhâymaa'in, idi i Yâ'dâa'i P'oweaahâa na'in díma'gi. ²⁴ Yôesidi dín'aywon díhaydi waabo ná'i napúwídi ívítíkhahon. Wí to'wí wí háäwí itsíkha'máa'i ho iké'đáho', hedáho

waʔdi wínatsíkhapi. Háadan wí toʔwí wíyá itsíkhaʔamí wí háäwí ho ikéʔdiʔ
 25 Hewänbo háäwí äykéʔpiʔ waʔdi äytsíkhaʔmáadáhoʔ, nakhâyʔäʔ giboʔatäʔin
 tobá wóʔondi äytsíkhaʔmáa wänboʔ.

I Yäʔdäaʔi Pʔoewaḡahâädi dikhäḡeʔmáa

26 Hedä wáʔ kay gíntáydi i Yäʔdäaʔi Pʔoewaḡahâädi dikhäḡeʔdoʔ. Kaypiʔin
 gimuudi wáyyedí wigiýúusuháhpí, hedi i híʔ wíʔäyshaadepidí gínwänpihaytúʔ.
 Hewänbo kin gínpoʔdi, naʔinbí haytúu iwediiboʔ i Yäʔdäaʔi Pʔoewaḡahâädi
 naʔingíʔ Yöesi Tádaʔ óhééʔoʔ. 27 Yöesi Tádaʔ-á ûnhanginná háäwí naʔinbí píʔná
 khóʔyé gínkwʔóʔdiʔ, hediho ûnhanginná háa i Yäʔdäaʔi Pʔoewaḡahâädi natúʔdaʔin,
 gá Yöesi Tádaʔ nadaʔ waagi i Yäʔdäaʔi Pʔoewaḡahâädi Yöesi Tádaʔaví tʔowagiʔ
 iyúusuʔodân.

Yöesidi naʔin diséegídiho háäwídi wänbo háʔto díwiyé-í ivíʔwedi

28 Näʔi wáʔ gínhanginná: Tobáháa napoʔ wänboʔ, näʔi háäwí napoʔidiho
 Yöesi-á híwóʔ íkhâymaa in toʔwên i óséegíʔingíʔ, innânkun ivíʔin ûnmúnídi
 ovâytykánna, iʔánshaamági waagi. 29 Hânʔoebo ûnhanginná toʔwên dimúníʔin
 in ivíʔin ûnpuwagítʔóeʔin, hedi iwéhpêeʔan indá iví ay Jesus ûnmuuʔi waagibá
 dipúwíʔin. Kindidiho Jesus wí páʔdây waagibá namúní hedá naʔindá
 báýékí tíʔúuwin waagiʔinbá-á. 30 In toʔwên háʔmin dipúwíʔin Yöesi Tádaʔ
 iwéhpêeʔan dimuuʔindá idi ovâytykánna ivíʔin ûnmúnídi, hedi ivíʔin
 ûnmúnídi ovâytykánna ná natúʔ tʔaywóʔdi wíðâymaaʔiʔin waagiʔin dimuu,
 hedi náʔin tʔaywóʔdi wíðâymaaʔiʔin waagiʔin dimuuʔin ovâytyʔannindá
 heʔennin ovâyppáa-í, háa Jesus namuu waagibá.

31 Hedânkun, näʔi háäwí tʔähkí iʔgedí gínhanginnândi, náa-á taʔgendi náʔin
 gínkoedi gitúnídi: Yöesi Tádaʔ-á naʔinbíʔnäpiyeʔ namuudiho toʔwídi wänbo
 háʔto díʔaaní. 32 Yöesi Tádaʔ-á wínakhâapóepídi iví ay Jesus imâgi naʔin
 tʔowa tʔähkígiʔ nachúu-ídi. Hedi kin iʔandânkun, nakhâapídi tʔähkí wéʔgeʔi
 híwóʔdi háäwí wáʔ taʔgendi dímaßní. 33 Yöesi Tádaʔ-ân namuu i natúʔdiʔ in
 toʔwên ovâydeʔmannindá tʔaywóʔdi wíðâymaaʔiʔin waagiʔin dimuu, hedânho
 toʔwí wänbo wíʔûnkoepídi taʔgendi díntʔaywóʔdichânú-íʔin. 34 Hediho toʔwí
 wänbo wíʔûnkoepídi natúnídi naʔinbí tʔaywóʔdi gínmuudi gínkhâyʔäʔ dítychânú-
 íʔin, gá Christ naʔin gimuudi nachuudân, hedá wíyá shánká háäwí-á iʔan,
 i-á nawáywówapóe-á, hedi náa-á Yöesi Tádaʔaví koʔdínâdá naʔân, hedi iwedi
 naʔingíʔ dinyúusuʔodiho Yöesi Tádaʔ dîndaʔmáa.

35 Christ-di diséegídi toʔwídi wänbo háʔto díwiyé-í ivíʔwedi, tobá
 äytʔephadende wänboʔ, háa sehkanäwóʔ naʔinbí thaa gínmuu wänboʔ, háa
 naʔinbí whâyü gínmuudi tʔowadi díyanâkiʔo wänboʔ, háa koegiʔ-á aweḡiʔ-á
 gíntáy wänboʔ, háa díwhâʔamíʔindá díʔahânú-íʔindá tʔowa didaʔ wänboʔ.
 36 Kin gínpoʔ háa Yöesiví tʔéʔnín diwe nataʔmuu waagi:

Naʔinbí Sedó Yöesi, uvíʔin gimuudiibo naʔindá háädi wänbo tʔähkí
 díʔakhânu khâyʔoʔ.

Wên kʔúwá ovâytyʔahânú-íʔin gimuu waagi tʔowadi dímaa.

37 Hewänbo tobáháa näʔi tʔähkí gínpoʔ wänboʔ, wéngedí wänbo wíditʔaanípi,
 hewänbo naʔindáho gitʔanpoʔ, gá Christ i diséegíʔi namuudân, hedi
 dikhäḡeʔdoʔ. 38-39 Naa dáykoediwhâyunde háäwídi wänbo háʔto díwiyé-í Yöesi
 Tádaʔaví séegi iwedi, näʔi séegi-á Jesus Christ naʔinbí tsondi hayʔi gínmuuʔidi
 dímaßgi. Tobá giwówayidi háa gichuu wänboʔ, háʔto iwedi giwiyedé-í.
 Makówáwin tʔöpaʔäʔindi wänbo háʔto iwedi díwiyé-í, háa pʔoewaḡahâävi
 tsonnindi hediháa wáy wíyá toʔwí tsonkhuu imáaʔidi. Tobáháa napóe wänbo

nää háa páadépiye' gimän diwe, háa háäwí oepáa kw'áye hediháa nansoge núugé na'ándidi, háa wáy wíyá háäwí nakhi'yendidi há'to iví séegí iwedí díwiyé-í.

9

Háa Yôesi Tádádí in Israel t'owagí' ovây'an waa

¹ Naa háa otugít'óe'indá ta'gen namuu, naa wídayhóeyómáapí, gá Christ-ví' omuudän, hedá i Yä'dää'i P'oewahâadá navi pí'ná khó'yé donmáadi díhangin'ândo ta'ge dáyhi'máa'in. ²⁻³ Naa hânho ok'áykháa, hedá navi pí'ná khó'yé háädi wänbo t'ähki otaachanpo' dáy'ánshamáadi navi t'owaví'gedí, indá náa oepáa k'aydi navi maatu'in dimuu. Hihchangidi Christ-ví'wedá owiyedéé-í, kin naa dînpóe'indi ovâykhäge'namídáho'. ⁴ Indá Israel-ví ây iwedí'inbá dimuu, hedí Yôesi Tádádí ovâyhógi iví sówé'ây waagi'inbá dimúnidi, hedá idá iví sa'wó'di kohthay iví'wedí ûn'ä'i' ovâykeeyan. Háa iwéhpêe'annin in Israel-'inbá ovâytu'an, hedá iví tsonttu-á ovâymägi. Ovâyýe háa óe'a'ginmäänidi, hedá háa ovâykhâymaa'in ovâytu'an. ⁵ In hân'oe'in se'daa-á nã'in Israel-'inbí thehtáy pahpá'in dînmuu, hedí Christ nat'owapaa ihaydi inbí'wedí'ibá namuu. I-á Yôesi namuu, i-á t'ähki it-sonmáa, hedí t'owa dínkhây'ä' hânhay wänbo t'ähki óetége'bé-í'in. Hamân.

Háa Yôesi Tádá in Israel-'in t'owa ovâytu'an waaho i'an

⁶ Hewänbo naa ok'áykháa gá tobá nã'i t'ähki dâymáa wänbo', Yôesi-ádi wídimuupidän. Naa wó'tü'pi Yôesi Tádá-á wí'i'a'ginpi'in iví tütü imägi'in, hewänbo kinnân napo': Báýéki in Israel-ví ây iwedí'indá kodí'nin Israel-'in wídimuupi, ^{*} ⁷ hedá wá' t'ähki in Hudíyo iwedí'indá Abraham-bí kodí'nin ây iwedí'in wídimuupí iví tütü ûnp'oe diwänpimuudibo', hewänbo kinnân Yôesi Tádádí óetu'an Abraham:

Uví ay Isaac úmuu'iví ây iwedí'indá'mânho ta'gendi uví tí'úugé kã'ä'ä'in kin ovâytu'âamí.

⁸ Nã'i hí' kinnân natü'da': T'ähki Abraham-bí tütü ûnp'oe-á Yôesi Tádá'í ây wídimuupí, hewänbo in to'wên háa Yôesi Tádá iví tütü imägi waa di'äpuyä'in, inbí'gedidá'mân gitúni ta'gendi Abraham-bí ây iwedí'in dimuu. ⁹ Kinnânho Yôesi Tádádí iví tütü Abraham óemägi háa ônkhâymaa'in:

Wí paayo náa iwedí uví'piye' owáy'ää-í, hedí ihaydá uví kwiyo Sarah wí enúkáy ho i'äpuyäkhâymaa.

¹⁰⁻¹² Hebo Yôesi wíyá shánki natü. Rebecca-di wên kwâati ovân'ayyan, hedí in áyyä-á wí'da' tádá dänmuu, i-á na'inbí thehtáy pahpáa Isaac namuu, Abraham-bí e'nú. Hewänbo wa'di in áyyä-á da'äpuyäpídibo', wa'di háawên dân'anpidibo', háa híwó'di háa híwó'pí', Yôesidi Rebecca kinnân óetu'an: I páadé'i-á i tí'úugé'igi' it'óe'amí.

Hedí Yôesi-á kin i'an nahanginpúwídi i-ân namuu t'owa ovâyde'bo'i', háawên díví'annin namuudidá'ba yoe, hewänbo idânho to'wên napida'in ovâyde'bodän. ¹³ Yôesi Tádá-á iví ta'nin diwe kinnân natü':

Jacob-á dóde'man, hewänbo iví pá'dây Esau-á dóyoe'gi'an.

Wíginkhây'ähpí gitúni'in Yôesi-á híwó'pí i'o'in háa nada' waa i'odí

* ^{9:6} Wí to'wí kodí'di Israel-'i namúnidi ûnkhây'ä' ta'gendi Yôesiví'piye' iwähýü-í'in.

14-15 Hedân ti gitúní Yôesi Tádá-á ta'ge wí'í'opí wí to'wí óedē'bodi hedá wíyá to'wí óeyoe'gi'odá? Hedân yoe. I-áho ûnkoedi kin i'ámídí, hedího Moses óetu'an,

To'wíwí'piye' naa oda'i-áho o'iyapúwí,

to'wíwí'piye' osehkanäkanda'i-áho dósehkaná'amí.

16 Hedânkun Yôesi iya ûnmuudibo wí to'wí ide'bo', ná'i to'wí óedē'mamí'in nawânpida'dibo-á yoe, háa isó'dinde'dibo-á yoe. 17 Yôesi Tádávi ta'nin diwá ûnta'muu háa idi i Egypt-wi tsondi hay'i óetu'an waa, kinnân:

Naađi wînk'û' untsonchâ'nídí

hedânho háa wikhâymaa'in namuudi naví kay dînmuu'in donkeeyamídí,

hedá nää oepáa k'aydi t'âhkí t'owa háawi naa omuu'in dínhanginnání.

18 Hedânkun Yôesi háa nada' waa i'odi wáy wênbi'piye' na'iyapo', hedá wáy-á wêndá t'óyanpí'in dímúni gin ovâykannan.

19 Ma'đi wí to'wíđi dítikáyí'ní naa, "Ha'wâagi Yôesi i'odá háadan idi in t'owa ovây'te'p'í'dénde"? Tóebo wí'ûnkoedípí Yôesi óekhâ'ámídí i'ámídí háa nada' waagi." 20 Hewânbo naadá i kin natû'di kinnân dótu'amí: "To-an unmuu Yôesi nâatúwhânnamídí, t'owa'ayda' unmuudi? Ti wí nat'úđi ûnk'óe i nat'úpa'i' óetu'âamídí, 'Wí'úkhây'âhpí háa omuu waagi naa dípaaf'in"? Hedân yoe. 21 I nat'úpa'i-á ûnk'óepí'an i pí'indi hääwí nada'i' ipáa-íđi. Ná'i pí'in diwedibo' ûnkoedi wên nat'ú sa'wó'gí'indâ' ipáa-íđi, hedá wáy-á hääháakangí'indâ'."

22 Hedânho Yôesi Tádá wá' ûnk'óe kinnân i'ámídí: Tobáháa nada' wânbo ikeeyamí'in hânho nat'ay'in t'owavi t'aywó'di dínmuudi, hedá iví kay ûnmuu'in âytáa-í'in nada' wânbo-á, owáy oedi i-á nabo'atâđi itsíkha'ó' ovây'tuchânú-íđi in to'wên inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi, inbáho' ovây'hânú-í'in dínkhây'â'. 23 Hedá wá' nada' in to'wên iví iya ônhógi'in ovâyhangin'annamí'in háa hay'i i namuu'in, inbá páadéđibo' ovâyde'man báyéki hiwó'di hääwí dâyhóníđi. 24 Hedi na'innân gimuu in Yôesi Tádáđi dítúkannannin iví iya âyhóníđi. Wáy wêndá Hudíyo gimuu, hewânbo wáy-á wígimuupí. 25 Kinnân Yôesi Tádá natú, hedi Hosea-á hân'oe ita'nan:

In to'wên naví t'owa dínmuupí'indáho

naadi dovâytu'amí naví t'owa gin.

In to'wên naadi wíđovâyséegíwân,

indá nää-á in to'wên dovâyséegí gin dovâytu'amí.

26 Hedi wáy Yôesíđi wáymuu ovâytu'an diwe, "Undá naví t'owa wí'ímuupí" gin, iwebáho nää-á ovâytu'âamí "Yôesi i nawówáyí'iví ây" gin.

27 Hedá hân'oe Isaiah-á in Israel t'owavi'gedi kaygi'di natú:

Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyéki diyi wânbo', háyú okhá i mâap'oe k'áygé i'ge nakw'ó' dihaybá,

wên háyúđiđá' ovây'aywoení,

28 ga Na'inbí Sedó Yôesi-á wínahayyêepúwípíđi iví tuchânu ibowá-íđi nää oepáa k'aydi, háa natú waagi.

29 Isaiah wá' natú kinnân napúwí gin:

Na'inbí Sedó i hääwí t'âhkí itsonmáa'i namuu'íđi wên tí'úugé kâ'ää'in dînyoe'anpíđá,

gihâaniwân in t'owa Sodom búu'úwindáđi Gomorrah-windáđi t'âhkí dihán waagibá.

In Hudíyo Yôesiví'wedí dipedeē

³⁰ Hediho háa ots'antú waa kinnân natu'da?: In t'owa Hudíyo dimuupí'in díviwhâyundeđi dipóe in to'wên Yôesi Tádádí ovâychaamáa'in t'aywó'di wídyamáapí waagi, tobáháa hádíđi kí'mín dipúwí'in dâytuwámáapí wânbo? ³¹ Hewânbo in Israel-índá dâynuwânde hádíđi t'aywó'di wídyamáapí'in waagi'in dipúwí'in, hewânbo wídyashaađepí. ³²⁻³³ Hedi háađan wídyashaađepí? Gá díviwânpiwhâyú-íví'wedí dívíkhăăđedân híwó' díví'amídí hedânho Yôesíđi ovâychaamá've-íđi t'aywó'di wídyamáapí waagi. Wí k'uu Yôesi Tádáví tã'nín diwe í'gedí nata'muu'í' iwe díp'íđedí dikanu waagibá dínpóe. Kinnân natú'?

Bít'óyan, oe Zion búu'ú iwe wí dósóge.

I-á wí k'uu waagi'ba namuu, t'owa iwe díp'íđedí dikanunde?, hewânbo to'wên íví'piye' díviwhâyunde'índá há'to dichanpúwí híwó'pí'piye' díviwhâyunde'in. †

10

¹ Tí'úuwín páádé'in, pín ta'ge hayđi Yôesi Tádá dóda'máa naví t'owa in Israel-ín dimuu'in ovây'aywoeníđi. ² Ta'gendi wâytumáa, índá hânho dida' Yôesi óehíhchanmăăní'in, hewânbo piháa dívisó'đinde díví'amídí. ³ Ho wíđínhanginnáhpí háa Yôesi í'o'in hedânho íđi t'owa ovâychaamá've-íđi t'aywó'di wídyamáapí waagi, hediho índá dâytuwámáa hádíđi há'mín wí'bo dívipáa-íđi, hediho háa Yôesíđi kín ovây'amí'in wídyáhóndepí. ⁴ Náäho t'ăhkí in to'wên Christ-ví'piye' díviwhâyunde'índá wíyá ho wíđintáypí dívisó'đe-íđi i tsonttú dâý'a'ginnamídí hedânho dípúwíđi in to'wên Yôesi Tádádí ovâychaamáa'in t'aywó'di wídyamáapí waagi.

⁵ In t'owa dívisó'đinde'in Yôesíví tsonttú dâý'a'ginnamídí hedânho Yôesíđi ovâychaamá've-íđi t'aywó'di wídyamáapí waagi, inbí'gedí Moses kinnân itã'nan:

Wí to'wí t'ăhkí Yôesíví tsonttú í'a'gindo'í-á wówátsi imá've-í.

⁶ Hewânbo kinnân nata'muu in to'wênbí'gedí inbí whâyú dínmuuđi Yôesíđi ovâychaáa'in t'aywó'di wídyamáapí waagi:

Wí'ítúnípi, "To'wí ũnkhây'ă' makówápiye' napée-í'in."

(Nă'índá natu'da?, Christ óedaa'amídí makówáđi nawhăve'ăă-íđi.) Hedá wá' nata'muu:

⁷ Wí'ítúnípi, "To'wí ũnkhây'ă' in chu'in dikw'ó' diwepiye' nawhání'in."

(Nă'índá natu'da?, in chuwa'inbí'wedí Christ óetegé-íđi óewówápaa-íđi.)

⁸ Hewânbo kinnân nata'muu:

Yôesíví ttu-á undáđiho nayí',

unbí sóđi ítúni hedi unbí pí'nă khó'yé-á bînmáa.

Hedi nă'í ttu whâyú í'gedí namuu'í-á t'owa âyt'ôe'o'. ⁹ Hedânkun t'owaví pááđepiye' ítúđi Jesus-á i shánki natsonyi'í namuu'in, hedá Yôesi Tádádí wíyá óewâywówápaa'índá unbí pí'nă khó'yé-á úviwhâyundeđi, wovây'aywoení,

¹⁰ gá na'inbí pí'nă khó'yé Jesus-ví'piye' íviwhâyundeđá Yôesi Tádádí díchaamáa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi, hedi íví'piye' íviwhâyunde'in gitúđá, dín'aywoení. ¹¹ Yôesíví tã'nín diwá ũntú',

In to'wên íví'piye' díviwhâyunde'índá há'to dichanpúwí híwó'pí'piye' díviwhâyunde'in.

† 9:32-33 Christ-á i k'uu namuu, hedi íví'piye' wíđíviwhâyundeđi dikanunde waagibá dínpóe.

12 T'ähkí t'owagí? handa? napo?, in Hudíyogi?indá, in Hudíyo dimuupi?ingi?indá wá?, gá t'ähkí t'owagí? wí'da? wí shánkí natsonyi?i na'ándân, hedí idá báyéki híwó'di ovâyma? in to'wên iví'piye? dívíûusu?annin ovâykhäge?namídi. 13 Yôesiví ta'nin diwá ûntû? waagi: To'wên i shánkí natsonyi?iví'piye? dívíûusu?andi di'aywonda?póedí idá ovây?aywoení-âkun.

14 Hewänbo hádídan iví'piye? kin dívíûusu?amí iví'piye? wídíwihâyundepídi, hedá hádídan dívíwihâyü-i iví'gedí wídínhanginnáhpídi, hedá hádídan dínhanginpúwí to'wídí iví tûu wí'ovây't'oe'anpídi, 15 hedá hádídan wí to'wídí ovây't'oe?amí Yôesidi wí'oesanpídi? Kinnân Yôesiví ta'nin diwe nata'muu:

In to'wên wí híwó'di tûu dâymáyä'inbí ahtaa-á sa'wó? dínkeet'oe.

16 Hewänbo Isaiah natú waagibá, t'ähkí in Hudíyo Yôesiví híwó'di tûu wídâyséegi?anpí. Kinnân ita'nan:

Na'inbí Sedó Yôesi, wên háyûhaydída? t'owa i háäwí naví'wedí dit'oe'i? dívíwihâyü.

17 Hedânkun Yôesiví'piye? ívíwhâyü-ídi, gíntáy iví tûu git'oe-ídi, hedá ná'i tûu-á git'o? wí to'wídí Christ-ví'gedí dit'oe'o'di.

18 Héyâa in Israel-'in, ti Yôesiví tûu wídít'oe'pí'an? Dit'oe-âkun, Yôesiví ta'nin diwe ûntû? waa:

Yôesiví tûu-á nää oepáa k'aydi t'ähkí ûntûmää,

hedího t'owa t'ähkí wáyé t'ähkí dikw'ó'nin ná'i tûu dínpówá.

19 Hedânkun in Israel-'in dínhanginnâdâkun háa Yôesi ikhâymaa'in. Kin Moses páadé ita'nan háa Yôesidi ovây't'an waa:

Wây-á pí'wên t'owa dimuu'in naadi dovây?aywondibo wâythúukannamí,

Háa há'in t'owa hangintan dâymáapí'ingi? dovâykhâymaa'in namuudi wây't'e'ya'namí.

20 Hedá Isaiah-á shánkí kay?indá ihí'máadi ná'i Yôesiví hí' ûntú:

In to'wên naa wídítûwämäapí'indi naa díshaa.

Inbí'piye? dáykeeyan, naví'gedí ditsikayipí wänbo?.

21 Hewänbo in Israel t'owaví'gedí Yôesi kinnân ihí'máa:

Häädi wänbo t'ähkí okhóewaa?ân ná'in t'owa dovâyséegi?amídi,

tobá wídí'a?ginmäapí wänbo?

hedá naví tûu dínyoegi'o wänbo-á.

11

Yôesidi in Israel-'in ovâyséegísehkanä?andiho wáy wên in ovâyde?man

1 Hedího ti gi'âani Yôesi Táda íví Israel-'in t'owa iyoegi?annin? Hedân yoe. Naa wá? Israel-wibá omuu, naa-á Abraham-bí ây iwedí'ibá omuu, hedá Benjamin-bí t'owa iwedí'ibá omuu. 2 Hedího Yôesi-á íví t'owa wí'iyoe'gi?anpí, indá hân'oebo ûnhanginná iví'in ûnmúní'in. Ta'gendi un ûnhanginnáhpí'an háa íví ta'nin diwe Elijah-ví'gedí ûntû'nin. Elijah-di in Israel-'inbí'gedí Yôesi óehí'máadi kinnân ovây't'e'p'íde:

3 Na'inbí Sedó, t'ähkí in wé'ge'in uví tukhe?min wônt'ahánú,

hedá t'ähkí uví antâa-á wônnyu.

Naada'mân ote'dee, hedí t'owa hádídi naa díhéyí'in ditûwäyí?

4 Hedí kinnân Yôesidi óetu?anpí'an:

Tsé maapaasôn (7,000) ihay senä' dovây'âyîngimáa hedí wa'di naví'näpiyebo dimuu,

indá Baal-ví páadépiye' wídívidé'gendikw'ódipí óe'a'ginmääníd. *

⁵ Nää wa'di hanbo napo'. Yöesi-á naséegísehkanát'óedí wa'di wên háyú haydí Israel-'in Yöesidi ovâyde'mannin dikw'ôn. ⁶ Hewänbo iví séegísehkanä ûnwânpimuudibo Yöesidi ovâyde'man, hääwí híwó'di díví'andídida'ba yoe. Hedí hääwí híwó'di indá díví'andídibo idi ovâyde'mandáho', há'to iví séegísehkanä ûnmuu'idídá' ovâyde'mamíwân.

⁷ Hedího kinnân napóe: T'ähkí in Israel-win t'owa wídínhanginpóepí hádídí dipúwí'in in to'wên Yöesidi ovâychaamáa'in t'aywó'di wídâymaapi waagi, hewänbo in to'wên Yöesi Tádádí ovâyde'mannindáho dínhanginpóe, hedí in wé'ge'indá t'óyanpí'indá' dipóe. ⁸ Yöesi Tádáví tã'nin diwá ná'in wé'ge'in t'owaví'gedí kinnân natá'muu:

Yöesidi inbí hangintan ovâypedee'an,

hedí tsée nakeet'óepí'-á, oeyay nat'o'pí'-á ovâymägi,

hedí nää thaa pu'wahay kinbo dínpó'.

⁹ David wá' hân'oe inbí'gedíba natú,

Báyékí hääwí dínkw'ó'dibo dí'ánde híwó' dínpó'in, hewänbo Yöesi dóda'máa

nä'i hääwí dínkw'ó'díba wên phay iwe diwhêe'in waagibá dínpúwídí,

háa hääwí iwe dip'ídedí waagibá dínpúwí iwe dikanú-ídí,

hedá iwebo inbí tuchänu dín'ä'i-á dâyhóní.

¹⁰ Ditsikhämugi't'óe waagibá dínpúwí hedânho wídínkeet'óenípídí,

hedá häädi wänbo t'ähkí inbí túu'ú-á dínbé'gayní dínhékhkäädi waagibá.

¹¹ Hedího hânnan natu'da' ná'i otú'i'? Tí natu'da' ná'in Israel-'in

t'owa dikanu'in wíyá há'to dikwinudéé-í waagibá dínpóe? Hedân yoe.

In Israel t'owaví t'aywó'di dínmuudiho Yöesidi in Israel-'in dimuupí'in

t'owa-áho ovây'aywon, hedí iwedího' in Israel-'in t'owa wá' hânho didá'í

hanbá dínpúwí'in. ¹² In Israel-'in t'owa pedee iwe dipówádí Yöesiví'wedí

dívihänge'an, hebo iwedí t'ähkí in wé'ge'in t'owa Israel-'in dimuupí'in

Yöesiví tũu dâyhógi, hedí handidân dikodit'owapaa waagi'inbá dipóe. Hedího

owáy in Israel-win dívíwhâyunde'in shánkí báyékí dipóe ihaydá, in wé'ge'in

t'owa-á wá' wíyá shánká híwó' dínpúwí.

In t'owa Hudíyo dimuupí'in ovây'aywoení

¹³ Un Hudíyo ímuupí'in, nää-á undá wáyhí'khâymaa: Yöesi Tádádí naa unbí'piye' dísan, hedího naa ochanpo' naví t'óe-á báyékí dín'a'ginmuu'in.

¹⁴ Hääwên naadi wáy'o'in namuudí, ma'dí in to'wên naa waagibá Israel-

'in dimuu'in wá' hânho didá'í i tũu un wâymä'í dâyhónídí, hedí kindídi wáy

wên in wá' ovây'aywoení. ¹⁵ Yöesi Tádádí in Hudíyo ovâyyoegi'an dihaydí

ídí in wé'ge'in t'owa t'ämäpiye' nää oepáa k'aydí dithaa'in ovâyk'emahógi.

Hedânkun owáy idi in Hudíyo ovâywáyséegi'an dihaydá, shánkí wänbo híwó'

namuní, ihaydá indá chu'in diwáywówápóe'in waagi'inbá dimuní.

¹⁶ I páadé'í pává dâyhahkê'í Yöesi óemágídá, t'ähkí i wé'ge'í pává wá' iví'da'

ûnmuu. Hedá i taypúu Yöesi óemágídá, i wa'yáy khóe wá' iví'ba ûnmuu. † ¹⁷ In

Hudíyo wên olive tay óekhähkídí'in waagi'inbá dimuu, hewänbo wáy wên in

* **11:4** Baal-á wí hääwí wí sen waagibá ûnchää'í namuu, i-á in wé'ge'in t'owa dâyhíyê inbí yöesi dínmunídí. † **11:16** I páadé'í pává-á in taypúu-á in Hudíyoví páadé kã'ää'in t'owa Yöesidi ovâyde'mannin waagi'ba namuu, hedí i wé'ge'í pává-á wa'yáy khóe-á in shánkí tí'úugé kã'ää'in Hudíyo waagi'ba-á namuu.

diwedi wa'yáy khóe dâys'tâ'i waagi'inbá dimuu, hedi un Hudíyo ímuupí'indá wên olive tay nawânpisôe'inbí wa'yáy khóe waagi'inbá-á ímuu, nâ'i wa'yáy dâys'tâ'i-á i wê'ge'i wa'yáy-ádi dâywânpit'ihśaa, hediho i taypúu iwedíwi tayp'oedi i wa'yáy khóe dâyt'ihśaa'i híwó' nasôemân waagibá, nâá-á hanbá hâáwí in Hudíyo iwedí na'âá'ídi híwó' undá wá' únpó'. ¹⁸ Hediho nâá-á wí'í'âanípí i wê'ge'i wa'yáyví shánkí híwó'nín ímuu'in. Wí'úvíyèngihée'amípí, undá wa'yáy khóe waagi'indá' ímuudi, hediho nâ'i tayp'oe wíwînmâhpí i taypúu nawówámúnídí, i taypúudân un unbí wówâtsi khóekhú-á wovâyma'.

¹⁹ Hewânbo ma'dí wí Hudíyo namuupí'-á kin natúní, "I wê'ge'i wa'yáy khóe-á ôets'â' hedânho na'in dít'ihśaa-ídi." ²⁰ Nâ'indá ta'gen namuu. In Hudíyo ovâys'tâ' gá Christ-ví'piye' wídíwíwhâyupídân, hedi undá unbí whâyú únmuudi wovây't'ihśaa. Hewânbo úvíyèngihí'má've-ívíwedí únkhây'â' hânho úví'âyíngi'amí'in. ²¹ Yôesídi in Hudíyo ovây'tuchânú, tobá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'inbá dimuu wânbo', hediho háa díví'an waagibá úví'odáho hanwaagibá un wá' wovây'tuchânú-í.

²² Hediho iwedí nakeepo' Yôesi-á t'owaví'piye' hânho híwó'di namuu'in, hewânbo wáy wênbí'piyá kháa'i namuu. In to'wên ívíwedí dívíhânge'annindá ovây'tuchânunde', hewânbo unbí'piyá híwó'di namuu, hedi nâ'i híwó'di wovây'o'i bînséegikéndedá kin waagibá wa'dí ikanhúwí. Hewânbo bînséegihópipádá un wá' wí wa'yáy khóe waagibá wovâyts'âa-í. ²³ Hedi in Hudíyo ovâys'tâ'in díví'egó'andáhá' wíyá dívíwhâyudá, Yôesi Tádádí ovâywáy't'ihśaa-í, gá í-á únkoedídân han í'amídí. ²⁴ Hedânkun un t'owa Hudíyo ímuupí'in wên olive tay napisôe'inbí wa'yáy khóe waagi'inbá ímuu, hedi iwedí wovâyts'â'dí wáy-á olive tay ôekoe'in deedi wovây't'ihśaa, tobá páadédí iwedí'in ímuupí wânbo'. Hediho shánkí wínabâpu'wanpí in Hudíyo in tay eedibá ovâywáy't'ihśaa-ídi, gá indá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'inbá-á dimuudân.

Yôesi-á t'âhki t'owaví'piye' nasehkanäpo'

²⁵ Tí'úuwín páadé'in, naa oda' un Hudíyo ímuupí'in wên ta'gen ní'gedí íka'pówá-í'in, hedânho únhanginnândí wí'úvícháa'âamípí. Náwehaydí nâ'in ta'gen wa'dí wínaka'powamuupí, hedi kinnân in namuu: Tâhki in Israel-wín t'owa há'to hâá'dí wânbo t'âhki yoegikannín dimúní, hewânbo báyéki in Hudíyo dimuupí'in t'owa Yôesiví'piye' dívíwhâyú iwehayda'mân há'mín dimúní. ²⁶ Hedi owáy nâ'in wê'ge'in t'owa Yôesiví'piye' dí'âá ihaydânho t'âhki in Israel-'in wá' ovây'aywoení. Yôesi Tádáví tã'nín diwe ûntã'muu háa i natú'in:

I aywondí-á Zion diwedí nakã'âágít'ôe,

hedi in Israel-'inbí yã'dâapíkan ovâyýâ'amí.

²⁷ Hedi owáy inbí t'aywó'di dovây'owóyé ihaydáho

háa ingí' dovây'amídí dówêhpêe'an waa napúwí.

²⁸ Yôesiví híwó'di tuu in Hudíyo dâyyoegi'andi nâá-á Yôesiví hânmin dipóe. Hewânbo háa díví'annín namuu'indí un Hudíyo ímuupí'in wovâykhäge'nan Yôesi bîntáa-ídi. Hewânbo Yôesídi nâ'in Hudíyo t'owa ovâyséegi gá íví hehâáwín thehtáy pahpá'in ovâyde'mandân. ²⁹ Yôesídá in to'wên ovâyde'mannín wí'ovâyyoegi'opí, hedá í hâáwí híwó'di ovâymagí'i wí'ovâykwedeepí. ³⁰ Wáymuu un Hudíyo ímuupí'indá Yôesi Tádá wíwín'a'ginmáapí, hewânbo nâa in Hudíyodí ôe'a'gindopídího' unbí'piye' na'iyapo'. ³¹ Hanwaagibá in Hudíyodí nâa Yôesi wí'ôe'a'gindopí, hewânbo

unbí'piye' na'iyapo'di inbí'piye' wá' na'iyapúwí. ³² Yôesi-á natú t'ähki t'owadi wí'ôe'a'gindopídí inbí t'aywó'di dínmuu'ídiho pan waagi'inbá dipaa, hedi kindidí t'ähki t'owa handa' ovâymaadi t'ähkíwí'piye' na'iyapúwí.

Gínkhây'ä' Yôesi Tádá âytegé-í'in

³³ Yôesi-á hânho hay'i namuu. Iví hangintandá há'i-á hânho báyéki únmuudi há'to âytaayamí, hedi há'to gínhanginnání háadi háa hândidí i'o' háa ikanhon-nin. ³⁴⁻³⁵ Iví ta'nin diwe ûnta'muu waa:

To'wí wânbo wí'ûnhanginnáhpí háa Yôesi Tádá na'ánshaamuu'in,
to'wí wânbo wí'ûnkoedipí ôetumakhemääní.

To'wí wânbo wí'ûnkoedipí natúnídí, "Naadi háäwí Yôesi dómägi,
hedânho i-á ûnkhây'ä' diwaywá'âa-i'in."

³⁶ Yôesi-áho háäwí t'ähki ikhiyé. Háä t'ähki wa'di namän Yôesiví mange imáadi, hedá háä t'ähká iví'-á únmuu. Hediho hânhay wânbo t'ähki kw'áayébo' âymá've-í. Hamân.

12

Yôesiví'piye' pín ta'ge haydi ívmääni

¹ Tí'ûuwin páadé'in, Yôesidi iví séegísehkanä wovâykeekw'ódi, hediho ná'in namuudi kaygi'di kinnân wâytumáa: T'owadi in animáa dâyt'ahánú'in Yôesi óemä', hedi han waagibá unho unbí túu'ú úvímääni, hewânbo wówá'innân, hedá wá' yä'dáa'inda' ímúni hedânho bínhíhchanmääní. Kindidân unbí pí'nä khó'yé Yôesi bín'a'ginmääni. ² Háa in t'owa Yôesi dâytaapí'in díví'o waagibá wí'úvíkanhúuwípi, hewânbo bínmää Yôesidi ánskaa ts'aabi wovâymaäní, hedi handidího unbí wówátsi wovây'egó'amídi. Kindidânho únhanginpúwí háa Yôesi nada'in úví'amí'indá híwó'ninda' namuu'in, hedá óehíhchando'indá, hedá t'ähki ta'gennindá.

³ Hedi Yôesidi naa dínk'ú' un wí'inbo ná'in wâytumakhe'amídi: Wí'í'âanípí he'ennin ímuu'in ha'mín ímuupídí, hewânbo ta'gendi unbí'gedi úví'ánskaa'amí, hedânho únhanginnání háa únkoedi úví'amídi i whâyü Yôesidi wovâymagí'ídi. ⁴⁻⁵ Na'inbí túu'ú-á háyúdíbo gínpa'an, hewânbo ná'i háäwí-á handa' wí'it'ôe'opí. Hanwaagi'inbá ná'in gimuu. Tobáháa báyékidí giyi wânbo wí'da' waagibá gimuu, gá Christ-ádi wí'da' gimuudân, hedá giwhi'kw'ó wéhpée túu'ú gimúnídi waagibá. ⁶ Yôesidi pí'dinbo magan dímagí, hewânbo t'ähki ha'bidá' wíginmuupí. Wí to'wí únkoedídi wí Yôesiví tukhe'bi waagibá ihée'amídi, i-á ûnkhây'ä' kin i'amí'in háyü iví whâyü únmuu ihay iwedi. ⁷ To'wí méesatewi khäge'di' namúní'in únkoedi-i-á ûnkhây'ä' híwó i'amí'in. To'wí Yôesiví tûu ovâyhá'amí'i namuu-i-á ûnkhây'ä' híwó' ovâyhá'amí'in. ⁸ To'wí natumakhehá'i-á ûnkhây'ä' iví tumakhe ímääni'in. To'wí iví háäwí ûnk'w'ódi iwiwendedi wé'ge'indádi, i-á pín ta'ge haydi ovâymaäní. To'wí ôetsondisóge'i namuu-i-á ûnkhây'ä' hânho it'ôe'amí'in. To'wí in sehkanäwó' diwówayi'in ovâykhäge'do-i-á ûnkhây'ä' híhchangídi kin i'amí'in.

⁹ Un Únkhây'ä' ta'gendi bînt'owaséegíhúuwí'in, wânpidída'ba yoe. I háäwí t'aywó'di namuu-i-á bînyoe'amí hedá háäwí yä'dáa'i namuu eedá téegi t'aagá úvitsaasáa-í. ¹⁰ Wí'ná táye úviséegíhúuwí tí'ûuwin páadé'in dínkhây'ä' waagi, hedá úví'a'ginmá've-í háädi wânbo t'ähki. ¹¹ Wí'í'bâa-ípí, hewânbo pín ta'ge haydi Na'inbí Sedó Yôesigi' úvít'ôe'amí. ¹² Yôesiví híwó'di háäwí wovâypagit'ôe'i bintsíkha'maadíbo íhíhchaa-í. Bînt'ôephagende

wänbo bíyää'an. Häädi wänbo t'ähki úvíúusu'âamí. ¹³ Yôesiví t'owa hääwí dîntáy'indági i hääwí únk'w'q'di bînwiye-i, hedá unbí k'aygipiyá bînséegí'amí.

¹⁴ Yôesi bîndaa'amí idi híwq'da' ovây'âamídí in to'wên wovây't'ôephadekando'in. Híwq' gin otú, híwq'pí-á yoe. ¹⁵ Wí to'wí nahíhçaa'i-ádíba íhíhçaa-i. Wí to'wí naséeyidá i-ádíba úvísíhtää-i. ¹⁶ T'ähkídí handa' úvímá've-i. Wí'úvíyengi'ánshaaamá've-ípi, hewänbo in wäphhade kw'äye'in dimuupí'indági úvíwóní. Wí'í'âanípí hää t'ähki íh'á'in.

¹⁷ Wí to'wídí yanákí wovây'odá yanákídíba wívínwá'âa-ípi. I hääwí t'owa t'ähki dínhanginná'di híwq'di namuu'indá bîn'âamí. ¹⁸ Unnânho únk'ôe úvíkhää-ídi hedânho nakoedidáho t'ähki t'owa-ádi tsaa'ginnípídíbo unbí wówátsi bínhúuwí. ¹⁹ Un wâyséegí'in, ná'in wây'tu'amí. In t'owa un wovâywha'o'in wívínwha'amípí, hewänbo Yôesiví'we binyoe'an ná'i tuchänu, gá Yôesiví ta'nin diwe kinnân únta'muudân:

"Naa-ân dínk'ôe t'owa dovây'tuchänú-ídi,
naa-ân dínk'ôe dovây'mää'nídí hääwí dín'ä'i?",
kin Na'inbí Sedó Yôesi natú.

²⁰ Kin wá' nata'muu:

Uví hânbi nahähsêndi nákoegí'mää,
hedí nap'oesá'aadá náp'oemää.

Kin úv'odá i-á hânho nawôeda'póedí iví wôeda'di ôephahánunde waagibá nachanpúwí.

²¹ Wívínmää'nípí hääwí yä'däapí' namuu'ídi wovây't'aanídí, hewänbo híwq' úv'í'odíbo yä'däapí' hääwí namuu'í' bînt'aaní.

13

Gínkhây'ä' in tsonnin äy'a'geen'in

¹ Na'in t'ähki gínkhây'ä' in to'wên dítsonmáa'inbí khómapho' ívíkw'ôení'in, gá Yôesi natúdiho gíntsonninkw'ôndân, hedího Yôesidânho inbí tsonkhuu ovây'má'. ² Hedânkun to'wídí in to'wên dáy'tsonkhuumáa'in ovây'a'gindopídí, hääwí Yôesi ik'ú'i wänbo wí'i'a'ginní, hedí wí to'wí kin i'o'i-áho ôetuchänú-i. ³ In to'wên híwq' díví'o'indá in tsonnin wídaykhuwôeda'ípi, hewänbo in yanákí díví'o'indáho dikhuwôeda'í. Hedího i to'wí natsonnândí' wívínkhuwôeda'ípi'in ída'dáho', híwq'da' úvíkanhúuwí, hedí unbí'gedí híwq'da' íhée'amí. ⁴ I-á Yôesiví t'ôe'i waagi'ba namuu, i-á unbí híwq'gí'da' i'o'. Hewänbo úvíyä'däapí'odá, íkhuwôeda'í, ná'i tsondi-á wên ta'gen únk'ôedí wovây'tuchänú-ídi, gá Yôesiví t'ôe'i waagi'ba namuudiho tuchänu imáyä'dân in to'wên dívíyä'däapí'o'ingí'. ⁵ Hedího un únkhây'ä' in tsonnin dimuu'in bîn'a'ginnamí'in, hewänbo i tuchänu bínkhuwôeda'dída'ba yoe. Shánkídí bîn'a'ginnamí gá unbí pí'ná k'hó'yé un únhanginnândân ná'indá in ta'ge'in namuu'in.

⁶ Hedího i tax chä' in tsonnindi wovâyphahsande'i-á úvíwá'ände', gá indá inbí t'ôe dáy'odíbo Yôesigí' waagibá dívít'ôemáadân. ⁷ Hedího in t'ähki bínmää'ní hääwí dín'ä'i'. Hääwí in tsonnindi wovâyphahsande'i t'ähki úvíwá'âa-i, hedá in to'wên in tsonkhuu dáy'máa'indá hânho-á bínpi'a'geení.

T'owa äyséegíhúuwí hedá híwq'dá ív'í'amí

⁸ Únkhây'ä' unbí séegí wí'ná táye häädi wänbo t'ähki íphaamúní'in, hewänbo wíyá hääwí wänbo-á yoe. Wí to'wídí t'owa ovây'séegíhondáho', kindídi t'ähki Yôesiví tsontu'u'ôn'a'gindo'. ⁹ I tsontu'u' kinnân namuu:

Wíyá to'wíwí sedó-ádi háa kwiyo-ádi wí'úvíwhòhkwomá've-ípí,
wíwínt'owat'ahánú-ípí,
wí'úvísä'mâamípí,
thúudí wíyá to'wíwí háäwí wí'ída'ípí,
hedá wíyá há'bi tsontuú wá' nakw'ó. Hewänbo t'ähki ná'i tsontuú wé'ge wên
wêhpêda' tsontuú waagi' bá namuu, kinnân:
Háa un wí'bo úvípiséegi waagibá, wé'ge'in t'owa wá' bînséegihûuwí.
¹⁰ Wí to'wí t'owa t'ähki iséegi'i-á há'to wíyá to'wí yanäki óe'amí. Hediho
ta'gendi bînt'owaséegidá, kindidi t'ähki i tsontuú bîn'a'gindo'.

¹¹ Ná'i wáytu'andi-á úv'í'âamí, gá ûhanginnândân háädi naná'nin. Nää-
á shánki tso'wa naná Jesus nawáypowá-ídi dîn'aywoenídi páadé iví'piye'
ívits'anwhäyü ihaydiví'wedi, hediho nää-á ihaydiho nanân iyósa'wó-ídi
waagibá namuu. ¹² Nää-á wá' nawáypowápidibo gínkhuná waagibá
gínpuwamân, hewänbo i khüü naphademân hedi nathay'ä'kin waagibá napo',
hediho i t'aywó'di in t'owa nakhuuná' dihaydi diví'o'i' äyyoe'amí, hedi
sundado inbí kwák'u hân aadi di'aamuu'in waagi'inbá gimúni, nathayná'
diwe ívíyíé-ídi. ¹³ Nää-á t'owa thaadi dínkhây'ä' waagibá, híwó' na'inbí
wówátsi äyhûuwí. Wáy dínshánki'dipo'di divít'aywó'do' eeye wí'ívimá've-
ípí, wígisuwátsit'óenípí, tsé waagi'inbá wígiyêenípí, wí'ívit'aymá've-ípí, hedá
wí'ívit'húumá've-ípí. ¹⁴ Hewänbo wá' kwák'u hân aadi wovây'äyingi'o waag-
ibá, Na'inbí Sedó Jesus Christ-dân wí'bo wovây'äyingi'amí, hedi i t'aywó'di
kaygi'di íkanda' i'gedi wí'úv'í'ánshaamá've-ípí.

14

Wí'nä táye wí'ívitúusúumá've-ípí

¹ Wí to'wí iví whäyü kay'in wí'ünmuupí wänbo bînséegíke', hewänbo háäwí
híwó' naka'póya'pí i'gedidá' i-ádi úvítuhánmâamidá yoe. ² Gá kinnân: Mä'di
wí to'wí iwhäyunde' háäwí koegi' namuu wänbo ik'oedi wí'it'aywó'dopí'in,
hewänbo wíyá to'wí iví whäyü kaypi'in ünmuu'i-á wí'ipívík'ohpí. * ³ I to'wí
koegi' t'ähki ik'o'i-á wí'ünkhây'ähpi na'aan'in i to'wí ipívík'ohpí'ví hânho
shánki híwó'di namuu'in, hedi i to'wí ipívík'ohpí' wá' wínatúnípi ipívík'o'i-
á yä'dâapi i'o'in, gá Yóesidi i wá' óeséegimáadân. ⁴ U-á wí'úk'óepi wíyá to'wíwí
t'óe'i mântuúsú'amídi. I t'óe'ívi tsondida'mân ûnk'óe óetu'amídi háa híwó'
háa híwó'pí' i'o'in. Hedi ta'gendi Na'inbí Sedóvi t'óe'í híwó' i'amí, gá Na'inbí
Sedó ûnkoedidân óekháge'namídi.

⁵ Hedá wá' ma'di wí to'wí nachanpo' wí thaa shánki na'a'ginmuu wé'ge'i
thaavi'wedi, hewänbo wíyá to'wí-á nachanpo' t'ähki thaa há'bi thaada'
naná'nin. Gínkhây'ä' wí'inbo ívípí'ánshaamâáni'in ná'in ni'gedi. ⁶ I to'wí
wí thaa wíyá thaavi shánki i'a'gindo'i-á Na'inbí Sedó óe'a'ginnamídan i'o'.
Hedi i to'wí t'ämägi' koegi' ik'o'i-á wá' Na'inbí Sedó óe'a'geenídi kin i'o',
gá i koegi' óemägidi Yóesi óekú'daa'odân, hedi i to'wí wí háäwí ik'ohpí-á
Na'inbí Sedó óe'a'geenídi kin i'o', i wá' nakú'daapóedi kinbá i'o'. ⁷⁻⁸ Tobá
giwówáyidi háa gichuu wänbo', wí' wänbo na'ingí'da'mân kin wí'íví'opí, gá
giwówáyidi Na'inbí Sedógi'-ân giwówáyí', hedi gichuudá Na'inbí Sedógi'bá
gichu'. Hediho tobá giwówáyidi háa gichuu wänbo Na'inbí Sedóvi'inda'
gimuu. ⁹ Christ nachuu hedá nawáywówápóe hedânho t'owa t'ähkígi' i shánki
p'ó'déqi' namúnídi, in ho dichuu'ingí-á hedá in wa'di diwówáyí'ingí-ádi.

* **14:2** Ná'i pívi i'gedi ihí'máa'i-á t'owa inbí yóesi dâymägi.

¹⁰ Hedího wíʔ wänbo wíʔúnkʼóepí unbí tíʔúuwín páádéʔin bîntúúsúuʔámíʔin, hedí wíʔúnkʼóepí íchanpúwíʔin undá inbí shánkí híwóʔnin ímuuʔin. Wáy wí thaa wänbo náʔin tʼáhkí Yôesiví páádépiyeʔ gikwînuδέé-í, hedí ihaydi í-ânho natúní taʔgendi háawin gimuuʔin. ¹¹ Kinnân Yôesiví taʔnin diwe natáʔmuu:

“Taʔgendi naa owówayíʔ” kin natú Naʔinbí Sedó,

“hedí taʔgendibá tʼáhkí tʼowa naví páádépiyeʔ dívidéʔgendikwokháymáa, hedá tʼáhkídíbo-á ditugítʼóe naa-ânkun taʔgendi Yôesi omuuʔin.”

¹² Hedí náʔí híʔ natúʔdaʔ náʔin tʼáhkí gínkhâyʔáʔ Yôesi áytúʔámíʔin háa ívíʔannin hedá háadí ívíʔannindá.

¹³ Hedânkun wiyá ívítúúsúuʔáamíʔíʔwedí, ívíʔánshaamááni háäwí wänbo wíʔíʔíʔámíʔíʔin náʔinbí tíʔúu páádéʔíʔ óetʼaywóʔkannamíʔíʔ. ¹⁴ Náʔinbí Sedó Jesus-ádi omuudiho naa dîntaʔgendihanginná háäbo wíʔbo wígínkhâakʼóepíʔin, hewänbo wí toʔwí wí háäwí igíʔ únkhâakʼóeʔin nachanpóedáhoʔ, hedân taʔgendi háʔí háäwí-áho únkhâakʼóe-âkun. ¹⁵ Gá kinnân: Háäwí bînkʼoeʔí namuudi unbí tíʔúu páádéʔíʔ bînháachanmáadihoʔ, háa úvíʔoʔindáho nakeepuwagítʼóe taʔgendi wíwînséegihonpíʔin. I háäwí bînkʼoʔidân wiyá toʔwíwí wówátsi wíwînpedeeʔámíʔíʔ, igíʔ Christ nachuudi.

¹⁶ Tobáháa híwóʔgí úvíʔo kin íchanpoʔ wänboʔ, háäwí úvíʔoʔí yanákí namuu gin tʼowa ditúdáhoʔ, wiyá wíʔúvíʔáamíʔíʔ. ¹⁷ Yôesigíʔ náʔinbí wówátsi áyhondáho háäwí koegíʔ-á suwâgíʔ-á namuu íʔgedidaʔ wíʔíʔíʔánshaamáapi, hewänbo náʔíʔ íʔgedân: I Yäʔdâaʔí Pʼoewaahâadi náʔin díkhâgeʔmáa in taʔgeʔin pʼóegé íʔge gimú-ídi, hedá tsagînpídiibo-á náʔinbí wówátsi-á áyhon, hedá híhchandá áymáa. ¹⁸ Toʔwí kíʔbí namuuʔí Christ-gíʔ itʼóeʔoʔidá Yôesi óehíhchanmäʔ hedí tʼowa-á wáʔ ditúní híwóʔ íʔoʔin.

¹⁹ Hedânkun náä-á ívísóʔdêe-í ívíʔamídi i háäwí díkhâgeʔdoʔí náʔinbí wówátsi wéʔge saʔwóʔgí áyhúuwídi, náʔí háäwídi bá díkhâgeʔnamí wíʔná táye náʔinbí whâyü ívikayʔamídi. ²⁰ Háäwí íwânpikoedaʔdíbo wíwînpedeeʔámíʔíʔ háa Yôesi wí toʔwígíʔ íʔannin. Háäwí koegíʔ wänbo wínakhâakʼóepí óekʼoe-ídi, hewänbo híwóʔ wínamuupí wí háäwí toʔwí íkʼóe-ídi, han íʔodá wiyá toʔwí-á in taʔgeʔin pʼóegédi óehângeʔodi. ²¹ Shánkí híwóʔ namúní wíwînpíwíkʼoe-ípi háa wíwînméenasuwâ-ípi háa wiyá háäwí unbí tíʔúu páádéʔíʔ in taʔgeʔin pʼóegé iwedí óehângeʔoʔí wíʔúvíʔámíʔíʔ.

²² Tobáháa háa náʔí háäwí íʔgedí wí toʔwí nachaa wänboʔ, í-ádi Yôesi-ádiqáʔ dânkâyʔáʔ dânhanginnáníʔin. Wí toʔwí híwóʔ íʔo gin únchanpoʔdi, hedá tíʔugedá híwóʔpí íʔannin wínachanpóepídi, í-á nahíhchaa. ²³ Hewänbo wí toʔwí wí háäwí íkʼoedáhoʔ, hewänbo wíʔúnkoedihanginnáhpí híwóʔ namuuʔin íkʼóe-ídi, Yôesi-á natúní híwóʔpí íʔannin, gá náʔí toʔwí-á taʔgendi wíʔúnhanginnáhpídiân háa híwóʔ íʔannin háa yoe, hedí wí háäwí ívíʔodá hewänbo taʔgendi wígichanpoʔpí híwóʔ namuuʔin kin ívíʔamídi, háʔindá tʼaywóʔnin namuu náʔingíʔ.

15

Wéʔgeʔin tʼowa bînhíhchanmäáni, undaʔbá yoe

¹ Náʔinbí whâyü kayʔin gínmuudá gínkhâyʔáʔ in toʔwên inbí whâyü kayʔin dînmuupíʔin áykhâgeʔnáamíʔin, wí toʔwídi wiyá toʔwíwí hé óntegende waag-íba, hedí háa gíwânpidaʔ waagidaʔ wíʔíʔíʔámíʔíʔ. ² Gínkhâyʔáʔ náʔinbí tíʔúuwín páádéʔinbíʔgedí ívíʔánshaaʔáamíʔin hedá ingíʔ híwóʔdá ívíʔáamí hedânho inbí whâyü dínkeʔennídi, ³ gá Christ wänbo-á wíʔbo ívíʔgedidaʔ

wí'í'ánshaa'anpídân. Yôesi Tádávi ta'nin diwe kinnân nata'muupi'an haa Christ-di óetu'annin Yôesi Tádá:

I yanáki hí' uvi'gedi dívihée'andi-á
navi'webá dînpówá.

⁴ Hedi ná'i hääwí Yôesi Tádávi ta'nin diwe hân'oe dáyta'nandi-á nata'muu hedânho na'in díhá'amídí áytsíkha'amídí i hääwí híwó'di Yôesidi ná'ingí' dínkhâymaa'í', gá i hääwí iwe nata'muu'idá na'in díkweewaasenwaatumáadân hedá díkhäge'do' ívíyää'amídí.

⁵⁻⁶ Yôesidânho díkweewaasenwaatumáa, hedi tobá haa gínpo' wânbo díkhäge'do' ívíyää'amídí, hedi idá wovâykhäge'nami wá' wí'da' waagi unbí pí'ná kó'ýé ímúnídí. Kindidiho úví'âami haa Christ i'an waagibá, hedânho t'âhkídíbo wé'ge Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-ídí, i-á Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá ûnmuu.

In t'owa Hudíyo dimuupi'in wá' Yôesi Tádávi tujú dit'óe-í

⁷ Wí'ná táye biséegihó'gí. Christ-di un wovâyséegihógi waagibá, un wá' wí'ná táye úviséegihúwí, hedânho t'owa Yôesi Tádá dáytege-ídí.

⁸ Wí'ún'óde-ípí ná'in: Christ wí khäge'di waagi in Hudíyoví'we napówá, t'owa ovâykeekw'óenídí Yôesi Tádá-á ta'gendi i'o'in haa na'inbí hehääwin thehtáy pahpá'in ovâytu'an waa íkhâymaa'in. ⁹ hedá wá' Christ wí khäge'di waagi napóe hedânho in Hudíyo dimuupi'inbí'piye' na'iyapo'di indá Yôesi Tádá kw'áayébo' áymá've-ídí. Kinnân Yôesiví ta'nin diwe ûnta'muu:

In Hudíyo dimuupi'indádí oyidi naadi wítege-í,
hedá iwebá dókha'wo'di uvi kháwá wínkhâyá'ní.

¹⁰ Wíyá wáygá kinnân nata'muu:

Un Hudíyo ímuupi'in Yôesiví t'owa-ádi bíhíhchanpuwave.

¹¹ Hedá wíyá wáygá wá' nata'muu:

Un Hudíyo ímuupi'indi Na'inbí Sedó bintégé,
un t'owa t'âmäpiye' ówíngé'indi báyéki bintégé.

¹² Isaiah wá' kinnân ita'nan:

Wí Jesse-ví áy iwedí'i na'aypuyá'i-á
in Hudíyo dimuupi'ingí' ôntsondisogekhâymaa,
hedí i-ân namuu i dáytsíkha'máa'í' híwó' ingí' ovây'amídí.

¹³ Yôesi Tádádá na'in díhangin'ândo' híwó'di dínkhâymaa'in, hediho' íví'piye' úvíwhâyundedí idibá báyéki wovâyhíhchanmääní hedá wovâykhäge'nami ánskaa iwe wí'íkwo'nípídí, hedânho i Yä'däa'i P'oewaahâadi kay wovâyääni hääwí Yôesi Tádádí na'in dínkhâymaa'í' häädi wânbo t'âhki ítsíkhakwo'nídí.

Paul-di ovâythayyo' háadi ná'i hääwí'í'gedí idi ovâyta'do'

¹⁴ Navi tí'úuwín páadé'in, naa-á ta'gendi dáywhâyunde' undá hânho híwó'nin ímuu'in, undá Yôesiví khuu'í'gedí báyéki únhanginná, undá únkoedi wí'ná táye úvítumakhe'amídí. ¹⁵⁻¹⁶ Hewânbo wáy wí hääwí'í'gedí wó'yoegipídí wáyta'nan hedânho ún'ánpówá-ídí. Kin waagi wáyta'nan gá Yôesi Tádá navi'piye' híwó'dí namuudi wên t'ôe dímägidân dáy'amídí, hediho náa Christ Jesus-gí' dáy't'óemáa un t'owa Hudíyo ímuupi'in wáykhäge'namidí. Wí owha' hääwí Yôesi Tádávi'piye' ihúya' waagibá, naadá Yôesiví híwó'di tujú in Hudíyo dimuupi'in dovây't'óe'o' hedânho indá Yôesi Tádávi'piye' dovâyhúuwídí, hedí idá ovâyséegihónde gá i Yä'däa'i P'oewaahâadi ovâykhäge'nandân íví'in dímunídí.

¹⁷ Hedího Christ Jesus-ádi wé'ge gamuudi naa dínkoedi navi t'ôe Yôesigí' i'gedi híwó' dáyhée'amidí. ¹⁸⁻¹⁹ Hewänbo hääwí Christ-di díkhäge'nan dáy'amí i'gedida'mânho wêda'ginpidíbo dáyhée'amí. Hää otú waagidá hää dáy'an waagidá, hedá i t'ämägi' pinnán t'ôe i Yä'däa'i P'oewaahäadi díkhäge'nandi dó'amidí namuudá, in Hudíyo dimuupí'in t'owađi Yôesi óe'a'gindo'. Hedího Jerusalem búu'ú iwedí oe Illyricum nangepiye' t'ämäpiye' omändi ná'i híwó'di tuu Christ-ví'gedi dovây't'ôekanhon. ²⁰ Häädi wänbo t'ähki wáy Christ-ví'gedi wígit'oe'pí eeyeda' naa dáysó'dinde ná'i Yôesiví híwó'di tuu t'owa dovây't'ôe'amidí. Wáy wíyá to'wí navi páadebo ipúupaa iwebá naa wó'da'pí wí hääwí dópaa-i'in, ²¹ hewänbo hää Yôesi Tádávi tá'nin diwe ûntá'muu waa oda' napúwí'in, kinnân:

To'wên wa'di to'wídi wänbo Yôesiví'gedi ovây't'ôe'anpí'indá dínthaypúwí, in to'wên wa'di iví'gedi dit'oe'pí'indá dika'pówí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

²² Hedího kin dáy'odi hânho dínwó'nândi wa'di wídkoedipí unbí'piye' omú-ídi. ²³⁻²⁴ Hewänbo nää-á navi t'ôe t'ähki nängé donbowa, hedí báyéki paayo wáymúni'in oda'di nää-á ma'di unbí'piye' omú-i. Oe Spain-piye' ophademändibo' oda' wáymúni'in, hedá wí háyú yâadi undádi o'ádäachá'ni hedí ihaydi naa oda' undi díkhäge'nami'in eepiye' omú-ídi. ²⁵ Hewänbo nää-á oe Jerusalem-piye' omän wí hääwí in Yôesiví t'owa iwe'in dovâyhúuwídi, ²⁶ gá in Macedonia-ádi Greece-ádiwin méesate'in t'owa wí chä' dáywé'ge'amidí díví'ánshaamägidân, in to'wên Yôesiví t'owa sehkanäwó' diwówayi'in oe Jerusalem dimuu'in ovâymäänídi. ²⁷ In Macedonia-windá in Greece-'indádi wí'bo ditú híwó' namúni kin díví'amidí, hewänbo ta'gendi hääwí in Jerusalem-'in dínphaamuu'i' ovâywaywá'ánde waagibá díví'o', gá in Hudíyo dimuu'indi páadé in Hudíyo dimuupí'in ovâyymúdân i híwó'di hääwí Yôesi Tádádi unbí'häagi' ovâymägi'i', hedí nää-á in Hudíyo dimuupí'indá dínkhây'ä' ovâyymú-i'in i hääwí in Hudíyo dimuu'in dínáy'i híwó' ovâykhóekhúumäänídi. ²⁸ Ná'i t'ôe dínbowadee ihaydi i chä' in Jerusalem-'inbí mange dovâykándi, iwedí oe Spain-piye' omän, hedí ihaydá dáywóyí'ni wáymúnídi. ²⁹ Naa dínhanginná owáy unbí'we opówá ihaydá báyéki híwó'di hääwí Christ-ví'wedí wáyyoe'amí.

³⁰ Tí'úuwín páadé'in, unbí whäyü Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'piye' únmuudi hedá in séegi i Yä'däa'i P'oewaahäadi na'in dímägi'in namuudá, kaygi'di naadi wáydá'máa Yôesi Tádávi'piye' pín ta'ge haydi dínýúusu'amidí, naa wí'bo wáyyúusu'o waagibá. ³¹ Úvíyúusu'amí hedânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óe'a'gindopi'indi bahpíbo naa díphademäáni, hedá Yôesi Tádávi t'owa oe Jerusalem-windá in khäge' dovâyhonnin híhchandi dáyséegi'amí. ³² Hedího Yôesi Tádá natúdáho unbí'we híhchandibo opówá-i, hedá undádi o'än dihaydi dínkoedi-i dáykaykhanwówá'amidí. ³³ Yôesi Tádádi na'in díkhäge'do' ánsaaginpidíbo gikwó'nídi, ibá un t'ähki-ádi nachá'ni. Hamân.

16

Paul-di in méesate'in t'owa ovâysengitumáa

¹ Naa oda' na'inbí tí'úu páadé'i Phoebe bintáa-i'in, I-á i Cenchrea búu'úwí méesate'i khäge'di namuu. ² I-á Na'inbí Sedóvi' únmuudi binséegi'an,

Yôesiví t'owa dínkhây'ä? waagibá, hedá hääwí i ûntáydá, hâ'i únkwl'ó? di-wedi bînyâmú-í, gá idá báyéki t'owa ovâykhäge'nandân, hedá naa wá? díkhäge'nan.

³ Priscilla-ádi Aquila-ádi naví sengituu-á dovânsan, indá naa-ádi Christ Jesus-gí? ívit'ôe'an. ⁴ Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmäänidí naa bahpíbo opúwídi. Hediho dovânkú'daa'o?, hewânbo naadida'ba yoe, t'ähki in Hudíyo dímuupi'ín méesate'indi wá? ovânkú'daa'o?. ⁵ Hedá in t'owa inbí tewhá ee dívíwé'ge'o? in Yôesi ôe'a'ginmäänidí, in wá? bînsengitü'âamí.

Hedá ná'in wé'ge'in t'owa wá? dînsengitü'âamí: Epanetus, naadi dóséegí'i?, i-á oe Asia nange i páadé'i Christ-ví'piye? iwhâyü'i namuu, ⁶ hedá Mary-á, hânho ungí? it'ôe'o'i namuu, ⁷ hedá Andronicus-ádi Junius-ádi naví t'owa dînmuu'indá. Naa-ádi indádi wé'ge gipankw'ônwân, hedi Yôesiví t'ôekhuwa'indi híwó? ovântaa. Indá naví páadébo Christ-ví'piye? dänwhâyü.

⁸ Hedá Ampliatús-á wá? dînsengitü'âamí, i-á dóséegí hedi i wá? Na'inbí Sedóví'piye? iwhâyunde?, ⁹ hedá Urbanus-á, i-á na'indádi Christ-gí? it'ôe'an, hedá Stachys-á, i-á dóséegí, ¹⁰ hedá Apelles-á, nakeepo? i-á ta'gendi Christ-ví? ûnmuu'in, hedá Aristobulus-ví k'aygi'indá, ¹¹ hedá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, hedá in to'wên Narcissus-ví k'aygi'in diwedi Na'inbí Sedóví'piye? dívíwhâyunde'indá.

¹² Hedá wá? dînsengitü'âamí Tryphena-ádi Tryphosa-ádi, indá Na'inbí Sedógi? hânho dânt'ôe'o?, hedá Persis-á, i-á dóséegí, hedá i wá? Na'inbí Sedógi? hânho it'ôe'an. ¹³ Rufus-á wá? dînsengitü'âamí, i-á Yôesidi ôedé'mandi? namuu, hedá iví yíyá-á, naví yíyá waagibá dóchaa. ¹⁴ Dînsengitü'âamí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á hedá in tí'ûuwin páadé'in indádi diyí'indá. ¹⁵ Hedá wá? dînsengitü'âamí Philologus-ádi Julia-ádi, hedá Nereus-ádi hedá i kwee iví tí'ûu ûnmuu'i-ádi, hedá Olympas-á, hedá t'ähki in wé'ge'in Yôesiví t'owa indádi diyí'indá.

¹⁶ Wí'ná táye úviséegisengitü'âamí. T'ähki Christ-ví méesate eeyewin t'owa t'âmäpiye? dikw'ó?nindi wovâysengitü'o?.

Paul-di ovâyütúmaa dívípi'âyíngi'amí'in

¹⁷ Tí'ûuwin páadé'in kaygi'di wâyümakhemáa, in to'wên wovâywiyé-í'in hedá in ta'ge'in p'ôe iwedí wovâyhänge'amí'in dida'inbí'gedí úv'í'âyíngi'amí, indáho hääwí íhâhpóe'iví'wedí wíyá piháawi wovâyhá'o?. Inbí'wedí úvíyáa'amí. ¹⁸ Kí'mín t'owa-á Na'inbí Sedó Christ-gí? wídivít'ôe'opí, hewânbo ingí'da? háa dida? waagi dívíwânpi'o?. T'owavi'gedí dívíhí'máadi inbí hí? sa'wó? dînt'oet'ôe, hewânbo kindidí in to'wên ihay ka'powa dâymáapi'in ovâyhóeyo'o?. ¹⁹ T'ähki t'owa dînhanginná undi Yôesi bîn'a'gindo'in, hediho naa ohíhchaa han úv'í'odi. Hewânbo naa oda? in hangintan bînmá've-í'in hedânho únhanginnánidí wé'i wí híwó'di namuu'in hedi iwedího t'aywó'kanhá? in ímúnípídí. ²⁰ Yôesi Tádádí na'in díkhäge'do? ánsaaginpidíbo gikwo'nidí, hedi idibáho háy napóe ihaydi Penísendiví kay ónhánú-í hedânho undi bînt'áanidí. Christ-ví séegísekaná-á bînmá've-í.

²¹ Timothy naa-ádi Yôesigí? it'ôe'o'ídi wovâysengitü'an, hedá Lucius-á Jason-dá hedá Sopater-á naví t'owa dînmuu'indi wá? wovâysengitü'an.

²² Naa Tertius omuu'í? dóta?do háa Paul natú'in, hedá naadi wá? Na'inbí Sedóví? omuudi wâysengitümaa.)

²³ Gaius-di wá? wovâysengitü'an. Naa iví k'aygi o'ân, iwebá t'ähki in Jesus-ví'piye? dívíwhâyunde'in ná'i búu'úwin dimuu'in dívíwé'ge'o?. Hedá

Erastus-á nǎʼi búuʼúwi chǎʼ iʼáyǐʼdoʼidǐ wáʼ wovâysengitʼan, hedá naʼinbí tíʼúu páagéʼi Quartus-di wáʼ.

²⁴Naʼinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä bînmáʼve-í t'ǎhkídíboʼ. Hamân.

In Ta'nin Paul-di In Philippi Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-ádi Timothy-ádi Christ Jesus-gí' änt'ôemáa. Nă'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in p'ó'déqí'indáqí in khăge'nindáqí hăă Philippi búu'ú íthaa'in, hedá t'ăhká un wé'ge'in Yôesi Tádávi t'owa Christ Jesus-ádi ímuu'in wá' wâyta'do'.

² Yôesi Tádá na'inbí Tádá gínmuu'i-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkaná wovây máanı hedá wovâykhăge'namí ánsaaginpídíbo' íkwô'nídí.

Paul-di in méesate'in t'owa oe Philippi búu'ú dikw'ô'nin ovâyýúusu'o'

³ Hăădi unbí'gedi dáy'ánshaa'an ginhay naadi navi Yôesi donkú'daa'o' un ímuudi, ⁴ hedí hăădi wânbo un t'ăhkígí' dáyýúusu'an ginhay-á híhchandi kin dáy'o', ⁵ gá i páadé'i thaa úvíwhăyú iwedíbo náa pu'wahaydi na'in díkhăge'nandân i híwô'di tųų Jesus-ví'gedi t'owa âyt'ôe'amídí. Páadé úvíts'anwhăyú ihaydi Yôesi Tádá unbí pí'nă khó'yé wí hăăwí híwô'di i'an, ⁶ hedí naa ta'gendi dínhanginná Yôesi Tádábá namuu ná'i íkhăymáa'i' náa iwedi páadépiye', hedí owáy i thaa Christ Jesus nawáypówá ihaydá ná'i híwô' wovây'o'i-á únbowadée-i.

⁷ Hedí híwô' namuu kin ochăă-ídi unbí'piye', hăădi wânbo t'ăhkí navi pí'nă khó'yé híhchandi unbí'gedi dáy'ánshaamáadi. Yôesi Tádá navi'piye' híwô' nachăadi wí t'ôe dímgá dôn'amídí, hedí undídá naa díkhăge'máa ná'i t'ôe dáy'amídí. Nă'in khăge' undí dímgá' tobá opannân wânbo háa hă'in tsonninbí páadépiye' owin wânbo Yôesi Tádávi híwô'di tųų dôn'âyínmá've-ídi hedá dovăythayyámídí ta'gen namuu'in. ⁸ Yôesi Tádá únhanginná in ta'gen naa otú'nin, unbí'piye' báyéki otaachanpo'. Hăa Christ Jesus iví pí'nă khó'yé naséegímuu waagibá naa wá' hanbá unbí'piye' ochăă.

⁹ Hedího ná'in namuudi naadi wâyýúusu'o' kin únpuwídí: Shánkí wânbo unbí séegí únsôe-i, hedí iwedá wíyá shánkí híwô'di hangintandá ka'powá-á wovây máanı. ¹⁰ Kindidânho únhanginnání wé'i wí híwô'di namuu'in hedá wé'i wí híwô'pí' namuu'indá, hedânho i híwô'pí' namuu iwedi úvíyâa'amí, hediho owáy i thaa Christ nawáypówá ihaydi yă'dăa'inda' ímúní hedá to'wídí wânbo-á hă'to wovăyt'e'p'íde-i. ¹¹ Jesus Christ-dânho wovâykhăge'namí báyéki híwô'di hăăwí úví'âamídí, hedânho t'owaqí Yôesi Tádá kw'áayébo' ôemá've-i, hedá ditúní hay'i namuu'in.

Paul napannân wânbo Yôesiví tųų t'owa ovây'tôe'o'

¹² Tí'úuwin páadé'in, naa oda' ná'in únhanginnání'in: Hăa naa dínpóe waagidi shánkí báyéki t'owa i híwô'di tųų Jesus-ví'gedi dit'oe, ¹³ hediho t'ăhkí in áyí'nin sundado ná'i tsondiví tewhá iwe'in dimuu'indá hedá in wé'ge'in t'owa náwe dithaa'indá dínhanginpóe naa Christ-gí' dáywănpit'ôemáadíbo' opannănnin. ¹⁴ Hedá naa opannănnin dínhanginnândího t'ăhkí waa in tí'úuwin páadé'in náa Rome dithaa'inbí whăyú Na'inbí Sedó Yôesiví'piye' shánkí dínkaymân, hedá náa inbí khuwôeda' dínhandedí Yôesi Tádávi tųų in t'owa shánkí ovây'tôe'o'.

¹⁵⁻¹⁷ Wáy wên inbí ánsaa híwô'di dínmuudiho Christ-ví'gedá t'owa ovây'tôe'o', hedí indá naa díseegídí kin dív'ô', dínhanginnândí Yôesi Tádáqí

naa dísoóge'in i híwó'di tų Jesu-ví'gedi dó'áyíngi'amídí. Hewänbo wáy-á wëndá naa díwänpithúumááqí hedá dituhánt'óedá in t'owa Christ-ví'gedi ováy't'óe'o', hedího pín ta'ge haydi wídíví'opí, indá ingí'da'mân díví'o'. Dí'ánde naa wa'nää pan dee o'ándí shánkí wänbo t'óephade iwe dí'tóení'in.

¹⁸ Hewänbo háa indi dí'o wänbo wídí'áyíngimähpí. Háa híwó' háa híwó'pí díví'ánshaamá wänbo', Christ-ví'gedi in t'owa ováy't'óe'odá híwó'di namuu, hedího shánkí wänbo naa díhíhchando'.

¹⁹ Hedí wa'dí híhchandibo' omúní. Un t'áhkídíbo naa dínyúusu'odi, hedá i Yä'dää'i P'oewaaháa Jesu Christ-di dí'má'ídí naa díkhäge'dodá, handídi dínhanginná t'áhkí híwó' naa dínpuwagít'óe'in. ²⁰ Hânho wên háäwên oda', hedí dáywhäyunde ná'in oda'in dínpuwagít'óe'in, hedí ná'innân in namuu: Há'to háäwídí díwóeda'määní'i dáy'amí. Nää pu'wahay khuwóeda'gínpi'díbo' oyi', hedí náä há'bibo omúní'in oda', hedânho háa navi wówátsi donhon waagídi t'owa dí'túnídí Christ hay'i namuu'in, tobáháa owówáyí' háa díhay wänbo'. ²¹ Kinnân naagí' namuu: Christ-ân navi wówátsi waagí'bá dínmuu, hedí ochuudáho shánkí wänbo i-ádí ochá'ní. ²² Hewänbo wa'dí náä oepáa k'aydibo navi wówátsi díntá'ándáho', shánkí wänbo híwó'di háäwí navi t'óe iwedí dínpée-í, hedího naa wídínhanginnáhpi wé'í wí dóde'mamí'in, háa owówáyëení'in háa ochúu-í'in. ²³ Naa wéege'in ánskaa-á donmáa. Nää oepáa k'aydí'in wówátsi dóyoe'amí'in oda' Christ-ádí ochá'nídí, gá han dínpóedáho shánkí híwó' naagí' namúní'dân. ²⁴ Hewänbo ungi'-áho shánkí natáy wa'dí náädí dáywóyí'nídí. ²⁵ Naa dínhanginná ná'in wáy'tumáa'in ta'gen namuu'in, hedího wá' dínhanginná náädíbo dáywóyí'ni'in undáqí owówáyëenídí, hedânho unbí whäyü únmuu'í shánkí únkay-ídí hedá iwedá shánkí íhíhchaa-í, ²⁶ hedá owáy unbí'we wíyá opówá ihaydá Christ-di shánkí báyékí wováyíhchanmääní naa omuudí.

²⁷ Hewänbo tobáháa napóe wänbo híwó'nin wówátsi bínhúuwí, i híwó'di tų Christ-ví'gedi natú' waabá íthaa-ídí. Kín únkhây'ä' úví'amí'in hedânho tobá unbí'piye' opuwämáa wänbo háa omääpí wänbo', naa dínhanginnání kay'indi íwinnin, hedá unbí ánskaa-á unbí taachandá wa'dí wéeda' únmuu'indá, hedá i híwó'di tų Jesu-ví'gedi t'owa dívíwhäyü-ídí un wé'ge úvísó'dínde'indá. ²⁸ To'wên unbí'piye' híwó' díchääpí'in háy wänbo wíwínkhuwóeda'ípí. Íkhuwóeda'pí'in wovâyímúndedí bínkeekw'óení indá dípedeemuu'in, hewänbo undá Yóesi Tádádánho wováy'aywoení'in. ²⁹ Yóesi Tádádí wovâyímá' Christ namuudí bint'óephadé-ídí, íví'piye' úvíwhäyü-ídída'ba yoe. ³⁰ Undídá naa ho dí'mú' háa wí Yóesi Tádáví sundádo waagíba dáyhänbo'in, hedá náä-á únhanginpóe wa'dí hanbo dáy'o'in. Hedá un wá' náä hanbá bínphadende'.

2

Háa Christ i'an waabá na'in wá' gínkhây'ä' íví'amí'in

¹ Christ-ádí gimmuudí gínkoedí wí'ná táye ívíkweewaasenwaatu'áamídí. Ídí díséegídí gínkoedí wí'ná táye ívíbo'aawówá'amídí. I Yä'dää'i P'oewaaháa díwóndedí gínkoedí wí'dá' gimmuu waabá gíchää-ídí. Ná'inbí pí'ná khot'yé gítaachanpo'dí gínkoedí wí'ná táye ívísehkanähúuwídí.

² Hedího únkhây'ä' wéhpéeda' í'ánshaamúní'in hedá wí'ná táye-á úvíséegíhúuwí'in hedá t'áhkí unbí háa-á unbí taachandá handá' únmuúní'indá. Handídiho shánkí wänbo naa díhíhchanmääní. ³ Wên háäwên wänbo ungi'da', háa úvípitége-ídída' wí'úví'áamípí, hewänbo áagé úvípík'w'óení

hedá in wé'ge'in t'owa-á unbí shánkí híwó'ínin dimuu waagibá íchanpúwí.
⁴ Wáy-á wé'ge'in t'owaví wówátsi bín'áyíngimá've-í, unbí'dá'bá yoe. ⁵ Háa Christ Jesus í'ánskaa'an waabá un wá' únkháy'ǎ' hanbá úv'í'ánskaa'amí'in.
⁶ Tobá háa Yôesi Tádá namuu waagi'bá Christ wá'hǎǎdi wānbo t'ǎhki há'bíbá namuu wānbo', wínachanpóepí únkháy'ǎ'in wa'di há'bibo namúni'in, ⁷ hediho napida'di ivi háǎwí t'ǎhki iyoe'an wí pant'ôe'i waagibá napáa-ídi. Wí t'owa waagibá na'aypuyá hedá wí t'owa waagibá-á ivi wówátsi ího'. ⁸ Hedáhá' Yôesi Tádá ôe'a'ginnandi ivi wówátsi imǎgidi wēn phé'wan deedi nachuu.

⁹ Hedi han i'andi Yôesi Tádá shánkí kw'áye óesóge, hedá natú i-á to'wēn t'ǎhkiwí shánkí hay'i namuu'in, ¹⁰ hediho t'ǎhki dibo divídé'gendikw'ôeni Jesus ôe'a'ginmǎánídi, t'ǎhki oe makówá dikw'ó'nindá, náa oepáa k'aydi i'ge diyí'indá, hedá nan soge núuge dikw'ó'nindá, ¹¹ hedá t'ǎhki dibo-á ditúni Jesus Christ i shánkí p'ó'dédi' namuu'in, hedi kindidi nakeepúwí Yôesi Tádá hay'i namuu'in.

Gínkhây'ǎ' ívísó'dêe-í'in Yôesig' githáa-ídi

¹² K'ema'in, undádí oyi' ihaydi háǎdi wānbo t'ǎhki naví hí' dīnt'óyande', hediho náa-á wá' tobá undádí wó'yipi wānbo shánkí dīnt'óyaani. Yôesi Tádá wováy'aywon, hediho ihayda' úvísó'dí'be-í háǎwí únkháy'ǎ'í' úvikanhúuwídi, hedānho t'owa bínkeeyamídi in wováy'aywonnin ímuu'in.
¹³ Yôesi Tádá-ân unbí pí'ná k'ó'yé ún'ándí iwebá it'ôemáa, hedá idáho wováykhǎge'máa hedānho ida'ídi háa i natsónpóe waa úvikanhúuwí'in, hedá wá' wováykhǎge'do' kin úv'í'āmídi.

¹⁴ Tut'ayginpídibo tūwhānpídibo háǎwí t'ǎhki bín'amí. ¹⁵ Handidi t'owadi wíwováytuúsú'amípi, hedi unbí pí'ná k'ó'yé-á yǎ'dǎa'indá' ímúni, hedānho úvípíkeekw'ôeni Yôesi Tádáví áy ta'gendi ímuu'in, hedá yǎ'dǎa'indá unbí wówátsi-á bínhúuwí tobá in híwó'pí'in t'owaví yáa íthaa wānbo', indá in ta'ge'in p'óege namuupi i'geda' dimān. Oe makówá in agóyódi dínko'o' waagibá nakhây'ǎ' náa oepáa k'aydibo un wá' wí ko waagi'ínbá ímúni'in, ¹⁶ i tuu nawówátsipáyí'í' in t'owa ováyhondi. Kin úv'í'andá, owáy i thaa Christ nawáypówá ihaydi naa dínkoedí-í híhchandi otúnídi híwó' dáy'annin, hedá wí ǎǎ'í' íkhǎǎde waagibá naa wá' ochanpúwí hānho dáykhǎǎ'in, hediho háǎwí dáy'andi' wídīnpedeepí. ¹⁷ T'owadi animáa dáy't'ahánú'in Yôesi Tádá ôemǎ' waagibá, undá ivi'piye' úvíwhǎyundedi unbí wówátsi-á ivi'piye' úvímǎgi hedá igí' úvít'ôemáa. Ma'di naví ún'p'oe donch'āani hedānho unbí t'ôe Yôesig'í' únbowadée-ídi, hebo tobá han dīnpóe wānbo naa ohíhchanpo', hedá un wá' kí'min híhchan bínmǎ've-í'in oda'. ¹⁸ Naa ohíhchǎǎ waagibá un wá' únkháy'ǎ' íhíhchǎǎ-í'in, hediho unbí híhchan oyǎmu-í.

Timothy-ví'gedi Epaphroditus-ví'gedá Paul ita'nan

¹⁹ Na'inbí Sedó Jesus natúdáho hanwaapídibo Timothy unbí'piye' dósāani hedānho háa íkw'ó'ínin dīnhanginpúwídi hedi kindidi naa obo'aawówápúwí.
²⁰ Wiyá to'wí wānbo i waagi naa-ádi wína'ānpí. Idǎ'mān na'áyíngidi ta'gendi unbí'gedi i'ánskaa'o'. ²¹ T'ǎhki in wé'ge'in inbí wówátsi i'gedida' dív'í'ánskaamáa, Christ Jesus-ví t'ôe i'gedá yoe. ²² Unbo únpihanginná Timothy-dá dínkeeyannin i-á ta'gendi báyéki nachǎ'po'in. Wí ay ivi tádá íkhǎge'do waagibá, idá naa báyéki díkhǎge'nan i híwó'di tuu Jesus-ví'gedi ánt'ôe'āmídi.
²³ Hediho owáy háa naa dīnpuwagít'ôe'in dīnhanginpóe ihaydi, wesebo unbí'piye' i dósāani, ²⁴ hedi naví pí'ná k'ó'yé ochǎǎ Na'inbí Sedó Yôesidi hanwaapídibo naa wá' unbí'piye'bá dípūhpǎgít'ôe'in.

²⁵ Hewänbo naa ochanpo' nakhây'ä'in Epaphroditus unbí'piye' wesebo dówáysaanídi. Dínkhäge'táy ihaydi undá naví'piye' i dînsan, hedí naagi' wí tí'úu waagi'ba namuu, naa-áda wé'gá änt'öe'an, hedá wiye sundado wé'ge änhänbodi waagi'inba gamuu. ²⁶ Nää hânho un napuwäda', hedá nat'oe un únhanginpóe'in i-á nahay'in, hedí hä'indá öe'áyingimägi hedího unbí'piye' dówáysaaní. ²⁷ T'gendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého na'ánwän. Hewänbo Yösi Tádá ün'iyapóedi öehekhámägi. Hedí han i'andi naví'piye' wá' na'iyapóe, hedânho wíyá shánki wänbo wó'k'áykháapúwípídi. ²⁸ Hedího wíyá shánki wó'tsíkhada'pí unbí'piye' dówáysaanídi, hedânho i bînmúnídi hedá íhíhchanpúwídi, hedí handídi naa-á ánskaa iwe wó'cha'nípi. ²⁹ I-á Na'inbí Sedó Jesus-ví' namuudi híwó' híhchandi bînséegikéyi. I-ádi hedá to'wên i waagi'ba dimuu'indádi bîn'a'ginnamí, ³⁰ gá Christ-ví t'öe ön'odi chuwa k'áygéhay napówádän, hedá hääwí naagi' i'andi i-á nakháymuu ívi wówátsi imäänídi. Ná'i hääwí undá wí'únkoedípi dîn'amídi naví'wedí kayi' diwe íkw'öndi.

3

Haa in ta'ge'in wówátsi ívíhúuwí'in.

¹ Tí'úuwín páadé'in, nää ná'i wâytu'âamí: Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudiho' úvíhíhchanmá've-í. Tobá ná'i hääwí í'gedí wâyta'nän wänbo', kaykhan wíðinpo'pí inho wâyta'nanninba nää wíyá wâyta'namídi, hedí ná'i hí' wâyta'do'idá wovây'aywoení.

² Úví'áyingí'âamí hä'in hôeyó'in háhkannin dimuu'inbí'wedí, indá yä'däapí'da' díví'o', indá in Hudíyoví k'ewé' taadi ovâytaa'nän wänbo ná'in taa-á wên tsaa nachä'muupí'indá'mân inbí túu'ú dînmuu. ³ Na'innân in ta'gen k'ewé' taa waagi'inba äymaa'in gimuu, gá Yöesi P'öewaahäqdi na'in díkhäge'dodän Yösi Tádá äy'a'ginmäänídi, hedá na'indá híhchandi gitú' Christ Jesus-ví'in gimuu'in, hedá wí'ívíwhâyundepí hääwí wí'bo íví'o'ídiibo na'in dîn'owóyé-í'in.

⁴ Ma'dí wí to'wí nachanpo' híwó'di hääwí i'odíbo' ön'owóyé-í'in, hewänbo kinho nachanpóedáho naa-á dínkoedí-í ívi shánki ochanpúwí'in i hääwí naa dáy'andibo dîn'owóyé-í'in. ⁵ Naa-á kháave thaa ihay'i omuudi in Hudíyoví k'ewé' taadi dítaa'an; naví tádá-á yíyá-á Israel-'in dînmuu; wí Benjamin-bí äy iwedi'i-ân omuu, hedânho wí kodí'di Hebrew omuu, hedí Pharisee t'owabá omuudi in waagibá Moses-ví khuu t'ähki dônho; ⁶ hedí pín ta'ge haydi naví whâyü khuu donhondi in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in t'owa t'öephade iwe dovâykw'ódi. I tsontqu Moses ita'nandi' t'ähki dó'a'gindodi to'wí wänbo wí'únkoedípi dînt'e'p'íde-ídi.

⁷ Ná'i hääwí namuudi naa dáyyengi'owän, hewänbo nää Christ dóséegídi ná'i hääwí nachä'muupí waabá dínchanpo'. ⁸ Hedí ná'i hääwída'ba yoe, hääwí t'ähkân nachä'muupí waagibá dínchanpo', gá nää-á Christ Jesus naví p'ó'dédi' dînmuu'i dontaadän, hedí i-á shánki híwó'di namuu hääwí t'ähkíwí'wedí. Hedí nää Jesus dótaa'di ná'i wé'ge'i hääwí dînpedee waagibá dóchaq, hedí ná'i hääwí-á phé'yävi whée öecha'gít'öe'idá' waagi'ba namuu gin otúní hedânho Christ shánki híwó' dótaa-ídi. ⁹ Naa oda' Christ-ádi wí'da' gamúní'in hedânho Yösi Tádá'di díchäämá've-ídi t'aywó'di wídómáapí waagi. Hewänbo há'to kin díchää-í i tsontqu Moses ita'nandi' dó'a'ginnamídi dáykääqdedíbo', hewänbo Christ-ví'piye' dáyhâyundédän, gá Yösi Tádá natú'dän in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'innän ídi

ovâyçhaamáa t'aywó'di wíðây máapí waagi. ¹⁰ Naa oda' ta'gendi Christ dótaa-í'in. I-á nawáywówápóedí in kay imáa'in napäyi', hedi naa oda' ná'in kaybá dímmáaní'in dómá've-ídi. Hedá i-á it'óephade waagibá naa wá' hanbá dont'óephade-í'indá oda', hedá háa i namuu waagibá nachuu ihaydi, naa wá' hanbá omúni'indá oda', ¹¹ hedânho tobáháa napóe wânbo' owáy naa ochuu ihaydi owáywówápúwí.

Páadépiyeda' ívikhâ-í

¹² Naa wó'tû'pí Christ ho dótaa'in háa dínkhây'ä' waa, hedi naa wó'tû'pí ho opóe'in háa dínkhây'ä' omúni waagi, hewânbo hâ'bi opúwídi ihayda' dáykhâäde' i dîntáy'i donhónídi, gá hangí'-ân Christ Jesus-dída ho naa díké'dân. ¹³ Tí'úuwín páadé'in, wí'ochanpo'pí t'áhkí há'i dîntáy'i ho donhógi'in, hewânbo ná'indá' dáy'o': Háa ho dînpóe'indá dáy'annindá í'gedi wíðáy'ánshaa'opí, hewânbo shánkídi háa dáykhây máa í'gedân dáy'ánshaakanhon. ¹⁴ Wí ää'í' páadébo napówa-ídi íkhâäde waabá naa wá' dáykhâäde hedânho háäwí Yôesi Táðádí dímmáaní'in ot'anpúwídi. Hedi kinnân ídi dínkhây máa: Christ Jesus naagi' i'annin namuudi Yôesi Táðádí makówápiye' dítkákhây máa.

¹⁵ T'áhkídiho hangintan dâymáadi ta'gendi dikweesenpaa'indá dínkhây'ä' dívi'ánshaamáaní'in ná'i otú'i híwó'di namuu'in. Hedi wí to'wí háy piháa í'ánshaamáada, Yôesi Táðádí ná'in wânbo ònthayk'úwí. ¹⁶ Hediho in náhaydi giháhpóe'inbá ívikanhondi, hanbá na'inbí wówátsi áyhúuwí. ¹⁷ Tí'úuwín páadé'in, háa naa naví wówátsi donhon waabá un wá' t'áhkí hanbá unbí wówátsi bínhúuwí. In to'wên yä'dâa'in wówátsi dâyhonnin háa wáykeeyan waagibá híwó' bínmúni, hedi háa dívi'o waa un wá' hanbá úv'áamí. ¹⁸ Háyan wânbo wáytu'an hedi náa-á sée'indída wíyá wáytumáa, báyéki t'owa háa inbí wówátsi dâyhon diwedí nakeepo' dâyyoegímáa'in háa Christ-di na'ingí' dîn'an waa phé'wan deedi nachuu ihaydi. ¹⁹ Indáho péyégepiyeho dímán. Yôesi dâya'gínmmáaníví'wedí húukandá sūwá-á í'gedí shánki dívi'ánshaa'o'. Háäwí wóeda'wó'di dívi'o' í'gedá dívíyêngihée'o'. Indá i háäwí náa oepáa k'aydiwi í'gedída' dívi'ánshaamáa. ²⁰ Hewânbo na'indáho makówa í'gedá ív'ánshaa'o', gá iwá na'inbí úwâná waagibá gínndân, hediho pín ta'ge haydi áytsíkha'máa na'inbí aywondi gínmuu'í' iwedi gínwáy'ää-ídi, i-á Na'inbí Sedó Jesus Christ namuu, ²¹ hedi i-áho in kay imáadi na'inbí túu'ú kaypí' gínmuu'í' gínchuwagit'óe wânbo dín'egókhây máadáhá' ts'aabi dínphây máa, háa ív'í' únmuu waagibá nawówápóe waabo'. I-áho háäwí t'áhkí í'gedí natsonyidi únkoedi kin í'amídi.

4

¹ Hediho naví tí'úuwín páadé'in, Na'inbí Sedó Yôesiví'piye' kay'indi úvívihâyühúuwí. Naada un báyéki wáyséegídi wáymuní'in oda'. Undída naa díhíhchando', hedi háäwí dáy'andi ot'anpóe'í waagi'inbá ímuu gín wáyçaa.

² Euodia-ádi Syntyche-ádi kaygi'di dovântumáa dānwóení hedi wí' dānpáa-í, indáho Na'inbí Sedó Jesus-ví'in wí'gín damuudi. ³ Hedá ɥ ta'gendi naa-ádi bit'óe'o'í' unmuudi, wída'máa ná'in kwíyá' ovánkháge'namídi wí' dapúwídi, indá dānt'óe'o'í' híwó'di tūy Jesus-ví'gedí t'owa dānt'óe'amídi. Hedá Clement-dádi wáy-á wé'ge'indádi hanbá dívít'óe'o', inbí kháwá-áho in tã'nin diwe díntã'muu, iwe natû' to'wên dimuu in wówátsi nahándépí'in dâymáa'in.

4 Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudi háädi wänbo t'ähki úvihhchanmá've-i, hedá wíyá hanbá wáytü'âami, úvihhchanmá've-i.

5 T'ähki t'owa-ádi híwó'da' ímuní, Na'inbí Sedó Jesus-áho hanwaapídi bo na'ádi. 6 Báyéki ánskaa iwe wí'íkwo'nípi, hewänbo háäwi t'ähki i'gedi úvíyúusu'âami-á, hedá Yóesi Tádá-á háäwi untáy'i bindaa'amí, hedi kin úví'odi binkü'daa'âami wá'. 7 Yóesi Tádáki díkhäge'do' ánsaaginpi'di bo gikwó'nídi, tobá na'in t'owada' gimuudi wíginhanginnáhpí wänbo háa kin dín'o'in. Hedi kin wovây'odi t'ähki unbí pí'ná khó'yé bínmáa'i-á unbí hangintandá wovây'áyinná've-i, Christ Jesus wé'ge ímuudi.

8 Tí'úuwín páadé'in, ná'i-á naví t'ä'gidi hí' unbí'piye dínmuu: Háädi wänbo t'ähki ná'i háäwi i'gedi úví'ánskaa'âami: háäwi ta'gen namuu'indá na'a'ginmuu'i-á, in ta'ge'in p'óegé i'ge wovâyhondi-á, i yä'dâa'i namuu'i-á, naséegímuu'i-á, t'owa t'ähki ováyhí'andi-á, i shánki híwó'di namuu'i-á, hedá i'gedi t'owa híwó' dívihé'o'i-á. 9 Naví hí' í'oe hedá naví tsiye kan dínmu', hediho t'ähki naví'wedi íháhpóe'i-ádi i háhkan naví'wedi bínhógi'i-ádi ihayda' úvíkanhúuwí, hedi kin úví'odá Yóesi Tádá undádi nayëení, idá díkhäge'do' ánsaaginpi'di bo gikwó'nídi.

10 Tobá híwó' hay thaa naphade wänbo náä undi wíyá naa dí'ánsaamáa díkhäge'namídi, hedi handidán Na'inbí Sedóki báyéki híhchan naa dímägi. Naa dínhanginná ta'gendi naví'gedi ho úví'ánskaa'o'in, hebo náä pu'wahaydi wí'únkoedípi háa íchaa'in dínkeeyamídi. 11 Naa dínháawítáy'in wó'tü'pí. Oháhpóe ohíhchaa-ídi tobá háyú dínkw'ón wänbo'. 12 Naa dínhanginná naví wówátsi donhúuwí'in wí sehkanáwó' nawówayi'í waagibá háa wí kodit'owa namuu'i waagibá. Naa oháhpóe hádídí ohíhchanpúwí'in, tobá híwó' dáyhúuyo háa oháhsên wänbo', tobá báyéki dínkw'ón háa háäwi dín táy wänbo'. 13 Christ-di in kay dímägiho ná'i háäwi t'ähki dínkoegi dá'y'amí'in.

14 Hewänbo tobá háäwi t'ähki dín táy'i dómáa waabá ochaa wänbo', undá naví'piye' híwó'nín ímuu díkhäge'nandi wá' náwe dont'óephadededíbo'.

15 Un Philippians, unbo ná'i únhanginná: Oe Macedonia nange iwedí opáadépee ihaydi i híwó'di tütü Jesus-ví'gedi t'owa dovây't'óe'amídi, undída'mân háäwi naa díyámú, wáy-á méesate iwe'indídá yoe, undída'mân dínchä'san. 16 Oe Thessalonica búu'ú wänbo o'ándí dínkhäge'táy ihaydi undi wáymuuví shánki háäwi dín san. 17 Wí'í'âanípí náä wáyda'máa'in wíyá háäwi dímäánídi, hewänbo oda' unnánho báyéki híwó'di bínhóní'in Yóesiví'wedi, wí to'wí iví t'óe iwedí báyéki wá'áa ihónde waagibá. 18 Náä-á háäwi dín táy'i-á hedá shánki wänbo dín táy'iví'wedi dómáa. Ná'i báyéki háäwi-á dómáa gá Epaphroditus-di háäwi undi dín sandi' dínkándán. T'owadi háäwi sa'wó' nasu'u'i-ádi hedá animáa dáyhánú'indádi Yóesi Tádá ónhon óemáánídi, hedi i-á iséegíhógidi nahíhchanpo'. Hedi hanbá ná'i háäwi undi naa dín sandídá wá' Yóesi Tádá óehíhchando'. 19 Hediho Christ Jesus-ví'in ímuudi naví Yóesidího háäwi un untáy'i wovây máani iví báyéki híwó'di háäwi únkw'ó' diwedí. 20 Hánhay wänbo t'ähki na'inbí Yóesi kw'áayébo' áymá've-i, i-á na'inbí Tádá gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengitü'an

21-22 Yóesi Tádávi t'owa t'ähki ovâysengitü'âami, indá Christ Jesus-ví'in dimuudi. In tí'úuwín páadé'in naa-ádi díyí'indá hedá t'ähki in wé'ge'in Yóesi Tádávi t'owa náä dikw'ó'nindá wovâysengitü'an, i tsondi Caesar-ví tewhá ee dikw'ó'nindi shánki wänbo'.

²³ Naʼinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí píʼnă khóʼyé bînmáʼve-í.

In PáadÉ'IN Tə'nin Paul-di In Thessalonica Búu'úwi Méesate'in T'owa ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in wâyta'do', undá Yôesi na'inbí Tádáví'in hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'indá ímuu. Yôesiví séegísehkanä bînmá've-í, hedí idí wovâykhâge'namí ánsshaaginpidíbo' íkwə'nídí.

Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica búu'ú dithaa'in dívíwhâyunde waa hedá háa inbí wówátsi dâyhon waa

² Hăădi waa ívíyûusu'o' ihaydi Yôesi Tádá áykw'daa'o' un ímuudi, ³ hedí Yôesi na'inbí Tádáví'piye' ívíhăđíndedí ívíyûusu'amídí hăădi wânbo t'ăhki íví'ánshaa'o' háa úví'o'in Jesus-ví'piye' úvíwhâyundedí, hedá háa báyéki úvít'ôemăa'indá Jesus bînséegídí, hedá háa úvíyăă'o'indá Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ăă-ídi úvítíkha'măadi.

⁴ Tí'úuwín páadé'in, un Yôesi Tádádí wovâyséegí'in, gínhanginná idí wovâyde'mannin íví'in ímúnídí. ⁵ Yôesi Tádáví híwó'di tųu na'indi wâyăgí'i tųudă' wínamuupí, hewânbo hăăwí kay'i namuu, hedí wây't'ôe'odi i Yă'dăa'i P'oweaqhăa na'indádí nayi', hedí gínhanginná nă'i tųu-á ta'gen namuu'in. Undá únhanginná háawin wówátsi áyhonnin undádí giyi' ihaydi, hedí t'ăhki íví'andi-á ung'đă' namuu. ⁶ Hedí ihaydi úvísó'dêe na'in waagi'inbá hedá Na'inbí Sedó Jesus waagi'ba-á ímúnídí, hedí tobáhăa báyéki t'ôephade únpówa wânbo', i Yă'dăa'i P'oweaqhăadi híhchan wovâyăgí na'inbí tųu dínhógi ihaydi.

⁷ Hedího t'ăhki in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in oe Macedonia nange hedá Greece nangá dikw'ó'nin undá bínkeeyan háawin wówátsi in dínkhăy'ă' dâyhúuwí'in. ⁸ I tųu Na'inbí Sedó Jesus-ví'gedí thay'eedi unbí'wedí napeedí oe Macedonia-piye' hedá Greece-piyá nawadedee, hewânbo iwepiyedă'ba yoe, wéngé t'ăhki t'owa ho dit'oe háa Yôesiví'piye' úvíwhâyunde'in, hedího wínatáypí wíyá háawên unbí whăyu j'gedí âytu'ăamídí. ⁹ Hă'in t'owabo unbí'gedí dítŭ' háa undi na'in díséegí'annin, hedá háa hăăwí bínkhíyédí unbí yôesi waa bínchăa'i bínyoe'annin Yôesiví'piye' úvíwhâyú-ídi, hedá háa năa-á i kodí'di Yôesi bín'a'gínmă'in, i-á i ta'gendi nawówáyí'i namuu, ¹⁰ hedá wá' dit'oe háa năa íví ay únmuu'i bîntíkha'măa makówádí nawáy'ăă-ídi, i-á Jesus namuu, i Yôesi Tádádí óewâywówápaa'i', hedí idíba dín'aywonkhăymăa ówáy ihay thaa Yôesi Tádádí t'owa ovâyutuchănu iwe, inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi.

2

Háa Paul oe Thessalonica búu'ú Yôesigí' it'ôe'an waa

¹ Tí'úuwín páadé'in, únhanginná unbí'we giyi' ihaydi háa íví'an waa wínapedeepí. ² Undá únhanginná unbí'we gípówápídíbo báyéki dít'ôephadekannannin hedá báyéki híwó'pí' na'in dîhéé'annindá oe Philippí búu'ú. Hewânbo tobáhăa báyéki t'owadi dî'ahkhăa'amí'in dida' wânbo na'inbí Yôesidí khuwôeda' dînyăa'an íví híwó'di tųu wâytu'ăamídí. ³ Na'indi wâywhâyú'amídí ívísó'dinde' ihaydi, in ta'gen namuu iwedí wí'ívíhange'anpí, hedá na'inbí ánskaa-á yă'dăapí' wíginmuupí, hedí hăăwí wânbo unbí'wedí

wí'âykaayanpí. ⁴ Yôesi Tádádí na'in dítayi', hedá dímu' ihay híwó' nin gimuu'in iví híwó'di tuu áyt'ôe'amídí. Hediho ívíhí'máaqí wí'ívisó'dindepí t'owa áywánpihichannamídí, hewänbo Yôesi Tádá-ân áyhíhchannamídân. I-áho háäwí t'ähki na'inbí pí'ná khó'yé áymáa'i' imúnde'. ⁵ Un únhanginná sa'wó'gí unbí'gedí wí'íwíwánpihée'anpí, hedá wá' wí'íwíhóeyó'anpí undi háäwí dímaänídí. Yôesi Tádá únhanginná ná'indá in ta'gen namuu'in. ⁶ Hedá undáqí giyi' ihaydá wí'ívisó'dindepí t'owa na'inbí'gedí híwó' dívíhée'amídí, un wänbo-á háa wáy-á to'wên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'ôekhuwa'in gimuuđi gínk'ôe wänbo he'ennin dípaa-ídí.

⁷ Hewänbo na'in undádí giyi' ihaydi, wí yíyá iví áyyäá itsäá'odi ovây'áynmáa waagibá wáysehkaná'an. ⁸ Na'indi báyéki wáyda', hedi na'inbí séegi unbí'piye' gínmuudánkun gikhâymuu Yôesi Tádá híwó'di tuu wáymaänídíqá'ba yoe, hewänbo na'inbí wówátsi wá'. ⁹ Tí'úuwín páadé'in, ti wí'ún'ánshaapí'an, undádí gikw'ó' dihaydi báyéki ívít'ôe'an. Yôesi Tádá híwó'di tuu wáytuuphadende' ihaydibá khuu-á thaa-á ívít'ôe'an wá' áychä'taanídí, hedânho un wí'bo wí'úntáynípí háäwí gíntáy'i dímaänídí.

¹⁰ Un Christ-ví'piye' úvíwhâyunde'indádí na'in gikw'ó' dihaydi, háa na'inbí wówátsi áyhon waagi yä'däa'indá ta'ge'indá gínmuu, hedá to'wí wänbo-á wí'únkoedípí wên háawên wänbo na'inbí'piye' dín't'e'p'íde-ídí. Un únhanginná hedá Yôesi Tádá wá' únhanginná ná'indá in ta'gen namuu'in. ¹¹⁻¹² Hedá wá' un únhanginná wí'ínbo wáyhée'annin, hedi na'indi wáytumakhe'an wí tádá iví áyyäá íhée'o waagibá, hedá wáykweewaasenwaatu'an, hedá kaygi'dídá wáyhée'an unbí wówátsi híwó' bínhúuwídí hedânho Yôesi Tádá nahíhchaa-ídí. Idânho wówáytukánnan iví'piye' í'äa-ídí makówápiye' ímu-ídí hedá iwá he'ennin ípúwídí.

¹³ Hedi wíyá háäwí namuudí wá' Yôesi Tádá háädi wänbo t'ähki áykú'daa'o'. Ná'i tuu wáytumáa'i' un ít'oedi hedá bínseegi'andá Yôesiví'wedí na'äq'ín úvíwhâyü, t'owaví'wedíqá'ba yoe. Hedi ta'gendi Yôesiví tuu-ân únmuu, hedi ná'i tuubá un ipiye' úvíwhâyunde'inbí pí'ná khó'yé it'ôemáa.

¹⁴ Tí'úuwín páadé'in, háa in Judea nangewin méesate'in t'owa Yôesi Tádá óe'a'ginmä'in hedá Christ Jesus-ví'piyá dívíwhâyunde'in dínpóe waagibá un hanbá únpoé. Unbí ówínge'in t'owadibo wovây't'ôephadekannan in Hudíyodi inbí t'owa oe Judea ovây't'ôephadekannan waagibá. ¹⁵ In Hudíyodánkun hân'o Yôesi Tádá ví tükhe'min ováyhanú, hedá indibá Na'inbí Sedó Jesus óehay, hedá na'indá wá' díkhehpiye. Indídá Yôesi Tádá háy wänbo wí'óehíhchandopí, hedá to'wên t'ähki dáyyoegi'o'. ¹⁶ Dívisó'dée dí'ahkhâa-ídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa hádídí ovây'aywoeni'in wí'áyt'ôe'áamípídí, hedi handíqí ná'in Hudíyoví t'aywó'di dínsöemän, hediho Yôesi Tádá inbí'piye' nat'aydi náa inbí tuchänu ho dínpo'wá.

Paul hânho nada' in Thessalonica-win méesate'in t'owa ovây'múni'in

¹⁷⁻¹⁸ Tí'úuwín páadé'in, unbí'wedí wí háy tähki giwiyedee, hewänbo tobá undádí wí'gikw'óhpí wänbo wa'qí na'inbí pí'ná khó'yé unbí'gedí wáy'ánshaamáa, hediho hânho wíyá wáy'múni'in gida', hedi unbí'piye' gimú'ídi ívisó'dinde'. Naa Paul háyänbo dáysó'dée wáy'múni'ídí, hewänbo í Penísendi dí'ahkhánde'. ¹⁹ Owáy Na'inbí Sedó Jesus nawáy'äqídi iví páadépiye' giwin dihaydi, gitsíkha unnân iwebá wáy'múni'ídí, hedá un ímuudá gihíhchangít'ôe, hedá unbí'gedá ívíyëngihée'amí, wí háäwí git'anpóe'i' ímuu waagibá. ²⁰ Un ímuudánkun na'in hânho híwó' gichanpo' hedá ívíhíhchando'.

3

1-3 Naʼin hânho gihanginʼândaʼ hâa un ʼunpoʼin, hedî báyékí gitaachanpóedí wígitsikhakandaʼpí gínhanginpúwíʼin, hedânho gíʼân shánkí híwóʼ namúní kinnân ívíʼámíʼin: Naa oe Athens oʼân dihaydí iwebo dáywóyíʼ, hedí iwedí naʼinbí tíʼúu páadéʼi Timothy unbíʼpiyeʼ âysan, í-á naʼindágí itʼôeʼoʼ tʼowa ovâyitʼôeʼámídí Yôesi Tádávi híwóʼdí tûu Christ-víʼgedí. Hediho unbíʼpiyeʼ i wâysan wovâykweewaasenwaatuʼâamídí hedá wovâykhâgeʼnamídí shánkí kayʼindi Christ-víʼpiyeʼ úvíwhâyú-ídí, hedânho i tʼôephade ʼunpóeʼiʼ namuudí wíʼúvíyâaʼamípídí unbí whâyú iwedí. Unbo ʼunpihanginná Yôesi Tádádí náʼi tʼôephade dînpúuwíʼin imäʼ. ⁴ Waʼdí undádí giyiʼ ihaydibo waʼ napóepídíboʼ ihaydaʼ wâytuʼoʼ âytʼôephadegítʼôeʼin, hedí ʼunhanginná hanho napóeʼin.

Timothy-dí Paul óetuʼan in Thessalonica-win méesateʼin tʼowa híwóʼ dimännin

⁵ Hedânkun báyékí otaachanpóedí wídîntsikhakoedípí Timothy unbíʼpiyeʼ dósaaíní. Naa hânho ohanginʼândaʼ unbí whâyú íʼgedí hâa kayʼin ʼunmuuʼin hâa yoe. Áyngi iwe oʼânwân gá oʼândân hádíwáy i Penísendídi wovâyitʼannin, hedí wovâyitʼandá hâäwí tʼâhkí ungíʼ ívíʼandi pedeeʼin gínpúwí. ⁶ Hewânbo nää-á Timothy naʼinbíʼwe nawáypówá, hedí wí híwóʼdí tûu úvíkanhon níʼgedí dînkán. Idi dítuʼan unbí whâyú waʼdí ʼunkayʼin hedá séegí-á bînmâaʼin, hedá hâädi wânbo tʼâhkí naʼinbíʼgedí híwóʼdaʼ úvíʼânshaamâaʼin, hedá taʼgendá ídaʼin wíyá díwáymúníʼin, naʼindi wâymuníʼin gidaʼ waagibá. ⁷ Hedânho tíʼúuwin páadéʼin, waʼdí híwóʼbo úvíwhâyundeʼin gínhanginpóe ihaydi báyékí gihíhchanpóe, tobáhâa báyékí kâyíʼi tʼôephade iwe gikwʼôn wânboʼ. ⁸ Nää gínhanginná unbí whâyú Naʼinbí Sedó Jesus-víʼpiyeʼ kayʼin ʼunmuuʼin, hediho hânho saʼwóʼ naʼinbí wówátsi áyhon. ⁹ Naʼindi Yôesivíʼpiyeʼ wâyýúusuʼodí hânho gihíhchanpoʼ, hediho un ímuudí tobáhâa háyú Yôesi Tádá âykúʼdaaʼo wânboʼ, ihay kúʼdaa wânbo waʼ wíʼâyʼohpí. ¹⁰ Khuú-á thaa-á pín taʼge haydí Yôesi Tádáviʼpiyeʼ ívíyúusuʼoʼ idi dípunmääíní unbíʼpiyeʼ, hedânho wíyá wâyháʼamídí, hedí handídi wíyá hâäwí untáyíʼi íhâhpúwí shánkí híwóʼ úvíwhâyú-ídí.

¹¹ Yôesi naʼinbí Tádá hedá Jesus naʼinbí tsondi hayíʼ-á âydaʼmâa unbíʼpiyeʼ díhúuwídí. ¹² Gidaʼpoʼ Naʼinbí Sedó Jesus-dí wovâykhâgeʼnamídí hedânho shánkí wânbo wíʼná táye úvíséegíhúuwí, hedá wéʼgeʼin tʼowa-á wáʼ hanbá bînséegíhúuwí. ¹³ Handidânho Naʼinbí Sedó Jesus-dí unbí píʼná khóʼyé shánkí wovâykammâni, hediho owáy i nawáypówá ihaydi tʼâhkí in wéʼgeʼin tʼowa ívíʼin ʼunmuuʼin wóegé, undá yáʼdâaʼinbo Yôesi Tádávi páadépiyeʼ úvíwínú-í, hedá wên háawin wên wânbo wovâyitʼeʼpʼíde-íʼin wíwînmâʼve-ípí unbí píʼná khóʼyé.

4

Gínkhâyʼäʼ híwóʼ naʼinbí wówátsi âyhúuwíʼin Yôesi âyhíhchannamídí

¹ Tíʼúuwin páadéʼin, nää náʼi wâytuʼâamí: Hâa unbí wówátsi bînhúuwíʼin Yôesi Tádá bînhíhchannamídí wâyháʼanhoʼ, hewânbo Naʼinbí Sedó Jesus-dí dînkʼúʼ wâydaaʼamídí hedá wâytumakheʼamídí shánkí wânbo úvísóʼdêe-íʼin kin úvíʼâamídí. ² I tsontuú wâytuʼandiʼ un ʼunhanginnânhoʼ, hedí náʼi tsontuú-á Naʼinbí Sedó Jesus-víʼwedân naʼâä.

³ Kinnân Yôesi Tádá nadaʼ úvíkanhúuwíʼin: Yäʼdâaʼindáʼ unbí wówátsi bînhúuwí, hediho toʼwí unbí sedó hâa kwiyoʼ wíʼúnmuupíʼ-áqí

wí'úvíwhqhwomá've-ípi. ⁴⁻⁵ Yôesi Tádá nada' un únhanginnání'in haa unbí túu'ú bîntsonmá've-í'in, hedânho yă'dâa'in ímúní hedá t'owadâ wovây'a'geení, hedí unbí túu'údí haa íwânpihâa waagidâ' wí'úví'âamípi, hedânho in wé'ge'in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'in dívikanhon waagi wí'úví'âamípi. ⁶ To'wí wânbo wí'únhây'âhpi wíyá to'wí Jesus-ví'piye' íwhâyunde'í híwq'pí óemá've-í'in haa íví kwee haa sen óekwee-í'in. Thay'eedi hedá kay'indá ho wâytu'an, Na'inbí Sedó Yôesidí in to'wên han díví'o'indá ovâytuchânuhâyamá. ⁷ Yôesi Tádádí na'in dítukánnan íví'in gimúnídí hedânho yă'dâa'indá' gipúwídí, tsé waagi'inbá giyêenidá yoe. ⁸ Hedího to'wên ná'í híwq'dí hâhkan dâyyoegimâadâho wí hí' t'owaví'da' wí'ovâyyoegi'opí, hewânbo Yôesi Tádáví hí'ân ônyoegi'o'. Yôesi Tádádânho íví P'oweahâa' dímâgi, hedí ná'í P'oweahâa'-á yă'dâa'í namuu.

⁹ Wínatâypi naadi wâyta'namí'in haa únhây'â' in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in bînséegíhûuwí'in. Yôesi Tádádí ho wovâyhá'an kin úvíkanhûuwí'in. ¹⁰ Hedí ta'gendi undi t'âhki in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in hâa Macedonia nange dikw'q'nin bînséegí, hewânbo kaygi'dí wâytumáa wíyá shánki wânbo bînséegíhûuwí.

¹¹ Úvísó'dí'be-í unbí wówátsi hanginpi híwq' bînhûuwídí, hedá ún'âyíngiwq'nâhpi í'ge wí'úvítomá've-ípi, hedá unbí wówátsi únmuu'igí' úvít'óe'âamí bînpichâ't'aanídí, haa na'indi wâytu'an waagibá. ¹² Kin úvíkanhondi t'owaví khâge' wí'úntâynípi, hedá haa unbí wówátsi bînhon waagidí t'owa Yôesiví'piye' dívíwhâyunde'pi'in dimuu'indá wovây'a'ginhûuwí.

Hâa napuwagít'óe'in Jesus nawáy'ââ ihaydi

¹³ Tí'úuwín páadé'in, gida' un únhanginnání'in haa in to'wên inbí wówátsi dâybowa'in dînpuwagít'óe'in. Wáy wên t'owa-á í'gedí wíđinhanginnâhpi, hedânkun to'wí nachuu ihaydi dik'âykhâapo'. Naa wó'da'pí íchanpúwí'in haa in dichâa waagibá. ¹⁴ Ívíwhâyunde Jesus nachuu'in hedá nawáywówápóe'indá, hedânkun kin wá' ívíwhâyunde'. To'wên Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in inbí wówátsi dâybowa wânbo', Yôesi Tádádí ovâywáywówápa-í Jesus-ádí dikwo'nídí owáy nawáy'ââ ihaydi.

¹⁵ Ná'in wâytukankhâyamá'in Na'inbí Sedó Jesus-ví hí' únmuu: I nawáy'ââ ihaydi in to'wên inbí wówátsi dâybowa'inbí páadébo na'in wa'dí giwówáyí'in íví'piye' wíginânpí. ¹⁶ Kinnân napúwí: T'owa dit'óe-í wên tsontuq kaygi nakeetq'nin waagi'inbá, hedá i p'ó'dédí' makówáwí t'ôepa'aa'íví tuu waagibá-á, hedá Yôesi Tádáví tenphé waagibá-á. Ihaydáhá' Na'inbí Sedó Jesus-á makówádá nawhâní. Ihaydibá in to'wên dihânnin Jesus-ví'piye' dívíwhâyú'indá diwáywówápúwí, ¹⁷ hedáhá' na'in wa'dí giwówáyí'indá wé'ge in dihânnindádí oe okhúwá nakw'q' diwepiye' dípiyegít'óe, hedí iwe Na'inbí Sedó Jesus âyyáy-í, hedího i-ádí hânhay wânbo t'âhki gikwo'ní. ¹⁸ Hedího únhây'â' ná'í hââwí í'gedí wí'ná táye úvíhí'má've-í'in hedânho wí'ík'âykhâa-ípidí.

5

Gínkhây'â' gikhâyímúní'in Jesus nawáy'ââ-íđí

¹ Tí'úuwín páadé'in, hââđí haa wé'í thaa Jesus nawáy'â' í'gedí wâyta'namí'in wínatâypí. ² Unbo ta'gendi únpihanginná Na'inbí Sedó Jesus nawáy'â'in, hewânbo wínahanginnâhpi hââđí i thaa nanání'in. Wí sânbí

tsíkhagipí khú?déedí na?ää waagibá, Jesus wá? tsíkhagipí napowagít'óe. ³ T'owa ditú'be-í, "Hääwí t'ähki áyíngipídíbo híwó? gínmán, hediho há'to hääwí wänbo híwó?pí? gínpuwí." Hewänbo wa'di ha'wää dívíhí'máadíbo t'ôephade dínpuwí, hedi há'to iwedí bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí ná'i dínpuwagít'óe, wí kwee nats'an'eyehaypo? waagibá.

⁴ Hewänbo tí'úuwin páadé'in, undá wén t'owa khuy ee dithaa'in waagi'in wí'ímuupí, undá híwó? únkeet'óe, hediho Jesus nawáy'ä'i thaadi áyíngipídíbo wíwovâyhónípí, wí sänbidi wovâyhóní waagibá. ⁵ Undá t'owa hääwí t'ähki thaadida? úví'o'in hedá nakohthayná? ní'ge ímännin waagi'inbá ímuu, in t'owa hääwí t'ähki khuydi nakohkeet'óepí ee díví'o'in waagi'inbá wígímuupí. ⁶ Hedânho wígínkhây'ähpí t'owa yó'in dimuu'in waagi'inbá gímúní'in, hewänbo giyósa'wo waagi gikwo'ní, hedá na'inbí tsiyekandá híwó'dá áy'áyingihúuwí. ⁷ Khú?déedán t'owa diyókháyá? hedá dívísuwâyíyende?. ⁸ Hewänbo na'in thaadi'in gímuu, hediho na'inbí tsyekan gínkhây'ä? áy'áyingí'äämí'in. Yöesivípiye? ívíwhâyú-í hedá t'owa-á áyséegíhúuwí, hedi kin íví'odá wén sundado díkhâywinnin waagi'inbá gímúní, inbí píhkhú iwe'í kwák'u aa dívípítógídi inbí túu'ú dáy'áyingí'amídi. Hedá pín ta'gedí gitsikha-í Yöesídi dín'aywoenídí, hedi handída in sundado inbí kwák'u p'óhkhándá inbí p'ón dáy'áyingí'o'in waagi'inbá gímúní. ⁹ Na'inbí Sedó Jesus na'ingí? in'annin namuudí Yöesi Tádádí díde'man dín'aywoenídí, t'aydí díftuchânú-ídá yoe. ¹⁰ Jesus na'ingí? nachuu, hedi owáy nawáy'ää ihaydí tobáháa na'inbí wówátsi áybowa wänbo háa wa? gíwówáyí wänbo? hánhay wänbo t'ähki i-ádí gikwo'ní. ¹¹ Hediho wí'ná táye úvíkay'äämí hedá úvíkweewaasenwaatu'äämí, háa náá úvíkanhon waagibá.

Báyéki hääwí i'gedí ovâyitumakhe'an

¹² Tí'úuwin páadé'in, ná'in na'indi wáyda'máa: Bín'a'ginnamí in to'wén unbí'ge diyí'in Na'inbí Sedó Yöesídi ovâykw'ódi'in wovâypahúuwídi hedá wovâyhá'amídi. Indá kin dáy'amídi báyéki dívít'óemáa. ¹³ Hediho ná'i hääwí wovây'o'i namuudí báyéki bín'a'gínhúuwí hedá bínséegíhúuwí. Hedi t'ähkídibo tsagínpidíbo wé'ge íthaa-í.

¹⁴ Tí'úuwin páadé'in, ná'in tumakhe wá? wâymaa'ní: In dí't'óeda?pí'in bintu'äämí ha'min wídímúnípí. In díkhuwóeda'in dimuu'in ovâykhäge?namí wídíkhuwóeda?-ípídi. In kay'indi dívíwínúndepí'indá wá? ovâykhäge?namí. T'ähki t'owa-ádí úvíbo?atá'amí. ¹⁵ Wí to'wídi wíyá to'wí híwó?pí óe'andáho?, wíwínkanmäänípí i wí'dí híwó?píba ónwaybuunídí, hewänbo undá únkhây'ä? häädi wänbo t'ähki úvisó'dée-í'in wí'ná táye híwó'da? úvíkanhúuwídi, hedá wé'ge'in t'owa t'ähká wá? hanbá bínhúuwí. ¹⁶ Häädi wänbo t'ähki íhíhchaa-í. ¹⁷ Häädi wänbo t'ähki íkhâyímúni úvíyúusu'amídi. ¹⁸ Íkú'daapúwí tobáháa háa napóe wänbo. Kinnânkun Yöesi Tádá nada? úví'äämí'in, gá Christ Jesus-ví'in ímuudán.

¹⁹ I Yä'dáa'i P'oweahhääví t'óe wíwín'ahkháa-ípí. ²⁰ Yöesi Tádáví tukhe'min dimuu'inbí hí? hääwí dínchä'muupí waagibá wíwínchanhúuwí. ²¹ Hewänbo hääwí t'ähki híwó? bintayí'ní, hedá i híwó'di namuu'ída? bínkhonhúuwí. ²² T'ähki yä'daapí? namuu iwedí úvíyáa'amí, tobáháa hääwí namúni wänbo?.

²³ Yöesi Tádádí díkhäge?do? ánsshaagínpidíbo gikwo'nídi, hedi idánho wovâykhäge?namí wá? yä'dáa'indá? ímúnídi, hedi idá unbí wówátsi thaa t'ähki wovây'áyingí'amí, unbí p'oweahhää-á unbí hää-á hedá unbí túu'ú-á, hedânho owáy Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ää ihaydí hääwídi wänbo

wíwovâyt'e'p'íde-ípídí. ²⁴ Heđi Yôesi Táđádí ta'gendi wovây'áyîngikhâymáa. Idá wovây'tukánnan iví'in ímúnídí, heđi háa natú' waa ta'gendi i'ó'.

²⁵ Tí'úuwin páadé'in, dînyûusu'âamí.

²⁶ T'âhkí in wé'ge'in méesate'in tí'úuwin páadé'in iwe dikw'ó'nin bînséegísengitú'âamí.

²⁷ Naadi wâytsonmáa, ná'in tą'nin t'âhkí in wé'ge'in méesate'in tí'úuwin páadé'in dit'óe-ídí bîntu'âamí, gá Na'inbí Sedó Jesus kin nada'dân.

²⁸ Na'inbí Sedó Jesus Christ-di iví séegísehkanä wovâymääní.

In Eedi'in Ta'nin Paul-di In Thessalonica Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi ná'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in, Yôesi na'inbí Tádáví'in hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'indá ímuu. ² Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkaná wovâymaa'ni hedá wovâykhäge'namí anshaaginpidíbo' íkwó'nídí.

Paul-di ovâyýúusu'o' t'ôephade dínpóedí

³ Tí'úuwin páadé'in, un ímuudi gínkhây'ă' hăădi wânbo t'ăhki Yôesi Tádá âykú'daa'amí'in, hedá híwó'dá namuu han ív'í'amí'in, gá unbí whâyú Jesus-ví'piye' shánkí kay'in únpuwamândân, hedá shánkí wânbo-á wí'nă táye-á úvíséegikanhondá. ⁴ Hedânkun wăhăă wânbo t'ăhki Yôesi ôe'a'ginmă' eeye híhchandi unbí'gedí ív'íhée'o', gá úvíyăă'odân hedá úvíwhâyúhondá tobáhăa unbí whâyú únmuudiho t'owadi wovâywhă'o hedá wovây't'ôephadekando wânbo'.

⁵ Yôesi Tádáví'in ímuudibo năăho un bint'ôephadende', hedího i-ânho natúní un ihay híwó'nin ímuu'in makówápiye' ímu-ídí. Hedí handídi ídi na'in dínkeeyo híwó'da' í'o'in, i híwó'di ún'ă'i' wovâymađi. ⁶ Gínhanginnă Yôesi Tádá-á ta'ge í'o', hedího in to'wendi wovây't'ôephadekando'iná ídă hanbă ovây't'ôephadekankhâymaa, ⁷ hewânbo un năă bint'ôephadende'indă unbí t'ôephade iwedí wovâyýăakankhâymaa, hedá na'indă wă' hanbă díkhâymaa. Nă'indăho napúwí owáy Na'inbí Sedó Jesus nawáypówă ihayđi. Owáy makówăđí nawáy'ăđi nakeepuwagít'ôe ív'í kay'in makówáwin t'ôepa'aa'in wóegé hedá wí phaa kop'í'ăade'i nakeet'ôe'i waagi'bă wóegă. ⁸ Ihayđibă in to'wên i híwó'di tųú namuu'i' ív'í'gedí wíđây'a'ginhonpí'indăđí hedá in Yôesi Tádă ôetaa'í'in wíđida'pí'indăđí ídi ovây'tuchănukhâymaa. ⁹ Hedí kinnân inbí tuchănu dínmúní: Hănhay wânbo t'ăhki dípedeeyêení, gá Na'inbí Sedó Jesus-ví'wedí ovâywiyekhâymaađân, hedá ív'í kay báýékí únmuu'indă há'to dăymúní. ¹⁰ Nă'i napuwagít'ôe owáy i thaa Jesus nawáypówă ihayđi. Ihay thaa in to'wên ív'í'piye' dívímăgi'in he'ennin ovâyppă-í, hedí ná'in ív'í'piye' dív'íwhâyunde'indăbă ôetegekhâymaa. Hedá undă wă' na'inbí hí' wâyphade'andi' dínwhâyundedi indăđibă íkwó'ní.

¹¹ Hedí nă'i gínhanginnăndího', hăăđi wânbo t'ăhki wâyýúusu'o'. Na'inbí Yôesídi wovây'tukănnan ív'í'in ímúnídí, hedího âyda'măa ídi wovâykhäge'namíđí híwó' unbí wówătsi bínhúuwíđí hedânho i-ă natúnídí ta'gendi ív'í'in ímuu waagi íthaa'in. Âyda'măa wă' in kay wovâymaa'níđí hedânho hăa ídă' waagibă híwó'nin ímúní, hedá ív'í kayđi wă' wovâykhäge'namí bínbowă-ídí hăăwí t'ăhki úv'í'o'í Jesus-ví'piye' úv'íwhâyundedi. ¹² Hedí owáy nă'i ív'íyúusu'o'í napóe ihayđi unbí híwó'di wówătsi únmuudi t'owa dí'túní Na'inbí Sedó Jesus hay'í namuu'in, hedá undă he'ennindă ípúwí ív'í'in ímuudi. Nă'i-ă napuwagít'ôe gá Yôesi Tádă-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi inbí séegísehkaná wovâymađíđân.

2

Hăa napúwí'in Jesus nawáy'ăpíđíbo'

¹ Tí'ûuwín páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ǎ', hedí i na'an diwe díwé'gekhâymáa, hedí nää i'gedi wâyhi'khâymáa. ² Ma'di wí to'wídi wovâytu'âami Jesus-ví thaa ho ûnpówá hedího nawáy'ǎǎ gin. Hedá wá' ma'di wovâytu'âami ná'i hääwí i'gedi ûnhanginná'nin gá wí p'oweahâadi oetu'andân, haa wí hí' i'gedi nat'loedá, haa wên ta'nin dõnta'nannin diwá kin náto'muudá. Hewânbo kin to'wídi wovâytu'andáho naadi kay'indi wâytmáa wesebo wí'yashapúwípi haa báyéki áyíngi-á wíwovâymmánpí. ³ Wíwínmhánpí to'wídi wânbo wovâyýaa'amídí in ta'gen namuu iwedí, tobáháa dívíkhääde wânbo'. Wa' Jesus nawáy'ǎapídíbo ná'i wâytukangít'oe'i napuwagít'oe: Báyéki t'owa Yóesi Tádávi'wedí dívíyâakankhâymáa hedá i to'wí yä'dâapíkan t'ǎhki íkhâymáa'i nakeesogegít'oe, i-á ha'bi namuu napedeegít'oe'i. ⁴ Ná'i to'wí yä'dâapíkan t'ǎhki íkhâymáa'i-á hääwí wânbo t'ǎhki t'owa inbí yóesi dínmuu waa kin dâychaa'i hedá dâya'ginmá'i-á iyogíkhâymáadáhá' i-áho ná'i hääwí t'ǎhkiwí shánki kw'áye ipitegekhâymáa, hedá Yóesi Tádávi méesate hay'i ûnmuu iwe wânbo wí'bo ipisogekhâymáa hedí natúní "Naa-áho Yóesi omuu."

⁵ Ti wí'ún'ánshaapí'an wa' undádí oyi' ihaydíbo ná'i hääwí t'ǎhki i'gedí naadi wâytu'annin? ⁶ Owáy ná'i yä'dâapíkan t'ǎhki íkhâymáa namuu'ívi thaa ûnpóe ihaydáho i-á nats'ankeepúwí, hewânbo nää hääwídi óe'ahkhánde', hedí unbo ûnhanginná hääwí namuu'in. ⁷ Nääbo báyéki yä'dâapíkan kaadíbo dâyanmáa, hewânbo wí to'wí nää ná'i yä'dâapíkan i'ahkhánde' hedí kin wa' íkanhúuwí óeyâa'an píhay. ⁸ Hedí owáy óeyâa'an dihaydânho i to'wí yä'dâapíkan t'ǎhki íkhâymáa'i namuu'i nakeepúwí. Hewânbo owáy Na'inbí Sedó Jesus napówá ihaydi ná'i yä'dâapíkaníwí wówátsi óekwee-í óewánpisiphaydeedíbo', Jesus-ví kohthay ûnmuu'idíbo óehéyí. ⁹ Hewânbo óehaypídíbo' i Penísendi kay óemááni t'ámägi' pinnán t'oe i'amídí t'owa ovâyhóeyówhây'u'amídí, ¹⁰ hedí t'ámägi' yä'dâapi' namuu'i wóegé wá' nayéeni in dipedeegít'oe'in dimuu'in ovâyhóeyó'amídí. Indá dipedeegít'oe gá in ta'gen namuu'in ovây'aywoeni'in wídayseegíkhâymáapídan. ¹¹ Hedího Yóesi Tádávi in ta'gen namuu'in diwedí dívíyâa'amídí ovâymmááni, hedího hóeyóda' dívíwhâyukhâymáa. ¹² Hedí ná'in namuudi to'wên t'ǎhki in ta'gen namuupí'in dívíwhâyundedi híhchandi dívíyä'dâapítsiye'o'indáho Yóesi Tádávi ovâyutuchânukhâymáa.

Nakhây'ǎ' inbí whâyü kay'in dímúni'in

¹³ Tí'ûuwín páadé'in, un Na'inbí Sedó Yóesidi wovâyséegí'in, un ímuudá häädi wânbo t'ǎhki Yóesi Tádá áykú'daa'o', gá hân'oe naná' dihaydíbo idi wovâyde'mandân wovây'aywoenídi. Hedí i Yä'dâa'i P'oweahâadi wovâykhâge'máadi Yóesi Tádávi in ípúwídi hedá in ta'gen namuu'in bínwhâyundedi idi wovây'aywon. ¹⁴ Yóesivi híwó'di tûu na'indi wây't'oe'andi' í't'oe ihaydi idi wovâytukánnan ívi'in ímúnídi, hedânho Na'inbí Sedó Jesus Christ hay'i namuu waagibá un wá' he'enninbá ímúnídi. ¹⁵ Hedího tí'ûuwín páadé'in, to'wí wânbo wíwínmhánpí wovây'egó'amídí haa úvíwhâyunde waagi, hedá in khuu na'indi na'inbí hí'dá hedá ta'nindá wâyhá'annin wíwínoe'amípí.

¹⁶⁻¹⁷ Yóesi na'inbí Tádá gínmuu'idi dínkeeyan idi na'in díséegí'in, hedí ívi séegísehkaná ûnmuudíbo na'in díkhäge'nan häädi wânbo t'ǎhki kwee waa sen waa gí'ǎ'be-ídi hedá ta'gendi gínhanginnánídi hääwí natú'i dímááni'in áyhóni'in. Hedího Yóesi Tádá-á hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-á

âyda'máa shánkí wovâykhäge'namídí un wá' kwee waa sen waa í'âanídí, hedá âyda'máa in kay wovâymaânídí hedânho t'âhki híwó'di namuu'idá' úví'âamídí hedá híwó'di í'gedídá' úvíhée'amídá.

3

Paul-di ovâyda'máa ônyûusu'amídí

¹ Tí'ûuwín páádé'in, nää ná'i wâytu'âamí: Na'in dînyuusu'amí, hedânho háa unbí'ge napóe waagibá Na'inbí Sedó Jesus-ví tûu ûnmuu'i' wesebo t'âmäpiye' t'owa dínhanginpúwídí, hedá t'owadi Yôesi Táqá kw'áayébo' óemá've-ídí. ² Hewänbo to'wên t'âhki Jesus-ví'piye' wídíwíhâyundepí, hediho úvíyûusu'amí wá' Yôesi Táqádí há'in t'owa hânho yä'dâapí'in dimuu'in ovây'ahkhâa-ídí hedânho na'in wídíwóyí'nípídí.

³ Na'inbí Sedó Jesus háa íví tûu imägi waagi i'o', hedi idân in kay wovâyphâymaa hedá i yä'dâapí' namuu'iví'wedí wovây'âyíngikhâymaa.

⁴ Hedá wá' Na'inbí Sedódí naa díkhäge'máa ná'i dáywhâyú-ídí: Undá t'âhki háa wâyýon waa úvíkanhon, hedá hanbo-á úvíkankhu'wakhâymaa.

⁵ Na'inbí Sedó Jesus-di wovâyphâyûuwí hedânho Yôesi Táqáví séegí ûnmuu'in unbí pí'nä khó'yé bînmá've-ídí, hedá wá' háa Christ í'an waagibá un wá' háäwí t'âhki í'gedí úvíyää'amídí.

Dínkhây'ä' wí'ínbo híwó' dívít'ôe'amídí

⁶ Tí'ûuwín páádé'in, ná'in tsontûu Na'inbí Sedó Jesus Christ-di dínk'ú' wâymaânídí: Wí to'wí na'inbí tí'ûu páádé'ibá namuu'i' báa'in wówátsi ihondáho hedá na'indi wâyhá'an waagi wínathaapídá, undá wí to'wí kí'bi namuu'iví'wedí úvíyáa'amí. ⁷ Unbo únpíhanginná háawin wówátsi áyhonnin undádí giyi' ihaydí, hediho háa na'in íví'o waagibá un wá' únkây'ä' hanbá úví'amí'in. ⁸ Undádí giyi' ihaydí na'in wígibâakw'ôhpí na'inbí wówátsi áy'amídí, hedá wá' wâymu wänbo-á wá'âapídá wí'íwíhúuyanpí, hewänbo khuu-á thaa-á shánkí ívít'ôe'an hedânho un wí'úntâyínípídí unbí chä' bínhânú-ídí háäwí dímaânídí. ⁹ Ha'wáa íví'an hedânho únkeepúwídí háa un wá' únkây'ä' waa unbí wówátsi bínhûuwí'in, hedi kin íví'an tobá wâydaa'amí'in díhääwímáanídí gínk'ôe wänbo'. ¹⁰ Wa'dí undádí giyi' ihaydíbo ná'in tsontûu wâymagí: To'wí nat'ôeda'pí'-á wíwínhúuyóenípí.

¹¹ Kin wâyhí'máa gínhanginpóedí wây wên un diwedí úvibâawhaakwomáa'in. Báyéki dínwó'nân waagibá díví'o', hewänbo dín'âyíngiwó'náhpí í'gedá'mân díwíwánpitomáa. ¹² Na'inbí Sedó Jesus Christ-di na'in dínk'ú' kí'mín t'owa ná'in tsontûu áymáanídí hedá kaygí'di áytü'âamídá: Hanginpí híwó' inbí wówátsi dáyhûuwí, hedá dívít'ôe'amí inbí wówátsigí' dáychä't'aanídí.

¹³ Hewänbo tí'ûuwín páádé'in, undá ihaydá' híwó'dá' úvíkanhûuwí, wí'úvíwóyí'nípí. ¹⁴ Wí to'wí ná'i hí' ná'in tã'nín diwe wâyta'nannin í'a'ginnanpídí, to'wí namuu'in bín'âyíngí'amí, hedá í-áda wí'íyëenípí hedânho nawóeda'púwídí. ¹⁵ Naa wó'tu'da'pí to'wí há'bi' namuu'i' unbí hânbi' únmuu waagibá bínchäämá've-í'in, hewänbo shánkídí unbí tí'ûu bîntumakhe'o waagibá ná'i to'wí bîntumakhe'amí hedânho í-á únhanginpúwídí híwó' wí'íkanhonpí'in.

I t'ä'gi hí' Paul-di ovâyta'nandí

¹⁶ Naʼinbí Sedó Jesus-dân díkhägeʼdoʼ ánsaaginpidíbo gikwqʼnídí, heḍi tobáháa napóe wänboʼ idáho hääḍi wänbo tʼähkí han wovâykhâymaa, heḍá ibá undádá namú-í.

¹⁷ Heḍi nää naa Paul omuuʼidi naví mandibo wâysengitutaʼdoʼ, kinbá tʼähkí taʼdi dósan deeye dáyʼoʼ. Kinhêe dótaʼdo heḍânho únhanginnánídí taʼgendi navíʼweḍi naʼäʼi namuuʼin.

¹⁸ Naʼinbí Sedó Jesus Christ-di un tʼähkídí iví séegísehkanä wovâymaańí.

In Páadé'in Tə'nin Paul-di Timothy Ôntə'nannin

¹ Naa Paul omuu'i ná'in tə'nin dóta'do'. Naa Christ Jesus-ví t'ôekhuwa'i omuu, Yôesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'idi hedá Christ Jesus i pín ta'ge haydi áytsíkha'máa'idá dítu'andi kí'bi t'ôe'i omúni'in. ² Naadi u Timothy ná'in wínta'do'. U-á navi kodí'di ay waagi'ba unmuu, naa waagiba Christ-ví'piye' biwhâyundedi. Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Christ Jesus-ádi séegisehkaná wóemáani hedá uvi'piye' da'iyapúwí hedá wóekhäge'namí ánsaangipídíbo' unchə'nídi.

Paul-di ovâyutmakhe'an díví'áyngi'ámídi in hôeyó'in háhkanninbí'wedí.

³ Naa oe Macedonia nangepiye' omääpídíbo wítumakhe'an, hedí náa-á inbá wítumakhekhâymaa: Oe Ephesus búu'úbo biwóyí'ni, gá iwe wên t'owa piháa dâyhá'odân, hedí udi ovâyôeni ha'wáa wídívi'âamípi'in. ⁴ Ovâytu'âamí wídívi'ha'wé-ípi ná'i háawí pehtsiyeda' waagi'ba namuu i'gedí hedá inbí heháawin thehtáy pahpá'inbí khawá háäqíbo hânho báyéki dínť'muu i'gedá. * T'owa ná'i háawí i'gedida' dívíhí'máadáho dívíwänpit'aymáa, hedího kin díví'odá inbí hí'dí há'to ovâykhäge'namí díví'ámídi háa Yôesi Tádá natsonpóe waa, hewänbo iví'piye' íviwhâyundedá gínhanginná háa natsonpóe'in íví'ámídi. ⁵ Hedího oda' udi kin ovâyôeni'in hedânho in séegi dâymá've-i'in. Hedí híwó'dida' inbí ánsaa dínmuudáho', hedá háawí híwó'di namuu'in dínhanginná'dida' díví'odá, hedá Yôesi Tádávi'piyá pín ta'ge haydi dívíwhâyundedá, handidânho ná'in séegi dâymá've-i. ⁶ Hewänbo wên t'owa-áho han wídívi'opí, hewänbo háawí nachä'muupí i'gedida' dívíhée'odi Yôesivi ta'ge'in p'óegedí dívíhänge'an. ⁷ Dida' háhkannin dipimúni'in hedânho t'owa Yôesi Tádávi tsonttuu in t'owa ovâyhá'ámídi, hebo inbo wídika'póya'pí háa dítu'nin, hedí tobá dí'ände' wänbo dínhanginná'nin háa dívíhí'máa i'gedí, ta'gendi wídínhanginnáhpí.

⁸ Gínhanginná Yôesi Tádávi tsonttuu-á híwó'dida' ünmuu'in, hewänbo ta'ge ovâyhá'amí'in nakhây'ä'. ⁹ Ná'i-áho gínkhây'ä' gínhanginnáni'in: Yôesi Tádá-á iví tsonttuu wí'imägípi in t'owa inbí wówátsi ta'ge dâyhonningí, hewänbo t'owa kinnân díví'o'ingí-ân: Tsonttuu dâya'gínhanúnde', t'óyanpí'indá dimuu, Yôesi Tádá-á wí'ôe'a'ginmähpi, dívít'aywó'do', Yôesi Tádá-ádi wídikw'óhpí, Yôesi Tádávi háawí-á ünchä'muupí waagá dâyo'o', inbí yíyá-á tádá-á báyéki ovâywhá'o', dâyt'owahánúnde', ¹⁰ tsé waagi'inbá diyí, sená'dá wây-á sená'dádíbo dívíwhqhkowmáa, t'owa-á ovâyhónde' ovâyku'ch'âanídí, hôeyó'indá dimuu, ovâytyó'dodá dívíwänphôeyó'o', hedá wíyá háawí ha'wáagi namuu'idá'ba dívíkanhondibo in ta'gen háhkan namuu'in dâyyoegimáa. ¹¹ Yôesi Tádá i áytegende'idá naa dísóge t'owa dovây't'ôe'ámídi háa iví hânho híwó'di tuu untu' waa ná'in háhkan ní'gedí.

Paul-di Yôesi Tádá óekú'daa'an

* **1:4** In Hudíyo inbí hân'oe'in thehtáy pahpá'inbí khawá dâytá'kw'ódi inbí'gedí wídín'óde-ípidí, hewänbo wá' inbí'gedí dâyt'ógédípaagi dívítuhkando ná'i ógédí i'gedí háa ta'gen namuu'in háa yoe.

¹² Na'inbí Sedó Christ Jesus dókú'daa'o' gá nachanpóedân naa híwó' dó'amí'in háa dítu'an waa, hedího naa dísoge iví t'óe dôn'amídí, hedá dókú'daa'o wá' in kay dímagídi kin dáykanhúuwídi. ¹³ Hedí idá kin naagi' dín'an tobá a'ginhápí waagi iví'gedí dáyhi'máawân wânbo', hedá yanáká dó'an, hedá iví t'owa-á dovâywha'an. Hewânbo Yóesi Tádá navi'piye' nasehkanápóe wíđinhanginnáhpídí ta'gendi háa dáy'o'in. Ná'i háäwí dáykanmáa wa'di Christ-ví'piye' dáywhâyundeipídíbo'. ¹⁴ Hewânbo Na'inbí Sedódá hânho báyéki séegísehkaná dímagí. Náä-áho Christ Jesus-ví'piye' dáywhâyunde hedá dóséegi wá'.

¹⁵ Ná'i tpu naadi wáytukankhâyamá'i-áho whâyüwó'di namuu, hedího t'owa dínkhây'ä' t'ähki dáyseegi'amí'in: Christ Jesus-á náä oepáa k'aydipiye' na'ää na'in t'aywó'to'in gimuu'in dín'owóyé-ídi. Hedí náaho i shánki p'ándíki' omuu. ¹⁶ Hewânbo Yóesi Tádá navi'piye' na'iyapóe, hedânho in to'wên díviwhâyukhâyamádi in wówátsi nahánde'pí'in dáykéyi'indáho naa i shánki p'ándíki' omuu'i dímuní háa dínpóe waa, hedího indá dínhanginpúwí Christ Jesus hânho nabo'atá'in. ¹⁷ Háädi wânbo t'ähki Yóesi Tádá äy'a'ginhúuwí, hedá kw'áayébo' äymá've-í. I-ân i tsondi shánki hay'i namuu, i-ân wínachu'pí, i-ân wínakee'änpi, i-ân i wí'dä' Yóesi namuu. Hamân.

Háa Timothy ûnkhây'ä' i'amí'in

¹⁸ Timothy, u navi ay waagi'ba unmuu'i', ná'i wítumáa'i-á oda' áyíngídi náa'amí'in, i-á háa in Yóesi Tádávi tukhe'mindi ho wóetu'an waa bí'amí'inbá namuu, hedí inbí hí'dího wóekhäge'nami Yóesi Tádávi t'óe híwó' mán'amídí, wí híwó'di sundado híwó' ihânbo waagi'ba unmúnídi. ¹⁹ Biwhâyü'bé-í ná'in ta'gen háhkan, hedá háäwí úhanginná'di híwó'di namuu'indá bikanhúuwí. Wáy wên t'owa-áho ná'i híwó'di háäwí dáyyoegi'an, hedího náä-á piháawi háhkan díviwhâyunde'. ²⁰ Hymenaeus-ádi Alexander-ádi ho há'min damuu. Indáho Satan i Penísendívi mange naadi doványoe'an hedânho daháhpúwídi Yóesi Tádávi'gedí wíđanyanákíhi'má've-ípidí.

2

Háa in méesate'in t'owa dínkhây'ä' dívi'amí'in díwíwé'ge'o' ihaydi

¹ Páadé kaygi'di wítumáa, u-ádi hedá uví méesate'in t'owa-ádi úvíyúusu'amí t'owa t'ähkígi', hedá ingí-á Yóesi Tádá-á bínhée'amí, hedá i-á bínndaa'amí háäwí dín'táy'i' ovâyamáanídi, hedá bínkú'daa'ä'amí. ² Úvíyúusu'amí i nangewi tsondi hay'igi' hedá t'ähki in wé'ge'in tsonningí-á, hedânho khuwóeda'gínipídíbo githáa-í hedá t'owadá t'ámäga wídi'ä'amípi, hedá háädi wânbo Yóesi Tádá-á hedá t'owa t'ähká äy'a'geení. ³ Híwó' namuu kin ívíyúusu'amídi, hedí kin íví'odi Yóesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'i' äyhíhchando'. ⁴ Yóesi Tádá-á nada' t'ähki t'owa ovây'aywoeni'in hedá háa in ta'gen háhkan namuu'in diháhpúwí'indá. Hedí i-á t'ähki t'owagi' namuu, ⁵ gá wí'dä' wí Yóesi na'ándân, hedí i-ádi hedá na'in t'owa-ádi na'inbí pinudí wí'dä' wí to'wí gínwin díwóenídi, i-á Christ Jesus-ân namuu, hedí t'owabá napóe. ⁶ I-á ipimágiđi iví wówátsidi iwá'áa hedânho t'ähki t'owa wówátsi ovâyamáanídi. Hedí Yóesi Tádá ide'man i thaah háädi kin Jesus i'amí'in, na'in dínkeek'úwídi nada'in t'ähki t'owa ovây'aywoeni'in. ⁷ Hedí Yóesidi naaho dísoge igí' dáyhée'amídi hedá iví t'óekhuwa'i-á omúnídi, t'owa dovây't'óe'amídi ná'i háäwí i'gedí. In ta'gen wáytumáa, wídayhóeyómáapi, naaho dísoge'i-ân

omuu náʔin Hudíyo dimuupíʔin t'owa dovâyháʔámídí háa dívíwhâyú-íʔin hedá háäwí taʔgen namuuʔi-á.

⁸ Naa odaʔ t'ähki i méesate eeye in senáʔ inbí man dáytege-ídi dívíúusuʔámídí, hewänbo wídkínkâyʔähpi náʔi mandibá dívít'aywóʔnâamíʔin, hedá wêʔgeʔin t'owa-ádi wídit'áy-ípi, hedá wídvítukannâamípi.

⁹ Hedá in kwiyaʔ wáʔ odaʔ haʔminbá dimúníʔin. Indá dínkhâyʔäʔ híwóʔdaʔ dívíʔawéʔbé-íʔin, dívíyengiʔámígíʔdaʔbá yoe, hewänbo dívípiʔaʔgindo waa dínchaa-ídi dívíʔawé-í. Wídvíwänpiphóhkoediʔâamípi hedá wídvíwänpitóenipi báyéki óedo-á, saʔwóʔdi k'uu-á, aa hânho nachäʔmuuʔi-á, dívíwänpichaaʔâamídi.

¹⁰ Han dívíʔâamíviʔwedi in kwiyaʔ dínkhâyʔäʔ saʔwóʔnin dívípipáa-íʔin háäwí híwóʔdi dívíʔoʔídi. Náʔi-ânho i háäwí híwóʔdi namuu in kwiyaʔgíʔ, in Yôesi Tádá dáyʔaʔgin gin ditúʔnin. ¹¹ Kwiyaʔdâho hândaʔdibo-á aʔgindi-á ee méesate dikwoʔní Yôesivi tuu dihâhpúwídi. ¹² Naa wóʔdaʔpi kwiyaʔdi in senáʔ ovâyháʔámíʔin háa ovâytsónmáʔve-íʔin, hewänbo hândaʔdibo dikwoʔní. ¹³ Háadan kin otúʔ? Gá i sen Adam páadé óekhiyédan, ihaydáháʔ i kwee Eve-á óekhiyé, ¹⁴ hedá wáʔ i kwee Eve-á i Penísendidi iví hóeyó t'ähki óedawhâyúʔan, i sen Adam-dá yoe, hediho i kweedi Yôesi Tádávi tuu ónʔaʔginhanú. ¹⁵ Yôesi Tádádâho kwiyaʔ ovâyʔáyíngiʔámí dívíʔayyoʔ ihaydi ivíʔpiyeʔ dívíwhâyundedi, hedá t'owa-á dâyséegída, hedá yäʔdâaʔin wówátsi-á dâyhondá hedá dívípiʔaʔgindodá.

3

In méesateʔin tsonnin háawin dínkhâyʔäʔ dimúníʔin

¹ Náʔi tuu t'owa ditúʔdi-á taʔgeʔidaʔ namuu: Wí sen méesatewi tsondi namúníʔin nadaʔdáhoʔ, náʔi t'ôe iʔámíʔin nadaʔi-á híwóʔdi-ânkun namuu.

² Hediho wí méesateʔi tsondi-áho kíʔbi namúníʔin ûnkhâyʔäʔ: Híwóʔ iví wówátsi ihúuwí hedânho toʔwí wänbo háʔto ûnkoedi-í ivíʔgedi natúnídi híwóʔ wíʔopíʔin, wíʔdaʔ kwíyó ûncháʔní, háa iʔo wänbo-á áyíngída iʔámí, híwóʔnin nap'ónbaymúni, t'owa-áda híwóʔdi-á namúní, iví k'aygi ee-á in t'owa-á ovâyhéegiʔámí, t'owagiʔ-á híwóʔdi háhkandi namúní, ³ wí suwâtoʔi-á tsaaʔi-á wínamúnípi, hewänbo ûnp'oe kháapiʔ namúní, wí t'aytuwäʔi wínamúnípi, hedi cháʔ níʔgedá wâhphadá wíʔiʔánshaamáʔve-ípi, ⁴ iví k'aygída híwóʔdi tsondi-á namúní hedá iví áyyäá-á háa dívíʔo wänbo t'óyannindá aʔginháʔindá dimúní.

⁵ I-á ûnkhâyʔäʔ kíʔbi sen namúníʔin iví tewhá ee, gá wí sen iví k'aygídi híwóʔdi tsondi namuupída Yôesi Tádávi méesateʔin t'owa wänbo-á háʔto híwóʔ ovâyʔáyíngiʔámí. ⁶ Hedi i-áho Jesus-víʔpiyeʔ its'anwhâyúʔi wínamúnípi, gá kíʔbi namuudáho maʔdi iyengi-í hedi kin iʔandáho Yôesi Tádá ivíʔgedi natúní it'aywóʔnan gin, háa Yôesi Tádá i Penísendiviʔgedi natú waabá, iyengimáadi it'aywóʔnan. ⁷ Hedi nakhâyʔäʔ wáʔ in t'owa méesateʔin dimuupíʔindi náʔi méesatewi tsondi óeʔaʔgeeniʔin, hedânho yäʔdâapi ivíʔgedi wídvíhíʔmáve-ípi hedi Penísendídáho ónphayk'úʔ iwá wíawhêe-ípi.

In méesateʔin khägeʔnin háawin dínkhâyʔäʔ dimúníʔin

⁸ In senáʔ méesateʔin khägeʔnin dimuuʔin wáʔ haʔminbá dimúní, hedânho ovâyʔaʔginhúuwídi, inbí híʔ wídayʔegóʔâamípi, báyéki méena wídaysúwäʔbé-ípi, cháʔ haʔt'aaʔin wídimúnípi, ⁹ hewänbo pin taʔge haydi in háhkan Yôesi Tádádi náʔin dínthayannin dívíwhâyú-í. ¹⁰ Waʔ méesate khägeʔgíʔin ovâykw'ódipígíbo nakhâyʔäʔ ovâytaʔiʔníʔin, hedi híwóʔnin dipeedáhoʔ ovâydeʔmamí. ¹¹ Nakhâyʔäʔ t'owadi náʔin méesateʔin khägeʔninbí kwiyaʔ wáʔ

ovây'a'geeni'in, hedá ná'in kwiýä'dá pi'wênbí'gedi yanákí wídívíhí'má've-
ípí, hedá suwäto'indá wídimúnípi, hedá häädi wänbo t'ähki dívíkanhûuwi
hääwi dínkankhây'ä'i'. ¹² Wí sen méesate khäge'di namuu'i-á ûnkhây'ä'
wí'dä' ûnkweechä'nídí, hedá híwó'di tsondi-á namúní iví k'aygidi iví áyyä-
ádí hedá in wé'ge'in ûnk'w'ó'nindádá. ¹³ Méesate khäge'nindá híwó' inbí
t'öe dâý'odá t'owadi kw'äye ovâykw'öení, hedí dínkoedí-i khuwöeda'ginpídíbo
dívíhée'ámídí Christ Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde' i'gedí.

I hääwi Jesus-ví'gedi ívíwhâyunde'i'

¹⁴ Tobá o'ände wänbo hanwaapídíbo uví'piye' omú-i'in ná'i hääwi-
áho náäbo wíntä'do', ¹⁵ hedího ohayyéepóedáho' úhanginnání háa t'owa
dínkhây'ä' dívíkanhûuwi'in in wé'ge'in Yöesi Tádávi k'aygi'indádí dívíwé'ge'an
dihaydi. Ná'in t'owa-áho i nawówayi'i Yöesivi kodí'nin méesate'in dimuu,
hedí in ta'ge'in háhkan dâýkeeyo' hedá dâý'áýínmáa. ¹⁶ Hedí t'ähkídíbo
dínkhây'ä' ditúní'in i hääwi Yöesivi'gedi ívíwhâyunde'i-á ta'gendi he'endi
namuu, ná'i hääwi wíginhanginnáhpí idi na'in dínthayyan píhay. Hedí kinnân
namuu:

I-á wí t'owabáho napaadi náä oepáa k'aydi napówa.

Hedá iví wówátsi ta'ge ihonnin i Yä'däa'i P'oweahhâqadá dínkeeyan.

In makówáwin t'öepä'äa'indídá óemû'.

In Hudíyo dimuupi'in t'owa-á iví'gedá ovây't'öe'an.

T'owa-á iví'piyá dívíwhâyü wa' náä oepáa k'aydi nayi' ihaydíbo'.

Hedá oe kw'äye sa'wó' naná' deepiyá napee.

4

Wên hôeyó'in háhkannin dipowagít'öe

¹ I Yä'däa'i P'oweahhâqaho thay'eedi natú i t'ä'gi thaa napowa'ä'
ihaydi wên t'owa inbí whâyü Yöesivi'piye dâýyogikankhây'máa hedí kin
díví'andího ovây't'öyankhây'máa in t'owa in dihôeyó'in p'oweahhâqadi
ovây'máa'in, hedá ná'in yä'däapí'in p'oweahhâqavi háhkanho dâýséegí'amí.

² Ná'i háhkandá wên hôeyó'in t'owa paa waagi'inbá dívíyánúmáa'in
dimuu'indi wé'ge'in t'owa ovâyhá'amí. Ná'in yä'däapí'in háhkannindá wí
to'wí iphahánúdí na'öepóedí háabo nataachanpo'pí' waagi'inbá dimúní,
indá yä'däapí díví'o wänbo wíditaachanpúwípí. ³ Gá kinnân: T'owa

ovâykhâqankhây'máa dívíkhó'yâa-ídí, hedá ovâytu'âamí wáy wí koegí-á
wídäyá'öe-ípí. Hewänbo Yöesi Tádá-áho ná'i hääwi imägi hedánho in to'wên
iví'piye' dívíwhâyunde'indáho in ta'gen dínhanginná'nindí ná'i hääwígí'
óekú'daa'amí hedá dâýk'öe-í. ⁴ Hääwí t'ähki Yöesi Tádádí dímägi'i-áho híwó'di
namuu, hedí áyyoegi'amíwí'wedí áyhóní, igí' Yöesi Tádá áykú'daa'andi. ⁵ Hedí
ná'i hääwí-á híwó'di namuu gá Yöesi Tádá han natú'dân, hedá áyhónde' ihaydi
ívíyûusu'o'.

Wí Jesus-ví híwó'di t'öe'i háa unkhây'ä' i'amí'in

⁶ Ná'i hääwí udi in méesate'in t'owa ovâyhá'amí, hedí handídi Christ Jesus-
gí' híwó' bit'öe'amí, hedí ná'i Yöesi Tádávi hí' ívíwhâyunde'i-á hedá ná'i
híwó'di háhkan náa'a'ginnandi-á koegí' waagi'ba namúní wóekaymäänídí.

⁷ Hewänbo ná'i hí' pehtsiye waagi'ba namuu'i-á wináa'áýíngi'amípi, ná'i
hí'dá t'owa-á Yöesi Tádávi'wedá ovâywánpiyáa'o'. U-á shánkídí úkhây'ä'
bikhää-i'in uví wówátsi mánhûuwídí Yöesi Tádá nada' waabá. ⁸ Na'inbí túu'ú
âykay'amídí ívíkhääqdedáho', háyda' gínchä'púwí, hewänbo háa Yöesi Tádá

natsonpóe waa na'inbí wówátsi âyhondáho háäwí t'âhkígi' gínchä'muu, hedí gínhanginná ta'gendi na'inbí wówátsi náä náä oepáa k'aydi hedá in wówátsi na'ä'indá wá' híwó' ginpúwí'in. ⁹ Ná'i tuu wítumáa'i-áho ta'gen namuu, hedího t'âhki náaséegi'amí. ¹⁰ Hedânkun hânho ívít'ôemáa hedá ívíkhäädé', gínhanginnândi Yôesi nawówayi'i-áho íkhâymaa'in hâa natú waa. I-á i aywondi namuu t'âhki t'owagi', hedí in Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'indáho' ovây'aywonde'. ¹¹ Nakhây'ä' udi t'owa ná'i háäwí'gedi ovâyhá'amí'in, hedá ovâyôení kin dâ'y'amídi.

¹² Tobáhâa ts'aabibo' unmuu wânbo híwó' uvi wówátsi mánhûuwí hedânho t'owadi wíwóe'a'gínhânú-ípídi, hedího uvi wówátsi híwó'di úmuudiho in Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'in ovâykeeyamí háawin dínkhây'ä' dimúni'in. Háa dívíhée'amí waa ovâykeeyamí, hedá háa dívíkanhûuwí waagá, hedá háa t'owa ovâyseegi'hûuwí'indá, háa Yôesi Tádávi'piye' dívíwhâyú'bé-i'indá, hedá háa yä'dâa'indá' dimúni'indá. ¹³ Hedí uvi'we opówa píhay nakhây'ä' in t'owa i méesate ee diwé'gekw'ó'nin Yôesi Tádávi ta'nin diwedí ovâytuu'âamí'in, hedá ovâytumakhemá've-i'in, hedá ovâyhá'amí'in. ¹⁴ In Yôesi Tádávi tukhe'mindi wóehée'andi in méesate'in tsonnindá uvi'di dívímankw'ódi Yôesi Tádávi háawên híwó'nin wóemägi hedânho ívi t'ôe mân'amídi, hedího náä-á ná'i in wóemägi'indá úkhây'ä' híwó' mân'âyíngi'âamí'in. ¹⁵ Ná'i háäwí piye' bikhää-i, hedá bipimâani kin náa'amídi, hedânho t'owadi wóemúni'dí háa thamuwaa u shánki híwó' náakanhondi. ¹⁶ Nakhây'ä' bi'âyíngi'amí'in háa uvi wówátsi mánhon waa hedá háäwí ovâyhá'o'i-á. Kin bi'âamí hedânho wí'bo bi'aywoenídi hedá in to'wên wónt'óyande'indá wá' ovây'aywoeni.

5

Háa Timothy-di in méesate'in t'owa ovâyma've-i waa

¹ In senä' uvi shánki saydôe dimuu'in udi ovâytumakhemáadá t'aygidi wí'ovâyhée'amípi, hewânbo shánkidí ovâyhée'amí uvi tádá mánhée'o waagibá. Hedá in shánki ts'aamin senä'dá uvi tí'úuwín mánhée'o waabá ovâyhée'amí. ² Hedí kweeyôe ovâyhi'máadá uvi yíyá mánhée'o waabá ovâyhée'amí, hedí shánki ts'aamin kwiya' uvi núbí tí'úuwín mánhée'o waabá ovâyhée'amí, hedí ovâyhi'máadá yä'dâa'i'ânshaaqá mánmá've-i.

³ In kwiya' inbí senä' dínhannin wíyá tóebo wídn'ânpídi ovây'âyíngi'amí. ⁴ Hebo wí kwee ívi sen ûnhândi' ûn'âykw'ôndi háa ûnsa'yâa'âykw'ôndi, ná'in ây-á dínkhây'ä' páadé inbí k'aygi dithaa'in ovây'âyíngi'amí'in hedí handídiho díhâhpúwí Yôesi Tádá óe'a'gínhûuwídi. Kindídiho' inbí yíyá'indá sa'yâa'indá ovâywaywá'ânde waabá díví'âamí, hedá wá' Yôesi Tádá-á óehíhchannamí. ⁵ Wí kwee ívi sen ûnhândi', tóebo wí'ûn'ânpídi óe'âyíngi'amídi, hedího wí'bo namuu, i-áho pín ta'ge haydi natsíkha Yôesi Tádádi óekháge'namídi hedí khuy-á thaa-á iyúusu'o Yôesi Tádá óekháge'da'máadi. ⁶ Hewânbo i kwee ívi sen ûnhândi-á igí'dá' ipihíhchannmâanídi ívi wówátsi ihondáho', i-á ho nachuu waagi'ba namuu tobá wa'di nawówayi wânbo'. ⁷ Ná'i háäwí díví'amídi ovâyôení hedânho to'wí wânbo há'to ûnkoedí-ídi natúnídi híwó' wídívi'opi'in. ⁸ T'âhkídi'bo dínkhây'ä' inbí t'owa ovây'âyíngi'amí'in, shánki wânbo inbí k'aygiwin. Wí to'wí kin i'opídi ívi whâyú Christ-ví'piye' iyoegi'an waagibá i'o', hedá wí to'wí hánhay wânbo iwhâyundepí'ví shánki p'ândíki'-á namuu.

⁹ In kwiya' inbí senä' dínhannin diwedí wáy wênda' inbí kháwä ovâyta'kw'ôení hedânho khäge' dâyhónídi, indá kí'minnânho dimúni: Sígíntä

(60) paayo iwedi diphademuu'in, hedá wa'di inbí senä' dínwówayi' ihaydibo' indáqí híwó' dithá'de'in, ¹⁰ hedá inbí'gedá t'owa-á dínhanginná hääwí híwó'di díví'annin, kin waabá: Inbí áyyäá híwó'gí dâysówé; inbí k'aygi ee-á t'owa-á híwó'dá dâyséeg'an; tobá hääwí namúni wänbo-á Yôesi Tádávi t'owagi'-á ovây'an; in t'ôephade iwe dikw'ô'nindá ovâykhäge'nan; hedá häädi wänbo dívísó'dêe t'ämägi' híwó'di wê'ge'i hääwí díví'amídí.

¹¹⁻¹² Hewänbo in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senä' dínchuu'indá wí'ovâykhâwâta'kw'ôenípí, indá wáy kay'i taachan inbí túu'ú dínmuu iwe dâymá've-í hedi wíyá dikhóhtsaada'púuwí, hediho háa Christ-gí' páadé dívítuu'an waa wídíví'opídí t'owa inbí'gedi ditúní híwó' wídíví'opí gin. ¹³ Háa ma'di wá' bää'in dipúwí, hedá oepiyá náäpiyá diwänpiyêeni. Hedá iwedá ma'di shánkí p'ándíkí'indá dipúwí, t'owaví'gedi t'ämägi dihi'yêeni, hedá wídín'âyíngiwó'náhpí i'gá dívítomá've-í hedá hääwí dínkhây'âhpí' ditú'be-í. ¹⁴ Hedânho otú' shánkí híwó' namúni'in in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senä' dínchuu'indá dívíkhó'yâa-ídi hedá dâ'yâkw'ôeni, hedá inbí k'aygi dâ'yâyingi'amí, hedânho in to'wên ná'inbí'piye' háa dichaa'in háabo yanáki túu namuu'i wídâymá've-ípi ná'inbí'gedi ditúnídi. ¹⁵ Wáy wên ná'in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senä' dínchuu'indá Yôesi Tádávi p'ôegédi diviyâa'an, hediho i Penísendi Satan-bí p'ôegé i'gá dimän.

¹⁶ Hewänbo wí kwee Christ-ví'piye' iwhâyundedi hedá ûnmaatut'owakw'ôndá wí'bo diyoekandee'in, i-á ûnkhây'ä' ovây'âyíngi'amí'in. Kindíi in wê'ge'in méesate'in t'owa báyekí t'ôe wídínpúwípi ovâykhäge'namídí, hedá shánkí dínkoedí-í ovâykhäge'namídí in wê'ge'in kwiya' inbí senä' dínchuu'in wíyá tóebo wídín'ânpi'in ovây'âyíngi'amídí.

Háa in méesate'in t'owaqí inbí tsonnin ovây'má've-í waa

¹⁷ In méesate'in tsonnin dimuu'indá híwó' inbí t'ôe dívíkanmáadí híwó' ovâywá'âa-í'in nakhây'ä', hedi in hânho dívít'ôe'o'in Yôesiví hí' ônt'ôe'amídá ônhá'amídá shánká ovâywá'âa-í. ¹⁸ Yôesi Tádávi tq'nin diwe hanbá natú'. Kinnân nata'muu:

Wí wéyu itá'á'ts'áqínde'i-á wíwínsówhi'amípi hebo bínhúumääni. Hedá wá' natú', nakhây'ä' wí to'wídí it'ôe'o'i-áho óewá'âa-í'in.

¹⁹ Wí'dá' wí to'wídí wên háawên híwó'pí'in wí méesate'i tsondi ônchânundedi wínâat'ôyaanípí. Hebo wên wíye háa poeye t'owa híwó'pí i'annin ditúdíqá'mânho ovây't'ôyaaní. ²⁰ Hewänbo ta'gendi wí méesate'i tsondi' it'aywó'kanhondáho', in méesate'in t'owa t'âhkívi páadépiyebo iví t'aywó'di náatu'âamí, hedânho in wê'ge'in méesate'in tsonnin dikhuwôeda'ídi dívít'aywó'namídí.

²¹ Yôesi Tádávi páadépiyebo', hedá Christ Jesus-ví páadépiyá, hedá in makówáwin t'ôepa'âa'in Yôesi Tádádi ovâyde'manninbí páadépiyá, kay'indi wítumáa, ná'i ho wítu'andi' náa'a'ginnamí, hedi wí'bo wí'untúnípi wí to'wíwí'gedi háa híwó' háa híwó'pí i'annin úta'gendihanginnáhpídi'bo', hedi wí'untúnípi wí to'wí híwó'di namuu'in náawânpihídíbo'. ²² Wíwíwí'onnámípi wí to'wíwí'di bimank'úwídi méesate'i tsondigí' náasóge-ídi. Kin bí'andi heyâa i-á t'aywó'to'i-ân namuudá, u-áho' iví t'aywó' iwebá bitóe'ó waagibá bí'o'. Bipi'âyíngi'amí hedânho yá'dâa'ibo unmúnídi.

²³ Hăyănnanho unhaypóe, hediho năă p'oeđá' wínâasúwă'bé-ípí, hewânbo wí hýăă méena'ây wá' năawóení heđânho wí'unsihaypúyă'bé-ípíđí. *

²⁴ Wáy wên t'owa-áho kee'eediho dívít'aywó'do', hediho nă'i hăăwí dívít'o'i-á nahanginpo' wa'di ovâytyú'ó'diwekánpíđibo'. Hewânbo wáy-á wên t'owaví t'aywó'di-á tí'úugédânho nats'lanhanginpo'. ²⁵ Hedi híwó'di hăăwí t'owa dívít'odá hanbá napo', wesebo nahanginpo', hewânbo tobá năă wesebo híwó' wínahanginnáhpí wânbo', wáy wí thaa-ânho nahanginpúwí.

6

Háa in pant'ôe'in dínkhây'ă' dívít'ámí'in

¹ In to'wên pant'ôe'in dimuu'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'indá hăăđi wânbo t'ăhki dínkhây'ă' inbí tsonnin dăya'ginhúuwí'in, heđânho t'owa yanăki wíđívhí'má've-ípíđí Yôesi Tăđáví'gedi heđá ívî hăhkan tų ũnmuu í'gedá. ² Hedi inbí tsonnin Jesus-ví'piye' dívíwhâyundedáho', in pant'ôe'in wíđínkhây'ăhpí ovây'a'ginhánú-í'in tí'úuwín páádé'in diwănpimuudíbo', hewânbo dínkhây'ă' ingí' shánki híwó' wânbo dívít'ôe'ámí'in, gá nă'in tsonnin in panbí t'ôe iwedí híwó'di dăyhónde'indá Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'in wá' dimuudân, heđá Yôesídá ovâyséegí.

I chă' wăhphade wí'ăyséegí-ípí

³ Nakhây'ă' uđi in t'owa ovâyhá'ámí'in heđá ovâyýóení'in nă'i hăăwí dívíkanhúuwíđí. Ma'di wáy wíyá to'wídá pihăa ovâyhá'o', heđá i ta'gen tų Nă'inbí Sedó Jesus Christ natú'i-á wí'ovâyhá'opí, heđá wá' wí'ovâyhá'opí háa Yôesi nada' waagi dívíkanhúuwíđí. ⁴ Kí'mín t'owa-á dívíwănpíphuude', heđá hăăwí wânbo-á wíđínta'gendihanginnáhpí. Inbí ánskaa-á híwó'di wíđínmuupíđí t'ămăgi' hăăwí í'gedi ditsikayi' heđá tų í'gedíđá'ba dítuhănyi'. Iwedího dithúupo' heđá t'ayđá' dívímăa, heđá wí'nă táyeví'gedi yanăki dívíhí'măa, heđá di'ándé' in wé'ge'in t'owa-á yă'dăapí' ánskaađá' dínmuu'in. ⁵ Inbí ánskaa dínpedeemuudí heđá in ta'gen namuu'in dínýăapóedí dívíwănpít'aymăa. Indá di'ánskaaapo' Yôesívî khuu ipiye' dívíwănpíwhâyundedíbo dikođit'owapăa-í.

⁶ Hewânbo in to'wên Yôesívî khuu ipiye' dívíwhâyunde'indáho dihíhchăa i hăăwí dínkw'ó'díđibo', hediho kodit'owa waagi'inhá ho dimuu. ⁷ Gí'ăypuyă ihayđi hăăwí wânbo wí'ăymaaпі năă oepăa k'ayđipiye', hedi gichuu ihayđi wânbo-á năă oepăa k'ayđi iwedí hăăbo wí'ăykhuwakhăymăapi. ⁸ Hediho koegí'-á aweгі'-á gínkw'ó'dá gínkhây'ă' gichanpúwí'in híwó' hay gínkw'ó'nín. ⁹ Hewânbo in to'wên dikodit'owapăa-í'in diwănpída'in dimuu'indá yă'dăapíđá' dívíkanhúuwí'in díchanno', i hăăwí dida'í dăyhóníđí. Inbí t'aywó'di dínmúní'íđi wên phay ovăyk'ú' waabá dínpóe, hedi iwe diwhêe. Indá dívít'ánskaa'ănpíđibo' i hăăwí ovâywănpíwhăhkanğıt'ôe'í dida', hedi nă'i hăăwíđá áagépiye' ovâywhăve-í heđá pedee iwe ovăytôení. ¹⁰ T'owa-á dăychă'séegíđí hăăwí t'ăhki híwó'pí'đá' dívít'siye'o'. Wáy wéndáho' hânho díchă'da'dího' inbí whăy Yôesívî'piye' dínmuu iwedí dívíhănge'an, hediho wí'bo báyéki dívípiwhă'an.

Paul-di Timothy óetumakhe'an híwó' í'ămíđí

* 5:23 Inbí p'oe-á wăýyéđí súwăgi' híwó'di wíđínmuupí, hediho' iwe dăyméenawónde woegí' namúníđí.

¹¹ Hewänbo Timothy, ɥ-á Yôesi Tádáví? unmuu, hediho ná'i híwó'pí? háäwi namuu iwedí biyáatää-í. Shánkídi bikhää-í uvi wówátsi ta'ge mánhúuwídi hedá háa Yôesi nada? waagá úvíkanhúuwí, hedá Yôesiví'piyá biwhäyuhúuwí, t'owa-á ovâyséegíhúuwí, biyää'amí tobá úkháamán wänbo?, hedá t'ayyaa'i-á wí'unmúní. ¹² Wí ää'i háa wí tsaa'i? ikhääde? waabá ɥ wá? kay'indi bikhää-í híwó? uvi wówátsi mánhúuwídi. Yôesi Tádádí wóetukánnan in wówátsi nahánde'pí? in mánkéyídi, hedi báyéki t'owavi páadépiye?bo untú Jesus-ví'piye? biwhäyunde'in, hediho in wówátsi nahánde'pí? in iweho bitsaakéeni. ¹³ Náä háäwi Yôesi Tádáví páadépiye?bo wíyôeni, i-á háäwi t'ähki nawówámuu?i? nawówátsipäyi?, hedá Christ Jesus-ví páadépiye?bo-á, idá Pontius Pilate in ta'gen óetu'an Pilate-ví páadépiye? nawin dihaydi. Kinnân úkhây'ä? bit-siye'amí?in: ¹⁴ I tsontuú wóetu'andi? náa'a'ginnamí, hedánho uvi wówátsi híwó'nindá? úmúni hedá to'wídi wänbo-á háäwi i'gedá há'to wónchánú-í. Kin bikanhúuwí Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ää píhay. ¹⁵ Háädi?i thaa ide?man dihaydiho Yôesi Tádádí Christ óekesogekhâymaa. Yôesi Tádádáho namuu i na'indi äy'a'ginnmääni?i, ibá t'ähkívi shánkí kay-á imáa, ibá-á shánkí natsonyi? t'ähki wé'ge?in tsonnin dimuu?inbí?wedi, hedá ibá-á in kw'áye dimuu?inbí?wedá shánkí kw'áye?i-á namuu. ¹⁶ Ida'mân hánhay wänbo há'to nachúu-í, ida?wíbo nakohtayná? diwá na'än, ná'i ko-á hânho nakaydi tóebo há'to ee nú? iwepiye? ihádi-í. To'wídi wänbo wáymúu wänbo wí'óemú-í, hedá to'wídi wänbo-á hánhay wänbo-á há'to únkoedi-í óemúni?in. Yaho kw'áye áytege-í hedá háädi wänbo-á na'inbí tsondi-á ginnmúni. Hamân.

In kodit'owa dimuu'in háa dínkhây'ä? díví'amí?in

¹⁷ In to'wên kodit'owa dimuu'in báyéki náä oepáa k'aydiwi háäwi dínkw'ó'nin ovâytu'âamí wídivíyengi'âamípi?in, hedá wídi'âanípi inbí chä'dá háäwi t'ähki i'gedá ovâykhäge'nâamí?in, gá inbí chä'dáho háädi nanân wänbo dínháanidân. Hewänbo shánkí dínkhây'ä? dívíwhâyú-í?in Yôesi Tádádánho ovâykhäge'namí?in. Idánho ná'i báyéki háäwi na'in t'owa díma? díhíhchannamídi. ¹⁸ Ná'in kodit'owa dimuu'in ovâytu'âamí híwó'gí dívíkanhúuwí?in. Indá báyéki háäwi híwó'di dínkw'ó, hediho dínkhây'ä? báyéki híwó'di-á díví'âamí?in, hedá inbí háäwi iwedá wídiháakhäa-ípi, hedá wé'ge?in t'owa-áda dívíwiye-í. ¹⁹ Kin dívíkanhondáho inbí híwó'di tsiye kan dínmuu?i-á wên kay?in tepú waagi?bá namúni inbí wówátsigi?, hedi háäwi shánkí nachä'muu?i dáyte'kw'óe'ó waagibá díví'amí, gá handídi in kodí'nin wówátsi namúni?in dáykéyidân.

It'ä'gi hí? Paul-di Timothy ónta'nandi?

²⁰⁻²¹ Timothy, há'in háhkan Yôesi Tádádí uvi mange wónyoe?annin náa'áyingi'amí. In to'wên Yôesi óe'a'gínpi waa dívíhee'o'in wí'ovây't'óyaanípi. Inbí hí? dínmuu?i wídiinchä'muupí. Hedá in to'wên háa dívíhee'o'in ihayda? dáy'ego'o'in wänbo-á wí'ovây't'óyaanípi. Indá dí'ánde? háäwi dínhanginná'nin, hewänbo ta'gendi wídiínhanginnáhpí. Wáy wên ha'mín t'owa-á in ta'gen whäyü namuu'in diwedí dívíyáa'an.

Yôesi Tádádí iví séegísehkaná-áho wovâymaa'ni.

In Eedi'in Ta'nin Paul-di Timothy Ônta'nannin

¹ Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'òekhuwa'i-ân omuu, Yôesi Tádá natsonpóedí kî'bi' omúni'in, hedânho t'owa dovâyt'òe'âamídi Yôesi Tádá iví tûu imâgi'in to'wên Christ Jesus-ví'piye' díviwhâyunde'indáho in wówátsi nahándépí'in ovâyamáni. ² Nâ'in ta'nin naadi u Timothy wînta'do', u-á navi ay waagibá wíchaa hedí wíséegi. Yôesi na'inbí Tádá-áqí hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-áqí séegísehkaná wóemáani, hedá uvi'piye' nasehkanápúwí, hedá wóekhâge'namí ánsshaaginpídibo' unchâ'nídí.

Timothy-ví'gedí Paul i'ánsshaamáadi Yôesi Tádá óeku'daa'o'

³ Naa Yôesi Tádá dókú'daa'o', i-á namuu iví t'òe dônkanmáa'i', hedí dínhanginná pín ta'ge haydí kin dáy'o'in, navi thehtáy pahpá'in dívi'an waabá. I dókú'daa'o' u' unmuudi, khuu-á thaa-á ugí' dáyýúusu'odi. ⁴ Naa hânho oda' wíyá wímúni'in hedânho ohíhchanpúwídi, uvi'gedí báyéki ánssha dínpóya'di háa bisíhtâá'in ánwíye ihaydí. ⁵ Hedí dáy'ánssha'o' háa Jesus-ví'piye' ta'gendi biwhâyunde'in. Páadé uvi sa'yâa Lois hedáhá' uvi yíyá Eunice-á inbí pí'ná kó'yé-á dânwâyú, hedá naa dínhanginná u-á wá' hanbá biwhâyunde'.

Paul-di Timothy óetu'an Yôesiví tûu t'owa híwó' ovâyt'òe'qamídi

⁶ Hedânkun u wí'ánsshaakannamí, naa uvi p'ó'dé dáyman'ú' ihaydí Yôesi Tádádí wí háäwí wóeyôn mân'amídi. Nää wíyá bipimáani há'i t'òe híwó' mân'âamídi, páadé ihaydí bitsiye'o waagibá. ⁷ Yôesi Tádádí na'in khuwóeda' wídmâgípi na'inbí pí'ná kó'yé, hewânbo kay-áho díma', hedá díkhâge'do t'owa áyséegímá've-ídí, hedá hangintandá díma' na'inbí wówátsi híwó' áyhúuwídi.

⁸ Hedího wí'unwóeda'ípi Nanbí Sedó Jesus-ví'gedí t'owa ovâyt'òe'qamídi, hedá wídiwóeda'ípi tobá iví t'òe dôn'odibo dípansóge wânbo', hewânbo shánkídi naa t'òephade iwe o'ân waagibá un wá' unkháymúni mánt'òephadé-ídí Yôesi Tádávi híwó'di tûu t'owa ovâyt'òe'qamídi, hedí Yôesi Tádádáho kay wóemáani kin bí'amídi. ⁹ Idânkunho na'in dín'aywon hedá ívi'indá' gimúnídi dítukánnan. Hedí kin i'an wên háawên ívi'annin namuudidá'ba yoe, hewânbo báyéki séegísehkaná imáadân. Hân'oebo wa' háäwí nakhí'yenpídibo wí'bo i'ánsshaamági kin i'amídi, Christ Jesus-di dínkhâyamá'in namuudi. ¹⁰ Hedí nääho Yôesi Tádádí ná'i séegísehkaná na'in dínkeeyan Christ Jesus-á napówa ihaydí dín'aywoenídi. Christ-dáho in chuwa namuu'in na'inbí'wedá dínyaa'an, hedá handídá dínkeekw'ódi hádídi Yôesi Tádávi híwó'di tûu áyhâyundedi ná'in wówátsi nahándépí'in áykeýídi.

¹¹ Hedí Yôesi Tádádáho naa dísoqe t'òekhuwa'i-á hedá háhkandi-á omúnídi, iví híwó'di tûu únmuu í'gedí t'owa dovâyt'òe'âamídi. ¹² Hedí ná'i t'òe dáy'o'i namuudi naa t'òephade iwe nää o'ân. Hewânbo tobáháa kin dínpo' wânbo wó'wóeda'pí, dínhanginnândi to'wívi'piye' naa dáywhâyunde'in, hedá híwó'dá dínhanginná i-á únkoedí'in i háäwí iví mange dónyoe'andi' dín'áyingí'amídi i t'á'gi thaa napówa píhay. ¹³ Naadi wínthayyan háawin in ta'gen háhkan namuu'in, hedího u-á úkhây'á' ná'in háhkan diwebá bitsaakêeni'in. Hedí kin bí'odi in whâyú-á in séegí-á Christ Jesus napâyí'i náahúuwí. ¹⁴ Ná'i híwó'di háäwí Yôesi Tádádí uvi mange wónyoe'andi'

män'áyngihúuwí. I Yä'dáa'i P'owəəəəəəə na'inbí pí'ná khó'yé gínthaa'idáho wóekhəge'nami kin bí'amídí.

Wáy wəndi Paul óeyoe'an hewänbo Onesiphorus-dá yoe

¹⁵ Úhanginná t'ähkí in Asia nangewin t'owadi naa díyoe'an, Phygelus-ádi Hermogenes-ádi indi wänbo díyoe'an. ¹⁶ Na'inbí Sedóví'piye' dáyyúusu'o' in Onesiphorus-vi k'aygi'inbí'piye' nasehkanápúwídí, idá naa háyyánnanho díbo'aawówá'an, hedá tobá náá pan tewhá ee owhi'än wänbo wídíwóeda'pí. ¹⁷ Nawóeda'ívi'wedi náá Rome-piye' na'ää, hedi napówá ihaydá ihe'yidibo naa dítuwämáa díshaa píhay. ¹⁸ Naa dáyyúusu'o' owáy i t'ä'gi thaa napówá ihaydi Na'inbí Sedó ívi'piye' nasehkanápúwí. Úbo híwó' úhanginná, oe Ephesus búu'ú iwe i-ádi naa-ádi gayi' ihaydi idi báyéki díkhəge'nannin.

2

Timothy únkəy'ä' híwó' Yóesigí' it'oe'amí'in

¹ Navi ay, Christ Jesus-di ívi séegísehkaná ünmuu'in dímägi, hedi ná'indibá wóekay'amí. ² I háäwí naadi báyéki t'owa dovəyhə'andi' unt'oe, hedi náá ná'i unt'oe'ibá wáy-á t'owa ovəyhəhphadə-í, indá dínkəy'ä' háädi wänbo t'ähkí háa dínwó'nän waa dívíkanhúuwí'indá dímuní'in, hedáhá' indá wá' dínkoeđí-í wé'ge'in t'owa-á ovəyhə'amídí.

³ Ú-á wí sundado Jesus Christ-vi' waagi'ba ünmuu, hediho naa dont'óephadende waagibá u wá' úkhəy'ä' unkhəymúni'in igí' mánt'óephadə-ídi. ⁴ Wí sundado namuu'i-á wa'dí háa óeyón waa i'odibo há'to iwedi iyáa'amí i'amídí háa in sundado dimuupí'in díví'o waagibá, gá ívi p'ó'déđí' ihíhchannamí'in nada'dän. ⁵ Hedá to'wí i'ádáamáa'i-á háa únkəy'ä' waa i'ádáa'opidá há'to háäwí in dit'anpo'in ovəymä'i' óemääni. ⁶ Hedá wí to'wí nava iwe báyéki it'oe'andi-á unkhəy'ä' i páadé'i namúni'in i háäwí napaa iwedi ihónídi. ⁷ Híwó' bí'ánshaa'amí ná'i wítumáa i'gedi, hedänho Na'inbí Sedódi híwó'di ka'powa wóemääni háäwí t'ähkí útáy'i' unka'pówá-ídi.

⁸ Jesus Christ-vi'gedi bí'ánshaa'amí. I-á nachuu wänbo nawáywówápóe, i-á David-vi áy iwedi'ibá namuu. Ná'i-än namuu i híwó'di tų ívi'gedi t'owa dovəyt'óe'o'. ⁹ Ná'i tųbá namuudi t'óephade iwe o'än, hedi wí yanákíkandi waagibá náá pan tewhá iwe owhi'än, hewänbo Yóesi Táđávi tų-á únkaydi wí'únwhimuupí. ¹⁰ Tobá háa naa dínpó' wänbo dáyyäá'o' in Yóesi Táđádi ovəyde'mannin dimuu'in dovəykhəge'namídi hedänho in wá' Christ Jesus-di ovəy'aywoenídí, hediho hánhay wänbo t'ähkí sa'wó'də' nana' diwe ditháa-í. ¹¹ Ná'i hí' náá otúni'i-á ta'gendə' namuu: Christ-ádi gichuudá i-ádíba wáy na'än diwebá giwówákwo'ni. ¹² Ívit'óephadeyää'andáho', i-ádi wé'ge gitsonyēeni. Hewänbo i wí'áytaapí gin gitúdáho', i wá' natúni na'in wänbo-á wídítaapí'in. ¹³ Tobáháa na'in háa gínkhəy'ä' waa wí'ívi'anpí wänbo', i-áho háädi wänbo t'ähkí háa unkhəy'ä' waa i'o', gá wí'únkoeđipídán i'ego'amídí ívi hí' natú'in.

Timothy in ta'gen namuu'in ihúuwí'in únkəy'ä', hedi in ta'gen namuupí'indá iyoe'amí

¹⁴ Ú-á úkhəy'ä' in méesate'in t'owa ná'i háäwí wítu'an ní'gedi ovəy'ánshaakannamí'in, hedá Yóesi Táđávi páadépiye' kay'indídá ovəytú'áamí tų i'gedida' wídívítuhánmá've-ípi. Han dívítuhkanmáadáho' wídínchə'muupí, hedi in to'wén dívít'óyande'inbí ánshaa-á ovəy'wənpípedee'o'.

15 Hãđđi wãnbo uví t'ôe áyíngíđi măn'âamí hedânho Yôesi Tádá natúníđi híwó' bí'annin, hedá háa bí'o'ín namuudí wí'únwôeda'ípí, hedá Yôesi Tádávi ta'gen tuu ûnmuu'í t'owa ta'ge ovâyít'ôe'âamí. 16 In t'owa Yôesi dâý'a'ginpí waa dívíhée'o'ínbí'wedí hedá to'wên inbí hí' dínchã'muupí'ínbí'wedí biyâa'amí. Ha'wâa'í hí'đí t'owa Yôesiví'wedí shánkí ovâyýâa'o'. 17 Wí phée nawôwa'pí' nawadedí'đá i khowa ôehã'đândo waagibá, nã'in t'owavi hí'áho t'âmâpiye' dínwadedí', hedí handíđi t'owa ovâyíhã'đândo'. Hymenaeus-áđi Philetus-áđi wên wíye senã' damuu in ha'wâa dívíhée'o'ín diwedí. 18 Indáho in ta'gen namuu'in diwedí dányâa'an. Kinnân datú': Christ-ví'piye' ívíwhâyú ihayđího giwáywówápôe waabá ho gínpôe, hedího owáy gichuu ihayđáho na'ínbí túu'ú wígiwáywówápúwípí. Inbí tuuđího báýékí t'owa inbí whâyú iwedí ovâyýâakanhon. 19 Hewãnbo Yôesi Tádávi tuu ûnmuu'í-áho wên kay'in tepú na'íngí' dínk'ú' waagi'ínbá namuu, hedí iví tã'nin diwe kinnân ûntã'muu:

Na'ínbí Sedó-áho ûnhanginná wé'in iví t'owa ûnmuu'in.

Hedá kindá wá' nata'muu:

To'wên t'âhkí ditú'nin Na'ínbí Sedóví'in dimuu'indáho dívít'aywó'kanwóy'ní'in dínkhây'ã'.

20 Wí kodít'owa namuu'ívi tewhá ee wí sã'áwé ûnsaa ôedodí háa kwã' ts'ã'íđi napa'andí', hedí nã'í sã'áwé-áho i hãáwí shánkí híwó'đi namuu'í' óesaa'ígí' namuu. Hewãnbo wá' wíyá sã'áwé-áho phédá nap'odá napa'andí' nasaa, hedí i-áho i wãhphade híwó' namuupí' hãáwí óesaa-ígí'-á namuu. 21 Hãáwí yã'đãápí' namuu'ívi'wedí ívíyâa'andá, handíđi i sã'áwé hãáwí híwó'đi óesandí waagi'bá gimúní, hedá Na'ínbí Sedóví'indáho ta'gendá gípúwí, hedí idiho wí t'ôe dímããní igí' íví'amíđi, hangí' ívíkhây'odí, hedí nã'í t'ôe dímã'i-á híwó' íví'amí.

22 Nã'í híwó'pí' taachan wáy wên e'nûn dâýmâa'ívi'wedí óyâa'an. Shánkíđi bikhãá-i uví wówátsi ta'ge mánhûuwíđi, hedá Yôesiví'piye' biwhâyú'bé-íđi, hedá t'owa-á ovâyseégíhûuwíđi, hedá indáđá tsaagínpíđibo-á untháa-íđi. Kin bí'andá in to'wên yã'đãa'in inbí pí'nã khó'yé dimuudí Yôesiví'piye' dívíyûusukanmãa'in waagi'ínbá unmuní. 23 T'owa ánsshaapí'in dimuu'in hedá hãáwí wãnbo wíđínhanginnãhpí'in dimuu'indá dívítuhkandođi wí'ovâyít'ôyaanípí. Ha'wâa'í hí' dâýpiyemãa'in dimuu'indá wí'nã táye dívíwãnpít'ayyãa'o'. 24 Hebo to'wên Na'ínbí Sedógí' dívít'ôe'o'indá wíđínkhây'ãhpí t'aytuhkannin dimúní'in, hewãnbo shánkíđi t'âhkí t'owa-áđi híwó'nin dimúní, hedá híwó'nin hãhkannindá bo'atã'indá dimúní. 25 Dínkhây'ã' in to'wên Yôesiví hí' ônséégí'opí'in ovâythayyámí'in piháa díví'o'ín, hewãnbo kin ovâythayyodí t'aygínpíđibo' ovâyhée'âamí, hedí ma'qânho Yôesi Tádáđi ovâykhãge'namí inbí t'aywó'đi dâýyoe'amíđi, hedânho in ta'gen namuu'in dihãhpúwíđi. 26 Hedí kindíđáho inbí hangintan dâýwáykéyí, hedá Penísendiví'wedáho dívíyâa'amí. Íđá wên phay ovâykh'ú' waagibá í'andí iwe diwhêe, hedího iví pan waagi'ínbá dipóedí háa natú waa ho díví'o'.

3

Háa napúw'ín i t'ã'gi thaa napowa'ã' ihayđi

1 Naa oda' nã'in wítukankhâyãmãa'in úhanginnání'in: I t'ã'gi thaa napowa'ã' ihayđi báýékí kây'in napuwagít'ôe. 2 T'owa-áho wí'bo dívípiseégíkhâyãmãa hedá inbí chã' ní'gedíđã' díví'ánshaakhâyãmãa.

Indá dívíyêngikhâymáa, kw'áye-á dívípitegekhâymáa, t'owa-á t'âmägi-á ovâytukankhâymáa, inbí yíyá'indá tádá'indá wí'ovây'a'geenípí, kú'daa-á wídívímäänípí, Yôesiví hääwí-á wí'ôn'a'geenípí. ³ Inbí k'aygi'in wänbo wí'ovâyseegi-ípi, häädi wänbo t'ähki dívíyá'be-í'in didá'í, pí'wên t'owaví'gedá yanáki-á dihi'yëni, háa diwänpichaa waagá dívikhâymáa, háa'wänbo dimúni, hedá i híwó'di hääwí namuu'i-á dáy'táy-í, ⁴ inbí k'ema'indá inbí maatu t'owa'indá ná'inbí hânmin dínmuu'inbí mangá ovâykáani, díví'ánshaa'anpídibo hääwí t'ähki dívikhâymáa, dívipihúu-í, Yôesi Táda dáyséegimá've-ívi'wedí indá'ba dívipihhannamí'indá didá'í, ⁵ indáho Yôesiví'näpiye' dimuu waabá dívíkanhúuwí, hewänbo háawin ívi kay ünmuu wänbo wídínhanginnánípí. Ha'wâa'in t'owaví'wedí biyâatää-í.

⁶ Wáy wên ha'wâa'in inbí hôeyó wóegé tewhá eeye dits'úya', wáy kwiyä'ánshaapi'in dimuu'in dithaa eeye, kwiyä' báyéki t'aywó'di dáy'máa'in hedá t'âmägi' híwó'pí' taachandi ovâykaygimáa'in, hedá ná'in kí'min kwiyä' in dihôeyó'indá dívisó'dinde' inbí hâhkan ovâywhäyü'amídí inbí'näpiye' ovâyma'ídi. ⁷ Ná'in kwiyä'didá in hôeyó'in hâhkannin ovây'tóyandedí häädi wänbo t'ähki wíyá shánki dida' diháhpúwí'in, hewänbo há'to in ta'gen namuu'in diháhpúwí. ⁸ Ha'min hâhkannindá in ta'gen namuu'in dáyyoegi'o', hân'oe Jannes-ádi Jambres-ádi Moses-ví hi' dányoegi'an waabá. Ná'in hâhkanninbí ánshaa yä'dâapi'da' dínmuudi inbí whäyü Yôesiví'piyeho wídínchä'muupí. ⁹ Hewänbo háa dívíkanhon waa há'to híwó' dínpuwí. Iwebo nakeepúwí ánshaapi'in dimuu'in, in wíye senä' Jannes-ádi Jambres-ádi dänpóe waagibá.

Timothy in ta'gen namuu'in ûhanginnândi híwó' ikanhúuwí

¹⁰ Hewänbo údá áyngidi ho naa dímu' háa dáykanhon waa, hedího ûhanginná hääwí in t'owa dovâyhá'o'í, hedá háa naví wówátsi donhon waagidá, hedá hääwí ipiye' dáykhääde'indá, hedá háa dáywhäyunde'indá, hedá háa dáybo'atá'o'indá, hedá háa t'owa dovâyseegi'indá, hedá háa dáyýää'o'indá. ¹¹ Hedá dímu' háa t'owadi naví whäyü dínmuudi díyanáki'annindá, hedá háa índi dí'tôephadekannannindá. I búu'ú Antioch-á Iconium-dá hedá Lystra-á eeye kin naa dínpóe. Hebo tobá díyanáki'an wänbo', Na'inbí Sedódí ná'i hääwí t'ähki iwedí dín'aywon. ¹² Hedá to'wên t'ähki dida'in inbí wówátsi dáyhúuwí'in Yôesi Táda óehíhchannäänídi, in wá' Christ Jesus-ví'in dimuudibo ovâyyanáki'kankhâymáa. ¹³ Hedí ná'in yä'dâapi'in t'owa dimuu'indá hedá in t'owa dáyhôeyóhá'o'indáho shánki p'ándiki'inho dipuwagít'óe. Ná'indá wáy-á t'owa-á in ta'gen namuu'in diwedá ovâyýáakankhâymáa, hedá in wá' in ta'gen namuu iwedibá dívipiýáakankhâymáa.

¹⁴ Hewänbo u-á ûhanginná to'wídi wóehá'annin. hedího téegi t'aagi háa unhâhpóe'in diwe hedá háa biwhäyunde'in diwá bitsaakëni. ¹⁵ Híyää'i unmuu ihaydi waabo ná'i ta'kan Yôesi Táda'v'wedí na'ää'í' ûhanginná, hedí ná'i ta'kan namuu'idibá wóehá'o' háa Christ Jesus-ví'piye' biwhäyundedí wôn'aywoeni'in. ¹⁶ Hääwí t'ähki Yôesi Táda'v' ta'nin diwe nata'muu'i-á i Yä'dâa' P'oweaahâavi'wedí na'äädida' namuu, hedího báyéki nachá'muu díkhäge'namídí in ta'gen namuu'in gihâhpúwídi, hedá háa híwó'pí' ívi'o'in dínthayyamídá, hedá in ta'ge'in p'óe namúni'in dínkeeyamídá, hedá háa í'ge ívihuúwí'in díhë'amídá. ¹⁷ Hedího ná'in hâhkan gihâdúho ná'in Yôesi Tádagí'

íví't'ôe'o'indáho hääwí t'ähkí gíntáy'i' âymáa hedânho híwó' igí' íví't'ôe'amídí, hedí hangí' wíyá hääbo wígínte'dée-ípí.

4

1-2 Yôesi Tádáví páadépiye' hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví páadépiyá wítumáa kinnân bí'amídí: Yôesiví tųu t'owa ovâyttuphadé-í hedá häädi nanân wânbo unkhâymuní kin bí'amídí. Híwó'pí in t'owa díví'odá ovâythayyámí, hedí ovâytt'âamí ha'wáa wídíví'âamípí'in, hewânbo i híwó'di namuu'idá' dívíkanhûuwí. Häädi waa kin ovâyhá'odi indádí bibo'atá'âamí. Nă'i kin wâyttumáa gá Na'inbí Sedó Jesus-di t'ähkí t'owa ovâykeekw'ôenidân háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, in diwówayi'indá in ho dichuu'indádí, hedí kin ikhâymaa owáy nawáypowádí nap'ó'dedí'sogedee ihaydi. 3 Hedího năa úkhây'ă' Yôesi Tádáví tųu t'owa ovâytt'ôe'âamí'in, gá wáy wí thaa naná' diwáho in t'owa in ta'gen háhkan namuu'in há'to dit'ôyandá'í, hewânbo shánkídí báyéki hōeyó'in háhkannin ovâyttuwákhâymaa, hedí dívíwânpihíhchannamídí didá'í nă'in háhkannindi ovâytt'âamí'in hääwí dit'oeda'idá'. 4 Hedá in ta'gen namuu'in wídít'ôe-ípídí díví'oyephohtidikhâymaa, hewânbo i hí' ta'gen namuupí' pehtsiye waagi'ba namuu'i' dit'ôe-ídí díví'oyephohkhuukhâymaa. 5 Hewânbo u-á úkhây'ă' ta'gedá' bí'ánshaa'amí'in, hedá mânt'ôephadededá biyăă'amí, hedá t'âmăpiye' unyēni Yôesiví híwó'di tųu in t'owa ovâytt'ôe'âamídí, hedá in t'ôe Yôesidí wóeyōnnin híwó'dá bikanhûuwí.

6 Nă'i hääwí wítu'an gá năäho Yôesigi' naví ūnp'oe donts'ancha'khâymaadân, naví wówátsi dăypăkhâymaa, ihaydiho naná năa oepáa k'aydidi dăyyăa'amídí. 7 Wí tsaa'i háa wí äă'i hânho isó'dinde waagibá naa wá' dăysó'dée Yôesiví híwó'di t'ôe dôn'amídí, hedá háa diyōn waagá dōnbowa, hedá i hääwí ívíwhâyunde'i-á dó'âyíngi'an. 8 Hedího in to'wēn díví'ăadedí páadé dipowá'in wí hääwí dit'anpo' waabá, naa wá' hääwí naagi' dinte'kw'ódi'i' donkekâymaa, gá naví wówátsi ta'ge donhondân. Na'inbí Sedó Jesus-á namuu i to'wí t'owa ta'ge ovâyttukankhâymaa'i háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, hedí idáho nă'i dinte'kw'ódi'i' naa dímăáni, hewânbo naada'ba yoe, in wē'ge'in t'owa pín ta'ge haydi ôetsikha'máa'in nawáy'ăă-ídí, innân wá' hanbá ovâymaáni.

Wēn t'owaví'gedí Paul itq'nan

9 Bisó'dée-í hanwaapídíbo naví'piye' un'ăă-ídí. 10 Demas-didáho díyoe'an, i-á nă'i oepáa k'aydiwi hääwí shánkí iséegídiho, hedího oe Thessalonica búu'úpiye' namăa. Crescens-á oe Galatia nangepiyá namăa, hedá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá. 11 Năa-á Luke-da'mân naa-ádí na'ăn. Mark-á năamă'í, i-á ūnkoedi naví t'ôe iwe dikhăge'namí'in. 12 Tychicus-á oe Ephesus búu'úpiye' dōsan. 13 Hedí un'ădi naví k'ewé'in aa oe Troas búu'ú Carpus-ví'we donyoe'annin dīnmă'í, hedá naví ta'di-á wá' dīnmă'í, hewânbo shánkídá i pýe eedi nata'muu'i' ta'di-á.

14 Alexander i kwăk'udi ihăăwípa'idá naa báyéki díyanăkí'an, hedího i híwó'pí' dí'andi namuudi Na'inbí Sedódáho báyéki ôetuchănukhâymaa. 15 U-áho hă'i senbí'wedí ó'âyíngi'an, i-á na'inbí hí' t'aygidi iyoegi'andi.

16 Páadé naa dítuyó'diwekándí naa wí'bo dáy'aywoenídí dáyhée'an dihaydi tóebo wí'iwínupí naa dikhăge'namídí. T'ăhkídi'bo díyoe'an. Naa oda' Yôesidí

ovây'owóyé-í'ín tobá han díví'an wänbo'. ¹⁷ Hewänbo Na'inbí Sedó-á naa-ádí nayidi idân díkhäge'nan, hedá in kay-á dímägi t'ähkí iví tųų t'owa dovây't'ôe'amídí, hedího t'ähkí in Hudíyo dimuupí'in iwe diyí'in dit'oe. Hedí Yôesidi naa dín'aywon, wí to'wí wí khänbí wäă iwedí óewhahkê' waabá naa dí'an. ¹⁸ Hedí Na'inbí Sedódáho t'ähkí i híwó'pí' t'owadi díkhâymaa'in dida' iwedí díwhahkéyí, hedá idá oe makówa wáy i natsonnän diwepiye' bahpíbo díhúuwí. Hânhay wänbo t'ähkí t'owa dínkhây'ă' kw'áayébo' óemá've-í'in. Hamân.

Wí sengitų namuu'í'

¹⁹ Priscilla-á Aquila-á ovänsengitų'âamí, hedá in Onesiphorus-ví k'aygiwindá wá'. ²⁰ Erastus-á oe Corinth búu'úbo iwóyí', hedí Trophimus-á nahaydi oe Miletus búu'ú iwá dóyoe'an. ²¹ Bisó'dêe-í wa'di nate'núpóepídíbo' unpówa-ídí. Eubulus-dá wóesengitų'an, hedá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-dá, hedá t'ähkí in wé'ge'in tí'úuwín páadé'indá inbí sengitų wônsan.

²² Na'inbí Sedó Jesus uví pí'nă khó'yé mánmä've-í, hedá iví séegísehkanä-á wóemăäní.

In Ta'nin Paul-di Titus Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i nã'in ta'nin dóta'do?. Naa Yôesi Táadáví t'ôe'i hedá Jesus Christ-ví t'ôekhuwa'i-á omuu. Naa dísan in to'wên Yôesi Táadáví ovâyde'manninbí'piye', hedânho dovâykhâge'namídí shánkí iví'piye' divíwhâyü-ídí, hedá in ta'gendá dovâyhá'amídá, hedânho hãa Yôesi nada' waagi inbí wówátsi dâyhûuwídí. ² In wówátsi nahándépí'in gín'ã'in âytsikha'máa âykeyídí. Yôesi-á wí'ihôeyó'opí, hedi hân'oebo iví tûu imági kí'min wówátsi dímdãánídí, ³ hedi híwó' naná' dihaydi i'gedí díhangin'annan. Yôesi na'inbí aywondidi naa díyôn hedá dísóge ná'i tûu t'owa dovâytuuphadé-ídí. ⁴ Naadi u Titus wínta'do?, u-á naví ta'gendi ay waagibá wíchãa, naa dâyhâyunde'ibá u wá' biwhâyundedi. Yôesi i Táadá-ádí hedá Christ Jesus na'inbí aywondi-ádí séegísehkaná wóemãäni hedá wóekhâge'namí ánsshaaginpidílo' unchã'nídí.

Hãa Titus oe Crete p'oyãadi i'qamí waa

⁵ Naadi oe Crete p'oyãadi iwe wíyoe'an hedânho hãäwí iwe wa'di natáy'i bí'amídí, hedá méesate'in tsonnin t'ãhkí búu'ú eeye ovâykw'ôenídá. Kinnân hêe wítu'an: ⁶ Wí méesate'i tsondi-á ûnkây'ã' wí sen to'wídí wânbo wí t'aywó'di wí'ônshãa-ípi' namúni'in. I-á ûnkây'ã' wí' kwee-ádída' nakhóhtsaachã'ní'in, hedá iví ây-á whâyü'indá' dímuní, hedá ná'in âyví'gedí t'owa wídítunípi hãa díwãnpida' waagi díví'o'in hedíhãa t'óyanpí'in dimuu'in. ⁷ Wí méesate'i tsondida Yôesiví t'ôe òn'âyínmãa, hedânho otú waa ûnkây'ã' wí sen to'wídí wânbo wí t'aywó'di wânbo wí'ônshãa-ípi' namúni'in. I-á wína'ãanípí idã'mân in ta'gen imãa'in, hedá wesebo wínat'ayyaapüya'be-ípi, hedá suwãto'í' hãa tsaãto'í' hãa nachã'ha't'aa'í' namúni'in wí'ûnkây'ãhpi. ⁸ Shánkídí ûnkây'ã' iví k'aygidi nat'owaséegit'ôen'i'in, i yã'dãa'i namuu'i-á iséegí-í, hanginta'di-á namúni, iví wówátsi-á ta'ge ihûuwí, hãäwí Yôesi natsonpóe'i-á hãädi waa i'ãami, hedá áyíngidi iví wówátsi ihûuwí'in ûnkây'ã'. ⁹ Yôesiví hí' whâyüwó'di ûnmuu, hediho i méesate'i tsondi-á hãa nahãhpóe waa ná'i hí' ipiye' iwhâyüuhûuwí, hedânho in wé'ge'in t'owa ovâykhâge'namídí ná'in ta'gen hãhkan dipiye' shánkí dívíwhâyü-ídí, hedá in to'wên ná'in hãhkan dâyséegí'anpí'indá pihãa dí'ánshaamuu kin ovâythayyamí.

¹⁰ Han i méesate'i tsondi ikanhûuwí gá báyéki t'owa-á t'óyanda'pí'indá' dimuudã, hedi inbí hí'-á wídínchã'muupi, hedi inbí hí'dí wáy-á t'owa-á pihãa ovây'ánshaakando?. In Hudíyo dimuu'in shánkí wânkí hã'min dimuu. ¹¹ Nakhây'ã' ná'i kí'bi hí' ây'ahkhãa-i'in, gá hãäwí dínkhây'ãhpi' dâyhã'o'dân hôeyó'dí dâywãnpichã't'aanídí, hediho báyéki tádá'indá yíyá'indá inbí ây wóegé ovâypedee'o'. ¹² Wí Crete-wi sen wânbo, i-á inbí khuu i'gedí itumakhe'o'í' namuu'i natú, "In Crete-wín hãädi wânbo t'ãhkí díhôiyo, khân t'ayyaa'in waagi'inbã dimuu, bãa'in de'de'in dimuu." ¹³ Ná'in inbí'gedí natú'indá ta'gen namuu. Hediho u-á ûkhây'ã' kaygí'di ovâytumakhe'ãmí'in hedânho inbí whâyü Yôesiví'piye' ta'ge dínmúndí, ¹⁴ hedá wídây't'óyaanípídi in Hudíyoví pehtsiye-ádí hedá i tsonttu in t'owa in ta'gen namuu iwedí dívíyãa'annin dâypipaa'i-ádí. ¹⁵ In to'wên yã'dãa'in dimuu'ingí' hãäwí t'ãhkí híwó'di namuu, hewânbo in yã'dãapi'in dimuu'in

hedá wídivíwhäyundepí'ingí'-á hääbo híwó'di wídivínmuupí. Nǎ'inbí ánskaa wānbo yǎ'dāapí' dínmuudi wídivínhanginnáhpí wé'i wí híwó'di namuu, wé'i wí híwó'pí' namuu'indá. ¹⁶ Yōesi dāytaa gin dītū', hewānbo hāa dīvíkanhon waagidi nakeepo' ta'gendi wídivytaapí'in. Dahāa dīví'o', wídiví'a'ginghāhpí, hedá hääwí híwó'di namuu wānbo dīví'amí'in wídivínkoedipí.

2

In ta'gen háhkan namuu'in

¹ Hewānbo uví'wān úk'óe t'owa ovāyhá'amídi hāa inbí wówátsi dāyhūuwí'in, in ta'gen namuu'in dīvíwhāyūmǎ' dihaydi. ² Saydōe ovāyhá'amí wídisuwāt'ōenípídi, hedá híwó'dá inbí wówátsi-á dāyhūuwídi hedānho t'owađi ovāy'a'geenídi. Ovāyhá'amí hanginta'nin dimúnídi, hedá in ta'gendi whāyū-ádi séegí-ádi dāymá've-ídi, hedá tobáhāa napo' wānbo dīvíyāā'amídi. ³ Hedá kweeyōe-á wá' ovāyhá'amí hāa inbí wówátsi dāyhon waagidi dāykeeyamídi Yōesi dāy'a'ginghonnin. Wāy-á t'owaví'gedi yanākíwó' wídiví'má've-ípí, hedá suwāto'in wídivimúnípi. Indá dínkhāy'ǎ' hääwí híwó'di namuu'i dāyhá'amí'in, ⁴ hedānho in shánkí ts'aamin kwiya' ovāyyeye-ídi inbí senǎ'dǎđi inbí āy-ádi dāyséegíhūuwídi, ⁵ hedá hanginta'nindá dimúní, yǎ'dāa'in wówátsi-á dāyhūuwí, inbí k'aygi-á híwó'dá dāy'áyíngi'amí, diséegit'ōení, hedá inbí senǎ'dá dāy'a'ginnamí. Han dīví'odi to'wí wānbo há'to' ūnkoedi-í híwó'pí ihée'amídi Yōesiví tųų i'gedi.

⁶ Hanwaagibá in senǎ' shánkí ts'aamin dimuu'in kaygi'di ovāyhá'amí hanginta'nin dimúnídi. ⁷ T'ǎhki ū bī'o'i híwó'da' bī'āamí, hedí handídi nǎ'in shánkí ts'aamin dimuu'indi wóemúndedi ūdi ovāykeeyamí hāa indá dínkhāy'ǎ' dīví'āamí'in. Ovāyhá'odi in ta'genda'ba bihée'amí, hedá ovāykeeyamí pín ta'ge haydi biwhāyunde'in. ⁸ Uví hí' ta'ge'ida' ūmúní hedānho tóebo wí'ūnkoedi-ípídi wóetuusúu'amídi. Handídi to'wí uví'nāpiye' namuupí' nawōeda'púwí, hääwí wānbo híwó'pí' wí'ishaadepídi na'inbí'gedi natúnídi.

⁹ In pant'ōe'in dimuu'in ovāytų'āamí inbí tsonninbí tųų dāyt'óyaaní, hedá i t'ōe dāy'o'idi inbí tsonnin ovāyhíhchannamí, hedá wá' wídivítųwhānnāamípi, ¹⁰ hedá wídivísǎ'māamípi. Shánkídi dāykeeyamí sǎhto'indá hōeyó'indá wídivimuupí'in, hedānho hāa inbí wówátsi dāyhon waagidi nakeepúwídi i hääwí Yōesi na'inbí aywondiví'gedi āyhá'andí' sa'wó'di namuu'in.

¹¹ Yōesi Tǎdǎđi iví séegísehkanǎ na'in dínkeeyan, hedí nǎ'i séegísehkanǎ-á ūnkoedi t'ǎhki t'owa ovāy'aywoenídi. ¹² Hedí iví séegísehkanǎ iweđi giháhpōe nǎ'i a'ginghāhpí hääwí Yōesiví'piye' iví'o'i' āyyoe'amídi, hedá i híwó'pí hääwí in t'owa Yōesi dāytaapí'in kay'indi dikanda'i-á āyyoe'gi'amí, hedí nǎā oepǎa k'aydi na'inbí wówátsi ta'gá hedá hanginta'dídi āyhūuwí, hāa Yōesi nada' waa. ¹³ Hedí gitsikha i hääwí híwó'di Yōesidi dípǎgít'ōe'i', hedí kinnān namúní: Jesus Christ nakeepúwí iví sa'wó'di kohthay wóegé, i-á i hay'i Yōesi-á hedá i dín'aywondi-á namuu. ¹⁴ I-á na'ingí' ipimǎgi na'inbí t'aywó'di iweđi díma'p'ǎđi-ídi hedá nǎ'i t'aywó'di dīnyāa'amídi, hedānho ta'gendi iví t'owa gimúnídi, hedí pín ta'ge haydi gida'ídi híwó'da' ivíkanhūuwídi.

¹⁵ Nǎ'i hääwí i'gedi t'owa ovāyhée'amí. Kaygi'di ovāytų'āamí hāa dīví'āamí'in, hedá in to'wēn híwó'pí dīvíkanhonnin ovāyta'gep'ōegésaaní. Ū-á úk'óe kin bī'amídi, hedānho to'wí wānbo wí'ūnkoedipídi wóe'a'ginghānū-ídi.

3

Háa Titus-di in Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in ovâyhâ'ami waa

¹ Ihaydá' in t'owa ovây'ánshaakannâami t'ähki in nange'in tsonkhuu dâymáa'inbí khómapho' dívíkw'öení. Dínkhây'ä' di'a'gint'öení'in, hedá dikhây'múni háäwí t'ähki híwó'di namuu'i' díví'âamídi. ² Ovâytu'âami wây-á to'wênbi'gedi yanáki wídívíhí'má've-ípi, hedá wídívítuhkanmá've-ípi. Shánkídi ûnp'oe kháapi'in dimúni hedá t'ähki t'owa-ádi a'gindibo dívíhúwí. ³ Gínkhây'ä' kin waagi íví'âamí'in, gá wáymuu na'in wá' hangintáhpí'in gimú'dedân, hedá t'óyanpí'indá gimuuwân, in ta'gen namuu iwedi gihângepöewân, háa na'inbí túu'ú iwe gichâa waagida' íví'odi wí'bo ívípihíhchanmädi ná'i híwó'pí' háäwídi na'in dípanhógi waa ginpöe, na'inbí wówátsi-á t'ähki yä'dâapída' íví'owân, githúut'öewân, wây-á t'owadá dí'taywân hedi na'indi wá' indá äyt'aywân. ⁴ Hewânbo Yöesi na'inbí aywondída' dínkeeyan i-á t'owa-ádi híwó'di namuu'in hedá inbí'piye' séegi-á imáa'indá. ⁵ Hediho dín'aywon, hewânbo na'in híwó'di háäwí íví'annin namuudá yoe, íví sehkanä ûnmuudân dín'aywon. Dí'owídi di waagibá wówátsi ts'aamin dímägi, hedá i Yä'dâa'i P'oweahâadá ts'aamin waagi'inbá dípaa. ⁶ Jesus Christ na'inbí aywondi na'ingí' i'annin namuudi, Yöesi Táadá i Yä'dâa'i P'oweahâa báyéki dímägi. ⁷ Hediho Yöesi Táadá íví séegisehkanä ûnmuudi díchâamáa t'aywó'di wí'âyamápi waagi, hediho in wówátsi nahánde'pí'in gitsíkha'in äykéyi. ⁸ Ná'i otú'i-á ta'gen namuu, hedi oda' udi in t'owa ihaydá' i'gedi ovâyhí'má've-i'in, hedânho in Yöesiví'piye' ho dívíwhäyunde'in háädi wânbo t'ähki híwó'da' díví'âamí.

Ná'i otú'i-á híwó'dída' namuu, hedá in t'owa t'ähká ovâykhäge'do'. ⁹ Hewânbo in to'wên hangintáhpí tsika dívítsika'máa'in wí'ovây't'óyaanípí, hedá to'wên inbí thehtáy pahpá'inbí kháwä' i'gedi ihaydá' dívíhée'o'indá, * hedá to'wên Moses-ví tsontu' i'gedi dívíwânpituhkando'indá. Kí'bi hí'dá tóebo wí'óekhäge'dopi hedi wínachä'muupí. ¹⁰ Wí to'wí piháa iwhäyundedi nat'owawiyet'öe'i namuu'i' undádi nayída náatu'ami han wí'i'ámípi, hedi natáyda wíyá hanbá náatu'ami, hedi it'óyanpída náayoegi'ami. ¹¹ Ûhanginná wí to'wí kí'bi namuu'i-á t'aywó'to'ída' namuu'in hedá in ta'ge'in p'öe i'gá wínamänpí. I-á wí'bo ûnpihanginná híwó'pí ikanhonnin.

I t'ä'gi hí' Paul-di Titus önta'nandi'

¹² Háa Artemis háa Tychicus uví'piye' dósankhâyamáa, hedi owáy wé'i wí napówa ihaydá, bisó'dée-i oe Nicopolis búu'ú díyay-ídi. Naa dáy'ánshaamági náa te'nú iwebo dáywóyi'nídi. ¹³ Zenas i sen i tsontu' itaa'i namuu'i-á hedá Apollos-á wáypiye' damân. Bisó'dée-i ovânkhäge'namídi hedânho háäwí wânbo wídântáynípídi. ¹⁴ Na'inbí t'owa dínkhây'ä' diháhpúwí'in híwó'da' háädi wânbo t'ähki dívíkanhúwídi, hedânho in to'wên háäwí díntáy'in ovâykhäge'namídi. Han díví'opída inbí wówátsi wídínchä'púwípi.

¹⁵ In náwe naa-ádi dikw'ó'nindi inbí sengitu' wónsan. Uda in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhäyundedi na'in díséegi'in ovâysengitu'âamí. Yöesi Táadá séegisehkanä t'ähkídi'bo bínmá've-i.

* 3:9 Námú'dí i thaykangí' hí' 1 Timothy 1:4 iwe natá'muu'i'.

In Ta'nin Paul-di Philemon Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i' opannân Christ Jesus-gi' dáy't'ôe'odi. Naa-ádi hedá na'inbí tí'úu páadé'i Timothy-ádi ụ Philemon wínta'do', ụ-á na'inbí tí'úu wíséeg'i hedá na'inbí t'ôe iwe díkhäge'do'i-á unmuu.

² Hedá in méesate'in t'owa uvi k'aygi díwíwé'ge'o'in wá' ánta'do', hedá na'inbí tí'úu Apphia-á, hedá Archippus-á, i-á wí sundado na'inbí hânge nawindi díkhäge'namídi waagi'ba namuu.

³ Yôesi na'inbí Tádádá hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-dá inbí séegísehkaná wovâymaa'ni hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo' ikwo'nídi.

Philemon-bí séegí ùnmuu i'gedi ônta'do'

⁴ Philemon, hãädi wânbo wínyûusu'an ginhay Yôesi igi' dáy't'ôemáa'i dókú'daa'o', ⁵ dínhanginpóedí uvi whäyu Na'inbí Sedó Jesus-vi'piye' ùmuu i'gedi, hedá wá' dínhanginpóe Yôesi Tádávi t'owa t'ähki ụdi ovâyséeg'i'in.

⁶ Ụ-ádi naa-ádi handa' änhwäyunde', hedi naa dáyýûusu'o' nã'in whäyu gänmuu'indi wóekhäge'namídi shánki wânbo úhanginnánídi t'ähki i híwó'di hãäwí änmáa'i' Christ wé'ge gamuudi. ⁷ Navi tí'úu páadé'i', ụdi Yôesi Tádávi t'owa inbí pí'ná k'ó'yé ovâyhíhchannan, hediho uvi séegí mánmáa'idi naa wá' díhíhchannan, hedá báyéki díkhäge'nan sen waa o'äanídi.

Paul-di Philemon óedaa'an Onesimus óséegíkéyídi

⁸⁻⁹ Hediho wí'ná táye änséegíhondi hãäwí bí'amídi wída'khâymaa. Tobá Christ-di dínk'ú' wânbo thay'eedi wíyôenídi háa úkhây'ä' bí'amí'in, wén tsonttu wímää'níwíwedi naadi wíwánpida'khâymaa. Wí'ú'óde-ípí naa Paul sedó omuu'in, hedá Jesus Christ-vi' omuudiho' opannân. ¹⁰ Wí hãäwí Onesimus-gi' mán'amídi kaygi'di wída'máa. I-á navi e'nú waagi'ba dínmuu, naa wa' nãa opannân dihaydibo' ivi tádá waagi'ba opóedí. ¹¹ Tobá i-á páadédi ugí' úchä'póepí wânbo', nãa-áho wí'gíndígi' ugí'-ádi naagi'-ádi gänchä'póe. * ¹² Nãa-á i uvi'piye' dówáysankhâymaa, hedi báyéki dóseegídi navi pín wá' i-ádíba ihon waagibá ochanpo'. ¹³ Yôesi Tádávi híwó'di t'úu t'owa dovây't'ôe'o'in namuudi nãa wá'di opannándi naa oda'wán Onesimus nãwe naa-ádi dówóyí'ní'in, hedânho idi uvi'gedi naa díkhäge'namí. ¹⁴ Hewânbo naa wó'da'pí uvi pápidíbo dówóyí'ní'in. Naa wó'da'pí wí'kaygi'amí'in hãäwí híwó'di bí'amídi, shánkídi oda' ụ wí'bo kin bí'amí'in.

¹⁵ Ma'di Onesimus uvi'wedi wí háy tãhkída' nawiyedee hedânho uvi'piye' nawáymu-ídi hedá ụ-ádíba hãädi wânbo t'ähki nacha'nídi. ¹⁶ Páadédi pan namuu, hewânbo nãa-á pan wínamuupí, nãa-á wí panbí shánki hay'i namuu, nãa-á na'inbí tí'úu páadé'i' gánpóe änséegíhúuwígi'. Hediho naadi hânho dóséegí, hewânbo ụdá shánká nãaséegíhúuwí, t'owa namuudi hedá nãa-á Na'inbí Sedó Jesus-vi' namuudá.

¹⁷ Hedi ụ-ádi naa-ádi wé'ge änt'ôe'o waagibá unchãädáho', Onesimus náseegíke' naa díseegíkéyí waagibá. ¹⁸ Hedi uvi'piye' it'aywó'andáho', háa uvi'piye' hãäwí naphaamuudáho', naa díphahsaaní. ¹⁹ Nãbãa naabo nã'i hí' dóta'kankhâymaa: "Naa Paul omuu'idi wíwá'aa-i." Hewânbo nãa wó'da'pí wí'ánsaakannamí'in, ụ-á uvi wówátsi-ân naa unphaamuu'in. ²⁰ Tí'úu páadé'i',

* **1:11** In khăwă Onesimus-á natu'da' "To'wí nachă'muu'i'" gin.

Na'inbí Sedó Jesus-ádí wé'ge gamuu, hediho oda' udá ná'i híwó'di háäwí wídaa'andi' naa dín'ámí'in. Handidi Christ-ví'in gamuudi naví pí'ná kó'yé naa díhíhchannámí. ²¹Ná'in tą'nín wíntə'do' dínhanginnândi i háäwí oda'póe'i náa'a'gínkhâymaa'in, hedi shánkí wänbo háäwí wá' nâakhâymaa.

Wi sengituu namuu'i'

²² Hedi náä wa'di wíyá háäwí wídaa'ámí: Ti wí íve dínkhây'ámí dáywhonwóyí'nídí? Undi dín'yûusu'odiho naa ochaa hanwaapídibo Yôesi Tádádí díwáypunmääni'in unbíwepiye'.

²³ Epaphras-di iví sengituu wónsan, i-á wá' Christ Jesus-gí' it'ôemáadibo naa-ádí bá napannän. ²⁴ Hedá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, hedá Luke-á naa-ádí wé'ge dívít'ôemáa'indi wá' wóesengitú'an.

²⁵ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí pí'ná kó'yé mánmá've-í.

In Ta'nin James Ita'nannin

¹ Naa James omuu, Yōesi Tádáví t'ôe'i hedá Jesus Christ i shánkí natsonyi'iví'á. Naadi un tá'di wêege'in Israel t'owa t'ämäpiye íwadekw'ó'nin wâysengituta'do'.

T'ôephade-ádi hedá whäyu-ádi i'gedi ita'do'

² Tí'úuwín páadé'in, hânho bíhíhchanpuwave tobáháa bînt'ôephadende wânbo', ³ gá ûnhanginnândân unbí whäyu wovâytaiyindedá shánkí iyäâkanhâhpúwí'in. ⁴ Hewânbo hâädi wânbo t'âhki úviyää'âamí ta'gendi íkweesenpâa-ídi, hedânho wíyá hâäwí wânbo wí'unte'dee-ípi kí'mín ímúnídi.

⁵ Hedi wéná wí wânbo un diwedi ûnhanginnâhpídi hâa kin i'amí'in, i-á ûnkhây'ä' Yōesiví'piye' iyûusu'amí'in, hediho in hangintan ôemââní ûnhanginnánídi. Na'ínbí Sedó Yōesi khâagipí t'owa t'âhki báyéki hâäwí napäyi', hedi wí'ovây'te'yopí dida'póedí. ⁶ Hewânbo bîndaa'andi, pín ta'ge haydi úviwhâyü-i wovâymaa'ní'in. Wí'úví'âyíngimâânípi hâa wovâymaa'ní'in hâa wovâymaa'nípi'in. Wí to'wí pín ta'ge haydi iwhâyunde'pí-á wí p'oe oepiyá nâäpiyá wâädi ôechânumâa'i waagi'bá namuu. ⁷⁻⁸ Wí to'wí kí'bi namuu'iví ánshaa wí'unta'gemuupí, hedi tobá hâäwí i'an wânbo híwó' wí'i'âhkée-ípi. Hediho i-á wí'ûnkhây'âhpí na'âqaní'in hâäwí nada'póe'i Na'ínbí Sedó Yōesidi ôemââní'in.

To-an ta'gendi kodit'owa namuu?

⁹ Wí to'wí Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i namuu'i sehkanäwó'gí wówátsi thaa ihondá ûnkhây'ä' nahíhchanpúwí'in, gá Yōesi Tádádi kw'áye óesógedân. ¹⁰ Hedá wí to'wí Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i kodit'owa namuu'i-á wá' ûnkhây'ä' nahíhchanpúwí'in Yōesi Tádádi áagépiye' óesógedi, gá in kodit'owa dimuu'indá hâä áhkónu i'gewi póvi'ây nasaa'i waagibá dihâanídân. ¹¹ I than napeedi natsáwápóe ihaydi, i taa t'âhki óet'awende', hedá i póvi-á t'âhka nathanändedá wíyá sa'wó'di wínamuupí. Wí to'wí kodit'owa namuu'i-á wá' hanbá ûnpó'. Wa'di wíyá shánkí chä' it'andedibo nahâaní.

Híwó'di-á híwó'pí-á, wâhâäqadan na'ä'?

¹² Wí to'wí óetayinde'i' it'ôephadeyää'andi-á nahíhchanpúwí, gá híwó' iví tayi' diwedi napee ihaydi wówátsi nahánde'pí'in ûntsawhíhkedée-i, wí ää'i páadé napówá'i hâäwí híwó'di ikénde waagibá. Yōesi Taa iví tûu imâgi kin ovâykhâymaa'in in to'wêndi óeséegí'ingí'in.

¹³ Hewânbo wí to'wí óetayinde' ihaydi wên t'aywó'nin nakanda'dá wí'ûnkhây'âhpí Yōesi Tádá óekannanídi nat'aywó'kandá'-ídi, hedi Yōesi Tádádi wânbo-á to'wí wânbo wí'óet'aywó'dikanyómá'pí. ¹⁴ Hewânbo wí to'wí hâäwí hânho nada'dibo t'aywó'diwe itóe'ó ikéyídi. ¹⁵ Hedi iví píná khó'yé nat'aywó'kandá'di, iwedi t'aywó'diho napuyä, hedá shánkí wânbo wíyá it'aywó'dodi pedee iwe napóya'.

¹⁶ Hedânho naví tí'úuwín páadé'in wâyséegí'in, pihâa wí'úví'ánshaaamá've-ípi ná'i hâäwí i'gedi. Yōesida wídtumáapi git'aywó'dikandá'-ídi. ¹⁷ Hâäwí t'âhki híwó'di namuu'i dímagí-i-ádi, hedá hâäwí ta'gendi yä'dâa'ida' namuu'i dínmáyä'dádí, makówádi gínpóya'. Yōesi Tádá t'âhki i kohthay oe makówa nasaa'i ikhiyé, hedi ná'i kohthay-á hâa nakeet'óe waagi na'egópo'

hedá dâý'óhkhûú'o', hewänbo Yôesi-á wína'egópo'pí. ¹⁸ I-ân napida'di wówátsi ts'aamin dímgá, iví ta'gen tûú ûnmuu'i ívíwhâyü ihaydi. Kin i'an hedânho t'âhkí ts'aabi hääwi ipakhâymaa iwedí na'indá in páadé'in ts'aamin gimuu'in waagi'inbá gipúwídi.

Háa Yôesidi na'in dítumáa waa wígiwänpidat'ôe-ípi, hewänbo íví'amí-á

¹⁹ Navi tí'úuwín páadé'in wâyséegi'in, ná'i hääwi wâytu'andi' ûnhanginnânho'. Hedânho häädi waa íkhâymuní Yôesiví tûú úvít'óyaanídí. Wí'úvívó'onnámípi úvihée'amídí, hedi hääwi hí'índidibo wí'ít'ayyaapúya'bé-ípi. ²⁰ Git'ayyaapóedá Yôesiví tûú wí'ây'a'gindopí, hediho i hääwi i natú' híwó'dí namuu'in wí'ây'opí. ²¹ Hediho t'âhkí i híwó'pí' namuu'i' úvíkanmáa'i bínyoe'amí, hedá ná'i báyéki híwó'dí namuupí' unbí pí'ná khó'yé únk'w'ó'dí-á bínyaa'amí. Yëngipídibo Yôesiví tûú bínkéyí. Ná'i tûú-á unbí pí'ná khó'yé únsogedee wí ko'yi waabá, hedi nasóedi in kay imáa unbí hää wovây'aywoenídí.

²² Hewänbo iví tûú bín'a'ginnámí, wí'íwänpit'ôe-ípi. Yôesiví tûú ít'oedi hewänbo í'ándedi wí'únhkây'âhpí háa natú waa úvív'amí'in, unbí ánshaa-á piháa ûnmuu. ²³ Wí to'wí Yôesi Táadávi tûú nat'oedi hewänbo i'a'gindopídá, i-á wí to'wí waagi'bá namuu ip'oetsíwhayedí iví ts'ay háa ûncháa waa imúnde'i', ²⁴ hewänbo tobá ipimú' wänbo', i p'oetsíwhaye namuu iwedí iyáa'an dihaydi, wesebo' ûn'ódénde' háa ûncháa waagi. ²⁵ Hewänbo wí to'wí Yôesi Táadávi tsontûú híwó' ónt'óyandedí, hedi wí'ûn'óde'pí háa nat'oe'in, hewänbo háa Yôesidi óetu'o waagi i'odi, t'âhkí iví tsiyekan diwe nahíhchanpúwí. Ná'i tsontûú-á t'âhkí híwó'didá' namuu, hedi t'owa ovâyma'p'âdinde' inbí t'aywó'dí iwedí.

²⁶ Wí to'wí na'ándedi Yôesi óe'a'ginnmä'in, hewänbo hâhsó'yó'i namuudá, wí'bo ipihóeyó'o', hedi iví tsiyekandá háagi' wänbo wí'ûnchá'muupí. ²⁷ Hewänbo wí to'wíqí Yôesi na'inbí Tádá ta'gendi óe'a'ginnmä'i-á kinnân íkhâymaa: In to'wên yíyápi'indá tádápi'indá dimuu'in hedá in kwiyä' inbí senä' dínchuu'in dimuu'indá idi ovâypuwâkhâymaa ovâykhäge'namídí inbí t'ôephade iwedí ovâyya'a'amídí, hedá wá' ipí'âyíngi'amí hedânho ná'i yä'dâapíkan in t'owa Yôesi Tádá dâytaapi'in díví'o'i namuu'idi wí'ôepedee'amípídí.

2

Wíginhkây'âhpí git'owayoeigít'ôen'in

¹ Tí'úuwín páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ i shánki hay'iví'piye' úvíwhâyunde'. Hediho wáy wên t'owa shánki híwó' wívinmä've-ípi in wé'ge'inbíwedí. ² Ma'dí kinbáho namúni: Wíye senä' unbí méesate ee dats'úndi, i wí' namantomuu óedodi napa'annin, sa'wó'dá na'aamuu, hedi i wí'-á sehkanäwó'dá na'aamuu, ³ hedi ma'dí i shánki sa'wó'dí na'aamuu'i bín'a'gindi bintumáa, "Hä'i shánki híwó'dí púwédé eedi ósoge," hewänbo i sen híwó' na'aamuupí'-á bintumáa, "Owáy hängedibo ówínú, háa naví ân nú'bo ósoge," ⁴ hedáho kin úvív'odá nakeepo' íchanpo'in wí sen shánki híwó'dí namuu'in i wí'vív'wedí, hedânho unbí ánshaa híwó'pí ûnmuudibo t'owaví'gedí úvív'ánshaa'má' háawín dimuu'in.

⁵ Bít'óyanbe naví tí'úuwín páadé'in wâyséegi'in, Yôesi Táadávi in t'owa ovâyde'man in wé'ge'in t'owadi ovâytumáa'in sehkanäwó' diwówayi'in dimuu'in, hewänbo shánki kodit'owa waagi'inbá dimuu pí'ná khó'yé inbí

whäyü Jesus-vi'piye dínmuudi. Yôesi Tádá iví tųü imägi in to'wëndi óeséegí'in i-áqíba oe makówa dikwó'ní. ⁶ I sehkanäwó' nawówayi'i namuu'i-á bínháawaagimáa. Hewänbo ti wí'únhanginnáhpí'an in kodit'owa dimuu'indidânho wovây't'äämáa, hedá wovây'tuyó'diwekáyá'. ⁷ Christ-ví kháwá' ün'a'ginmuu, hedi t'owadi in Christ-ví'in ímuu gin wovâykháyá'de', hewänbo in kodit'owa dimuu'indidá iví kháwá'-á ön'a'ginhánunde'.

⁸ Ná'in tsontųü Yôesiví t'a'nin diwe nak'óe'in in shánkí'in namuu:

Un úvípíséegí waabá, to'wên t'ähkí bínseegíhúwí.

Hedi ná'in tsontųü bín'a'gindodáho', híwó' úvíkanhon. ⁹ Hewänbo wáy wên t'owadá' in wé'ge'inbí shánkí híwó' bínmáadá, handidi úvít'aywó'do', hedi Yôesi Táadı t'aywó'kannin wovâyshaa, gá iví tsontųü únmuu'in bín'a'ginhánundedân. ¹⁰ Wí to'wí wên wéhpí'indá' Yôesiví tsontųü únmuu'in i'a'ginnanpídá, tobá i wé'ge'i tsontųü i'a'gindo wänbo', hanbá namuu t'ähkí tsontųü i'a'ginhánú waabá. ¹¹ Kinho namuu: Yôesi Tádá natú,

Wíyá to'wíwí kwiyo-ádi háa sedó-ádi wí'úvíwhqhkwmá've-ípí.

Hedá Yôesi Tádábá natú,

Wívint'owat'ahánu'be-ípí.

Hedânho tobá wíyá to'wíwí kwiyo-ádi háa sedó-ádi wí'úvíwhqhkwmáapi wänbo', wí to'wí bínhaydi Yôesiví tsontųü t'ähkí bín'a'ginhánú waagíba úví'an. ¹² Yôesi Tádádí dítukankháymáa háa híwó' áy'a'ginnin háa áy'a'ginpí'in iví tsontųü, ná'i tsontųü-á únkoedi na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'ádi-ídi. Hedânho úví'áyingi'amí háa ítű'indá úví'o'indá. ¹³ Náa-á t'owavi'piye' na'in gisehkanápóepídí, owáy i thaa Yôesi Tádádí t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'ódi ihaydi, i-á wá' na'inbí'piye' wínasehkanápuwagít'óepí; hewänbo gisehkanápóedáho', há'to dítuchánú-i.

Na'inbí whäyü-ádi hedá na'inbí tsiyekandádi

¹⁴ Navi tí'úuwín páadé'in, tobá wí to'wí natű' wänbo in whäyü Jesus-ví'piye' imáa'in, wáy-á t'owa idi híwó' wí'ovây'ohpídáho', ti ná'i to'wíwí hí' únchä'muu? Tí Yôesi Tádádí ön'aywoeni wí to'wí kí'mín whäyü únmuudibo'? Yoe, há'to'. ¹⁵⁻¹⁶ Gá kinnân: Ma'di wí sen háa wí kwee Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i koegí-á awegí-á untáy, hedi bínwánpitumáa, "Sengidi ópün, Na'inbí Sedó Yôesidânho wóekhäge'námí uví awegí-ádi koegí-ádi mánhónídí." Kin úví'odi hebo undi wí'bo i háäwí untáy'i wíwínmähpídá, unbí tųü háagí' wänbo wí'únchä'muupí. ¹⁷ Hediho whäyüda' bínmáadí hewänbo wáy-á t'owagí' híwó' wíwín'ohpídí, unbí whäyü-á wí'únchä'muupí.

¹⁸ Hewänbo ma'di wí to'wí natúní, "Wáy wên t'owa in whäyüda' dáyamá, híwó'di tsiyekandá yoe, hedá wáy-á wéndá híwó'di tsiyekandá' dáyamá, whäyü-á yoe." Hewänbo to'wí kin natúdáho naadi dótu'ámí, "Wí'únkoedipí dínkeeyámí'in Jesus-ví'piye' biwhâyunde'in híwó'gí háäwí bikanhonpídí, hewänbo naadá wínkeeyámí naa dáywhâyunde'in i híwó'gí háäwí dáy'o'ídibo'." ¹⁹ Untű' wí'đa' Yôesi na'än gin biwhâyunde'. Híwó' namuu há'wáa biwhâyundedi, hewänbo in yä'dáapi'in p'oewaaháa wänbo wá' hanbá dívíwhâyunde', hebo híwó' díví'äämíví'wedí diwänpithathapo' dikhuwóeda'di.

²⁰ U ánsaapi' unmuu'i', naadi wítű'anpí'an, tobáháa Christ-ví'piye' biwhâyunde wänbo', híwó'gí háäwí bikanhonpídá uví whäyü-á wí'úchä'muupí. Tí wíyá wínthaykw'ôení'in unda'? ²¹ Tí wí'ű'ánsaapi'an, na'inbí hehääwí thetáy pahpáa Abraham nakhámmuwwän iví ay

Isaac ipihéyídí i antâa k'ewé, háa Yôesi Tádádí óeyôn waagi. Gá kin nakhâymuudânho', Yôesi Tádádí óechaa t'aywó'di wí'imáapí waagi.

²² Ûhanginná háa ûnpóe'in. Yôesiví'piye' iwhâyü, hedá wá' háa Yôesi natsonpóe waa i'an. Hediho háa Yôesi natsonpóe waagi i'andibo' ikeyan ta'gendi Yôesiví'piye' iwhâyunde'in, ²³ hediho iwedí nathaypóe háa Yôesiví ta'nin diwe Abraham-bí'gedí nata'muu waa, kinnân:

Abraham-di Yôesi Tádáví hí' ònwhâyü,

hedí iví whâyü ûnmuudi Yôesi Tádádí óechaa t'aywó'di wí'imáapí waagi, hedá Yôesiví k'ema ûnmuu kin óetu'an. ²⁴ Hediho ûnhanginná Yôesi Tádádí wí to'wí óechaamáa t'aywó'di wí'imáapí waagi iví híwó'di tsiyekandi iwhâyükeeyodi, in whâyü imáa'in nawânpitúdída'ba yoe.

²⁵ Hedi hanbá ûnpóe ná'i kwee Rahab wânbo', i-á sená'bí'piye' iku'p'áy'é'i namuu. Hebo tobá ha'bi namuu wânbo', in wíye Hudíyo sená' kaadi dapówa'in i búu'ú dânmúnídí ovânkhâge'nan, hedí wáy-á pí'wên p'óege' í'gedí dawáymu-í kin ovântu'an hedânho in búu'úwin t'owadi wí'ovânhéyípidí. Hedáho kin ovânkhâge'nandibo Yôesi Tádádí Rahab óechaa t'aywó'di wí'imáapí waagi.

²⁶ Wí to'wí iví túu'údí i p'oweahháa ûnpeedá chu'i namuu. Hedi hanbá namuu wí to'wí iwhâyunde'i hewânbo híwó'gi háäwí wí't'opídí. Iví whâyü-á chu'in waagi'inbá ûnmuu.

3

Na'inbí hân ní'gedí James itq'nan

¹ Tí'úuwin páadé'in, báyéki un diwedí wí'únkhây'ähpí ida'í'in hâhkannin íkwodee-í'in Yôesiví tuu in t'owa ovâyhá'amídí, gá gínhanginnândân Yôesidi ná'in hâhkannin gimmuu'in háa iví'o'in shánki áyíngídi dînmúní'in in wé'ge'in t'owa háa díví'o'inbí'wedí.

² T'ähkídíbo háyan wânbo piháa iví'o'. Wí to'wí piháa natühpí-á t'ähkí yä'dää'i namuu, i-á iví wówátsi t'ähkí itsonmáa. ³ In kwäâyêe äysówhi'opi'an, hedânho háa gida' waa díví'amídí. Handidi inbí túu'ú t'ähkí äybéede'. ⁴ Bí'ánshaa'an wá' wí p'oe iwe nayí'i kophênbay í'gedí. Tobáháa gähâyü'i namuu wânbo', hedá wí waa kay'ídi óesayhúya' wânbo-á, i to'wí isanhondi' wên phéphá'ay híyää'índa' t'í'úupiye' nachá'nin namuu'indidibo hanginpi ibéede' háa nada' waa. ⁵ Hedi hanbá namuu na'inbí hân. Tobáháa na'inbí túu'ú eedí in hân híyää'índa' namuu wânbo', báyéki ívíyêngihée'o', háäwí t'ähkí gihá waabá.

Wí te'k'ayáa iwe nakoye'di nakop'í'áa waabá napúwí, tobá páadé ihaydi i phaa híyää'í namuu wânbo'. ⁶ Hedi hanbá na'inbí hân gínmuu wí phaa waagibá. I phaa oe péyége nakw'ó'didá na'inbí hân dínphaa'o' waagibá gínpo', hedí wí phaa waagibá na'inbí hândibá na'inbí wówátsi t'ähkí dínpedee'o'. Báyéki híwó'pí' na'inbí hân diwedí ginpi', hedí wíyá háäwídi wânbo na'inbí túu'ú iwe gínkw'ó'didí yä'dääpí'in wídípa'pí in hândi dí'o waagi. ⁷ T'owa ho dâysahánú hedá náa wa' dâysahánúnde' t'ämägi'in animáa dimúní'in, tsíde háäwéndá, päâyü háäwéndá, hedá maa'poe iwe dívikohsaymáa'in dimuu'índa. ⁸ Hewânbo to'wí wânbo wí'ünkoedipi iví hân isahánú-ídí. Na'inbí händá ná'i yä'dääpí' tuu wínahí'wóyí'di'pí, hedá whânpuúví só'p'oe waagi'badá napi'den. ⁹ Na'inbí hândi na'inbí Tádá Yôesiví'gedí híwó'gi ívíhée'o', hewânbo na'inbí hândibá t'owaví'gedá híwó'pí'

namúni'i-á ívíhée'o', tobá Yôesidi in t'owa i namuu waagibá ovâykhíyé wänbo'. ¹⁰ Hedi kindidi ná'in sóphogedá wí'gíndi híwó'di-á híwó'pí'-á gíntuhipi' tobá wéhpí'índa' gísóphomuu wänbo'. Naví tí'úuwín páádé'in, kindá wí'gínhây'áhpí íví'âámí'in. ¹¹ Tí wí p'ohpee iwedi wêege'i p'oe napée-í, sùwâgí' híwó'di-ádí híwó'pí'-ádí? Yoe, há'to. ¹² Naví tí'úuwín páádé'in, tí wén fig tay iwedi na-olive-páa-í, hediháa wén úuva áapháá iwedi na-fig-páa-í? Hedán yoe. Hedá wá' wí p'ohpee áhsáá'i' iwedi híwó'di p'oe sùwâgí' namuu'i há'to napée-í.

In kodí'nin hangintan háawin namuu

¹³ Tí to'wí un diwedi báyéki ûnhanginná hedá ihangintanmáa? I-á ûnkhây'ä' yä'dáa'in wówátsi ihúuwí'in, hedá híwó'dá íkanhúuwí, hedi iyèngi'ánpídí ikeeyâámí ta'gendi ihangintanmáa'in. ¹⁴ Hewänbo unbí pí'ná k'ó'yé wáy-á t'owa bínkaygi'ámí'in ída'di, hediháa shánkí kw'áye úvípítegé-í'in ída'di in wé'ge'inbí'wedi, wí'úvíyèngihée'ámí'pí báyéki íhá waagi. Han úví'odáho' úvíwänpihóeyómáa. ¹⁵ Yôesidi ta'gennin hangintan dímgídá kí'mín wígmúní'pí, hewänbo in to'wén han dívikanhonnindáho i háäwí náa oepáa k'aydi namuu i'gedidá' díví'ánshaa'o', hedá háa inbí pí'ná k'ó'yé diwänpicháa waagidá' díví'o', hedá háäwí i Penísendi na'ä'i-á dáyhon. ¹⁶ Hedi to'wéndi in wé'ge'in t'owa ovâykaygi'ámí'in dida'di, háa shánkí dívípítegé-í'in dida'di in wé'ge'inbí'wedi, iwedi dínwänpit'aypá', hedá háäwí t'ähkí híwó' namuupi' dívíkhâyámáa. ¹⁷ Hewänbo i to'wí oe kw'áye na'ándidi híwó'nin hangintan dímgídá, na'in pí'ná k'ó'yé híwó'didá' gínkw'ó, hedänho wí'ívíyá'be-í'pí, hedá ûnp'oe k'háapí'in gimúní, hedá wé'ge'inbí ánskaa-á áy'a'ginnamí, hedá in dáy't'ôephadehonninbí'piyá gisehkanápúwí hediho báyéki híwó'di ingí' áy'âámí, hedá t'ähkí t'owa handa' áymá've-í, hedá wí paa waagibá wí'ívíyánúmá've-í'pí. ¹⁸ Hedi wén to'wén díví't'aymáadí na'índi áywóyí'dáho', kindidi na'in wá' wí'íví't'aymá've-í'pí, hediho iwedi báyéki híwó'di napi', wí híwó'di ko'yi óekoe iwedi báyéki nahäpapedí' waabá.

4

Háadan i háäwí ída'i' wí'ún'áhpí?

¹ Háadan wáy wén un t'owa úvíyánde' hedá úví't'aymáa? Háäwí'pí unbí pí'ná k'ó'yé wovâyhänbo waa ícháa, gá háädi wänbo t'ähkí únwänpihéegínání'índa' ída'dän. ² Thaykanpí'índa' ímuu, hewänbo háäwí ída'i' wí'ú'kw'óhpí, hedänkun ídakhâymuu bín't'owat'ahánú-ídi inbí háäwí dínmuu'i bín'hóní'pí. Thúuto'in ímuudi wé'ge'in t'owaví háäwí ída', hewänbo wí'vín'hóndepídí indáqí úvíyánde hedá úví't'e'yo'. Hewänbo háäwí wí'ú'kw'óhpí gá Yôesi wí'vín'daa'opídán. ³ Hedi bín'daa'odá wíwovâymahpí, híwó'di ánskaa únmuudi'bo wí'vín'daa'opídí, wí'bo wovâywänpihíhchannamí'pí ná'i háäwí bín'hóní'in ída'di.

⁴ Tí wí'únhanginnáhpí'an wí to'wí in t'owa Yôesi dáytaapí'inbí tsiyekan óehí'andá Yôesiví hánbí' waagi'ba napaa. Undá ha'wáa úvíkanmáa, hedi handidi ná'i háäwí Yôesiví shánkí bín'séegídího', wén kwíyá' waagi'inbá ípaa inbí sená' dáy'yeo'andá wáy-á pí'wén sená'dáqí dívithayé-ídi. ⁵ Wí'í'âánpí'píhá natú'nín ná'i hí' Yôesiví tá'nín diwe nata'muu'i', "I p'oe'waa'háa Yôesidi díntógi' nathúupo'di hânho nahäwída'." ⁶ Hewänbo Yôesi-á báyéki na'inbí'piye' nakhäge'pá't'oe. Hedänkun íví tá'nín diwe úntû': To'wén diyèngit'oe'in dímuu'in Yôesi Táqádí ovây'yoegi'o'.

Hewänbo to'wên diyëngit'óepí'in dimuu'indá Yôesi Táqádí ivi séegísehkaná ovâymä'.

⁷ Hedáho Yôesi Táavi'piye bípimää hedânho i-á unbí tsondi únmuñídí, hedá bíkay'an Penísendi bínyoetü'amídí, hedânho i-á unbí'wedí nashání. ⁸ Yôesiví nú'piye bíhadi, hedá i-á unbí nú'piyá shánká ihádi-i. Un t'aywó'kannin ímuu'in, bínyä'däapítsiyekanwóyí'. Un to'wên unbí ánskaa wí'únta'gemuupí'in, bínyäa'an há'i t'aywó'di unbí pí'ná khó'yé bínmää'i'. ⁹ Unbí t'aywó'di únmuudi bítaachanpuwave, hedá bík'áykhaapuwave, hedá bísíhtää. Íséeyëení'in únkhây'ä' íp'áayëenív'wedí. Íhíhçaa-ív'wedí, bíнкеeyamí ík'áykhaapóe'in. ¹⁰ Yôesiví páadépiye' áagé'in bípuwave, hedí idáho shánkí kw'áayá wovâytegé-i.

Wây-a t'owavi'gedí híwó'pí wí'úvíhée'amípí

¹¹ Tí'úuwín páadé'in, wí'ná táye wí'úvítuusúumá've-ípí. Wí to'wídí in Jesus-ví'piye' dívíhâyunde'in ovâytuusúu'odi háa inbí'gedí natü' híwó'pí'in dimuu'in, hanbá Yôesiví tsontüu únmuu'in ón'o', gá Yôesidá dítumáadán na'inbí tí'úuwín páadé'in han wí'ây'amípí'in. Hedího wí to'wí na'ándedí wí'únkhây'ähpí'in í'ääamí'in háa Yôesiví tsontüu untü' waa, i-á í'a'ginnáamív'wedí iwánpikeeyo' nachanpo'in ná'í tsontüu-á híwó'di wínamuupí'in. ¹² Yôesidá'mán tsontüupä'í namuu, hedí idá'ba únkoedí natúnídí háa áy'a'gindo' háa yoe. Idá'mán únkoedí na'inbí wówátsi dín'aywoenídí háa díkwee-ídí. Hedânho tí unbí'we únk'óe wí to'wí bínt'aywó'dichánü-ídí? Yoe, há'to'.

Wí'úvípíphúu-ípí

¹³ Bí'tóyan un kin úvíhée'o'in, "Nää thaa háa ma'di tha'di wí búu'ú gida' iwepiye' gimán, hedí i búu'ú iwebo wí paayo gikwó'ní, áyhääwíkumá-ídí áyku'ch'áanídá, báyéki wíyá chä' áyt'aanídí." ¹⁴ Wí'únhanginnáhpí háa unbí wówátsi tha'di únmuñí'in. Unbí wówátsi-á wí okhí háy táhki nakeepo'í hedí wesebo nahánde'í waagibá únmuu. ¹⁵ Shánkí híwó' namuu kinnán ítúnídí: "Yôesi natúdáho giwówayëení, hedí kindá kindá ívíkhâymaa." ¹⁶ Hewänbo nää íyëngidí úvíwánpiphuude' háa úvíkhâymaa í'gedí. Hedí kin úvíhí'máadí, t'ähkí yä'däapí'da' namuu.

¹⁷ To'wí únhanginnándi únkhây'ä'in híwó' í'amí'in hewänbo í'anpídá, i-á it'aywó'do'.

5

In dikodit'owamuu'inbí t'aywó'di

¹ Nää bí'tóyan un kodit'owa ímuu'in, unbí tsí'p'oe únmuñí'í bínch'a' hedá bísítuwínú, gá báyéki t'óephade ún'ädán. ² I báyéki háäwí únkw'ó'di únpedeepuwamán, hedá unbí aa háäwí únmuñí'í-á kha'nindídá wovâykha'hon. ³ Unbí óedo-á kwä' ts'ä'í-á t'ähkí únphénpeemán bínwánpite'kw'ódidi, hedí iwedího nakeepuwagít'óe íkhäa'in, hedí han úví'andibo bínt'óephadekhâymaa, unbí túu'ú únmuu'í phaadi wovâyphakhanukhâymaa waagibá. Unbí háäwí báyéki únmuu'í bínte'kw'ódi hewänbo í t'ä'gi thaa-áho napowa'ä'. ⁴ Bí'tóyan, in táhtsaa'in unbí nava í'ge dívít'óe'anninbí ká'ää wíwínwá'áapí, hedí i chä' wí'ovâymägipí-á Yôesi ímúnde hedí únhanginná in t'óe'in bí'áywannin. Hewänbo Yôesi oe makówa t'ähkí itsonmää'í nat'oe in dívít'óe'annin díphahsanyidi dívítuwínúnde'.

⁵ Nää oepáa k'aydi unbí wówátsi thaa sa'wó'gí bînpħadende', hedi t'áhki úntáy'i hedá ídái-á bînkumánde' únwánpihéeginánídí. Wên wáasí tûu'in waagi'inbá ímuu, hewânbo kí'min wáasí ovâyħanúnde waagibá i thaa napówá Yôesi Tádádí wovâyutçhânú-ídí. ⁶ Undi hâ'in híwó'nin t'owa bînpankw'óe'ó hedá bînt'ahânúnde', hedi indá wídínkoedípi wovây'ahkhâa-ídí.

Bo'atâ í'gedi James itq'an

⁷ Hedáho tí'úuwin páadé'in, bo'atâdí bítsíkhakw'o' i shánki natsonyi'i namuu'i nawáy'ââ pí'wehaydi. Un úhanginná háa wí to'wí iko'yíko'i namuu'i bo'atâdí itsíkha'o'in iví híwó'di háäpaye iví nava iwe únkħâymuu pí'wehay. I-á únkħây'â' itsíkha'amí'in i páadé'i kwandá i tí'úugé'i kwandádí napówá pí'wehay. ⁸ Un wá' hanbá bo'atâdí úvitsíkha'âami. Unbí pí'ná khó'yé bíkay'an, gá i shánki natsonyi'i namuu'i hanwaapídá'dibo na'âdân.

⁹ Tí'úuwin páadé'in, bînt'ôephadendedá wí'ná táye wí'úvíchânú'âamípí. Wí'ná táye úvíchânú'andá Yôesi natúní híwó'pí úví'annin. Christ-ân namuu i to'wí t'owa ovâykeekw'ôení'i háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, hedi i-á hanwaapídíbo na'ââ-í.

¹⁰ Tí'úuwin páadé'in, hâdídí úvíyââ'amí'in úhanginnánídí, bí'ánshaa'an in hân'oe'in Yôesiví tukhe'minbí'gedi, indá Na'inbí Sedó Yôesigí' dívíhée'an, hedi t'ôephade iwe ovâykw'ôdí wânbo dívíyââ'an. ¹¹ In diyââ'indá híhchannin dimuu gin âytú'o'. Ít'oe háa hân'oe Job iyââ'annin it'ôephadende wânbo', hedá háa Na'inbí Sedó Yôesidí âägéwân híwó'di igí' ô'n'annindá. Kindidího gínhanginná Na'inbí Sedó Yôesi hânho naséegísehkanât'ôe'in.

Ta'gedá' ívihé'e'ami

¹² Tí'úuwin páadé'in, háa nää wâytukankħâymaa'indá báyéki nachâ'muu. Unbí tûu úvímâdí wí'ítúnípi, "Ta'gendi ná'i oepáa k'aydi háa makówá nanân waagibá, ta'genbá naví hí' dînmuu." Ná'i tûu háa wíyá tûu kí'bi wí'ítúnípi. * Hewânbo "hâa" gin ítúdáho', hâa in namúní, hedá "yoe" gin ítúdá, yoe indáho namúní, hedânho Yôesidí wíwovâytu'âamípídí híwó'pí úvihé'e'annin.

Yûusu í'gedi James itq'an

¹³ Wénâ wên un bînt'ôephadendedí únkħây'â' úvíyûusu'amí'in; hedi íhíhchandidá bînkha'wamí Yôesi bîntegé-ídí. ¹⁴ Wí to'wí nahaydá in méesatewin tsonnin ovâytukánnamí, hedi indá Na'inbí Sedó Jesus-ví kháwâ ônkħây'â'dedi ná'i nahay'ívi nú' diwindi ônyûusu'amí, hedá wí olive ka'p'oeđá ôe'âyú-í.

¹⁵ Úvíyûusu'ođi Yôesiví'piye úvíwħâyundedá, i nahay'i nawówa-í unbí yûusu únmuuđi. Kindidí Yôesidí i nahay'i hekháa ôemâáni, hedi it'aywó'nandáho', iví it'aywó'di-á ô'n'owóyé-í. ¹⁶ Hedânho wí'ná táye úvít'aywó'dihâätsi'amí, hedá wí'ná táyegí'-á úvíyûusu'âami, hediho handidí wovâyhekháa'amí.

Wí to'wí iví wówátsi ta'ge ihondiví yûusu-á únkaydi báyéki únkankoeđi.

¹⁷ Yôesiví tukhe'bi únmuu'i?, Elijah gin nakháwâ'i' t'owada'ba namuu, i-á na'in waagi'ba namuu. Hewânbo kaygí'di iyûusu'andi nada'póe wí'ikwâ'namípídí, hedi poeyedá pí'ge paayo ee nange kwan wânbo wídiyemupí. ¹⁸ Hedi wíyá iyûusu'an dihaydá, Yôesidí báyéki kwan ovâyeyemu, hedi wíyá dínhâäwípayedee inbí nan diwe.

* **5:12** In Hudíyo wídida'pí Yôesiví kháwâ ditúní'in, hewânbo Yôesi-á háä t'áhki ikhíyé'i namuu, hediho makówá-á ná'i oepáa k'aydá í'gedi dívíhí'máadi ta'gendi Yôesiví'gedi dívíhí'máa'in nathayk'ôe.

19-20 Navi tí'ûuwin páádé'in, ná'in ní'gedi úví'ánshaa'ámí: Wí to'wí in ta'ge'in p'óegé namuu'in diwedí ihânge'andi, hedí wíyá to'wídí óebundá, i to'wídí ná'i it'aywó'nandi' óebundi óekhâge'nán iví hâa ûnmuu'i péyéégépiye wí'ûnmú-ípídí, hedá Yôesidá iví báyéki t'aywó'di ûnmuu'i' ônyâa'ámí.

In Páádé'in Ta'nin Peter Ita'nannin

¹ Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'òekhuwa'i', hedi ná'in ta'nin wáyta'do' un t'owa Jòesi Tádádí wovâyde'mannin, un íthaa'in ná'i wé'ge'i nange eejé: Pontus-á, Galatia-á, Cappadocia-á, Asia-á, hedá Bythinia-á. Unbí ówíngedi t'owadi wovâykhehpiye, hedi náá ná'i nan deeje íwadekw'ó. ² Jòesi Tádá hán'oebo ho únhanginnandi undá iví'in ípúuwí'in wovâyde'man, hedi iví Yá'dáa'i P'owəəəəəəə wovâykhəge'do yá'dáa'in ípúuwí. Wovâyde'man hedáho Jesus Christ bín'a'ginnamídí hedá iví ún'p'oe ich'áa'i'dá wovây'owéedi-ídí. Jòesi Tádádá iví sígísehaná báyéki bo wovâymaáni hedá wovâykhəge'namí ánsaaginpídíbo' íkwonídí.

Gínhanginná hăăwí hânho híwó'di namuu'i' dípăkhâymaa'in

³ Gínkhây'ă' báyéki bo Jòesi Tádá áykú'daa'amí'in, i-á Nanbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá únmuu. Hânho na'inbí'piye nasehkanápóedí Jesus Christ óewáywówapaadi na'in wá' wówátsi ts'aamin dímagi. Hedího náá-á ná'in wówátsi áymáadí na'in giwó'onpoe'odi gitsíkha haa Jòesi Tádádí dín'amí waa. ⁴ Wí tádá iví áy wí hăăwí ovâyjoe'an waagibá, oe makówá Jòesi Tádádí hăăwí na'ing' dínđenkw'ódi'i' dípăkhâymaa, hedi ná'i-á hânhay wânbo wínakayjee-ípi, haa wínapedee-ípi, haa wínaháanípi. ⁵ Jòesiví'piye' úvíwâyundediho iví káp únmuu'i'di wovây'áyíngikhâymaa owáy i' t'ă'ge'i' thaa napówá piyah. Hedi i' thaa-á hádídi i'di wovây'aywonkhâymaa'in nakeepúuwí. ⁶ Hedího náá úvíhíhchanmá've-i tobáháa t'ámăge hăăwí ún'poe' o wânbo wovâyta'i' nídí, hedi iwediho wí háy tăhki bín't'òephadende wânbo'.

⁷ T'owa wí óedo phaadi dăytayinde', dínhanginpúuwídi haa hăăwí híwóhpí' i-ádi nawóemuu haa joe. Hedí hanbá ná'i hăăwí khăă'i-á ún'poe' o unbí wăyü wovâyta'i' nídí, hedáho nakeepúuwídi haa ta'gendi úvíwâyunde'in haa joe. Hewânbo unbí wăyü-á ná'i óedoví shánkí wânbo únchă'muu. Wáy wí thaa-áho óedo-á nahăani. Hewânbo owáy Jesus Christ wíyá ipikeeyan dihaydáho unbí wăyü únmuu'i' únta'yindi i'di wovâytu'amí híwó' úví'annin, hedá he'ennindá wovâpa'í, hediho kw'áye wovâykw'óení. ⁸ Undi Jesus bín'sígí tobá wáymuu wânbo bín'mú'pí wânbo'. Hedí tobá náá bín'múndepí wânbo' iví'piye úvíwâyunde', hedá iwedi hânho-á íhíhchan. Unbí híhchandá báyéki únmuu hedá hânho sa'wó'di-á únmuudi ihay hí'á wí'úkw'óhpí bínthayyamídí háawi únmuu'in. ⁹ Hedí unbí wăyü únmuudiho únhanginná wovây'aywoeni'in.

¹⁰ Hân'oe in Jòesi Tádávi tukhe'min áyíngidi dívíhá' o shánkí dínhanginnánídí haa Jòesi Tádádí t'owa ovây'aywonde i'gedí, hedi i' hăăwí híwó'di Jòesi Tádádí wovâypägi' o i'gedá dívíhée'o'. ¹¹ Christ-ví P'owəəəəəə inbí p'í'ná k'ó'jé dăymáa'i'diho ovâytu'an Christ-ví'gedí haa únpuwagi'o'in wa'di ún'pépidíbo'. Ovâytu'an Christ i't'òephadekhâymaa'in, hewânbo tí'úugédí báyéki hay'i napuwagi'o, hediho hânho dívísó'dinde dínhanginpúuwídi hăădi hedá hádídi ná'i hăăwí napuwagi'o'in. ¹² Hewânbo Jòesi Tádádí ovâythayyan ná'i hăăwí i'gedí dăyta'nandi-á ingí' wídínmuupí'in, hewânbo ungi'-ân. Ná'i hăăwí-á hânho he'endi namuudi in makówáwin t'òepa'aa'in wânbo hânho dida' i'gedí shánkí dínhanginpúuwí'in. Hedí náá ná'i thaa eejé i' Yá'dáa'i P'owəəəəəə makówádi dín'sandi'di wáy-á to'wên wá'

ovâykhäge'nan Jôesi Tádávi híwó'di tun wovâyt'ôe'amídí, hedí indá hanbá wovâytumáa háa Jôesiví hân'oe'in tukhe'min ditú waagibá.

Jôesidi ditumáa gínkhây'ä'yä'dâa'in wówátsi äyhúuwí'in

¹³ Hediho un únkây'ä' íkhâymúuni'in ta'ge úv'ânshaa'amídí, unbí tsiyekandá bîn'âyíngi'amí, hedá pin ta'gedí ítsikhakwoní i híwó'di háäwí bínhóení'i' owáy Jesus Christ wíyá nawáy'äädi nakeepóe ihaydi. ¹⁴ Undá Jôesi Tádávi äy ímuu, hediho háa natsonpóe waagi úvíkanhúuwí. Wa' Jôesi Tádá bîntaapídíbo háa íwânpihää waa úv'an, hebo náä-á ha'wâa unbí wówátsi wíwínhúuwípí. ¹⁵ Jôesi Tádá yä'dâa'idá' namuu, hedí i'di wovâytuhkännan iví'in ímúunídí, hediho náä-á háädi wânbo t'ähki yä'dâa'idá' úvíkanhúuwí.

¹⁶ Iví ta'nin diwe iví hí' únmuu'i ginnân ûnta'muu:

Naa yä'dâa'idá' omuudi un wá' únkây'ä'yä'dâa'inda' ímúuní'in.

¹⁷ Jôesi Tádávi'piye úvíúusu'odi bîntu'o "Nanbí Tádá" gin, hedí i-ân namuu i' únhanginná'dí háa na'in t'owa wí'ínbo iví'o'in, hediho handá' dímaädi wí'ínbo ta'gendi ditú'o' háa híwó háa híwóhpi iví'annin. Hedânho wa'dí náä oepáa k'aydi íkw'ôndibo únkây'ä'yä' unbí wówátsi bínhúuwí'in i' bîn'a'ginmáadi. ¹⁸ Unbí hehääwin thehtáy pahpá'indá inbí wówátsi dâyhonnin wídínchä'muupí, hedí iwedibáho un íhâhpóe unbí wówátsi hanbá bínhúuwí'in. Hewânbo híwó únhanginná háäwídí nawá'âamuu'in unbí t'aywó'di iwedí íma'p'ânídí hedânho gin waagi wíyá unbí wówátsi wíwínhúuwípí. I' háäwí nawá'âamuu'i-á kwâk'u ts'ä'i háa óedo wínamuupí. Há'bí háäwí-áho hanwaapídíbo nahánde'. ¹⁹ Hewânbo Christ-á iví ún'poe únchä'muu'i' ich'áa'i'dí iwá'âa. I-á wí k'úwá'ay ts'ä'idá' nataamuupí' waagi'ba namuu. * ²⁰ Wa'di Jôesi Tádá ná'i nan oepáa íkhjépidíbo Christ óede'man nachuu-ídí, hewânbo náä i' t'ä'ge'i thaa napowa'ä' ihaydiho náä oepáa k'aydi napówa' gin ungí' i'amídí. ²¹ Hedí Christ i'annin namuudânho Jôesi Tádávi'piye úvíwâyunde'. I'dá Christ nachuu wânbo óewâywówápaa hedá hay'i namúunídí óesóge. Hediho náä-á Jôesi Tádávi'piye úvíwâyunde hedá ísíksa háa i'di ungí' wovâykhâymaa'in.

²² In ta'gen háhkan namuu'in ho bîn'a'ginnandi unbí t'aywó'di únmuu'i' wovâyjâa'an, hediho náä-á únkodí ta'gendi unbí tí'úuwín páadé'in bínsígi-ídí. Hediho úvíkhä-á pín ta'gedí bínsígihúuwídí. ²³ Wíyá í'âypyä' waagibá ípóe, hediho náä-á i' to'wí hânhay wânbo nachuu-í'pí'ví äy ípóe, wí to'wí nachuu'uví'indá joe. Ginho ún'poe Jôesi Tádávi tun bínwâyundedíbo'. Ná'i tundá wówá-i-á hedá na'egópoe'opí'-á namuu, Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu waagi. Ginnân natú'.

²⁴ I' ahkónuwi táa nakhangí'o waagibá, t'ähki t'owa-áho diháani,

hedá t'owaví sa'wó'di háäwí-á wá' dínkhangí'o, i' póvi táa jáa nasô'i' naháani waagi'ba,

gá i' táa-á nat'a'dân, i' póvi-á nawânpathanände'.

²⁵ Hewânbo Nanbí Sedó Jôesiví tundá há'to hânhay wânbo únháani. Hedí iví hí'-á wovâyt'ôe'andi-ânho namuu.

2

¹ Hedânkun, t'ähki yä'dâapíkan bínjoe'amí. Wí'úvíhójo'amípí, paa dívíjánúmáa'in waaginbá wí'ímúunípí, wí'íthúut'ôenípí, hedá pí'wênbí'gedá

* **1:19** Wên k'úwá'ây gi'min in Hudíyo t'owa dâyhánunde Jôesi Tádá óemäänídi hedânho inbí t'aywó'di dínmuu'i' ovây'owóje-ídí.

wí'úvíjānākihí'má've-ípi. ² Wí hínchǎ'i ay nats'an'aypuyǎ'i nawâap'oda' waagibá, un wá' únkhyǎ'ǎ' hânho ídǎ'i'in Jôesiví tun íhâhpúuwí'in. Iví tundá yǎ'dǎa'idǎ' únmuu, hedǎ ná'i tundá unbí pí'nǎ khó'jé únk'w'ôndi wovâykhóekhúumǎ', hedího bínhógidǎ unbí wǎyü-á únkaypúuwí, hedǎ wovây'aywoení. ³ Hǎǎwí nak'ǎagi'i bîndǎǎdi híwó'di namuu'in únhanginpóe waagibá, únhanginpóe wá' háa Nanbí Sedó Jesus unbí'piye hânho híwó'di namuu'in.

Háawin Jôesi Tádáví t'owa dimuu i'gedi ithayyan

⁴ Jesus-á wí wówǎ'i k'uu waagi'ba namuu, hedí tobá t'owadi óejoegi'an wânbo Jôesi Tádádí óede'man, hedǎ Jôesi Tádági'-á báyéki nachǎ'muu. ⁵ Un wá' wówǎtsi wovâyǎgidiho wówǎ'i k'uu waaginbá ípóe. Hedího Jesus-ví'piye úvíhǎǎdi-í, hedânho un diwedi Jôesi Tádá wí méesate waagibá ik'úuwídi i' Yǎ'dǎa'i P'oweaahǎa iwe ithaayé-ídi. Hedí iwe un Jôesi Tádáví'piye úvípimǎgi'indǎ owǎ' waaginbá ímuu, hedí in Hudíyo owǎ' hǎǎwí Jôesi Tádá óemǎ' waagibá, undǎ hǎǎwí unbí pí'nǎ khó'jé bînmǎa'i-á bînmǎ', hedí Jesus Christ-di wovâykhǎge'dodi ná'i bînmǎ'i'dǎ Jôesi Tádá óehíhchando'. ⁶ Jôesi Tádáví ta'nin diwe ná'i tun únta'muu háa i' Christ-ví'gedi natú waa:

Bít'ôeyan, naadi wí to'wí dóde'man,

i-á oe Zion diwe dósogekhâyǎmǎa. *

I-á wí k'uu tehpaá bé'dí shánki natáy'i' waagi'ba namuu.

To'wên iví'piye dívíwǎyunde'indǎ há'to dichanpúuwí híwóhpí'piye dívíwǎyunde'in.

⁷ Hedího un iví'piye úvíwǎyunde'ingí' i-á báyéki nachǎ'muu, hewânbo in to'wên dívíwǎyundepí'ingí'-á ná'in iví'gedi nata'muu:

I-á wí k'uu waagi'ba namuu,

hedí in t'owa-á tewhátehpaa'in waaginbá-á dimuu.

Hedí tobá ná'i k'uu dǎyjoegi'an wânbo

i-á i' k'uu ee tehpaá bé'dí shánki natáy'i' waagibá napóe.

⁸ Hedǎ ná'in wá' Jesus-ví'gedi nata'muu:

I-á wí k'uu waagi'ba namuu,

t'owa iwe dipí'de'dedi dikanunde'.

Ha'wǎa dínpo'e'o Jôesi Tádáví tun únmuu'in wídǎy'a'gindopídi, hedího i-áho natú nakhǎy'ǎ' gin dínpuuwí'in.

⁹ Hewânbo unnânkun in t'owa Jôesi Tádádí wovâyde'mannin ímuu. Undǎ owǎ' i' tsondi hay'ídi wovâykw'ódi'in waaginbá ímuu. Undǎ in to'wên Jôesi Tádádí in wé'gen t'owaví'wedi wovâywije'in ímuu. Undǎ in t'owa Jôesi Tádáví'indǎ' ímuu, hedânho i' shánki he'endi hǎǎwí i'an ní'gedi wé'gen t'owa bînhangin'annamídi. Jôesi Tádádǎnkun wovâytuhkánnan iví'in ímúunídi, hedí khun diwedi wovâywhahógidi iví sa'wó'di kohthay iwe wovâykw'ódi.

¹⁰ Wáymûu Jôesi Tádáví t'owa wí'ímuupiwǎn, hebo náǎ-áho iví'in ímuu. Wáymûu-á Jôesiví sehkanǎ wívîntaapíwǎn, hewânbo náǎ-áho únhanginnǎ iví sehkanǎ wovâyǎmǎgi'in.

Unbí wówǎtsi Jôesigí'dǎ' bînhûuwí

¹¹ Un naadi wǎysigí'indǎ, náǎ oepǎa k'aydi unbí k'aygi ta'gendi wí'únmuupí, náwe háy tǎhkídǎ'mân ípíyéthaa. Hedânho kay'indi wǎytumǎa, ná'i

* ^{2:6} Zion-dǎ Jerusalem bú'-ân namuu.

yä'dâapíkan in wé'gen t'owa inbí tú' iwe dichaađi hânho dikanda'i-áho wí'úví'âamípi. Gi'bi hääwí-á unbí hää-ádi ihânbo'. ¹² Undá ná'in t'owa Jôesivi'piye divíwâyundepí'inbí jáa ĩji', hediho yä'dâa'i wówátsiđá' bínhúuwí'in únkhây'ä'. Gindidiho tobáháa híwóhpí'úví'o'in ditú' wânbo', in híwó'nin úvíkanhonnin dâymúuní, hediho owáy Jôesi dínpówá ihaydáho indi kw'áayebo óemá've-í.

¹³ T'ähki in nange'in tsonnin dimuu'inbí khómapho' íkwoní'in únkhây'ä', hedi gindidi Nanbí Sedó Jesus bínhihchannamí. Háa i' nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i' natsonpoe'o waa úvíkanhúuwí, ¹⁴ hedá in wé'gen tsonnin wá' bint'ôeyaani, gá indáho ná'i kw'áyewi tsondidi ovâykw'ódidân in t'owa yä'dâapíkan diví'o'in ovâyutuhcháñú-ídi hedá in t'owa yä'dâa diví'o'inbí'gedá híwó divíhee'amídá. ¹⁵ Jôesi nada' híwó úví'âamí'in hedânho t'owa ánsaapi'in dimuu'in hedá háa divíhí'máa'in dínhanginnáhpí'in dimuu'in háabo híwóhpí' wíđâymá've-ípi unbí'gedi ditúunídi. ¹⁶ Undá pan wí'ímuupi, hediho pan dimuupi'in waagi'in unbí wówátsi bínhúuwí. Hewânbo íma'p'á'nin íwânpiimuudibo wí'í'âanípí únkodi'in áyíngipidibo yä'dâapíkan úví'âamídi. Náa-á Jôesivi t'ôe'in ímuu, hediho i'gí'đá' unbí wówátsi bínhúuwí. ¹⁷ T'ähki t'owa bín'a'ginhúuwí. In méesate'in tí'úuwín páadé'indá bínsígíhúuwí. Jôesi-á bín'a'ginmääni. Hedá i nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i wá' bín'a'geeni.

In pant'ôe'in Christ-ví t'ôephade iwedi dihâhpúuwí

¹⁸ Un pant'ôe'in ímuu'in, unbí tsonninbí khómapho' úvípikw'ôení tobáháa wovâytsónmáa wânbo'. In t'ähki bín'a'geeni, in híwó'nin dimuu'in hedá in ún'p'oe khaapi'in dimuu'inda'ba joe, hewânbo in t'ayjaa'in dimuu'in wá'. ¹⁹ Tobá wên háawên híwóhpí'in wí'úví'anpí wânbo wovây't'ôephadekannandáho', Jôesivi'gedi úví'ánsaamáadi ná'i wáhkan wovây'andi' úvíyää'andá, Jôesi-á undádi nahíhchanpúuwí. ²⁰ Yä'dâapíkan úví'odi wovâywháđidi úvíyää'andáho', i'gedi wí'úvíjêngíhee'amípi. Hewânbo tobá híwó úví'o wânbo wovây't'ôephadekandodáho', hedá úvíyää'andá, Jôesi Táđá undádi nahíhchanpúuwí.

²¹ Jôesi Táđádi wovâyutuhkánnan iví'in ímúunídi hedânho bint'ôephadende wânbo úvíyää'amí'in íhâhpúuwí, gá Christ wá' ungí' it'ôephadedân. Gindidi wovâyjéye háa únkhây'ä' úví'âamí'in, hedi iví ahtaa ĩ'gebá ímú-í. ²² Christ wáymuu wânbo wí'it'aywó'nanpí, hójo wânbo iví sóphogedi wí'únpeepí. ²³ Jänáki óehée'andi óetunsúu'an dihaydá, in to'wên gin óe'annin wí'ovâytsunsúu'anpí. Óet'ôephadekannan dihaydá wínatúhpí t'ôephadedibá ovây'waywá'aa-í'in, hewânbo Jôesi Táđávi mange wí'bo ijoe'an, gá Jôesi Táđáda'mânho ta'ge natú'dân háa híwó háa híwóhpí wí to'wí i'o'in. ²⁴ Christ-dá phé'win deedi óet'óhtägek'ú'di iví tú'dí nanbí t'aywó'di dínho'. Nachuu ihaydá na'in wá' gichuu waagibá gipóe, nanbí t'aywó'di iwedi díweejé-ídi, hediho náa-á nanbí wówátsi ta'ge áyhúuwí'in gínkhây'ä'. Christ-ví wáhkandi undá íwowa waagibá ípóe. ²⁵ Wên k'úwá dipedeje'i'in waaginbá ímuuwân, hebo náa-á unbí áyí'diví'piyebá íwáypówá, i'dá unbí hää wovây'áyi'do'.

3

Háa in dikhohtsaakw'ó'nin dínkhây'ä' dithaan'in

¹⁻² Un kwiýä' íkhóhtsaakw'ó'nindá wá' wâytu'amí, únkhây'ä' unbí senä'bí khómapho'di íkwoní'in. Mađi wáy wên senä'dá Jôesi Táđávi tun wí'ónwâyundepí, hewânbo Jôesi bín'a'gindodi yä'dâa'in ímuudá, unbí wówátsi

wovâymuuni, hedi gindiḍi tobá undá háabo Jôesivi'gedi ítúhpí wânbo in wá' maḍi ivi'näpiye dívjáanú-í. ³ Wí'úvíkhää-ípi shánki sa'wó'nin ímuuníḍi unbí phó hânho bínkodi'odibo', háa báyéki háäwí oedodi napa'andi úvitoe'odibo', háa nachä'muu'i' aadi úvi'awendedibo'. ⁴ Gin úvi'âamívi'wedi unbí pí'nä khó'jé nakeet'opepi iwe yä'dâa'in ímuuni. Gindiḍân shánki sa'wó'nin waaginbá ímuuni. Unbí wówátsi jèngiginpíḍibo hedá hanginpi híwó bínhondi, gindiḍá háäḍi waa sa'wó'nin ímuuni. Jôesi Táḍá-á natú, gin úvi'odá, ná'i-á shánki igí' ûnchä'muu. ⁵ Gindiḍânkun in hân'oe'in kwiya' Jôesivi'piye dívíwâyunde'in sa'wó'nin waaginbá dimuu, inbí senä'bí khómapho' dikw'õndi. ⁶ Sarah wá' ha'wâa íkanhon. Iví sedó Abraham õnt'öeyande', hedi óetu'o' iví tsondi gin. Hedí nää undá yä'dâaḍä' úvíkanhondáho hedá khunwóeda'ginpíḍibo jashaginpíḍibo' íthaadá, undá Sarah-ví a'yûn ímuu waagibá napúuwi.

⁷ Un senä' íkhóhtsaakw'ó'nin wá' únkây'ä' híwó'di hangintandi unbí kwiya'dadí íthaaní'in. Indá un waagi wíḍikaypí, hedá wá' in wówátsi nahánde'pí'in Jôesi imä'in indadí wé'ge bínkhonkhâymaa, hediho únkây'ä' bín'a'geení'in. Híwó bínmä've-í hedânho híwó únkoedí-íḍi wé'ge indadí úvíjûusu'amíḍi.

Híwó ívi'âamí tobáháa dí't'öephadekando wânbo

⁸ Hedá nää-á t'âhkíḍibo-á wâyтуhkankhâymaa, únkây'ä' wéhpêe ánshaa'indá' ímuuní'in, wí'nä táyevi'piye itaachanpúuwi, tí'ûuwin páadé'in ímuu'in waagibá úvímá've-í, wí'nä táye úvisekkanähûuwi, hedá wí'jèngit'öenípi. ⁹ Wí to'wíḍi jänäki wovây'andi háa wovâyṭunsúu'andi, híwóhpí'ḍibá wíwínwâywá'âa-ípi, hewânbo Jôesi bínḍaa'amí híwó õn'amíḍi. Hannânkun Jôesidi wovâyṭu'an úvi'âa'amíḍi, iví'in ímuuníḍi wovâyṭu'khânnan dihaydi, hedânho un wá' híwó i'ḍi wovây'âamíḍi. ¹⁰ Iví ta'nin diwe ginnân ûnta'muu:

Wí to'wí iví wówátsi híhchandi ihûuwi'in nada'i'

hedá híwó'di thaa nada'dá,

wí'únkây'âhpí yä'dâapi tun ihée'amí'in

hedá wínahó'jot'öenípi.

¹¹ I' yä'dâapi' namuu iwedí ijâa'amí'in únkây'ä' hedá i' yä'dâa'i namuu'ida' i'âamí.

Pín ta'gedi íkhää-í háäḍi wânbo t'âhki tsâaginpíḍibo iví wówátsi ihûuwiḍi,

¹² gá Nanbí Sedó Jôesidi in to'wên in ta'ge'in p'öe i'ge dimânnin ovây'âyí'dodân,

hedá inbí jûusu-á háäḍi wânbo t'âhká ovâyṭ'öeyande',

hewânbo in yä'dâapi díví'o'indá t'aygi ovâyṁunde'.

¹³ Ta'gendi úvíkhääḍedi híwó'dida' úvi'amíḍi, ti to'wíḍi wovâywa'amí? Hedân joe. ¹⁴ Hewânbo tobá híwó'di namuu'ida' bín'o wânbo t'owadi wovâyṭ'öephadekandodáho', undáho híhchan bínshaa-í. Hedího ha'mín t'owa wíwínkhunwóeda'ípi hedá wâhphade wí'úvi'âyíngimäänípi. ¹⁵ Hewânbo unbí pí'nä khó'jébo Christ bín'a'ginmääní, hedânho i-á unbí tsondi únmuuníḍi. Hedí to'wíḍi wovâytsika'yandi háaḍan gin úvíwâyunde'in, únkây'ä' íkhâymuuní'in bínṭhayyamíḍi. Hewânbo t'ayginpíḍibo-á a'gindiḍibo-á bínhée'amí. ¹⁶ Háäḍi wânbo t'âhki únkây'ä' unbí pí'nä khó'jé únhanginnáani'in yä'dâaḍä' úvíkanhonnin, hedânho wí to'wí jänäki unbí'gedi ihée'an wânbo nawóeda'púuwi iví hí' únmuuḍi, gá Christ-ví'piye

úvíwäyundedi yä'dâa'in wówátsi bínhondân. ¹⁷ Tobá híwó úvíkanhon wânbo t'ôephade únpúuwí'in Jôesi natúdáho', nã'indá shánkí híwó'nin namuu bînt'ôepahade-íví'wedí yä'dâapi úví'o'in namuudi.

¹⁸ Wí'ún'ôede-ípi Christ wá' ôet'ôephadekannannin. I-á híwó'dida' namuu, hewânbo in híwóhpi'in t'owa dimuu'ingí' nachuu. Wáyûudá' nachuu nanbí t'aywó'dí gínmuudi hedânho Jôesi Tádávi'piye dikáanídí. Hewânbo tobá iví tú' ônhay wânbo iví p'oweahâa-á wówá'i únmuu.

¹⁹ Iví p'oweahâa-á in wé'gen hân'oe dihánninbí p'oweahâavi'piyebá namáa, indá dipankw'ôn waaginbá dimuu, hedí Jôesi Tádávi hí' ovâyhangin'ánnan. ²⁰ Hã'in t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihaydiwinbá dimuu. Wa'di Noah i' kophé hay'i' ipa' ihaydi, Jôesi Tádá in t'owa-ádí báyéki iyää'odi ovâysikha'máa iví'piye dívíwäyü-ídí, hewânbo wídivít'ôeyandepí. Hedânkun wên cháädida' t'owa i' kophé iwe dívíkúu. I' kophé ôep'oe'kê' ihaydi kháve ihayda' dívíwówáwhahógi. ²¹ Hedí hã'i p'oe-á i' p'oe wovâyp'óp'oe'andi' waagi'bá namuu. Nää-á wovây'aywonde nã'i p'óp'oe'kandi unbí tú' kháapi wovây'owíndedida' bá joe, hewânbo Jôesi Táa bînda'máadân wovâykhäge'namídí únhanginnáanídí unbí t'aywó'dí únmuu'i wovâyjää'annin, hedí Jesus Christ nawáywówápóedího wovây'aywonde'. ²² I-á nawáywówápóe ihayda makówápiye napee, hedí nää-á Jôesi Tádávi ko'díngedí na'ân. Iwedího t'ähki in makówáwin t'ôepa'q'indá hedá in to'wên tsonkhuu dâymáa'indá t'ähká ovâytsónmáa.

4

Gínkhây'ä' Jôesigi'dä' nanbí wówátsi äyhüuwí'in

¹ Hedího Christ iví tú' iwe it'ôephadedí, háa na'ánshaamuu waa un wá' únkây'ä' í'ánshaamúuní'in hedânho shánkí ikay-ídí, hedá íkhâymuuní bînt'ôepahade-ídí. Wí to'wí Christ-ví'piye iwâyunde'i' iví tú' iwe it'ôephadedá wíyá wínada'pí it'aywó'namí'in. ² Hedího nää iwedí wa'di nää oepáa k'aydi unbí wówátsi bínhon dihaydi, i' t'aywó'di in wé'gen t'owa inbí tú'dí dikanda'i wí'únkây'ähpi úví'âami'in, hewânbo háa Jôesi Tádá nada' waagân úvíkanhüuwí. ³ Híwóhay thaa unbí wówátsi phade iwá háa in wé'gen t'owa Jôesi dâytaapi'in díví'o waagibá úví'owân. Wên tsé waagibá íjiwân, hedáhá' háa unbí tú'dí íchanpóe waagida' úví'owân. Íháapoe'owân, hedá wé'gen t'owa-ádá úvíwé'ge'owân bínwânpisuuwä-ídí hedá wíyá ha'wâagi'i t'aywó'di úví'âamidí. Hääwí bínkhíjé'i' unbí jôesi únmuu waa bínchää'i-á unbí a'gin bínmâwân, nã'i-á Jôesi Tádá nakháapóe. ⁴ Hedí nää-á in t'owa Jôesi Tádá dâytaapi'indádíba wíyá wí'úvít'aywó'dopídí, indá wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'ami'in, hedânkunho jänáki t'ämäge unbí'gedí dívíhée'o'. ⁵ Hewânbo wáy wí thaa-áho Jôesi Tádávi páadépiye diwin dihaydi i'dí ovâytsika'yâami háadi gin díví'o'in. Hây napóe ihaydi i-áho t'ähki t'owa ovâykeekw'ôeni háa híwó háa híwóhpi díví'o'in, in diwówáji'indá in ho dichuu'indádí. ⁶ Jôesi Tádávi híwó'di tunda in ho dichuu'wânbo ovây't'ôe'an, hedího tobá ovây'tuhchânudi inbí tú' dínchumu wânbo, t'ähki t'owa dínpo'e' waagibá, inbí p'oweahâa-áho dínwówayêeni, Jôesi Tádá nawówáji' waagibá.

Gínkhây'ä' hääwí Jôesi Tádávi dímä'i' äy'âyíngi'ami'in

⁷ Hanwaapídi'bo nã'i nan oepáa nakhangí'o. Hedânkun t'ähki háa úvíkanhonnin úví'âyíngi'ami, hedá íkhâymuuní híwó úvíjüusu'âamidí.

⁸ Nǎ'indá shánkí nachǎ'muu: Pín ta'gedi wí'nǎ táye úvísíghîuwí, gá t'owa bínsgídá báyéki inbí t'aywó'di bín'owójedendân. ⁹ Hihchandi unbí k'aygi wí'nǎ táye úvísíghôení. ¹⁰ Jôesi Tádádí t'ǎhkiđibo wí'inbo magan wovâymăgi, hediho nǎ'i magandi wí'nǎ táye úvíkhăge'hîuwí. Gindidiho nǎ'i wovâymăgi'i'di híwó úvíkanhîuwí, tobá hǎăwí namúuní wânbo'. ¹¹ Gá ginnân: Wí to'wí híwó nahi'hăđi, Jôesi Tádáví tunnân t'owa ovâyt'ôe'amí. Wí to'wí nat'owakhăge'hă'i-á ûnkhăy'ă' ovâykhăge'namí'in gá Jôesi Tádádân kay ôemăđân gin i'amíđi. Gin úvíkanhîuwí t'ǎhki t'owa dínhanginnáanídí Jesus Christ namuudânkun gin úví'o'in, hediho Jôesi Tádá-á kw'áayébo dâymá've-í. I-á ta'gendi hay'i namuu, heda báyéki kay-á imáa, hedi iví tsonkhuu-á hǎnhay wânbo há'to ûnhăanı. Hamân.

In to'wên Christ-ví'in ûnmuu'in dâyt'ôephadekhâymáa

¹² Un naadi wâysígi'in, tobáhăa báyéki bînt'ôephadededi phaa i'ge imân waagibá ichăa wânbo', wí'ítsikapúuwípi, "Hăăđân naa gin dînpoe'o?" Wí'ítúunípi, "Naa o'ân nǎ'i dînpoe'o'i-á há'to dînpúuwí'in." Nǎ'i-á wovâytayi'nídânho ûnpoe'o. ¹³ Undá wí'inbo hí'íngin bînt'ôephadende Christ it'ôephade waagibá, hediho bíhíhchanpuwave gin ûnpoe'odi. Hedânho wáy wí thaa hăyú hay'i i-á namuu'in nakeepôe ihayđiho shánkí wânbo íhíhchanpúuwí. ¹⁴ Christ-ví'in ímuudibo t'owa jănăki unbí'gedi dívihí'măa wânbo bíhíhchanpuwave, gá Jôesiví P'oweaqhăa i' shánkí hay'i namuu'i-á undăđibá hǎăđi wânbo t'ǎhki najidân. ¹⁵ T'owat'akhanu'in, hăa sǎnmin, hăa yă'dăapikannin wí'ímúunípi, heda wáy-á t'owaví áyíngi wí'únwó'náhpí eeje wí'úvítomá've-ípi, hedânho wíwovăytuhăănut'ôephadekannamípidí. ¹⁶ Hewânbo Christ-ví'piye úvíwăyundediho wovăyt'ôephadekandodá, wí'íwôeda'-ípi. Shánkíđí Jôesi Tádá bînkú'daa'amí gá in wé'gen t'owadi Christ-ví t'owa ímuu gin wovăytu'andân.

¹⁷ Ihayđiho naná Jôesi Tádádí t'owa háawin dimuu'in ovâykeekw'ôeníđi, hedi iví t'owa ûnmuu'in páadé gin ovâykhâymăa, indá iví k'aygiwin waaginbá dimuu. Hedi in iví'in ûnmuu'in t'owa wânbo gin ovâykhâymăadá, in to'wên iví híwó'di tun ônwăyundepí'in dimuu'in shánkí báyéki khăa'in dînpúuwí. ¹⁸ Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûntú'?

To'wên inbí wówátsi ta'ge dăyhon wânbo khăa'in dînpúuwí,

hediho to'wên Jôesi Tádá dăy'a'ginmăhpí'in heda t'aywóhkannin dimuu'indá shánkí p'ândíki wânbo dăyphaadé-í.

¹⁹ Hedânkun tobá Jôesi Tádá natú wânbo bînt'ôephaadé-í gin, hǎăđi wânbo t'ǎhki híwó úvíkanhîuwí, heda iví mangá pín ta'gedá úvímăanı. I-á i' wovăykhíjé'i' namuu, hedi hăa iví tun imăgi waa hǎăđi wânbo t'ǎhki i'o'.

5

Peter-di ovăytumakhe'o' in méesate'in tsonnindăđi in e'núndăđi

¹ Năă-á un méesate'in tsonnindá wăyhée'amí. Naa wá' méesate'i tsondi'ba omuu. Naadá Christ nachuu ihayđi dómú' it'ôephadededi, hedi naa wá' i' sa'wó'di hǎăwí Christ-di dípăkhăymăa'i' donkhonkhăymăa. Hedânho pín ta'gedi nǎ'in wăytukankhăymăa: ² Jôesi Tádáví t'owa unbí mange bînmăa'indá k'úwá waaginbá dimuu, heda undá inbí áyí'nin waaginbá-á ímuu. Hedânho bîn'áyíngihîuwí únwănpikhăy'ăđidă'ba joe, hewânbo ida'dân. Wí'ichă'hăta'aa-ípi, hewânbo híhchandi bînhăge'namí. ³ In to'wên unbí mange wovâymăgi'in bîn'áyíngi'amíđi wíwíntsonchănumá've-ípi, hewânbo un wovăymúndedi hăa

íthaa waagidi bînjâyye-í híwó inbí wówátsi dâyhûuwídí. ⁴ Christ-á i' k'úwá áyí'di p'ó'dédí' waagi'ba namuu. Hedi híwó igí' úvít'òemáadá, owáy nawáypowá ihaydi i' únt'anmuu'i' bînhóení, hã'i-á hãnhay wânbo sa'wó'di namúuní hedá há'to naháanı. ⁵ Hedi un wé'gen méesate'in shánkí ts'aamin ímuu'indá, háa in méesate'in tsonnindi wovâytu'an waa bînt'òeyaaní. T'âhkídibo háa wí'ná táye úví'o'in jêngiginpídibo bîn'ámí, gá Jôesi Tádávi ta'nin diwá ginnân ûntû'dân:

In dijêngit'óe'indá Jôesi Tádávi ovâyjoegi'o',

hewânbo in dijêngit'óepí'in dimuu'indá iví sígísehkaná-á ovâyma'.

⁶ Hedânkun Jôesi Tádávi páadépiye áagé úvípikw'óení, gá iví tsonkhuu-á báyéki hay'in ûnmuidân, hedi híwó' dihaydi ûnnândiho i'dibo kw'áye wovâykw'óení.

⁷ Báyéki áyíngi bînmáadá wí hé un bîn'íhon waagi'ba namuu. Hewânbo ná'i áyíngi-á Jôesi Tádávi mange bînjo'e'ámí, hedânho i'di wovâyjâ'a'ámí, gá i'dá wovây'áyíngi'ámí'in nada'dân.

⁸ Hãädi waa áyíngidi iyêení, yó'in waagin wí'ímúunípi, gá i' Penísendi-á unbí hãmbi ûnmuidân hedi hãädi wânbo t'âhki itséemáa wovâyw'a'ámí. Wí khân nahâhsendi wí to'wí óek'o'ídi natuwâyí'i waagi'ba namuu.

⁹ Wívinmäänípi i'di wovây'taaní, hewânbo pín ta'gedi Jôesi Tádávi'piye úvíwâyú'bé-í. Wí'ún'òede-ípi náä oepáa k'aydi t'âhká wây-á tí'úuwín páadé'in únkw'ó'nin un waagibá t'òephade dâyhphadende'in dimuu. ¹⁰ Wí hây tâhkída'mân bînt'òephadekhâymáa, ihaydáhá' Jôesi Tádávi hãäwí úntáy'i t'âhki wovây'määní, i'di wovây'téegikwínukhãge'namí, wovâykay'ámí, hedá wên tepú waagi'ba unbí wówátsigí' wovây'määní. Jôesi Tádá-áho t'âhki iví sígísehkaná na'in dímä'i namuu, hedi idá wovây'tuhkânnan iví'in ímúunídi he'ennin wovây'paa-ídi, i-á hãnhay wânbo t'âhki báyéki hay'i namuu waagibá.

Christ-ádi wí'da' ímuudiho ná'in únpoe'o. ¹¹ Jôesi Tádá-á báyéki tsonkhuu imáa, hedi iví kay-á hãnhay wânbo wí'ûnhânde'pí. Hamân.

Peter-di ovâysengitu'an

¹² Silas-dá naa díkhãge'nan ná'in ta'nin'ay wâyta'namí. Naa dînhanginná i-á nanbí tí'úu páadé'i gínmuu'in hãädi waa háa ûnkhây'ã' waa ikanhondi'. Naadi wâyta'do wâykweweawaasenaatu'ámí, hedá hâyú naa dînhanginná'nin Jôesi Tádávi ta'gennin sígísehkaná i'gedi wâytu'ã'ámí, hediho téegi t'aagi iwe úvítsaasa'i.

¹³ In Babylon bú' iwe'in méesate'in t'owadi inbí sengitun wovâysan, indá un waagibá Jôesi Tádávi ovâyde'man. Mark-di wá' wovâysengitu'an, i-á naví ay dînmuu waagibá dóchaa. ¹⁴ Wí'ná táye úvísígísengitu'â'ámí. Un Christ-ví'in ímuu'indá ánsaaginpídibo' íkwoní.

In Páadé'in Ta'nin John Itá'nannin

John itá'do' i to'wí In Tụụ kin nakháwă'íví'gedi

¹ I to'wí hăn'oe ts'anpáadébo nayí'íví'gedi naadi wáyta'do', i-á in Tụụ kin nakháwă, hedá in wówátsi napăyí'i-ân namuu. Haa i natú'in git'oe, hedá na'inbí'piyá nakeepóedí na'inbí tséedíbo-á âypimû', hedá na'inbí mandidá âytăge. ² Nă'i nawówátsipăyí'i' nakeepóe ihaydi âymû', hedá haa íví'gedi na'in giháhpóe'i-á wé'ge'in t'owa âyt'ôe'o'. Nă'i in wówátsi nahándepl'in napăyí'íví'gedi wáytumáa, i-á Yôesi Tádá-ádí na'ân, hedá na'inbí'piyá ipi-keeyan. ³ Haa âymû'in hedá haa íví'wedí git'oe'indá un wá' wáytumáa, hedânho un wá' únhanginpúwídí, hedá undáqí na'indáqí na'inbí wówátsi wé'ge âyhúuwídí. Hedi ta'gendi Yôesi Tádá-ádí hedá íví ay Jesus Christ-ádí na'inbí wówátsi âyhon. ⁴ Hediho nă'i hăăwí í'gedi unbí'piye' wáyta'do' hedânho un wá' t'ăhki híhchan bînmă've-ídí.

Yôesi Tádá-ádí gimuudá há'to ívít'aywô'kanhúuwí

⁵ Nă'i hí' năă wáytukankhâyáa'i-á Yôesi Tádáví ay Jesus Christ-ví'wedí git'oe'i namuu. Yôesi Tádá-á wí kohthay waagi'ba namuu, hedá wáyge wânbo wí'únkhunáhpí. ⁶ Yôesi Tádá-ádí na'inbí wówátsi âyhondi gitúdáho', hewânbo wa' t'aywô'di í'gebo gimándáho', ívíwânpihôeyó'o', hedi khuu eedi waagibá giyidi in ta'gen namuu'indá wí'âyhonpí. ⁷ Hewânbo nakohthayná' ní'ge Yôesi Tádá na'ân diwe giyidáho', undáqí na'indáqí na'inbí wówátsi wé'ge gimuu, hedá íví ay Jesus-ví ún'p'oe ich'áa'idá dí'owídí na'inbí t'aywô'di t'ăhki dînyâa'o'.

⁸ Na'in wên t'aywô'nin wânbo wí'âyáapí gin gitúdáho wí'bo ívípihôeyó'o', hedá na'inbí pí'nă khó'yé-á in ta'gendá wí'âyáapí. ⁹ Hewânbo Yôesi Tádáví'piye' ívít'aywô'dihăätsi'andáho', idá na'inbí t'aywô'di gínmuu'i dîn'owóyé-í, hedi i yă'dăapikan íví'andi' dînyâa'amí, gá íví tų imăgi waa í'odân, hedá i-á híwô'da'ba í'o'. ¹⁰ Yôesi Tádá ho natú na'in t'owa t'ăhki ívít'aywô'do', hediho wáymuu wânbo wí'íví'aywô'nanpí gin gitúdáho', kindidá Yôesi Tádá ihôeyó'an waagibá gitú', hedá íví hí' na'inbí pí'nă khó'yé wí'âyáapí.

2

¹ Navi áyyăă, nă'i hăăwí í'gedi wáyta'do' hedânho wí'úvít'aywô'nâamípídí. Hewânbo wí to'wí it'aywô'nandáho', wí to'wí ún'ân Yôesi Tádáví páadépiye' igí' í'aywondaa'amídí, i-á Jesus Christ i t'ăhki híwô'di namuu. ² Hedi i-ân íví wówátsi imăgi na'inbí t'aywô'di dîn'owóyé-ídí, hewânbo na'inbí'da'ba yoe, t'ăhki t'owaví t'aywô'di dînmuudân.

Yôesi Tádá âytaadá íví tsontų ây'a'ginnamí

³ Hândidan gínhanginnání ta'gendi Yôesi Tádá âytaa'in? Gá íví tsontų únmuu'i' ây'a'gindodân. ⁴ Wí to'wí Yôesi Tádá ôetaa gin natúdí hewânbo íví tsontų wí'ôn'a'gindopídá, i-áho wí hôeyó'i namuu, hedá in ta'gen namuu'in íví pí'nă khó'yé wí'imáapí. ⁵ Hewânbo to'wídí Yôesi Tádáví tų únmuu'i' ôn'a'gindodá ta'gendi pín ta'ge haydi óeséegí, hedi kindidân gínhanginná i-ádí gimuu'in. ⁶ Hewânbo to'wên ditú'nin Yôesi Tádá-ádí dimuu'in, indá dínkhây'ă' inbí wówátsi dăyhúuwí'in Christ íví wówátsi iho' waagibá.

⁷ Un wâyséegí'in, ná'in tsontuú natû'nin ívíséegíhûuwí i'gedi wâyta'do'in ts'aamin wínamuupí, indá in páadédíbo bínmáa'in namuu, i hí' ho ít'oe'ibá namuu. ⁸ Hewänbo ná'in tsontuú náá wiyá wâyta'dodi ts'aamin waagi'inbá namuu, gá ây'a'gindodáho i khuú nakhanmán waagibá gínpo'dân, hedá i kodí'di ko namuu'i-áho nakeepo'. Ta'gendi Christ ná'in tsontuú-á'i'a'ginnan, hedá un wá' bín'a'gindo'.

⁹ Wí to'wí nakohtayná' ni'ge íví wówátsi ihon gin natúdí, hewänbo íví t'í'úu páadé'i it'aydá, i-á wa'di khuú i'gebo nayaí'. ¹⁰ To'wên ná'in t'í'úuwín páadé'in dâyséegí'in, indáho nakoná' ni'ge diyí', hediho inbí pí'ná k'hó'yé hääbo in ta'ge'in p'óe iwedi ovâyhänge'amí'i' wíðâymaapí. ¹¹ Hewänbo wí to'wí íví t'í'úu páadé'i' it'aydá khuú iwebo na'ân. I-á khuú i'ge nayidí wí'ûnhanginnáhpí wépiye' namännin, gá wí tsí't'aa'i waagibá ûnkhûunândân.

Háa in wé'ge'in t'owa Yôesi dâytaapí'in inbí wówátsi dâyhon waa in t'owa i dâyséegí'in wíðínkhây'âhpi ovâyhi'amí'in

¹² Naví áyyää, naadi wâyta'do gá Christ i'annin namuudi unbí t'aywó'di únmuu'í wovây'owóyedân. ¹³ Un tádá'indá, naadi wâyta'do' gá i to hân'oe ts'anpáadébo nayaí'i' bîntaadân. Un e'núnda, wâyta'do' gá i Penísendi ho bînt'andân.

¹⁴ Un áyyää ímuu'in, wâyta'nán gá Yôesi Táda bîntaadân. Un tádá'indá, naadi wâyta'nán gá i to hân'oe ts'anpáadébo nayaí'i' bîntaadân. Un e'núnda, wâyta'nán gá undá íkaydân, hedá unbí pí'ná k'hó'yé-á Yôesi Táda'í hí'-á kay'indíá bínmáa, hedá handíá i Penísendi-á ho bînt'an.

¹⁵ Wíwovâyhi'amípi unbí wówátsi bínhûuwídí háa in t'owa Yôesi Táda dâytaapí'in inbí wówátsi dâyhon waagibá, hedá i yä'dâapí' hääwí indá ovâyhi'andi-á wíwovâyhi'amípi. Wí to'wí ná'i híwó'pí' namuu'í' óehí'andáho Yôesi Táda pín ta'ge haydí wí'óeséegípi. ¹⁶ Kinnân in Yôesi Táda dâytaapí'in dív'í'o': Háa inbí túu'ú iwe diwânpiháa waagi kaygí'di dív'í'amí'in dida', hedá hääwí t'áhkí dâymû'i-á wá' kaygí'di-á dida', hedá inbí hääwí shánkí híwó'di dínmuu waagi dícháadi díviyengi'o'. In Yôesi Táda dâytaapí'innânho há'wáa dív'í'o', hewänbo kí'bi tsiyekandá Yôesiví'wedí wína'âhpi. ¹⁷ Háa ná'in Yôesi Táda dâytaapí'in dív'í'o' waa dínkhangít'óe, hedá t'áhkí ná'i híwó'pí' hääwí kaygí'di dida'i-á wá' nakhangít'óe. Hewänbo to'wên háa Yôesi Táda natsonpo' waa dív'í'o'indá hânhay wänbo t'áhkí diwówayêení.

Christ-ví hânbi ho na'ä'

¹⁸ Naví áyyää, náäho i t'ä'gi thaa tso'wa na'ä'. Wovâytu'anho Christ-ví hânbi na'ä', hedi náäbo báyéki kí'min dikeepo'. Kin napo'di gínhanginná náäho i t'ä'gi thaa tso'wa nana'nin. ¹⁹ Ná'in t'owadá ta'gendi na'inbí'näpiye'in wíðimuu'pí na'in díyoe'an. Na'inbí'näpiye'in dímuudáho', na'indádíbo díwíwóy'íwân. Hewänbo indá na'in díyoe'an dihaydí nakeepóe wí' wänbo in diwedí na'inbí'näpiye' wínamuupí'in.

²⁰ Hewänbo undá in waagi'in wí'ímuupí. I to'wí shánkí híwó'di namuu'ídi i Yä'dâa'í P'oe'wáaháa wovâyma'gi, hediho un t'áhkí in ta'gen namuu'in únhanginná. ²¹ Naadi ná'in ta'nin wâyta'do gá in ta'gen namuu'in únhanginnândân, únhanginnáhpíá yoe, hedá wá' únhanginná wí to'wí in ta'gen natû'di-á wí'íhóeyó'opi'. ²² To-an wí hōeyó'i namuu? Gá wí to'wí natû'di-ân Jesus-á wínamuupí'in i to'wí Yôesi Táda'í óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Wí to'wí há'wáagi'í namuu'idá wí'gíndíbo Yôesi i Táda-ádi hedá íví ay-áqí oványoegi'o', hediho Christ-ví hânbi' namuu. ²³ Wí to'wí natúdí Jesus-á

Yôesi Tádávi ay wí'ûnmuupí'in, i-á Yôesi Tádá wânbo iví pí'ná khó'yé wí'imáapí. Hewânbo wí to'wí natúdí Jesus-á Yôesi Tádávi ay ûnmuu'indá Yôesi Tádá wá' iví pí'ná khó'yé imáa.

²⁴ Hewânbo undá hääwí páadé úvits'anwhäyü ihaydibo' it'oe'i' ûnkhây'ä' unbí pí'ná khó'yé bînmá've-i'in. Han úv'odáho Yôesi Tádá-ádi hedá iví ay-ádi wé'ge ímúni. ²⁵ Hedi Yôesi Tádávi ay-á iví tûü imägi in wówátsi nahándeipí'in na'in dipägit'óe'in.

²⁶ Wáy wên t'owa dida' in ta'gen namuu iwedí wovâyâyá'amí'in, hedânkun ná'in ta'nin wáyta'do'. ²⁷ Hewânbo Yôesi Tádádí i Yä'dâa'i P'oweahhâa wovâyâmägi, hedá unbí pí'ná khó'yébo bînmáa, hediho wí'untáypi wíyá to'wídi Yôesiví'gedí wovâyáhá'amídí, gá i Yä'dâa'i P'oweahhâadâ hääwí t'ähki wovâyáhá'odân, hedi i hääwí wovâyáhá'o'i-á ta'gen namuu, wên hôeyó wânbo wínamuupí. Hediho ûnkhây'ä' Christ-ádi wé'ge ímúni'in, háa i Yä'dâa'i P'oweahhâadi wovâyáhá'an waabá.

²⁸ Navi áyyäá, háa otú waa Christ-ádi wé'ge ûnkhây'ä' ímúni'in, hedânho owáy i wíyá nakeepóe ihaydi wí'ikhuwôeda'ípídí, hedá wôeda'dí iví'wedí wí'úvikaakwomá've-ípi. ²⁹ Únhanginná Christ-ân híw'da' i'o'in, hediho únhanginná wá' t'ähki to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonnindá Yôesi Tádávi'wedí di'äpuyä'in.

In Jesus-ví'piye' dívíthâyunde'indá Yôesi Tádávi äy dimuu

3

¹ Bí'ánshaa'an Yôesi Tádádí na'in báyéki díséegí'in, hedi báyéki díséegídânkun iví äy kin dítu'o'. Hedi ta'gendi iví äy-ânkun gimuu. Hediho in to'wên Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá wídnhanginnáhpí háawin gimuu'in, háawi i namuu wânbo wídnhanginnáhpídí. ² Un wáyséegí'in, tobá náa Yôesi Tádávi äy gimuu wânbo', wa'dí wínahanginnáhpí háawin gipuwagít'óe'in. Hewânbo ná'indá gínhanginná: Christ nawáy'äá ihaydá i waagi'inbá gipúwí, gá ta'gendi háawi i namuu waagi äymúndân. ³ To'wên t'ähki ná'in napúwí'in pín ta'ge haydí dâysíkha'máa'indá yä'dâapíkan t'ähki iwedí dívíyâa'o', háa Christ iwedí iyâa'an waagibá.

To'wên Yôesi Tádávi äy ûnmuu'in wídvít'aywó'kanhonpi

⁴ To'wên t'ähki dívít'aywó'kanhonnindá Yôesi Tádávi tsonttû dâyyoegi'o', hedi iví tsonttû ônyoegi'andáho t'aywó'ninho namuu. ⁵ Únhanginná Christ ho náa oepáa k'aydipiye' na'äá'in t'owa t'ähkivi t'aywó'dí ovâyâyá'amídí, hedi i-á wên t'aywó'nin wânbo wí'imáapí. ⁶ To'wí wânbo Christ-ádi nayí'i-á wí'it'aywó'kanhonpi, hewânbo wí to'wí it'aywó'kanhondi-á háawi Christ namuu'in ta'gendi wínaka'póyapídá ta'gendi wí'óetaapi.

⁷ Navi áyyäá, to'wên häädi waa in ta'ge'in p'óe í'ge dimännindá'mân inbí wówátsi ta'ge dínmuu, Christ-ví wówátsi ûnmuu waagibá. Hediho wí'úvímäänípi to'wídi wânbo in ta'gen namuu iwedí wovâyâyá'amídí. ⁸ Penísendi páadé iwedibo' it'aywó'kanhon, hediho to'wên häädi waa dívít'aywó'kanhonnindá Penísendiví'in dimuu. Hedi Penísendiví tsiyekean ônhánú-ídi-ânkun Yôesi Tádávi ay náa oepáa k'aydipiye' na'äá. ⁹ Wí to'wí ta'gendi Yôesi Tádávi'wedí na'aypuyä'i-á wí'it'aywó'kanhonpi, gá Yôesi Tádávi'wedí wówátsi ts'aamin iké'dân, hediho Yôesi Tádávi'wedí na'aypuyädi wí'unkoedipí häädi waa it'aywó'dikanhúuwídi. ¹⁰ To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonpídí háa inbí tí'úuwín páadé'in dâyséegípídí Yôesi Tádávi'in wídimuupí.

Hedì kindidânho nahanginná wé'in t'owa Penísendiví ây ûnmuu'in hedá wé'in Yôesi Tádáví ây ûnmuu'indá.

Yôesi Tádáví ây ûnmuu'in dívíséegímáa

11 Nǎ'innân namuu in hí? ít'oe'in páádé iwedibo?: Gínkhây'ǎ? wí'nǎ táye ívíséegíhúuwí'in. 12 Wígínkhây'ǎhípí Cain waagi'inbá gimúní'in. I-á i Penísendiví' ûnmuu, hedânkun iví tí'úu ihay. Hedì háadan Cain-di óehay? Gá iví tí'úu-á iyǎ'ǎdâkanhondân, hewânbo i-á híwó'pídá' i'ó'.

13 Hediho tí'úuwín páádé'in, in Yôesi Tádá dáytaapí'indi wováy't'aydáho', wí'ítsika'yêenípí, "Háadan hêe dít'ay?" 14 Na'inbí tí'úuwín páádé'in âyséegídího gínhanginná chu'in waagi'inbá gimú'de wânbo nǎá-á in wówátsi ts'aamin âymáa'in. Wí to'wí iséegímáapí-á wa' chu'i waagi'bá namuu. 15 To'wên inbí tí'úuwín páádé'in dínmuu'in dáy't'ayhonnindá t'owa t'akhânu'in waagi'inbá dimuu, hedì un ûnhanginná wí to'wí nat'owat'akhânut'óe'i-á in wówátsi nahândepí'in wí'imáapí'in. 16 Christ iví wówátsi na'in gimuudí imági, hedânkunho gínhanginná háawin in kodí'nin séegí namuu'in. Hediho na'in wá' gínkhây'ǎ? gikhây'múní'in na'inbí tí'úuwín páádé'ingí-á na'inbí wówátsi âymáánídí.

17 Wí to'wí híwó' hay háǎwí iví wówátsi i'amígí' ûnkw'ondá, hedì iví tí'úu páádé'i háǎwí ûntáydí imúndedí, hewânbo wa'dí iví pí'nǎ khó'yé wínasehkanátaachanpo'pídí óekhǎge'namídí, ti nǎ'i to'wí ta'gendi Yôesi Tádáví séegí iví pí'nǎ khó'yé imáa? Hedân yoe. 18 Náví áyyǎǎ, séegí i'gedí wí'íwíwânpidahí'má've-ípí, hewânbo híwó'dí háǎwí iví'odíbo' áykeeyámí in ta'gennin séegí âymáa'in.

19-20 Hedì in séegí âymáadáho gínhanginná in ta'gen namuu'in wá' âymáa'in, hedá háǎdí wânbo Yôesi Tádáví'piye' ívibée ihaydá áyíngipídíbo na'inbí pí'nǎ khó'yé gichǎa-i. Ma'dí wáyýedí gichǎa idí dituhchânu'khây'máa waagi, hewânbo Yôesidá na'inbí shánkí hay'i namuudí na'inbí ánshaa ûnhanginná, hedìho i-á ûnhanginná nǎ'in séegí âymáa'in, i-á háǎwí t'ǎhki ûnhanginná.

21 K'ema'in, Yôesidí wídítuhchânu'khây'máapí'in na'inbí pí'nǎ khó'yé gichǎadáho', iví'piye' ívibéedí há'to gikhuwóda'i, 22 hedì háǎwí namúní wânbo áydaa'andi-á áyhónde', gá iví tsontuú ây'a'gindodân hedá háa iví'ó'indídá áyhíhchandodá. 23 Hedì nǎ'innân iví tsontuú ûnmuu: Gínkhây'ǎ? iví ay Jesus Christ-ví'piye' ívíwhâyú-i'in, hedá idá diyôn waagibá wí'nǎ táye-á ívíséegíhúuwí. 24 To'wên Yôesi Tádáví tsontuú ón'a'ginhonnindá i-ádí wé'ge dimuu, hedá i-á indáqíba namuu, hedì nǎ'in gínhanginná gá iví Yǎ'ǎdǎa'i P'oweaqahǎa dímágidân.

In to'wên dítú'nin i Yǎ'ǎdǎa'i P'oweaqahǎa dáy'máa'indá bîntayí'ni

4

1 Un wáyséegí'in, t'ǎhki to'wên dítú'nin Yôesigí' dívíhée'o'in wí'úvíwhâyú-ípí. Páádé bîntayí'ni ûnhanginpúwídí tigú ta'gendi Yôesiví P'oweaqahǎa dáy'máa'in, gá báyékí dihôeyó'in wáyýe t'ǎhki dikw'ondân, indá Yôesi Tádáví tukhe'yên dimuu gin dítú'. 2 Wáy'tukankhây'máa háqídí ûnhanginná'nin háa Yôesiví P'oweaqahǎa dáy'máa'in háa yoe: To'wên t'ǎhki t'owaví páádépiye' dítú'nin Jesus Christ i nat'owapaa'iví'piye' dívíwhâyunde'indáho Yôesiví P'oweaqahǎa dáy'máa. 3 Hewânbo to'wên t'ǎhki Jesus-ví'gedí han wídívíhí'máapí'indá Yôesiví P'oweaqahǎa wídáy'máapí. In to'wên kí'min

dimuu'in Christ-ví hánmin waagi'inbá dimuu. Ho wovâyту'an ná'in kí'min dikä'äágít'óe'in, hedí náá wéngé t'ähkí diyihó'.

⁴ Navi áyyäá, undá Yóesi Tádáví'in ímuu, hedí to'wên hôeyódí ditû'nin Yóesi Tádáví tukhë'min dimuu'indá bînt'anho', gá i Yä'däa'i P'oewaaḥḥäa unbí p'í'ná khó'yé bînmáadân hedí i-á shánkí nakay i Penísendiví'wedí, ná'i Penísendi-á in Yóesi Tádá dâytaapí'inbí p'í'ná khó'yé dâymáa. ⁵ Ná'in hôeyó'in dimuu'indá Yóesi Tádá dâytaapí'indá' dimuu, hedânho in wé'ge'in Yóesi Tádá dâytaapí'in dimuu'in waagibá dívihée'o', hedá in t'owa dâyt'óyande'indá Yóesi Tádá dâytaapí'in wá' dimuu. ⁶ Hewänbo na'indá Yóesi Tádáví'in gimuu, hedího in to'wên i dâytaa'indi na'in dînt'óyande', hewänbo in to'wên iví'in dimuupí'indá wídînt'óyandepí. Handidân gínhanginná wé'in in ta'gen dívihée'o'in dimuu'in hedá wé'in in hôeyóḍä' dívihée'o'in dimuu'indá.

Yóesi Tádá iví ây ûnmuu'in iséégí, hedânho indá wá' dínkhây'ä' wí'ná táye dívíséégíhûuwí'in

⁷ Un wâyséégí'in, wí'ná táye ívíséégíhûuwí, gá in séégí Yóesi Tádáví'wedí na'ädân, hedí to'wên t'ähkí in séégí dâymáa'indá Yóesi Tádáví'wedí di'âypuýä, hedá Yóesi Tádá-á dâytaa. ⁸ Yóesi Tádá-á naséégít'óe'i namuu, hedího to'wên dâyséégíhonpí'indá Yóesi Tádá wídâytaapí. ⁹ Kinnân Yóesi Tádádí dínkeeyan díséégí'in: I-á iví wí' ayḍä' ûn'ändí' isan náá oepáa k'ayḍipiye' hedânho in kodí'nin wówátsi díimäânídí. ¹⁰ Kindidân gínhanginná háawin in séégí namuu'in: Tobá na'indi Yóesi Tádá wí'âyséégípí wänbo', idá na'in díséégídí iví ay náá oepáa k'ayḍipiye' isan iví wówátsi imäânídí na'inbí t'aywó'dí gínmuu'i dín'owóyé-íqí.

¹¹ Un wâyséégí'in, ha'wâagidí Yóesi Tádádí na'in díséégídânho na'in wá' gínkhây'ä' wí'ná táye ívíséégíhûuwí'in. ¹² To'wídí wänbo hánhay wänbo Yóesi Tádá wí'óemû'pí, hewänbo wí'ná táye ívíséégídá i-á na'indádí namuu, hedá iví séégí íqí díimä'i-á na'inbí p'í'ná khó'yé gínsóemä'.

¹³ Kindidân gínhanginná Yóesi Tádá-áḍí wé'ge gimuu'in hedá i-á na'indádá: Idi iví Yä'däa'i P'oewaaḥḥäa díimägi. ¹⁴ Hedá wá' âymû' iví ay isannin t'ähkí t'owaví aywondí dínmúnídí, hedího i'gedí t'owa t'ähkí âyt'óe'o'. ¹⁵ T'ähkí to'wên in t'owaví páadépiye' ditû'nin Jesus-á Yóesi Tádáví ay namuu'in, Yóesi Tádá indádí namuu hedá indá i-áḍá. ¹⁶ Hedího giháhpóe hedá íwiwhâyunde Yóesi Tádádí díséégí'in. I-ân naséégít'óe, hedí to'wên in séégí dâyhonnindá Yóesi Tádá-áḍí dimuu hedá i-á indádá. ¹⁷ Hedí owáy ihay thaa t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'óḍí ihayḍí, in séégí na'inbí p'í'ná khó'yé ho gínsóedá wígikhuwóedá'ípí, gá wa' náá oepáa k'ayḍí giyidíbo Christ waagi'bá gípóedân. ¹⁸ Yóesi Tádá âyséégídáho wí'âykuhwóedá'ípí, hedí ta'gendi pín ta'ge hayḍí i âyséégídí na'inbí khuwóedá' gínyäapo'. Hewänbo âykuhwóedá'dáho ta'gendi pín ta'ge hayḍí wí'âyséégípí, hedího tuchänu i'gedí iví'ánshaa'o'.

¹⁹ Yóesi Tádádí páadébo na'in díséégí, hedánkun in séégí âymáa. ²⁰ Wí to'wí natúdí, "Naadí Yóesi Tádá dóséégí," hewänbo iví tí'ûu páadé'i' it'ayḍáho', wí hôeyó'i namuu. Iví tí'ûu páadé'i' imünde'i' iséégípídí, há'to Yóesi Tádá óemúndepí' wänbo-á óeséégí-í. ²¹ Hedí ná'in in tsontuḥ Christ-di díimägi'in namuu: To'wên Yóesi Tádá dâyséégí'indá dínkhây'ä' inbí tí'ûuwín páadé'in wá' dâyséégíhûuwí'in.

5

¹ Jesus-á i to'wí namuu Yôesi Tádádí ôesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. To'wên ná'in divíwhâyunde'indá Yôesi Tádáví'wedi ho wíyá di'áypuyâ, hedi to'wên i Tádá dâyséegi'indá, iví ây wá' dâyséegi. ² Yôesi Tádá âyséegidá hedá iví tsontuú ây'a'gindodá, handidânho gínhanginná iví ây wá' âyséegi'in. ³ Hediho iví tsontuú ây'a'ginhondi âykeeyo ta'gendi i âyséegi'in. Iví tsontuú-á wâhphade wí'ûnkháapi ây'a'ginnamídí, ⁴ gá to'wên t'âhki Yôesi Tádáví'wedi wíyá di'áypuyâ'indá dínkoedidân i yâ'dâapi' nää oepáa k'aydiwi namuu'i dâyt'aanídí. Hedi na'inbí whâyü gínmuu'idânho git'ampo'.

Yôesi Tádádí iví ay Jesus-ví'gedi dítu'an

⁵ To'wí iwhâyunde'edi Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu'in, ida'mânho i nää oepáa k'aydiwi yâ'dâapi' namuu'i' ôet'ande'.

⁶⁻⁸ Jesus Christ-ân nää oepáa k'aydipiye' na'ää'i' namuu, hedi p'oedi óep'ó'p'oe'an hedá iví ûnp'oe-á ich'áa. Na'ää iví ûnp'oe ich'áanídí, p'oedi óep'ó'p'oe'amídida'ba yoe. I Yâ'dâa'i P'oweahâadân dítu'o ná'in ta'gen namuu'in, i-á ta'ge natukanyidi. Hediho ná'in poeyedi wêhpêe tuudá' dâymáa: I Yâ'dâa'i P'oweahâa-á i p'oe-á hedá i ûnp'oe-á. Hedi indidá Jesus Christ-ví'gedi na'in dihangin'ândo'. ⁹ Háa t'owadi dítu'o waa ivíwhâyunde', hewânbo háa Yôesi Tádádí dítu'o waa shánki gínkhây'â' ivíwhâyü-i'in, iví hí'-á shánki ûnchá'muudi, hedi idânho iví ay Jesus-ví'gedi dítu'o'. ¹⁰ To'wên Yôesi Tádáví ayví'piye' divíwhâyunde'indá inbí pí'ná khó'yé dínhanginná háa Yôesi Tádá natú waa ta'gen namuu'in. Hewânbo to'wên Yôesi Tádáví hí' wí'ônwhâyundepí'indá wí hôeyó'i waagibá óepa', háa idi iví ayví'gedi dítu'annin wídivíwhâyundepídí. ¹¹ Hedi kinnân Yôesi Tádádí na'in dítumáa: In wówátsi nahándepí'innânho dímägi, hedi iví ay âytaadiho kí'min wówátsi âymáa. ¹² To'wên Yôesi Tádáví ay Jesus inbí pí'ná khó'yé dín'ännindáho kí'min wówátsi dâymáa. Hewânbo to'wên Yôesi Tádáví ay inbí pí'ná khó'yé wídiv'ânpi'indáho kí'min wówátsi-á wíðâymaapi.

Yôesi Tádádí wówátsi nahándepí'in dímägi

¹³ Naadi un Yôesi Tádáví ayví'piye' úvíwhâyunde'in ná'i t'âhki wâyta'do' hedânho ta'gendi únhanginnánídí in wówátsi nahándepí'in ho bînmáa'in.

¹⁴ Hedi häädi Yôesi Tádáví'piye' ívíbéedí ívíyûusu'amídí, háa nada' waagi'i hääwi gida'po'di, ta'gendi gínhanginná Yôesi Tádádí dînt'óyande'in. ¹⁵ Hedi hääwi gida'po'di dînt'óyande'in gínhanginnândi, gínhanginnân wá' hääwi âydaa'andi' ho dímä'in.

¹⁶ Wí to'wí iví méesatewi tí'ûu páadé'i' it'aywó'dodi imû'di, hewânbo in t'aywó'nin i'o'indá ha'min wínamuupídí in wówátsi nahándepí'in diwedi óeyâa'amídí, ná'i to'wí kí'min t'aywó'nin i'andigi' Yôesivi'piye' ónyûusu'amí, hediho in wówátsi óemääni. Hewânbo wên t'aywó'nin nayi', indá in wówátsi nahándepí'in diwedi wovâyýâa'amí'in namuu, hedi naa wó'tú'pí wí to'wí ha'min t'aywó'nin i'andi bînyûusu'amí'in. ¹⁷ T'âhki yâ'dâapi' tsiyekan íví'o'-i-á t'aywó'dida' namuu, hewânbo wên t'aywó'nin nayi' ha'min wínamuupí in t'owa in wówátsi nahándepí'in diwedi ovâyýâa'amí'in.

¹⁸ Gínhanginná to'wên Yôesi Tádáví'wedi di'áypuyâ'indá häädi wânbo wídivít'aywó'kanhonpi'in, gá Yôesi Tádáví ay Jesus-di ovây'âyînmáadân, hediho i Penísendi wí'ûnkoedipí ovâyhónídí. ¹⁹ Gínhanginná na'indá Yôesi Tádáví'in gimuu'in, hewânbo to'wên t'âhki in Yôesi Tádá dâytaapi'in dimuu'indá i Penísendi ovâytsomáa. ²⁰ Hedá wá' gínhanginná Yôesi Tádáví

ay nää oepáa k'aydipiye' na'ää'in, hedi idi ka'powa dímägi hedânho i ta'gendi Yôesi namuu'i âytâa-ídí. Hedího nã'i ta'gendi Yôesi namuu'i-ádí wé'ge ívíhon, íví ay Jesus Christ-áá wé'ge gimuuđi. I-ân i ta'gendi Yôesi namuu, hedi íbá in wówátsi nahándeí'in napäyí'i namuu.

²¹ Navi áyyää, i hääwí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychaamáa'íví'wedá bí'áyíngi'an.

In Eedi'in Ta'nin John Ita'nannin

John-di in to'wên ovâyta'nannin ovâysengitu'an

¹ Naa wí méesatewí p'ó'édéí' omuu'ídi wáyta'do' un, wí kwee Yôesi Tádádí wóde'mandi' hedá uvi áy-á. * Ta'gendi naadi un t'ähkí wâyséegí, hewänbo naadida'ba yoe, t'ähkí in to'wên in ta'gen namuu'in dâytâa'indida' wá' wovâyséegí. ² Na'indi wâyséegí in ta'gen namuu'in na'inbí pí'ná khó'yé âymáadi, hedá hânhay wänbo t'ähká âymá've-í.

³ Yôesi Tádádá hedá Jesus Christ, i Tádávi ay ûnmuu'idá ta'gendi diséegídi na'inbí'piye' gínsehkanápúwí, hedá séegísehkaná na'in dímääni, hedá díkhäge'namí ánsahaaginpidíbo gikwó'nídi.

In ta'gen âyséegí, hewänbo naadida'ba yoe, t'ähkí in to'wên inamuu'in bînhiuwi hedá wí'ná táye-á úviséegíhuwi

⁴ Naa hânho ohíhchanpóe dínhanginpóedí wáy wên unbí áy in ta'gen namuu'in dâyhonnin, Yôesi Tádá natsonpóe waagibá. ⁵ Hedí náá kó'ôe, naadi wên tsontuú namuu i'gedí wînta'do', indá páadé iwedíbo' âymáa'in. Ná'in tsontuú-á ts'aamin wínamuupí, hedí kinnân namuu: Wí'ná táye íviséegíhuwi.

⁶ Na'inbí wówátsi Yôesi Tádávi tsontuú ûntú' waagibá âyhondáho', kindídi âykeeyo' in séegí âymáa'in. Hedí ná'in tsontuú páadé iwedíbo' í't'o': Iví séegí wóégé unbí wówátsi bînhiuwi.

⁷ Náá-á t'âmápiye' báyéki diyí', indá in t'owa in ta'gen namuu'in diwedí ovâyáa'o', indá wídiwíhâyundepí Jesus nat'owapaa'in hedá íbá i Yôesi Tádádí óesóge'i t'owa ovây'aywoenídí namuu'in. To'wên kí'min dimuu'in in t'owa in ta'gen namuu'in diwedí dâyyáa'o'indá hedá Christ-ví hânmindá dimuu. ⁸ Hedího bípi'âyíngi'an hedânho háäwí úví'andi wí'únpedé-ípidí, hedá t'ähká Yôesídi wovây máänídi wovâykhây'o'í bînhióní.

⁹ To'wên háa Christ-di díhá'annin namuu'in diwedí dívíhänge'annin hedá wídayhonpí'in, indá Yôesi Tádá inbí pí'ná khó'yé wídaymáapi. Hewänbo to'wên háa Christ-di díhá'an waa dâyhonnindá, Yôesi Tádá-ádi hedá íví ay-ádi wí'gíndíbo inbí pí'ná khó'yé dín'án. ¹⁰ Wí to'wí unbí'we napówádí wovâyhá'amídi hewänbo Christ-ví háhkan ûnmuu'in imáapídi, wíwíntudemáänipí wovâyhá'amídi, hedí namán dihaydá wíwíntu'âamípi, "Yôesídi wóepahúwí." ¹¹ To'wên kin óetu'annindá óekhäge'máa íví yä'dáapíkan i'amídi.

I t'ä'gi hi' John-di ovâyta'nandi'

¹² Wa'dí báyéki wíyá háäwí wáyta'âamí'i' dómáa, hewänbo wó'da'pí ná'in ta'nin diwe dótá'namí'in. Naa ochanpo' unbí'piye' opuwämú-í'in, hedí ívímú' ihaydi wé'ge íviihé'e'amí, hedí handídi shánkí gíhíhchanpúwí.

¹³ I kwee uvi tí'úu úmuu'i Yôesi Tádádí óede'mandívi áydi wóesengitu'an. †

* **1:1** Wáy wên t'owa dí'ánde ná'i kwee-á ta'gendi wí kwee wínamuupí, hewänbo wí méesate-ân namuu, hedá íví áy-á in méesate'in t'owa-á dimuu. † **1:13** Iví tí'úu-á ma'dí wíyá méesate-ân namuu, hedá in áyyä-á in méesate'in t'owa-á dimuu.

In Powage'in Ta'nin John Ita'nannin

John-di i to'wí ònta'nandi' óesengitù'an

¹ Navi híwó'di k'ema Gaius, ta'gendi wíséegí'i' unmuu. Naa wí méesatewi tsondi omuu'idi ná'in ta'nin wínta'do'.

² U wíséegí'i', dáyyúusu'o háäwí t'ähki híwó' úpúwídi, hedá uvi túu'úda híwó'da unchaa-ída uvi pí'ná khó'yé híwó' unchaa waagibá. ³ Wén méesate'in tí'úuwín páadé'in naa dínpówadí dín'tòekán in ta'gen namuu'in nâamâa'in hedá nâahonnindá, hedí ná'ídi hânho díhíhchannan. ⁴ In to'wén navi ây waagi'inbá dimuu'in in ta'gen namuu'in dâyhondi naa dínhanginpo'di, hânho ohíhchanpo', hedí wíyá háäwídi wânbo shánkí wídíhíhchandopí.

Gaius híwó' i'an

⁵ U wíséegí'i', háädi wânbo t'ähki háa úkhây'ä' waa bikanhon in méesate'in tí'úuwín páadé'in híwó' ovây'âyíngi'odi, tobáhâa ovâytaapí'in dimuu wânbo'.

⁶ Ná'in tí'úuwín páadé'indi in méesate iwe'in t'owa náwe dikw'ó'nin uvi séegí úmuu i'gedi ho ovây'tòe'an. Híwó' bikanhon inbí p'óegé dimân dipiye' ovâykhäge'dodi, hedí kin bikanhondi Yôesi Táda nâahíhchando'.

⁷ Indá dimân t'owa Christ-ví'gedi ovâyhangin'ânnamídi, hedá háäbo-á in dívíwhâyundepí'inbí'wedi wídây'hónde'pí. ⁸ Hediho na'indá gínkhây'ä' ná'in tí'úuwín páadé'in âykhäge'nami'in, hedí handídi wé'ge ívít'òe'amí in ta'gen namuu i'gedi t'owa âyhangin'ânnamídi.

Diotrephes híwó'pí i'an, hewânbo Demetrius-á híwó'di-á i'o'

⁹ Naadi wén háawén uvi méesate'in t'owa dovâyta'nan, hewânbo navi hí' dínmuu'in Diotrephes-di wídínséegí'anpí. I-á inbí p'ó'dédí' namúní'in óehí'an. ¹⁰ Hediho owáy naa opówa ihaydi t'ähki háa i'an ní'gedi wây'ánshaakannamí. I-á na'inbí'gedi yanákí ihée'o', hewânbo iví hí' únmuu'i wí'unchá'muupí. Hewânbo kin i'o'in wa'di ihay wí'únmuupí, shánkí wânbo p'ándíkí' ikanhon, in méesate'in tí'úuwín páadé'in Yôesi Táadávi tų wóegé dipóya'nin wí'ovâyséegí'hónde'pí, hedá in wé'ge'in méesate'in ná'in dipóya'nin ovâyséegí'amí'in dida'in wânbo-á idi ovâykhâa'o', hedá idá oe méesate iwedá ovâykhépiyende'.

¹¹ U wíséegí'i', in to'wén híwó' dívítisiyekanhonnin waagi'ba unmúni, in híwó'pí' dívítisiyekanhonnin waagá yoe. To'wén híwó' dívítisiyekanhonnindá Yôesi Táadávi'in dimuu, hewânbo in to'wén híwó'pí' dívítisiyekanhonnindá wídínhanginnáhpí háawi i namuu'in.

¹² T'ähkídi'bo Demetrius-ví'gedi híwó'da' dívíhée'o', hedí nakeepo' in ta'gen namuu'in imâa'in. Na'in wá' hanbá híwó' iví'gedi ívíhée'o', hedí u úhanginná ná'i gitú'di-á in ta'genbá namuu'in.

I t'ä'gi hí' John-di ònta'nandi'

¹³ Wa'di báyéki wíyá háäwí wítų'âamí'i' dómâa, hewânbo wó'da'pí ná'in ta'nin diwe dótá'nami'in. ¹⁴ Hewânbo naa ochanpo' hanwaapídi'bo wímúni'in hedí ihaydá wé'ge ánhée'amí.

¹⁵ Ánshaaginpídi'bo' íkwó'ní. Uvi k'ema'in náwe diyí'indi wóesengitù'an. Uda navi k'ema'in owe diyí'indá wí'íngin ovâysengitù'âamí.